
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00813479 3

DEN OLDNORSKE OG OLDISLANDSKE

LITTERATURS HISTORIE

AF

FINNUR JÓNSSON

ANDEN UDGAVE

FØRSTE BIND

G. E. C. GADS FORLAG — KØBENHAVN MCMXX

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDEN

S. L. Møllers Bogtrykkeri. København.

2093

III

PROF., DR. PHIL.

L. F. A. WIMMERS MINDE

er denne nye udgave

i taknemmelig erindring

tilegnet.

FORTALE.

Da jeg for snart 20 år tilbage afsluttede min fremstilling af den oldnorsk-islandske litteraturs historie, tænkte jeg mig ikke muligheden af, at den vilde komme i en ny udgave. Af forsigtighedsgrunde var oplaget ikke stort, og det blev hurtig udsolgt. Den efterspørgsel, der i de sidste år har været efter bogen, har formentlig givet forlaget mod til at ønske en ny udgave af den. Da det foreslog mig at få en ny udgave bragt i stand, kunde i og for sig intet være mig mere kærkomment. På den anden side var jeg klar over, at arbejdet ikke vilde blive let og at det vilde tage mig megen tid. Hvad der måtte göres var ikke blot at foretage ændringer, hvor jeg selv kunde have noget at ændre, fjærne eller tilföje. Men der var i de o. 30 år, der var gået fra værkets begyndelse, udkommet et utal af större og mindre skrifter og afhandlinger om enkelte dele af den gamle litteratur. Alt dette måtte nöje gennemlæses, overvejes og granskes. Jeg måtte tage stilling til de forskellige synspunkter og afvigende meninger, der var fremkomne. Dette gælder især eddadigtningen og sagalitteraturen. Skjaldedigtningen er den gren af litteraturen, der mindst har været genstand for granskning. Derfor har afsnittene om den været de letteste, og hvor ændringer mindst var nødvendige.

Jeg har nöje gennemgået hvert enkelt digt — være sig eddadigte[1]) eller skjaldekvad; det er jo disse, der udgör indholdet af 1. bind og begyndelsen af det 2. —, og overvejet alle de spörsmål, der knytter sig dertil; men desuden har jeg også grundig gransket alt, hvad der er skrevet om de enkelte digte — jeg håber ialfald, at intet væsenligt er undgået min opmærksomhed. Det samme vil også blive tilfældet med det øvrige.

[1]) Under min universitetsgærning har jeg atter og atter gennemgået flere eller de fleste af disse.

Jeg har foretaget ændringer, udeladelser og tilföjelser, hvor jeg mente at dette var nødvendigt. Næppe en side står uforandret. Men ofte er ændringerne små, tildels af rent stilistisk art, men især gående ud på at præcisere udtrykket. Disse ændringer betegner ofte, uden at man måske lægger mærke dertil, en lille indrömmelse eller det modsatte. Til trods for dette vil man ikke være længe om at finde, at værket i det hele og store er lidet forandret, og så at sige slet ikke hvad indretningen angår. For mig var dette det naturligste. Jeg har på så godt som intet punkt fundet mig foranlediget til at foretage radikale ændringer i min hele betragtningsmåde. Angående eddadigtene kan jeg henvise til min polemik mod prof. B. M. Ólsen, angående de ældste skjaldekvad til polemikken mod prof. S. Bugge. Nu har Eggjumstenen med et slag afgjort spörsmålet, idet den har ryddet de væsenligste indvendinger imod disse kvads alder af vejen. Formentlig vil deres ægthed herefter forblive uantastet.

Da jeg skrev min bog, betragtede jeg den nærmest som et rydningsarbejde i kritisk henseende; mindst af alt skulde den være æstetiserende. Jeg har ikke fundet nogen grund til at ændre denne dens karakter; jeg finder ingen grund til at skjule, at jeg mener, at det er dette, der giver den dens værdi. Og så dens fuldstændighed. Heller ikke, hvad denne angår, har jeg ændret noget.

Så må jeg da overlade andre kyndige at bedömme denne nye udgave. Jeg har blot en tak at udtale til Gads forlag, fordi det, trods de vanskelige tider, har ønsket udgivelsen, samt til Direktionen for Carlsbergfonden, fordi den med vanlig liberalitet har bidraget til, at værket overhovedet kunde udkomme igen.

Nu da jeg nedskriver disse linjer, er den mand ikke mere blandt de levende, med hvis fejrede navn jeg prydede min bog. Men bogen er og bliver hans — denne nye udgave hans mindes.

Juni 1920.

Finnur Jónsson.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

INDLEDNING

Når man overvejer det oldnordiske sprogs almindelig anerkendte vigtighed og på den anden side erindrer, at studiet af dette sprog overalt stadig tager til, er det en ganske naturlig følge heraf, at en udførligere fremstilling af den i dette sprog forfattede litteratur tiltrænges. At en nogenlunde udførlig tilsvarende håndbog i denne litteratur tiltrods for de forskellige större eller mindre værker, der i forvejen haves, ikke er overflødig, turde være indlysende.

Disse værker kan kronologisk deles i 3 klasser. Til de ældste hører *Skúle Thorlacius:* De veterum, maxime Borealium historia et poesi, earumque usu et ætatibus, 1778, i Observationes miscellaneæ, spec. 1. En kort afhandling om den gamle poesi alene[1]. — *R. Nyerup:* Udsigt over vort Fædrenelands Litteratur i Middelalderen, Khavn. 1804, — *Lindfors:* Inledning til Isländska Litteraturen och dess Historia under Medeltiden, Lund 1824, — *P. E. Müller:* Sagabibliothek med Anmærkninger og indledende Afhandlinger, 3 bind, Khavn 1817—28, — *N. M. Petersen:* Den oldnordiske Litteraturs Omfang og Vigtighed i Ledetraad til nordisk Oldkyndighed, Khavn. 1836, — *C. F. Kæppen:* Literarische Einleitung in die nordische Mythologie, Berlin 1837, — *E. Rosselet:* Isländische Literatur i Ersch u. Grubers Encyklopædi Sect. II, 31. theil, 1855. Alle disse afhandlinger var ret gode og fortjænstfulde for deres tid. Nyerups afhandling danner grundlaget i det mindste både for

[1]) Idea historiæ litterariæ Islandorum breviter delineata af *N. P. Sibbern*, udgiven i Dreyeri Monumenta anecdota I, 1760 hører ikke hid, da den ikke behandler Islands oldtidslitteratur. — *H. Einarssons* Sciagraphia er i så henseende yderst kortfattet.

Lindfors' og Kœppens. Den sidste er den fuldkomneste og bedste, fremstillingen er klar og underholdende og desuden strængt kritisk. Müllers Sagabibliothek er, som bekendt, et hovedværk, der altid vil beholde en vis avtoritet og værd. Rosselet's afhandling er særdeles nøjagtig og dygtig, særlig ved sine bibliografiske oplysninger.

Til den a n d e n klasse hører de to, omtrent samtidig udkomne h o v e d v æ r k e r:

N. M. Petersen: Bidrag til den oldnordiske literaturs historie, i Annaler f. nord. Oldk. og Hist. 1861, udkom 1865, og

R. Keyser: Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen, trykt som 1. bind af hans Efterladte Skrifter, Chria 1866.

Det ligger meget nær at sammenligne disse to værker på grund af stoffets omtrentlige væsensenhed. Men der viser sig at være en stor forskel tilstede både med hensyn til affattelse og opfattelse.

Keysers bog er en helstøbt og i formel henseende velskreven bog, hvorimod N. M. Petersens værk kun er et udkast, i formel henseende aldeles utilfredsstillende, og, hvad indhold angår, ikke så fuldstændigt som Keysers. Også ved de mange prøver af oldkvadene er Keysers bog underholdende og tiltrækkende. Til gengæld er den i en anden henseende særdeles uheldig. Den forfølger nemlig et bestemt ensidigt mål. Den er et udfra en meget stærk nationalitetsfølelse skrevet værk, hvor en aldeles uforholdsmæssig, mod alle historiske kendsgerninger stridende litterær overlegenhed tillægges Nordmændene på Islændernes bekostning, ikke at tale om de Danske og Svenske — en overlegenhed, som Keyser selv giver følgende udtryk:

»Islændingen fandt imidlertid Kredsen for sin aandelige Rørelse paa Fædreneøen vel trang. Han stundede idelig efter at indtage, i det mindste for en Tid, en Plads i Norge, især i den norske Konges Hird, en Plads, som kunde give ham et Navn blandt Nordmændene . . .; dette stræbte han at opnaa ikke alene ved tapper Daad, hvor Lejlighed hertil gaves, men ogsaa ved at gjøre sine aandelige Fulkommenheder saavidt muligt gjældende. Han traadte derfor gjerne, naar han kunde, i den norske Konges eller de norske Stormænds Tjeneste som Skald, som Fortæller og i senere Tider ogsaa som Skriver. Øvelsen gav Færdighed. Man begyndte efterhaanden i Norge at sætte Pris paa den reisende Islændings Dygtighed baade i en let Anvendelse af den norske Digtekunsts

indviklede Regler og i Foredraget af de historiske Sagn, som ikke alene omfattede Begivenheder paa hans Fædreneø, men ogsaa merkelige Begivenheder i Norge... Hermed begyndte Islændingernes videnskabelige Virksomhed i Norge som Skalde og Sagamænd. Men det faldt hverken dem selv eller Nordmændene ind at betragte denne Virksomhed som adskilt fra den almindelige Aandsrørelse, der i Norge gjennem Traditionen udtalte sig. Den islandske Skald kvad i Norge om norske Emner i det samme Sprog, i den samme Tone og i den samme Form, som de norske Skalde benyttede og havde benyttet længe før Island bebyggedes. Den islandske Sagamand fortalte i Norge om norske Begivenheder for største Delen kun det, som han paa første eller anden Haand gjennem den norske Tradition havde lært, uden at tilegne sig anden Fortjeneste end Evne til vel at erindre det Lærte og Gave til flydende at foredrage det, som allerede i den norske Tradition havde antaget sin meer eller mindre bestemte Form. Om en selvstændig videnskabelig Virksomhed, ved hvilken hans Nationalitet som Islænding skulde yttre sin Indflydelse, kunde her ikke blive Tale. Da den skriftlige Optegning begyndte, blev Forholdet i Hovedsagen det samme. Islændingernes Pen benyttes nu, ligesom før deres Hukommelse og Tunge, ikkun med den Forskel, at Opskrivningen af norske Sagn nu kunde foregaa ligesaavel paa Island som i Norge selv, og det Skrevne ligefuldt derfor finde Læsere her som hist. Hertil indskrænker sig da i det Væsentlige den saameget omtalte islandske literære Virksomhed, hvilken altsaa aldrig kan betragtes som andet end en Green af den norske, i hvormange Islændinger endogsaa maatte have vundet et berømt Navn baade som Skalde, Historiegranskere, Fortællere, Samlere og Nedskrivere« (s. 23—4).

Hertil skal kun tilføjes, at Keyser mener, at Eddakvadene udelukkende er norske fra det 5., 6., 7. og 8. århundrede.

I anledning af dette værk udbrød der en hvas fejde, som indledes med *S. Grundtvigs* Anmældelse og indsigelse i Historisk Tidskrifts 3. række V. bind. Heri kritiserer forf. meget skarpt og med afgjort held Keysers anti-islandske anskuelse og anfører de vigtigste modbeviser, der dels består i en historisk fremstilling af forholdet mellem det åndelige liv i Norge og på Island, dels i udtrykkelige udtalelser både af islandske forfattere og særlig én norsk forfatter, Tjodrek munk. Grundt-

vig påviser, at skjaldepoesien får en egen udvikling på Island, og at historieskrivningen udelukkende er islandsk. Derimod mente Grundtvig, at Eddakvadene var særdeles gamle og omtrent fra samme tid, som Keyser havde antaget, men han drog heraf den slutning, at, hvis så var, kunde kvadene ligeså godt være danske og svenske eller fællesskandinaviske, som norske.

På samme side som Grundtvig stillede prof. *K. Maurer* sig også i en anmældelse af Keysers bog i Zeitschrift für deutsche Philologie I, 1869. Dog var han tilböjelig til at mene, at Eddakvadene ikke var så gamle, som Keyser og Grundtvig vilde. Endnu bestemtere havde Maurer en gang tidligere udtalt sig om Eddakvadenes alder[1]. Ligeledes på Grundtvigs side stillede svenskeren *M. B. Richert* sig i (Hamiltons) Nordisk Tidsskrift 1869 i en særdeles udførlig og oplysende afhandling.

Imod Grundtvig optraadte *E. Jessen* ved en afhandling i Historisk Tidskrift 3. række VI. bind; men han behandler så at sige udelukkende Eddakvadenes alder og formentlige fortræffelighed. Grænsede de tidligere meninger herom til en yderlighed, var Jessens anskuelser i en ikke ringere grad en yderlighed, men i modsat retning. Om nogen höj alder kan der ikke være tale (det 11. og det 12. og 13. århundrede) og han frakendte de fleste af dem så godt som al fortræffelighed både i stil og form[2]).

Endelig fremkom der fra norsk side en afhandling af *G. Storm*: Om den gamle norröne Literatur, 1869. Han indrömmer, at skjaldepoesiens udvikling, samt historieskrivningen med rette tilkommer Islænderne. Desuden hævder han, at Eddakvadene på grund af de i dem antydede og omtalte naturforhold ikke kan være danske, men også han tillægger dem for höj en alder.

---

1) I Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1863, spalte 398: „. . . und ist . . . nur eines der vielen Zeugnisse dafür zu sehen, dass die Lieder der Sæmundar-Edda gutentheils ungleich jüngeren Ursprunges sind, als man wol anzunehmen pflegt“. Også *Th. Möbius* udtaler sig (Zeitschr. f. deut. Phil. I, 436—7) for at betragte digtene som islandske og måske for en del norske fra de sidste århundreder för deres optegnelse, idet han, meget rigtig, bemærker, at den hedenske tone og de hedenske anskuelser ikke behøver at vidne om nogen synderlig höj alder; de kan derfor godt stamme fra hedenskabets slutning og kristendommens første tider.

2) En anden langt bedre og vigtigere afhandling skrev *Jessen* i Zeitschr. f. deut. phil. III, som jeg i det følgende ofte vil komme tilbage til.

Andre indlæg i striden (se Möbius' Verzeichniss s. 5) er for ubetydelige til her at omtales.

Udbyttet af denne strid var følgende. For det første blev Keysers ensidige teori aldeles tilintetgjort, og man kom til den indsigt, at der måtte skelnes i mellem Islændernes og Nordmændenes litterære virksomhed. For det andet kom man ind på for alvor og metodisk at drøfte Eddakvadenes alder og hjemstavn, således, at man granskede dem selv for derfra at hænte beviser for deres oprindelse i tid og sted. Man havde på en måde opdaget midlerne til nærmere at bestemme kvadenes alder og hjem. Dette spörsmål blev temmelig alsidig belyst og ført — om end ikke til et endeligt resultat, så dog — et godt stykke fremad på den rigtige vej dertil.

Bægge disse hovedværker har naturligvis for os den fællesfejl, at være mangelfulde med hensyn til det for hånden værende stof, foruden at de i flere punkter er forældede.

Et tredje hovedværk var: *C. Rosenberg:* Nordboernes Aandsliv. Dette stort anlagte værk er ligeså meget kulturhistorisk som litteraturhistorisk, og heri turde der ligge en vis svaghed. Det er ikke alene en særdeles underholdende og livlig skreven bog, men dens forf. viser i visse partier deraf en selvstændig og rigtig opfattelse af forskellige spörsmål, f. ex. af de poetiske omskrivningers væsen, som her, så vidt jeg ved, for første gang bedömmes rigtig, medens man i andre partier mærker en vis uselvstændighed og fastholden ved tidligere, men fejlagtige anskuelser.

Fremdeles har *Ph. Schweitzer* i sin Geschichte der skandinavischen Litteratur givet sine landsmænd en i det hele korrekt og velskreven, men kortfattet fremstilling af den her pågældende litteratur.

Endelig har *E. Mogk* i Grundr. d. germ. philol. leveret en oversigt over hele denne litteratur. I 2. udgave af dette værk (1904) er fremstillingen meget stærkt forøget og giver i dens nuværende form en i det hele særdeles dygtig oversigt over det hele stof med rigelige henvisninger til litterære kilder og deslige.

Hertil kommer så flere mindre, nærmest til skolebrug bestemte oversigter og lærebøger i den oldnordiske litteratur. Disse har for största delen ingen selvstændig betydning, idet de kun er uddrag af Keysers og N. M. Petersens værker. Heraf fortjæner *G. Lund:* Den oldnordiske Literatur, 1873 at nævnes.

Kort, men ret god er *G. Vigfússons* oversigt i hans prolegomena til Sturlunga 1878, samt *Hoff:* Hovedpunkter af den oldisl. Litteraturhistorie (1875). Hertil slutter sig *W. Golther:* Nordische Literaturgeschichte I. 1905 (Samml. Göschen) og *W. A. Craigie:* The Icelandic sagas 1913.

Det er således klart, at en bog, som, nogenlunde fuldstændig, giver en for Norges og for Islands vedkommende kritisk skildring af bægge landes litteratur ikke er overflødig.

Det er hensigten med nærværende arbejde at give en sådan skildring. Her at komme nærmere ind på denne, på formål og granskninger, anser jeg imidlertid for overflødigt. Derom vil bogen selv bedst vidne. Jeg har selvfølgelig gjort, eller i hvert fald søgt at göre mig bekendt med alt, hvad der er fremkommet både angående litteraturen i dens helhed og dens arter og de enkelte værker i særdeleshed; til alt dette vil der blive henvist, når lejlighed gives.

2. Den norsk-islandske litteraturhistorie falder naturligst i 3 tidsrum.

Det første tidsrum går fra begyndelsen af den historiske tid, o. 800, til o. 1100, ɔ: til den tid, i hvilken man begyndte at skrive og forfatte prosaværker. I dette tidsrum falder Eddakvadene, til det hører skjaldedigtningens begyndelse og udvikling og i det når den sit höjdepunkt. Da det af det følgende vil fremgå, at jeg betragter Eddakvadene, hvad deres væsen og forfattere angår, som særdeles nærbeslægtede med skjaldekvadene, kan dette tidsrum med fuld ret kaldes skjaldetidsrummet.

Det andet tidsrum omfatter 200 år, o. 1100—1300. I den falder hele den originale, prosaiske frembringelse, sagaskrivningen, lovenes nedskrivning, samt oversættelser og bearbejdelser af fremmede skrifter af enhver art. Dette tidsrum, navnlig dets første halvdel, er litteraturens guldalder. Skjaldepoesien fortsættes ganske vist lige til dens slutning, men det er åbenbart, at der er indtrådt en forandring, om man vil et forfald, som stadig bliver större; den taber sin betydning på så godt som alle punkter. Dette tidsrums mest betegnende navn vilde efter dens vigtigste hovedfrembringelse være sagatidsrummet.

Det tredje tidsrum går fra o. 1300 til o. 1450; så langt ned

går oldtiden med rette. Dette tidsrums hovedvirksomhed er at afskrive og samle tidligere værker[1]. Af nye litteraturgrene er der nu ganske vist to: annalskrivningen og rimurdigtningen, tildels også helgen-digtningen, men jeg tror, at den mest træffende betegnelse for tidsrummet vilde være afskrivnings- og samlingstidsrum, selvom dette navn ikke helt dækker dets virksomhed.

---

[1]) Rigtig opfattet af *G. Cederschiöld* i Nord. tidskrift (Letterst.) IX 207—8.

FØRSTE TIDSRUM.

o. 800—o. 1100.

SKJALDETIDSRUMMET.

Dette tidsrums hovedfrembringelse er d i g t e. Der findes ganske vist på Island en almindelig mundtlig sagafortælling og en udstrakt lovgivning sted. Men bægge dele er kun at betragte som forløbere for og en forberedelse til selve saga s k r i v n i n g e n og lovenes skriftlige a f f a t t e l s e, og denne fandt, som bekendt, først sted efter 1100. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at behandle den mundtlige fortælling og lovgivningsvirksomheden i sammenhæng med de nedskrevne værker. Derimod kan og bör d i g t n i n g e n fra tiden för 1100, skönt opbevaret i skrifter og håndskrifter fra det 2. tidsrum, særskilt behandles.

Den nævnte digtning er af to slags: de såkaldte e d d a k v a d og de såkaldte s k j a l d e k v a d. Foruden at navnet »edda«kvad i og for sig er urigtigt, er ingen af disse benævnelser heldig som absolute modsætninger.

Det er en bekendt sag, at ved *edda* = poetik[1]) forstås den af *Snorre Sturluson* forfattede bog om den nordiske gudelære og skjaldekunst. Ved en misforståelse, der opkom kort efter at interessen for den gamle litteratur i det 17. årh. på ny var bleven vakt og efter at de to hovedhåndskrifter af »eddaerne« var fundne, antog man, at der havde været to slags eddaer, hvoraf den ene, indeholdende lutter oldsange, stammede fra *Sæmundr fróði Sigfússon,* og den anden, indeholdende gudelære og skjaldekunst, hidrørte fra *Snorre*[2]). Dette var, som forlængst påvist, aldeles fejlagtigt. Ikke desto mindre har denne fejltagelse ført til dannelsen af nav-

[1]) Se K. Gislason i Aarb. 1884, s. 143 ff.

[2]) Se herom i det hele Bugges Fortale til Norrœn fornkvæði Lxiii, ff. Jeg vil senere komme tilbage til dette spörsmål.

net e d d a kvad eller e d d a digte for en særegen art af den ældste digtning.

Til trods herfor er det ikke alene hensigtsmæssigt, men nødvendigt at holde bægge slags kvad ud fra hinanden, f o r d i eddakvadene såvel på grund af deres form, som formedelst deres indhold og karakter, altid vil indtage en særstilling i den oldnordiske poesi og litteratur, og da nu dette navn har vundet almindelig udbredelse og hævd, er der ingen grund til ikke at benytte det som et slags artsbetegnelse[1]).

---

1. AFSNIT.

EDDAKVAD.

---

§ 1.

Historiske tilstande hos Nordboerne til o. 1000 og deres ældste poesi.

Den gren af den gotogermanske folkeæt, som man plejer at kalde S k a n d i n a v e r eller N o r d b o e r, har fra umindelige tider bebot de skandinaviske lande, Danmark, Norge og Sverige. Ved de nyere arkæologiske undersøgelser må det betragtes som afgjort, at der i stenalderen var der i Norden et folk, som kan antages at være vore stamfædre. For vort formål er det nu ikke engang nødvendigt at gå så langt tilbage i tiden. Vi kan nöjes med at gå tilbage til den tid, i hvilken de ældste runemindesmærker optræder. I denne tid var Norden befolket af én folkestamme med ét sprog, som kaldes fællesnordisk (eller urnordisk). Dette sprog har en særlig nordisk karakter i modsætning til det omtrent samtidig i Vulfila's bibeloversættelse optrædende gotiske, og af det har alle de nordiske sprog i tidens løb efterhånden udviklet sig. Fra denne tid af, c. 400 e. Kr., kan der således ikke være tale om

---

[1]) Vi har da også analogier herfor. Jeg skal minde om et navn som *Grágás* på Islændernes lovbog; om dette navns oprindelse og fejlagtige brug råder der ikke den mindste tvivl (fortalen til Grágás II, XXVI fg.) „Verba valent usu“ får vel gælde her som ellers.

nogen ny indvandring af fremmede stammer til de nordiske lande[1]).

Det er dette, som i denne sammenhæng for os er det vigtigste, at vi trygt kan gå ud fra, at ikke længe efter Kristi fødsel har Norden været befolket af den samme stamme, som vi finder dér ved den historiske tids begyndelse eller o. 800.

Hvorledes Nordboernes liv og kulturtilstande har været för dette tidspunkt, kan vi kun slutte os til dels fra deres kulturtilstand i de første historiske tider, dels fra den nordiske arkæologis videnskabelige resultater[2]).

Nordboernes hjem — og jeg tænker selvfølgelig her særlig på Norge — var ved bjærge, fjorde og store skovstrækninger adskilt i mange större eller mindre egne, fylker, hvis befolkning af naturen kom til at danne et begrænset hele. Heraf kunde dog atter flere eller færre slutte sig nærmere sammen og danne större eller mindre ved fælles interesser forenede grupper med et fælles mål for öje. Ret træffende er *J. J. A. Worsaae's ord*[3]):

»Paa den Tid vi først træffe Skandinaverne bosiddende i Norden under Benævnelserne Nordmænd, Svear, Gøther og Gother (Danske), maatte de, istedetfor at staae i nøie indbyrdes Forbindelse, snarere **leve meget afsondrede fra hinanden,** idet Grændserne mellem Landene vare af en saadan Beskaffenhed, at de ikke uden de allerstørste Vanskeligheder kunde overfares... Ikke nok med, at Hovedstammerne i Skandinavien saaledes i den ældste Tid maatte leve temmelig afsondrede; **disse Stammer selv vare endog deelte i flere, enten slet ikke eller kun lidet sammenhængende Dele** ... En Følge heraf var, at en stor Mængde Smaariger dannede sig under egne uafhængige Herskere«.

Forbindelsen mellem de enkelte stammer, eller, om man hellere vil, mellem de enkelte småriger har nu ganske vist i sammenligning med tidligere tiders været ringe, men dog sikkert tilstrækkelig til, at de enkelte stammer med fælles ejendommeligheder, fælles sprog, fælles sæder og indretninger, som desuden levede under de samme ydre livsvilkår og følte sig følgelig som dele af et hele, — at disse stammer stadig var bekendt med hvad der foregik ikke

---

1) Se herom navnlig *Wimmer:* Die runenschrift s. 176, samt hele den 2. bog.
2) Jfr. f. ex. Undersøgelser af arkæolog. materiale i Aarb. f. nord. Oldk. 1891 s. 97 ff. og mange andre skrifter.
3) Hans foredrag: „Om Forholdet mellem de skandinaviske Folk i Oldtiden". holdt den 23. febr. 1844 s. 13—15. Jfr. også *Sars:* Udsigt I, 56, 98, 107.

alene hos deres nærmeste naboer, men også hos de fjernere boende stammefrænder. Hertil bidrog uden tvivl omrejsende folk, som, hvor de kom, blev udspurgte og som måtte meddele alt, hvad de vidste af nyheder og tilstande hos stammefrænderne[1]).

Hertil bidrog endvidere forskellige handelsrejser fra det ene land til det andet. Herom får vi ypperlige oplysninger i Ottars og Ulfstens rejsebeskrivelser hos Alfred d. store.

Nordboerne var et ægte naturfolk. De færdedes udelukkende i naturen, hvad enten de rejste til lands eller til vands, de levede sig fuldstændig ind i den. Alle naturens afvekslinger og overgange, lige fra de jættestore isbræer til det fagergrönneste forårsgræs, fra den skumhvide brænding til havspejlets blødeste krusning, havde de et åbent öje for; alle lyd, lige fra den rullende torden og stormens hvinen til vindens sagteste luftning og bølgens legende skvulpen ved strande, havde de et lydhørt øre for. Intet under, at naturen fik den største indflydelse på det nordiske åndslivs uddannelse og indhold og på det nordiske gemyt, foruden at den på mangfoldig måde bidrog til udviklingen og fuldkommengörelsen af det nordiske sprog, der, som bekendt, er så rigt på de for naturens afvekslinger passende betegnelser.

Nordboernes åndsindhold måtte først og fremmest blive religiøst. Fra naturen hentede Nordboerne for en del deres guder og gudeforestillinger; disse var i begyndelsen meget få, simple og usammensatte, men de udviklede sig og mangfoldiggjordes efterhånden. At komme nærmere ind på påvisningen heraf i det enkelte ligger udenfor vort æmne.

Næst efter naturen var der en anden genstand at lægge mærke til og iagttage. Det var folket selv, Nordboerne som mennesker, det nordiske menneske- og samfundsliv, således som det efterhånden havde udviklet sig. Dette havde de

---

1) Flere gange læser vi i de gamle kvad om folk, som sidder på en höj *(haugr)*. Således sidder jættefyrsten Trym der, beskæftiget med at sno guldbånd til sine hunde (Trymskvadet); således sidder jættevogterne Eggþér i Völuspá og hyrden i Skírnismál ligeledes på en höj. (Jfr. gårdnavne som *at Haugi)*. Hensigten hermed har sikkert været tredobbelt. For det første har man dermed villet sikre sig mod overfald af fjender (jf. *ok varðar alla vega* Skírn.); for det andet har husbonden — om sommeren — på den måde nemt kunnet overse sine folks arbejde på hjemmemarkerne, og for det tredje har man således spejdet efter forbirejsende, for at stanse dem og udfritte dem *(hafa sagnir af)*. Jfr. A. Olrik i Danske Studier 1909, s. 1 ff., hvor jeg dog ikke i alt er enig med forf.

lejlighed til, om jeg så må sige, at studere grundig, skönt for det meste ubevidst. Skönt deres land, som allerede bemærket, var vanskeligt nok at befare og samfærdslen derfor höjst ufuldstændig, var samkvemmet mellem de enkelte stammer og indenfor de enkelte bygdelag, som sagt, tilstrækkeligt til, at en rig og frugtbar iagttagelse kunde foregå. Desuden var dette samfundsliv meget primitivt, kun i en meget ringe grad udviklet, og følgelig lidet indviklet. I så henseende må den ene egn nöjagtig have lignet den anden. Nogen særudvikling af gennemgribende betydning kan der i den tid, som der her er tale om, aldeles ikke tænkes at have været tilstede.

Den omtalte forholdsvis lette iagttagelse af det sociale liv gælder nærmest *forbindelsen mellem mand og kvinde*, kærligheden, ægteskabet og de herhen hørende stemninger, *forholdet mellem mand og mand* i alle henseender, venskab og fjendskab, handel og vandel i almindelighed. Dette skabte *indholdet af deres etiske opfattelse*, og denne fik sit udtryk i korte sætninger, kærnefulde ordsprog og fyndige tankesprog.

Ligesom Nordboernes religiøse opfattelse uden tvivl fik stor indflydelse på deres livsopfattelse, således havde også på den anden side deres betragtning af menneskelivet en vidtrækkende indflydelse på deres religion, på deres forestillinger om guderne og gudelivet. *De af naturen opståede og abstraherede gudeforestillinger blev til personlige guder, som både i legemlig og åndelig henseende fi'k menneskelig skikkelse*[1]). Guderne blev potenserede mennesker og deres liv et potenseret menneskeliv med alle dettes gode og svage sider, med den samme krigerske karakter og den samme tragiske skæbne som dette.

Fra betragtningen af naturen gik man over til iagttagelsen af menneskenaturen og menneskelivet i al almindelighed. Det næste skridt var at fæste blikket på *enkelte personer*, mand eller kvinde, indenfor den samme stamme, samme slægt, samme familje, personer som i en eller anden henseende havde udmærket sig fremfor andre[2]). Af den slags iagttagelser opstod der, navnlig efter vedkommende mands død, sagnagtige fortællinger eller familjesagn. Afstand i tid plejede at forstörre disse mænd og deres

[1]) Jfr. *H. Simrock:* Handbuch d. deut. Mythologie[2] 1864, s. 4.
[2]) Jfr. *W. Grimm:* Die deutsche Heldensage s. 335.

bedrifter. Glansen om deres navn blev desto större, jo dunklere erindringen om dem selv blev.

Her har vi oprindelsen til mytiske sagn om nordiske helte, til hjemlige heltesagn.

Nordboernes liv hengik roligt om vinteren. De forblev i deres hjem og nød sommerens udbytte. Dette bestod dels af hvad de af deres egen jord havde erhværvet, dels af hvad de ved handel med andre nationer havde tiltusket sig, dels endelig af krigsbytte. I bægge de sidste tilfælde har Nordboerne haft med omboende og fremmede folkeslag at göre, og da dem, som bode nord, øst og syd for dem.

Deres urgamle forbindelse med Lapper og Finner imod nord og nordøst er tilfulde konstateret ved *V. Thomsens* afhandling: Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske, 1869. Her påvises, som bekendt, en mængde nordiske ord, som ved lån er optagne i lappisk og finsk; disse låneords form viser hen til en tid, der falder sammen med, eller i hvert fald ikke er yngre end de ældste nordiske runeindskrifter. »Ligeså lidet som der lader sig påvise sikkre forbindelser mellem dem (o: Lapperne) og andre gotiske folk end Nordboerne, ligeså utvivlsomt er det, at deres beröringer med disse også i deres nuværende boliger gå tilbage til den fjærneste oldtid. Jeg betænker mig derfor ikke på udelukkende at søge kilden til disse gamle gotiske bestanddele i en nordisk sprogform, der... må have stået på et betydelig ældre trin end det almindelig såkaldte oldnordiske. Et sådant sprog er just det, som er os opbevaret på de ældste runemindesmærker... og som på den tid må have været herskende over hele Norden.«[1]). Om den specielt finske stamme hedder det: »Jeg ser for öjeblikket ingen anden udvej end at antage, at den finske stamme for halvandet eller to tusinde år siden har været udsat for indflydelse af forskellige, om end nærved hinanden liggende sprogformer af den gotiske klasse, vistnok både en gotisk (i snævrere betydning), der dog må have stået på et ældre trin end den, vi kende gennem Vulfila, og en nordisk«[2]).

En forbindelse mellem Nordboer, særlig dog Svenskerne, og landet øst for Østersøen (Rusland) har i umindelige tider været

---

1) Den got. sprogklasses indflydelse s. 102—3.
2) Sst. s. 107. Jfr. *Montelius:* Sveriges historia I, 149.

meget livlig. Som bekendt, førte den til det russiske riges grundlæggelse ved Nordboer[1]).

Fremdeles har Nordboerne fra en meget gammel tid haft en særdeles livlig (handels-) forbindelse — gennem Danmark — med de syd for dem boende germanske stammer og sydevropæiske folkeslag[2]). Ved denne forbindelse har Nordboerne fået deres broncekultur og senere deres jernalders kultur tilligemed runeskriften[3]). De har også meget tidlig [5.—7. årh.[4])] modtaget derfra indflydelser af en rent åndelig art, nemlig forskellige sagn om tyske helte og fyrster. Disse sagn blev udbredte blandt hele den skandinaviske stamme. Uforandrede kunde de dog ikke holde sig; ganske naturlig ændredes de på mangfoldige måder, ikke mindst derved, at hjemlige sagn blev delvis sammensmeltede med dem; dette skete sikkert nok dels på en rent mekanisk ubevidst måde, dels måske også bevidst, idet man mente, at de hjemlige sagnhelte blev endnu herligere derved, at de genealogisk blev knyttede til fremmede helteslægter[5]). Dette er særlig sket i Norge, hvor Helgesagnet (-ene) er sammenvokset med Gjukunge- og Völsungesagnet, medens en sådan sammensmeltning næppe har fundet sted i Danmark; i det mindste kender *Saxo* intet til den.

Nordboernes omtalte forbindelser med fremmede folkeslag, særlig dog med de folk, som bode nord og øst for dem, havde. hvad enten de var af fredelig eller krigersk art, sikkert en ikke ubetydelig indflydelse på deres mytologi, foruden at deres hele kultur derved udvikledes og fuldkommengjordes[6]).

---

1) Jfr. *V. Thomsen:* Ryska rikets grundläggning Stockh. 1882; se særlig s. 71 ff.

2) Jfr. *Tacitus:* Germania c. 17. *Müllenhoff:* Deut. altert. II, 5. Flere beviser efterses hos *Maurer* i Zeits. f. deut. Phil. II, 445—6. (Når Maurer vil, at sagnene er indvandrede i det 9. og 10. årh. under vikingetiden, så kan jeg ikke slutte mig til ham.) *J. E. Sars:* Udsigt over den norske historie [1] I, 57 f., 102.

3) Se navnlig *L. F. A. Wimmer:* Om runeskriftens oprindelse og udvikling i Norden og den tyske oversættelse: Die runenschrift 1887.

4) Jfr. *Müllenhoff* i Zeitschr. f. deut. alt. X, 180. *B. Sijmons:* Bijdrage tot de dagteekening der Eddaliederen 1887 s. 10 (særtryk af Verslagen en Mededeelingen der kkl. Akademie v. Wetenschappen).

5) Jfr. *Müllenhoff* i Zeitschr. f. deut. alt. XXIII, 128—9, 140.

6) Jeg skal således med hensyn til den nordiske mytologi udpege et efter min mening betegnende eksempel, — dens forhold til de 4 verdenshjörner. Den kender et opholdssted i norden — Dødningestranden *(nástrǫnd)* — Hels uhyggelige kolde hjem; den kender et andet opholdssted i østen

Således havde Nordboernes, specielt Nordmændenes åndsliv og dettes fornemste indhold efterhånden dannet sig. Dette åndsindhold var ved den historiske tids begyndelse fuldt dannet og bestod dels af A: mytologi eller gudesagn, dels af B: etik eller praktisk livsanskuelse og samfundsmoral, dels af C: heltesagn om hjemlige så vel som om fremmede helte, som i Norge forbandtes med hinanden til et hele.

At dette åndsliv meget tidlig og för den historiske tids begyndelse i hvert fald delvis fik sit udtryk i bunden tale er noget, der med en höj grad af sandsynlighed kan forudsættes.

For det første er det en almindelig kendsgerning, at hos ethvert oldtidsfolk har åndslivet først ytret sig i sange. Ethvert folks litteratur begynder med poesi.

For det andet ved vi, at oldsange omtales hos andre germanske stammer. Således omtaler goten *Jordanis* i sit histori-

— de mod menneskeheden fjendtlige magters, jætternes hjem *(jötunheimar)*, og den kender en verden i syd — Muspels brændende ildverden *(múspellsheimr, múspell)*; i vest derimod kender den ingen verden; det skulde da være menneskehedens egen verden, men således betegnes denne ikke, undtagen da aldeles indirekte.

Dette forhold viser, efter min mening, uomstødelig to ting: for det første, at den „nordiske" mytologi i den skikkelse, den er os overleveret, er en særlig i Norge uddannet gudelære, og for det andet, at denne således beskafne gudelære er langt ældre end vikingetiden (det 9. årh.), ældre end Nordmændenes (Nordboernes) samkvem med og „opdagelse" af de vestlige øer og lande. (Jfr. *Müllenhoff* D A II, 50.)

Jeg kan således ingenlunde være enig med *J. E. Sars*, når han (Udsigt o. d. n. hist. I 171—2) mener, at vikingetogene har haft en stor indflydelse på myternes krigerske karakter. [Jfr. *S. Bugge:* Studier over de nord. gude- og heltesagn 1881 7 f. (og ellers helt igennem) og *A. C. Bang:* Udsigt over den norske kirkes historie 1887, s. 6. 7]. Denne er langt ældre og stammer fra de krige, som Nordmændene (eller den skandinaviske halvøs beboere) tidligere havde haft med omboende folkeslag i nord og øst. Tors rejser til østerleden og hans kampe med de derboende jætter er en afspejling heraf, men ikke af vikingetogene mod det vestlige Evropa i det 9. årh. Hermed vil jeg ingenlunde påstå, at der ikke i en endnu ældre tid har været en fælles nordisk eller rettere sagt fælles germansk gudetro på et mere oprindeligt og simpelt-naivt standpunkt. Jeg påstår kun, at den nordiske gudelære, vi kender, hovedsagelig er uddannet i Norge i de første 6—7 århundreder af vor tidsregning, men her kan jeg ikke komme nærmere ind på dette spörsmål. Jfr. min afhandling i Arkiv f. nord. fil. IX 1—22.

ske værk, forfattet ved midten af det 6. årh., flere gange sådanne sange: »quemadmodum et in priscis eorum carminibus pene storicu ritu in commune recolitur«, »ante quos etiam cantu maiorum facta modulationibus citharisque canebant, Eterpamara, Hanale, Fridigerni, Vidigoiæ et aliorum, quorum in hac gente magna opinio est, quales vix heroas fuisse miranda jactat antiquitas«, »reliquam vero gentem capillatos (= *Haddingjar*?) dicere iussit, quod nomen Gothi pro magno suscipientes adhuc odie suis cantionibus reminiscent«, »Horum ergo heroum, ut ipsi suis in fabulis (= historiske digte) referunt, primus fuit etc.«[1]). Han nævner også genealogiske digte (med rækkefølge helt op til Gapt).

At ikke blot ældre heltekvad, som *Jordanis* her på det tydeligste omtaler, i virkeligheden eksisterede; men at også ny stadig blev digtede, tör vi vel slutte af den bemærkning, som han gør kap. 41: »cantibus honoratum (nl. den faldne fyrste) inimicis spectantibus abstulerunt«. At der her skulde menes ældre sange, er temmelig meningsløst.

Hos andre folk som Longobarder og Angelsakser findes oldsange også omtalte, men det er ikke nødvendigt, nærmere at komme ind herpå. Der kan henvises til digte som Wíðsið, for ikke at tale om Béowulf. Alle Germaner gælder følgende udtalelse af *Tacitus:* »celebrant carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriæ et annalium genus est, Tuistonem deum, Terra editum, et filium Mannum, originem gentis conditoresque« (Germ. c. 2.).

Vi får her oplysninger både om mytologiske og heroiske oldkvad hos Germaner i almindelighed og hos forskellige germanske folk i særdeleshed. Det er således næppe for dristigt at antage, at Goto-Germanerne, de skandinaviske folk, også har besiddet oldtidssange af en lignende art.

Og dette bestyrkes i höj grad derved, at vi hos dem i de ældste historiske tider finder en allerede meget vidt fremskreden poesi, som synes at måtte forudsætte ældre så vel i form som indhold mere primitive, ukunstlede sange. Det gælder her, hvad *K. O. Müller* etsteds så træffende har sagt om den ældste græske poesi: »Es müssen mehrere Jahrhunderte dahingegangen sein, ehe die poetische Rede der Griechen diese Fülle, diesen Reichthum,

[1]) *Jordanis:* De rebus Geticis (Mommsen) c. 4. 5. 11. 14. Jfr. Corp. poet. bor. I, 1 ff.

diesen schönen Fluss gewann, der in den Homerischen Gedichten uns zur Bewunderung hinreisst«[1]). Vore ældste kvad, som *Hávamál,* Brages kvad osv., udviser samme udviklede sprog, form og velklang som Homers digte.

Poetiske frembringelsers forhistoriske tilværelse tör også sluttes deraf, at vi på runestene fra den ældste runeperiode i Norden finder vers eller versdele, i hvert fald ord, der aldeles lyder som vers. Således haves f. ex. på Tunestenen følgende halvvers:

Ek wiwaR after
woðuriðe
witaðahalaiban
worahto runoR,

et korrekt halvvers i *fornyrðislag* både hvad stavelseantal og forlydsrim angår, hvilket næppe er tilfældigt[2]). Sikkert må jeg også antage, at Tjurkøbrakteatens

wurte runoR
an walhakurne

er en tilsigtet *vísufjórðungr.*

Disse ældste nordiske sange, som vi således med sikkerhed synes at kunne forudsætte, er imidlertid alle tabte. Muligvis er de mange navne på jætter, søkonger og Odin osv., som nu kun kendes fra Snorra-Eddas navneremser, de eneste rester af oldsange[3]).

At disse sange er tabte, er let forståeligt og har sin hovedgrund i de store og betydningsfulde forandringer, som det nordiske sprog undergik i de sidste århundreder af den forhistoriske tid, forandringer, som også havde en stor indflydelse på beskaffenheden af det gamle runealfabet. Herom kan jeg henvise til *Wimmer:* Die runenschrift 2. bog. Sange, som på grund af deres gammeldags sprog var begyndt at blive mindre let forståelige og uforenelige med en nyere sprogudvikling, måtte naturnødvendig forsvinde og glemmes. En forandring og omarbejdelse af sådanne sange er uantagelig, undtagen i en meget ringe grad. Grunden hertil er, at den metriske form hele tiden (jfr. de ovenfor anførte versdele i *fornyrðislag)* vedblev at være den samme. Men den nedarvede metriske form, som ingen forandring krævede, og

1) *K. O. Müller:* Gesch. d. griech. Literatur 3. ausg., s. 25.
2) Se nu *Bugge:* Norges Indskrifter I, 23.
3) Jfr. *Sv. Grundtvig:* Udsigt over den nord. oldtids heroiske digtning 1867. s. 4, 20.

de gamle vers i den yngre sprogform, som efterhånden havde dannet sig, kunde ikke forenes[1]).

Det ovennævnte halvvers på Tunestenen vilde f. ex. i eddakvadenes sprogform lyde således:

Ek Vír epter
Óðríðe
vitaðhleifa
orta rúnar.

Den anden linje får kun 3 stavelser og den 3. linje bliver metrisk umulig (⏑́ — | —́ ⏑ for —́ — | —́ ⏑).

Indlysende er det, som allerede antydet, at skönt den ældre sprogform og dermed de gamle kvad gik til grunde, den metriske form aldeles ingen grund havde til at forgå. Den havde let ved at holde sig og det gjorde den også; den var nemlig lige let at udfylde med det nyere sprog som med det gamle. Denne ældste metriske form har efter alt at dömme rimeligvis været det egenlig såkaldte *fornyrðislag*, ɔ: den 8-linjede strofe med 4 stavelser i linjen.

Da Nordmændene ved det 9. århundredes begyndelse trådte ind i den historiske tidsalder, havde de, således som det i det foregående er påvist, en fuldt udviklet mytologi, sædelære og sagnhistorie, i alt væsenligt i den form, vi finder i eddakvadene og andre norsk-islandske sagnkilder.

De störste og betydningsfuldeste begivenheder i Norden i det 9. årh. er vikingetogene, det norske enekongedømmes oprettelse og den dermed sammenhængende bebyggelse af Island, hvorfra Grönland senere blev opdaget og befolket.

Vikingetogene udgik, som bekendt, dels fra Norge, dels fra Danmark, men gik i to retninger; de danskes langs Tysklands nordkyst hovedsagelig til Frankrig og England; de norskes over de nord for det britiske øland liggende øer til Skotland og Irland[2]). Kun de sidste vedkommer os her.

---

1) Jfr. *J. Hoffory* i Gött. gel. Anz. 1885, s. 31—2.

2) Jfr. med hensyn til den følgende fremstilling *J. E. Sars*' Udsigt etc. og, fremfor alt, *J. Steenstrup:* Normannerne.

Allerede ved midten af det 9. årh. havde Nordmændene efter stadige kampe og langvarige krige med indbyggerne sat sig fast på Shetlandsøerne, Orknøerne, Syderøerne og på visse punkter i Irland og her dannet småriger.

At Irerne (Kelterne) bestandig har betragtet Nordmændene som fjender, der skulde bekriges og helst jages ud af landet, at der således stadig har været fjendtligheder imellem dem og gensidig mistillid, er aldeles utvivlsomt[1]. Ikke destomindre forekom det flere gange, at Nordmændene forbandt sig med eller, rettere sagt, søgtes som tapre forbundsfæller af det ene irske parti imod det andet i de hyppige, blodige fejder, som Irerne havde med hinanden[2]. Disses egen indre splidagtighed begunstigede i höj grad Nordmændenes midlertidige magt i landet. Som følge af disse kortvarige og ydre forbindelser mellem Nordmænd og Irer knyttedes der også enkelte indre forbindelser ved giftermål. Denne venskabelige forbindelse imellem bægge nationer har dog overhovedet være af en meget løs karakter. Krigen imellem dem blussede op med korte mellemrum og kunde i grunden siges at være uafladelig.

Netop på grund af sådanne fjendtligheder mellem Irer og Nordmænd c. 870, hvori disse ses at være komne tilkort, måtte de for en tid forlade landet. Hos de norske vikinger var uafhængighedsfølelsen stærkest udviklet. De besad godser i Norge, og her havde de slægt og venner, som de måtte føle sig knyttede til. De kunde således ingenlunde se uvirksomme på, at Harald hårfagre erobrede hele Norge. Det var da også disse, som i forbindelse med deres nærmeste venner og frænder gjorde kong Harald den mest hårdnakkede modstand af alle, navnlig i den sidste og afgörende hovedkamp, slaget i Hafsfjord (872). Følgen af denne kamp blev, at de, der ikke godvillig underkastede sig Harald hårfagre måtte søge til et andet land med tab af deres norske godser.

Således blev de for de norske vikingeslægter ugunstige vilkår både i Norge og på Irland[3]) hovedårsagen til, at I s l a n d, som

---

[1]) Se skildringen hos *Steenstrup:* Normannerne II, 109—14 (om forholdene indtil c. 850), 105, 129 f.

[2]) *Steenstrup:* Normannerne II, 123 f. *J. E. Sars:* Udsigt etc. I. 162.

[3]) Jfr. *Steenstrup:* Normannerne II, 138 („Fra Tiden 870 indtræder klart nok en Forandring i de Norskes Forhold. De udholdende Kampe med Irerne og den stadige friske Forsyning med Tropper fra Norge ophører“. Nordmændene havde nemlig andet at tænke på og andet at bestille).

ved et tilfælde nylig var blevet opdaget, nu blev bebygget. Der kunde den landflygtige Nordmand uden sværdslag bemægtige sig så stort et landområde, som han vilde, og som han i det hele taget havde brug for. Dér kunde han leve uafhængig og efter eget tykke. Landet var i det hele godt og tiltrækkende; der var gode græsgange, store skovstrækninger, om end træerne ikke var synderlig höje, — til gengæld var der på mange steder drivtømmer i overflod; der var udmærket fiskefangst i søer, floder og i havet omkring kysterne; udmærkede æggeindsamlingssteder kunde meget let istandbringes så at sige landet rundt[1]). Landet kunde således i flere henseender siges at være mindst lige så godt som Norge, foruden at det lignede dette med hensyn til beskaffenhed og klima. Hertil kom så det gode, som de savnede i deres eget hjem, uafhængigheden, den ubetingede frihed. Hvad under, at så mange Nordmænd da tyede derhen?, hvad under, at de der stiftede en koloni af större varighed og med större livskraft end noget andetsteds?[2]).

Man har med stor styrke og overbevisningens kraft søgt at hævde og bevise, at den keltiske races indflydelse på Nordmændenes ånd har været overordenlig stor og af en gennemgribende betydning; særlig skulde den have omdannet deres hele trosopfattelse. Jeg taler ikke her om den af *Sars* forfægtede, efter min opfattelse urigtige, mening, at vikingetiden skulde have givet den nordiske mytologi dens krigerske karakter. Jeg sigter til den særlig af *A. C. Bang* og *S. Bugge* fremsatte anskuelse, at den nordiske (norske) mytologi skulde være en sammenblanding af ægte hjemlige (ɔ: »nord- og sydgermanske«) myter og heroiske sagn og »flere træk af den græsk-romerske mytologi« og endelig af »flere mer eller mindre forvanskede kristelige forestillinger, sammenarbejdede med det øvrige stof på en i sandhed ligeså genial som helstøbt måde«[3]).

---

1) Jfr. *Egilssaga* 1886—8 kap. 28, 29.

2) *Steenstrup* ytrer træffende (Norm. II, 148): „Men foruden at de Norske manglede Troppestyrker . . . synes det klart, at der fattedes dem Lyst (i modsætning til hvad der var tilfældet med de Danske) til at erobre bebyggede Lande, og at de foretrak at kolonisere hidtil ubeboede Øer".

3) *A. C. Bang:* Udsigt over den norske kirkes hist. s. 4 og 5. „Mangfoldige nordiske Gude- og Heltesagn tør efter min Mening siges at gjengive eller idetmindste at være opstaaede under Paavirkning af Sagn, Digtninger eller Legender, religiøse eller overtroiske Forestillinger, som halv-

Denne anskuelse er imidlertid bleven meget kraftig bestridt af *K. Müllenhoff, V. Rydberg, G. Stephens*[1]) og flere. Jeg må slutte mig til disse, idet jeg mener, at den indflydelse og påvirkning, Kelternes kultur har haft eller kan have haft på Nordboerne, hverken kvantitativt eller kvalitativt har været blot tilnærmelsesvis så omfattende og vidtrækkende, som *Bang* og *Bugge* mener[2]).

At den keltiske kultur för 800 i flere århundreder havde været overordentlig stor, er en historisk kendsgærning. »Irland var gjennem en Række af Aarhundreder et Centrum for Aandslivet i Europa, ikke blot det religiøse, men ogsaa det literære og videnskabelige«[3]). Teologi med latin og græsk, astronomi og matematik dreves med videnskabelig iver og grundighed i de irske klostre, foruden at digtekunst og poesi neppe hos noget andet folk har »spillet en så stor rolle«.

At der således i det 9. århundrede under visse vilkår var meget at lære af Kelterne, er utvivlsomt. Men de fornødne betingelser for en så grundig og vidtløftig videnskabelig undervisning fra keltisk side, og en åndelig modtagelighed hos Nordboerne på den anden side, at en »lige så genial som helstøbt« sammenarbejdelse af kristelige og hedenske forestillinger kunde komme i stand, var i det 9. århundrede ikke til stede. Disse betingelser er: et langvarigt samkvem i forbindelse med fred og ro, en beslægtet åndsretning, lyst og tilbøjelighed — hos Nordboerne — til teoretisk-spekulative studier, samt gensidig sproglig forståelse.

Intet af dette kan, efter hvad vi af vore kilder kan og tör slutte, siges at have været tilfældet.[4]).

De nordiske mytologiske forestillinger, som vi nu har dem, findes mere eller mindre bestemt antydede i de ældste kilder,

---

hedenske og hedenske Nordboer paa de britiske Øer i Vikingetiden har modtaget fra kristne Mænd, fra Munke og Mænd uddannede i Munkeskolen". *S. Bugge:* Studier osv. 8—9.

1) Deutsche altertumskunde V, 48 ff. — Sibyllinerne i Nordisk tidsskrift (Letterst.) 1881. — Aarbøger f. nord. Oldk. 1883.

2) Jfr. min afhandling: Mytiske forestillinger i de ældste skjaldekvad i Arkiv IX, 1—22.

3) *J. E. Sars:* Udsigt I, 163 f. Jfr. den fortræffelige skildring, *A. D. Jørgensen* har givet i Den nord. kirkes grundlæggelse s. 14 ff.

4) Angående hele dette spörsmål henvises til min bog: Norges og Islands kulturforbindelser og sprogforhold i det 9. og 10. årh.

d. v. s. i de ældste skjaldekvad[1]). Når *Þjóðólfr* i sit Ynglingatal — for kun at tage ét eksempel — kender Loke som fader til Hel (vers 13), og når digtet er forfattet endnu i det 9. årh,. og når digteren forudsætter udtrykkets almindelige forståelse og derved viser, at den forestilling, som det beror på, er folkets åndelige fælleseje, — så er det uforeneligt med, at Loke kun skulde være, lad os sige, 40—50 år gammel (og det er det allerhöjeste) i Norge og stamme fra den kristelig-keltiske Lukifer[2]).

Heller ikke var tiderne i Norge gunstige for en sådan åndelig virksomhed. Kongemagtens opståen i det 9. årh.s sidste halvdel, indre og ydre uroligheder også i det 10. årh. taler ikke for en sådan virksomhed, som ifølge Bangs og Bugges anskuelser måtte være ret almindelig og ikke en enkelt mands eller nogle få enkeltes. Selv om man kunde antage, at en enkelt person havde hengivet sig til en sådan spekulativ virksomhed, vilde hans tænknings frembringelser sikkert aldrig være blevne hans (det norske) folks fælleseje.

Aldeles det samme gælder for Islænderne s vedkommende. De havde, som sagaerne lærer os, andet i det 10. årh. at bestille, end at beskæftige sig med dannelsen af en ny mytologi; desuden var deres åndsbeskaffenhed af den art, at en sådan virksomhed lå dem fjærnere end noget andet.

Det omtalte samkvem mellem Irer og Nordmænd var i det 9. årh., som alt bemærket, i det hele taget af en alt andet end fredelig karakter. Nordmændenes eneste tanke og kæreste beskæftigelse var sikkert den, at berige sig i en rent materiel henseende og ved deres tapperhed at erhverve sig krigeræer enten i egenskab af angribende fjender eller som forbundsfæller[3]). Det var af den grund, at de havde forladt deres gamle fædreland; det var derfor de vovede liv og lemmer. Mindst af alt har de tænkt på »at gå i kloster« og studere hos munke. »Normannernes« fremfærd andre steder i det 9. årh. er også et talende vidnesbyrd. »Furor normannicus«, som ytrede sig i plyndringer af alt, hvad de kristne anså for helligt og ukrænkeligt, kirker, klostre, ja grave, er uforeneligt med »studia humaniora« fra »røvernes« side.

---

1) Jfr. min afhandling: Mytiske forestillinger i de ældste skjaldekvad i Arkiv IX, 1—22.

2) *A. C. Bang:* Udsigt etc. s. 5. *S. Bugge:* Studier 51, 54 osv.

3) Se *Steenstrups* skildring i Norm. II, 141 f.; jfr. *A. D. Jørgensen:* Den nord. kirkes grundl. 307—8.

At Kelternes og Nordmændenes åndsretning og hele åndelige habitus var grundforskellig, er sikkert nok. Jeg skal med hensyn til Kelternes åndsretning henvise til *J. E. Sars* beskrivelse[1]), hvoraf jeg her skal anføre følgende: »Den [keltiske race] har aldrig kunnet maale sig med denne [den germanske] i practisk og politisk Dygtighed; men den har til Gjengjeld viist sig overlegen i andre Retninger. Kelternes levende Phantasi og letvakte Enthousiasme, deres Tilbøjelighed til at slutte sig sammen og gaa op i almene Formaal, deres Svaghed, naar disse glippe og det gjelder for hver Enkelt at leve sit eget Liv, danner som en Modsætning til Germanernes Energi, kolde Overlæg og sterke personlige Selvstændighedsfølelse«.

Af denne vidt forskellige åndsretning kan jeg ikke drage den samme slutning som *Sars*[2]), nemlig at modsætningen »maatte i visse Forhold bidrage til at gjöre en nær Berörelse mellem dem frugtbar og vækkende«. Jeg tror langt snarere, at i d e t t e tilfælde har disse modsætninger virket frastødende og ikke tiltrækkende, for ikke at tale om, at de sproglige forhold lagde næsten uovervindelige hindringer ivejen.

Det er en kendsgerning, at Nordmænd og Islændere aldrig senere udviklede nogen som helst spekulativ-teoretisk videnskab, hverken på det teologiske område, hvor lejligheden dertil dog var störst, hvis der i det hele taget havde været nogen naturtilböjelighed dertil tilstede, — eller på det rent filosofisk-kontemplative område[3]). En sådan åndsvirksomhed mærkes der aldrig noget til, ikke engang i litteraturens guldalder. Sansen derfor må da antages at have været l a n g t r i n g e r e i det 9. århundrede, ja, man fejler vistnok ikke meget ved at påstå, at den dengang slet ikke eksisterede.

Til slutning skal det bemærkes, at skönt enkelte Nordmænd virkelig lod sig omvende — af de islandske landnamsmænd nævnes enkelte kristnede, men deres kristendom gik tabt allerede i 2. og 3. led — og selv om disse havde levet sig ind i keltisk ånd og videnskab — hvad de dog sikkert ikke derfor behøver at have gjort — og forsøgt at forene deres gamle tro med kristendommen, vilde

---

[1]) Udsigt etc. I, 163 ff. Jfr. *A. D. Jørgensen:* Den nord. kirkes grundlæggelse.

[2]) Udsigt etc. I, 167.

[3]) „Theologiens Kjerne, den christelige Dogmatik og Religionsphilosophi, dyrkedes derimod, saavidt vides, ikkun ved en slavisk Efterfølgelse af Kirkefædrenes og de udenlandske Mesteres Læresætninger“ *Keyser:* s. 532.

sådanne forsøg næppe have fået nogen almindelig udbredelse eller praktisk betydning[1]; i modsat tilfælde vilde kong Hakon Adelstensfostres missionsvirksomhed være falden heldigere ud. Desuden kender vi andre norske sammenstøbninger, ɔ: af nordiske heltesagn og tyske sagn, og disse er i sandhed ingenlunde af nogen »genial« art; sammenarbejdelsen er ret udvortes og kan i dens enkeltheder påvises. Den taler således ingenlunde for, men temmelig afgörende imod en »genial sammenarbejdelse« af de hedenske myter og brokker fra den kristne religion, ikke at tale om elementer fra den græsk-romerske myte- og sagnverden.

Således forekommer det mig rimeligst at antage, at berøringen med Kelterne ingen nævneværdig indflydelse har kunnet have på den nordiske mytologis indhold eller dettes beskaffenhed, uden at man på den anden side kan nægte enhver indflydelse fra keltisk side.

Således er det naturligt, at berøringen med de kristne Kelter (og kristne i almindelighed) har medvirket til den hedenske religions forfald, som i virkeligheden ses allerede at være begyndt et godt stykke ind i det 9. årh. Allerede blandt landnamsmændene på Island var der nogle, som kunde nævnes »fritænkere«. Ja, det hedder om Hjörleifr, Ingolfs fostbroder, at han aldrig vilde blote, og da han var bleven dræbt af sine egne trælle, udbrød Ingolfr: »således ser jeg det gå enhver, som ikke vil blote«[2]. Men der forlyder intet om, at Hjörleifr var kristen; hans vesterviking (l. c.) taler temmelig stærkt derimod. Enkelte landnamsmænd siges ganske vist at have været kristne, som *Jörundr kristni, Asólfr alskik* o. fl.[3]), men deres kristendom havde ingen følger.

Fremdeles har denne berøring haft sin betydning for Nordmændene i en rent ydre forstand, på det rent tekniske område. Således har den ikke været uden indflydelse på deres bygningskunst, klædedragt, våbensmedning og ornamentik[4]. Men heraf tör intet sluttes med hensyn til den åndelige indflydelse (jfr. Arkiv f. nord. fil. IX, 17—18).

---

1) „Vel omvendtes ikke få af de nordiske høvdinger, men tilegnelsen var i reglen lunken, og der vaktes ingen trang til at meddele det modtagne til andre“ *A. D. Jørgensen:* Den nordiske kirkes grundlæggelse s. 210, jfr. *K. Maurer:* Die Bekehrung I, 81, 89 II 363 f.

2) Landnáma 1843, s. 33, 35—6.

3) Landnáma 1843, s. 50 f. Se videre *Maurer:* Die Bekehrung etc. I, 92 ff.

4) Jfr. *S. Müller:* Dyreornamentiken i Norden s. 83, 104 ff.

Endvidere er det ganske naturligt, at enkelte keltiske (irske) o r d er blevne optagne i det nordiske (norske) sprog, sådanne som f. ex. *Bugge* har ment at kunne påvise. Men de er meget få[1]).

Efter at vi således har ment til det her angivne at kunne begrænse Kelternes indflydelse på Nordmændene, skal vi i al korthed betragte den store og betydningsfulde forandring, som skete i Norge i det 9. århundredes 3. fjærdedel, e n e k o n g e d ö m m e t s o p r e t t e l s e osv.

Haraldr hárfagri (f. 850) siges at have aflagt det løfte at underkaste sig hele Norge; dette kæmpemæssige foretagende udførte han i forholdsmæssig kort tid. Det fik sin formelle afslutning i og ved Hafsfjordslaget (872). Der var her tale om »en Erobring, der med eet Slag førte Landet ind på nye Baner«[2]). Hele det politiske og til en vis grad også det private liv måtte blive forskelligt fra det tidligere, skönt lov og ret og de dertil knyttede institutioner og sædvaner måtte af sig selv efterhånden forsvinde eller ændres, eftersom de ikke stemte med de nye forhold. Livet fik nu en mere almindelig krigersk karakter over det hele land, Haralds landserobring i forbindelse med den særdeles uheldige arvefølgelov var og blev en aldrig tömt kilde til partistridigheder og indbyrdes kampe. Allerede i Haralds sidste år opstod der fjendtligheder og kampe mellem hans mange sönner. Herpå fulgte de urolige år 930—5 under Erik blodøxe; denne måtte tilsidst forlade landet og overlade magten til sin yngre broder Hakon den gode. Årene 936—50 er et temmelig roligt fredstidsrum. Men så begynder atter ufreden mellem Hakon og Erikssönnerne, indtil Hakon faldt i slaget på Storð (961). Harald gråfelds regering (961—70) var ikke lykkelig. Hungersnød trykkede landet. Kongen blev særdeles ilde lidt, navnlig efter at han havde ladet den mægtige Sigurðr jarl på Lade indebrænde; deraf fjendtligheder mellem ham og Sigurðs sön Hakon. Desuden foretog Harald et krigstog til Bjarmeland, og tilsidst et til Danmark, hvor han faldt i slaget ved Hals. Hakon jarl fik derpå magten i Norge; hans regering er i begyndelsen nogenlunde fredelig og lykkelig; men så kom Jomsvikingeslaget (986), hvortil der skulde opbydelse af alle kræfter. De sidste års lykke og ro forspildtes i höj grad ved hans overmod, vilkårlighed og udsvævelser. Han døde 995. Så kom Olaf Tryggvason (995—1000), men her vil vi foreløbig stanse.

---

1) Herom henvises til ovf. nævnte skrift.
2) *J. E. Sars:* Udsigt etc. I 153.

Af det her fremstillede fremgår, at tiden fra o. 880 til o. 920, altså o. 40 år af Harald hårfagres regeringstid, må betegnes som udpræget fredelig i det hele og store. Denne tid har man efter min mening en særlig berettigelse til at fremhæve og nöje lægge mærke til. Den har, således som jeg senere skal komme til at vise, en meget stor litterær betydning. Ligeledes synes årene 935—50 at have en vis betydning i så henseende.

Harald hårfagre udmærkede sig blandt andet ved at sætte stor pris på skjalde og deres kunst, ja, han siges selv at have digtet. Han må betragtes som den egenlige stifter af hirdskjaldevæsenet, som fra hans tid af fik så stort et opsving og så höj en betydning, at det holdt sig hele 4 århundreder igennem. Han havde et ordnet, prægtigt hof og førte et efter datidens fordringer glimrende hofliv. Et tro og særdeles livligt billede heraf får vi gennem Þorbjörn hornklofes digt om kong Harald; deri berömmes han for sin overordenlige gavmildhed mod sine mænd og for den gunst, han lod skjaldene nyde; ja, der manglede end ikke fremmede göglere og spillemænd. Fra nu af bliver kongen det midtpunkt, hvorom det norske folkelige aristokrati (for såvidt som det ikke var udvandret) med hele dets åndelige overlegenhed samler sig. I kongedömmets skærmende ly blomstrede nu ganske vist det norske åndsliv, men kun for en kort tid, for at fortsættes under andre betingelser og for en stor del i flere nye former — på Island.

Det var ved et tilfælde, at Island kort efter midten af det 9. årh. blev opdaget. Det var derimod ikke tilfældigt, at denne fjerne ødeø blev taget i besiddelse og helt befolket af Nordmændene. Det var, som ovenfor bemærket, en naturnødvendig følge af forholdene i Norge og på Irland.

Landet blev fuldstændig bebygget i løbet af 60 år (870—930); dog bör sikkert de første 30—40 år regnes for den egenlige landnamstid. Det er værdt at lægge mærke til den store forskel, der må have været på livet i Norge og på Island i en stor del af dette tidsrum, der netop falder sammen med den ovennævnte fredstid under Harald hårfagre. Her, på Island, fandtes der i denne tid kun enkelt-boende og enkeltvis sig nedsættende familjer, der efterhånden stadig blev talrigere, indtil landet var fuldt bebygget og indvandringen af sig selv ophørte[1]). Der kunde endnu ikke være

[1]) Jeg kan i det hele henvise til *J. E. Sars'* fortræffelige skildring af Islands bebyggelse: Udsigt etc. I 175 ff.

tale om noget almindeligt fælles samfundsliv, alt befandt sig i en altbeherskende usikkerhed og i en uafladelig strömning. Nogen åndelig virksomhed og produktion var under sådanne forhold ikke mulig. Vi kender heller ikke en eneste virkelig islandsk skjald fra denne tid (kun enkelte løse vers af enkelte mænd kendes), og den omstændighed, at Islænderne henimod slutningen af denne tid gik til Norge for dér at hente et udkast til love, taler ikke for, men bestemt imod nogen selvstændig åndelig virksomhed fra deres side.

Henimod slutningen af landnamstiden begyndte nybyggerne at føle trang til et fælles samfundsliv. De hørte til en og samme stamme; fælles sæder, fælles tungemål, fælles sag forbandt dem. Det praktiske liv måtte føre til ønsket om at få en fælles lov for og en lovordnet forbindelse mellem hele befolkningen. Da begav Ulfljotr sig til Norge (924) og tilvejebragte love med den daværende Gulatingslov som mønster og efter Þorleifr den vises råd. 930 var den islandske republik oprettet med et årligt sammentrædende fællesting, altinget, og med en »embedsmand« i spidsen, lovsigemanden. Hermed begynder den egenlige såkaldte »sagatid«, der varer i omtr. 100 år. Det er denne tid, som de islandske slægtsagaer handler om.

Det indtryk, som disse sagaers skildring af livet på Island i denne tid efterlader, er, at det har været et over alle grænser bevæget liv. Fejder og stridigheder af enhver art mellem de ypperste slægter hørte til dagens orden. Det er, som om den gamle vikingekraft »rasede ud«. Befolkningen var af en meget stridbar natur og overordentlig ærekær, selvstændigheds- og retsfølelsen hos den enkelte særdeles levende. Den enkelte lagde selv ingen dæmper på sin natur, og der var intet i de ydre forhold, der kunde göre, hvad han selv ikke formåede. Enhver fornærmelse, om end nok så ringe, måtte hævnes; hævnen var som oftest blodhævn, der afødte manddrab og indviklede processer i det uendelige. Desuden forefaldt der utallige processer af andre slags, og alle mulige retsspörsmål fremkom, der krævede besvarelse og løsning. Da de oprindelige (Ulfljots) love sikkert har været kortfattede og mangelfulde, måtte lovgivningen i det første århundrede blive stor og vidtløftig efter de forskellige erfaringer, man i tidens løb gjorde på ethvert område. Et særdeles godt bevis for, at man allerede fra begyndelsen af havde forudset og forudsat denne vidtløftige lovgivningsvirksomhed, var, at man straks adskilte den dömmen-

de og den lovgivende virksomhed på altinget, i modsætning til hvad tilfældet havde været i Norge[1]).

Dette samfundsliv med så rige afvekslinger og så mange krav har sikkert hele århundredet igennem lagt beslag på befolkningen, særlig hovedslægterne. Når vi husker, at det udelukkende var disse — i modsætning til de ringere bønder og frigivne —, som var udviklingens og virksomhedens bærere, og da vi ikke kan tiltro de ringere bønder fremtrædende åndelig interesse eller syslen med »videnskabelige« sager, følger med nødvendighed heraf, hvorledes den rent åndelige virksomhed på de ikke praktiske områder har formet sig[2]). En sådan virksomhed var åbenbart så lidet begunstiget af forholdene som vel tænkeligt. En poetisk syslen med myter og sagn har vi liden ret til at forudsætte i denne tid, så meget mindre, som Islænderne i det hele taget synes at have været i en langt höjere grad prosaisk-praktiske naturer end deres brødre, Nordmændene, hvilket klart viser sig i den måde, hvorpå kristendommen blev indført.

I det 9. årh. synes den gamle hedenske tro i det hele taget at have holdt sig usvækket hos Nordmændene. De synes at have hævdet deres tro ligeoverfor den keltiske kristendom, ja, der fortælles endogså om folk (irske), som forlod kristendommen og gik over til den hedenske tro[3]). Dog finder vi på den anden side meget tidlig en vis rationalistisk tendens, der f. ex. fremtræder i hvad der fortælles om Hjörleifr (se ovfr.). Denne rationalisme, som stadig stiger, efterhånden som vi nærmer os det 10. århundreds slutning, har sikkert nok sin rod i to omstændigheder, dels i den hedenske tro selv, dels i Nordmændenes sindelag. Troen var bleven gammel og affældig[4]). Nordmændene havde efterhånden dannet sig en mængde guder, ikke mindst derved, at hovedgudernes forskellige egenskaber blev selvstændiggjorte og personificerede. Således var der blevet dannet en hel gudestat med Odin i spidsen. Til samme tid var guderne blevne endnu mere menneskelige i deres hele væsen. Den menneskelige skrøbelighed, hvis top-

---

1) Se *V. Finsen:* Den oprl. Ordning af nogle af den isl. Fristats Institutioner, 1888 s. 88 ff.

2) Til de praktiske områder kan skjaldepoesien på en måde regnes. Men herom senere.

3) *J. Steenstrup:* Normannerne II, 126.

4) Særlig kan jeg henvise til *K. Maurer:* Die Bekehrung II, 238 ff. (Der innere Verfall des Heidenthums).

punkt er døden, klæbede ved dem. Men en sådan tro bærer spiren til sin undergang i sig. Der måtte og skulde komme en tid, da troen på disse med synd og svaghed befængte guder begyndte at rokkes og løsnes, og hertil har sikkert de fremskridt i kultur, som vikingetogene og voksende samkvem med fremmede folk har fremhjulpet, noget bidraget. Blot f. ex. en tanke som den, at guderne ikke kunde redde sig selv, endsige andre, ud af bål og brand, kunde meget let opstå, og, efter engang at være opstået, bide sig fast i sindet og bevirke, at gudetroen gik over til vantro og fritænkeri. Dette kunde nu også så meget lettere foregå, som Nordmændenes sind overhovedet var nøgternt. Der har sikkert meget tidlig, måske allerede i det 9. årh., været flere, som i deres stille sind gik om med sådanne tanker som de, der kommer til orde i den meget mærkelige fortælling om den ivrige blotmand Sveinn og hans fritænkerske, gudebespottende sön Finnr[1]). Sveinn levede i Hakon jarls dage. Han havde to sönner, Sveinn og Finnr. Denne sidste vilde på ingen måde have noget med sin faders guder at göre; han forhånede gudebillederne i sin faders tempel på den mest oprørske måde, kaldte dem skimlede og skelöjede og sagde, at da de ikke engang kunde rense skarnet af sig selv, kunde de langt mindre hjælpe andre osv. Disse og lignende tanker, tvivl og religiøs sindsuro kunde opstå og gære hos mange, både höje og lave, endogså uden at være vakte ved en fremmed påvirkning[2]). Det er noget, som sker den dag i dag overalt.

Vi kender navnene på mange, som allerede i landnamstiden betragtedes som vantro, f. ex. *Bersi goðlauss, Hallr goðlauss*[3]), der var en sön af *Helgi goðlauss*; »de vilde ikke blote, men troede på deres egen kraft og styrke«. Vi får tillige her en oplysning om — noget vi forresten ser af andre steder —, hvad disse fritænkere ofte satte i steden for de gamle guder, hvis hjælpende

---

1) Se f. ex. *Fornmannasögur* II, 153 ff. Fortællingen er måske ikke helt historisk, men den har en indre sandsynlighed. Også den omstændighed, at så mange i det 10. årh. lod sig primsigne (f. ex. Egill Skallagrimsson og mange med ham), vidner om den store religiøse ligegyldighed, der herskede.

2) Når Freyja i Hyndl. roser den unge Óttarr for „stadig at have trot på asynjerne“, så er der heri nedlagt en direkte antydning af en hos andre forekommende modsætning til Óttars religiøsitet, en modsætning, som på det bedste finder sin forklaring i det 10. årh.s alml. religiøse forfald.

3) Landnámabók 1843, s. 71, 40.

kraft de ingen tillid havde til. De satte sig selv i stedet[1]). *At trúa á mátt sinn ok megin* er et velbekendt, ofte forekommende udtryk. De nordiske guder var, som för bemærket, kun et ophöjet billede af menneskene. En barnlig alders tro havde skabt dem i tidens eget billede; den modnere alders kritik opdagede deres menneskelige svaghed, berøvede billedet det ophöjede, og kun mennesket blev tilbage. Mennesket var ubevidst gået ud fra sig selv; bevidst vendte det tilbage til sig selv igen.

Myternes fysiske indhold, den fra naturen hentede bestanddel, vedblev naturligvis at gælde, men ikke på samme måde som för. Tordenen fyldte f. ex. ikke mere sindene med en så betagende rædsel, som engang i længst forsvundne dage. Her var det uforklarlige naturfænomen tilbage, som man nu ikke mere brød sig om at forklare.

Samtidig forøgedes troen på selve menneskets overmenneskelige evner til både at forudse og forudsige fremtidige ting og til ved overnaturlige midler at bevirke forskellige tilstande eller lidelser. Heraf udvikledes troen på spåmænd og spåkvinder, sejdmænd og sejdkvinder og disses overnaturlige hemmelighedsfulde væsen, som i det 10. årh. synes at have været så ganske almindelig i Norge.

Jeg skal i så henseende minde om et vidnesbyrd af en fremmed forfatter, som står det 10. årh. langt nærmere end de islandske sagaer, *Adam* af Bremen. Det hedder hos ham: »Nam et artis magicæ, ut aiunt, studio deditus [ɔ: Olaf Tryggvason], omnes, quibus illa redundat patria, maleficos habuit domesticos« og »Dicunt eum [ɔ: Olaf den hellige] inter cetera virtutum opera magnum dei zelum habuisse, ut maleficos de terra disperderet, quorum numero cum tota barbaries exundet, præcipue vero Norvegia monstris talibus plena est. Nam et divini et augures et magi et incantatores, ceterique satellites antichristi habitant ibi, quorum præstigiis et miraculis infelices animæ ludibrio dæmonibus habentur«[2]).

Det fremgår tydelig heraf, at endnu under Olaf d. hellige var dette uvæsen ret almindeligt. Også *Snorre Sturluson* må antages at have sigtet hertil, når han taler om kong Olafs iver for at fjerne

---

1) Jfr. *A. D. Jørgensen:* Den nord. kirkes grundl. 358—9, 558.
2) Historia Hammaburgensis 1876 (Waitz) lib. II 38, II 55.

fornar venjur, þær er honum þótti kristnispell í[1]), skönt disse ord også kan sigte til andre og flere ting. Endnu tydeligere hedder det om Olaf Tryggvason[2]), at han befalede, at alle, som gav sig af med galdre og hekseri, samt alle sejdmænd skulde römme landet (Mag. Adams opfattelse af Olaf Tryggvason er, som bekendt, fejlagtig). I en ældre tid nævnes sejdmænd og allerede dengang som almindelig forhadte, idet Erik blodøkse siges at have indebrændt sin broder Rögnvaldr og med ham 80 sejdmænd[3]). Vi hører i det hele hyppig tale om sejdmænd og völver i denne tid.

»En kvinde hed *Heiðr*; hun var en völve[4]) og sejdkvinde og vidste ved sine kundskaber fremtidige ting forud. Hun for vide omkring i landet til gæstebud, som bønderne indbød hende til. Hun forudsagde folk deres skæbne og hvordan åringen vilde blive, samt andre ting. Hun havde med sig 30 ledsagere, 15 mænd og 15 kvinder. Det var folk med gode stemmer, ti hvor hun skulde være, dér skulde der foregå megen sang osv.« (Örvar-Oddss.)[5]). Vi ser blandt andet heraf, at völverne flakkede omkring for at spå, og at deres kunst ledsagedes af sang (jfr. også fremstillingen i Eiriks s. l. c.)[6]). Af den videre fremstilling i Örvar-O.s saga

---

1) Heimskringla, II 82, jfr. 87.

2) Sst. I 374—75.

3) Sst. I 149—50.

4) Ordet *völva* udledes med rette af *völr* (en stav, stok), se *J. Fritzner:* Lappernes Hedenskab 1876, s. 169 anm. 2. *K. Müllenhoff:* Deut. alt. V, 42, jfr. *F. Magnusen:* Den ældre Edda I, 5.

5) Med hensyn til völvernes virksomhed kan jeg i det hele henvise til *Heimskringla* I 27—28. Eiríks saga rauða c. 4, *Vatsdœlas.* c. 10, *Örvar-Odds* s. c. 2, 3. Jfr. *K. Maurer:* Die Bekehrung II, 122 ff., *J. Fritzner:* Lappernes Hedenskab i (Norsk) Hist. tidskr. 1876, s. 169 ff. Þrjár ritgjörðir 8 ff.

6) Ifølge den i Hkr. I 13 og 19 givne beskrivelse af sejden bestod den både i at spå, forudsige fremtidige ting, og den var tillige et middel, ved hvis hjælp man kunde påføre folk forskellige åndelige så vel som legemlige onder. Men Snorre synes tillige at antyde en anden art af sejd, nemlig den, som vanerne udøvede. Hvori denne skulde have bestået, forklares imidlertid ikke. Man føres dog til at antage, at denne sejd er noget andet end og forskellig fra den førstnævnte, og kan neppe forklares anderledes end, at vanernes „sejd" er spådomskunst, medens Odins sejd bestod i at virke på den ydre natur til fordel eller til skade.

Forholdet synes oprindelig at have været det, at kun dette sidste i egenlig forstand er sejd, og at sejd og spådomsevne oprindelig er to forskellige ting, der udøvedes hver på sin måde og ved forskellige midler. Udøverne af sejd hed *seiðmenn, seiðkonur, seiðskrattar, seið-*

ses, at völven i grunden var både velset og ikke velset, agtet og ikke agtet, men fremfor alt frygtet. Völverne har til en tid ført et rædselsherredömme i landet, vist sig ubehagelige og spået ilde, hvor ikke alt blev gjort efter deres ønske og vilje, og hvor der ikke vistes dem den störste ærefrygt, for slet ikke at tale om, hvis de ligefrem blev fornærmede eller mishandlede. Herpå gives der netop et eksempel i Örvar-Oddss. Det kan endnu bemærkes, at her findes også en del af völvens tale i versform[1]).

Til völvevæsenet hører særlig de såkaldte *útisetur,* sidden-ude om natten. Dette omtales ganske vist ikke meget ofte, men er dog sikkert. Således findes *spáfarar ok útiseta* (mærk denne sammenstilling) et par steder i Norges gamle love forbudte[2]). Hensigten med denne natlige udesidden var at søge kundskaber om fremtiden[3]); at dette var en ældgammel skik, viser udtrykket i Völuspå. Til denne udesidden valgtes bestemte nætter, særlig de såkaldte »tolvnætter« ved jule- og nytårstid, og bestemte steder, nemlig korsveje. Kunsten bestod i at sætte sig i forbindelse med »galdrenes fader«, hvad en oldengelsk homilie i Ælfrics »Lives of Saints« særlig viser os[4]), dels med forskellige i luften svævende afdødes ånder, som var påfærde[5]) og som udfrittedes af völver og sejdmænd.

Völvevæsenet var, som anført, i det 10. årh. særdeles almindeligt i Norge. Også på Island omtales völver på forskellige steder i sagaerne. Således nævnes en *Þórdís spákona, Ljót,* Þorbjörn

---

berendr, fjölkyngisfolk osv., *galdramenn, -konur,* medens de andre hed *spákonur* og *völur. Spámenn* omtales meget sjælden i den hedenske tid.

1) Jfr. Þáttr af Ásbirni prúða, Fornm. s. III, 212.

2) Se f. ex. Norges gml. love I, 19, Gulaþ. I. 137. Jfr. Völuspá 28 (Bugge): *Ein sat hon úti, þás aldinn* **kom, yggjungr ása** osv.

3) Jfr. *Skíðaríma,* v. 56: *útisetuna eftir hann, og ætlar spádóms leita.*

4) Heri hedder det:

Sum man wæs geháten	and to heágum beorgum
Mercurius on lífe . . .	him bróhton onsægednysse
þone macodon þá hæþenan	þæs god wæs árvurðe
him to mæran gode	betwux eallum hæþenum
and æt vega gelætum (ɔ: korsveje)	and he is Óþon geháten
him lác offrodon	óþrum naman on denisce.

Se Ann. f. nord. oldkh. 1846, s. 77. *R. Wülker:* Grundriss etc. 454—6.

5) Se herom mere i *J. Árnason:* Íslenzkar þjóðsögur og ævintýri I, 436—7, hvor beskrivelsen sikkert beror på temmelig gamle forhold. Jfr. *J. Fritzner:* Lappernes Hedenskab 172—3.

önguls moder, *Heimlaug völve* på Völustaðir[1]). Dog synes det at fremgå af det hele, at de på Island aldrig har været så talrige, og at deres væsen og virksomhed her har været en ganske anden end i Norge. Kun på et eneste sted[2]) omtales en omflakkende kvinde *Oddbjörg*, som dog ikke bestemt kaldes en völve. På Grönland omtales[3]) en völve, som det synes af den rigtige norske slags; dette er kun et enkelt eksempel, men det er tænkeligt, at der i henseende til völvevæsnet har været en forskel på Grönland og Island, ligesom vi i andre ting mærker en forskel, hvorom mere i det følgende.

Den för omtalte irreligiøsitetens ånd, som mærkes i Norge fra slutningen af det 9. årh., havde sikkert også en anden grund. Den fik vind i sejlene fra den kant, hvorfra den snarest burde have haft modvind, fra det norske kongedömme selv.

Religionen havde fra ældgammel tid af været meget nöje knyttet til samfundet som stat betragtet. Således havde forholdet været i de mange småriger og bygdelag för Harald hårfagers landserobring. Høvdingen, ligegyldig om han hed konge eller hvad ellers, havde hovedsagelig det hværv at stå i spidsen for retsvæsnet og krigsvæsnet[4]). Det var en selvfølge, at det samme forhold mellem kongedömmet og religionsvæsnet skulde under Harald hårfagre og hans efterkommere være bleven fortsat. Men dette er næppe sket. Hele den norske herskerslægt fra og med dens stamfader, Harald hårfagre, synes at have været temmelig ligegyldig for religiøsitet og tro overhovedet. Hvad Harald hårfagre selv angår, kan man ikke lægge nogen vægt på, hvad nogle kilder[5]) beretter om, at Harald skulde have påkaldt den ene sande gud osv.

---

1) Kormákssaga (Möbius) 1886, s. 46 f. — Vatsdælas. i Fornsögur 1860, s. 30, 33, 36, 43—3. — Grettissaga 1853, s. 174. — Gullþórissaga 1898, s. 8. 41 f.

2) Vígaglúmssaga 1880, kap. 12.

3) Eiríkssaga kap. 4.

4) *R. Keyser:* Efterladte Skrifter II, 1, 6, 33. *K. Maurer:* Entstehung des isl. Staats, s. 111 fg. o. fl. Når *V. Finsen* i Den isl. Fristats Institutioner 1888, s. 52 ff., mener, at man ikke har ret til at antage, at den ældste godeværdighed og hövdingeværdighed har været forenet i en og samme person, har han sikkert ret; men derfor kan hövdingen vistnok godt betragtes som religionsvæsnets øverste og selvkaldede beskytter.

5) Fagrskinna 386 (kun i hds. A). Derimod kan *Snorres* ord i Heimskringla I 103. „Jeg [ɔ: Harald hårfagre] påkalder den gud, som skabte mig og råder for alt“ lige så godt være hedenske som kristne. Interessant er det ialfald at se, at man i sagaskrivningens tid kunde have sådanne tanker om Harald, hvilket altså dog har sine gode grunde.

Större betydning har det derimod, at ingen kilde fortæller noget som helst om nogen iver for religionen hos ham. Her er et argumentum e silentio berettiget, da sagaerne fortæller vidt og bredt f. ex. om Hakon jarls hedenske trosiver. Det siges derimod udtrykkelig, at kong Harald ikke yndede sejdmænd[1]), og hans sön, Erik blodøkse, indebrændte engang på hans opfordring 80 sådanne. Havde fader og sön været ivrige blotmænd og rettroende hedninger, havde de næppe gjort dette, så meget mindre, som disse sejdmænds høvding, Rögnvaldr réttilbeine, var en sön af Harald selv. Erik blodøkse var vistnok aldeles ligegyldig i trossager; han var i det mindste så lidet en hedning, at han, efter at være flygtet bort fra Norge til England (935), gik over til kristendommen. Hakon den gode var, som bekendt, opdraget i den kristne tro hos kong Adelsten i England (924—41), og man kan deraf tænke sig, hvor lidet han var skikket til at opretholde den gamle tro. 10—15 år efter at han var bleven konge, forsøgte han at indføre kristendommen i Norge, men måtte opgive det på grund af Tröndernes bestemte modstand, ja, han måtte selv deltage i offergilder, for ikke at indvikles i borgerkrig og muligvis miste sin krone; de præster, han havde ført med sig fra England, blev dræbte. Uden tvivl blev han ved med at være kristendommen hengiven lige til sin dødsdag. Om Erikssönnerne, Harald gråfeld og hans brødre, siges, at de var kristne, men de udrettede intet — og gjorde heller ingen alvorlige forsøg på at udrette noget —, andet end at nedbryde hovene og forstyrre offringer, når de tilfældigvis fik lejlighed dertil. Af denne grund blev de i höj grad forhadte[2]). Efter deres tid forsøgte Hakon jarl at genoprette hedenskabet[3]), der nu åbenbart var kommet i et meget stærkt forfald, navnlig var dette sket i den sydligste del af Norge, hvor endogså en missionsvirksomhed, fremkaldt i Danmark af Harald blåtand, en tid var bleven udfoldet. Men Hakon jarls forsøg var kun forbigående og blev uden væsenlige følger. Det var hedenskabets sidste forsøg på at hævde sig, dets sidste kraftanstrængelse — lige för dødskampen begyndte.

Det er klart, at det eksempel, som således udgik fra selve landets øverste styrere, kongerne, ikke kunde undlade at bestyrke og fremme den ligegyldighed, som allerede var vågnet hos mange,

---

1) Heimskringla I 149—50.
2) Heimskringla I 229.
3) Jfr. *A. D. Jørgensen:* Den norske kirkes grundl. s. 314.

og vække den hos andre[1]). Frafaldet fra den gamle tro måtte stadig udbrede sig i stedse videre krese, med en stadig voksende hurtighed, eftersom tiden gik.

På den anden side var det ganske naturligt, at modsætningen til denne ligegyldighed, trosfanatismen, kom til at træde frem — ligeså stærkt. Ivrige blotmænd omtales naturligvis tit og ofte. En af dem var Ingolfr, den første landnamsmand (en modsætning til hans fostbroder Hjörleifr se ovf. s. 24), og Þórólfr mostrarskegg, også en landnamsmand[2]) osv. Af Nordmændene var det især Trönderne, der optrådte som de ivrigste blotmænd og som beredte kristendommen den længste og mest hårdnakkede modstand, skönt der også dér var en vaklen (jfr. fortællingen om Sveinn og Finnr ovf. s. 29).

Forargelsen over sædernes slappelse, forargelsen over troens samtidige forfald, over at Odin og Tor, Freyr og Freyja osv. ikke mere skulde betragtes som kraftige, velsignelsesrige guddomme ligesom i de gode gamle tider, måtte hos de »gammeldags« folk hurtig vågne og derpå tage til i styrke. Trosfanatisme og ugudelighed blev her lige stærke, sidegående strömninger.

På Island har ugudeligheden (»gudløsheden«) og ligegyldigheden i det 10. årh. uden tvivl været mindst ligeså stor som i Norge. De för omtalte politiske tilstande taler ikke for noget udviklet religiøst liv, og et sådant antydes heller ikke i sagaerne. Tværtimod. Troen »på sig selv« var almindelig og de gamle guders anseelse og magt var i en meget stærk tilbagegang; skönt de religiøse ceremonier overhovedet blev overholdte og bevarede, betragtedes de dog sikkert mere som noget sædvanemæssigt, som nu engang hørte til, uden at have nogen livsfrisk rod i en frodig religiøsitetens jordbund. En fanatisme bliver man først vàr under den første missionsvirksomhed, der falder lidt senere end i Norge, ɔ: efter 980; men denne fanatisme ses at være af en anden art end den norske (Tröndernes). Den beror mere på en ydre vedhængen ved det gamle; det er således en unaturlig og fremtvungen (»opagiteret« kunde man fristes til at sige) fanatisme. Denne opfattelse viser sig at være rigtig, når man ser hen til den temmelig

---

1) Et træffende udtryk for denne ligegyldighed findes i Gaukaþórirs ord: „men hvis jeg [overhovedet] skal tro på nogen guddom, hvad værre er det så for mig at tro på Hvidekrist, end en hvilken som helst anden gud?“ Heimskringla II 454.

2) Eyrbyggja saga s. 5.

3*

fredelige og praktiske måde, hvorpå trosspörgsmålet kort efter blev ordnet på Island, ikke mere end godt og vel en halv snes år efter den nævnte opblussen af en tilsyneladende kraftig fanatisme. Jeg vil i det følgende atter komme tilbage hertil. Denne forskel på Nordmænd og Islændere er let forklarlig, når man ser hen til, at Islændernes norske forfædre havde ligesom løsrevet sig fra deres oprindelige trosjordbund. De havde i virkeligheden hverken arne eller alter at forsvare.

Grönland blev opdaget fra Island 986 og bebygget i de følgende år, således at det synes for det meste at været taget i besiddelse ved år 1000; det regnes nemlig til et af de lande, som Olaf Tryggvason fik kristnet. Den grönlandske befolkning var i antal den islandske langt underlegen; i andre henseender derimod har den været denne temmelig lig. De samme eller lignende åndelige ævner og interesser har sikkert dér været tilstede, men når disse, så vidt vides, ikke har ført til samme eller lignende resultater, må årsagen dertil søges i en af de ydre forhold og livsvilkår betinget forskel i udviklingen, hvortil landets fjerne beliggenhed i höj grad har bidraget.

Når Islænderne allerede ved midten af det 10. årh. ses at have optaget og derefter så godt som alene fortsat den skjaldedigtning, som i Norge fra samme tid af omtrent forsvinder, var dette ikke tillige tilfældet med de grönlandske kolonister. Fra Grönland kendes ikke én eneste hirdskjald. Ikke én grönlandsk fyrstedrapa kendes, og dog vides skjalde at have levet på Grönland, f. ex. den fra Skáldhelgarímur bekendte ***Skáldhelgi*** (i det 11. årh.).

Forresten vides ikke meget om det grönlandske samfund og dettes liv i dets første århundrede. En egen biskop fik landet først noget efter 1100. Med hensyn til statsindretning, love og sæder har det overhovedet lignet moderlandet. Men det er en selvfølge, at livet dér ikke var og ikke kunde være så rigt eller så udviklet som det islandske. Det har rimeligvis også været af en mere fredelig natur.

Da vi imidlertid kan gå ud fra og tildels også bestemt ved, at der har været digtere der, at det åndelige liv også dér har rørt sig og ytret sig i visse frembringelser, ligger det nær at spörge, hvilke var så disse? siden der ikke er tale om en hirdpoesi. På besvarelsen af dette spörgsmål skal jeg ikke her komme ind, men

foreløbig lade mig nöje med at erindre om, at ét af Eddakvadene sikkert med rette kaldes »det grönlandske« (*Atlamál hin grœnlenzku*).

---

§ 2.

Hvad er eddakvad? Hvornår, hvor og af hvem er de digtede? Eddadigtningens mål, karakter og stil.

Eddakvad kaldes de i de simplere versemål affattede kvad af ikke navngivne forfattere, som indeholder de gamle Nordboers, særlig Nordmændenes, **A** gudelære, **B** etiske opfattelse eller livsanskuelse og **C** heroiske sagn af hjemlig såvelsom af fremmed oprindelse — kvad, som i almindelighed antages at høre til de ældste nordiske poetiske frembringelser, der haves; hvorvidt dette sidste er rigtigt, skal i det følgende blive prøvet.

Kvadenes alder. Det vil være formålstjenligt her først at undersøge disse kvads tilnærmelsesvise tilblivelse og denne digtnings ophør, med andre ord, tilnærmelsesvis at søge at bestemme dens tidsalder, uden i alle enkeltheder at undersøge ethvert kvad.

Indtil langt ned i 19. årh. var man tilböjelig til at tillægge disse digte en meget höj alder. Man gjorde dem til det ubetinget ældste af al nordisk åndsfrembringelse (jfr. indledningen). Dette mente, for kun at nævne de vigtigste navne, den »norske skole« med *Munch* og *Keyser* i spidsen. Det hedder hos *Keyser:* »saa maa man vel ansee Eddadigtenes Oprindelse fra en Tidsalder ældre end Harald Haarfagers Dage, ældre end Midten af det 9de Aarhundrede, for at være beviist med saa gode Grunde, som man i en Sag af den Beskaffenhed kan fordre«[1]). Med hensyn til enkelte digte, som f. ex. Völuspå, mener Keyser, at man kan antage, »at dets [digtets] Alder maaske kan stige op til det 5te Aarhundrede, ja maaske høiere«[1]). Således

---

[1]) Efterladte Skrifter I, 269.

skulde eddakvadenes tidsrum være c. 400—800. Af samme mening var *Sv. Grundtvig,* hvortil *C. Rosenberg* sluttede sig. Enkelte gik i modsat retning, som *K. Maurer* (se s. 4)[1]. *Th. Möbius* mente, at sangene hovedsagelig var islandske, måske også tildels norske, og at de var affattede i de sidste århundreder för deres optegnelse[2]. Videst af alle gik dog *E. Jessen* både i sin polemik mod Grundtvig (se s. 4—5) og i sin indgående afhandling: »Ueber die Eddalieder. Heimat, alter, charakter«[3], som er særdeles vigtig.

Det resultat, som Jessen mener at være kommen til, formulerer han således: »Gegen die haltlosen berufungen auf den vermeintlichen höheren stand altdänischer cultur, und gegen die hergebrachten phrasen über die herlichkeit dieser lieder als beweis ihres entstehens im vorgeblichen culturlande, glaube ich hier eine ziemlich hinlängliche menge verhältnisse zusammengestellt zu haben, welche die abfassung dieser heldenlieder ganz und gar nicht dem »ältern und mittlern eisenalter« in Südscandinavien«, sondern gröstenteils einem isländischen litterarischen zeitalter (dem 11.—12. jahrhundert, vielleicht sogar auch dem anfange des 13.) zuweisen müssen, obschon einige, jedenfalls doch norröne, bruchstücke älter sein werden«.[4].

G. Vigfússon antog, at »de grönlandske kvad« (ɔ: Atlamál og efter hans mening Hymiskviða) fra »about the earliest part of the eleventh century« danner »a downward limit, below which the *Eddic Poems* cannot fall«, og at »they [eddakvadene i deres helhed] are of about the time of Alfred and his son Edward«[5], altså fra den sidste del af det 9. og den første del af det 10. århh.[6].

B. Symons har i sin Einleitung § 28 behandlet hele spørgsmålet meget udførlig. Han gör lignende bemærkninger m. h. t. sprog, mytologi og sagnform som de, der herefter vil blive frem-

[1]) Til det her anførte kan endnu tilföjes: Ueber die ausdrücke etc. s. 29, 215.

[2]) Zeitschrift f. deut. Philol. I, 437.

[3]) Zeitschrift f. deut. Philol. III, 1—84.

[4]) Zeitschrift f. deut. Philol. III, 61.

[5]) Sturlunga, Prolegomena s. cxci, cxcii; jfr. Corp. poet. bor. I, lvii.

[6]) Angående spörsmålet kan der henvises til følgende afhandlinger, der har behandlet det, foruden dem, der straks særlig omtales. *B. Symons:* Bijdrage tot de dagteekening der Eddaliederen, Amsterdam 1887, s. 3 (af Verslagen en Mededeelingen der kkl. Akademie van Wetenschappen, Afdeeling *Letterkunde,* 3de Reeks, Deel IV) samt hans oversigt i Eddaproblemen 1918.

satte. Han mener at heltedigtene som digtningsart er yngre end gudedigtene, men disse kan dog i og for sig af indre grunde ikke være ældre end 9.—10. årh. Han antager også en ældre og en yngre indvandring af heltesagnstof. Han opstiller følgende rækkefølge af heltedigtene m. h. t. deres tilblivelse som sandsynlig (med alt forbehold): Völundarkviða, Völsungakv. forna (visse bestanddele, der nærmere angives), Brot, Atlakv., Hamð., — Völs. forn. (resten), Fáfn, Reginsm. (ljóðah.), Sigrdrífum., Helg. Hjörv. (fornyrðisl.), Grottas., — alle disse hører 10. årh. til; Guðrúnarkv. II Sig. sk., Atlam., Guðr.kv. I—III, Oddrúnargr., Helreið, Guðrhv. — alle disse skulde tilhøre 11. årh.; Grípisspá fra 12. årh. Bortset fra rækkefølgen indenfor de to grupper — som naturligvis altid er vanskelig — er der i det hele og store overensstemmelse tilstede med den her opstillede tabel; kun er der uoverensstemmelse m. h. t. de 3 Guðrunskvad, som Symons henfører alle til 11. årh. Det kan jeg ikke gå ind på.

E. Mogk har i sin Gesch. der norw.-isl. literatur 2. udg. (Pauls Grundriss) s. 18—19 udtalt sig i al almindelighed om spörgsmålet; han udtaler, at tiden 800—1000 er hovedsagelig eddadigtenes tid, men mener, at deres hovedtidsrum er — han går ud fra, at de er for störste delen digtede på Island — tiden efter 930, da hedenskabet så at sige blev statsreligion; i denne forbindelse henvises til den keltiske kristendom i det første tidsrum, der skulde have haft betydning for digtningen (ɔ: hindret den); denne betragtnings rigtighed kan ikke godkendes. Den følge kan den smule keltisk kristendom, der kom til Island, absolut ikke have haft.

H. Ussing har i »Om det indbyrdes forhold mellem heltekvadene i ældre Edda« (1910) behandlet hele spörgsmålet relativt. Efter ham er H. hund. II et ret gammelt digt, der har påvirket det første Helgedigt, samt H. Hjörv., Brot; dette sidste atter Guðr. II, og dette Guðr. I, Sigsk. Guðrhv., Hamð. og Atlam.; Guðr. I har påvirket Sigsk., Helreið og Hamð., Helreið både Sigdr., Fáfn. 40—44, Sigsk. og Guðrhv., Atlakv. både Atlam., Hamð., Oddrgr., Sigsk. og Guðr. II og III, Helr. er igen yngre end Oddrgr., Sigsk. yngre end Guðrhv. Helg.hund. I er ældre end Fáfn. (fornyrð.), Reg. (ligel.), Oddrgr. og Helr. Der er sikkert meget i dette rigtigt og velbegrundet, men noget er sikkert mindre rigtigt, f. eks. at Hamð. göres til et yngre digt end ikke blot Atlkv., men også Guðr. I og II. I øvrigt har det været forf.s tanke at påvise, hvorledes en enkelt tanke i ét kvad fremkalder en bred skildring i et andet; dette er

gennemført med en vis finhed og energi, men på den anden side kan det ofte være tvivlsomt, hvorvidt netop *det* digt — og ikke f. eks. det mundtlig fortalte sagn har givet anledning til det nye digt.

Endelig har *A. Heusler* skrevet en afhandling: Heimat und alter der eddischen gedichte[1]. Heri behandles spörgsmålet ikke for hvert enkelt digts vedkommende. Han antager, at ikke blot Völuspá hin skamma og Grípisspá er meget unge, men også digte som Hyndluljóð, Alvíssmál og Svipdagsmál og endogså Rigsþula; de henføres til 12. og 13. årh. og opfattes som et udslag af Islændernes lærde studier i de tider. Baldrs draumar, Vafþrúðnismál og Grímnismál er vanskeligere at bedömme. Iøvrigt er det mest digtenes hjem, der behandles. Heusler slutter med i al almindelighed at fremhæve, at der i eddadigtningen foreligger »et almindeligt-heroisk trin, et norrönvikingsk, et islandsk-eftervikingsk tildels litterært trin«. Således formuleret kan bestemmelsen godkendes. Det kommer blot an på, *hvad* man henfører til hvert af disse trin.

For eddakvadenes aldersgrænse både opad og nedad i tiden er deres sprog af overvejende betydning, og hvis vi med nogenlunde sikkerhed kan henføre det til en vis bestemt tid, er sagen dermed afgjort.

Som bekendt falder den nordiske oldtids runeindskrifter i flere tidsrum. Det ældste af disse går fra c. 400 til c. 600[2]. De følgende 200 år (c. 600—c. 800) danner en overgangstid, i hvilken det nordiske sprog og, som følge deraf, det nordiske alfabet undergik en gennemgribende, men lidt efter lidt kommende forandring, som var afsluttet c. 800[3]. Fra denne tid og til c. 1000 regnes så det 3. (eller 2. hoved-) tidsrum i runeskriftens (og sprogets) udvikling. Det sprog, som denne tids indskrifter, der for en stor del er danske, indeholder, er omtrent det samme, som de isl. håndskrifter fra c. 1200 frembyder. Sproget i Norge i det 9. og 10. årh. kender vi så at sige kun fra de ældste norske (og islandske) skjaldekvad[4]. Der haves kun få norske runeindskrifter fra denne tid og ikke én islandsk[5]. At drage vidtrækkende

---

1) I Archiv für das studium der neueren sprachen u. literaturen bd CXVI, 249 ff.

2) *L. Wimmer:* Die Runenschrift s. 193.

3) *L. Wimmer:* Die Runenschrift s. 207, 217, 234, 252.

4) Herom henvises til mit skrift Norges og Islands kulturforbindelser osv.

5) *L. Wimmer:* Die Runenschrift s. 307, 310 f.

og følgerige slutninger af enkelte svenske (og danske) indskrifter må, til trods for den omtrentlige identitet af sproget i de nordiske lande, dog göres med forsigtighed, da det er sikkert, at sproget ikke i alle enkeltheder alle steder har udviklet sig på samme måde og lige hurtig.

Sproget i den ældre tids og i overgangstidens indskrifter har en karakter, der er vidt forskellig fra det sprog, som vi møder i eddakvadene. Det er aldeles umuligt at føre disse tilbage til en ældre form, uden at den metriske form ganske og aldeles forstyrres, det vil sige, kvadene ophører at være kvad[1]).

Digtene kan således, som de nu er, ikke stamme fra den ældste tid og heller ikke fra overgangstiden. Med andre ord: intet eddakvad kan være ældre end fra 800.[2])

Men da denne grænse er sikker, følger deraf, at man har ret til at slutte, at det ikke er rimeligt, at noget af disse kvad skulde stamme fra en så gammel tid, fra den tidligst mulige tid, d. v. s. fra den første halvdel af det 9. årh.; dertil er desuden deres sprog i det hele taget for udviklet, deres metrum for regelmæssigt, deres rytmer for korrekte og elegante.

Dette bestyrkes i en höj grad, når man betragter eddadigtene i belysning af de ældste skjaldekvad (de fra det 9. og 10. årh.).

Skjaldepoesiens ældste frembringelser kan føres tilbage til midten af det 9. årh. eller lidt för. Der har ganske vist været og er endnu forskere, som benægter disse »ældste« kvads ægthed, sikkert med urette. Men selv om vi ser bort fra disse kvad (f. ex Brages), er der tilstrækkelig mange tilbage fra det 10. årh., til at vi af dem kan danne os en klar forestilling om sproget fra den tid. Med hensyn til den nærmere udvikling af skjaldepoesien kan jeg henvise til det følgende. Her skal det kun bemærkes, at ved 900 er den kommen til gennembrud og blomstrede særdeles frodig ved kong Haralds hof (se ovf. s. 26).

En sammenligning af skjaldepoesien fra den nævnte tid og eddakvadene vil vise, at de både i reel og formel henseende er særdeles nærbeslægtede. *J. E. Sars* har træffende udtalt dette således: »Den skarpe Skjelnen mellem begge Arter hviler altsaa i Almindelighed paa en Miskjendelse af Poesiens Væsen, og den er særlig ubeføjet i det her omtalte Tilfelde. Eddadigtene og

---

[1]) *J. Hoffory* i anmeldelsen af Müllenhoffs Deut. alt. V i Gött. gel. Anzeigen 1885, særlig s. 31—2.

[2]) *S. Bugge:* Studier 3—4.

de saakaldte Skaldedigte vise sig at staa i den nøjeste indre Sammenhæng og at have i alt Væsentligt Charakteer tilfælleds; de ere Grene paa det samme Træ, deres Oprindelse maa være den samme«[1]). Det er dette slægtskab, som så skarpt og rigtig her er udtalt, som nu skal blive nærmere undersøgt.

L i g h e d e n viser sig da for det første i n d h o l d[2]). Eddakvadene handler om m y t e r og h e l t e s a g n. Netop de ældste skjaldekvad bevæger sig også på disse to områder. Både Brages og flere af Harald hårfagres hirdskjaldes kvad tilligemed enkelte brudstykker af andre skjaldes digte handler i k k e om en konge eller fyrste personlig og hans bedrifter — sköndt de i almindelighed kaldes fyrstekvad —, men om en af fyrsten given genstand, som oftest et skjold. Det var o p t r i n a f g u d e l i v e t og fra s a g n h i s t o r i e n, som var fremstillede på skjoldet, og det var disse, hvorom skjaldene sang. Dette forhold findes af og til i det 10. årh. lige ned til *Ulfr Uggasons* Húsdrápa, som ganske vist ikke handler om et skjold, men om billedlige fremstillinger på væggene i Olaf pås berömte hal.

Ved siden heraf besang skjaldene en fyrste således, at de førte hans s l æ g t r æ k k e op til guderne og knyttede ham til disse, hvorved digtene får et mytisk indhold. Fremdeles digtedes der »arvekvad«, hvori skjalden lod de afdøde fyrster modtages i Valhal. Atter en tilknytning til det mytiske.

Vi ser her lighed og slægtskab i indhold, hvorved en overgang fra den egenlige mytisk-heroiske digtning til de »rene« skjaldekvad, ɔ: de kvad, som udelukkende handler om fyrsternes personlige egenskaber og deres egne bedrifter bestemt antydes. Det er klart, at skjaldekunsten som digtart er en s e k u n d æ r frembringelse og fortsættelse af en anden og ældre digtart. Heraf har man dog ingen ret til at slutte, at de nu eksisterende eddakvad skulde være ældre end de i behold værende skjaldekvad.

Dernæst viser ligheden sig i det y d r e, i v e r s e m å l, i s p r o g, i d e p o e t i s k e o m s k r i v n i n g e r *(kenningar).*

Eddakvadene er forfattede i de simpleste og oprindeligste versarter, nemlig *fornyrðislag, ljóðaháttr* og *málaháttr;* disse vil senere

---

[1]) Udsigt etc. I, 141; jfr. *Th. Wisén* i Arkiv f. nord. Filol. III, 201 not. *E. Wilken* i Gött. gel. Anz. 1877, 659—60.

[2]) Jfr. med det følgende *Müllenhoff:* Deut. alt. V, 164—5.

blive nærmere behandlede. Den nedarvede skik tillod ikke, at man til eddakvad benyttede ***dróttkvæðr háttr,*** en versart, der er yngre end i det mindste de to første og opfunden i den hensigt at benyttes til fyrstekvad (drapaer); nye digtarter skabte nye versformer, som så udelukkende benyttedes til disse. På den anden side finder vi heller ikke fornyrðislag eller ljóðaháttr brugt til fyrstekvad i den ældre tid[1]); hvorimod málaháttr også forekommer brugt af Þorbjörn hornklofe, Eyvindr skáldaspiller og dennes forbillede, den unævnte forfatter til Eiríksmál. Af Eddakvad findes kun 3 i málaháttr. Dette mærkelige forhold skal senere søges forklaret. Men det er heraf indlysende, at til den overgang i indhold, vi för har påvist, svarer en overgang i form, hvorved slægtskabet tilfulde viser sig.

Hvad sproget angår, vil forskellen vise sig at være endnu ringere.

Vi kan her kort og godt sige, at for så vidt vi, særlig ved hjælp af metrikken, kan føre eddakvadenes sprogform, således som den i en mere eller mindre forvansket skikkelse foreligger i håndskrifterne, tilbage til en ældre form, svarer denne på det nøjagtigste til den, som den samme metrik forlanger i skjaldekvadene fra den ældre tid (9. og 10. og tildels det 11. årh.). For at nævne et par eksempler på former, som er fælles for bægge slags kvad, skal anføres sådanne som *séa* (for *sjá*), *fáa, maa, bláum, háum* (for *blám, hám*), *fyr und of ept;* fremdeles er udeladelsen af ubetonede småord som *hann hón, þat, ek, því* og lign. fælles; endvidere sammentrækningen af enklitiske partikler og et foranstående ord: *sás, þvít, sitk,* osv.[2]). Desuden er sprogtonen i det hele den samme; den forskel, der er, beror på stoffets forskel. At ord, der kun findes én gang, findes i eddakvadene er sikkert, men derved bevises ikke deres ubetingede aldersfortrin; også skjaldepoesien har sådanne ord at opvise. Denne omstændighed har i det hele taget så meget mindre at betyde, som mængden af bægge slags kvad er forholdsvis ringe, hvorved forekomsten af sjældne ord og udtryk er bleven större.

---

1) Ljóðaháttr findes dog et par gange blandet sammen med málaháttr.

2) Se navnlig *E. Sievers*' banebrydende metriske undersøgelser („Skaldenmetrik") i *Paul-Braunes* Beiträge V, VI, VIII, samt Tübinger-program fra 1885 (Proben zur herstellung einiger Eddalieder) og Altgerm. metrik § 36.

Heller ikke viser ordenes betydning hen til en ældre tid eller til noget mere oprindeligt standpunkt[1]).

Med hensyn til de poetiske omskrivninger har man villet göre gældende, at der var stor forskel tilstede mellem bægge slags digte. Man har ment, at eddakvadene stod på et ældre standpunkt i så henseende, idet omskrivningerne var af en simplere art og dertil ikke synderlig talrige[2]). Herimod har dog *E. Jessen* bestemt ytret sig[3]), og med rette. Sandheden er, at hvad omskrivningernes optræden i bægge slags kvad angår, er forskellen ikke kvalitativ, men kvantitativ, og denne forskel beror på den forskellige metriske form. Dróttkvæðr háttr med sine regelmæssig afvekslende halv- og helrim og med sine bestemt stillede tre rimstave i et linjepar stiller ganske anderledes store fordringer til sprogets rigdom og skjaldens opfindsomhed i at variere ord og udtryk, end andre simplere versemål, hvor der ingen rim, men kun forlydsrim, er at iagttage, tilmed da disse ikke behøvede at være flere end to i et linjepar. Det er indlysende, at følgen heraf måtte blive, at de omskrivninger, som eddakvadene i en simplere form, men i et temmelig rigt antal indeholder, måtte betydelig mangfoldiggøres og varieres i skjaldepoesien.

Ligeså sikkert som det forholder sig således hermed, ligeså vist er det, at omskrivningerne i bægge slags kvad er fuldstændig ensartede. I Völuspá er der ikke få kenninger, men disse er gennemgående så simple, at man næppe mærker dem; dog forekommer også dér en omskrivning som *sviga lœ* (= ild), *moldþinurr* (= jordomslynger, midgårdsslangen). Af andre gudekvad fore-

---

1) Således findes ordet *afráð* i Völuspå i en afledet betydning, og der kunde nævnes mangfoldige andre eksempler.

2) „Diese skaldenpoesie, welche vorzugsweise die verherrlichung der fürsten zum thema hatte, stand nun freilich in ihrem durch und durch verkünstelten wesen in einem solchen gegensatz zu der einfachheit der epischen volksdichtung, dass die skalden in dieser volksdichtung gar keine poesie mehr erkennen konnten; vornehm ignorirten sie dieselbe, wenn sie auch den inhalt derselben, die mythenbilder, kannten und zu ihren schnörkeleien benutzten". *Lüning* (Die Edda, 1859, einleit. 4—5) er et udtryk for denne — fejlagtige — anskuelse.

3) „Es haben die *kenningar* der Eddalieder nicht eben ein sehr altertümliches, primitives gepräge, das über die „Skaldenpoesi" hinaus zurückdeuten könte". Zeitschr. f. deut. Philol. III, 42. Den forskel derimod, som *G. Vigfússon* har villet finde (Corp. poet. bor. I, lxii), har jeg ikke kunnet se. — Jeg kan ikke godkende *B. Symons*' udtalelser om denne sag i Einleit. s. CCLIV f., jfr. CXCI f. og må fastholde, hvad jeg tidligere har udtalt derom.

kommer de meget ofte i Hymeskvadet. I heltedigtene findes en mængde omskrivninger, som *eggleiks hvötuðr, naddéls boði, brynþings apaldr, hildi-, hrotta-meiðr, hjalm-, auð-stafr, geir-mímir, -njörðr* om mænd; *vár golls, menja mörk, linnvengis bil* om kvinder; *stagstjórnmarr, hlunn-, segl-vigg, seglmarr* om skibe; *hliðfarmr grana* om guldet; *ben-logi, -vöndr* om sværdet; *ilkvistr* om tæerne; *móðakarn* om hjertet; *hvílbeðjar hölkvir* om huset; *gögl gunnar systra* om rovfuglene; *gránstóð gríðar* om ulvene; *hugins barr* om ligene osv. osv.[1]).

Ser vi på den sammenhæng, i hvilken disse omskrivninger optræder, vil vi snart mærke, at de ikke i nogen som helst större grad end i skjaldekvadene er fremvoksede af indholdet og betingede deraf; tværtimod, forbindelsen er ofte løsere, og man undgår ikke altid indtrykket af, at kenningerne er en fyldekalk[2]).

Der er således i den her omhandlede henseende ingen eller en ringe modsætning mellem eller forskel på eddakvad og (de ældste) skjaldekvad, men det nære slægtskab imellem dem ligger aldeles klart for dagen. Dette slægtskab beviser dog ikke ligefrem samtidigheden af bægge slags kvad; den gør den kun sandsynlig.

Denne synes derimod at fremgå deraf, at de ældste skjaldekvad, som vi nu har, går tilbage omtrent til midten af det 9. årh., og ældre kan eddakvadene ifølge deres udviklede sprogform og rytmer, som ovenfor bemærket, heller ikke være. Det kan derimod i hvert fald for nogle af heltekvadenes vedkommende på forhånd antages, at de er digtede nogen tid efter c. 850.

Man har — og med rette — ment at kunne se et billede af vikingetiden og dens tog i forskellige kvad, særlig i heltekvadene[3]). Skönt nu disse billeder er temmelig friske, så at der ikke kan være gået synderlig lang tid efter denne vikingetid, må der dog under alle omstændigheder være gået en ikke ubetydelig række af år efter dens begyndelse.

Alt fører således, efter min opfattelse, til den antagelse, at

---

[1]) De findes samlede af *Jessen* i Zeitsch. f. d. Phil. III, 42, 44 anm. Jfr. *Sv. Grundtvig:* Er Nordens gamle literatur norsk? s. 81 ff.

[2]) F. ex. det nævnte *sviga lœ, Geirmímis* Helg. hund. I, 14, *baugbrota* sst. 17 osv.

[3]) Jfr. *Varð ára ymr, ok járna glymr, brast rönd við rönd, røru víkingar, eisandi gekk, und öðlingum, lofðungs floti, löndum fjarri,* Helg. hund. I, 27.

c. 850 (875) er den allertidligste grænse for eddakvadenes tilblivelse opad i tiden[1]).

Denne antagelse bestyrkes til slutning ved en almindelig kulturhistorisk betragtning af den art, som *J. E. Sars* særdeles træffende har formuleret således: »Den rene Tro's Tidsalder plejer ikke at være Kunstens eller Poesiens. Grækenlands Kunst og Literatur blomstrede i en Periode, da dets nationale Religion allerede befandt sig i en Opløsningstilstand. Den katolsk-christelige Kunst tog først sit rette Opsving, efterat de religiøse Forestilinger, hvorfra den udsprang, havde tabt sin fulde Magt over Sindet, Kunsten kræver en vis Fjernhed ligeoverfor de Gjenstande eller Forestillinger, som den skal behandle, for at den kan behandle dem med tilstrekkelig Frihed. I Overensstemmelse hermed maa vi nu ogsaa tænke os Forholdet mellem den gamle Mythedigtning, hvoraf der er bevaret Levninger i Eddaen, og den hedenske Religion: de staa i den nøjeste Sammenhæng med hinanden; men Digtningens rigeste Udfoldelse maa først have faldet *efter* den Periode, da Religionen stod i fuld Kraft, uberørt af fremmede Indflydelser«[2]).

På grund af den her gjorte betragtning, som dog alene ikke er tilstrækkelig til at afgöre kvadenes affattelssetid, vilde man uden videre kunne henføre dem til det 10. århundrede, og det er, som vi senere skal se, netop den tid, i hvilken de fleste er blevne til.

Vi vil nu på samme måde søge at bestemme grænsen for eddakvadene nedad i tiden, tiden for deres afslutning.

I så henseende gör sig da følgende betragtning, som nærmest er af kulturhistorisk art, gældende.

Efter at den hedenske tro i omtrent et århundrede havde befundet sig i en opløsningstilstand, hvorved kristendommens indførelse betydelig blev lettet, forkyndtes den kristne tro i Norge og på Island samtidig.

Olaf Tryggvason begyndte med en vikings kraft og en fanatikers lidenskab det store værk at kristne Norge og de derfra bebyggede lande, og fik det, i hvert fald af navn, udført. Han havde set sig nødt til at fare frem med strænghed og var ikke veget tilbage

---

[1]) Jfr. *J. E. Sars*: Udsigt I, 169—72.

[2]) *J. E. Sars:* Udsigt I, 171. Jfr. hermed *Symons*' træffende udtalelser i ovf. anf. § s. CCLIX, hvor det hedder: „Die zweite hälfte des 9. und vor allem das 10. jahrhundert bieten somit den geeigneten kulturhistorischen hintergrund für die mehrzahl der eddischen götterlieder".

for drab og lemlæstelse af de trodsige og genstridige. Han kuede folk til at antage den kristne tro. Følgen heraf blev, at for mange, ja for störste delen af Nordmændene var den nye tro blot en ydre bekendelse, uden at have slået rod i deres hjerte eller trængt ind i deres sjæl. I de mindre tilgængelige dele af landet er troen næppe engang bleven forkyndt. Hans efterfølger Erik jarl Hakonssön var ikke nogen religiøs fanatiker, ja næppe engang religiøs i nogen som helst forstand. *Snorre Sturluson* skildrer ham og hans broder således: »Erik jarl og Svend jarl lod sig bægge døbe og antog den rigtige tro, men medens de rådede for Norge, lod de enhver göre efter behag med hensyn til overholdelsen af kristendommen«[1]). Det kan således ikke fejle, at i de 15 år, der forløb efter Olaf Tryggvasons fald, er der særdeles mange i Norge, som har forladt den dem påtvungne tro og er vendt tilbage til deres gamle tro. Da Olaf Haraldsson den hellige blev konge, siges de »kristne love« at have været ubekendte for de fleste, og at afsides liggende fjeldegne fuldstændig var hedenske[2]). Her var Olaf den hellige den rette mand. Det af Olaf Tryggvason påbegyndte værk blev nu fuldført af Olaf den hellige med lignende udholdenhed og kraft, men med större besindighed, med dybere sind og sikkert större indsigt i kristendommens sande væsen, således som dette dengang opfattedes[3]). Herom udtaler *Snorre* sig på flere steder. Det hedder om Olaf, at han af al magt gjorde sig umage for at udrydde den hedenske tro og de dermed forbundne skikke, men karakteristisk nok tilföjes der: »for såvidt han fandt, at de stred imod kristendommen«[4]).

1) Heimskringla I 459.
2) Sst. II 87. Jfr. *A. C. Bang:* Udsigt over d. norske kirkes hist. s. 49.
3) *A. C. Bang:* Udsigt etc. s. 50 ff.
4) *„ok lagði á þat allan hug at taka af heiðni ok fornar venjur, þær er honum þótti kristnispell í“.* Heimskr. II 82 jfr. 87—88, 96 osv. — Sammen med denne kong Olafs stræben hænger det sikkert, at han i begyndelsen af sin regering viste sig uvenlig mod skjalde. Det hedder således om skjalden Sigvatr, at han kom til kongen samme år, som denne kom til Norge. — „Sigvatr var meget tidlig en god digter. Han havde digtet et kvad om kong Olaf og bad ham om at høre derpå. Kongen svarede, at han ikke vilde, at man digtede om ham, og at han ikke vilde høre på skjaldskab. Da kvad Sigvatr et vers,“ hvori han bemærker, at kongen godt kan have én skjald, der ved sine kvad vilde skaffe ham berömmelse. Kongen lod sig bevæge og hørte kvadet, og siden blev Sigvatr hans kæreste mand. Kongen har uden tvivl ment, at kvad med de gamle kenninger og hentydninger til hedensk gudetro var utilbörlige, men han har vistnok meget snart indset, hvor ufarlige de var.

Kong Olafs iver for udbredelsen af kristendommen kronedes med det mest afgjorte held. Nu blev den mere end et ydre påhæng, nu trængte den til en vis grad ind til hjærterne og bemægtigede sig sindene. Dette fremgår ikke mindst af den stærke tro hos Nordmændene, som ved og navnlig kort efter hans død kommer tilsyne. Olaf erklæredes straks for at være en helgen, og man vidste straks at fortælle om hans mange og store mirakler. Herom haves samtidige vidnesbyrd af skjalde (*Þórarinn loftunga*), som ikke havde været hans, men hans modstanders hirdskjalde.

Efter denne tid må så godt som ethvert spor af hedenskabet, forsåvidt som det ikke allerede tidligere var forsvundet, være blevet betragtet som u t i l b ø r l i g t, som noget, der ikke kunde tåles.

Den følgende tid synes således ingenlunde at kunne have plads for r e n t h e d e n s k e k v a d. Men andre ord, hvis eddakvadene, og da særlig de m y t i s k e, er af n o r s k oprindelse, synes de ikke at kunne tænkes opståede efter Olaf den helliges død (1030).

Dette stemmer fuldstændig med, at der ikke nævnes nogen norsk skjaldedigtning efter det 10. årh., hvilket er af overordenlig betydning.

Som det senere nærmere vil blive påvist, behøver vi ikke her at tage hensyn til andre lande foruden Norge end Island og Grönland.

På I s l a n d blev kristendommen i året 1000 indført på en enestående måde, ad l o v g i v n i n g e n s v e j. Også dér var jordbunden bleven bearbejdet i forvejen, så at den nye tro havde lettere ved at slå rødder. Forholdet hermed var vidt forskelligt fra det i Norge. Først efter blodige kampe havde den nye tro sejret i Norge; den kom som et lovbud fra en enevældig hersker og gik efter megen modstand endelig igennem. På Island var der ingen enehersker. Dér var kun to aristokratisk-republikanske partier, det ene for, det andet imod indførelsen af kristendommen, og disse to partier gik ind på det prosaiske, men udmærket praktiske forslag, a t l a d e e n e n k e l t m a n d b e s t e m m e, h v a d d e r s k u l d e v æ r e »l o v« i l a n d e t.

Vi ser, at troen er bleven betragtet som enhver anden genstand for en retstvist, hvori bægge parter enes om at tage en voldgiftsmand. Voldgiften faldt ud til fordel for det kristne parti — og derved var kristendommen antagen. Man fandt det i begyndelsen praktisk at gøre det hedenske parti visse indrömmelser, som at have lov til at udsætte börn, at spise hestekød, ja endogså at blóte,

når blot dette kunde foregå uden at nogen fik det at vide[1]). Få år senere blev dog alt dette forbudt ved lov, uden tvivl på foranstaltning af Olaf den hellige, hvis iver for kristendommens rette overholdelse på Island er noksom bekendt[2]).

I den bedste overensstemmelse hermed finder vi, at en lignende overtro, som gjorde sig gældende straks efter Olafs fald og som uopholdelig gjorde ham til en helgen, først langt senere opstod på Island, nemlig efter biskop Torlaks død (1193); han blev landets første helgen. Det er fremdeles ikke uvigtigt i denne sammenhæng at lægge mærke til, hvor forsvindende digtningen af religiøse kvad er på Island i det 11. årh.

Denne Islændernes praktisk-prosaiske og nøgterne ånd går som en rød tråd igennem hele deres åndelige frembringelse.

I overensstemmelse med den anførte bestemte forskel på Nordmændenes og Islændernes religiøsitet og tiltrods for, at Islænderne bevarede de gamle historiske sagn bedre end Nordmændene, må det anses for en aldeles urimelig antagelse, at de gamle myter kunde leve på Island i deres oprindelige omfang og rette sammenhæng længe efter år 1000, og at digte, så hedenske som de mytiske kvad er, kunde dér være blevne til i det 12. og 13. århundrede.

Ganske vist måtte de islandske skjalde kende gamle myter for rigtig at kunne danne og anvende de derfra hæntede og de derpå beroende poetiske omskrivninger. Dermed er dog ikke sagt, at de til bunds og i alle enkeltheder behøver at have kendt og forstået hele den gamle mytologi, dens inderste kærne, dens væsen og hele sammenhæng. De trængte næppe engang til en så udtömmende indsigt deri. Kendskab til enkelte ud af sammenhængen revne myter kunde derimod gå og gik i arv fra den ene skjald til den anden både direkte ved mundtlig undervisning[3]) og indirekte gennem ældre skjaldes kvad, uden at nogen dybere indsigt i hele mytesammenhængen fulgte deraf. Således kendte man et utal af Odins og andre guders navne uden at vide, hvad der havde givet anledning til dannelsen af hvert enkelt. Ligeledes kendte man enkelte fortællinger om guderne (Odins og Tors mellemværende med Hrungner, Tors færd til Udgårdsloke, hans kamp med midgårdsslangen osv.), uden dog at behøve at vide, hvilken plads de

[1]) Íslendingabók kap. 7.
[2]) Se Heimskringla II 83, 87, 272.
[3]) Se herom Snorra-Edda III, 208 ff.

indtog i den sammenhængende mytologi og deres derpå beroende betydning.

Jo længere man kom bort fra den hedenske tid — i hvis sidste århundrede kendskabet til myterne uden tvivl allerede var begyndt at tabe sig — desto mere måtte denne indsigt blegne og falme. Den blev stadig noget mere tillært, men det tillærte er aldrig så frodigt eller levedygtigt som det så at sige medfødte, det man fra barnsben af er fortrolig med.

Et direkte bevis for det her udviklede gives os af ingen ringere end *Snorre Sturluson* selv. Det er næppe nogen overdrivelse at sige, at denne mand har besiddet större kendskab til den gamle mytologi og poesi og tillige været mere gennemtrængt af oldtidens ånd end nogen af hans samtidige. Det er heller ikke sandsynligt, at de ældre skjalde fra det 12. århundrede, ja endog fra slutningen af det 11., i det hele taget har haft flere kundskaber end han. Snorre har nedlagt frugten af sine mytologiske studier, sin samlede viden på det mytologiske område i sin E d d a, dette hovedværk med hensyn til mytologi og skjaldekunst. Men hvorledes er den mytologiske del deraf, hans *Gylfaginning?* Den viser os, at Snorre, hvor vi ved hjælp af de af ham benyttede digte kan prøve hans fremstilling, på flere punkter har misforstået den egenlige sammenhæng, foruden at hele systemet åbenbarer ligefremme huller i hans viden, vaklen og famlen i det enkelte. Og dog har Snorre haft flere kvad end vi til sin rådighed, både skjaldekvad og eddadigte. Heraf kan med sikkerhed sluttes, at i det mindste ved 1200 har den gamle mytologi kun været tillærte kundskaber og det i en temmelig brudstykkeagtig tilstand.

Ved denne tid og i det 12. årh. overhovedet er det höjst usandsynligt, ja vistnok umuligt, at Islænderne har givet sig af med en udstrakt m y t i s k digtning med så levende farver og i så energiske træk, som vore eddadigte i det hele har at opvise. Med andre ord, h v i s e n s å d a n d i g t n i n g h a r e k s i s t e r e t p å I s l a n d, m å d e n m i n d s t v æ r e æ l d r e e n d c. 1 1 0 0.

Hvad der her er gjort gældende for de mytiske kvads vedkommende, må for aller störste delen også gælde for h e l t e d i g t e n e, da disse så nöje er knyttede til og beslægtede med hine, at de ikke kan adskilles. Selv om den ene klasse viser sig at være noget ældre end den anden, må de dog tilhøre et og samme tidsrum (århundrede) i det hele og store.

Dette kan på mange måder bestyrkes.

For det første har vi aldeles bestemte vidnesbyrd om tilværelsen af disse kvad.

En *visufjórðungr* af Arnórr jarlaskáld (fra midten af det 11. årh.) lyder således:

Björt verðr sól at svartri
søkkr fold í mar døkkvan[1]).

Disse linjer forudsætter åbenbart Völuspå 57_{1-2}, hvori det hedder:

Sól tér (v. l. mun) sortna
sígr (v. l. søkkr) fold í mar.

Arnórr har i sit vers optaget Völuspås ord tildels uforandrede, og det ses tillige, at hans tekst har stemt overens med cod. reg. og worm. af Snorra-Edda.

I Fóstbrœðras.[2]) anføres et halvvers af Hávamálsamlingen 84_{4-6} — en *kviðlingr, er kveðinn var um lausungarkonur:*

á hverfanda hvéli
váru þeim hjörtu sköpuð
brigð í brjóst of lagið.

En mand på Grönland fremsiger dette vers o. 1025, og der er ingen skellig grund til at drage sandheden heraf i tvivl. I ethvert tilfælde er digtet, hvoraf disse linjer er tagne, betydelig ældre end Fóstbrœðrasaga, som stammer fra det 12. årh.

Endelig hedder det i Sverrissaga[3]), at kong Sverre i anledning af hans söns ringe kampdygtighed fremsagde et halvvers, som genfindes i Fáfnismál (6_{4-6}):

fár es hvatr,
es hrøðask tekr,
ef í bernsku es blauðr.

Sverre citerer dette halvvers åbenbart som et almindelig bekendt gammelt ordsprog; ja, det hedder endogså i et af håndskrifterne lige foran verset: *en þat er satt sem mælt er,* en formel, som hyppigst sættes foran et anført ordsprog eller gammel talemåde.

De tre her anførte eksempler angår alle tre slags eddakvad og er således af meget stor betydning. De viser, at de pågældende kvad er ældre end o. 1100 i det mindste, men vi har ret til fra disse

1) Snorra-Edda I, 316. Skj. digtn. B I 321 v. 24.
2) Fóstbr. s. 1852, s. 83.
3) Fornm. VIII, 409.

enkelte digte på grund af den indbyrdes lighed og slægtskab at slutte til de andre[1]).

Af overordentlig vigtighed for spörgsmålet er, at et af kvadene betegnes som det grönlandske *(Atlamál)*, hvilket, som vi senere skal se, ikke kan betyde andet end at det er digtet i Grönland. Det kan således ikke være ældre end c. 990, men er sikkert betydelig yngre, dog fra det 11. årh.; og i sammenligning med de fleste af de andre kvad, er det et af de yngste[2]).

For det andet viser kvadenes sprog, for så vidt dette kan prøves, tilbage til tiden för 1100. Ganske vist er sproget i Norge og på Island nogenlunde ensartet til c. 1200. Enkelte småforandringer har dog uden tvivl gjort sig gældende i tidens løb, og i det mindste nogle af disse lader sig iagttage, særlig i det 12. århundrede. Former som *séa, fáa, máa, bláum, fáum* osv. er i skjaldepoesien fra det 10. årh. enerådende; det samme er tilfældet i eddakvadene. Det første sikre eksempel på en enstavelsesform, som jeg har kunnet finde, er hos *Þjóðólfr Arnórsson:*

hann ófám at Jómi,

hvor man på grund af rimet skal læse *fám*[3]). Disse enstavelses-

---

1) Jeg skal hertil föje adskillige andre vidnesbyrd om eddakvadenes tilværelse för o. 1100, d. v. s. forskellige steder af digte fra det 11. og 12. årh., som dels ses, dels synes at være en genklang af steder i eddakvad. Når det i Fáfn. 27 hedder *eisköld* (acc. plur.) *vilk of etin láta*, synes ordet *eisköld* at være forbilledet for *Illugi Bryndœlaskálds eiskaldi gramr* (ɔ: Sigurðr fáfnisbani) *beisku, mildr helt orms of eldi* (Skj. digt I B 354). I Sigurðarbálkr af *Ivarr Ingimundsson* (forfattet o. 1140) findes følgende: *sá er vega þorði* (sst 470 v. 19) jfr. *ok vega þorði* Helg. hund. II 4; *of vegöndum* (sst 473 v. 34) jfr. *und vegöndum* Goðr. II 4 (dette eksempel er sikkert nok; linjen er desuden den 8. i bægge vers); *friðr slitnaði, frænda á millum* (sst 474 v. 38) jfr. *sleit Fróða frið, fjanda á milli* Helg. hund. I, 13. — I Háttalykill af *Rögnvaldr jarl* og *Hallr* (digtet mellem 1140 og 50) synes man at være berettiget til at antage, at digterne har kendt forskellige eddakvad. Således synes Háttal. 3b: *ór skáru þá . . ., Atla menn til hvatla, harðir hjörva nirðir, hjarta ógnarbjörtum* at forudsætte: *Hló þá Högni er til hjarta skáru* Atlakv. 24; *hafði Helgi, í hjörva gný, geðstein glaðan* (Háttal. 19a) jfr. *sá hafði hilmir, hart móðakarn* Helg. hund. I 53; *átu ernir, af jöfurs dolgum* (Háttal. 19b) jfr. *át hálu skœrr, af hugins barri* Helg. hund. I, 54; *grástóð gríðar* (Háttal. 20a) jfr. *gránstóð gríðar* Helg. hund. II, 25. Desuden synes Merlinus spá på flere steder at være påvirket af eddakvad. Jfr. *Bugge*, Studier II 5 f., Symons: Einleit. LXXX.

2) Jfr. *G. Vigfússon:* Sturlunga proll. cxci.

3) Endnu ældre er *hám* i Þórsdrápa 14, som synes sikkert.

former antager jeg først begynder for alvor at gøre sig gældende ved midten af det 11. årh., i begyndelsen kun i ganske enkelte tilfælde og senere i flere. Digte fra det 12. årh. har f. ex. *blásvarta tvá (Þórarinn stuttfeldr); valdr þrjá tigi gjalda* (Sturlunga[3] I, 16, i et vers fra 1118); i den sidste halvdel af århundredet synes enstavelsesformerne ifølge de ældste håndskrifter at være de almindeligste[1]). I eddakvadene synes overhovedet ingen vaklen med hensyn til dette spørgsmål at spores.

Hertil kommer, at særlig gamle ord og vendinger, samt meget oprindelige ordbetydninger forekommer, om hvilke det må siges, at de snarest viser hen til skjaldepoesiens ældre tidsrum. Sammenligner man eddakvadene med fornyrðislagsdigtene fra det 12. århundrede, vil man, for de allerflestes vedkommende, ved første öjekast opdage en meget stor forskel i stil og tone, en forskel i lighed med den, der plejer at være mellem det originale og det mindre oprindelige. Og her kommer da en omstændighed, der er af en særlig vigtighed, i betragtning.

Ved år 1100 og derefter finder vi det særsyn i den islandske skjaldepoesi, at »det gamle versemål« (*fornyrðislag*) bliver brugt til f y r s t e k v a d, dog, som det synes, kun til »arvekvad«. Således findes det anvendt først af Magnus barfods skjald *Gísl Illugason,* lidt senere af *Ivarr Ingimundarson, Halldórr skvaldri, Þorkell hamarskáld,* alle fra det 12. århundreds første halvdel. Dette versemål bliver således nu temmelig almindeligt, medens det i tiden för 1100 a l d r i g findes anvendt til f y r s t e k v a d. Dette kan efter min opfattelse kun forklares på følgende måde. Havde det været en almindelig og levende skik ved år 1100 på Island at digte eddakvad i specielle versarter, havde man vistnok aldrig brugt disse til kongekvad, ligesom *dróttkvæðr háttr* aldrig brugtes til eddakvad. Just ved at antage, at eddakvadsdigtningen hørte en svunden tid til, og at dette versemål i en længere tid ikke er blevet brugt på Island, bliver sagen let at forklare. Man v e n d t e nu, efter at skjaldepoesien i det 11. årh. havde nåt sit höjeste udviklingstrin — hvilket senere nærmere skal blive påvist — t i l b a g e til en simplere versform[2]); dette står i forbindelse med andre forandringer, der foregik

---

1) Jfr. hermed *K. Gíslason:* Njála II, 258—82.

2) Og det er et stort spörsmål, om man ikke kan drage videregående slutninger heraf med hensyn til digtenes oprindelse. Hvis nemlig skikken at digte eddakvad aldrig havde været islandsk, bliver det hele endnu mere forståeligt.

i skjaldepoesiens væsen ved år 1100, hvilket jeg her i al korthed er nødt til foreløbig at fremdrage.

Disse forandringer gælder nærmest de poetiske omskrivninger, der nu får et ensformigt, mindre frisk og i det hele et efterklassisk præg. Hele digtningen får derved en mat farve og en sådan karakter, som kun gör et ringe indtryk. Man mærker, at den gode gamle klassicitet er forsvunden, den friske originalitet så godt som borte. Det er således ikke rimeligt, at denne og den næstfølgende tid har kunnet frembringe så levende friske digte, som eddakvadene i det hele er[1]).

Disse i almindelighed holdte betragtninger, som imidlertid næppe vil kunne bestrides, viser, at eddakvadenes alder i det hele og store må falde længere tilbage i tiden end til o. 1100. Meget senere end til midten af det 11. årh. synes grænsen for dem ingenlunde at kunne sættes.

Af alt det ovenstående følger altså, at eddadigtningens tid er o. 850 (875)—o. 1050, hvilket jo passer fortrinligt med hensyn til den för omtalte lighed mellem eddakvad og skjaldepoesi.

Kvadenes hjem. Spörsmålet om, hvor disse kvad er opståede, er betydelig lettere at besvare, efter at man er kommen bort fra de overdrevne forestillinger om deres höje alder. I hvert fald er de grænser blevne snævrere, indenfor hvilke man tör bevæge sig.

Spörsmålet blev af dem, der skarpest angreb *Keyser,* nemlig *K. Maurer* og *E. Jessen,* besvaret således, at både Danmark og Sverige blev udelukket fra enhver del i eddadigtningen. Nutildags er der vel heller ingen, som ikke slutter sig hertil.

Anderledes forholder det sig med spörsmålet om, hvorvidt digtene er forfattede i Norge eller på Island. Herom er der så langt

---

1) Af mindre betydning for hele spörsmålet er, at 3 af eddakvadene af samleren selv betegnes som gamle *(forn).* Derved betegnes kun en relativ alder. Heller ikke kan der lægges nogen vægt på de formentlig forskellige trin i myteudviklingen, som hist og her synes at vise sig. Ti for det første er det kun en forholdsvis kort tid om at göre, så at denne udvikling i det höjeste kan antyde en relativ alder indenfor bestemte tidsgrænser. For det andet er det muligt, at myterne har udviklet sig med forskellig hurtighed i de forskellige egne, og et kvad, som viser en mere fremskreden myteudvikling, behøver således ikke at være (ret meget) yngre end et andet, der i denne henseende står på et ældre, mindre udviklet trin.

fra opnået enighed, at spörsmålet må siges at være ligeså langt fra sin afgörelse som nogensinde.

Straks efter at de første hæfter af nærværende arbejde var udkomne, fremkom der fra islandsk side en indgående og meget bestemt indsigelse imod og kritik af den hævdede anskuelse og resultater. Prof. (daværende rektor) *B. M. Ólsen* skrev i Tímarit hins ísl. Bókmentafjelags XV afhandlingen: Hvar eru Eddukvæðin til orðin? Han imødegik mine grunde for, at hovedmængden af digtene var norsk; han vilde godtgöre, at de ligeságodt kunde være islandske, dette tiltrods for, at han i Indledningen til den 3. og 4. grt. afhdl. s. II havde udtalt sig således: »Ganske vist har det islandske folk overfor Eddasangene væsenlig forholdt sig modtagende, opbevarende og nedskrivende«,[1]) hvilket nøjagtig svarede til min opfattelse. Der kan ikke her være tale om at gengive indholdet af denne afhandling. Der må henvises til den selv og til mit svar i samme tidsskrift XVI; i samme årgang kom der atter et svar herpå fra B. M. Ólsen, hvori han yderligere hævdede sin mening. Bortset fra enkelte ganske underordnede ting — om de grönlandske digte se nedenfor —, har jeg tiltrods for de gjorte indvendinger ikke kunnet ændre min opfattelse på noget punkt; de følgende betragtninger vil derfor blive omtrent de samme som i den 1. udgave.

B. Symons behandlede dette spörsmål i sin Einleitung § 29. Han tager både de sproglige forhold — hvilke han ikke tillægger nogen synderlig betydning, han går imod Bugges angelsaksiske teorier om ordlån, — og kulturforholdene i betragtning. Han tillægger hvad der findes af hentydninger til bjærgnatur og vegetation heller ikke nogen videre betydning, og »det er ikke meget anderledes« med dyreriget; her mener jeg Symons tager for ringe hensyn til sammenhængen, miljöet, og den måde hvorpå meget af dette fremtræder i digtene (jfr. nedenfor). Hvad Symons egenlig lægger vægt på er digtenes alder; de digte, der med rimelighed kan henføres til tiden för og lige efter 900 (til o. 930) henfører han til Norge, de andre snarest til Island, som han mener har krav på at komme i betragtning særlig i kraft af, at digtene viser sig at være kendte af Islændere (f. eks. i 11. årh.) og fordi de er opbevarede på Island. Herefter deler han digtene — med alt forbehold — omtrent i to lige-

---

1) Denne sætning har B. M. Ólsen forklaret i sit „Svar“ (beg.); den tolkning havde jeg dog ikke tænkt mig.

store grupper mellem Norge og Island. Til Norge henføres Håvam., Þrymskv., Skírnism., Hárb., — Völundarkv., Helg.hund. II (visse dele), Reginsm.-Fáfn.-Sígrdr. (ljóðaháttsversene), Atlakv., Hamð., Grott. Til Island: Völuspá, Vafþr.[1]), Grímn., Hymiskv., Lokas., Alvíssm., Vegtamskv. (Baldrsdr.), Hyndl., Hrímgerðarm., Grip., Guðrkv. I—III, Sig. sk., Helreið, Oddrgr., Guðrhv. Andre digte er vanskelige at bestemme. Det hele forefalder noget udvortes. Og man kan göre derimod den væsenlige indvending, at eddadigtene er indbyrdes så beslægtede, vidner i den grad om en fællesånd og fælles-interesser, at det sandsynligste og metodisk rimeligste bliver, at de fleste af dem hører sammen med hensyn til oprindelsen. At henføre et digt til Island, blot fordi der deri intet findes af bestemte hentydninger til norsk natur eller fordi det ikke henføres til tiden omkr. 900 (hvad der jo altid bliver noget subjektivt), bliver rent vilkårligt.

Symons har tillige vendt sig skarpt imod min antagelse af flere grönlandske digte end det ene (Atlamál); det var fra min side kun en hypotese, og jeg kunde godt i og for sig opgive den eller ialfald modificere den. Men ikke alle de indvendinger, som Symons har fremført, har fornøden beviskraft[2]). Dette spörsmål skal jeg nedenfor komme tilbage til. Jeg betragter forholdet mellem Grønland på den ene, og Norge og Island på den anden side anderledes end Symons og andre gör. Hvad beboerne af den islandske koloni i Grönland har besiddet af åndsskatte, har de første udvandrere derhen måttet medtage, ti der var ingen levende forbindelse mellem den og moderlandet (Island) efter år 1000 — eller i det hele efter udvandringen —. Der fordreves enkelte skibe i ny og næ fra Grönland til Island, — skibe, hvis mål var Norge, ligesom også enkelte Islændere kom til Grönland efter 1000 og bosatte sig dér, som hin Skáldhelgi. Dette sidste kunde have nogen betydning, men næppe synderlig stor. Dette forhold miskendes ofte, men der er al grund til at fremhæve det stærkt. Hele den forbindelse som Grönland havde med omverdenen gik over Norge, og ikke over Island. Det er derfor jeg mener, at der er al rimelighed for, at der også har fundet en åndelig forbindelse sted med Norge, og har der

1) Dette regner Symons dog s. CLXXV til de „sicher norwegische lieder“, men han har selv rettet dette.

2) Selv indrömmer han muligheden af, at „noch dieses oder jenes andere lied in Grönland gedichtet sein kann“ (ɔ: foruden Atlamál). Jeg har antaget 4—5. Afstanden mellem mig og Symons bliver således ikke overvældende stor.

i Grönland været en eddadigtning i det 11. årh., er det ligeså sandsynligt, at den skyldes norsk påvirkning som islandsk, og er eddadigtningen hovedsagelig norsk, bliver denne sandsynlighed så meget större.

E. Mogk antager, at digtene hovedsagelig er islandske, af grunde, der i det følgende indirekte vil blive gendrevne. Kun skal her omtales det af ham betegnede sikre vidnesbyrd om, at digtenes stof gav anledning til nydigtninge på Island. Det er meddelelsen hos Snorre om Torvald veile, der, efter at have lidt skibbrud, på et udskær digtede et kvad, der kaldes »kviðan skjálfhenda« eller »det stevløse drape«. Denne beretning viser imidlertid ingenting med hensyn til eddadigtene. Det viser kun, at stoffet var kendt også af Islændere — og det har ingen nægtet —, men skulde stedet have nogen betydning for eddadigte som sådanne, måtte det snarest tale imod islandsk eddadigtning, da det antydede digt af Torvald åbenbart var affattet i etslags drotkvædet versemål og aldeles ikke i noget eddakvadsversemål.

Også *A. Heusler* (i den ovf. anførte afhandling) indtager en lignende stilling til spörsmålet, men tildels på grund af meget subjektive anskuelser, særlig m. h. t. såkaldte islandske nydannelser. Disse er man i virkeligheden ude af stand til at påvise blandt eddadigtene, når bortses fra de to alleryngste (Grípisspá og Völuspá hin skamma, der jo ikke findes i det gamle hovedhåndskrift).

Jeg går nu over til at betragte de ting, som her kan komme i betragtning i almindelighed.

Af sproget kan man næppe drage nogen bestemt slutning. Herom er enighed tilstede. I det 10. årh. var dette omtrent éns hele Norden over, og de dialektforskelligheder, som kvadene måtte antages at have haft at opvise, må være blevne udviskede ved at de opbevaredes på Island. Dog er der her en meget vigtig ting at lægge mærke til, nemlig at *v* i forlyd foran *r* omtrent allevegne[1]) er bortfaldet, hvilket bestemt viser bort fra Danmark-Sverige, hvor det den dag i dag er bevaret.

---

[1]) *v* foran *r* findes i Lokasenna 15, 18, 27, Fáfnismál 7, 17, 30, Atlakviða 2, Sigrdrífumál 27 i ordet *vreiðr* (i den stereotype forbindelse *vreiðr vega*); desuden findes *vreka* Hávamál 32, Vafþr. 53, altså på et forsvindende antal steder og kun i disse to ord. Jfr. *Sv. Grundtvig*: Nord. gml. litt. 71, *E. Jessen:* Eddalieder Zeitschr. f. d. Phil. III, 27 f. På Island er *v* forsvundet meget tidlig; et ex. i en linje af Egill Skallagrímsson Skjdigtn. B I 53 (v. 47). Se herom Symons' Einleit. CCLXXXIV og CLXXIV f.

Overhovedet kan det göres gældende, at det ingen rimelighed har for sig, at danske eller svenske digte er opbevarede på Island, det skulde da være nogle ganske enkelte, ligesom det er sikkert, at de danske og svenske oldsagn, som er bevarede på Island, er af et forsvindende omfang og betydning i sammenligning med de oldnorske. Forbindelsen mellem Island og Danmark-Sverige i det tidsrum, som der her kan være tale om, var aldrig levende nok, aldrig vedvarende nok. Vi ser da også, at *Saxo* har en mængde sagn og sange, hvortil intet tilsvarende findes i den islandske litteratur, og det er höjst usandsynligt, at disse alle engang har været kendte på Island, men er gåede tabt. Enkelte eddavers og versdele genfindes hos Saxo, men da som oftest i en forskellig sammenhæng og lagte andre personer i munden. Således synes Helg. hund. II (Völsungakviða in forna), 5, eller et lignende vers at genfindes hos *Saxo*[1]). Ligeledes genfindes dér et par vers af Bjarkamál in fornu, samt de vers, som i Gylfaginning tillægges Njörðr og Skaðe (Hadingus og Regnilda hos Saxo). Men muligheden af, at *Saxo* (eller hans hjemmelsmænd?) har fået disse vers af Nordmænd eller I s l æ n d e r e er ikke udelukket, siden han selv udtaler om sine kilder og hjemmelsmænd (i præfatio): »quorum (ɔ: Thylensium = Islændernes) thesauros historicarum rerum pignoribus refertos curiosius consulens, h a u t p a r v a m præsentis operis p a r t e m e x e o r u m r e l a c i o n i s i m i t a c i o n e c o n t e x u i«. Jfr. A. Olriks afhdl. om Saxos kilder. Desuden viser heltesagnene, f. eks. Helgesagnet, en anden udvikling end den, som kendes fra *Saxo*. Det ægte nordiske Helgesagn er i eddakvadene knyttet til de indvandrede tyske Völsungesagn, en tilknytning, som *Saxo* intet kender til. Dette viser, at heltesagnene har udviklet sig på en forskellig måde i Nordens forskellige lande, og det i en temmelig tidlig tid, og da kan det ikke være tvivlsomt, at den nævnte tilknytning er foregået på norsk grund. Følgelig kan heller ikke de sange, som hviler på og

---

1)

Hverir láta fljóta	Quis rogo vestrum
fley við bakka?	dirigit agmen?
hvar hermegir	quo duce signa
heima eiguð?	bellica fertis?
hvers bíðið ér	quis moderatur
í Brunavágum?	prælia princeps?
hvert lystir yðr	quove paratur
leið at kanna?	præstite bellum?

Her er dog et umiskendeligt slægtskab tilstede.

forudsætter denne sagnudvikling, være danske, men norske (eller islandske)[1]).

Som man ser, gælder denne betragtning nærmest heltekvadene. Af stor vigtighed for bestemmelsen af disses hjem må det endvidere være, at et kvad som *Hyndluljóð* næppe kan tænkes at være opstået i noget andet land end Norge, samt den omstændighed, at ét kvad med sikkerhed vides at være digtet på Grönland, og altså på forhånd må betegnes som et led i en norsk (-islandsk) heltedigtning.

De ubetinget pålideligste og betydningsfuldeste kendetegn med hensyn til det her behandlede spörsmål, er den i digtene fremtrædende natur, natursceneri og dyre- og planteverdenen, samt til en vis grad de i digtene omtalte stedforhold.

Fra det sidstnævnte område, for at begynde med det, får man dog i det hele taget kun få oplysninger. Dels er de forekommende egennavne aldeles usikre, f. ex. *Hringstaðir*[2]) (og selv om det var sikkert, at dette navn var = Ringsted, er det ikke noget bevis for digtets sællandske oprindelse, hvilket vil belyses ved det følgende); *Rogheimr* er af nogle med en vis grad af sandsynlighed blevet forklaret som *Rogaland* (*Rygjafylki*), af andre som *rógheimr* (altså en symbolsk betegnelse). Dels lader stedsnavnene sig som regel ikke identificere med noget nu bekendt, f. ex. *Fjöturlundr, Gnipalundr* o. fl. Dels endelig er de rent symbolske, som f. ex. *munarheimr, ljóðheimar* osv. Endelig er der navne, som sigter til tyske lokaliteter (*Rín, Gnitaheiðr, Húnmörk* osv.), hvilke intet beviser. *Hlésey* og *Sámsey* forekommer én gang hvert, men beviser intet, da Nordmændene fra ældgamle dage kendte disse øer lige så godt som de Danske[3]). *Limafjörðr* nævnes også én gang — i det bevislig grönlandske digt.

Derimod har man större ret til at lægge vægt på, hvad der står i Helg. Hjörv.:

kom heill Heðinn,
hvat kant segja
nýra spjalla
ór Nóregi?

Herved forudsættes den talende (Helge), som i öjeblikket opholder sig i et fremmed land (Danmark), at have sit egenlige hjem i Norge;

1) Jfr. *E. Jessen:* Ueber die Eddalieder Zts. f. deut. Phil. III, 44 ff.
2) Jfr. *Müllenhoff* i Zeitschr. f. d. alt. XXIII, 126.
3) *E. Jessen*: Zeitschr. f. deut. Phil. III, 5, jfr. derimod *Sv. Grundtvig:* Nord. gml. litt. s. 100.

heraf kunde man snarest slutte, at digtet er norsk. Det er den simpleste forklaring. Den samme betydning kan tillægges den hentydning til Norge, som Helg. hund. I, 4, indeholder, idet det her hedder:

brá nipt Nera
á norðrvega.

Udtrykket *suðr á Fívi* (el. *Fjóni*, som der står i Völsungas.) i Goðr. kv. II, 16, peger mindst af alt til dansk oprindelse.

De mange stednavne på *-fjall, -fjöll, -björg* etc., *-dalr, -dalir, -fors* (*Hlébjörg, Valbjörg, Vinbjörg, Logafjöll, Röðulsfjöll, Snæfjöll, Sólfjöll, Styrkleifar, Hlym-, Úlf- Víg- Y-dalir, Andvarafors*) viser bestemtere til et fjeldland (som Norge) end til et sletteland (som Danmark og Skåne).

I forbindelse hermed kan straks anføres det mere eller mindre klart antydede natursceneri, som når der tales om sten döre i forbindelse med dværge, om örnen, der fanger laks på fjældet (*Völuspá*), om en mand, der har rejst over fjæld, den halte, som forfølger »rensdyr på tøfjælde«, Odin, som borer sig gennem »jætternes veje« = klippen (*Háv.*), om Skírnir, der skal rejse over de »våde fjælde« (*Skírn.*), jættekvinder, som »går til klippen« (*Hárb.*). Alt dette forudsætter et bjærgland som digtenes hjem. Det samme forudsætter helt igennem Hymiskviða med sine jætter, fjælde, hvalfangst osv., ligeledes udtryk som »bjærgene brast« (*Þrym.*), »alle fjælde ryster« (*Lokas.*),*hlíðþang* (bjærgskræntens tang = græs, *Alvíssm.*), »rimbedække fjælde« (*Rigsþ.*), »Egill løb på skier« (*Völund.*), »vore heste udmattedes midt på bjærgene, siden måtte vi vade over Sæmorn« (*Helg. Hjörv.*), *hraunbúi* (*Hrímgerðarmál* i Helg. Hjörv.), »de hellige vande strömmede af himmelfjælde«, *forbergis*, »beduggede dale, mørke fjældskrænter« (*Helg. hund. I*), »klatre i stejle klippekløfter med en hasselkæp i hånden«, »geder, som forskrækkede flygter for en ulv nedad fjældet« (*Helg. hund. II*), »rimbedække fjælde« (*Fáfn.*), »på klippen stod« (*Sigrdr. interp.*), »kvinde fra stenen« (*Helreið*), »jeg kom ned af fjældet« (*Goðr. II*), »over fjælde at løbe« (*Atlakv.*), »våde fjælde« (*Hamð.*) [1]).

Vi har her set, at ikke færre end 19 kvad, hvortil vi endnu kan föje *Gróttasöngr, Grógaldr* og *Fjölsvinnsmál*, indeholder aldeles

---

[1]) Jfr. *E. Jessen:* Zeitschr. f. d. Phil. III, 32—4, *J. E. Sars:* Udsigt osv. I, 172, 173, hvor det påstås, at flere af de anførte udtryk fortræffelig passer på det vestenfjældske Norge.

utvetydige hentydninger til et bjærgland og kan således kun være oprundne i et sådant, medens et slettelands beboer vilde have udtrykt sig på en helt anden måde. For hans bevidsthed — her må vi selvfølgelig se bort fra al moderne lærdom og tillært kundskab — står ikke bjærge eller bjærglandsnaturen så tydelig, som de her anførte ord og udtryk forudsætter.

På den anden side findes ikke ét eksempel i noget som helst kvad, som sikkert peger hen på et sletteland, og som ikke lige så godt kunde passe på et bjærgland. Det skal hertil föjes, at de fleste af de anførte udtryk omtr. lige så godt kunde passe på Island som på Norge. — Mindre øer og øgrupper (som Orknøerne o. lign.) kan her ikke komme i betragtning.

Dette resultat bestyrkes ved at betragte digtenes naturrige.[1])

De træers navne, som forekommer, har ikke nogen synderlig betydning; der er dog et par træarter, som nævnes, der særlig er norske, således fyrretræ (*Háv.*). På den anden side nævnes ikke bøgen[2]).

Hvad dernæst dyreriget angår, nævnes foruden fællesnordiske dyr, som altså ingen betydning har, nogle, som udelukkende er nordskandinaviske (norske); således björnen (*björn, húnn, ber-* i sammensætninger), tildels geden (*geit, hafr, brúsi* i en skibskenning), og frem for alt rensdyret (*hreinn*); hertil kommer et ulvenavn som *heiðingi* (hedebeboer, jfr. de livlige og malende linjer: *sem fyr ulfi, óðar rynni, geitr af fjalli*). Af sødyr har hvalfisken (*hvalr,* også i kenningen *hraunhvalr* = jætte), laksen (*fiskar*) i forbindelse med fjældströmme en særlig betydning for spörsmålet. — Af fuglenavne er det kun örnen (*örn, ari*) i forbindelse med laksefangst på fjælde, som har betydning; jfr. et ord som *arasteinn*[3]).

Således peger alt, hvad der ikke har en neutral karakter, bort fra et sletteland og til et bjærgland, særlig da til Norge.

I samme retning fører også hele det nordiske mytologiske system med dets bjærgboende jætter, dets forhold til

---

[1]) Jfr. *J. G. H. Kinberg:* Eddas naturhistoria 1880.

[2]) *Bókrúnar* i Sigrdr. 19 har intet at betyde i forbindelse hermed. Jfr. *E. Jessen:* Zeitschr. f. d. Phil. III, 35.

[3]) Jfr. hermed Skúle hertugs ord: *Eina kann ek vísu: ari sat á steini; aðra kann ek vísu: ari sat á steini; öll er sem ein sé: ari sat á steini* Fms. IX, 431, jfr. Eirsp. 562. Skj. digtn. B II 152 v. 24.

de 3 verdenshjörner (se s. 15) og med dets store fimbulvinter. Dette system kan efter min mening kun forklares derved, at det er opstået i det skandinaviske bjærgland, i hvert fald dér har fået denne sin höjnordisk-kolde ejendommelighed. Altså må også de digte, der har disse myter til genstand eller som går ud fra dem og som beror på dem, være norske (eller islandske).

Ifølge disse almindelige betragtninger må digtene stamme fra et bjærgland som Norge eller Island.

Hvad valget mellem disse to lande angår, er der ikke få ting i de enkelte digte, som afgørende taler for Norge. Således er Hymiskvadet med sin hvalfangst og sine jætter sikkert norsk[1]; da nu dette kvad, som almindelig anerkendt, er et af de yngste digte, synes denne omstændighed at måtte have en hovedbetydning for hele spörsmålet. Andre af de enkeltheder, som her kommer i betragtning, er forud nævnte. »Rensdyrjagten« i Háv. er allerede af C. Rosenberg rigtig forklaret som stammende fra en norsk digter; »gedehyrden med hasselkæppen, der klatrer i klippekløfterne« (Helg. hund. II), »gederne, som flygter for ulven ned ad bjærgskrænterne« (sst.) o. fl., alt dette er udelukkende norske livsbilleder, og det af en så umiddelbar, levende friskhed og fylde, at det ikke er rimeligt, at de stammer fra en islandsk digter. Her nytter det ikke at henvise til, at mange Islændere i en kortere eller længere tid (i det 10. årh.) opholdt sig i Norge og at de derved kunde blive fortrolige med norsk natur; endnu den dag i dag er det en digter så at sige umuligt, i den grad at leve sig ind i en fremmed natur, at skildringen af denne bliver så fuldstændig og levende, som når en indfødt digter beskriver den; det fremmede afbleges og udviskes mer eller mindre og i oldtiden måtte dette blive tilfældet i en endnu höjere grad. Som eksempel kan det nævnes, at de anførte linjer: »gederne osv.« findes efterlignet i et vers i Örvar-Odds[2]), altså af en islandsk digter i en tid, da Islænderne var mindst lige så fortrolige med Norge og norske forhold som tidligere; men vi møder her den ejendommelighed, at det norske

---

1) Når man i ordet *hraun* (f. ex. i *hraunbúi*) har villet se et særlig islandsk ord, beror det på et selvbedrag. Ordet er lige så godt norsk som islandsk. I betydningen „lava“ har man vistnok ret til at se en isl. udvikling, men den betydning kan ikke nogetsteds sikkert antages; på Island findes også den oprindelige betydning; så at ordet i bedste fald kan siges at være neutralt. Dette m. h. t. Symons Einl. CCCXIV not.

2) Boers udg. s. 184.

i den sammenligning, disse linjer indeholder, er svækket, idet flugten »ned ad bjærgskrænterne« her er udeladt, hvorved hele billedet bliver mat.

Fremdeles findes dyr, der er ejendommelige for Norge i modsætning til Island, særlig b j ö r n e n, ofte omtalte og benyttede i sammenligninger (Hamð.: *sem björn hryti*) og i sammensætninger (*berharðr, berfjall*), og det på en så levende måde, at den n a t u r l i g e forklaring heraf er, at disse og lignende udtryk stammer fra mænd, som til daglig levede under tilsvarende forhold. Der er k u l t u r forhold som f. eks. omtalen af ligbrænding, af bavtastenen ved vejen, af næver til tagtækning og flere ting, der afgjort er norske.

På den anden side er der vel at mærke intet i fremstillingen, ikke ét udtryk, ikke én tanke, der synes udsprungen af en særlig islandsk tænkemåde eller har sin rod i islandske kultur- eller naturforhold, hvilket efter min mening er lige så talende som de nævnte udtryk.

Hertil kommer nu forskellige betragtninger, man kan opstille med hensyn til den historiske baggrund, som skimtes gennem enkelte af digtene; således synes Völuspås og Lokasennas indhold og tendens at have sin rod i det 10. årh.s n o r s k e forhold, særlig i den 2. fjærdedel af dette årh. (se herom senere). Et digt som Rígsþula, der under alle omstændigheder går ud på at forherlige kongedömmet, og da vistnok nærmest det norske (se videre nedenfor), kan, da det sikkert er ældre end fra midten af det 10. årh., umulig være digtet af en Islænder. Fra et islandsk standpunkt og efter islandske forhold bliver et sådant digt uforklarligt; tager vi derimod de norske forhold i den tid, digtet må antages at stamme fra, o. den første fjærdedel af det 10. årh., i betragtning, bliver dets fremkomst fuldt forklarlig; det hører da sammen med sådanne digte, som Þorbjörn hornklofes Hrafnsmál, digte, hvis mål det var at forherlige det nye norske, glimrende kongedömme; desuden er mange udtryk så ægte n o r s k e, at der om disses hjemsted ikke kan tvistes. Og et digt som Hyndluljóð, hvor en bestemt norsk mand eller slægt spiller hovedrollen, — hvorledes kan det overhovedet tænkes at være opstået på Island?

I Hárbarðsljóð forekommer udtryk som *eikja* om skib, et navn, som aldrig forekommer i islandske skrifter, men endnu er brugeligt i norske dialekter; her skimtes også norsk levemåde (»sild og bukke«), norske længdebetegnelser (som »en stund er der til stok-

ken« osv.), ja, måske også spor til en norsk retsinstitution (*jafnendr*, udtrykket findes ikke i islandsk litteratur).

Med hensyn til enkelte omstændigheder i de andre digte, som efter min mening viser sig eller i det mindste antyder disses oprindelse, kan jeg henvise til behandlingen af de enkelte kvad.

Det fremgår heraf, at der i virkeligheden næppe er et eneste fast holdepunkt for den antagelse, at digtene er islandske. Imod de anførte betragtninger og enkeltbeviser nytter det ikke at ville göre et ræsonnement gældende, som går ud på at slutte som så, at fordi Islænderne helt igennem viser sig som et i særlig grad litterært folk og i det mindste efter år 1000 som et på skjalde særlig rigt folk, vilde det være urimeligt at frakende dem enhver andel i disse digte; en sådan slutning gælder ikke, og det allerede af den grund, at digtekunsten vides at have blomstret i Norge hele det 10. årh. igennem, altså netop i den tid, da de fleste af disse digte må være blevne til. Heller ikke har den omstændighed, at digtene er opbevarede på Island, den ringeste betydning; ti mange og lange, bevislig n o r s k e (skjalde)digte blev opbevarede på Island og k u n dér[1]).

---

[1]) *G. Vigfússon* har i Fortalen til sit Corpus poeticum boreale (se § 8, jfr. Sturlunga 1878 prolegg. clxxxvi ff) fremsat den hypotese, at eddakvadene skulde være digtede på de vestlige øer (Orknøerne). Overbevisende grunde har denne teoris ophavsmand ikke givet (jfr. S. Bugge: Studier etc. s. 30 not.) og er stærkt blevet modsagt og, efter min mening, fuldstændig gendreven, først af *B. Gröndal* (i Tímarit hins ísl. bókmentafjelags I, 24 ff.) og siden af *A Edzardi* (Paul-Braune Beiträge etc. VIII) i en grundig, særdeles velskreven og overbevisende afhandling, hvortil jeg tillader mig at henvise. Efter at have gendrevet Vigfússons teori som overilet og fuldstændig grundløs, udtaler han som sin mening, at „die lieder teils in Norwegen, teils und meist auf Island, einige aber auch in den norrönen nebenländern, d. h. in Grönland — und auch wol in den keltisch-nordischen gegenden (som note: doch nur die Rígsþula) . . . gedichtet wurden“. Denne mening har Edzardi desværre ikke senere begrundet. Han døde kort efter.

Hvad der i det foregående er udviklet, er at betragte også som en indirekte indsigelse imod Vigfussons hypotese. Her skal det kun bemærkes, at det eneste, der synes at kunne tale for den, er, at i digtene findes adskillige fremmede ord, som menes at være indkomne i sproget fra de vestlige ølande, Britannien og Irland. Sådanne ord er f. ex. *kálkr*, *gim*, *sigli*, *lind* (jfr. S. Bugge: Studier etc. s. 4—6. Enkelte af de her nævnte ord har Bugge senere taget tilbage, se Stud. 542—4). Hvis det forholder sig så med disse ord, at de i virkeligheden er komne ind i sproget fra keltisk (eller angelsaksisk), er de dog intet som helst bevis for, at digtene,

En kun overfladisk betragtning og sammenligning af digtene indbyrdes vil være tilstrækkelig til at vise, at de umulig alle kan stamme fra et og samme tidsrum. Ikke alene er der en stor forskel tilstede i fremstilling og behandling af æmnet, således som det i det følgende ofte vil blive påvist og som det for længe siden er almindelig anerkendt, en forskel, der kun kan bero på tilblivelsestiden.[1] Hertil kommer, at et af digtene bevislig er grönlandsk, d. v. s. opstået blandt de islandske nybyggere i Grönland, et digt som dog udentvivl er ældre end 1100. Tillige er den omstændighed, at der i flere af digtene findes lån fra og efterligninger af andre kvad, af vigtighed.

Vi vil i det følgende søge at påvise, at, foruden det grönlandske Atlamál, nogle få andre eddadigte mulig også er af grönlandsk oprindelse, nemlig Oddrúnargrátr, Goðrúnarhvöt og Sigurðarkviða hin skamma. De 2 første synes bestemt at være de ældste, Sig. kv. og Atlamál derimod de yngste. Et er sikkert, at intet af disse kvad er ældre end o. 1000.

Nu findes der i flere af disse digte efterligninger af andre. Således synes forfatteren af Oddrúnargr. at have kendt Lokasenna og Völundarkv. (se herom senere); i Goðrúnarhvöt findes lån fra Hamðismál og, som det synes, efterligning af steder i Goðrkv. II og III; på den anden side er dette digt ældre end Sigurðarkv. sk., et digt, som forudsætter en mængde kvad (Reginsmál, Goðrkv. I, Brot [Sigkv. meiri], Goðrkv. II, Hamð., og muligvis Völuspá og Völ. kv.). Herved vindes det resultat, at alle de nævnte digte, hvorfra disse yngre (grönlandske?) har lånt, er ældre end år 1000.

Goðrkv. I har igen lånt fra Goðrkv. II (som sikkert ikke uden grund kaldes *hin forna),* Atlakviða fra Hamðismál: dette digt synes igen et enkelt sted at være påvirket af Þorbjörn hornklofes digt (herom senere).

Disse relative tidsbestemmelser fører til, at de ældste af heltekvadene ikke behøver at være ret meget ældre end o. 950, medens de yngre (eller yngste), formentlig norske digte, må stamme

---

hvori de forekommer, er af „vestlig“ oprindelse. Forbindelserne mellem Norge og de vestlige lande, specielt Orknøerne og Irland, var i det 9. og 10. årh. levende nok til, at disse få ord kunde nå frem til Norge selv og der få borgerret i sproget. *Symons* har (Einl. CCLXXXVI) udtalt sig i lignende retning, idet han stærkt kritiserer Bugges antagelse af låneord og ordefterligninger (f. ex. i Sig. sk. og andre steder).

[1]) Jfr. herom, ang. heltedigtene, dr. *H. Ussings* ovf. nævnte bog.

fra slutningen af det 10. årh., noget, som fuldstændig stemmer med den kendsgærning, at den norske skjaldepoesi samtidig ophører.

De digte, som ikke frembyder bestemte holdepunkter for bedömmelsen af deres tilblivelsestid, må ansættes i rækken efter en sammenligning med de andre i henseende til tone og fremstilling; således er det klart, at digte som Völs. kv. hin forna, Reginsmál I—II, Helg. Hjörv. hører til den samme tid som Hamðismál, og at de alle stammer fra tiden för og efter 950. Noget yngre er Fáfnism., Sigrdr. m., Sig. kv., brot, Goðrkv. I og III samt Atlakviða, Hrímgerðarmál og Helreið.

Hvad nu de mytiske digte angår, kan det ikke nægtes, at vi ikke er så heldig stillede som med hensyn til heltekvadene, da indbyrdes lån her ikke eller næppe findes. Vi har dog her den omstændighed at holde os til, at vi har digte, ved hvilke hinanden mod satte ydergrænser synes angivne, idet nogle af disse ikke kan sættes meget længere tilbage end til o. 900 og sikkert ikke længere ned i tiden end til år 1000. Det yngste af disse digte er, som anerkendt af alle, Hymiskviða, og dog er dette kvad sikkert fra hedensk tid, eller slutningen af det 10. årh. I modsætning hertil står digte som Þrymskviða, Hávam. IV, Rígsþula og Völundarkviða med deres kulturhentydninger, kærnefulde sprog, korte fremstilling og gammeldags tone; disse digte kan næppe være yngre end fra o. 900, et enkelt (Háv. IV) måske en smule ældre. Til disse sidste digte slutter sig, på grund af selvsamme fremstilling, lighed i valg af æmner og behandling af disse, digte som Baldrs draumar, Vafþr. m., Grímnism., Hárb. ljóð, Hávam. (resten), hvilke næppe er yngre end fra årh.s første fjærdedel, og således er ældre end de ældste heltedigte. Noget yngre og, som det synes, til et bestemt tidsafsnit (930—50) er Völuspå og Lokas. at henføre. Fra samme tid, lidt ældre eller yngre, er Alvíssmál, Gróttasöngr og endnu yngre Grógaldr, mulig også Fjölsvinnsmál, hvilke alle er at betragte som et slags efternølere fra det egenlige mytekvads tidsrum, århundredets 3 første tiere.

De enkelte digte og mindre digtbrudstykker (f. ex. enkelte dele af Hávamálsamlingen), som intet bestemt indeholder til bedömmelsen og fastsættelsen af deres alder og hjem, må ses i belysning af og under sammenligning med de andre digte, hvis alder og hjem nogenlunde sikkert kan bestemmes. Herefter og efter hvad der vil blive anført med hensyn til de enkelte digte, formenes følgende

kronologi at kunne opstilles for de nu eksisterende eddakvad (de allermindste brudstykker er ikke medtagne):

c. 900	Hávamál IV	
	Þrymskviða	
	Baldrs draumar	
c. 900	Skírnismál	
	Rígsþula	
	Völundarkviða	
c. 900—30	Vafþrúðnismál	
	Grímnismál	
	Hárbarðsljóð	
	Hávamál I—III, V—VI	
c. 935 (950)	Völuspá	
	Lokasenna	
c. 925—950	Völsungakviða hin forna	
	Hamðismál	
	Goðrúnarkviða hin forna (II)	
	Reginsmál II	
	Fjölsvinnsmál (?)	norske.
c. 950 (975)	Helgakviða Hjörvarðssonar	
—1000	Reginsmál I	
	Alvíssmál	
	Hyndluljóð	
	Gróttasöngr	
	Hymiskviða	
	Fáfnismál	
	Sigrdrífumál	
	Sigurðarkviða hin meiri	
	Goðrúnarkviða I	
	Goðrúnarkviða III	
	Atlakviða	
	Hrímgerðarmál	
c. 1000—1050	Grógaldr	
	Helreið Brynhildar	
	Helgakviða hundingsbana	
	Oddrúnargrátr	
	Goðrúnarhvöt	grönlandske (?)
	Sigurðarkviða hin skamma	
	Atlamál hin grœnlenzku	grönlandsk.

c. 1150—1200 Völuspá hin skamma
Grípisspá[1]) } islandske.

Denne oversigt frembyder, som allerede antydet, en vis tidsrumsinddeling, dog uden skarpe grænser.

Det første tidsrum ses da at gå fra o. 900 til o. 935 og digtene hovedsagelig at bestå af gudekvad. Det ses tillige, at det så godt som fuldstændig falder sammen med den fredstid under Harald hårfagre efter erobringen af Norge, som vi foran særlig har fremhævet og som varede til c. 930 (ovfr. s. 25—26). Dette er næppe tilfældigt. Det tör antages, at den store anseelse, skjaldene nød hos kong Harald, samt det opsving i det hele samfundsliv, som Haralds prægtige hofliv må have affødt, også har været frugtbringende for de gamle myter og de dermed nærbeslægtede, ja derfra uadskillelige heltesagn, med andre ord, ført til den storartede og udbredte digtning af sådanne skjaldekvad, som nutildags kaldes eddakvad. At der tidligere har eksisteret lignende kvad, er ovenfor gjort sandsynligt; det er i og for sig så godt som givet. Men det har antagelig først været den omtalte tidsalder og tidsånd, som har gjort denne frembringelse almindelig og om jeg så må sige, bevidst som kunstdigtning.

Dette (første) tidsrum kan siges at afsluttes med de to aldeles enestående digte, Völuspá og Lokasenna, hvis indhold er en afspejling af de ufreds- og gæringsår efter 930, i hvilke så mange politiske forbrydelser og andre vigtige begivenheder skete.

Samtidig med de sidste af disse mytiske kvad synes de ældste af heltedigtene at være, nemlig fra årene o. 925—50. Disse kunde siges at tilhøre det andet tidsrum. Til den hører især den ældre række af heltedigte. En stor del af dette tidsrum falder atter sammen med den anden fredsperiode under Hakon den godes regering. Atter her står vi sikkert ikke overfor nogen tilfældighed.

Endelig er der så et tredje tidsrum, som i forhold til de to første kunde betegnes som efterklassisk, fra o. 1000 til o. 1050 (1075). Til den hører de sidste norske digte, hovedsagelig bestående af heltekvad (Grógaldr står midt imellem de heroiske og

---

[1]) De i parentes vedföjede tal betegner den yderste grænse opad eller nedad. Det bemærkes, at denne tabel kun er uddrag af, hvad der i det følgende vil blive hævdet for de enkelte digtes vedkommende. B. M. Olsens kritik af denne tabel var derfor ganske ubegrundet. Jeg har nu foretaget enkelte, men lidet betydningsfulde ændringer.

de mytiske kvad). I dette tidsrum synes en ny indflydelse, fra Tyskland, at have gjort sig gældende, i det mindste i nogle af de herhen hørende digte; denne nye indflydelse kan tænkes fremkaldt ved en tiltagende livlig handelsforbindelse.

Denne nævnte indflydelse er påvist af *A. Edzardi*[1]) og det er klart, at man i Norge efter at have modtaget (yngre) beretninger om de berömte sagnhelte til en vis grad forskellige fra de gamle gængse sagn, følte trang til at omdanne den nylig modtagne afvigende beretning til sange i lighed med de allerede eksisterende på en ældre sagnform beroende digte. Således opstod der paralleldigte, sem f. ex. de to Reginsmál, de to Hamðismál. De ældre kvad synes i regelen at være affattede i málaháttr og ljóðaháttr, de yngre derimod i fornyrðislag.

Resten af kvadene fra dette tidsrum, 4 i det hele, er vistnok af grönlandsk oprindelse, ét er det sikkert.

Da det bevislig forholder sig så, at et af de os bevarede eddakvad er forfattet i Grönland, nemlig Atlamál, ligger det meget nær at undersøge, om der da ikke muligvis er flere, der med nogen sandsynlighed lader sig henføre til dette land. Mærkeligt nok synes dette spörsmål aldrig direkte at være fremsat eller behandlet.

De digte, som ovenfor er angivne som grönlandske, har mange egenskaber tilfælles. For det første er fremstillingen i de 2 af dem, som særlig kan kaldes episke, (Sig. sk., Atlam.), meget vidtløftig og udførlig til de mindste detaljer; her findes lange og udtværede samtaler og enetaler (Brynhilds spådom om de mindste enkeltheder i Sig.kv.; Atles og Guðrúns samtaler i Atlam)[2]); i fuldstændig over-

---

1) »Auf erneute Berührung mit deutscher Sage weisen nun auch Atlak. und Atlam. . . . [Det samme gælder efter min mening også Sigurðarkviða og Brot]. Das erste Guðrunlied spielt bekanntlich auf Personen und Ereignisse an, von denen die älteren Lieder nichts wissen, und das Enthüllen der Leiche Sigurds, um Gudruns Schmerz zu mildern, erinnert sehr an das nochmalige Öffnen des Sarges auf Krimhilds Verlangen«, Germania XXIII, s. 86, jfr. »wir haben also Grund, in den jüngsten Heldenliedern der Edda erneuerte Berührung mit deutscher Sage und Dichtung auzunehmen, die etwa in's 9. oder höchstens 10. Jahrhundert [snarest dette sidste] zu setzen wäre (note hertil: Vgl. Maurer, Z. f. d. Phil. II, 447 ff.)«, sst. s. 87. Jfr. *B. Symons* i Beiträge osv. III, 240, 243, Einl. CCLXXI f.

2) Om vigtige overenstemmelser mellem bægge digte se *Heusler*: Der dialog in der altg. erzähl. dicht. s. 193-94 (hvor der dog også henvises til forskel i »temperament og diktion«, hvilket kan forklares som beroende på to forfattere).

ensstemmelse hermed er monologerne i Oddrúnargr. og Goðrúnarhvöt. Desuden er indhold og tone i alle disse dialoger og monologer den samme; der er klager ofte af en underlig gribende, vemodig art, som synes at bære vidne om livets tunge tryk og en afsondrethed og ensomhed, som man netop kan tænke sig i en så afsondret nybygd, som den islandske i Grönland. Retskafne følelser, alvor og sædelig tænkemåde er en naturlig følge af livet dér; med alt dette følger en — ganske naturlig — snæversynethed og smålig opfattelse af den store omverden, af fortidens vældige sagnhelte og deres bedrifter. Eksempler på alt dette findes der i mængde i disse kvad, og netop herved adskiller de sig stærkest fra alle de andre digte. Beskrivelsen af heltenes sindstilstand er i regelen vidtløftig; der bruges mange ord, ja flere vers, hvor de ældre (norske) digte vilde have brugt et par linjer eller kun et eneste ord (et tillægsord, der med et slag karakteriserede hele personen og situationen); se f. ex. Sig.-sk. v. 13—14, Atlam. passim. Desuden er der forskellige enkeltheder, som bedst forklares under den forudsætning, at disse digte hverken er norske eller islandske. Således den omstændighed, at Brynhildr i Sig.sk. 8 siges ofte at have vandret ensom ude på »ise og jökler«. Der står i grundteksten acc. *ísa ok jökla,* som kun kan være at opfatte som obj. for *gengr* (jfr. *ríða dala, lopt ok lög* og lign.), således *Grimm, Svb. Egilsson, H Gering*[1]), og ikke som gen. plur. styret af *fylld* (»fyldt af is og jökler«); ingen digter havde kunnet begå en så storslået smagløshed, som et sådant udtryk er; udtrykket kan ikke forsvares ved et sådant ord som *kaldrifjaðr* og lignende; endnu mindre ved det af Bugge anførte udtryk fra Merlinusspá: *köld hrími hvers konar hjörtu lýða;* det er korrekt og træffende om folks hårde, vantro hjærter at sige, at de er kolde af r im, der ligesom lægger sig over dem; men hvor unaturligt er det ikke at sige, at de er fulde af »isflader og bræer«.

At en grönlandsk digter tænker sig »Gjukungernes kongesæde omgivet af isflader og bræer« er derimod naturligt, og Bugge har selv i en anden sammenhæng udtalt sig træffende om lignende for-

---

1) Når *Bugge* i anm. til stedet, jfr. s. 420 a siger: „*Ísa ok jökla* kan ikke være Acc. pl., ti det vilde være meget besynderligt, om Gjukungernes Kongesæde skulde fremstilles som omgivet af Isflader og Bræer«, så forsvinder denne betænkelighed, når forf. er grönlandsk, men en sådan mulighed havde Bugge åbenbart ikke tænkt sig.

hold[1]). Digteren tænker sig, at Brynhildr om aftenen *ferr einförum,* fuld af sorg og græmmelse, og han overførte sit lands beskaffenhed på Gjukungernes land. Straks efter at man var kommen udenfor sin dör i Grönland, var man netop ude på de uendelige, triste isflader; ikke således på Island eller i Norge. Foruden at udtrykket er ægte grönlandsk, bliver det tillige poetisk, når man betænker overensstemmelsen imellem Brynhilds triste tanker og ismarkernes tomme ensomhed[2]).

I sammenhæng hermed bliver den oftere forekommende mangel på geografisk forståelse og enkelte fejle forestillinger let forståelige, som når det i Oddr. gr. om H l é s e y (Læssø) antages, at den ligger lige ved fastlandet, og at man i den kunde høre Gunnars harpespil i Atles ormegård (v. 30); dette svarer fuldstændig til Atlamáls forestillinger om Atles og Gjukungernes rige. Atles sendemænd rejser over Limfjorden (om nordover eller sydover den ses ikke), og så er de i Gunnars rige; i Oddr. gr. $15,_7$ antages, at dette ligger syd for Atles. I Atlam. $100,_1$ forekommer den underlige betegnelse *húnskr* (hunnisk) om Sigurðr. I Sig.sk forekommer den samme brug heraf 5 gange ($4,_7$, $8,_9$, $18,_5$, $66,_5$, $67,_1$); det er som om forfatteren havde forelsket sig i dette tillægsord. I andre digte forekommer det kun i den egenlige betydning om »hunniske tærner« (Goðr. II, 26), om »det hunniske folks hal« (ɔ: Atles hal; Goðr. I, 26). Nu ved vi, at forf. til Sig. kv. har stærkt benyttet Goðrkv. I, og det er åbenbart, at han har misforstået v. 26 således, som om Sigurð selv hørte til Hunnerne eller var en af dem[3]).

---

1) I Paul Braune's Beiträge XII, 8: „Kann das land . . . nicht darum . . . als ein eálond geshildert sein, weil der englische verfasser des Beowulfgedichtes wie so viele dichter in alten, naiven zeiten auf das fremde im gedichte geschilderte land die verhältnisse seines eigenes landes übertrug?“

2) Med hensyn til forestillingen om og tilstedeværelsen af g r ö n l a n d s k e j ö k l e r skal bemærkes, at der var noget, som ligefrem kaldtes *Grænalands jöklar,* samt at disse ses at h a v e v æ r e t l i g e v e d k y s t e n, g å e t l i g e n e d t i l h a v e t; i Flóam. s. (1860) s. 143, 144, 145 hedder det således: „þat er sagt, at þeir brutu skipit undir G r æ n l a n d s j ö k l u m í vík nökkurri . . ., Jöklar miklir gengu tveim megin víkrinnar . . . ok máttu þeir eigi brott leita fyrir ísum . . . at þeir munu ganga á j ö k l a . . . þeir fóru allir á jökla . . . þeir dragaz nú fram með jöklinum“ osv.; i Fóstbr. s. s. 95 hedder det om en mand, der hed Gamle, at han boede i Eriksfjordens inderste del „oppe under jöklerne“, jfr. udtrykket: *„at fara um stórfjörðu undir jöklum“*, Grænlend. þáttr kap. 2, Flat III, 446. Enkelte steder kan der være sigtet til Grönlands sydøstkyst, men ikke i det fra Fóstbr.

3) Anderledes, men efter min mening urigtig, har *Müllenhoff* opfattet sagen i Zeitschr. f. deut. alt. XXIII, 166.

En ejendommelighed bör endnu fremhæves. Ordet *Niflungr* (*-ar*) både som egennavn og slægtsnavn findes med *h* i forlyd *(hnifl-)* Atlam. 47, (egennavnet *Hniflungr)* 88 og Goðr. hvöt 12[1]). Man kan vanskelig tænke sig, at ordet skulde have fået dette *h* i Norge eller på Island (jfr. Snorres etymologi: »II. Nefir, er Niflungar eru frá komnir«, Sn. E. I, 520[2]), hvor de gamle traditioner i det hele taget var så levende; hos Grönlænderne var derimod dette næppe tilfældet, og hos dem kan man lettere formode en sådan forandring foregået ved en eller anden fejlagtig opfattelse eller sammenblanding.

Også synes de grönlandske digtere at have yndet en ejendommelig form for begyndelsen af et kvad, hvori digterens subjektive udtalelse fremtræder.

På grund af alt dette, der viser en indre sammenhæng og lighed mellem disse 4 digte, samtidig med at de på grund af hele deres beskaffenhed må høre til de yngste eddadigte, mener jeg med så stor en sikkerhed, som der her kan være tale om, at kunne antage, at disse digte er af grönlandsk oprindelse. Hvis så er, vinder de i det mindste i kulturhistorisk interesse ikke lidet, og hvad de sagnhistoriske ejendommeligheder, som de indeholder, angår, antager jeg, at der herved falder et nyt lys over dem, som er tilstrækkeligt til at forklare dem.

Det skal til slutning bemærkes, at jeg med hensyn til Helreið er i stærk tvivl, om ikke også det er grönlandsk.

Det er för blevet bemærket, at skjalde vides at have levet i Grönland; desuagtet kendes ingen hirdskjalde derfra. Den grönlandske digtning blev da naturlig en eddakvadsdigtning. Da ingen islandske eddakvad synes at høre til denne tid[3]) og da de grönlandske digte er meget nærbeslægtede med de yngre norske digte, må den grönlandske digtning være en direkte fortsættelse af den norske og stamme umiddelbart derfra. Forholdet må tænkes at have været det, at enten er en norsk digter eller en eller

1) Anderledes hænger det vist sammen med *Hniflungar* i Helg. hund, I 48, jfr. ordet i Lex. poet. *Symons* mener ikke, at *hnifl-* er den rigtige form eller overhovedet findes om Nibelungerne, Einl. CCCII f.

2) Jfr. Hversu Noregr byggðiz kap. 2.

3) Eddadigte ses ganske vist at have været kendte af isl. skjalde i det 11. årh., men det kan ikke ses, at de dér har ført til nogen efterligning, da en anden art af poesi her forlængst var bleven eneherskende, en art som tilmed var af en særlig indbringende art.

flere Nordmænd, som kunde hele sagnkresen og flere digte udenad, udvandrede eller tilfældigvis kommen til Grönland og har der gjort deres eller andres digte bekendte[1]) tilligemed de tyske sagn om Niflunger og Gjukunger. Dette førte så til, at denne digtart opblomstrede på ny i Grönland, idet de grönlandske digtere dels benyttede træk, som de kendte fra de mundtlige sagn, dels forsøgte at forbinde to (eller flere) hinanden modsigende, men den samme person gældende sagntræk. Herved opstod der paralleldigte; jfr. forholdet mellem (den norske) Atlakviða og (de grönlandske) Atlamál. Af ældre digte har de lånt enkelte udtryk og verslinjer, men om en systematisk om- og bearbejdelse af de ældre digte er der her, lige så lidt som i Norge selv, tale.

At en digtart kan føres over til et fremmed land og dér fortsættes, er ikke noget, der ellers er ukendt. Den islandske rimedigtning vides således tilfældigvis at være kommen til Færøerne, hvor den blev omplantet og fremkaldte en digtning (*ruymur*), ganske vist af en derfra forskellig karakter[2]).

Tilbage står at behandle de to digte, som jeg har ment at kunne bestemme som islandske. Disse to digte betegner et nyt — det sidste — afsnit i eddadigtningens udvikling. Dette kan forklares på følgende måde.

Som det tidligere er bemærket, har man på Island kendt de gamle norske digte både i det 11. og i den første del af det 12. århundrede, uden at de dog dér førte til nogen selvstændig efterligning således som i Grönland. Først da man på Island af historisk-antikvarisk interesse (hvorom senere) var begyndt at samle og nedskrive de gamle sange, og da den gamle skjaldepoesi forlængst havde nåt sit höjdepunkt og interessen derfor og forståelsen deraf var begyndt at tabe sig, da opstod der på Island en vis lyst til at efterligne denne simplere digtart, der ikke stillede så store krav til det formelle. Man behandlede nu den gamle mytologi systematisk-videnskabelig, og de gamle sange vilde man göre til historie. Der opdagedes nu forskellige huller i fremstillingen og man savnede — sit eget selvlavede — system i digtene. Så bødede

1) Et ex. på en norsk udvandrer til Grönland Þrándr fra Oplandene, der begav sig til Grönland på grund af kong Harald hårdrådes had (o. 1046), findes Fms. VI, 186 ff., Mork. 25—7, Grønl. hist. Mind. II, 608 ff.

2) Jfr. *Fröðið er komið frá Islandi, skrivað í bók so víða (breiða)* Fær. kvæder II, 120, jfr. Færøsk anthologi I, XLVII.

man på bægge dele ved at digte selvstændige kvad til at fylde hullerne med, som *Grípisspá,* og andre i overensstemmelse med det nye system, som f. ex. *Völuspá hin skamma.* Hvor stor denne digtning i det hele har været, er ikke let at sige, da kun to digte deraf er bevarede samt muligvis enkelte strofer og strofepartier, der udgør indskud i de större kvad.

Denne islandske efterdigtning[1]) omfatter sikkert også dels de så kaldte *þulur* (i Snorra-Edda), dels de mange i de såkaldte *Fornaldarsögur* forekommende kvad, men disse vil blive senere at behandle.

I og for sig er det ikke nødvendigt at give en beskrivelse af de her omhandlede digte, da ethvert af dem senere vil blive belyst. Hertil kommer, at de ikke kan karakteriseres under ét, da de, hvad kompositionen og andre forhold angår, er höjst ulige og uensartede. Ikke desto mindre turde det være hensigtsmæssigt til slutning i tilknytning til det sidst anførte at betragte digtene fra de forskellige tidsrum lidt nærmere, förend vi går over til at behandle spörsmålet om forfatterne og disses mål.

Digtene fra den ældste tid udmærker sig da navnlig derved, at deres fremstilling er kort og energisk. Kun hovedtrækkene tages med samt de allervigtigste begivenheder; mellemliggende og underordnede ting — for ikke at tale om det mere uvedkommende — udelades omhyggelig; dem kunde tilhørerne selv udfylde. Men netop herved bliver de meddelte begivenheder ligesom mere fremspringende og iöjnefaldende, mere egnede til at sætte sig fast i tilhørernes sind og hukommelse. Nordboernes sans for hovedsagen, for hvad der i en sag eller ved en person er af overvejende og afgörende betydning for det hele og dets fremadskridende udvikling, viser sig her i sin fulde styrke. Dette gælder såvel de mytiske som heltedigtene (såvel Völuspá som Völsungakviða hin forna osv.).

[1]) Man kunde muligvis spörge, om disse digte ikke ligeså godt kunde være grönlandske som islandske. Dertil er at svare, at man intet kender til mytiske digte fra Grönland, og at det ikke er rimeligt, at man der har beskæftiget sig med det gamle gudesystem og den gamle gudelære på en forskende-videnskabelig måde. Men dette forudsætter bægge de digte, som formentlig er islandske. Grönland blev jo tidlig kristnet.

Det således beskafne indhold udvikler sig i sine enkeltheder på en naturlig og fremfor alt simpel måde. Den ene begivenhed fører, hvor der er tale om et indbegreb af sådanne, logisk over til den anden. Hertil svarer de optrædende personers korte, fyndige og kraftige tale. De taler hverken for lidt eller, endnu mindre, for meget. Ordknaphed og simpelhed i udtryk, ævnen til at give korte rammende svar på tiltale var en af Nordboernes smukkeste egenskaber. Disse korte udtryk har en ophöjet, en ædel, bestemt og personlig vederhæftig karakter og de karakteriserer personerne; det er i dem, disse viser os deres sjæl, deres åndelige holdning og egenskaber. De sjælelige egenskaber fastholdes med et sandt mesterskab. Indenfor et og samme digt er de enkelte karakterer altid sig selv lig. En anden sag er det, at f. ex. Gunnar ikke optræder ens i alle kvad, men forskellen hidrører fra de forskellige forfatteres opfattelse.[1])

Hertil skal endnu föjes, at digteren aldrig fremtræder selv med sine egne personlige meninger; han taler ikke i første person, han taler overhovedet slet ikke. I så henseende er der en meget stor forskel på disse digte og skjaldepoesien, hvor digteren selv hyppig træder frem med sit eget jeg. Grunden hertil må søges i den forskel i betragtningen og bedömmelsen af de to slags kvad, som i det følgende bliver omtalt (s. 80)[2]).

---

1) Digtene er hyppig monologiske eller dialogiske. Om „dialogen" kan henvises til *A. Heuslers* „Der dialog in der altgerm. erzähl. dichtung" i Zs. f. deut. alt. XLVI (1902).

2) Digtene fra det ældste tidsrum gælder *W. Grimms* i det hele fortræffelige beskrivelse i hans „Deutsche heldensage", 2. udg. 373—4, hvoraf følgende her skal anføres: „Die eigenthümlichkeit der *eddischen lieder* beruht darin, dasz zunächst die absicht nicht dahin geht, den inhalt der sage darzustellen, den sie vielmehr als bekannt voraussetzen, sondern dasz sie einen einzelnen punkt, wie er gerade der poetischen stimmung dieser zeit zusagt herausheben, und auf ihn den vollen glanz der dichtung fallen lassen, nur was zu seinem verständnis dient, wird aus der übrigen sage angeführt, oder daran wird erinnert. eine beziehung auf das zunächst vorangegangene folgt vielleicht erst einer andeutung der zukunft, das entfernte wird durch kühne übergänge in die nähe gerückt, und zu ruhiger entfaltung [dette turde dog være et mindre heldigt udtryk] und gleichförmigem epischen fortschreiten gelangt diese poesie nicht, wo sie etwa den anfang dazu macht, wird sie durch die neigung zu lebhafter, dramatischer darstellung gestört, die überall durchbricht und dieser betrachtungsweise völlig angemessen scheint... Das erhabene der eddischen lieder beruht in diesem auf der höhe genommenen standpunkt, wo das auge, über die ebenen wegschauend, nur auf vorragenden gipfeln verweilt, der ausdruck, edel und einfach, aber

I modsætning til de nævnte ældre digte må de yngre kvad stilles. Disse er med hensyn til indhold i regelen langt længere og udførligere; overgangene er her ikke så bratte; følgelig er hovedpunkterne heller ikke så skarpt fremtrædende, så meget mindre som underordnede og mindre væsenlige ting og forhold medtages. Fælles for dem er således en vis bredde og udførlighed i skildringen. I forbindelse hermed findes der i disse kvad en del stående udtryk, samt forskellige for en senere tid så betegnende kvadbegyndelser[1]). En vis mathed og mangel på friske farver er den umiddelbare følge heraf, idet også de optrædende personer overhovedet er temmelig veltalende eller måske rettere sagt meget talende. Særlig mærkes dette i de formentlig grönlandske digte, som desuden i mange henseender frembyder en vis åndelig snæversynethed og smålighed, som dog ikke er til at undres over, når vi ser hen til Grönlændernes afsondrede stilling og små, for ikke at sige trykkende kår.

I disse digte mærkes endvidere undertiden digterens eget »jeg«; han træder frem med ord som »jeg hørte sige« og lign.; se nedenstående anmærkning.

I én henseende står disse digte ikke tilbage for de ældre, i karakterskildringen, i den psykologiske behandling af personerne — aldeles bortset fra den omstændighed, om de er opfattede ens eller anderledes end i de ældste kvad. Karakteren bliver lige konsekvent og rigtig tegnet for det.

Alle eddadigtene er afsluttede helheder, såvidt som overleveringen tillader at bestemme dette. De er enten, hvad man kunde kalde oversigtskvad, eller de handler om en enkelt hovedbegivenhed, der dog kan bestå af flere optrin eller afsnit. De allerfleste er af den sidste art.

---

scharf und genau bezeichnend, ist nur durch reiche und kühne zusammensetzungen geschmückt; da wo er schwer und tiefsinnig wird, blitzt der gedanke uns doch entgegen" osv.

1) *År vas alda* (Helg. hund.), det dermed ensbetydende *Vara þat nú né í gær* (Hamð. hin yngri), *År vas þaz Goðrún* (Goðr. I), *År vas þaz Sigurðr* (Sig. sk.), *Heyrðak segja í sögum fornum* (Oddr. gr.), *Frétt hefr öld ófo* (Atlam.), Þ*á frák sennu* (Goðr. hv.). Den her fremtrædende digtersubjektivitet („Jeg") har en gammel parallel i de yngre danske folkeviser, se Steenstrups interessante bemærkninger i „Vore folkeviser" 31 ff. B. M. Olsens bemærkninger imod dette (Hvar eru osv. 120—21) er ganske utilstrækkelige, dels forfejlede.

Til den förste række hører kun to gudekvad, nemlig Völuspá og formentlig Völuspá hin skamma, men bedömmelsen af dette digt er og bliver usikker. Völundarkviða må regnes hertil, selv om den ikke giver en oversigt over hele Völunds liv. Digtet omfatter dog et langt afsnit deraf, men det hele knytter sig således sammen, at det kunde betragtes som hørende til den anden gruppe med forskellige optrin. Blandt heltedigtene er der flere, der er oversigtskvad: Helg. hund. I og II (jeg går — hvorom senere — udfra, at de bevarede strofer alle tilhører et og samme digt), Helg. Hjörv., Sig. sk., og vistnok Brot., for ikke at tale om Gríp. (i spådomsform). Goðrkv. II må snarest regnes hertil; rigtignok er det hele en monolog og forudsætter således kun én situation, men Gudrun giver deri en oversigt over sit liv og færd. Reginsmál A og B er vanskelige at bedømme, da de er så mangelfuldt overleverede. Enkelthandlingskvadene, som de med et noget tungt navn kunde kaldes, består af én eller flere optrin eller afsnit, men hvor det hele dog kun drejer sig om en enkelt (hoved)begivenhed. Kun et optrin findes i Háv. I, IV og VI, hvortil også II—III (Odinseksemplerne) kan regnes, Grímn., Hárb., Alvíssm., Grótt., Grógaldr, Hrímg., Sigrdrífum., Goðrkv. I og III, Helreið; også Oddrgr. kan henføres hertil, men det er noget beslægtet med Guðrkv. II (Oddrúns tilbageskuende monolog). I alle de øvrige digte er der fra 2 til 8 optrin (Hymiskv. har flest, derefter Þrymskv.). Heraf kan intet som helst udledes med hensyn til digtenes alder eller aldersforskel. M. h. t. denne sag kunde der henvises til *A. Heuslers* Lied u. epos (1905)[1], samt til Symons Einl. § 30.

Her at komme ind på en nærmere sammenligning af sagnene i heltedigtene og de tilsvarende tyske sagn vilde være fristende nok, men det vilde føre temmelig vidt, og da en sådan sammenligning allerede og af flere er foretaget, er det ikke nødvendigt[2]). Dog skal jeg fremhæve et punkt.

Gjukunge- og Niflungesagnet er, som bekendt, af tysk oprindelse. I begyndelsen er det selvfølgelig optaget af Nordboerne i den form og udstrækning, i hvilken Tyskerne fortalte det. Men det har sikkert ikke varet længe, inden sagnet undergik en forandring dels derved, at andre sagn blev knyttede dertil[3]), dels ved at selve

[1]) *Heusler* bekæmper benævnelsen „episodiske“ digte om den 2. gruppe. Med rette, hvis eller når dette ord skal betegne tilstedeværelsen af andre digte, der skulde udgöre en cyklus. Men det forekommer mig, at ordet kunde bruges uden at det behøver at forudsættes.

[2]) Dette er også sagnforskningens sag.

[3]) Først og fremmest sagnet om Guðrún, som oprindelig ikke er et tysk, men

det oprindelige sagn forandredes, navnlig således at karaktererne fik et afgjort nordisk særpræg; personerne fik nordisk sind og tankegang. Nordboernes ejendommelige opfattelse af menneske- og gudelivet og den dertil knyttede tro på skæbnen kommer overalt til syne. En aldrig bristende sammenhæng i et menneskes liv, et indre bånd imellem dets ånd og handlemåde, samt en uopløselig forbindelse mellem denne og dets endeligt (liv efter døden) gör sig allevegne gældende. På grund af Nordboernes opholdssted på jordkloden, på grund af de deraf følgende samfundstilstande og andre ydre vilkår og livsbetingelser fik deres skæbnetro en mørk farve, en overvejende tragisk karakter. Deres liv fik hyppig en tragisk afslutning, som hidførtes ikke af det enkelte menneskes handlinger alene, men af den måde, hvorpå to eller flere personers liv og optræden kom til at gribe ind i hinanden, af vekselvirkningen mellem flere personers skæbne. En første årsag måtte der imidlertid til, for at livets tragedie kunde begynde og udvikle sig, men denne første årsag kom til at ligge udenfor menneskene, til at stamme fra en ikke menneskelig verden.

Her kommer vi da til den hovedforandring, som de tyske sagn har undergået i Norden[1]).

Den består i opfattelsen af Niflungeskattens oprindelse og betydning. I de fleste sagn kendes skatten ganske vist, og det synes som om man har haft på følelsen, at den var en ond skat[2]), men den betydning, som de nordiske sagn tildeler den, findes ikke antydet, og dens oprindelse omtales ikke med et ord. Især det sidste, oprindelsen til den, synes at være en særlig nordisk mytedannelse. Og det er da ikke den omstændighed alene, at skatten med magt er røvet fra en dværg, et væsen, som havde den magt at knytte en evig, aldrig hvilende forbandelse til den og navnlig til en dertil hørende ring (Andvaresringen), som her kommer i betragtning. Men af ikke mindre vigtighed er, at de, som har berøvet Andvare skatten, er guderne, ja hovedguden selv, fra hvem den

---

et dansk (jysk) sagn, dernæst Jörmunrekkssagnet og det nordiske Helgesagn.

1) Jfr. *W. Müller*: Mythologie d. deut. Heldens. 115.

2) „Die deutsche Sage kennt noch das *böse*, an den besitz des goldes geknüpte *verhängnis*, wiewol nicht den ursprung davon, überhaupt scheint ihr nur eine dunkle erinnerung vorzuschweben" (og denne dunkle erindring kunde være kommen fra Norden til Tyskland i en senere tid, og være således let forklarlig) *W. Grimm*: Heldens.² s. 392.

s å — gennem jætter som mellemled — k o m t i l m e n n e s k e n e. Skatten og dens forbandelse kommer altså på en måde fra guderne. Den første årsag til de tragiske begivenheder, den fremkaldte, er odderens drab, som guderne begik; som altid er det imidlertid Loke, der i virkeligheden volder hele ulykken; således har det sikkert fra begyndelsen af været betragtet.

Denne kombination af Niflungesagnet med den nordiske mytologi kan kun være opstået i selve Norden. Den må være foregået i tiden o. 600—800, et tidsrum, som i så mange henseender var rigt på nye udviklinger og omdannelser på kulturens område (jfr. den forandring, som runeskriften i denne tid undergik), en skabende og udviklende gæringstid, der o. 800 må betragtes som fuldstændig afsluttet, også i mytologisk henseende. Den følgende tid fra o. 800 til o. 1000 er, i forhold til den, hvad udviklingens selvstændighed angår, så godt som ikke virkende. Den tager det givne stof og omdanner det til sange, dannende större eller mindre krese. Den er ikke selvstændig frembringende, men kun afhængig genfrembringende, hvad dog ikke er til hinder for, at enkelte digtere kan have knyttet sagn til hinanden, der ikke oprindelig hørte sammen, eller uvilkårlig lagt en subjektiv farve over sagnene og deres personer[1]).

Kendskabet til den ægte gamle sagnform fra 600—800 måtte efterhånden tabe sig, jo mere man nærmede sig hedenskabets opløsning og afslutning. Derfor må man ikke f o r u d s æ t t e, at de kvad, som vi nu har tilbage, særlig de, som stammer fra det 10. århundreds sidste halvdel, gengiver den ægte gamle opfattelse aldeles nöjagtig i småt som i stort, at deres forfattere har haft en fejlfri og levende forestilling om alle de enkelte begivenheder og alle de enkelte personer, der fandtes i de gamle mytiske og heroiske sagn. Således er det f. ex. aldeles klart, at forfatteren af Hymiskviða ikke har anet, at Tyr er den oprindelige fælles germanske gud. D e n indsigt i mytologien var forlængst bleven fuldstændig tilsløret.

K v a d e n e s f o r f a t t e r e. Spörger vi nu om bestemte f o r-

[1]) Når vi i Hymiskviða møder en — iøvrigt temmelig mekanisk — mytekombination, har denne intet med en selvstændig skabende udvikling at bestille. — Der kan i det hele henvises til *H. Ussings* afhdl. 1910.

fattere til disse kvad, får vi intet svar. Ikke ét forfatternavn kendes. Dette kunde synes besynderligt, da jo skjaldekvadene henføres til navngivne forfattere, og det må antages, at disse satte pris på at blive nævnede som sådanne. Den betragtningsmåde, at eddadigtene skulde være såkaldt folkedigtning og af den grund anonym, er urigtig; eddadigtene er slet ikke folkedigtning i dette ords sædvanlige betydning. Sagen er den, at oldtiden har betragtet eddadigtene og skjaldekvadene på forskellig måde. Skjaldekvadene handlede som oftest om de med skjalden samtidige fyrster og deres bedrifter. Disse var i regelen iagttagne af skjalden selv; de var det, som blev hans digts indhold. Han opfattede dette indhold på en selvstændig måde og han ordnede det selvstændig. Hans egne meninger om forskellige ting kommer derhos ofte tilsyne. Her er der således tale om forfatterskab i egenlig forstand, om en original åndsfrembringelse. Anderledes med eddadigtene. Både de mytiske og de heroiske digtes indhold, oldsagnene, havde for största delen vistnok tidligere eksisteret i mundtlig tradition. Altså er eddadigtene, som de nu er, og andre tabte af samme beskaffenhed, formelt taget kun omarbejdelser eller versifikationer, hvis ophavsmænd ikke er bleven betragtede som egenlige forfattere, og som næppe selv tiltrods for deres gode ret har gjort fordring på at kaldes således[1]). Noget lignende vil vi møde i historieskrivningen, hvor forfatterne kun ganske sjælden nævnes (*Are, Eiríkr Oddsson*, munkene *Gunnlaug* og *Oddr, Snorre*), medens ikke én af de islandske slægtsagaers samlere er bekendt.

Som bekendt har *K. Müllenhoff* sat de såkaldte *þulir* i forbindelse med den nordiske oldpoesi, særlig eddadigtningen[2]).

Ordet *þulr* betyder oprindelig en vismand og taler[3]). Ældre mænd med erfaringsrigt liv, som havde lært alle menneskelige forhold at kende, som var i besiddelse af alle datidens kundskaber om guderne og deres forhold til verden og menneskeheden, og som ved givne lejligheder i deres eget hjem eller i fyrstens hal, siddende på en *þularstóll*

[1]) Jfr. *B. Gröndal* i Tímarit hins ísl. bókm. fjel. I, 28—9.
[2]) Deutsche altertumskunde V, 288—96.
[3]) Jfr. *Wimmer*: Die Runenschrift 340 (229).

(Háv. 111.₂) på opfordring foredrog deres viden — sådanne mænd var de egenlige *þulir*[1]).

Dette billede af en *þulr* fremgår navnlig af begyndelsen til de såkaldte »Loddfáfnismál«:

Mál 's at þylja
þularstóli á osv.,

netop det sted, som har givet *Müllenhoff* nøglen til hans opfattelse af þulir'ne og deres virksomhed. Denne sammenfatter han kort og godt således: »die þulir waren ehedem die träger und pfleger der gesamten poetischen überlieferung des nordens«[2]).

Denne Müllenhoffs opfattelse har i det hele fundet almindeligt bifald, men den trænger sikkert til en nærmere bestemmelse eller måske rettere sagt til en begrænsning.

---

1) Prof. A. Olrik har i Danske studier 1909 s. 8—10 udtalt sig om disse þulir; hans opfattelse er, nöje beset, ikke meget afvigende fra det her fremsatte. Han siger: „Læremesterens råd meddeles i sang eller versform (mál es at þylja), og selv sidder han da i en læremester-stol *(þularstóll)*, han meddeler til den enkelte tilhører den visdom, som han på lönlig eller underfuld måde [dette er dog vist for almindelige udtryk] har tilegnet sig ved selve Urdsbrönden, skæbnestyrelsens lönlige kilde [dette kan dog kun gælde det ene tilfælde]" Denne „þularstóll" minder prof. Olrik om tårnet eller hjallen, hvorfra völven giver sin åbenbaring, og endnu mere om den „stol" eller det höjsæde, hvori kongen sidder på höj og meddeler sine svar til de rådspørgende. Völven mener jeg man kan se bort fra. Men jeg kan ikke se rettere end at denne þular-stóll lige så godt kan være anbragt inde i et hus, og at vismanden giver sine råd dér. Der er i digtet (Háv IV) intet som helst der viser, at undervisningen foregår ude, og ikke inde. Heller ikke noget ganske vist, der viser det sidste. Men udtrykkene i v. 134 tyder aldeles ikke på en sådan person, som Olrik har tænkt sig, og når han tillige i *þulr á Salhaugum* (Snoldelev) ser en sammenstilling, der skulde vise, at det er på höje, at þulr'en giver sine råd osv., finder jeg at dette er at lægge for meget ind i ordene; med *á Salhaugum* er dog ganske sikkert mandens bolig ment, men ikke hans sidden i ny og næ på höjene. Når vi skal danne os et billede af disse þulir, er den norske overlevering af en særlig betydning i denne sammenhæng, og Háv. IV er da det, man har at holde sig til, og det er udmærkede oplysninger, der her gives. Deraf er det klart, at þulr'en har givet sine råd og forkyndt sin visdom i versform. Derfor har Olrik heller ingen ret til at sige, at Müllenhoffs opfattelse „bör fuldstændig forkastes". Derfor behøver ikke þulir at være enstydigt med *skald*, selv om jeg rigtignok mener, at her er et nært slægtskab tilstede. Og þulr'en var tilvisse ingen ‚farende sanger'.

2) Deutsche altertumskunde V. 300. Med det her fremstillede sammenligne man i det hele Symons's udtalelser, Einl. CLXVI f.

Med hensyn til forekomsten af ordet *þulr* og det deraf afledede *þula* (hvilket jeg her skal medtage) i den gamle litteratur skal det bemærkes, at det første forekommer overordenlig sjældent. Foruden i eddakvadene[1]) forekommer det kun hos *Rögnvaldr jarl kale* († 1158) i et vers[2]), hvor han betegner sig selv som *þulr* d. v. s. en digter, samt hos *Haukr Valdisarson*[3]), som kalder *Þorleifr jarlsskáld* således; brugt om ham kan ordet betyde både en digter og en troldmand, snarest måske dog det første, *þula* forekommer kun i betydningen en remse, et remsemæssigt digt[4]), hvilken betydning *Müllenhoff* anser for at være »verschlechtert«[5]). Endelig forekommer verbet *þylja* meget tidlig (allerede hos *Egill Skallagrímsson*) i samme betydning som *at kveða* (= at fremsige); dette synes at tyde på, hvad jo også af andre grunde er sandsynligt, at talerne foredrog deres visdom i versform.

Hos Angelsakserne findes også *þyle;* således kaldes Unferð hos kong Hróðgár i Beowulf; han beskrives som en tapper mand, men det billede vi her får, behøver ikke at være det samme som den norske þulr frembyder.

Af det anførte fremgår, at af den oprindelige betydning af ordet *þulr* = taler er der i den historiske tid, såvidt vi kan se, kun betydningen sanger, digter tilbage. Den anden og egenlige betydning er tabt. Herved forklares på det bedste den omstændighed, at þulir'ne aldrig med et ord nævnes i sagaerne. Den oprindelige betydning findes kun i Hávamál og Vafþrúðnismal (*enn*

---

1) Vafþr. $9_{,6}$ (den gamle *þulr*, = vismand, Vafþrúðnir selv); Háv. 111 (sammensætningen *þularstóll*, se ovf.), 134_5 (= en vismand); Fáfn. $34_{,2}$ (her brugt om Regin, = vismand). Jfr. *fimbulþulr* = Óðinn. Deutsche altertumskunde V, 292.

2) Skj. digtn. B. I, 486, v. 29.

3) Íslendingadrápa, v. $18_{,5}$. Jfr. Ísl. forns. III, xlii.

4) Således hos Sneglu-halli o. 1054:

ortak eina
of jarl þulu,
verðrat drápa
með Dönum verri. Skj. digtn. B. I, 359 v. 7

og i Málsháttakvæði (o. 1200) v. $11_{,1,3}$:

Stefjum verðr at stæla brag,
ella mun þat þykkja þula.

Sammenlign hermed navne som *Rígsþula* (Sn. E. II, 496) og *Þorgrímsþula* (Sn E. I, 480, 484).

5) Deutsche altertumskunde V, 289.

hári þúlr, enn gamli þulr), vel også i Odinsnavnet *fimbulþulr*. Derimod beror *enn hári þulr* i Fáfnismál på en efterligning.

Med andre ord: þulir'ne kan kun have eksisteret i den forhistoriske tid, og muligvis lidt ind i den historiske. Det gælder dog kun de norske þulir. Det er muligt, at de i Danmark, om hvis þulir dog meget lidt vides, har eksisteret længere ned i tiden.

De norske þulir, således som de ifølge det ovenstående må opfattes, hører sammen med et mere oprindeligt og primitivt liv end det, som vi finder under Harald hårfagre og derefter. Hos Harald var der skjalde, men de må efter alt at dömme have været væsensforskellige fra þulir'ne, uagtet de kan betragtes som disses efterkommere og afløsere; dog kan de sidste þulir godt have været samtidige med de første skjalde. Grunden til, at de gamle þulir uddøde, var de store omvæltninger, som bevirkedes ved kong Haralds landserobring. De mange mindre konger og enevældige høvdinger forsvandt; det gamle simple »hird«liv var dermed borte. Folkelivet forandredes og udviklede sig på alle områder. Skjaldepoesien udviklede sig derhos meget hurtig og har snart gjort det fuldstændig af med den gamle þulirvirksomhed.

På Island har *þulir*, som følge heraf, aldrig forekommet og altså heller ikke nogen þulirpoesi.

Men så følger heraf, at kun de af de nu bevarede eddakvad, som kan antages at stamme fra det 9. årh. eller de allerældste, kan være digtede af virkelige þulir. Alle andre må være forfattede af skjalde, eller, hvis man hellere vil, af þulir i ordets afledede betydning: sanger.

Digternes mål og karakter. Som bekendt træder de enkelte digtes forfattere selv og deres »jeg« yderst sjælden frem i eddakvadene og da kun i de yngste digte, og selv her på en så lidet fremtrædende måde, at vi i virkeligheden kan sige, at de er os lige ubekendte for det. Disse forfatteres personlige meninger får vi således direkte meget lidt at vide om, og dog vilde det være höjst interessant, om vi kunde erfare noget nærmere om digtenes, altså også om deres forfatteres, mål og hensigt. Tiltrods for digtenes store objektivitet kunde en nærmere granskning af dem muligvis oplyse os herom. Og vi vil forsøge en sådan undersøgelse.

Det nytter her ikke at komme ind på de enkelte myter og sagn, da vi i det hele savner midler til at bestemme, hvorvidt nogen selvstændig opfattelse deraf foreligger. Det er endogså sandsynligst,

at digteren i så henseende har holdt sig til det givne og i sit digt gengivet, hvad han havde lært eller fået meddelt[1]). Sandsynligt er det endvidere, at ikke engang karakterskildringerne i første række skyldes ham. En glimrende ævne til træffende at gengive det hørte kan derimod ikke frakendes ham; en åben sans for personlighedens betydning, den logiske tankegang var ejendommelig for ham ligesom iøvrigt også for hans samtid.

Disse digteres syn på livet og dets forskellige forhold har næppe været meget forskelligt fra deres samtids. Det er ovenfor blevet bemærket, hvorledes Nordboerne havde formet deres gudeforestillinger. De guder, som de havde dannet sig, blev, eftersom tiden gik, stadig mere menneskelige i gören, tænken og laden, men de tænktes dog at være i besiddelse af en overmenneskelig åndelig og legemlig styrke; ellers kunde de jo ikke have været guder. Det er mærkeligt at se, hvor ubetydelig grænsen er mellem en gud, selv Odin ikke fraregnet, og et menneske. Behøver ikke Odin at prøve sine kræfter med jætten Vafþrúðnir, for at få f u l d vished for, hvem der er den stærkeste?, og så går han endda af med sejren kun ved hjælp af et, næsten uværdigt, kneb. Behøver ikke den samme Odin selv at undersøge, hvorvidt det er sandt eller ej, at kong Geirrøðr er gæstfri eller ikke? Behøver han ikke endvidere at sadle sin hest, ride til underverdenen, og dér opvække en völve for af h e n d e at få at vide, hvorvidt Balders dage er talte? Vi er vidne til den store skændescene hos Ægir, hvor Loke optræder som enhver anden menneskelig løgner og æreskænder, og hvor både guder og gudinder på ægte menneskelig vis indlader sig på at svare ham. Vi er fremdeles vidne til, hvorledes Odin plages af en ægte menneskelig kærlighed, men tages ved næsen af en knibsk, ung kvinde. Hvorledes er ikke hans forræderske behandling af Gunnlöð? Hvor menneskelig er ikke Frigg i sin kvindelige angst for sin ægtefælle (Vafþr.)? Selve Tor er kun et svagt menneske, hvor han aldeles hjælpeløs og rådvild står på den ene side af sundet og trygler færgemanden om at sætte ham over. Menneskelig-fiffig er Tor på den anden side overfor dværgen Alvíss. Rent menneskelig ulykkelig er Freyr i sin lidenskabelige kærlighed. Således kunde man blive ved. På denne måde opfattedes gudernes

---

[1]) Jfr. hvad der i min behandling af Völuspå (1911) er påvist om dette digts indhold og dets forekomst andre steder. Jfr. dog hvad nedenfor vil blive udtalt om Hymiskviða's mytekombination.

altså af digternes samtid og anderledes opfattedes de næppe af disse. Men det er tillige klart, at denne opfattelse må stamme fra hedenskabets sidste tider.

På den anden side må disse guders overmenneskelige ævner og styrke tages i betragtning. Uagtet Odin ikke af sig selv bestemt ved, om Balder skal dø, har han dog midler til at få det at vide. Han er i besiddelse af mægtige tryllesange; med dem kan han opvække døde, med dem kan han sløve sine modstanderes våben, befri folk for lænker, stanse spyd i flugten, slukke de störste bål, stille vind og vove, bevæge enhver kvinde til kærlighed, og så fremdeles. Forfærdelig er Tors vælde, når han har sin hammer i hånden osv.

Hvad forholdet mellem guder og mennesker angår, omtales dette forbavsende sjælden.

Det var Odin og hans brødre, som havde skabt de første mennesker. Et nærmere forhold imellem bægge samfund var herved givet. Fra gudernes side var der tale om beskyttelse og omhu for menneskeslægtens åndelige såvelsom legemlige velvære. De kaldes i så henseende »kraftige og kærlige« (Vsp. 17), »venlige, blide magter« (Grí. 6, 37, særlig 41); Odins omhu fremtræder i al sin glans i de egenlige Háv., hvor menneskeheden af ham bliver belært om, hvorledes den skal kunne føre sit liv på jorden på den mest passende og hensigtsmæssige måde. Tors kampe mod jætterne er udelukkende et velgörenhedsværk, nærmest for menneskene (»straks vil jætterne bebo Asgård, hvis du ikke får din hammer igen«, siger Loke i Þry., jfr. Hárb. 37). Han kaldes i så henseende »menneskenes ven«, »den, som bjærger menneskene« (Hym. 11, 22). Odins gaver omtales i Hyndl. (v. 2—3): guld, hærklæder, våben, sejr, rigdom, veltalenhed, forstand, medbör, digtekunst, heltekraft, og der anføres her enkelte personer, hvis særlige velynder og beskytter han er, hvad vi også kender andre steder fra. Hans omhu for enkelte mennesker fremtræder tillige klart i Grí. i det hele jfr. v. 41, 51) og i Reg. (v. 18). I Hyndl. er vi vidne til Freyas omhu for Ottarr, hvem hun vil »bede alle guder om at hjælpe« (v. 50).

På den anden side omtales også gudernes vrede og hævnende straf over hovmodige og opsætsige mennesker (Odin og Geirrøðr; Skírnir truer Gerðr med gudernes »gamban«vrede, Skí. 33).

Menneskenes stilling til guderne er höjst ejendommelig. De opfatter forholdet nærmest som et venskabsforhold med forpligtelse for guderne som de stærkere til at beskytte den svagere ven. Den

eneste forpligtelse for menneskene er at tro, at guderne eksisterer, tro, at de er guder, som styrer og råder, samt at de viser denne tro i ofringer (Freyja nævner det som en af Ottars fortjænester, at han «stadig har trot på asynjerne, og at han har rødfarvet Freyjas alter i nyt okseblod« Hyndl. 10) og i påkaldelse af deres nåde og bistand (»Hil jer guder, hil jer gudinder, ser på os to med milde öjne og giver os sejr«, Sigrdr. 3; »således hjælpe dig hulde væsner, Frigg og Freyja og flere guder«, Oddr. 9). Derimod hører vi intet om, at dette forhold til guderne forpligter menneskene til at beflitte sig på bedre sæder, til at leve et moralsk liv, der afføder en etisk livsopfattelse. Dette forhold bliver udtalt med al ønskelig klarhed i vers 145 i Háv.: »Bedre er det slet ikke at have bedet end at have ofret for meget (ɔ: til ingen nytte); en gave vænter altid gengæld«. At digternes fremstilling heraf er i overensstemmelse med deres samtids opfattelse, er næppe tvivlsomt.

Ved siden af troen på guderne fremtræder troen på skæbnen og skæbnegudinderne, nornerne, troen på, at alt er forudbestemt, og at mennesket uvilkårlig kun følger og opfylder denne forudbestemmelse; nornerne bestemmer ens alder og skæbne straks ved fødslen, og »Urds ord er uböjeligt« (jfr. Fjölsv. 47, Helg. hund. 2—4, Völs. forn. 26, Reg. 2, Fáfn. 11 [jfr. 39, der i virkeligheden intet indeholder om, at skæbnen kan böjes], Sig. sk. 5, 7, Atlam. 2, 36, jfr. 29, 48, Hamð. 30). At bestemme forholdet mellem guderne og nornerne er vanskeligt; men guderne synes, ligesom menneskene, at være deres bestemmelser underkastede.

Hvad menneskene selv og deres indbyrdes forhold angår, giver kvadene os i det hele taget et billede af dem som stolte og modige, uböjelige og vilde, grusomme og hævngærrige, men de er også hengivne og trofaste, tilgængelige for kærlighed og stærke, lidenskabelige følelser, men, fremfor alt, besidder de, og det både mænd og kvinder, ja börnene med, en uböjelig kraft, der altid er sig selv lig. Således er hovedpersonerne i heltedigtene. Det er let at se, at billedet er idealiseret; det er klart, at disse personer i et og alt betragtes som særdeles fremragende, som udstyrede med egenskaber, der ifølge Nordboernes betragtning måtte findes hos en virkelig helt og hans kvindelige sidestykke. At de har set virkelige levende forbilleder imellem sig i de tider, i vikingetidens mest blomstrende periode, er udenfor al tvivl; men hvad de har set enkeltvis eksistere, det har de i deres forestillinger om oldtidens helte gjort til en almindelig type; således, tænkte de, havde de alle været.

Et andet, men nok så værdifuldt billede af det norske folk i almindelighed, af den brede befolkning som bestående af virkelige gennemsnitsmennesker med disses dannelse og daglige virksomhed, får vi af de uvurderlige digte, der udgör de egenlige Hávamál (Háv. I) og de såkaldte »Loddfáfnismál«. Idet forfatterne af disse kvad giver deres regler, er der ingen tvivl om, at det er den jævne landbefolkning, de har haft for öje og som de går ud fra. Her nævnes ingen fyrster, ingen helte (undt. i et interpoleret vers). Menneskene er her i besiddelse af en vis åndelig opvakthed og modenhed, men denne må ingenlunde overskride et vist mål; »middelforstanden« prises som den, der båder mennesket bedst; opmærksomhed, lærvillighed og selvstændig omtanke er deri indbefattet; en værdig ro, standhaftighed, bramfrihed og sömmelighed i den ydre optræden, mådeholdenhed i mad og drikke og klædedragt, knap og forstandig tale, tilfredshed med lidet, når man blot ikke nødes til at gå omkring og tigge, trofast venskab eller troløshed, alt efter omstændighederne, uforfærdethed til eget forsvar, når man uformodet angribes, som det karakteristisk nok hedder »på marken«, mådeholden magtudfoldelse og retfærdighed anbefales, kort sagt, et sådant liv, som sikrer én en god omtale, godt rygte efter døden. Det er jævne ord om borgerlige dyder; de viser os billedet af et folk med beskedne krav, som lever under rolige samfundsforhold; det er den befolkning, som i Rígsþula er fremstillet billedlig i ægteparret Afe og Amma. I heltekvadene haves ingen bestemte repræsentanter for denne klasse; dér optræder kun helte og heltinder; disses forhold og optræden skal nu nærmere betragtes.

Kærlighedens væsen betragtes som ideel-rent og kærligheden i forbindelse dermed gennemgående som ulykkelig, idet de elskende enten slet ikke får hinanden eller, i modsat fald, fører et kort, brat afbrudt samliv. Således forholder det sig med Sigrún og Helge, med Sváfa og Helge Hjörvarðsson. Kærligheden vågner pludselig, ved det første syn, ja endogså för (Völs. forn. 15), og det med en sådan kraft, at den usvækket varer ved lige til døden, ja ud over død og grav. En sådan ideel opfattelse hænger sammen med og bunder i Nordboernes hele liv. Et liv, der som Nordboernes er fuldt af lidelser, savn og möjsommeligheder, krige og kampe, vækker en higen efter et höjere og bedre liv, og denne higen skaber idealer og samtidig dermed forestillinger om en fortidens guldalder, hvor alt var ideelt og ophöjet. Deraf er Valhals ideelle krigerliv opstået, deraf er forestillingen om den ideelle kærlighed dannet. Man havde

dengang, lige så fuldt som senere, sikkert gjort adskillige bitre erfaringer på det erotiske område; det gik ikke altid, som de to, der havde fundet hinanden, ønskede det. Livets ubarmhjærtige kulde og bitterhed greb ofte forstyrrende ind. Dette mærker vi da også her hos disse digtere; den døende Helge Hjörvarðsson opfordrer Sváfa til at ægte sin broder Heðinn; hvor bitter en smærte og skuffelse åbenbarer sig ikke i Sváfas ord: »Det havde jeg erklæret i elskovens verden, da Helge bød mig ringe, at jeg efter hans død ikke med min gode vilje vilde omarme en fremmed fyrste« — og så giver hun Heðin trolovelseskysset.

I en endnu höjere grad og endnu mere storstilet tragisk fremtræder den ulykkelige kærlighed i Sigurðssagnet, ikke blot for Sigurðs og Brynhilds vedkommende, hvor Sigurðr på grund af en ydre magt — trylledrikken — glemmer sine elskovseder og begår, skönt selv uskyldig og uvidende, den forbrydelse at ægte en anden, men også Guðruns rene kærlighed til Sigurðr er på sin side tragisk, idet hun i en så kort tid får lov til at nyde den. Gunnarr, hvis kærlighed til Brynhildr for en god del synes at bero på hendes rigdom og den berömmelse, som omstrålede hendes stolte, kvindelige helteskikkelse, bærer selv på en ulykkelig kærlighed til Oddrún; også dette elskerpar har erfaret kærlighedens kvaler og bitre skuffelser. Fra de historiske sagaer fra det 10. årh. kendes mange eksempler på en lignende ulykkelig elskov, og følelsen af, at det måtte være således, udtrykkes klart i slutningen af Helreið: »Under stærk sjælekummer vil mænd og kvinder bestandig leve«. Hos guderne derimod er afslutningen heldigere; der »får de hinanden« (Freyr og Gerðr; Svipdagr og Menglöð); men dette er en naturlig følge af den konsekvente mytologiske tænkning og opfattelse. Så meget måtte da guderne overgå menneskene.

Dog var det ikke udelukket, at der gaves lykkelige ægteskaber med gensidig trofasthed og hengivenhed. Herpå leverer de historiske sagaer mange eksempler (jfr. det hyppig forekommende udtryk *tókuz góðar ástir með þeim,* uagtet selve ægteskabet oprindelig ikke beroede på nogen gensidig tilböjelighed). Et sådant ægteskab kendes fra mytologien i ægteparret Odin-Frigg (jfr. Vafþr. begyndelsen), Loke-Sigyn; i heltekvadene fremstilles forholdet mellem Sigurðr og Guðrún på en lignende måde; dog må det her ikke glemmes, at forholdet er frembragt ved overnaturlige midler.

Ægteskabsbrud hørte efter oldtidens opfattelse til de sværeste forbrydelser, der efter døden straffedes hårdt med alle Nåstrands

værste kvaler. Dette er et etisk moment af første rang, men det synes ikke at stå i forbindelse med den nordiske gudetro, således som vi kender denne fra vore historiske kilder.

Forholdet mellem slægtens medlemmer indbyrdes fremtræder for det meste på samme måde som i sagaerne. Mellem forældre og börn, brødre og søskende består et trofast og inderligt forhold af ubrødelig art. Baldr er »Friggs fryd«, »Odins barn« (Vsp.), Njörðr og Skade er meget bekymrede for deres elskovssyge sön, Freyr (Skírn.). Den ömmeste moderkærlighed fornægter sig ikke hos Gróa, hos Grímildr, der længes efter den fraværende datter Guðrún (Goðr. kv. forn.), hos Guðrún, der sörger over sin datter, Svanhilds sörgelige skæbne, hvis skönhed moderen mindes i de ömmeste og prægtigste ord. Hvor smukt og træffende er ikke faderkærligheden betegnet i Guðrúns ord til Atle: »Du skal ikke mere se dine sönner komme til dine knæer« (Atlak. 37). Sönnens betydning fremhæves særlig i Háv. (v. 72).

På den anden side har vi i Guðrún et eksempel på grusom behandling af de af sine börn, som hun har haft med den forhadte Atle; for at hævne sine b r ø d r e er det, at hun ombringer disse sine börn.

Mellem søskende og brødre synes båndet at have været endnu stærkere. Det er blevet opfattet som et forhold, der medførte de helligste forpligtelser, og hvis krænkelse var en af de groveste forbrydelser. Følelsen heraf fremtræder med al ønskelig klarhed i det bekendte vers i Vsp., hvor de sidste og værste tider beskrives (»b r ø d r e vil kæmpe med hinanden«). Dette forholds hellighed er det, som er drivfjedren i Guðrúns tænke- og handlemåde, efter at Atle havde dræbt hendes brødre, hvem hun så længe som muligt havde søgt at redde fra døden. For at h æ v n e dem dræber hun Atle og hans sönner, samt opbrænder hele hallen tilligemed alle dem, som var der inde med undtagelse af de uskyldige hvalpe.

Ikke mindre klart fremtræder følelsen af dette forholds betydning hos Dagr, Sigrúns broder. På det tydeligste mærker man hans sorg over at skulle meddele søsteren den tunge tidende, at han, for at hævne sin fader og sine brødre, har dræbt hendes mand, og hvor gærne han vil göre alt for at formilde eller afværge søsterens forbitrelse. Det hellige søskendeforhold fremtræder i al sin styrke i disse Dags ord: »rasende og afsindig er du, søster, siden du forbander din broder« (Völs. forn. 34; jfr. Goðr. forn. v. 1, hvor Guðrún ytrer: »jeg elskede mine brødre höjt«, Goðr. III 8:

»jeg ser aldrig mine kære brødre«). Broderligt og smukt er forholdet mellem Gunnarr og Högne, mellem Sörle og Hamðir. Den eneste krænkelse af broderforholdet er de to sidstnævntes drab af Erpr, men han var dog kun deres halvbroder og havde, vel at mærke, ikke den samme moder.

I alt dette kan vi ikke undgå at lægge mærke til den ideelle betragtning, der ligger til grund for fremstillingen. Særlig må dette siges at gælde for helten i den nordiske opfattelse. En helt er her en mand uden frygt og uden lyde, bortset fra de svagheder, som er uadskillelig knyttede til begrebet: menneske.

Helten kender intet til frygt: Helge, Sigurðr, Gunnarr, Högne, Sörle, Hamðir, Jörmunrekkr; (Reginn derimod er fej, han lusker af, medens Sigurðr dræber Fáfnir; heltebedrifter udførte han aldrig, list og rænker var hans styrke). Helten frygter hverken mennesker eller uhyrer (som Fáfnir): han frygter ikke stormens rasen eller bølgernes oprør (i steden for at rebe sejlene, lader han dem hejse i höjen rå), ikke svig eller list, skönt han kan blive et offer derfor; endelig kender han intet til angst for døden; tværtimod; Magnus barfods valgsprog: »til berömmelse og ikke til langt liv skal man have en konge« var som talt ud af heltens hjærte. »Engang skal dog enhver dø«; om det skulde træffe sig et år för eller senere, var ligegyldigt; hvad det kom an på, var under alle omstændigheder at vise sig som en helt og udøve bedrifter, »der kunde mindes, så længe jorden stod«; det var tanken og det var ønsket. Derfor er digterne utrættelige i at fremhæve, at deres helte er »kampdjærve«, »flugtsky«, »uforfærdede« osv. Dette gælder både guder og mennesker. Skírnir ytrer, at »alt er bedre, end at blive blød om hjærtet« (Skírn. 13), for ikke at tale om Tors optræden ved forskellige lejligheder. Helge hundingsbane tilbyder heller at kæmpe end at give bøder for den fældede Hunding. Denne tanke udtrykker Sigurðr således: »höjt vil Hundingssönnerne le, de som dræbte Eylime, hvis jeg har större lyst til at søge de røde ringe (Fáfnisskatten), end fuldbyrde hævnen for min fader«. Her er overflod af eksempler.

Helten er i overensstemmelse hermed i besiddelse af en ophöjet rolighed, besindighed og værdighed, der aldrig svigter. De hader stærke ord (jfr. Háv. 15); de ved, at selv den bedste kan finde sin overmand, »ingen er raskere end alle andre«, siger Sigurðr (jfr. Háv. 64); de er modtagelige for alle gode råd og al god belæring. Uværdig ordstrid og skældsord, ærerørige beskyld-

ninger hader de. Helge ytrer til Sinfjötle: »Det vilde sömme sig bedre for eder at kæmpe med hinanden, end at udslynge unyttige bebrejdelser; jeg er ingen ven af Granmarssönnerne [det var en af disse, Sinfjötle mundhuggedes med], dog bör man sige sandheden, og de har vist, at de har mod til at svinge sværd« (Helg. hund. 45—6). I disse ord antydes et træk endnu, som hører med til heltebegrebet: oprigtighed og ærlighed, samt troen på andres ord, stolen på andres, selv fjendens, ærlighed. For helten er en ærlig opfyldelse af edelige løfter en hellig pligt; han ved ikke, hvad underfundighed og rænkespil er (jfr. Sigrdr. 32).

Man har sat en vis begærlighed efter guld i forbindelse med disse helte. Men det er urigtigt og uretfærdigt. De elsker ikke guldet for dets egen skyld, men for at kunne optræde som fyrster, for at kunne uddele guld til deres trofaste mænd og hærfølge. Ædelsind i den egenligste forstand var heltens pryd og særlige egenskab.

Med alt dette er der dog en gradsforskel at lægge mærke til. Den beskrivelse, der her er givet, passer særlig på helte som Helgerne, Sigurðr, Gunnar og, så vidt vi kan se, Sörle. En anden klasse repræsenteres af mænd som Sinfjötle, stavnboen Atle, Högne, Hamðir. Uforfærdethed, uböjelighed (de ler i døden og under de störste smærter) og ærlighed er også disses særkende, men de savner den ophöjede ro, værdige besindighed og de blidere, ædlere følelser, vi ser hos de andre. En vis hårdhed, ja brutalitet kan ikke frakendes dem. Karakteristisk er det, at Helgerne, Sigurðr og Gunnarr er alle hæftig forelskede, og det er deres kærlighed, som spiller en hovedrolle, medens ingen af de andre nogensinde fremstilles i noget som helst forhold til kvinder og elskov; vi mindes uvilkårlig modsætningen mellem de to fostbrødre, den kvindekære Þormóðr og Þorgeirr, »som erklærede det for vanærende at lefle med kvinder«. Karakteristisk for disse helte er det også, at de ikke skyr ordstrid af en temmelig grov og plump art (Sinfjötle og Guðmundr, Atle og Hrímgerðr, jfr. Hamðirs samtale med moderen, Hamð. 6—8).

Denne vigtige forskel på heltene bunder sikkert i det nordiske krigerlivs så at sige daglige erfaringer.

I de islandske slægtsagaer fremtræder h æ v n følelsen som en af de allerstærkeste følelser. I så henseende har det islandske samfund i det 10. årh. ikke været forskelligt fra det norske. Enhver ansås for moralsk forpligtet til at hævne forurettelser, hvad enten

de var store eller små, hvad enten de bestod i drab af ens nærmeste, krænkelse af en kvindelig slægtning eller personlig overlast i ord eller handling.

I overensstemmelse hermed er den store rolle, hævnfølelsen spiller hos de skikkelser, digterne fremstiller. Helges og Sigurðs første gærning er faderhævnen. For Helges vedkommende er den også årsag til hans tidlige død, idet den af ham fældede modstanders sönner igen hævner deres fader. Det samme er tilfældet med Helge hundingsbane. Han falder for Dagr, hvis fader han har dræbt. Sigurðs drab skyldes hævn. Gunnarr trode på Brynhilds usande beskyldninger mod Sigurðr, fulgte blindt hendes opfordring og lod Sigurðr dræbe, men det må ikke glemmes, at han trode fuldt og fast på, at Sigurðr var en meneder og at han ikke selv egenhændig ombragte Sigurðr. På grund af hævnfølelsen lod Atle Gjukungerne dræbe; de havde været skyld i hans søsters død, mente han. På grund af hævnfølelsen dræbte Guðrún Atle og indebrændte hans mænd og af samme grund dræbte Guðrúns sönner kong Jörmunrekkr.

For bipersonernes vedkommende findes denne hævnfølelse hos Reginn, men rigtignok i forbindelse med en anden og uædlere følelse, griskheden.

Hos kvinden fremtræder hævnfølelsen ikke mindre end hos manden; men, ejendommeligt nok, er den her af en forskellig art. Den er mere lidenskabelig og ubehersket, og den bruger, i hvert fald undertiden, uædlere midler, dette sidste vistnok på grund af kvindens stilling og medfødte beskaffenhed. Hvor manden bruger våben, der var kvinden nødt til at ty til list og, om det skulde være, til løgn (Brynhildr). Ædlest er valkyrjekvinden, sålænge hun ikke helt har aflagt valkyrjenaturen (hvad Brynhildr gjorde); herpå er Sváfa det bedste og reneste eksempel. Et trin længere nede i menneskeligheden er Sigrún; hun udstøder de lidenskabeligste og forfærdeligste forbandelser mod sin egen broder, men om nogen anden hævn er der ikke tale, og kort efter dør hun af sin bitre sorg og smærte. I Brynhildr har vi, efter at hendes valkyrjevirksomhed var forbi, den rent menneskelige kvinde, der, for at få hævn over den formentlig skyldige Sigurðr, tyr til en fuldstændig opdigtet beskyldning, der ikke undlader at føre til målet, men hvorved hun får et moralsk knæk, hun ikke kan overleve; hun dræber sig selv i følelsen af sin skyld og brøde.

Anderledes med Guðrun. Hendes hævn grunder sig på en —

i nordisk forstand — moralsk tanke. Hendes vandel er pletfri. At hun ikke hævner Sigurðr ved at lade sine brødre dræbe, kommer netop af den stærke følelse for slægtsammenholdet. Følgelig har Guðrun en helt anden grund end Brynhildr til at ville tage livet af sig: hendes egen sörgelige skæbne og bitre kummer.

En udpræget sans for moralsk vandel, for skyld og brøde, for straf og fortjænt hævn kommer allevegne åbenlyst til syne.

En fuldstændig modsætning til alle de nævnte personer danner samfundets ringeste klasse: trællene. I Rígsþ. får vi en skildring af disses udseende og levevis, der ikke er synderlig tiltalende. Overfor herren var de fuldstændig retløse og betragtedes som ethvert andet redskab. I åndelig henseende står de meget lavt, og de danner den mest afgjorte modsætning til helten. De er dovne, feje og usle, kort sagt, rene pjalte. Atles træl trygler om at måtte udføre det allerværste og urenligste arbejde, for blot at kunne beholde livet; han jamrer og hyler ved tanken om ved en voldsom død at blive revet bort fra sine kære svin (Atlam.; jfr. Hjalles tilnavn: *enn blauði* i Atlakv.). Noget lignende gælder trælkvinderne eller tærnerne (»salkvinderne«). De nægter at følge Brynhildr i døden, dog med en mere værdig undskyldning og motivering end Atles træl (Sig. sk. 50). De er lumske, misundelige og sladderagtige (Herkja i Goðr. III). Iøvrigt spiller de i det hele taget en meget ringe rolle i disse digte.

Med hensyn til alt det anførte er digterne vistnok at betragte som tro gengivere dels af deres samtids anskuelse og opfattelse, dels af den selv. Dem tilkommer æren for at have fattet det væsenlige i dens hele anskuelsesmåde, indbildningskraft og digteriske skaberævne og givet det ordenes klædebon. Dem tilkommer æren for at have haft et åbent öje for deres samtid, som den gik og stod, for hvad den trængte til i etisk-social henseende, og for uforbeholdent at have udtalt dette i digte af en ædel og simpel skönhed.

Dette kan keldes den objektive side af deres digteriske virksomhed.

Deres mere subjektive syn på forholdene fremtræder i forskellige enkeltbemærkninger, udtryk og tillægsord, som kun kan stamme fra dem selv og deres egen personlige betragtningsmåde.

At digterne havde et åbent öje for den kvindelige skönhed er ikke underligt. Deres beundring viser sig atter og atter. Således kaldes en kvinde »lys« (Grí. 11), »gylden med lyse öjenbryn«

(Hym. 8); en anden er »fagert skinnende« (Alvíss. 5; Helg. Hjörv. 7), »snehvid« (Alv. 7), »lys og vis« (Rígsþ. 39), »med lyse arme« (Völ. 2, jfr. Sigrdr. 28); hun er endvidere »som en skinnende solstråle« (Goðrhv. 15) osv. Det er den ydre legemlige skönhed, som særlig betones. Retfærdighed og priselig upartiskhed overfor kvindekönnet fremtræder meget bestemt, således som når digteren lader Guðrún sige, at det er mændenes overmagt, som trykker kvinden ned (Atlam. 73), eller som når digteren, efter først i stærke ord at have omtalt kvindens upålidelighed og træskhed, tilföjer: »ja, vi mænd er forresten ikke et hår bedre; vi taler smukkest, når vi tænker falskest« (Háv. 84, 91).

I forbindelse hermed viser digterne en udpræget sans for det passende i ethvert forhold, noget, de i hvert fald tildels har delt med deres samtid. Af det foregående vil man allerede have lagt mærke hertil. Her skal det yderligere belyses.

Den passende beskedenhed finder sit udtryk i Odins ord til Vafþrúðnir (Vafþr. 10: »en fattig, som kommer til den rige, bör ikke tale for meget«); opførelsen i et samkvem fremhæves i Lok. 19; følelsen af at man ikke bör rippe op i gamle skader Lok. 25; det passende i forholdet mellem mand og kvinde, der ikke er gifte, og hvor en overskridelse af det tilladelige vilde være en forbrydelse Sig. sk. 4, Helr. 1; følelsen af det passende i en kvindes opførsel Goðr. forn. 27, Hyndl. 46; i forholdet til en broder Reginsm. 12; til en svoger Sig. sk. 13, 17; i en gæsts optræden Atlam. 32; ligesom også svig og underfundighed Atlakv. 2, Atlam 47, 74; for megen drikken Grí. 51, Lok. 47; alt dette, for ikke tale om hvad der findes i Hávamál om det mest passende i livets forskellige forhold, udtales ikke just som digternes egne meninger, men dog således, at man tydelig ser, at de stemmer med dem og er et udslag af dem.

I overensstemmelse hermed er digternes følelse af det slette i begået uretfærdighed og forbrydelser. Ikke alene Vsp. med sine grusomme straffe for menedere, mordere, kvindeforførere, afsky for hór (v. 39, 45), samt sin ligeså korte og fyndige betegnelse af de brave mennesker, som kommer til at leve i Gimle (v. 64), men også mange andre steder viser det på det klareste. Der udtales afsky for brodermord (Helg. hund. 36; 41 kaldes det for *firinverk,* 'en uhørt gæring'), egen følelse af en grov forløbelse (Helg. Hjörv. 32; Heðin indrömmer selv, at han har begået en stor forseelse ved at udvælge sin broders brud til sin hustru), følelsen af den straf, som venter den, der har talt løgnagtige ord om sin næste

(Reg. 4); ikke mindre bestemt glæde over, at den løgnagtige sladderhank (Herkja) får sin velfortjænte straf (Goðr. III, 11).

Et sandt mesterskab viser disse digtere i deres beskrivelse af den menneskelige længsel, af sorg og smærte. Sand og dyb er skildringen af Freys kærlighedssavn (Skí. 4); ligeså sand og fin er beskrivelsen af Menglöðs inderlige længsel (Fjölsv.). Uendelig fin og varsom er beskrivelsen af Böðvilds hjærteskærende sorg og skam (Völ. 29); smukt skildres fadersorgen over de forsvundne sönner (Völ. 37, jfr. Atlam. 79, 85). Ægte nordisk-mandig er fremstillingen af Sigurðs uudtalte sorg (»han sörgede så, at den jærnvævede særk sprængtes på den kampstærke helt« Sig. meir. 4 [Völs. s. kap. 29]). Oddrúns gamle, af tiden dæmpede sorg beskrives naturlig og sandt (Oddrgr.); fremstillingen af den kvindelige sorg når dog sit höjdepunkt i skildringen af Sigrúns og navnlig af Guðrúns sorg, særlig i Goðr. I (jfr. Sig. sk. 29, Goðrhv. 9 samt Goðr. forn).

Der er forskellige grader eller afskygninger i denne kvindernes sorg (Brynhildr, Guðrún, Oddrún), men alle er de lige rigtig opfattede og konsekvent skildrede.

Alt dette viser, at digterne har forstået at gribe det skönneste i menneskelivet, vurdere det efter fortjæneste og finde det mest rammende udtryk derfor. De har været mesterlige gengivere og fortolkere af deres samtids og egne følelser, dens poetiske opfattelse af helten, manden, kvinden, mennesket. Ligesom de roser beskedenhed og tilbageholdenhed hos andre, således betragtede de ikke sig selv som egenlige digtere (jfr. ovfr. s. 80), og deres egen person træder så godt som aldrig frem, undtagen som sagt i nogle af de yngre kvad (Oddr. 1, 7, Atlam, 28, Goðrhv. 1). Desto större grund er der til for os at betone deres store fortjænester.

Ved det anførte er disse digteres forhold til deres stof og samtid i korte træk givet. En fylde af enkelte ting kunde endnu fremdrages, men det anførte er tilstrækkeligt nok til at vise, hvad det her i denne sammenhæng kom an på.

I modsætning til de navngivne skjalde, der til stof valgte sig deres samtids fyrster og samtids begivenheder, står eddakvadsdigterne, for så vidt som de henter d e r e s stof fra den ideelle verden, hvad enten der er tale om m y t i s k e d i g t e eller h e l t e k v a d, den gamle gudeverden eller den fra fortiden arvede sagnverden.

Bortset fra det aldeles enestående digt, Völuspá, der i korte

træk beskriver hele verdens liv fra først til sidst, men hvor der dog lægges en stor vægt på enkelte heltebedrifter af Tor og Odin, handler alle de øvrige gudekvad om enkelte optrin og da altid sådanne, hvor der fremtræder en udfoldelse af k r a f t, ligegyldigt om den er af åndelig eller legemlig art.

Åndelig kløgt og kraft, hvormed en sejr vindes og en modstander knuses eller må böje sig, fremtræder stærkest i Odinskvadene: Háv. III, Vafþr., Grímn., Hárb., Baldrs dr. Men den fremtræder tillige i Skírn. og Hyndl., samt i Torskvadet Alvíssm. Legemlig styrke, der besejrer enhver hindring og modstand, splitter fjenden som avner for vinden, knuser løgn og undsætter den bagvaskede, der ikke kan redde sig ved åndelige våben, er hovedmomentet i Torskvadene: Hym., Þryms. og Lokasenna.

Af en særegen art er Háv. II, hvor Odin kommer til kort i anledning af et elskovsæventyr; men atter her er der tale om en åndelig kraft (hos en kvinde), der går af med sejren. I Fjölsv. er der også tale om kraft, ikke alene Svipdags modige udholdenhed, men også om kærlighedens og navnets vidunderlige styrke, der fører til sejr.

Flere af de nævnte digte er, skönt hovedsagelig af episk art, dog, som det fremgår af det foregående, i en större eller mindre grad m o r a l i s e r e n d e (Vafþr., Grímn., Hárb., Þrym., Lokas., Alv., Háv. II, III; fremdeles Völuspá, Rígsþula og Gróg. og fremfor alle Háv. I, IV, VI). Denne egenskab hos gudekvadene er så umiskendelig og så åbenbart bevidst, at der kan ingen tvivl være om, at uden en bestemt hensigt er de ikke forfattede.

Denne h e n s i g t har efter vor mening ikke alene været den at underholde, men også, og vistnok i første række, den, at vælge sådanne optrin, som, foruden at udbrede nyttige kundskaber, kunde vække og styrke folks moralske sans og ansvarsfølelse. Denne hensigt forstås udmærket godt under henblik til de i moralsk og religiøs henseende slappe og hensygnende tider, de formentlig er digtede i. De bunder i det 10. årh.s moralske slaphed, opløsning og forvirring, der stadig forøgedes. Vi henviser til hvad der nedenfor vil blive sagt om Völuspá og Lokasenna. Vi må erkende, at de alle mere eller mindre har det samme mål.

Hermed er denne norske mytologiske digtnings grundlag og tilblivelse forklaret. Dog skal det indrömmes som muligt, at enkelte af digterne ikke har været sig denne digtnings væsen og tendens bevidst, men deltaget i den som en modesag.

Dette gælder ikke alene gudedigtene, men til en vis grad også om heltekvadene (se ovenfor hvad der fra bægge slags digte er anført af eksempler på det passende m. m.). I sidste tilfælde må man dog skælne imellem de norske og de grönlandske digte.

Hvad de norske heltedigte angår, er det klart, at uagtet man næppe kan sige, at deres første og eneste mål er moraliserende-belærende, er dette element dog helt igennem så stærkt fremtrædende, at det i hvert fald viser, hvor gennemtrængte digterne var deraf. At de ikke har denne tendens, dette mål i samme grad, som de mytiske digte, forklares ikke alene ved deres forskellige indhold, men også, efter min mening, hovedsagelig derved, at de gennemgående er yngre end hine.

I det hele og store må det således siges, at vi i de norske digte besidder en belærende digtning af en vidtrækkende betydning, og at det er livet i det 10. årh., særlig dettes første halvdel, med dets storartede brydninger, dets alvorsfulde höjtidspræg, følelsen af, at tiderne var trykkende og gærende, af, at der var grundige omvæltninger i vænte, af, at aldrig vilde folket — efter digternes mening — i höjere grad trænge til dets hele sædelige kraft, som er denne digtnings baggrund, ja, den grund, hvoraf den på en ganske naturlig måde er fremspiret.

Med de formentlig grönlandske digte forholder det sig anderledes. Ganske vist finder man også her enkelte bemærkninger af lignende moraliserende bskaffenhed, som i de för omtalte norske digte, men man mærker i det hele taget intet til nogen gennemgående tendens i den retning. Disse bemærkninger (om skæbnen og lign.) er ganske anderledes løste fra æmnet og digtet som helhed betragtet, end i hine. Det er klart, hvad der her er hovedsagen: sagnstoffet som et fortællings- og underholdningsmiddel. Dette træder allerede klart frem ved den for flere af disse yngre digte så ejendommelige begyndelse: »Man har hørt«, »jeg har hørt i gamle sagn« osv. (se ovfr. s. 76 not.).

Vi står altså her overfor en ren underholdningsdigtning, der for så vidt står på grænsen imellem de norske eddadigte og den islandske skjaldedigtning, hvis udstrakte anvendelse til almindelig folkeforlystelse senere vil blive omtalt.

Denne forskel på de norske og de grönlandske digte er fuldt forklarlig ved den forskellige tid, de tilhører, og ved den af tiderne

betingede grundforskel, der var på livet, de sociale og religiøse tilstande i disse to lande.[1])

S t i l e n. Som forlængst erkendt, er al oldnordisk poesi strofisk; ethvert vers består, som allerede bemærket, af 6 eller 8 linjer (i et enkelt tilfælde af 7 eller 9). Ethvert vers falder i regelen i to halvdele. Skönt det imidlertid forholder sig så, er der naturligvis så godt som altid en mere eller mindre nöje logisk sammenhæng mellem de to halvdele; enten danner den sidste en historisk-fortællende f o r t s æ t t e l s e af den første (f. ex. Vsp. 10, 21, 22) eller den indeholder b e g r u n d e l s e n af, hvad den første indeholder (Vsp. 1); bægge dele kan også forbindes (som i Vsp. 24); endvidere er den sidste halvdel ofte, hvad man kunde kalde, en p a r a l l e l f o r t s æ t t e l s e af den første (f. ex. Vsp. 7, 39, 59, 60, Háv. 4 osv.; allevegne dér, hvor f. ex. ting opregnes).

Dette simple forhold brydes ikke sjælden. Således kan den sidste halvdel danne fortsættelsen af den eller de to første linjer, medens l. 3—4 [2—3] er en parentetisk sætning for sig (Vsp. 8, jfr. 26, 56 osv. Háv. 35), eller l. 7—8 fortsætte den første halvdel, medens l. 5—6 står parentetisk (Vsp. 19; sjældent); fremdeles kan l. 5—6 [4] stå i umiddelbar forbindelse med den første halvdel, medens l. 7—8 [5—6] står for sig (Vsp. 22, jfr. 45; Grí. 18; Lok. 20), eller de to første linjer står for sig og l. 3 sammen med den sidste halvdel udgöre én sætning (Háv. 69 ,111; jfr. Hyndl. 6). Fremdeles kan de to første linjer udgöre én sætning for sig (indledning), medens de sidste 6 hører sammen og danner f. ex. en persons tale (Þry. 2). Sjælden er en tale fordelt på to vers, således at den f. ex. begynder med den sidste linje i ét og fortsættes med næste vers (Helg. hund. I, 5/6; i dette digt findes også andre ejendommeligheder; således er i v. 33 den første linje indledning til det følgende vers, medens l. 2—8 er en parentetisk sætning, jfr. v. 54, hvor l. 3 er en parentetisk sætning for sig, l. 5 indledning til v. 55 og l. 6—8 parentes); i Hym. 17/18 udgör den sidste del (af v. 17) sammen med den første del (af v. 18) jættens tale. En sådan fordeling er ellers meget sjælden, undtagen hvor talen er så lang, at den nødvendigvis må strække sig over flere vers, eller det hele er en længere enetale. I det førstnævnte tilfælde (af Helg. hund.) står den første linje (af ravnens tale) meget virkningsfuldt

[1]) Med hele dette afsnit jfr. *Symons*: Einl. § 30, selv om synspunktet der er et andet.

i slutningen af verset, og er sikkert af digteren anbragt dér for at göre virkning. Vi vil i det følgende få at se, at digterne meget ofte, uden tvivl med velberåd hu, vælger bestemte ord og ordstillinger for derved at göre så meget stærkere indtryk. Hertil skal det föjes, at den logiske forbindelse mellem de to vershalvdele eller mellem de logisk sammenhørende sætninger meget sjælden direkte fremhæves; særlig gælder dette den kausale forbindelse, der i prosa udtrykkes ved *þvíat* 'fordi'; denne findes dog på adskillige steder (Helg. hund. I, 11_5, Völs. forn. 34_7 Goðr. II, 28, Háv. 8_4 [interpol.], Alv. 4_2, og desuden i Sig. sk. 60, 64, samt i Gríp. 20_3, 23_5, 28_7) og da navnlig i de yngre og yngste digte; desuden findes *þvíat* enkelte andre gange, hvor det af metriske grunde er overflødigt og hvor det rimeligvis i tidens løb er blevet indsat i overensstemmelse med talesproget og for ligesom at lette forståelsen af sammenhængen.

Hvad nu stillingen af de enkelte ord i sætningen angår, kan det i det hele taget siges, at den er meget simpel. Uendelig mange fine afvekslinger kan her komme i betragtning; vi vil kun anføre de store træk[1]). Der kan da først mindes om den omstændighed, at sprogets udsagnsord er forholdsvis få i sammenligning med alle de hovedord og tillægsord, som det, navnlig det poetiske sprog, besidder, samt at i daglig tale, i talesproget, er udsagnsordene i regelen svagt betonede og svagere, end de andre nævnte ord. Følgen heraf var den, at i poesien, hvor forlydsrimet spiller en så herskende rolle, måtte det blive hovedordene osv., og ikke udsagnsordene, som kom til at indtage de mest fremtrædende pladser, de betonede steder i verslinjen. I daglig tale er rækkefølgen af en hovedsætning i regelen denne: subjekt — verbum — objekt, eller: hovedord — udsagnsord — hovedord (eller dettes stedfortræder); tager vi et simpelt eksempel, som *hann hafði sigr,* er her ordet *sigr* uden sammenligning det stærkest betonede; dernæst kommer *hann* og tilsidst *hafði,* som er allersvagest betonet. Skal nu denne sætning indsættes i et vers som en ulige linje, er det klart, at *s* i *sigr* nødvendigvis må blive rimstav, eller, til nød, *h* i *hann;* bliver sætningen lige linje, og det er egenlig det, som i denne sammenhæng er det vigtigste, er det tydeligt, at kun *s* (i *sigr*) kan være hovedstaven (*h* i *hann* kan der kun til nød være tale om), men deraf følger, da hovedstaven må stå i den første

1) Jfr. *Wenck*: Die alliteration i Beitr. XXXI.

del af linjen, at de to ord *hafði sigr* må bytte plads, således at vi får rækkefølgen subjekt — objekt — verbum; naturligvis kan det ligè så godt være objekt — subjekt — verbum; men verbet kommer under alle omstændigheder tilsidst; herpå haves der utallige eksempler. At den omvendte orden af ordene ofte forekommer, således at verbet står allerførst, særlig i de ulige linjer, er en kendsgærning, som også bunder i talesproget (f. ex. *ganga fimtán, folk upp á land,* Helg. hund. 50_{1-2} og lign.).

Dette sidste er ingen inversion, derimod kan det første nok kaldes således; men det er klart, at denne inversion både er naturlig og meget ringe.

Ikke alene hensynet til det omtalte sproglige aksentforhold har gjort sig gældende; men man kan også ofte lægge mærke til en bevidst stræben efter at lade visse ord træde stærkt frem, blive stærkt betonede, især når en modsætning skal fremhæves, som når det i Völ. kv. 27 hedder:

Ek bœti svá	ok mœðr þinni
brest á golli	miklu betri
at feðr þínum	ok sjalfri þér
fegri þykkir	at sama hófi.

Her er de stærke betoninger af ordene ørefaldende og de er tillige absolut træffende. Også verbet i den første linje har en berettiget aksentstyrke. Mange lignende eksempler på virkningsfulde ordstillinger og dermed følgende rimstavforhold kunde anføres; jeg skal f. ex. anføre Vsp. 4_{5-8} (sól skein sunnan | á salar steina | þá vas grund gróin | grœnum lauki), Fáfn 30 $_{1-2}$: (hugr 's betri | an sé hjörs megin), Sigdr. 31_{4-5} (berjask es betra | an brenna sée) osv. osv. For så vidt kan det hævdes, at det ikke alene er den naturlige, umiddelbare følelse, som har skabt stilen i eddadigtene, men at også denne er udviklet og uddannet efter bevidste kunstneriske hensyn, der naturligvis stammer umiddelbart fra den første.

Der kunde nu opstilles forskellige rubrikker for ordenes forskellige stillinger indenfor en sætning, men den detaljerede fremstilling heraf hører ikke hid. Kun skal det tilföjes, at man gang efter anden kan støde på usædvanlig hårde og uvæntede ordstillinger, uden at man kan se, at noget kunstnerisk hensyn dér har gjort sig gældende, ligesom det ikke kan nægtes, at ord, særlig verber, gentagne gange findes med en uforholdsmæssig stærk be-

toning[1]) (bærende forlydsrimstaven). At dette er en følge af versets strænge bygning og af hensynet til de uundværlige forlydsrim er ganske vist sikkert, men det vilde være uretfærdigt at bedömme det strængt, da man jo kan sige sig selv, at ikke alle de digtere, vi her har at göre med, var lige dygtige eller lige omhyggelige rimsmede og sprogkunstnere.

Sjælden forekommer det, at partikler (præp. og lign.) bærer rimstav og som sådanne er stærkt betonede; særlig gælder dette om adverbielle præpositioner, der vel at mærke, i daglig tale hyppig er temmelig stærkt aksentuerede[2]).

Hvad nu stilen i egenlig forstand angår[3]), er der i det foregående blevet bemærket adskilligt, der vedrører behandlingen af æmnet og fremstillingsmåden samt den forskel, der er herpå for de forskellige digte fra forskellige tidsrum og lande.

Vi har allerede set, at digterne på sine steder har anvendt forskellige midler, f. ex. ordstillingen, til at opnå en vis virkning på tilhøreres (og læseres) sind; men der kan anføres mange andre midler, hvorved lignende virkninger tilsigtes og opnås. Her kan vi først göre opmærksom på de forskellige omskrivninger (kenninger), hvoraf de fleste er fremvoksede af og betingede ved stoffet; ofte er de særdeles simple, men fine og betegnende, som når Baldr kaldes »Odins barn« (Vsp. 31), Odin kaldes »Hærenes fader«, »menneskenes fader« (Vafþr. 2, 4) og lign[4]). Ireglen er disse kenninger ret simple og lidet sammensatte; versemålet krævede her

---

1) Nogle eksempler herpå: a) *stendr æ of grænn* | *Urðar brunni (of* præp. der styrer *brunni)* Vsp. 19_{7-8}, og vistnok: *Skalf Mistar mærr* | *hvar's megir fóru (Mistar megir* hører sammen) Helg. hund. 47_{7-8}; b) *Veginn vas þá Atli* | *vas þess skamt bíða* Atlam. 89_{5-6}; *Ek veit görla* Sig. sk. 19; *Hné hans ofdolgr* sst. 23; *hné við bólstri* | *hón á annan veg* sst. 48; *Þá hné Goðrún* Goðrkv. I, 15_1; *vasa langt af því* Oddr. 18; jfr. sådanne steder som Helg. hund. 3_{5-6}; 6_5, 11_5, 34_1; Helg. Hjörv. 11_3, 35_1, 36_1, 42_1; Hrímg. 19_1; Völs. forn. 10_2; Rígsþ. 28_{1-2} osv. Naturligvis må man her se bort fra de steder, hvor tanke og sprog forlangte to verber i én og samme linje el. lign., så at betoningen uundgålig måtte falde på et verbum.

2) *umb at mælask* Sig. sk. 6_4; *umb at þreifask* Þry. 1_8; *ok umb sáusk* Völ. 4_8; *en af þaðan* Skírn. 6_7; virkelig præp. findes Völs. forn. 20_8: *und sik þrungit.*

3) Jfr. *Heinzel*: Ueber den stil der altgerm. poesie i Quellen und Forsch. X. *A. Hoffmann*: Der bildliche ausdruck in Beowulf und in der Edda i Engl. studien VI. *R. Meyer*: Die altgerm. poesie nach ihren formelhaften elementen beschrieben 1889.

4) En samlet oversigt over kenningerne findes hos *Symons*: Einl. s. CXCII ff.

heller ikke så indviklede kenninger som skjaldedigtene. Men noget særligt fortrin fremfor de ældre skjaldedigte har de her ikke, og undertiden er de lidet betingede af indholdet; jfr. ovf. s. 44.

Virkelige sammenligninger med »ligesom« eller »ligesom når« osv. findes overhovedet meget sjælden[1]), og da er de i regelen meget korte (f. ex. »han hvæsser öjnene, ligesom konger« og lign.); undtagelsesvis går sammenligningen gennem et helt vers (som i »Således overstrålede Sigurd Gjukesönner, som det grönne løg, der vokser op over græsset, eller den höjbenede hjort [overgår] de grå dyr [ulvene] eller det ildrøde guld det gråhvide sølv«). At disse sammenligninger er særdeles træffende, er ikke mere end hvad man kunde vænte.

Et smukt, men ikke ret hyppig anvendt virkemiddel er g e n t a g e l s e n, enten af ét enkelt ord eller én linje, hvad enten denne linje gentages aldeles uforandret eller ikke (»Vælg ej Hjörvard eller hans sönner, ej heller kongens fagre b r u d e, ikke de b r u d e, som kongen besidder« Helg. Hjörv. 3; »stærkt sang Oddrun, kraftig sang Oddrun« Oddr. gr. 7 osv.)[2]). Nærbeslægtet hermed og overordenlig hyppig anvendt er a p p o s i t i o n e n eller g e n t a g e l s e n af et begreb (f. ex. subj. eller obj.) i en anden form, hvorved det nævnte begreb forklares eller hvorved der tilföjes noget nyt til beskrivelse deraf, for at det skal stå så meget klarere for tilhøreren (som f. ex. i Helg. hund. 37: »du sagde, at du i n g e n m a n d eje vilde, ingen b r y n j e k l æ d t h e l t, med undt. af Sinfjötle«, eller i Sig. sk. 22: »da flöj mod Gottorm G r a m r [Sigurds sværd] med kraft, det u n d e r k l a r e s t å l, fra kongens hånd«, eller i Þry. 11: »T r y m har din hammer, t u r s e r n e s f y r s t e«, eller i Hym. 22: »Satte på krogen, han s o m b j æ r g e r m e n n e s k e r, o r m e n s e n e b a n e, oksens hoved« osv.).

Fremdeles søger digterne ofte at frembringe virkning ved at indskyde korte, hyppig kun af én linje bestående sætninger, hvorved de søger at kaste et overraskende og klart lys på en begivenhed eller et forhold, som de er ifærd med at fortælle om. Når der således meddeles (Brot 10), at »Brynhild engang lo af sit ganske

---

1) Helg. hund. 6_6, 18_8, 28 (*svá vas . . . sem* osv.); Völs. forn. 4_8, 38, 43; Goðrkv. II, 2, efterlignet i Goðrkv. I, 18.

2) Se fremdeles Sig. sk. 17, 20, Goðr. II 1, 20, Goðrhv. 14, Vsp. 21; jfr. Helg. Hjörv. [Hrímg.] 14_{1-3}, samt sådanne udtryk som *sveinn sveina*, *mær meyja* og lign., jfr. *Atli heitk* | *atall skalk þér vera* Helg. Hjörv. 15_{1-2}.

sind«, så indskydes heri efter »lo«: »hele gården dundred«, o: »det gav genlyd i hele gården«; lignende findes Völs. forn. 25: »Forbi er det med Granmars — ofte opnår jættekvindens gråstod [ulvene] lig — sönnernes liv«. Smukt fremhæves virkningen af valkyrjernes ankomst (Helg. hund. 54): »Da kom fra luften, hjælmvætterne ned — spydenes gny tiltog —, de, som beskytted fyrsten«; ejendommelig og virkningsfuld er den indskudte sætning (Helg. Hjörv. 6): »Sent vil du Helge [det er første gang, han hører sit navn] ringe råde, du mægtige kampvånd, og Rödulsletten — örnen galed årle —, hvis du altid er tavs« osv. Sådanne sætninger virker som et pludseligt lyn, der på éngang opklarer alt. Dette virkemiddel findes særlig i de episke digte (heltedigtene). Jfr. også Þry. 5 og 9: »Da flöj Loke — fjederhammen suste — indtil han kom« osv.; jfr. den 21. strofe, hvor Tors rejse skildres i 2 linjer — »klipperne brast, jorden stod i flammer« —, sikkert den korteste og kraftigste rejsebeskrivelse, der haves. Af lignende art er Rígsþ. 24: »Börn avled de — de bode i fryd og gammen —, hed Hal og Dreng« osv.

Alt dette viser tillige, hvor sproget i disse digte er kort og fyndigt, kraftigt og vægtigt.

En fortrinlig ævne til at vække en stemning hos tilhøreren (eller læseren), som svarer til den, der i öjeblikket er den mest fremherskende hos digteren selv, en ævne til at lade os se hans digteriske syner ligeså klart, som han selv, kommer ofte til syne; særlig kan dette ske ved enkelte, ligesom lyn frembrydende, malende ord, særlig adjektiver, som når Knéfröd — den svigefulde Atles sendemand — siges at have talt med en »kold stemme« (Atlakv. 2). Digteren ser i ånden den falske udsending fra den ligeså falske Hunnerkonge frembærende sin herres svigefulde indbydelse til de intet anende Gjukesönner. Sendemandens og med det samme Atles hele færd viser sig klart for digterens öje, og han får hele beskrivelsen deraf udtrykt i et enkelt ord, og han får os derved til på det klareste at gennemskue det rænkefulde spil. Sådanne malende, rammende udtryk findes rundt omkring i digtene. Der skal ikke anføres flere eksempler; kun kan man minde om den ejendommelige virkningsfulde beskrivelse af Níarernes natlige tog (Völ. 6) »om natten rejste mændene, naglede var deres brynjer, deres skjolde blinked i halvmåneskin«[1]). I dette og andre

[1]) Jfr. *Hjelmqvist*: Naturskildringarna i den norröna diktningen (1891) s. 124. — Smukke, korte beskrivelser findes f. ex. Goðrkv. II, 15, 16, 19 osv.

lignende tilfælde fejrer digternes ævne til at anskueliggöre og deres sproglige kunst de största og smukkeste triumfer.

Af mindre betydning er, at den talende undertiden i disse digte ikke siger »jeg« om sig selv, men omtaler sig selv i 3. person og i steden for »jeg« da anvender et subst. (sit eget navn) eller en omskrivning (»rigtig taler G r í p i r« Gríp. 11_8; *menskögul* = *ek* Sig. sk. 40_4; »dig byder din broder« (ɔ: jeg) Völs. forn. 35; »dersom hun vil træffe kongen (ɔ: mig) levende« Helg. Hjörv. 36; »der vil Gerðr (ɔ: jeg) unde Njörds sön gammen« Skírn. 39 osv. Derimod er det sikkert en kejtethed af digteren til Gríp., når han lader Sigurd selv sige: »men Hjördis er k o n g e n s (ɔ: min) moder« (3_{7-8}); det er ikke Sigurds, men digterens tale.

Til slutning skal nævnes en retorisk ejendommelighed, der undertiden fremtræder, men som man egenlig ikke havde væntet i disse digte. Det er sådanne symbolske betegnelser — forresten nærbeslægtede med omskrivningerne — på tildels t æ n k t e, ikke i den virkelige verden eksisterende begreber, som »kærlighedens verden« (*munarheimr,* Helg. Hjörv. 42_2), »drömmeting« (= »søvnen«, Völs. forn. 50_{10}); jfr. betegnelser som *mögþrasir* = »menneske« (Vafþr. 49_3), *fitjungr* 'fedmand' = de rige (Háv. 78_2) samt stedsnavne som »ulvestenen, örnestenen« (*frekasteinn, arasteinn*), »solsletten« (*röðulsvellir*), »solfjældene« (*sólfjöll, röðulsfjöll*) og lignende.

Alt det her foran bemærkede tjæner også til at vise på hvilket fremskredet standpunkt i teknisk og stilistisk henseende digtene står og udgör, blandt andet, et uomstødeligt bevis for, at de ikke kan høre til den æ l d s t e poesi, der tænkes kan, eller, med andre ord, for, at de næppe er ældre end c. 900[1]).

Disse forholdsvis ikke ubetydelige lævninger af eddakvad, hvis tal forøges, når vi tager de mange og forskelligartede interpolationer navnlig i de mytiske digte i betragtning, viser, hvilken rigdom der engang har været tilstede af den slags kvad. Bittert må det føles og vemodsfuldt erkendes, at så meget, så overordenlig meget uigenkaldelig er tabt. Så meget inderligere og dybere er vor glæde over de lævninger, vi er i besiddelse af, over deres ophöjede skönhed, simple ædelhed og etiske renhed, den ægte frugt

1) Med dette afsnit kan jævnføres *Symons*: Einl. § 26, samt *Neckel*: Beiträge zur Eddaforschung (1908).

af den barnlige manddom og mandige barnlighed, som var et af den tids kendemærker, i hvilken de fleste og bedste af digtene blev til.

Medens det var Nordmændene, som særlig befattede sig med denne digtning (senere også de islandske nybyggere i Grönland), var det Islænderne forbeholdt at optage og i en séregen grad at udvikle den anden art af oldpoesi, den såkaldte skjaldedigtning.

Af alt hvad der ovenfor er udviklet, både med hensyn til eddadigtenes tilblivelsestid og deres forfattere, fremgår, at de aldeles ikke er, hvad man plejer at kalde folkepoesi[1]), hvad også indholdet af mange af dem (f. ex. Grímnismál, Hymiskviða) bestemt modsiger. Med folkepoesi har de kun det tilfælles, at de er uden forfatternavne. De er, i hvert fald for allerstörste delen, kunstpoesi, ikke et helt »syngende folks« frembringelse og har vist aldrig været et helt folks åndelige fælleseje. Dette vil nærmere blive belyst i det følgende ved undersøgelsen af de enkelte kvad.

---

§ 3.
Eddakvadenes metriske form, deres overleveringsform, håndskrifter.

Allerede i den forhistoriske tid har man i Norden haft en versform (se foran s. 17—18); efter hvad vi kan slutte, har denne form nærmest stemt overens med den 8-linjede strofe med 4 stavelser i hver linje. Rimeligt er det, at denne versform fra først af ikke har været så fast og bestemt, som den senere blev. Så langt vi kan komme tilbage i den historiske tid, har de nordiske versformer nået en sådan fasthed, at enhver enkelt art står for sig som noget udpræget individuelt i modsætning til alle andre. Her vil vi kun beskæftige os med de egenlige eddaversemål; disse er *fornyrðislag, málaháttr, ljóðaháttr.*[2])

Af disse er fornyrðislag'et sikkert det ældste, hvad

---

[1]) Jfr. *H. Schück*: Svensk literaturhist. I 31, *B. Symons*: Bijdrage tot de dagteekening der Eddaliederen s. 3. *A Holtzmann:* Die æltere Edda, 1875, s. 4, *E. Jessen*: Ztschr. f. d. Phil. III 56—7, hvis udtalelser dog dels er for skarpe, dels overdrevne.

[2]) Med dette afsnit kan jævnføres *Symons*: Einl. § 27.

jo også selve navnet antyder eller synes at skulle antyde, idet det er dannet af *forn* (gammel) og *orð* (i betydningen verslinje[1]). Hver strofe består af 8 linjer og hver linje af 4 stavelser af forskellig betoning og længde. Deres indbyrdes forhold og stilling beror på beskaffenheden af de ord, linjen indeholder, eller, med andre ord, på ordaksenten. Det er som bekendt *E. Sievers*[2]), der tilligemed *S. Bugge*[3]) har grundlagt og systematiseret den oldnordiske metrik. Sievers har opstillet følgende 5 normalformer (»grundtypen«) for en fornyrðislagslinje:

A, _́ x | _́ x (f. ex. *helgar kindir*)
B, x _́ | x _́ (f. ex. *þaus fremst of mank*)
C, x _́ | _́ x (f. ex. *en gras hvergi*)
D, _́ | _́ _ x (f. ex. *askr standandi*)
E, _́ _̀ x | _́ (f. ex. *stendr æ of grœnn*)

Ved siden af disse hovedformer haves også nogle biformer. Særlig vigtig er en biform af A: _́ _̀◡́ x f. ex. *forn spjöll fira* og af C (ved en forkortelse): x _́ | ◡́ x CC f. ex. *né upphiminn.*) Fremdeles kan enhver lang stavelse[4]) opløses til ◡́ x, f. ex. C: x ◡́ x | _́ x (f. ex. *þars Ymir byggði*), D: ◡́ x | _́ _̀ x (f. ex. *mögu Heimdallar).* Ved disse opløsninger og forkortelser kunde der fremkomme en stor mangfoldighed af forskellig formede verslinjer, men digtene viser, at variationerne i virkeligheden er temmelig begrænsede.

At denne strænge versbygning er af stor betydning for teksten og dennes beskaffenhed, er indlysende nok.

Et vers, *vísa,* i fornyrðislag består, som bemærket, af 8 linjer, *orð, vísuorð.* Ofte forekommer der i digtenes nuværende overleveringsform vers, der består enten af flere eller af færre linjer end de normale 6 eller 8; men i mange, måske i de fleste tilfælde kan det antages, at der foreligger enten en interpolation eller en sammenblanding af forskellige versdele eller tab af nogle linjer.

---

1) Jfr. *Th. Möbius:* Arkiv I, 289, *K. Gíslason*: Aarbøger, 1881, s. 188, *R. Keyser*: Efterladte skrifter I, 84.

2) I hans afhandlinger i Paul-Braune's Beitr. V og VI, og senere i hans Proben zur herstellung osv., Tübingerprogr. 1885, Altgerm. metrik 1893.

3) Forhandlinger på det første nord. filologmøde, 1879, 140 ff. Jfr. *E. Jessen*: Tidskr. f. Phil. IV, 1863, s. 285, 287.

4) _́ _̀ betyder en lang stavelse med henholdsvis hovedtone og bitone x en ubetonet stavelse, som både kan være lang og kort. Positionslængden gælder her og har ingen undtagelser.

De gamle skjalde lagde overordenlig vægt på det ydre, formen, og digtets og versets harmoniske bygning[1]). Til trods for at man i nogle af de formentlig ældste kvad kan påvise en vaklen med hensyn til stavelsernes antal i linjen, har man derfor ikke ret til at gå ud fra nogen tilsvarende uregelmæssighed, hvad linjernes antal i verset angår, og det så meget mindre, som det næsten altid vil vise sig, at teksten på sådanne steder er mangelfuld med hensyn til den logiske sammenhæng.

Fornyrðislág forekommer i mange eddakvad, nemlig Völuspá, Hymiskviða, Þrymskviða, Baldrs draumar, Rigsþula, Hyndluljóð, Völundarkviða, Helgakviða Hjörvarðssonar, Helgakviða hundingsbana I—II, Grípisspá, Reginsmál[r] B, Sigurðarkviða (brot), Goðrúnarkviða I, Sigurðarkviða III, Helreið Brynhildar, Goðrúnarkviða II—III, Oddrúnargrátr, Goðrúnarhvöt, Gróttasöngr, samt i nogle interpolerede vers hist og her.

Når vi nu ser på disse navne og fradrager dem, som ender på -spa (Vǫluspá, Grípisspá), og andre, hvis navne her ikke kan komme i betragtning, samt dem, der ikke er overleverede fra oldtiden (Baldrs draumar, Helreið osv.), vil vi se, at et betydeligt antal af de øvrige — 12 af 21 — er sammensat af ordet *kviða,* hvis betydning oprindelig sikkert er sang, eller snarere det reciterede, foredragne, (jfr. *at kveða).* Dette ord passer fortræffelig til navnet det 'gamle metrum'[2]). De to ting har fra begyndelsen af hørt sam-

---

1) Jfr. min afhandling om Hárbarðsljóð i Aarb. 1888, s. 148—9 og den dér anførte udtalelse af *K. Gislason* i Skjaldedigt. form. beskaffenhed.

2) Dr. *E. Wessén* har i Edda 1915 s. 127 ff. skrevet en afhdl.: Om kuiða i namn på fornnordiska dikter. Forfatteren mener, at navnet ikke sigter på nogen bestemt strofeform, men hænger sammen med digtets indhold og almindelige karakter (s. 129) og han fjærner det fra den almindelig antagne forbindelse med stammen i *kveða* 'at sige, fremsige'. Forf. nægter, at det kan komme af masc. *kviðr*; dette er imidlertid en fejltagelse. *Kviða* svarer til *kviðr*, ganske som *viða* svarer til *viðr*; og ligesom *kviðr* (hvoraf *kviðlingr* direkte er dannet) betyder egenlig 'udsagn' (ikke 'dom'), således betyder *kviða*, som ovf. fremstillet, 'det fremsagte', måske eller rimelig med bibetydning af det 'höjtidelige'. At sætte ordet med *Wessén* i forbindelse med en rod som den i *kvíða* 'være bekymret, bange for noget', finder jeg i virkeligheden meningsløst; ordet skulde da betyde 'klage, jammer', specielt 'klage ved nogens død' og deraf 'klagesang'. Der findes ikke spor af denne betydning i oldsproget; også må jeg hævde, at den sen-islandske udtale af ordet (visende tilbage på kort i) er afgørende. Jeg må således for mit vedkommende afvise denne forklaring

men. I og for sig er der intet i vejen for, at fornyrðislag også er blevet kaldt *kviðuháttr;* hvis dette har været tilfældet — hvad jeg finder rimeligt — så har man senere givet det sidste, da man dog ikke havde brug for to navne på en og samme ting, til en netop af fornyrðislaget dannet ny versform, den 8-linjede strofe, bestående af afvekslende 3- og 4-stavelseslinjer, og de digte, der blev affattede i dette versemål, fik nu navnet *kviða* (f. ex. Glælognskviða osv.). *Atla k v i ð a* er sikkert et forkert navn.

Ved ordet *málaháttr* forstås i almindelighed den versart, som Atlakviða og Atlamál en grœnlenzku, samt den egenlige bestanddel af Hárbarðsljóð er digtet i. En málaháttstrofe består af 8 linjer på 5 stavelser; hver linje deles i to led, ligesom i fornyrðislag'et, og kan betegnes på lignende måde som dette. Vi får da følgende 5 former:

A, x ´_ x | ´_ x
B, x x ´_ | x ´_
C, x x ´_ | ´_ x
D, ´_ x | ´_ x x
E, ´_ x x | ´_ x

med forskellige underafdelinger og opløsninger[1]).

Sievers har udtalt[2]) den antagelse, at fornyrðislag'et og málaháttr'en begge er udgåede fra det oprindelige germanske grundmetrum. Dette har haft de spirer, hvoraf bægge versarter kunde udvikle sig. Mig forekommer det rimeligt, at som særlig konsekvent gennemført versart er málaháttr i Norden (Norge) opstået således, at man til den regelmæssige, af 4 stavelser bestående fornyrðislagslinje tilföjede én stavelse. Den omstændighed, at der i enkelte fornyrðislagsdigte forekom linjer på 5 stavelser indblandede, har bidraget til dannelsen af málaháttr; den er således efter min mening kun indirekte udviklet af det germanske grundmetrum.

---

som reelt uden nogen støtte i overleveringen og formelt som grundløs. Mulig har hunkönsordet *vísa* været medvirkende ved dannelsen af *kviða.*

1) Se foruden *Sievers'* afhandlinger også *Th. Wisén*: Málaháttr i Arkiv III, 193 ff, *B. Sjöros*: Málaháttr 1906, *Leonhardt*: Atlamál 1908, *Symons*: Einl. CCXXXIII f. Jfr. Wessén Om kviða i Edda 1915 s. 131 f.; hans opfattelse kan jeg ikke bifalde.

2) „Der viersilbler des fornyrðislag und der fünfsilbler des máláháttr sind beide repräsentanten des angelsächsischen halbverses, und, historisch betrachtet, gewiss aus dem germanischen vorläufer des letzteren hervorgegangen." Paul-Braune: Beiträge X, 538.

Det, som bestyrker denne betragtning, er følgende. Málaháttr forekommer første gang i s k j a l d e kvadet Hrafnsmál af *Þorbjörn hornklofe* og senere i to andre, nemlig Eiríksmál og Hákonarmál, digtede ved og efter midten af det 10. årh., samt i Bjarkamál, foruden i de nævnte eddakvad, som alle hører til en yngre klasse af oldkvadene (Atlamál stammer endogså fra det 11. årh.). Det synes således som málaháttr oprindelig er et skjaldekvadsmetrum, som, fordi det stod på overgangen til *dróttkvæðr háttr,* også, men kun i enkelte tilfælde, brugtes til eddakvad. Málaháttr'en er således vistnok en af de y n g s t e metriske frembringelser, opstået o. 900.

Navnet på den 3. versart, *ljóðaháttr,* der i trykte bøger først forekommer i *R. Rasks* udgave af Snorres Edda[1]), findes i cod. reg. skrevet ude i randen med samme hånd som cod.[2]), og denne form må betragtes som den eneste rigtige.

Med dette navn betegnes den versart, hvor strofen består af 6 linjer. Linjernes stavelsesantal er forskelligt og synes at være stigende for hver linje indenfor ethvert halvvers, således at den første linje i dette egenlig har bestået af 3 stavelser, af formen $\acute{_}\ x\ \acute{_}$ (F hos *Sievers),* den 2. af 4 og den 3. af 5. Men dette (oprindelige?) forhold er dog på mange måder brudt, og denne versart synes at have været den, der tillod de störste og de fleste friheder.

Denne versart findes i ikke mindre end 12 kvad. De er: Hávamál, Vafþrúðnismál, Grímnismál, Skírnismál, Lokasenna, Alvíssmál, Hrímgerðarmál (i Helgakv. Hjörv.), Reginsmál A, Fáfnismál, Sigrdrífumál, Grógaldr, Fjölsvinnsmál.

Betydningen af og oprindelsen til disse navne *mála-* og *ljóðaháttr* er ingenlunde sikker. *Mála-* i *málaháttr* kan kun være gen. plur. af *mál* = tale, samtale. Ordet synes da nærmest at måtte betyde: det versemål, der anvendtes til samtale(r) eller i dialogiske digte *(mál).* Er dette rigtigt, har man til en tid ikke ænset ordets oprindelige betydning. Lægger vi mærke til navnene på disse sidste, møder vi den besynderlighed, at 9 af disse, hvoraf 7 i cod. regius, ender på *m á l,* medens der ikke er ét, som ender på *ljóð,* hvad man dog snarest skulde vænte. Hvad betyder nu *ljóðaháttr?*

---

1) Snorra-Edda ásamt Skáldu, Stockhólmi 1818, s. 269.

2) Se nærmere herom min afhandling i Arkiv f. n. fil. VIII, 307—9. Ang. dette versemål henvises til: *Heusler:* Der ljóðaháttr 1890, *H. Gering:* Die rhytmik des ljóðaháttr (Zs. f. d. Phil. XXXIV—V), *Fr. Läffler:* Ljóðaháttr. 1913, *Symons:* Einl. CCXXXVII f.

Hvis *málaháttr* betyder: versemål for *mál* (jfr. *kviðuháttr* for *kviða,* ovf. s. 107), må *ljóðaháttr* betyde: versart for *ljóð,* men hvad er så *ljóð?* Som svar på dette spörsmål skal følgende gisning fremsættes.

En del af Hávamálsamlingen (v. 146 ff.) kaldes, som bekendt, *ljóðatal,* fordi dens indhold består af Odins *ljóð;* jfr. begyndelsen:

Ljóð þau kank,
es kannat þjóðans kona
ok manskis mögr.

Jeg antager, at dette digt, Odins tryllesange, eller andre af samme eller lignende art og indhold, har været særdeles berömt og almindelig bekendt i oldtiden. Snorre har benyttet det i sin Ynglingasaga kap. 6 og 7. Det hedder her betegnende nok: »Han (o: Odin) og hans hovgoder hedder sangsmede *(ljóðasmiðir)* ... Han (Odin) kunde de sange *(ljóð),* hvorved (som bevirkede, at) jorden lukkede sig op« osv. osv.[1]). Det er vistnok dette digt, disse *ljóð,* eller andre lignende, som har bevirket, at den versart, hvori de var affattede, fik navnet *ljóðaháttr* (jfr. *kviðuháttr* af *kviða).* Heraf følger, at versarten tidligere må have haft et andet navn, og dette navn har formodenlig været máláháttr. For to navne på én og samme versart havde man imidlertid ikke brug, hvorfor málaháttr blev givet til den nydannede versart, hvor linjen bestod af 5 stavelser. Vi vilde således have en lignende parallelisme mellem udviklingen af fornyrðislag-kviðuháttr som mellem málaháttr-ljóðaháttr[2]).

Man kan finde denne gisning rimelig eller ikke. Et er vist, at vi i den historiske tid, og det endogså temmelig sent, finder et eksempel på en lignende indtrængen af et andet navn, som fortrænger det gamle og egenlige. Det berömte digt Lilja, forfattet c. 1340—50, er affattet i *hrynjandi (háttr)* eller *hrynhenda.* Senere blev dette navn fortrængt af et andet, nemlig *Liljulag.* Det gamle navn blev dog ikke overført på nogen anden versart, af den simple grund, at der intet var, som det kunde gives til, og der dannedes intet nyt.

Ejendommeligt for al germansk oldpoesi er forlydsrimet (bogstvrim eller alliteration). Særlig udpræget og ud-

1) Heimskringla I, 17. 19.

2) Det skal her i forbigående være bemærket, at denne udvikling taler for, hvad der ovenfor er udtalt om málaháttr'ens alder. Med det ovf. udviklede jfr. *Symons*: Einl. CCXXXIV.

viklet er dette i den oldnordiske poesi. Det består i, at to og to linjer forbindes med hinanden med 2 eller 3 altid betonede ord, som skal begynde med den samme konsonant eller med vokaler, der ikke behøver at være den samme. En af disse lyd (bogstaver) skal stå i det første betonede ord i den anden linje og dettes navn er hovedstav *(höfuðstafr)*, den anden eller de to andre må stå i begyndelsen af betonede ord i den første linje og kaldes støttestave eller bistave *(stuðlar, stuðill)*. Når verslinjerne er korte, kan man lade sig nöje med én bistav. Den 3. linje i hver vershalvdel i ljóðaháttr har altid to.

En ejendommelighed endnu, som den gamle nordiske poesi har, er, hvad man kan kalde digtersprog. Dette består dels af enkelte navne på forskellige ting og personer, som aldrig forekommer brugte i prosa *(fornöfn* = stedfortrædere, æquivalenter), dels af de såkaldte omskrivninger eller billeder *(kenningar*, benævnelser eller opkaldelser efter andre ting). Bægge dele forekommer ikke så sjælden i eddakvadene (se foran s. 44—5), navnlig dog de første, men da de på langt nær ikke spiller den rolle dér som i skjaldepoesien, vil de blive behandlede i sammenhæng med denne.

Overleveringsform. På forhånd er det indlysende, at digte fra det 9. og 10. årh., som måtte bevares i hukommelsen i over 200 år, ikke kan haves i deres oprindelige skikkelse. Sandheden er da også den, at eddakvadene er i tidens løb blevne meget forvanskede og det på flere forskellige måder, men ikke alle kvadene er forvanskede i samme grad eller på samme måde. Deres forskellige form (dialogform, remsemæssigt indhold osv.) begunstigede forvanskningerne i en forskellig grad.

Disse forvanskninger består da for det første deri, at enkelte ordformer er blevne forandrede i henhold til et senere sprogtrin og i overensstemmelse med prosa- eller talesproget. Således skrives der *þar er* for *þars, sjá* for *séa, fá* for *fâa* osv., hvorved metrum ofte forstyrres og den rytmiske klang helt går til grunde. Ved hjælp af den oldnordiske metrik og sproghistorie lader den slags fejl sig let hæve.

Dernæst består forvanskningerne i, at teksten (ord og linjer) er bleven aldeles uforståelig. Undertiden trodser disse fejl enhver rettelse (som *erakendi* Alvíssm. 11.5). Undertiden lader de sig rette efter konjekturalkritiske principper. Ofte er også teksten bragt i uorden derved, at noget (större eller mindre versdele) er udfaldet, tabt.

Fremdeles består de i interpolationer dels af enkelte ord, dels af enkelte linjer, strofer og strofedele, ja af hele strofepartier. Til bestemt at påvise de interpolerede enkelte ord hjælper som oftest verslære, sprog og rytme. Overskydende linjer kan, når det ikke viser sig, at de er lævninger af tabte, til digtet hørende vers, udskydes, eftersom intet oldnordisk vers i det hele kunde have flere end 6 eller 8 linjer (undtagen genganger- og drömmevers, som her ikke kan komme i betragtning, samt måske enkelte vers, hvor en gentagelse i noget ændret form mulig er bleven anvendt som kunstmiddel)[1]. Det vil som oftest vise sig, at disse overtallige linjer indeholder mindre heldige, ja ret enfoldige bemærkninger, som enten er aldeles unødvendige udvidelser af tanken i det foranstående vers, eller, og navnlig, en forklaring deraf, og da af en sådan art, at det må antages, at de ikke kan skyldes den oprindelige forfatter, og som læseren eller tilhøreren aldeles ikke trænger til, da forståelsen er klar nok i forvejen (f. ex. linjer som *of skoðask skyli, of skygnask skyli* Háv. 1, *skinn sól i sali* Alv. slutn., *þursa þjóð yfir* Skírn. 10., osv. osv.).

Medens det er forholdsvis let at udpege disse forvanskninger, er det ulige vanskeligere bestemt at påvise interpolationer af strofer og strofepartier. Her må hele digtet, dets indhold og anlæg nöje forskes og undersøges, og de mistænkelige strofer betragtes i belysning deraf. Her må det kunne påvises, at stroferne ikke passer i sammenhængen, afbryder den og tilföjer noget, som er den uvedkommende (f. ex. dværgenavnene i Völuspå, de mange interpolationer i Grimnismál osv. Helst må man også kunne påvise, hvad der har givet anledning til, at disse vers er indkomne, hvilket i mange tilfælde kan være yderst vanskeligt. Et rent ydre tilknytningspunkt lader sig dog i regelen påvise. Man kunde — lad os sige i det 11.—12. århundrede — en masse af kvad og kvadbrudstykker, enkelte vers og stumper, som under overleveringen havde forvildet sig ud af den rette sammenhæng. Sådanne stumper blev nu både bevidst og ubevidst puttede ind i andre fuldstændigere digte, hvor man fandt en ydre som oftest tilfældig lighed. Således er f. ex. Háv. 94: *Eyvitar firna* osv. indsat, fordi det foranstående vers (93) begynder med *Ástar firna* osv., men det

[1]) Jfr. hermed *Fr. Läffler*: Om några underarter af ljóðaháttr IV, hvor forf. vil forsvare en mængde af de overskydende linjer tildels af anaforisk art som et særligt kunstmiddel.

øvrige indhold viser det sande forhold. Således er alle runeversene (som igen består af mange forskellige bestanddele) i Sigrdr. indsatte, fordi det foranstående vers taler om en drik, som er »fuld af kraft og hæder, fuld af sange og gode ord, fuld af gode galdre og gammen runer«.

Der er mange, der nærer en sådan kulsviertro til den gamle overlevering, at de ikke vil erkende, at der overhovedet forekommer interpolationer i disse digte. Dette kommer sikkert ikke alene af, at man ikke har sat sig tilstrækkelig ind i oldtidens digte- og tænkemåde i det hele; at al gammel poesi skal være fuld af skönhed, kan man ikke kræve eller forudsætte; men hvad man har ret til at forudsætte, er, at digterne har været logisk og klart tænkende mennesker, hvad de også viser sig i en fortrinlig grad at være. Men det kommer tillige deraf, at man ikke kender overleveringens væsen og vilkår og særlig de islandske håndskrifters natur og afskrivernes og redaktörernes måde at arbejde og omarbejde på. Deres metode kendes bedst fra de forskellige sagabearbejdelser, hvor man ofte kan påvise udviklingsgangen i de forskellige interpolerede lag. Overleveringen af de islandske tekster er i mange retninger forskellig fra de græske og romerske teksters tilstand og må ikke bedömmes efter disse. I dem er ord og sætninger ofte forvanskede på grund af afskrivernes mangelfulde indsigt i det græske og latinske sprog; de islandske afskrivere derimod forstod deres tekst og stod derfor langt friere overfor den; de kunde tumle med den som de vilde. Deraf kommer, at næppe to islandske håndskrifter af samme sagas samme bearbejdelse er ordret overensstemmende med hinanden.

Vi står overfor spörsmålet, hvorfra disse interpolationer stammer. *K. Müllenhoff* har udtalt[1]), at de hidrører fra den første optegner, hans hjælpere, efterfølgere og efterlignere. Hans bemærkninger kan i det hele siges at være træffende. Men han har dog sikkert lagt altfor megen vægt på nedskrivningsarbejdet og samlervirksomheden i den litteraære tid. Mange interpolationer stammer uden tvivl allerede fra den för-literære tid, fra den mundtlige traditions tidsrum og dens bærere, noget, som også lader sig iagttage f. ex. med hensyn til beskaffenheden af de danske folkeviser.

Det skal til slutning tilföjes og særlig betones, at hvor större

---

[1]) Deutsche altertumskunde V, 235—6.

interpolationer findes, dér synes i virkeligheden ofte noget at mangle i det egenlige kvad, uden at dette »noget« på nogen måde kan siges at være udfyldt og erstattet med det interpolerede parti. Som bevis herfor kan Völuspå tjæne. Dens første del er, som *Müllenhoff* uimodsigelig har påvist, i en meget stærk grad interpoleret. Men det er også netop i digtets første del, at de största spring i tanke og sammenhæng findes, hvorved så megen dunkelhed opstår, at jeg i det mindste ikke kan tænke mig andet, end at nogle vers må være tabte. Se så på digtets sidste del. Her findes der ingen bratte overgange, her er sammenhængen fuldstændig klar og gennemsigtig, og dog er udførligheden og vidtløftigheden i skildringen ikke större. Det nytter ikke at ville begrunde denne forskel i indholdets forskel. Tværtimod skulde man netop vænte, at den første del var klar og tydelig, den sidste derimod dunkel og mindre gennemsigtig, da den er den egenlige spådom og da en spådom begrebsmæssig må være mörk, medens hele den første del ingen spådom er, men en historisk fremstilling af tidligere tildragelser.

Nogle digte er så godt som slet ikke interpolerede, som f. ex. Vafþrúðnismál. Det, som har beskyttet dem, er deres strænge dialogiske form i forbindelse med indholdet, som næppe tillod vidtløftige tilföjelser (jfr. dog Hárbarðsljóð, hvor indholdet og tonen begunstigede den interpolatoriske virksomhed).

Her kan endelig det spörsmål komme i betragtning, hvorledes det hænger sammen med de i overleveringen (cod. reg.) forefundne prosastykker, dels foran, dels efter, dels inde i digtene. Herom kan bl. a. henvises til *Heuslers* afhandling: Der dialog in der altg. erzähl. dichtung. Det forekommer mig — til trods for Bugges udtalelser (Heltedigt. 216) — aldeles sikkert, at alle prosastykker uden undtagelse er tilkomne — dels under den mundtlige overlevering, dels og mest ved den samlers virksomhed, der redigerede det håndskrift, hvorfra vort stammer. Symons mener[1]) i realiteten det samme. Den antagelse, at der for nordiske digtes vedkommende kan være tale om »blandet form«, er hvad norske og islandske digte angår, ganske ubegrundet og ubevislig.

Håndskrifter. Af egenlige eddakvadshåndskrifter gives der kun to, nemlig codex regius ɔ: 2365, 4°, i Gml. kongelig samling (det kgl. bibliotek) og 748, 4°, i den Arna-Magnæanske

1) Jfr. *Symons:* Einl. § 23 og min afhdl. i Aarbøger f. nord. oldkh. 1917.

håndskriftsamling. Bægge er de mangelfulde, det sidste kun et brudstykke.[1])

C o d e x r e g i u s, der nu består af 45 blade, har en större lakune efter blad 32. Den stammer fra det 13. århundreds sidste halvdel og er et i det hele fortræffeligt håndskrift, foruden at det på grund af sit omfang og indhold er enestående og en af de största skatte, noget bibliotek ejer[2]). Dets indhold består af alle såkaldte eddakvad med undtagelse af Rígsþula (kun i cod. worm. A. M. 242 fol.), Baldrs draumar (kun i 748), Hyndluljóð (kun i Flatøbogen), Gróttasöngr (kun i cod. reg. af Snorra-Edda), Fjölsvinnsmál og Grógaldr (i yngre papirshåndskrifter), samt endelig nogle mindre brudstykker, som findes i Snorra-Edda.

Det andet håndskrift 748 stammer fra det 14. århundreds første halv- eller fjærdedel og indeholder nu kun følgende kvad: Hárbarðsljóð, Baldrs draumar, Skírnismál (v. 1—27), Vafþrúðnismál, (fra v. 19. af), Grímnismál og Hymiskviða, samt de første linjer af prosaindledningen til Völundarkviða, hvilket synes at antyde, at dette håndskrift også har indeholdt heroiske digte.

Når hertil föjes, at Völuspå også findes i H a u k s b ó k A. M. 544, 4°, og at flere vers af dette og andre kvad findes anførte af Snorre i hans Gylfaginning, samt endelig, at enkelte vers og runeversene i Sigrdrifumál findes i Völsungasaga og Helreið Brynhildar i Nornagestsþáttr — har vi nævnet det håndskriftlige grundlag for eddakvadene.

En kilde af meget stor betydning for de heroiske digtes tekst er Völsungasaga, som jo er en parafrase af gamle kvad, hvoraf mange endnu haves.

Vi kan således påvise ikke mindre end f i r e samlinger, som dog sikkert alle har været meget nærbeslægtede, ja vistnok stammet fra et og samme grundhåndskrift eller originalsamling, da forskellen f. ex. på cod. reg. og Völsungasagas original er yderst ringe. De er: Codex regius, 748, Snorres samling og den samling, som Völsungasagas forfatter har benyttet.

Af disse kender vi mindst til Snorres samling, men den oplyser os i det mindste om, at man allerede havde en sådan samling i det 13. århundreds f ø r s t e fjærdedel.

Når spörsmålene af h v e m, n å r o g h v o r l e d e s samlingen (-erne) er foretagne, skal undersøges, nødes vi til på grund af

[1]) Jfr. hermed *Symons:* Einleit. § 1—15.
[2]) Fototypisk udgave v. L. Wimmer og F. Jónsson 1891.

deres art og beskaffenhed at holde os til og gå ud fra den, som findes i codex regius.

Hvem der har foretaget denne samling, vides aldeles ikke. Alle gisninger derom har været frugtesløse, og de vil fremdeles blive det. Fra det 17. århundred af har man sat samlingen i forbindelse med *Sæmundr fróðe* († 1133). Det er bekendt, at biskop *Brynjólfr Sveinsson* (1605—75), efter i året 1643 at have erhværvet codex regius, lod tage en afskrift deraf. På ryggen af denne afskrift satte han titlen: Edda Sæmundi multiscii. Han havde nemlig dannet sig höje forestillinger om Sæmunds udstrakte lærdom og store forfattervirksomhed[1]). Og han mente nu, at denne digtsamling skrev sig fra Sæmundr. Denne mening blev så optagen af andre lærde, og den holdt sig endogså ind i vort århundrede[2]). Men allerede *Schlözer* havde ytret sig[3]) meget skarpt herimod: »dass es eine doppelte Edda gebe.... sind alles pure Einfälle des ersten Auffinders dieser Stücke, des Bischofs Brynolf«. Heri har Schlözer ret. Der gives i virkeligheden intet som helst, der tyder på, at man ved ordet *Edda* för biskop Brynjolfs tid har forstået noget andet end Snorres bekendte værk[4]) og kun til det passer navnet efter sin betydning (se ovenfor s. 8).

Når samlingen er foretagen, vides heller ikke bestemt. Codex regius antages, som ovenfor bemærket, med rette at stamme fra den sidste halvdel af det 13. århundrede[5]), men den er ingen original, kun en afskrift. *Bugge* mener, at originalen til denne samling er bragt i stand o. 1240. Bestemmende for denne antagelse er, at

---

1) Han omtaler „ingentes thesauri totius humanæ sapientiæ, conscripti a Sæmundo sapiente, et imprimis nobilissima illa Edda etc." i et brev til *Worm*. Jfr. med hensyn til hele spörsmålet *Bugges* fortale til Norrœn fornkvæði s. lxiii ff.

2) Jfr. Sturlunga, proll. clxxxiv.

3) Isländische Literatur und Geschichte, 1773, s. 19.

4) Når *Bugge* (Norr. fornkv. s. lxv) synes at mene, at navnet Sæmundaredda „ikke var aldeles ukjendt för Biskop Brynjolvs Tid" på grund af et vidnesbyrd af *Torfæus*, som i „sin ungdom" havde hørt sin fader citere noget af Eddaen, så er dertil at bemærke, at Torfæus kun var 7 år gammel, da codex reg. fandtes; det er ikke rimeligt, at Torfæus skulde have hørt dette för 7 års alderen og bidt mærke deri, så at han huskede det hele tiden siden. Dette „vidnesbyrd" har således ikke den fjærneste betydning, og ordet „ungdom" taler netop ikke derfor. Jfr. *Symons:* Einl. § 17 og (med hensyn til det følgende) 22.

5) *G. Vigfússon* sætter den til c. 1250 (Sturl. proll. ccxii), men det er for tidligt. Jfr. fototyp. udg. s. LXXII.

Bugge mener at have påvist »et — rigtignok enestaaende og usikkert — Eksempel paa, at Snorra Edda er benyttet i Digtsamlingen og at altsaa denne er yngre end Snorres Værk«[1]). Jeg er enig med Bugge, når han mener, at samlingen er foretagen ikke senere end ved midten af det 13. århundrede. Derimod kan jeg ingenlunde erklære mig enig med ham i at sætte samlingens istandbringelse til o. 1240 eller til det 13. årh. overhovedet, og her må det straks göres gældende, at selve den islandske litteraturs udvikling i det 12. århundreds sidste halvdel, denne den originale historieskrivnings såvel som oversættelseslitteraturens guldalder, taler stærkt for at antage, at man i denne tid også har haft blik for disse oldsanges betydning og sans for at samle dem til et hele[2]).

Bugges eneste grund til at sætte samlingen til o. 1240 er, at han har ment at finde et »usikkert« eksempel på, at samleren har benyttet Snorra-Edda. Allerede den omstændighed, at Bugge selv betegner dette eksempel som »usikkert«, burde have hindret, at man slog det fast, at samlingen stammede fra den tid. Dette eneste eksempel (se fortalen s. XXXI) er imidlertid ikke alene »usikkert«, men urigtigt. Det er prosastykket foran Goðrúnarhvöt, der skal være et uddrag af Snorres længere fortælling om Gudrun og Jonakr og deres sønner. Ulighederne mellem R (codex regius af eddakvadene) og Snorra-Edda er her så store, at de synes mig at udelukke et lån. Det er vanskeligt at indse, hvorfor eddakvadsamleren i den grad skulde have forkortet Snorres fremstilling, som han måtte have gjort, og f. eks. udeladt hans bemærkning om at alle brødrene: Sörle, Erpr og Hamðir havde »ravnsort hår som Niflungerne«. På den anden side kan denne afvigelse betragtes som et sikkert bevis for, enten at Snorre har taget sin beretning fra digtsamlingen, hvad dog andre ting modsiger, eller at bægge beretninger gå tilbage til en fælles kilde, og dette turde være det rimeligste. Snorre har selv bearbejdet og udvidet sin original, og blandt andet indsat den her omtalte bemærkning om brødrenes hårfarve, og det er klart, hvorfra han har den, nemlig fra *Brages* digt, Ragnarsdrápa, hvoraf han straks efter anfører et stykke, hvori brødrene kaldes *hrafnbláir*. Dette »eneste eksempel« må således helt bortfalde.

---

1) Norrœn fornkvæði, s. lxvii.

2) Både *R. Keyser* (Efterladte Skrifter I, 121) og *G. Vigfusson* (Sturlunga proll. s. ccxii, Corp. poet. bor. lxxii) antog, at samlingen er foretagen i det 12. århundrede.

Den omstændighed, at Snorre har haft en digtsamling af lignende art som den i cod. reg., og som altså må være foretagen senest o. 1200, er af stor betydning for bestemmelsen af vor samlings alder. Her må vi erindre den overordenlige sans for hele oldtidens overlevering og den enestående samlerflid, som herskede på Island i det 12. århundreds sidste halvdel. Også den retskrivning, som codex regius fremviser, er i mangt og meget den, vi finder i de ældste islandske håndskrifter (fra o. 1200), og synes at stamme fra en original omtrent fra det tidspunkt .

Der er således intet til hinder for at antage, at den samling af eddakvad, som findes i codex regius, stammer fra det 12. århundreds sidste halvdel; der er intet, som støtter den antagelse, at den skulde være yngre, men meget, der taler for, at den er ældre end o. 1240. At der på Island omtrent samtidig har været foretaget flere samlinger, er höjst rimeligt og støttes f. ex. ved, at man af de gamle islandske love har i det mindste to forskellige samlinger fra nævnte århundrede[1]).

Ved behandlingen af spörsmålet om, hvorledes denne samling af eddakvad er foregået, må man udelukkende holde sig til den, som findes i codex regius, da 748 er for brudstykkeagtig og Snorres ikke kendes i dens oprindelige form, hvorimod Völsungasagas original synes på det nærmeste at have stemt med cod. regius, hvad omfang og ordning angår[2]).

På spörsmålet om, på hvilken måde samleren har båret sig ad med at få digtene samlede, må svaret lyde ganske simpelt og kort. Han har optegnet dem efter sin egen og andres hukom-

---

1) Jfr. *K. Müllenhoffs*: Deut. alt. V, 234. Derimod er Müllenhoffs antagelse af, at samlingen (cod. reg.) først er afsluttet o. 1250 (Deut. alt. V, 231—2) uholdbar og umulig. Samlingen er fra først til sidst én mands arbejde, der allevegne er sig selv ligt. — Når *A. Edzardi* (Germania XXIII, 418) af det indledende prosastykke i Lokasenna slutter, at dets forfatter har benyttet Snorra-Edda, kan jeg ikke give ham ret. Forholdet er netop her det samme som for det ovenfor behandlede stykkes vedkommende, ja endnu klarere. — Jeg kan heller ikke indse rigtigheden af *B. Symons*' udtalelse imod *G. Vigfússon*, når denne i Corp. poet. bor. lxxii sætter samlingen til o. 1150, hvilket utvivlsomt kommer sandheden nærmere end Bugges anskuelse. Ifølge Symons er Vigfússons mening „aus den verschiedensten gründen unmöglich" (Zeitschr. f. deut. Phil. XVIII, 96).

2) Jfr. *B. Symons*: Paul-Braunes Beiträge etc. III, 222 og det foregående. Der kan her også henvises til *A. Heusler*: Die lieder der lücke 1902.

melse[1]) ligesom man nu til dags optegner folkesagn og æventyr, som man har lært eller hørt, og på samme måde som de islandske slægtsagaers forfattere har samlet deres historiske stof.

Vigtigere er det spörsmål, hvorledes samleren har ordnet det samlede materiale, hvilken regel eller princip han i så henseende har fulgt[2]). Dette spörsmål har *K. Müllenhoff* for de mytiske digtes vedkommende behandlet og tildels besvaret; han ytrer derom[3]): »es sind wesentlich zwei reihen von liedern, zuerst vier Oðinslieder, die Völuspa, die nicht mit unrecht dazu gezählt werden durfte, die Hava-, Vafþruðnis- und Grimnismal; aus den überresten der zweiten alten liederhs., in der übrigens die ordnung der ersten schon zerrüttet war, kommt noch die unbedeutende, kleine Vegtamskviða hinzu. das einzige lied von Frey, Skirnismal muste dann hier schon eingeschoben werden, wenn es innerhalb der samlung und nicht zu ende derselben platz finden sollte. hier eingeschoben aber unterbricht es die ursprünglich beabsichtigte ordnung. von den Oðinsliedern der ersten reihe leitet allein das Harbarðslioð, der redewechsel zwischen Oðin und Thor, zu den liedern der zweiten hinüber, zu den vier Thorsliedern Hymiskviða, Lokasenna, Thrymskviða und Alvissmal, von denen das letzte wohl nur durch versehen eines abschreibers einmal nach dem ersten der heldenlieder, der Völundarkviða seine stelle erhielt[4]), die Lokasenna aber, obwohl von allgemeinerem inhalte als die übrigen, der chronologie des in ihr geschilderten vorgangs gemäss die ihrige einnehmen muste, bei dieser aufstellung hat augenscheinlich eine planmässige beschränkung stattgefunden«.

For heltedigtenes vedkommende har *Müllenhoff* ikke fremstillet nogen planmæssig ordning. Derimod har *R. Meyer* forsøgt at påvise en sådan[5]); han mener at have fundet en regel, der består i en afveksling af hvad han kalder »sammellieder« (f. ex. Helgakviða hundingsbana I) og »einzellieder (eller »ereignislieder« f. ex. Helgakviða hund. II [Völsungakviða en forna]). Således får han 3 »liederbücher«[6]): 1, »Helgilieder« (»sammellieder« Helg. hund.

---

[1],[3]) Se deutsche altertumskunde V, 235, 158.
[2]) Jfr. hermed *Symons*: Einl. CXLIV ff.
[4]) Denne anskuelse falder fuldstændig sammen med Bugges, se Norr. fornkv. fortalen XXV—VI.
[5]) Zeitschrift f. deut. altertum, XXXII, 1888, s. 402 ff.
[6]) Denne Müllenhoffske benævnelse er forresten uberettiget.

I, »ereignislieder« Helg. Hjörv., Helg. hund. II), 2, »Sigurdslieder« (sammellied« Grípisspá; »ereignislieder« Reginsmál, Fáfnismál, Sigrdrífumál, »lücke«, Brot), 3, »Neue Nibelungenlieder« (»sammellieder« Atlakviða, Atlamál, »ereignislieder« Goðrúnarhvöt, Hamþismál). Forfatteren tilföjer: »zwischen die beiden bücher von den Nibelungen hat man dann später [når?] das übrige eingeschoben«, og bemærker fremdeles, at Dráp Niflunga og Goðrúnarkviða I forstyrrer den gamle ordning og at disse muligvis har byttet plads.

Både *Müllenhoffs* og *Meyers* inddeling lider af forskellige indre svagheder.

Hvad de mytiske digte angår, er der ingen anledning til at betragte Völuspå som et Odinskvad, og således er den aldrig bleven opfattet. Digtets indhold er af en så omfattende og enestående art, at der, i betragtning af de andre digtes indhold, kun kunde være tale om to pladser at sætte digtet på, nemlig enten allerførst eller allersidst. At det er blevet stillet først, er imidlertid höjst naturligt; intet kvad har i anseelse og betydning kunnet måle sig med, endsige overgå dette digt. Snorres brug af digtet viser bedst, hvilken betydning allerede oldtiden har tillagt det. Efter Völuspå følger 3 Odinskvad (Hávamál, Vafþr., Grímnismál). At disse digte stilledes først næst efter Völuspå kommer af, at Odin var hovedguden, men Hávamál f. ex. kunde lige så godt have stået sidst af disse. Nu væntede man kvadene om Tor, den anden hovedgud, med Hárbarðsljóð som mellemled, det digt, hvori både Odin og Tor optræder. Men Skírnismál afbryder og forstyrrer denne ordning. Müllenhoffs bemærkning herom er overmåde tarvelig; at Skírnismál netop »muste (!) hier schon eingeschoben werden« for ikke at stå aller sidst er ingen forklaring. Havde det af Müllenhoff forudsatte inddelingsprincip fra begyndelsen af været tilstede, vilde Skírnismál sikkert have fået en anden plads. Efter Hárbarðsljóð står Hymiskviða, så Lokasenna, dernæst Þrymskviða, derpå Völundarkviða, og endelig Alvíssmál (Baldrs draumar findes jo ikke i cod. reg). Hverken Lokasenna eller Völundarkviða er noget Torskvad; det første står imidlertid i historisk-kronologisk forbindelse med Hymiskvadet, hvad jo Müllenhoff selv har indset og bemærket, og det er dette, der har bevirket, at Lokasenna fik plads lige efter Hymiskvadet. Men denne planmæssige indskrænkning af ordningsprincipet tilligemed den omstændighed, at Völundarkviða er indsat imellem to Torskvad tilintetgör i hvert fald dette princip, ja

viser formentlig tilfulde, at et sådant slet ikke har eksisteret for samleren. At antage det for en afskrivers fejl, at Völundarkviða står dér, hvor den nu står, er den rene vilkårlighed.

Den eneste regel, samleren kan ses at have fulgt, er, at han har stillet 3 Odinskvad sammen, men sat dem i en vilkårlig orden, samt at han har stillet Hymiskviða og Lokasenna af kronologiske grunde efter hinanden. Vi vil af det følgende se, at der heri ligger en antydning af det princip, samleren vilde have fulgt og genemført, hvis han blot havde kunnet; hvis en gudesaga i en nogenlunde uafbrudt sammenhæng havde kunnet sammensættes af de for samleren bekendte mytekvad, så vilde det princip og intet andet have været det rådende. Der skal tilföjes, at muligvis har samleren fulgt en eller anden traditionel opfattelse af et kronologisk forhold i mytologien, som vi nu intet kender til.

Heller ikke er 748's ordning (Hárbarðsljóð, Baldrs draumar, Skírnismál, Vafþrúðnismál, Grímnismál, Hymiskviða, Völundarkviða) mere gunstig for den Müllenhoffske teori; i det mindste synes den her at have fundet mangen en »planmæssig« indskrænkning.

Kommer vi nu til heltedigtene, er det på forhånd lidet rimeligt, at *Meyers* anførte mening om, at digtenes indre beskaffenhed skulde have været bestemmende for deres ordning, er rigtig; dertil synes den at være for spidsfindig. Den lider (og det efter Meyers egen tilståelse) endvidere af en lignende skrøbelighed, som Müllenhoffs, den nemlig, ikke helt at kunne gennemføres uden lidet begrundede omflytninger, men derved svækkes den i en meget betydelig grad. Navnlig er den af *Meyer* fremsatte formodning om, at Goðrúnarkviða I og Dráp Niflunga skulde have byttet plads aldeles umulig. Værre er det dog, at nogle af ham som »einzellieder« betegnede digte slet ingen »einzellieder« er. Således er hverken Helgakv. Hjörvarðss. eller Helgakv. hund. II noget »enkeltkvad« (ɔ: kvad om en enkelt begivenhed); de er bægge lige så vel »samlingskvad« som Helg. hund. I, kun er de i en mere brudstykkeagtig tilstand, hvilket intet gör til sagen. Den oprindelige samler vidste åbenbart, at han netop havde med brudstykkeagtige »samlingskvad« at göre, derfor indskød han sine prosastykker.

R. Meyers forsøg på at fastslå den oprindelige samlers ordningstanke og -princip kan ikke være rigtig, lige så lidt som *Müllenhoffs*. Derimod ligger et andet princip så snublende nær,

at det ikke alene må anses for rigtigt, men endogså for det eneste tænkelige.

Det princip er, for at bruge et sådant udtryk, sagaprincipet. Digtene udgör alle én uafbrudt cyklus, som ifølge samlerens åbenbare hensigt — hvorom prosastykkerne ikke mindst oplyser — skulde udgöre Völsungernes og Gjukungernes saga (historie).[1])

Allerede århundreder för optegnelsen af disse digte var de nordiske Helgesagn blevne knyttede til Völsungesagnet og det dermed forbundne Gjukungesagn og det hele igen til sagnet om Goternes konge, Jörmunrekkr. Helge var bleven gjort til Sinfjötles og Sigurðs ældre (halv)broder. Derfor måtte de Helgekvad, som samleren havde fået fat i, komme til at stå allerførst. Der var ingen plads til dem andet steds i cyklen. Vi har da først Helg. hund. I, vistnok fordi det var et oversigtskvad og fuldstændigt og ikke saa brudstykkeagtigt som de andre; herpå følger kvadet om Helge Hjörvarðsson med Hrímgerðarmál, som egentlig ikke vedkommer cyklen anderledes end derved, at Helge Hjörvarðsson ansås for at være genfødt i Helge hundingsbane, d. v. s. identisk med denne. Den indbyrdes ordning af disse 3 kvad synes at bære noget af det vilkårlighedens præg, som ordningen af de mytiske digte.

Det følgende prosastykke om Sinfjötles død danner overgangen til alt det følgende, især derved, at det fortæller om Sigurðs æt og fødsel. Herpå følger Grípisspå, hvilket digt rimeligvis ikke skyldes den oprindelige samler, men er senere indsat (hvorom mere i det følgende). Iøvrigt står det på sin rette plads, idet det handler om en begivenhed i Sigurðs liv, som går forud for hans faderhævn og Fáfnes drab og tillige er et oversigtskvad. Det følgende »digt« (rettere: en sammenblanding af forskellige digte) handler om Sigurðs første bedrift, faderhævnen. Hans anden heltegærning, drabet af Fáfner, fortælles i Fáfnismál; dette digt slutter med fuglenes spådom, der danner overgangen til sangen om mødet mellem Sigrdríf og Sigurðr. Herpå følger lakunen i codex, kap. XXII—IX. Herefter er tidsfølgen så aldeles tydelig, at den ikke behøver nogen særlig påvisning. Kun skal det bemærkes, at Sigurðarkviða hin skamma (eller III) indeholder ganske vist meget, som allerede tidligere er fortalt, men den meddeler tillige noget nyt, som er af en stor betydning og ikke kunde udelukkes af »sagaen«, nemlig Brynhilds død, — samt at Odd-

[1]) *Symons* har (Einl. CXLVII) erklæret sig enig heri.

rúnargrátr tilfører noget om Gunnarr, som ikke kendes andet steds fra, og fortæller desuden om hans død.

Dette kronologiske forhold, denne sagamæssige ordning af digtene, er en gammel opdagelse, idet nemlig Völsungasaga'ens forfatter var åbenbart fuldstændig på det rene med forholdet. Hvad heltekvadenes samler heldigvis ikke havde gjort, at opløse dem til prosa, på grundlag af dem at danne en rigtig saga, det gjorde Völsungasagaens forfatter ikke uden talent.

Vi tör tillige slutte, at det ikke er så meget interessen for mytiske og heroiske sange som sådanne, der gav anledning til, at man fattede den tanke at samle dem, men langt snarere den Islænderne medfødte historiske sans, deres levende interesse for sagaen, sagafortællingen og sagaskrivningen, der netop i den sidste halvdel af det 12. årh. var på én gang så frodig og så altomfattende. I de mere eller mindre usammenhængende mytiske digte, som samleren med al sin gode vilje ikke kunde knytte sammen til en saga, har han set brudstykker og dele af en sådan og derfor medtaget dem også.

Det bemærkes her lejlighedsvis, at hvis der var nogen tvivl tilstede, om hvor vidt digtsamlingen oprindelig var foretagen i Norge eller på Island, vilde den sidste betragtning lægge et særdeles vægtigt, om ikke det eneste eller det afgörende lod i skålen[1]).

Til alle de her nævnte spörsmål om håndskrifterne kunde det föjes, hvor på Island disse er bragte istand. Dette spörsmål kan foreløbig ikke besvares, for det første, fordi håndskrifterne selv ingen antydning i den retning indeholder, og dernæst fordi det hænger sammen med en i det enkelte gående og meget omfattende undersøgelse af de islandske skindhåndskrifter i det hele. En sådan undersøgelse er endnu ikke gjort; endogså de nødvendige forarbejder dertil savnes.

---

§ 4.
De enkelte Eddakvad.

Eddakvadene kan deles i tre klasser efter deres indholds beskaffenhed, nemlig A, rent mytiske digte, hvortil nogle af

1) Når *G. Vigfússon* i Sturl. proll. cxciii er mest tilböjelig til at mene, at samlingen er orknøsk, er dette i samklang med hans andre kvadteorier, men behøver ingen særlig gendrivelse.

mytisk-heroisk indhold slutter sig, B, etiske digte og C, rent heroiske digte.

A. Mytiske digte.

a. Völuspå.

Dette digt findes i cod. reg. og i Hauksbók; desuden anfører *Snorre* mange vers deraf i Gylfaginning tilligemed en parafrase. Versene er ordnede på en forskellig måde i de to håndskrifter, dog således, at i cod. reg. er versenes rækkefølge, på én undtagelse nær, rigtig, medens den i Hauksbók i flere henseender er forstyrret. I Gylfaginning findes en hel række vers af digtets sidste del, men ellers findes der her kun enkelte vers, hvoraf intet lader sig slutte med hensyn til den skikkelse, digtet i det hele har haft i Snorres eksemplar[1]).

På grund af sit indhold indtager digtet en ejendommelig stilling blandt alle eddadigte. Det handler ikke om et enkelt optrin af gudelivet, det indeholder ikke en fremstilling af oldtidens sædelære. Det er tværtimod hverken mer eller mindre end hele verdens, guders og menneskers livshistorie ifølge Nordmændenes trosopfattelse, fremstillet således, at kun de allervigtigste og störste begivenheder i udviklingen nævnes eller antydes; den måde, hvorpå dette er gjort, vidner om forfatterens geniale sikkerhed med hensyn til netop at træffe og fremhæve det centrale. Herved er digtet blevet til det mærkværdigste og berömteste i den nordiske, ja i hele den germanske oldlitteratur. Hertil kommer fremdeles, at digtets sprog er smukt og kraftigt, dets rytmer ele-

---

1) Rækkefølgen i de to håndskrifter er denne (tallet foran lighedstegnet betegner reg., R): 1—20 = 1—21; 21, 22 = 26; 23 = 27; 24 =28; 25 = 29; 26 = 22; 27 = 23; 28 = 24; 29—34 mangler i H.; 35 = 30; 36 mgl. H.; 37 = 34; 38 = 35; 39, 40 = 25; 41 = 32; 42 = 33; 43 = 31 jfr. 36; 44 = 37, 38; 45 = 39, 40_{1-4} ($_{5-8}$ mgl. R.); 46 jfr. 42; 47 = 43; 48 = 44; 49 = 41; 50 = 45; 51 = 46; 52 mgl. H; 53 = 48, 49; 54 = 50; 55 = 51; 56 = 52; 57 = 53; 58 = 54; 59 =55; 60 = 56; 61= 57 (58 (mgl. R); 62 = 59. I Sn.-Edda findes følgende vers: R 3; 5^{5-10}; 9; 10_{5-8}; 11; 12; 15_{1-10}; 18; 26; 27; 29_{7-14}; 37; $38_{1-4,\ 7-8}$; 39; 40; 44; 45_{5-12}; 48—54; 61.

gante og lette. Kort sagt, fra hvilken side man end betragter Völuspå er den et mesterværk.[1])

Ifølge indholdets beskaffenhed falder Völuspå hovedsagelig i 2 afsnit; det første behandler fortiden, det andet fremtiden.

Det første hovedafsnit går til v. 43. Digtet indledes på en i sandhed storslået måde. Den talende, en völve (spåkvinde), beder alle hellige slægter, d. e. guderne, og alle Heimdals sönner, store og små, d. e. menneskene, om lyd. Völven tænker sig, at hun er på en tingsforsamling, hvor de alle er samlede.

For nu at skaffe sig tiltro hos tilhørerne meddeler hun dem, at hun er meget gammel og at hun følgelig husker meget, hvorpå verdens ophav beskrives lige så kort som smukt:

I dagenes ophav
der intet var
ej sand ej sø
eller svale bølger;
jord fandtes ej,
eller himmel der oppe
kun gabende tomhed;
græs ej voksed[2]).

För end Bors sönner
jorden hæved,
de som Midgård
den herlige skabte.
Sol skinned sydfra
på stenet grund.
Da grode på jord
grönne urter.

Borssönnerne (Odin, Vile, Vé; disse navne kendes ikke) samledes på Idasletten. De opførte her boliger til sig; de førte et sorgløst liv; alt hvad de ejede var af guld. Herved betegnes den fredelige guldalder uden synd og skyld, det er verdens uskyldige barndomstid, der beskrives. Den afsluttes brat ved tre jættemøers ankomst; hvem disse er vides ikke, næppe er det nornerne, snarere onde kvinder, jætterne udsender for at ødelægge guderne Det er

---

[1]) M. h. t. den righoldige litteratur angående digtet kan følgende nævnes: *Keyser*: Efterladte skr. I 194 og de literaturhistoriske værker i det hele; *K. Müllenhoff*: Deut. alt. V, 5 — hvis opfattelse har været grundlæggende —, *Wilken*: Zur ordnung der Völuspá Zs. f. deut. Phil. XXX. XXXIII, *Fr. Niedner*: Eddische fragen i Zs. f. deut. alt. XLI, 1896, samme i Bemerkungen, Zs. f. deut. alt. 36, *Detter*: Völuspá (1899), *R. Boer*: Kritik der Völuspá i Zs. f. deut. Phil. XXXVI, *Niedner*: Ragnarök i Zs. f. deut. alt. XLIX, *mine* afhandlinger i Skírnir 1907 og Völuspá 1911; *B. M. Olsen*: Um Völuspá i Skírnir 1912, *E. Brate*: Völuspá i Arkiv XXX (hvor særlig stevet behandles) osv. samt *G. Neckel* i Beit. z. Eddaforsch. (1908) s. 329 ff., med hvem jeg dog i det hele og store er ganske uenig (ikke mindst m. h. t. hans opfattelse af v. 1).

[2]) Hermed plejer man at sammenligne begyndelsen af den bekendte Wessobrunnerbön, som lyder således:

den første hævnakt fra deres side for drabet på Ymer. Herefter mangler der uden tvivl nogle vers i digtet.

Ved siden af aserne var der en anden (gude)slægt, vanerne. Det var vindskibelige væsner, der rådede for handel og alslags velstand; det var rige folk, som satte guldet i omløb. Guldet kan virke på flere måder. Det kan blandt andet vække begærlighed og volde ulykker, ja borgerkrig. *Gollveig* (guldkraft, det personificerede guld) begynder i en sejdkvindes[1]) skikkelse sin uheldsvangre virksomhed i verden.

Dette hendes uvæsen kunde aserne ikke finde sig i. De tog Guldveig og brændte hende tre gange, men stadig levede hun op på ny. Vanerne vilde ikke lade dette gå uhævnet hen, men erklærede aserne krig. Det går aserne ilde, deres træborg brydes, de nødes til at slutte fred. Gudernes borg var bleven brudt. [De må, for at kunne stå sig imod deres fjender, jætterne, som nu træder frem, skaffe sig en ny. Da tilbyder en bygmester at ville opføre en sådan på den betingelse, at han får sol og måne og Freyja til lön — Bygmesteren var en jætte; dette slag imod gudernes og verdens eksistens var det andet velberegnede jætteanslag. — Enhver kan tænke sig, hvordan det vilde se ud i verden uden kærlighed, lys og varme, og dog gik guderne ind på planen, efter Lokes råd, men på den betingelse, at bygmesteren skulde være færdig inden en vis tid og ingen hjælp have undtagen af sin egen hest. Da kun et par dage var tilbage af den bestemte tid, og det så ud til, at bygmesteren vilde blive færdig, fik aserne hans arbejde forstyrret, ved at Loke blev tvungen til at hjælpe dem og ved at Tor blev kaldt hjem.[2])

Tor ene der vog,
opfyldt af vrede;
han sjælden sidder,
når sligt han hører.

Eder blev brudte,
aftale, løfter,
kraftig aftale,
som truffen var.

Til at redde verden og det i sidste öjeblik behøvedes der altså

Dat gefregin ih mit firahim firiuuizzo meista,
dat ero ni uuas noh úfhímil,
noh paum noh pereg ni uuas,
ni . . . nohheinig noh sunna ni scein,
noh máno ni liuhta noh der máreo séo.

1) Her må det huskes, at sejden stammede fra vanerne og at Freyja, Njörds datter, kunde sejde, og hun græd guld.

2) Det indklamrede er suppleret fra Snorra-Edda, her er rimeligvis noget af digtet gået tabt.

et edsbrud fra gudernes side, og det var dog disse, som ellers skulde våge over eders overholdelse. Så vidt var det kommet. Dette var det andet hovedskridt på ulykkens og undergangens bane.

Dette vidste Odin tilfulde, og han indså, at noget måtte der göres til hjælp i fremtiden. Han, verdens forsyn, universets bekymringsfulde tanke, træffer 3 foranstaltninger. Han lader det så vigtige Gjallarhorn, Heimdals lur, hvis lyd gennemtrænger alle verdner, gemme, for at det kunde være tilstede ved ragnarökskampen og da hidkalde og samle alle guder og mennesker. Dernæst begiver Odin sig til Mimers brønd for dér at rådspörge den gamle Mimer, vandets personifikation, og få visdom af ham. Men dette koster ham hans ene öje. Odin må bøde med det allernødvendigste, — et offer, som er lige så tragisk-storslået som det er selvfornægtende-ophöjet. Betydningen heraf fremhæves ved det i digtet nu for første gang forekommende omkvæd: *Ved i nu eller hvad?* I det öjeblik Odin kommer fra Mimers brønd ser han en völve siddende ude (se herom ovfr. s. 32), øvende sin natlige virksomhed. Hun har set, hvad Odin har gjort, og med det samme har hun tillige indset dettes betydning, ligesom hun også får hele fremtiden og dens tildragelser med det samme at vide. Odin kommer hen til hende og opfordrer hende — dette siges ikke ligefrem her, men i digtets begyndelse — til at meddele menneskeheden alt hvad hun ved — og dette er det foreliggende kvad, »völvens spådom«[1]).

V. 30 til v. 45 behandler den tid, der må tænkes gået lige forud for n u t i d e n. Völven har set valkyrjer, kampes og ufreds budbringersker, komme ridende. Og værre bliver det. Hun har set Baldr falde[2]) — »Ved i nu eller hvad?« lyder det her dæmpet og dobbelt uhyggeligt. Uskyldigheden er for bestandig borte. En trøst er det dog, at ophavsmanden til »den störste ulykke, der kunde ramme guder og mennesker«, bliver straffet og bunden, at det onde og ondskabsfulde, giftige og avindsyge får sin straf. Hertil knytter völven en beskrivelse af forskellige uhyggelige ting; særlig dvæler hun ved de ondes, forbrydernes, pinsler efter døden:

---

1) *R. Höckerts* afhdl. Völuspá och vanakriget (festskr. til Norström 1916) er heltigennem forfejlet.

2) Her kan henvises til *F. Niedner*: Baldrs tod i Zs. f. deut. alt. XLI, 305 ff. (1897).

En sol så hun stå
fra solen fjernt,
på Dødningstrand,
vender dör mod nord.
Edderdråber falder
ind gennem lyren;
den sal er vævet
af slangerygge.

Der så hun vade
tunge strömme
mensvorne mænd
og mordere,
dem, som en andens
brud forfører. . . .

Det er ikke lystige billeder, som völven opruller for den forfærdede tilhørerkres; de fortsættes i meddelelsen om de fjendtlige magter, som rejser sig mod guderne: Lokes jætteyngel, ulven, solslugeren. Jættehyrden, som munter slår sin harpe af glæde over gudernes nærforestående undergang, de 3 haners varslende galen forhöjer det uhyggelig-dæmoniske indtryk, den foregående skildring har gjort, idet den tillige bebuder den sidste times nærmelse. Efterhånden er völven i sin skildring nået til det

2. hovedafsnit, beskrivelsen af de forfærdelige ting, som sker lige för den sidste kamp, samt skildringen af denne selv og af verdensfornyelsen. Alle sædelige bånd — samfundets grundpiller — brydes:

Brødre vil slås
og hinanden fælde,
sönner af søstre
slægtskab ej agter,

det er hårdt i verden
ægteskab brydes —
ingen vil
den anden skåne.

Hele naturen kommer i oprør, Yggdrasils ask ryster, Heimdal blæser i Gjallarhornet, som nu er taget frem af dets skjul, Odin rådspörger atter Mimer.[1])

De fjendtlige magter, altsammen jætter, rykker frem, ragnarök begynder.[2]) Jætterne kommer fra østen under Hryms (den affældige, navnet er symbolsk) anførsel — midgårdsormen pisker bølgerne og styrter op på landet — örnen kror sig — Muspels folk kommer sejlende med Loke i spidsen også øst fra (således håndskr.) og forener sig med jætterne. Surt med sit flammesværd kommer sydfra — klipperne brager, jættekvinder styrter, mændene falder, himlen rævner. Enkelte guders kampe beskrives, særlig Odins med fenrisulven og Tors med midgårds-

1) Om v. 46-47 se *Much* i Zs. f. deut. alt. N. F. XXV.
2) Om Ragnarök er der skrevet en hel del foruden *Fr. Niedners* nævnte; først og fremmest *A. Olriks* to hovedafhandlinger i Aarb. f. nord. oldk. 1902 og i Danske st. 1913, jfr. *R. Much* i Zs. f. deut. alt. XLIX, *Kahle*: Archiv f. rel. wiss. VIII (1906).

slangen. Odin sluges af ulven; Tor står ganske vist som sejrherre, 9 skridt går han bort fra ormen — og han segner død om, dræbt af dens fortærende gift. Hermed er kampens udfald givet:

Sol formörkes,
jord synker i hav,
fra himlen forsvinder
de tindrende stjærner.

Ild og damp
hæftig raser.
Höjt spiller flammen
mod himlen selv.

Verdens undergang er fuldbyrdet, men völven er ikke færdig endnu. Har hun haft skrækkelige ting og tidender at melde, har hun til slutning glædelige ting at varsle — verdens genfødelse:

Op ser hun komme
for anden gang
fagergrön jord
af havets dyb.

Floder strömmer,
örn flyver derover,
som fanger fisk
på fjeldet höjt.

Guderne, eller som det synes, de af dem, der har levet uberørte af verdens kampliv, samles nu — ligesom Bors sönnerne og aserne i fordums tid — på Idasletten, hvor de finder de gamle guldbrikker, og, hvad der er af störst betydning, Baldr kommer igen.[1]) Guldalderen og med den uskyldigheden, den fuldkomne skyldfrihed er vendt tilbage, et nyt liv begynder, fuldt af fred og lykke, et liv, som aldrig vil afbrydes af synd og kamp, en evig guldalder. Der er ingen jætter mere. Ingen fare for en ny forstyrrelse. Herskeren i dette nye rige må antages at være Balder.

Til slutning betoner völven endnu engang det godes sejr, ved at omtale dragen Nidhug; hun ser den synke i dybet, hvorfra den aldrig vil komme.[2]) Dragen er slethedens symbol.

Således indeholder dette digt en oversigt over kampen og ufreden mellem jætter og guder, over guders og menneskers levnedsløb gennem skyld og død til det genfødte uskyldsliv.

---

1) *F. Niedner* har (Edd. fragen) for v. 60—65 (ɔ: $60—62_{1-4}+62_{5}—65$) ment at kunne antage en dobbelt bearbejdelse, der her skulde være sammenblandet. Dette synes mig ganske unødvendigt, især når man ser hen til, at v. 65 absolut er en ung tildigtning (jfr. Heinzel-Detters kommentar). Dette mener også *B. Kahle* (Ragnarök), og *Niedner* har selv senere i sin afhdl. (Ragnarök) taget föranførte mening tilbage og skarpt og rigtigt begrundet uægtheden af v. 65. Niedner vender sig også med fynd og træffende imod *Boers* behandling af den senere del af digtet.

2) I hds. står, at det er völven („hun"), der synker; dette kan ikke være rigtigt. Völven er et *levende* væsen og af en hel anden art end den i Baldrs draumar; *hon* må rettes til *hann*; således også f. ex. *A. Heusler* i „Der dialog" s. 242.

Det første spörsmål, der her melder sig, er:

Er nu dette hedenske digt et fuldgyldigt udtryk for den gamle hedenske trosopfattelse?

Man har for længe siden ment at kunne se kristelige forestillinger især i digtets slutning, hvor den »mægtige, som kommer ovenfra til en hoveddom«, omtales (kun i Hauksbók). I den nyeste tid er det med stor styrke blevet fremhævet, at Völuspå er stærkt påvirket af kristelige forestillinger. Således har *A. C. Bang*, som bekendt, ved en sammenligning mellem digtet og Sibyllinerne ment at kunne påvise en uimodsigelig lighed i ord og indhold[1]). Hertil har *S. Bugge* sluttet sig i sine Studier osv.[2]). Imod dem har *V. Rydberg*[3]) og ikke med mindst styrke *K. Müllenhoff*[4]) udtalt sig. Den sidste har punkt for punkt påvist denne læres uholdbarhed og ved sin fuldstændige forklaring af digtet selv godtgjort, at det må betragtes som et sandt udtryk for den gamle hedenske tro. Det vilde føre for vidt her at give en oversigt over Bangs hypotese og Müllenhoffs gendrivelse deraf; det resultat, som han kommer til, er: »die Völuspa ist, soweit wir sehen und ermessen können, ganz aus dem nordischen oder specieller norwegischen heidentum hervorgegangen und der letzte, reine abschluss einer weltansicht deren wesentliche grundzüge wir auch in dem gemeinsamen germanischen altertum erkennen«[5]).

Her skal man, idet der henvises til de nævnte værker og afhandlinger, dog ikke undlade at søge at påvise, hvorledes Völuspå's indhold i det hele taget fuldstændig stemmer overens med den livs- og verdensanskuelse, som Nordboerne, særlig Nordmændene, nødvendig måtte komme til.

Nordmændene har fra først af måttet stride hårdt for deres udkomme, daglig udholde strabadser og udsætte sig for farer.

---

1) Vøluspaa og de Sibyllinske Orakler i Chria Vidensk. Selsk. Forhandl. 1879, Nr. 9.

2) Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse s. 64.

3) Nordisk tidsskrift (Letterst.) 1881; Undersökningar i germ. mytol. II, 483—588.

4) Deutsche altertumskunde V, særlig s. 14—41. Der kan også henvises til *Niedners* udtalelser i Edd. fragen s. 41 f. Når *Boer* i sin afhdl. har ment at kunne påvise 2 digtere, hvoraf den ene var påvirket af kristendommen, har hele hans udvikling (og kritiske behandling i det hele) ingen overbevisende kraft for mig.

5) Deut. altert. V, 40.

Krige har de idelig ført både med hinanden og med de nærmest omboende folkeslag. Deres liv var længe för vikingetogenes begyndelse blevet et uafbrudt kamp- og krigerliv. At dette hårdføre krigerliv har haft en gennemgribende indflydelse på deres hele livsanskuelse, er en selvfølge.

For det første må vi erindre om den ældgamle forestilling, at den legemlige død ikke uden videre medførte en fuldstændig afslutning af livet; der var et liv efter den. Det kunde umulig være gudernes eller verdensstyrelsens mening, at der ikke skulde være lön for alt det man havde döjet i livet. Den simple retfærdighed måtte medføre, at lönnen kunde væntes e f t e r døden, ti her i livet vidste man den ikke kom. Denne anskuelse finder vi klart udtalt af *Snorre* i hans Gylfaginning. Gylfe-Ganglere spörger, om man drikker vand i Valhal. Da svarer Hárr: »Det var da et sælsomt spörsmål. Tror du, at Alfader indbyder konger og jarler og andre mægtige mænd til sig for at give dem vand at drikke. Da vilde min tro mangen en komme til Valhal, som mente, at da var en slurk vand temmelig dyrekøbt, når han i forvejen havde måttet döje dødelige sår og svie, hvis man ikke dér kunde vænte noget bedre«[1]). Der er ingen grund til at antage, at Snorre ikke her skulde have gengivet en gammel nordisk grundtanke.

Dette liv efter døden kunde man ikke tænke sig, hvad dets hovedbeskæftigelse angik, anderledes, end det jordiske liv. Det måtte blive et spejlbillede heraf — dog kun hvad dets mandige og gode side angik. Ligeså eftertragtet som det var her i livet, at blive en høvdings mand og leve hos ham i fryd og gammen — nyde sommerens kamp- og rejse-glæder og vinterens muntre drikkelag — ligeså tiltalende måtte det håb være, efter døden at føre et lignende liv hos kampguderne (*sigtívar, valtívar*), hvis fyrste var Odin (*Herjann, Sigföðr* osv.), et lignende muntert selskabsliv og et lignende kampliv. Kun var heltenes kampe nu af en anden og mere uskyldig art, en ren l e g, i dette ords egenligste betydning:

Alle einherjer
i Odins gårde
kæmper hver eneste dag,
val de vælger
og rider fra kampen
og sidder så enige sammen,

som det hedder i Vafþrúðnismál (41).

---

1) Snorra-Edda I, 128.

Guderne selv var imidlertid, som ovenfor (s. 30) bemærket, kun ophöjede mennesker med disses fejl og fortrin. Deres liv var det samme som meneskenes, et uafbrudt kampliv. En gennemført logisk tænkning måtte fordre, at dette kampliv fik samme afslutning som menneskenes[1]). Hvad den enkelte kamp var for den enkelte mands endeligt, det var den sidste kamp, den store ragnarökskamp, for gudernes og dermed verdens undergang. Og ligesom man tænkte sig, at det enkelte menneske blev ved med at leve efter døden, således måtte man komme til at tænke sig et andet liv efter den almindelige undergang. Det ene førte aldeles logisk til det andet.

At tænke sig en fuldstændig gentagelse af det syndefulde liv, vilde derimod ikke have været logisk; det nye liv måtte blive i d e a l e t af et liv, netop det som man savnede og så brændende higede efter og som man tænkte sig, at det oprindelig havde været. Den, som aldrig har fred og altid føler trykket af livets tunge byrde, må længes, stærkere end nogen anden, efter den uforstyrrede fred og ro[2]). Det nye liv måtte blive evigt, men for at det kunde være det, måtte det leves af skyldfrie slægter. Herefter kunde der ingen *sigtivar,* kampguder, tænkes, ingen stormende krigsgud, ingen faldnes hal.

Til en sådan mytologisk anskuelse eller til en sådan tro kunde en klar og konsekvent, på livet beroende og dermed overensstemmende tænkning hos Nordmændene føre, uden nogen som helst ydre påvirkning. De lighedspunkter mellem denne og den kristelige tro, særlig hvad opfattelsen af evigheden angår, beror ikke på en indflydelse eller påvirkning fra dennes side. Uligheden i selve ligheden og, ikke mindst, med hensyn til dens forudsætninger er iöjnefaldende nok[3]).

Men nu er det så, at n e t o p V ö l u s p å s e s u d e l u k k e n d e a t b e r o p å e n s å d a n t r o; d e t e r n e t o p d e n n e t r o s k æ r n e, s o m d i g t e t s f o r f a t t e r m e d s i k k e r t b l i k o g

---

1) Jfr. *Simrock:* Mythologi² s. 12.

2) En sådan opfattelse var umulig hos folk, som boede i varme, solrige, frugtbare egne, hvor mennesket allerede i dette liv kunde nyde alle glæder og goder. Et sådant folk var Grækerne; og hvor himmelvidt forskellige er ikke deres forestillinger om livet efter døden.

3) Om man, som *Niedner* vil, dog har at tænke sig menneskene i den nye verden som kraftige og ikke helt ukrigerske, er muligt, men om virkelig krig kan der ikke mere være tale. Det synes mig utvivlsomt.

gennemtrængende tankestyrke giver os. Digtet er i virkeligheden et fuldgyldigt udtryk for og en tro afspejling af den gamle hedenske trosopfattelse, i det mindste som denne måtte være i Norge[1]). Herpå beror da atter digtets store, ja enestående betydning og værd.

Det indhold, som digtet frembyder, fører også i samme retning. Meget eller det meste deraf findes i andre kilder. Digtet forudsætter det samme gudeliv, som der findes i andre gudekvad. Men der findes endel som ikke andre gamle digte indeholder noget om. Således Borssönnernes virksomhed (selv kendes de andre steder fra), læren om gudernes guldalder på Idasletten og de dertil svarende forestillinger om livet efter Ragnarök — alt dette og noget mere findes udelukkende i Völuspå[2]). Det er dog höjst tvivlsomt, om alt sådant er forfatterens egne digteriske påfund. Jeg mener, at de ikke er det — bortset fra iklædningen, völvens optræden og hvad der i digtet hænger sammen dermed, alt det er hans eget —, men at han også i den almindelige folketro har forefundet det meste ialfald af, hvad der — tilfældigvis — ikke er afhjemlet ved andre digte. Men det er muligt, at det er digteren, der først har gennemført et sådant hele, en sådan mytisk historie, og det vidner da höjt om hans digteriske ævne. Jeg tror, at digterens virksomhed består hovedsagelig i den skönne og træffende ordning af æmnet, samt i den fine etiske benyttelse og den tendens, han har haft med sit digt.

De her gjorte betragtninger gör det höjst sandsynligt, at digtet er *norsk* og ikke islandsk, og dette vil i det følgende så omtrent blive hævet til vished. Når *Müllenhoff* fremfører forskellige grunde for, at Völuspå er norsk og ikke islandsk[3]), f. ex. det, at örnen omtales flyvende på bjærgene og der fangende laks, at forskellige

---

[1]) *B. M. Olsen* har i sin afhdl. (i Skírnir) særlig søgt at hævde kristelig indflydelse; bortset fra v. 65, der kun findes i Hauksbók, hævder jeg, at der intet kristeligt er i hele digtet.

[2]) Om alle de herhen hørende enkeltheder henvises til min Völuspá, afsnit VII.

[3]) Deut. altert. V, 10 ff. Når *Boer* i sin afhdl. s. 311 bemærker, at „det peger alt mod Island", er det ikke af vejen at påpege, at dette „alt" kun er Boers egen subjektive opfattelse og intet andet. Ganske urigtigt er hvad der findes i noten s. 339. Ikke bedre bevendt er det med *Niedners* grunde for, at digtet skulde være islandsk (fimbulvinteren; hvorledes skulde den være mere islandsk end norsk?) Hvad man i så henseende ellers har fremført, er fuldstændig illusorisk. Det gælder frk. M. A. Phill-

ἅπαξ λεγόμενα forekommer, at *tungl* bruges i betydningen 'himmellegeme', kan der ikke tillægges disse ting nogen betydning. Alt dette kunde lige så godt være islandsk som norsk. Heller ikke har ordet *hveralundr,* hvad man har tillagt stor betydning, noget at betyde. Det er aldeles ikke sagt, at ordet *hverr* her betyder 'en varm kilde'; 'kedellunden' er blot en betegnelse for en vild bjærgegn med mange huler. Enkelte ords betydning synes dog at tale for, at digtet ikke er islandsk; således *afráð* i betydningen 'afgift'[1]; derimod ikke *eimi* = 'røg', som Müllenhoff fejlagtig mente.

At bestemme digtets tilblivelsestid ved hjælp af det selv er ikke så let[2]). *Müllenhoff* antog[3]), at det kunde høre det 9. århundrede til. Herimod har *J. Hoffory* udtalt sig[4]); han mener, at man ved hjælp af den oldnordiske metrik kan bestemme digtets alder, og han mener da, at Völuspå »frühestens um die Mitte des 10. Jahrhunderts gedichtet sein kann«[5]). Ved denne bestemmelse går Hoffory ud fra det vers i fornyrðislag, som findes på Rökstenen. Berettigelsen af denne fremgangsmåde kan imidlertid ikke fuldt indrömmes. En ikke-norsk indskrift, tilmed af den slags, som Rökstenens vitterlig er, tör ikke udelukkende lægges til grund for den sproglige bedömmelse af et norsk (eller islandsk) digt. Sproget behøvede ikke at udvikle sig ens på alle steder i Norden i det 10. århundrede og har faktisk heller ikke gjort det[6]). Når således et til stammen hørende *i* og *u* optræder i Rökindskriften *(sitir, garu*ʀ; det er forresten ikke sikkert, at der skal læses *gar-u*ʀ), har man derfor ingen ret til at forudsætte dettes tilværelse i norsk-islandsk, og at indsætte det i oldkvadene (eddakvad eller skjaldekvad) vilde være vilkårlighed. Der er ganske andre ting at tage i betragtning ved bedömmelsen af et kvads alder, end dets metrik, uden at jeg dog helt vil nægte dens betydning.

---

potts opfattelse af Surt (Arkiv XXI, 1905) som islandsk åndsprodukt. Der er i digtet absolut intet, der kan siges at være særislandsk.

1) Derimod forekommer ordet i denne betydning i Norge langt ned i tiden; se *Fritzners* ordbog²: *afráð*. Ordet *afhroð* er blot en forvanskning af ordet.

2) Af nærliggende grunde kan jeg intet hensyn tage til *Dietrichs* afhandling i Zeitschr. f. deut. alt. VII. Han mener nemlig, at Völuspå hører det 8. årh. til.

3) Deut. altert. V, 12.

4) Gött. gel. Anzeigen 1885, s. 27 = Eddastudien I, 1889, s. 29.

5) Gött. gel. Anz. 1885, s. 34 = Eddastudien I, 40.

6) Jfr. *A. Noreen:* Arkiv III 28 not. *B. Symons*: Bijdrage etc. 17.

På grund af de i det hele yderst simple omskrivninger *(kenningar)*, som Völuspå fremviser[1]), kunde man føle sig fristet til at sætte digtet langt tilbage i tiden, ja til det 9. årh. Men på den anden side må det indrömmes, at de lige så godt kan stamme fra det 10. årh.; et par (som *moldþinurr* og *sviga læ)* viser dog, hvad deres karakter angår, et temmelig fremskredet standpunkt. Det elegante sprog og de lige så elegante rytmer taler heller ikke for, at digtet skulde være samtidigt f. ex. med de ældste skjaldekvad.

I de forskellige digte er man berettiget til at se, eller i det mindste at søge noget, som kunde være fremkaldt ved virkelige forhold eller begivenheder, en större eller ringere afspejling af tidsånd eller tilstande, hvor der på grund af vedkommende digts indre beskaffenhed kunde være tale om en sådan. En forfatter eller digter er jo som oftest et udtryk for sin tid og påvirket af den.

Vil man nu i digtet søge, hvad man kunde kalde en historisk baggrund, tror jeg, at særlig dettes 2. hovedafsnit giver os et ganske godt og tilforladeligt vink, særlig, som det også var at vænte, i det afsnit, hvor 'nutiden' beskrives. En sådan baggrund har *Hoffory* også antaget, idet han, efter at have bestemt digtets formentlige alder, udtaler følgende: »Sie [Die Völuspá] ist also in den letzten Jahrzehnten vor dem Eindringen des Christenthums entstanden, in der wilden Gährungszeit, wo das Alte in voller Auflösung begriffen, das Neue noch nicht zum Durchbruch gekommen war«[2]). Hertil skal kun bemærkes, at tidens gæring og troens opløsning var i Norge lige så stor i den 2. som i den 3. fjærdedel af det 10. årh. og at digtet af den grund lige så godt kan stamme fra o. 925 som fra o. 950.

Når det nu i v. 45 hedder: »Brødre vil slås og blive hinandens banemænd«, kunde det ligge nær at opfatte dette som fremkaldt

---

1) Disse er følgende: for mennesken e: *megir Heimdallar*, for guderne: *sigtívar*, Freyja: *Óðs mær*, for Odin: *Yggjungr ása, Friggjar angan*, for Tor: *mögr hlöðynjar, burr fjörgynjar, miðgarðs véorr, Óðins sonr*, for Balder: *Óðins barn*, Freyr: *bani Belja*, Víðarr: *mögr Sigföður*, Loki: *bróðir Býleists*, jætter: *fiflmegir*, midgårdsslangen: *moldþinurr*, ulve: *fenris kindir, mögr hveðrungs*, Skoll: *tungls tjúgari*, Gjallarhorn: *hljóð Heimdallar*, Mimers brønd: *veð valföðrs*, ild: *sviga læ, aldrnari*. Hertil kommer nogle enkeltnavne som: *verr, firar, tívar, sigtívar, eyrarúna, burr, bjóð, baðmr, jörmungandr*, jfr. *lind* = skjold, *fjör* = blod.

2) Gött. gel. Anz. 1885, s. 34 = Eddastudien I, s. 40.

ved virkelige tildragelser. Der er et tidspunkt i Norges historie i 10. årh., hvorpå dette synes at passe, men også kun ét. Det er den tid, da kong Harald hårfagres sönner kæmpede om magten og fældede hinanden[1]). Særlig var det dog Erik blodøkse, som dræbte flere af sine brødre. Han indebrændte således Rögnvald tilligemed 80 sejdmænd; han dræbte sin broder Bjórn i et åbent slag, hvilket fandt en almindelig misbilligelse. År 934 fældede han endnu 2 af sine brødre, Óláfr og Sigrøðr. En eller to døde pludselig, og Erik (eller Gunnhildr) blev mistænkt for at have forgivet dem. Dette, at kongen selv ikke brød sig om de helligste slægtskabsbånd, måtte göre et uudsletteligt indtryk på samtiden, og langt stærkere, end om en eller anden person af underordnet rang og betydning havde dræbt sin broder. Dette fremgår ikke alene af Snorres levende skildring, men også af et vers, som er forfattet omtrent samtidig med disse begivenheder (934) ganske vist af Eriks bitre fjende, men den almindelige stemning, som der kommer til orde, er ikke til at tage fejl af. Det er Egill Skallagrímsson, som i et vers kalder Erik *bræðra søkkvir*[2]), som om han, i en særlig grad, var en brodermorder. Det indtryk, som disse blodige broderfejder har gjort på samtiden, viser også det tilnavn, som Erik fik: blodøksen.

På grund heraf måtte Völuspås tilblivelsestid sættes til årene 930—40 eller ikke ret meget senere. Dette kan bestyrkes ved endnu en betragtning.

En hensigt må forfatteren have haft med sit digt, men hvilken er denne? På grund af digtets hele karakter ligger det nærmest at antage, at forfatterens hensigt var for samtiden at fremstille den hedenske lære ren og uforfalsket og særlig at fremhæve den sidste tid, genfødelsen og det dermed forbundne liv *for at* vise, at den hedenske lære i så henseende ingenlunde stod tilbage for den nye bebudede lære, den kristne tro, som nu var begyndt at trænge sig frem. Digtet er efter min opfattelse fremkaldt ved kristendommens indtrængen eller ved forsøg på at indføre den, og er forfattet for at modarbejde denne, og har altså for så vidt, men også kun for så vidt ,et forhold til kristendommen.

Dette passer nu fortræffelig til den antagne tilblivelsestid. Efter

---

1) Se f. ex. Heimskringla I 149 ff.
2) Egilssaga, 1886—8, s. 199, 385—6.

at Erik blodøkse havde forladt Norge (935) blev Hakon Adelstensfostre taget til konge. Om ham var det bekendt, at han var opdraget i den kristne tro i England. Det måtte hos de norske 'rettroende' hedninger vække alvorlige bekymringer at have udsigt til at få en konge, der havde en anden tro, end hans forfædre, og som måske vilde göre et forsøg på med magt at indføre sin tro og omstyrte den gamle, noget som Hakon jo også i virkeligheden forsøgte. Hvor ivrige blotmænd Nordmændene, særlig Trønderne, dengang var, viser fortællingen om deres forhold til Hakon i anledning af den nye lære[1]).

Jeg må således antage, at Völuspå i virkeligheden er forfattet o. 935 (935—50), dette er ikke langt fra at stemme med *Hofforys* ovenfor nævnte antagelse.

Digtets overleveringsform er, særlig i Hauksbók, ikke god; her er versene kastede om mellem hinanden på en meget forstyrrende måde (se noten s. 124), hvorimod rækkefølgen i codex regius i det hele er rigtig. Men i bægge håndskrifter er digtet i lige stærk grad interpoleret. *Müllenhoff* mente[2]), at digtet (ɔ: bortset fra indskudene) var fuldstændigt på enkelte versstumper nær. Han har tillige ment at kunne påvise et vist symmetrisk talsystem indenfor digtets enkelte partier, hvilken antagelse er meget usandsynlig, når man ser hen til eddadigtenes overleveringsform i det hele. Endogså *Hoffory* har indrömmet, at en sådan antagelse for Hávamálssamlingens enkelte stykker er forfeilet[3]).

De mange og store spring i fortællingen, som findes navnlig i digtets første del, forklarer jeg simpelthen ved at antage, at flere vers er udfaldne; for delvis i det mindste at erstatte disse er vers af andre digte indsatte. Jfr. ovenfor s. 114. Også andre fejl i overleveringen er mulige, f. ex. vekslingen af *ek* og *hon*, jfr. *A. Heuslers* ord.[4])

Anm. De interpolerede vers. a, Vi har da først 2 vers (B 5—6) af et kosmogonisk digt; de handler om solens omflakken, om månens betydningsløshed, för end universet blev ordnet, samt om hvorledes guderne gav de forskellige tider deres navne. Det sidste vers er vistnok et brudstykke af 2 vers. Ved siden af og efter v. 4, hvor solens regelmæssige gang og

---

1) Se f. ex. Heimskringla I 185 ff.
2) Deut. altert. V, 97.
3) Eddastudien I, 42 not.
4) Der dialog s. 242.

virksomhed forudsættes, er disse vers ulogiske og umulige, således som *J. Hoffory* træffende har påvist[1]). Versene er imidlertid gamle og vigtige.

b, Dernæst 2 vers (B 9. 10) om dværgenes skabelse. Det passer aldeles ikke til völvens kortfattede tale at behandle så ganske underordnede væsner som dværgene i den grad vidtløftig. Af samme grund er de følgende 3 vers (B 11—13), indeholdende dværgenavne, også uægte; fremdeles 3 vers (B 14—16) om en særlig dværgeslægt. Heraf er de førstnævnte vers den ældste interpolation, hvortil man så på grund af indholdets större eller mindre lighed efterhånden har föjet de andre brudstykker. Men de 2 første er indkomne, fordi de begyndte på samme måde som et ægte vers (B 23).

c, 2 vers (B 17. 18), der handler om menneskets skabelse. Det første vers begynder på lignende måde som B $8._5$ og er oprindelig indsat som en direkte fortsættelse af dette vers. Derpå blev B 9. 10 indsatte og så fremdeles.

d, 2 vers (B 19. 20) af et kosmologisk indhold om Yggdrasilsasken og Urds brønd, hvorfra de 3 norner kom; vers 20 er atter sammensat af 4 + 8, disse sidste udgörende et helt vers (nornernes navne).

e, **B 30** er sammensat af et halvvers (ægte) og et helt vers, bestående af valkyrjenavne.

f, I **B 32—33** er et helt vers fra Baldrs draumar i en lidt forandret skikkelse optaget. V. 32_{1-4} + 33_{5-8} er det oprindelige Völuspå-vers.

g, **B 37** handler om 2 sale, dværgeslægten på Niðavellir og jætteslægtens på Ókólnir. Dette vers har intet som helst at göre med Völuspå og forstyrrer sammenhængen, hvor det findes. Det er blevet indsat på grund af sin formelle lighed med det følgende vers, der handler om Nåstrand og 'salen' dér.

h, I analogi hermed er 4 linjer indsatte i B 45.

i, **B 48** er et interpoleret vers, der kun indeholder en udtværet og omstændelig beskrivelse af det oprør, som hele verden kom i för ragnarök, det foregående vers (47) har imidlertid, ganske vist meget kort, men særdeles betegnende beskrevet dette oprør. Det er uantageligt, at bægge vers skulde stamme fra samme forfatter.

k, **B 55** handler om, hvorledes Víðarr hævner Óðinn; men sådanne enkeltheder ligger udenfor völvens hensigt, som ofte kun antyder vigtige begivenheder, som Freys fald[2]).

l, **B 65**, halvverset om „den mægtige", hvorom ovenfor.

b. Vafþrúðnismál. Grímnismál. Baldrs draumar. Hárbarðsljóð.

Alle disse digte er Odinskvad (det sidste tillige et Torskvad). De viser alle Odins overlegenhed over alle andre væsner, jætter, mennesker, ja selv guder, og hans virksomhed med

---

1) Eddastudien I, 73 ff.

2) Angående disse forskellige interpolationer kan der i det hele henvises til *K. Müllenhoffs* Deutsche altertumskunde passim; særlig s. 234 f.; *Boer*: Kritik der Völuspá.

hensyn til verdens styrelse. I formel henseende er de meget ulige. Det første er en velordnet dialog uden nævneværdige interpolationer, det andet er monolog, holdt i en pineful situation, stærkt interpoleret og adskillig forvansket, det tredje er af en mere episk karakter end de to andre, men er dog hovedsagelig en dialog (i en mangelfuld skikkelse). Alle disse 3 kvad er prægede af den höjtideligste, ja bitreste alvor, hvor det går på livet løs. I modsætning til disse står det fjærde, en dialog mellem to hovedguder, hvor det selvfølgelig ikke kan gælde livet, men de åndelige fortrin. Ved sin humoristiske og lette skæmtefulde tone danner dette digt også en modsætning til de 3 andre. Det danner endvidere en overgang til de kvad, som udelukkende handler om Tor.

1. **Vafþrúðnismál.** Dette digt falder i 3 dele. Først er der en indledning på 5 vers. Odin beder sin hustru Frigg om råd, idet han siger, at han har lyst til at besøge den meget vise jætte Vafþrúðnir for at måle sig med ham i visdom og erfare, hvem der ved mest. Frigg råder ham fra at rejse, ti: »jeg kender ingen jætte så stærk [o: så åndelig overlegen] som Vafþrúðnir«[1]). Frigg kalder Odin for »hærfader« og »alfader«. Disse navne er her særdeles betydningsfulde, ligesom hele indledningen er smuk og dybsindig[2]). Ved at kalde Odin således minder Frigg ham om hans beskyttende og alt-styrende virksomhed; hvis han kom til skade, vilde det være ubodelig ulykke for hele verden; af denne grund søger hun at holde Odin tilbage. På den anden side ved hun meget godt, at det ikke kan gå an, at der lever noget væsen i verden, som kan tænkes at være Odin overlegent. Da hun derfor ser, at det ikke nytter at göre Odin forestillinger, ønsker hun ham alt held på rejsen:

Hil dig ved afrejsen,
hil dig ved hjemkomsten,
hil dig undervejs.

Odin begiver sig afsted, Yggr [den frygtelige[3])] træder ind i jættens hal.

---

1) Navnet betyder; „stærk i at væve, i at give indviklede og vanskelige spörsmål“. Således allerede *Finn. Magnusen* i Den ældre Edda I, 73.

2) *Müllenhoff*, som ellers så smukt og rigtigt har analyseret dette digt (Deut. alt. V, 237—50), synes ikke rigtig at have forstået denne på engang lige så vel motiverede som vel motiverende indledning (s. 238).

3) *Yggr* kaldes Odin her særdeles betegnende. Idet han træder over tærsklen i jættens hus, er han 'farlig' for denne.

Odin kommer ind og siger — fiffigt nok — i en temmelig brøsig tone: »først vil jeg vide, om du er vis eller alvidende, jætte«. Jætten går i den opstillede fælde og opfatter disse ord som en opfordring fra den fremmede mand til kappestrid om visdom og siger, idet han måler den ubekendte med öjnene:

Hvad er du for en,
som i mine sale
taler mig således til?
ud af min hal
du ej skal komme,
medmindre du er den viseste.

Odin lader nu, som om han bliver forskrækket og siger indirekte, at det ikke var hans hensigt at udfordre jætten: »jeg er kun en vandrer (en rejsende[1]), som tilfældigvis er kommen til dit hus, langvejs fra, træt og törstig«. Jætten byder ham plads og gentager, at nu skal det prøves, hvem der ved mest, »gæsten eller den gamle vismand«. Herpå giver Vafþrúðnir Odin 4 spörsmål af mytologisk art i den hensigt at prøve, om det i det hele taget er værdt at indlade sig i en ordstrid med den fremmede. Denne består prøven, og nu er det Vafþrúðnir selv, som opfordrer Odin til en væddestrid, hvor den tabende skal miste hovedet. De meget vidende jætter plejede ikke at være synderlig fremsynte. Nu har Odin netop fået sin vilje, opnået sin hensigt, den, at spille spörgerens og ikke den spurgtes rolle. Her har Odin straks vist sig som den overlegne. Resten af digtet er lutter spörsmål fra Odins side og svar fra Vafþrúðnirs; først 12 spörsmål (»sig mig det som det første — det tolvte«), hvis indhold er hentet fra kosmogonien, fra jætternes og gudernes historie (mytologien). Det sidste af disse spörsmål er dog, hvorledes jætten kan vide alt dette. Jo, han er gammel og vidtberejst. Herpå følger 5 spörsmål, som alle begynder med: »Vide jeg fór, meget jeg prøved, meget har jeg prøvet magterne« [»men aldrig har jeg fundet én som dig« er det underforståede], og handler om de sidste tider, men jætten kan svare rigtig også på dem. Odin ser nu, at han for at frelse sit hoved må gribe til noget afgörende, og han giver så

---

[1]) Odin kalder sig *Gangráðr* (= vandreren); dette navn er her det eneste rigtige (og ikke *gagn-*, som hdskr. fejlagtig har); se *K. Gíslason*: Tillægsbemærkninger om RÍÐR i Aarb. f. n. Oldkh. 1870, s. 135—7.

jætten tilsidst det dræbende spörsmål: »Hvad sagde Odin i sin söns øre, förend denne blev båren på bålet?« Da det under enhver væddestrid som denne må forudsættes, at spörgeren selv kunde svare på sit eget spörsmål — ellers havde han ikke lov til at stille det — indser jætten øjeblikkelig, at det var Odin selv, han har givet sig i lag med. Men han vidste tillige, at det var en uløst og uløselig gåde, hvad Odin havde hvisket den døde Baldr i øret. Han havde derfor kun ét at göre, at erklære sig for overvunden:

Ingen ved
hvad i fordums tid
du i din söns øre sagde;
med døende tunge
har jeg meddelt min visdom
og om guders skæbne talt.

Det er slutningsverset. Vi må af os selv föje til, at Vafþrúðnir mister sit hoved.

Ser vi på spörsmålene, så gælder alle Vafþrúðnirs spörsmål ydre konkrete ting (navnene på dagens og nattens heste, på elven der skiller jætternes land fra gudernes, på slagmarken for ragnarökskampen); Odin begynder med at spörge om jorden, månens og solens, vinterens og sommerens herkomst; dernæst om det ældste væsen (Ymir; 3 spörsmål), om Vafþrúðnirs egen viden — så om vindens oprindelse; dernæst bringer Odin samtalen ligesom nærmere sig selv og guderne ved at spörge om Njords herkomst, om Einherjerne — og atter om jættens viden (ligesom i beundring for denne); så spörges der om menneskene, der overlever fimbulvinteren, og andet vedrørende ragnarök og tiden efter denne — så sluttes med det dræbende spörsmål. Digtets dialogiske form har beskyttet det mod megen overlast. Et halvvers er gået tabt; enkelte linjer vistnok tilföjede. Men da versene (spörsmålene) alle (til v. 42, »det tolfte«) begynder med tal, er den oprindelige versorden bevaret. Noget strængt følgerigtigt princip er ikke gennemført; således havde spörsmålet om vinden (v. 36—37) bedre passet efter spörsmålet om vinter og sommer (v. 26—27). Dette viser, at man ikke skal kræve altfor stræng systematik i de gamle digte.

I teknisk henseende er digtet fortræffeligt. Navnlig viser indledningen en overraskende ævne til at frembringe heldige situationer, og snild er hele dialogens gang; denne viser, hvor klart og øvet öje de gamle forfattere havde for den dramatiske udvikling og spænding, der her efterhånden jævnt stiger til sit höjdepunkt,

så at tilhører og læser ikke et öjeblik trættes, ikke et öjeblik er åndsfraværende.

Der er en anden ting, som de gamle forfattere har deres styrke i — ævnen til i korte og raske træk at fremstille en persons psykologiske ejendommeligheder og konsekvent at fastholde disse hele digtet igennem. Herved bliver personerne så levende og helstøbte for os, som om vi kunde se dem gå og stå og høre dem tale.

I Vafþrúðnismál haves 3 personer: Frigg, den ömme hustru, som på grund af sin kærlighed til Odin helst vil holde ham tilbage, på den anden side er hun en gudedronning, som kender hele verdens skæbne, »skönt hun ikke gærne taler derom«, og hun ved, at det må så være, at Odin er nødt til at prøve sine kræfter med alt, hvad der er stærkest i verden.

Odin viser sig som den alstyrende gud, der ikke kan tåle at vide, at noget væsen er klogere end han, allermindst et jættevæsen; men han fremtræder tillige som den vise, veltalende og fremfor alt smidige ånd, der ved sin egen overlegenhed sejrer over den rå kraft,

og endelig Vafþrúðnir, den vise, alvidende jætte, med den ubændige og lidet böjelige ånd, som er alle jætter medfødt. Ved at man mindes Vafþrúðnir, kommer man til at tænke på den rasende tyr, som styrter frem i blinde for at gennembore det forfulgte offer. Hvis dette ikke er fra sans og samling, gör det et raskt og lynsnart spring til siden, hvorved det kan redde sig og hvorved det ligesom driver gæk med det vilde, klodsede dyr, som ikke synes at kunne ane en sådan fiffighed. — I Odin og Vafþrúðnir mødes på den ene side viden om fortiden og åndeligt fremsyn, parret med aldrig svigtende veltalenhed og rolig smidighed, og på den anden side en vidtrækkende, men overfladisk gold indsigt i fortids og fremtids begivenheder, forbundet med blind selvtillid, fremfusenhed og åndelig uböjelighed.

Denne modsætning mellem gude- og jættenaturen er fortræffelig grebet og skildret.

Digtet har en særdeles stor betydning i mytologisk henseende og udfylder på en måde Völuspå, som *Müllenhoff* har bemærket[1]), men er sikkert ikke digtet med dette kvad for öje i den bestemte hensigt at udfylde det. Det er blevet benyttet af *Snorre*

---

[1]) Deut. alt. V, 244 fg.

Sturluson i hans Gylfaginning, der endogså anfører flere vers deraf[1]).

Digtet er et kappestridsdigt og dets form er hentet fra de i sagaerne så ofte omtalte og særlig i de mytiske sagaer ofte forekommende *sennur,* ordtrætter i kongens hal, og den ældgamle mandjævning, som om vinteren ved drikkelaget var en almindelig og yndet fornöjelse[2]), der ofte kunde udarte til virkelig strid og fjendskab.

Det er næppe muligt med bestemthed at sige, hvor gammelt digtet er eller hvor det er blevet til; selve digtet indeholder næppe noget af afgörende betydning for dette spörsmål, navnlig ikke for det sidste. Enkelte ting kan dog særlig fremhæves. Der forekommer i digtet ordet *Hreiðgotar* med *h* i forlyd; i det 12. årh. er ordet, hvad der klart fremgår af håndskrifternes skrivemåde, på Island blevet opfattet som *Reiðgotar* (»de ridende Goter« for »de herlige, berömte Goter«). Digtet har i sproglig henseende alle tegn til at høre det 10. årh. til. På den anden side tyder troen på jætter med mange hoveder på et meget fremskredet stadium, hvilket dog ikke siger så meget, dog er der her at mærke, at der kun er tale om en jætte med 6 hoveder, medens Hymiskviða f. ex. omtaler jætter med 900. Digtet synes således i det mindste at være ældre end Hymiskviða. Om en fremskreden tid vidner brugen af *fenrir* (= det ulveuhyre, som forfølger og sluger solen). I forbindelse hermed mindes om, at der i digtet forekommer det symbolske navn *mögþrasir* = en, der ønsker sönner, börn, ɔ: 'et menneske'. Da nu digtet forudsætter de samme tidstilstande som f. ex. Vsp. og synes at frembyde samme tendens, nemlig den at hævde de gamle guders overlegenhed, synes det rettest at måtte henføres til det 10. århundreds første halv- eller fjærdedel.

2. **Grímnismál.** Dette digt indledes i hdskr. med et p r o s a-s t y k k e, hvori det fortælles, at kong Hrauðungs to sönner, Agnarr og Geirrøðr, var roet ud for at fiske, men at stormen drev dem om på havet indtil de endelig kom til et land, hvor de led skibbrud. Der traf de en mand og en kvinde i en hytte. Hos dem var de om vinteren og blev opfostrede af dem, Agnarr af konen, Geirrøðr af

[1]) Nemlig v. 18, 30_{4-6}, 31, 35, 37, 41, 45, 47, 51.

[2]) Se f. ex. Örvar-Oddssaga, 1888, s. 156—168. Også den fortræffelige *mannjafnaðr* (Hkr. III, 393 f.) er et udmærket eksempel herpå.

manden, som lærte ham »råd«. Om foråret gav manden dem et skib og talte med Geirrøðr under fire öjne, för end de rejste. De sejlede nu bort og kom til deres faders rige; men da de skulde gå i land, sprang Geirrøðr först i land og stødte med det samme skibet ud med Agnarr på, som nu førtes atter ud på havet. Geirrøðr blev konge efter sin fader og blev meget berömt. — Odin og Frigg sad en dag i Hlidskjalf. Da sagde Odin i en drillende tone: »ser du d i n fostersön Agnarr, hvor han lever sammen med en jættekvinde i en hule, medens m i n fostersön Geirrøðr er konge«. Frigg svarede: »Han er en sådan »madnidding [ɔ: karrig på mad], at han sulter sine gæster, når han finder, at der kommer for mange«. Odin sagde, at det var usandhed, og herom væddede de. Frigg sendte sin tærne Fulla til Geirrøðr for at sige ham, at en troldkyndig mand, som kunde kendes derpå, at hunde ikke vilde angribe ham, vilde komme til ham. Dette skete. Der kom en mand i en b l å kappe, hvem hundene ikke gjorde noget. Geirrøðr lod denne mand, hvem han uheldigvis ikke genkendte, gribe og sætte mellem to bål; her sad han i 8 nætter, uden at nogen ynkedes over ham, med undtagelse af Geirrøðs tiårige sön Agnarr; han gav manden noget at drikke, men da brændte allerede hans kappe[1]). G r í m n i r (ɔ: den maskerede, ukendelige), som han kaldte sig, begynder så sin monolog (digtet)[2]).

Således som digtet er overleveret. er det straks ved et öjekast klart, at det ikke kan have sin oprindelige skikkelse. Dette spörsmål må først og fremmest tages i betragtning og tilnærmelsesvis løses, de uægte vers bestemmes og udskydes, hvorefter det vil vise sig, hvad digtets egenlige mening og tankegang er. Man kunde tro, at opgaven var ret vanskelig, men den er i dette tilfælde temmelig let.

Der har ikke manglet forsøg på at udskille de interpolerede partier og vers. Således har *Müllenhoff* antaget, at v. 1—5, 8, 9, (10?), (18—20?), 21—3, 25, (26), 36, 42, 45—49 (÷ 47_{5-8} og 48_{1-4}), 51—3 er ægte, og han tilföjer: »wir erhalten so zwar eins der kleinsten, aber eins der grossartigsten lieder der Edda, eine offen-

1) Endel heraf er sikkert et ældgammelt folkesagn, der genfindes hos Nordmænd og Lapper, se *Bugge*: Studier etc. 25—6. Den første del er efter min mening sent föjet til og ikke i forbindelse med digtet. Den sidste del kan have fulgt digtet fra først af som en slags forklaring.

2) Det findes i cod. reg. og i 748. Desuden findes i Snorra-Edda følgende vers: 11—15, 18—20, 23, 24, 29, 34—6, 40, 41, 43, 44, 46—48.

barung Oðins in seiner ganzen herlichkeit und furchtbarkeit«[1]). *B. Symons* havde tidligere gjort et lignende forsøg[2]), men har senere sluttet sig »i alt væsentligt« til Müllenhoffs kritik[3]). *A. Schullerus* forsøgte en rekonstruktion af digtet[4]), der imidlertid må betragtes som fuldstændig mislykket. Endelig har R. Boer udførlig behandlet digtet[5]), og kommer til det resultat ,at v. 1—3, 9, 10, 21—23, [24, 26?], 45—47 $_{1-3}$ + 48 $_{5-7}$, 51 $_{1-2}$ + 52 $_{3-6}$, 53 er ægte; han mener ikke, at overleveringen viser noget tegn på, at vers er gået tabt, heller ikke at vers er bleven omstillede. Man ser, at dette resultat ikke er så langt fra det, Müllenhoff kom til[6]).

Hvad de forskellige interpolationer angår, har Müllenhoff utvivlsomt i hovedsagen ret. Nogle af disse røber sig öjeblikkelig selv. Den urigtige tælling i v. 6, alle de forskellige navneremser (v. 27, 28, 47$_{5-8}$ + 48$_{1-4}$, der udgör et vers i fornyrðislag, 49), samt de i forskelligt versemål (v. 2, 28 delvis, 33) forfattede vers er i så henseende oplysende. Der findes fremdeles enkelte vers af kosmogonisk indhold, der står aldeles isolerede for sig uden nogen sammenhæng med det foranstående eller følgende osv. Ser man bort fra disse åbenbart interpolerede vers og undersøger dem der bliver til rest, vil det let vise sig, at de allerfleste handler om Odin og hvad der står i den nærmeste berøring og forbindelse med ham; man undgår ikke at lægge mærke til en stigende udvikling fra det mere dunkle og forblommede til det mere tydelige og åbenlyse, som ender i det i sin tydelighed så forfærdelige tilråb: *nú knátt Óðin séa*. Forfatterens hensigt var med andre ord den, efterhånden at lade den drukne og forblindede Geirrøðr komme til forståelse af, at den mand, han piner, er hans gode ven og fosterfader, Odin selv, og denne hensigt skal opnås ved at Odin omtaler forskellige ting, som til-

1) Deut. alt. V, 159.
2) Taalkundige bijdrage etc. II (1897).
3) Die lieder der Edda I, 69.
4) Paul-Braune: Beiträge etc. XII, 271 ff. Hans ordning er: 1, 42, *** 3—8, 11—17 *** [9—10 Vafþr.! 41, 18—25 Sn. E. I 340] *** 29$_{1-6}$, 30? 31, 32, 33? 34? 35, 37—9 *** 51—3, 45.
5) Arkiv f. nord. fil. XXII, 133 ff.
6) *R. Much* har i Zs. f. deut. alt. bd. 46 skrevet, en afhdl. Der sagenstoff der Grímnismál, i hvilken der særlig påvises en parallel til sagnet i Hervararsaga (Heidrek og Gestumblinde), men iøvrigt behandles digtet selv ikke her.

hørte ham selv eller på en eller anden måde stod i forbindelse med ham. Odins således for dagen lagte nöje kendskab til disse ting skulde åbne öjnene på Geirrøðr; det vilde endnu mindre have hjulpet, om han straks havde sagt: »jeg er Odin«. Men Geirrøðr er ikke opmærksom under Odins tale. Deri lå hans store skyld. Og da det ikke går op for ham, hvem »troldmanden« er, förend Odin efter alle omsvøbene ender med det nu så virkningsfulde: »nu kan du se Odin, tag mig om du kan«, udebliver ikke straffen; da var det for sent at åbne öjnene.

Hvis dette har været forfatterens hensigt og tankegang, hvad der næppe kan bestrides, har vi dermed fundet en ledetråd til en skarpere bestemmelse af digtets oprindelige omfang. Det er da en selvfølge, at kun de vers, som i en eller anden henseende handler om Odin selv eller hvad der står i forbindelse med ham, kan være ægte. Således kunde det på forhånd antages, at følgende vers var ægte; 1, 3, 4_{1-3}, 7—10, 18—23, 25, 26, 36, 42, 45—48 (÷ 47_{5-8} og 48_{1-4}), 50—3. Da nu dette resultat på enkelte undtagelser nær stemmer med Müllenhoffs, der ikke ses at være gået ud fra den samme tanke, som ovenfor er fremført (han går ganske vist ud fra den, i det indledende prosastykke givne situation), delvis også med Boers, turde deri ligge en betryggelse for, at de virkelige grænser for de ægte bestanddele af Grímnismál er fundne. Det skal dog bemærkes, at der om enkelte vers altid kan være nogen tvivl, f. ex. om v. 7—8, 36; derimod næppe de iøvrigt dunkle vers 42 og 50.

Odin-Grímnir begynder med at klage over den brændende varme og ilden, som alt har fat i hans kappe. Han takker for den drik, som Agnarr lige i forvejen har givet ham og lover ham god lön derfor. Derpå nævner Grímnir et helligt land »i nærheden« af aser og alfer, en antydning af hans eget hjem. Dernæst omtaler han sine boliger, Søkkvabekkr, hvor han lever med Sága (= Frigg), Glaðsheimr og Valhal, som udførlig beskrives. Den mest logiske fortsættelse heraf er de vers, som handler om livet i Valhal, om kokken dér og einherjernes føde, om Odins ulve og ravne, om floden, som strömmer forbi (eller omkring?) hallen, om ydre ejendommeligheder ved Valhal, dens port og döre, dens ged og hjort; herpå følger et vers om valkyrjerne, som muligvis er flyttet bort fra sin oprindelige plads; det kunde have stået næst efter verset om einherjerne. De to følgende vers (42, 45) er vanskelige at forstå; så meget synes mig vist, at de indeholder en bestemt hentyd-

ning til situationen. Disse vers, foran hvilke der muligvis mangler nogle strofer, kan opfattes som en overgang til den sidste del af digtet, hvori Odin efterhånden ligesom nærmer sig sin egen person. Han opregner forskellige af sine ved tidligere lejligheder bårne navne, som han kunde forudsætte, at Geirrøðr kendte noget til, men ligemeget hjælper det. Tilsidst vender Odin sig da direkte til den nu redningsløst fortabte Geirrøðr i følgende vers:

Du er drukken Geirrøðr,
altfor beruset.
— — — —
meget har du tabt,
min nåde har du mistet
og alle einherjers gunst.

Meget lærte jeg dig,[1])
kun lidet du husker;
dine venner har med dig
at göre.

Min vens (ɔ: Geirrøðs) sværd
jeg ligge ser
blodbestænkt overalt[2]).

Ægdræbt val (ɔ: Geirrøðr) nu vil
den Frygtelige (ɔ: Odin) få,
dit liv jeg ved er ledet,
grumme er dig diser,
nu kan du Odin se.
Tag mig nu hvis du kan.

Det er klart, at med disse ord forsvinder Odin[3]); hvorledes, siges der intet om, og derom har der sikkert aldrig stået noget i sangen. I det følgende prosastykke fortælles, at Geirrøðr, der havde leget med sit sværd, nu vilde stå op og tage Odin bort fra ilden, men han snublede og faldt over sværdet, som stod midt igennem ham; siden blev hans sön Agnarr konge.

Müllenhoff har ret, når han kalder digtet »eine offenbarung Oðins in seiner ganzen ... furchtbarkeit«. Denne frygtelighed bliver så meget större, som Odin her står overfor et overmodigt menneske, hvor det jo er forud givet, at dette må komme til kort. Denne Odins »åbenbaring« har digteren selv antydet ved i det sidste (ægte) vers at kalde Odin for *Yggr* (= den frygtelige, den frygtindjagende). Digtet er en illustration til Hávamáls ord:

lítilla sanda
lítilla sæva
lítil eru geð guma

(»små søer, ubetydelige sandstrækninger; små sind, ubetydelige mennesker)«. Men Odin viser sig ikke alene som den, der straffer den overmodige, forblindede og uopmærksomme; han viser også sin mildhed og nåde overfor den opmærksomme og medlidende

1) Nemlig dengang Geirrøðr var hans fostersön (jfr. prosa-indledn.).
2) Sigter til Geirrøðs nærforestående død.
3) Jfr. den måde, hvorpå Odin som Gestumblinde forsvinder i kong Heidreks hal.

Agnarr (også forskellen mellem b a r n e t og den voksne, der har drukket sig blind, er klar), kort sagt, han viser sig som den strænge, men retfærdige hersker. Således indeholder digtet et meget vigtigt og smukt etisk moment.

Der er ingen som helst enkeltheder i digtet, som klart og bestemt viser, hvor eller når det er forfattet, men det må på grund af hele sit indhold og anlæg, sin moraliserende tendens, sprog og øvrige beskaffenhed stilles ved siden af Vafþrúðnismál. Det står på samme grund og tilhører samme tid som dette digt.

Bægge tilsammen giver de os meget vigtige mytologiske bidrag.

Anm. Som ovenfor bemærket, er dette digt i höj grad interpoleret; det er digtets monologiske beskaffenhed og dets indholds art, som har begunstiget interpolationerne. Disse er:

a, 1 vers i fornyrðislag (2) er ligefrem en tildigtning og lader sig aldeles ikke omforme til et vers i ljóðaháttr. Mærkeligt nok antager *Boer* det for ægte.

b, V. 4₄–₆ og 11—17 handler om forskellige gudeboliger, og er med undtagelse af 17 vistnok af et og samme digt. En, der ikke har forstået digtets oprindelige indretning og forfatterens tanke og hensigt, har ment, at digtet passende kunde tale om flere guders boliger end Odins alene. Disse boliger er: Tors (Trudheim), Tjazes og Skades (Trymheim), Baldrs (Breidablik), Heimdalls (Himmelbjærge), Freyjas (Folkvang), Forsetes (Glitnir), Njörds (Noatun), og Vidars („Viði"). Hertil kan föjes et vers (24) om Bilskirnir (Tors bolig), som på grund af 2 linjers overensstemmelse med det foregående vers er blevet tilsat eller tildigtet.

c, 2 vers (27, 28) indeholdende f l o d e r s navne. V. 26 slutter med at omtale, h v o r f r a alle „vande" (ɔ: floder) har deres udspring. Som følge heraf er en remse flodnavne bleven tilföjet. Disse 2 vers er dog ikke sammenhørende og er desuden selv interpolerede. Hertil har man så atter föjet ét vers (29) om de floder, som Tor har at vade over, når han skal begive sig til gudernes ting. Dette vers har så igen bevirket, at ét vers (30) om de h e s t e, hvorpå guderne rider til deres ting, tilföjedes. Dette ting holdtes ved Yggdrasils ask, og denne nævnes i disse to vers; denne omstændighed førte atter til, at flere fra forskellige digte hæntede vers indsattes, ɔ: **31—35**.

d, **V. 37—39**, som handler om solens heste, solskjoldet og solulven, står i ingen som helst forbindelse med noget andet i digtet, undtagen med de interpolerede kosmogoniske vers.

e, Det samme kan siges om de **2** følgende vers (40, 41), der handler om verdens skabelse og Ymirs krop; jfr. Vafþr. 21.

f, Lige så mekanisk er **43** om det b e d s t e skib indsat, men det har bevirket, at det følgende vers **(44)**, som opregner alle de b e d s t e ting, er blevet tilföjet.

g, Den omstændighed, at Odin i v. 46, 47 nævner nogle af sine navne, har bevirket, at **et helt** vers med Odinsnavne i fornyrðislag er blevet indskudt

i selve verset (47), samt at **et helt** vers af samme slags (49) også er tilföjet; dettes uægthed fremgår klart deraf, at Odin deri siger: „Jeg kaldte mig Grímnir hos Geirrøðr!“ Så vidt kunde en interpolators (eller samlers?) tankeløshed gå.

h, Det **sidste** vers (54), der også indeholder Odins navne er den sidste interpolation. Det er af det forudgående vers' (53) beskaffenhed klart, at dette og intet andet er det sidste vers, digtets særdeles virkningsfulde slutning. Det 54. vers ødelægger ved sin udtværede og prosaiske form fuldstændig den foranstående strofes virkning og kan umulig stamme fra digtets forfatter. Forresten er det næppe taget fra et andet digt, men er snarest en, meget gammel, tildigtning til Grímnismál selv.

Det behøver næppe at tilföjes, at de fleste af disse interpolerede vers har en meget stor mytologisk betydning, som det imidlertid ikke er nødigt her nærmere at komme ind på. De fleste af dem er vist meget gamle.

3. **Baldrs draumar.** Dette lille digt, som nu kun findes i 748, består af 14 vers. Det begynder med at omtale en gudeforsamling, i hvilken aserne rådslår om, hvorfor Baldr havde haft faretruende drömme[1]). Odin rejser sig, sadler Sleipnir og rider ned til Hel; her møder han Hels hund, der er blodig foran på brystet og hyler heftig mod galdrenes fader — bægge dele er et ulykkesvarsel. Odin red videre og kom til Hels höje hus. Øst derfor vidste han var en völves grav. Hende fremkaldte han nu med sine mægtige tryllesange. Hun kommer op af jorden og siger: »Hvad er det for en mig ubekendt mand, som har voldet mig så vanskelig en færd?« Odin svarer:

Vejtam jeg hedder,
jeg er Valtams sön,
fortæl mig fra Hel,
jeg fortæller dig fra jord.

For hvem er (Hels) bænke
med ringe prydet?
de er jo med gyldne
ringe smykkede.

Völven giver det frygtelige svar, at det er Baldr, som væntes hos Hel og hvem der her beredes en festlig modtagelse. Odin lader imidlertid, som om det er ham en ligegyldig sag, og spörger, hvem vil blive Baldrs banemand. Völven siger, at det er Höðr, »som vil Odins sön alder berøve. Nødig talte jeg, tie jeg nu vil«. Odin spörger: »Hvem vil hævne Baldr?« »Rinds sön Váli«[2]). Herpå følger et meget dunkelt vers, som ifølge Bugges

1) Sml. Gylfaginning kap. 49, Snorra-Edda I, 172. Jfr. *Niedner*: Baldrs tod Zs. f. deut. alt. XLI, 310 ff. Den stærke modsætning, som forf. ser mellem v. 1—5 og resten, kan jeg ikke se.

2) Det er dette vers, som i en lidt forandret skikkelse findes indsat i Völuspá 32/33. *Niedner* (Edd. fragen 38) mener, at verset bægge steder beror på et fællesgrundlag (lån fra et 3. digt).

sandsynlige opfattelse[1]) handler om Baldrs bålfærd, er altså i fuld overensstemmelse med de foregående spörsmål og disses fortsættelse. Herpå findes et halvvers, hvori völven åbenbart genkender Odin. Der kan imidlertid ikke være nogen logisk sammenhæng mellem dette vers og det foran stående; spörsmålet om Baldrs bålfærd kan ikke, mere end de andre, oplyse völven om, at det er Odin, hun taler med. Der må være udfaldet et helt stykke, en hel række af vers, der har sluttet med et sådant spörsmål, at völven derpå kunde genkende Odin, et spörsmål i lighed med det, hvorved han overvandt både Vafþrúðnir og Heiðrekr. Som digtet nu er, slutter det med en opfordring af völven til Odin om at begive sig bort.

Digtet er, så vidt ses kan, i teknisk henseende særdeles godt anlagt, smukt og kraftigt i tonen, og fortjæner således, ialfald til en vis grad, *N. M. Petersens* ros: »et af de skönneste og mest fuldendte«[2]). Det er i form og indhold særdeles gammeldags. Det begynder med et vers, som på de to sidste linjer nær genfindes i Trymskvadet (14) og handler om gudernes rådslagning. Selvfølgelig kunde det tænkes, at disse linjer var på ét af stederne et lån fra det andet; i så fald vilde det være vanskeligt at afgöre, hvilket digt var ældst. Men en anden forklaring er også tænkelig, den nemlig, at bægge digte er af én og samme forfatter, som, fordi den samme situation (guderne samlede til rådslagning) forekom i bægge digte eller i de til grund for disse liggende sagn, bægge gange brugte den samme beskrivelse[3]).

Bægge kvad opviser en ejendommelig kortfattet måde at fortælle på, som i en meget höj grad er éns. Man lægge således mærke til overgangen mellem v. 1 og 2 i bægge kvad osv. En sådan lighed vilde næppe være fremkommen ved en blot og bar efterligning. Dernæst er der en stor lighed tilstede i tone og fremstilling. *Fram reið Óðinn foldvegr dunði* i v. 3 $_{5-6}$ minder stærkt om Trymskvadets (9_{1-2}): *þá fló Loki fjaðrhamr dunði.* Fremdeles forekommer i bægge kvad et adjektivum brugt som substantivum (f. ex. *nam vittugri* = den troldkyndige [kvinde], B. dr. $4_{,5}$, og *es harðhugaðr* = den ubetvingelige [gud, Tor], Þry. $31_{,3}$. Herved bliver det ikke umuligt, at bægge digte stammer fra en og samme

1) Studier etc. I, 252.
2) Den oldnordiske litteraturs historie s. 106.
3) Dette har *G. Vigfússon* i Corp. poet. bor. I, 181 antaget.

f o r f a t t e r. Naturligvis kan disse ting bero på åndeligt slægtskab. Det sidste eksempel har dog en særlig betydning. Under alle omstændigheder må digtet sættes i klasse med den ældste række af eddakvad, og henføres til tiden for denne.[1])

Anm. I papirshåndskrifter findes flere vers tilföjede, men de er tildigtninger fra det 16. og 17. århundrede, hvad sproget og metrikken tilstrækkelig viser. Det samme gælder om det makværk, der i almindelighed kaldes *Hrafnagaldr Óðins*, som også benævnes *Forspjallsljóð*, da det skal danne et slags forspil eller en indledning til Baldrs draumar. Der er ingen grund til her at tage disse vers nærmere i betragtning. Se mere herom Bugge i fortalen til hans udgave s. XLVI fg.

4. **Hárbarðsljóð.** I dette digt åbenbarer Odin sin »herlighed« overfor en anden gud; om nogen »frygtelighed« kan der her ikke være tale. Digtet er en dialog imellem Odin og Tor, men Odin er her, som sædvanlig, forklædt og kalder sig *Hárbarðr (Gråskæg)*[2]). Der er flere, der har ment (*Bergmann, Vigfússon, Rydberg*), at Hárbarðr er L o k e og ikke Odin; men herom kan der slet ikke være tale. Hverken navnet eller de gærninger, Hárbarðr bryster sig af, taler for, men tvært imod, at Hárbarðr er Loke[3]).

I et lille prosastykke hedder det først, at Tor kom fra østerleden til et sund; på den modsatte side ser han en færgemand, hvem han anråber — »Hvem der på den anden side af sundet?«. Som et gækkende ekko lyder svaret: »Hvem der, hvem råber over sundet?« Tor beder manden at færge sig over og lover ham m a d til lön; Tor antager åbenbart, at færgemanden er en forsulten stakkel; Tor roser sin mad (sild og bukkekød), han har spist tidlig og er endnu mæt deraf. »Morgengærninger skal du ikke rose dig

---

1) *A. le Roy Andrews* har (Mod. langu. Notes, febr. 1911) behandlet forholdet mellem Bdr. og Vspá; han mener, at Bdr. er ældst af de to og er mulig benyttet af Vspás forf. *Neckel* (Beiträge s. 59 f.) benægter identiteten af forfatteren til digtene. Han mener, at Bdr. efterligner Vspá og stammer fra det 12 årh., noget, som der efter min mening ikke kan være tale om. *A. Heusler* (i Archiv se ovf.) nægter også, at Bdr. har samme forf. som þrymskv., men udtaler sig ikke bestemt om digtets alder.

2) Jeg tillader mig iøvrigt at henvise til min afhandling om digtet i Aarbøger f. nord. Oldkh. 1888. Jfr. *Schullerus* i Beiträge XII, 232. Når *Rydberg* i Fädernas Gudasaga vil, at Loke her har stjålet et af Odins navne, kan jeg heller ikke gå ind på en sådan forklaring. Jfr. *Niedner*: Zur Liederedda (1896) S. 10 ff., samt Zeits. f. deut. alt. XXXI.

3) Se foreg. note. *Niedner* antager at Hárbarðr er Odin.

af; du skal i det hele ikke være kry på det; måske er din moder endogså død i mellemtiden«. Tor svarer, og tænker på sin moder Jord: »Der sagde du noget, som vilde vække opsigt« (hvis det var sandt). »Du ser mig ud til at være en stor herremand«, siger Hárbarðr, »som du står dér barbenet i betlerdragt«. Tor overhører denne bidende spot og anmoder Hárbarðr i en rolig tone om at komme med båden, men »hvem tilhører forresten den båd?« Færgemanden svarer: »Han hedder Hildolfr (Kampulv), og han har forbudt mig at færge røvere og hestetyve — en ny forhånelse —, men hvis du vil over, må jeg vide dit navn«. Tor vil hellere end gerne sige sit navn, men han vil med det samme skræmme og imponere den anden; derfor siger han med en stigende kraft i udtrykket: »Jeg er Odins sön, jeg er den stærkeste blandt guderne, jeg er, kort sagt, Tor selv. Men hvad er dit navn?« »Jeg hedder Hárbarðr«. Efter nogle skænderier siger Hárbarðr: »Du skal ikke have truffet nogen mægtigere mand end mig, siden Hrungnir [en af Tor dræbt jættefyrste] døde«. Hermed er åbenbart indledningen eller digtets første del færdig, men den sidste bemærkning af Hárbarðr — om Hrungnirs drab — giver stødet til hele den følgende ordstrid (*senna*), som vistnok oprindelig bestod af 5 spörsmål med tilhørende svar (2 × 5 vers). I denne ordstrid er det hovedsagen at overbyde hinanden ved opremsningen af bedrifter af enhver art. Ordvekslingen er af digteren således lagt til rette, at Tor, i overensstemmelse med sin natur, altid kommer til kort. Når han således siger, at han har dræbt Hrungnir og spörger, hvad Hárbarðr til samme tid har gjort, svarer denne, at han i 5 år har deltaget i krig med Fjölvarr på øen Algrön (= jorden), at han har foretaget sig meget og fristet kvinden; alt det var lige så ædle bedrifter som Tors. Når Tor dernæst anfører sine rejser til østerleden og siger, at han dér har slået jætte k v i n d e r ihjel og, undskyldende tilföjer, at ellers vilde jætteynglen blive altfor stor, svarer Hárbarðr med at omtale sine mange kampe i Valland (ɔ: valens, kampenes land), hvor han har ophidset konger til kamp, men aldrig forligt dem, og minder med det samme Tor om, at han af frygt og fejhed blev »stoppet« i en handske. Hertil kan Tor intet sige; han ved at bebrejdelsen beror på en virkelig tildragelse, som det ikke nytter at benægte. Han fortsætter med at omtale sine tog til østerleden og kampe med nogle derboende jætter, Svárangssönnerne; de vilde stene ham, men bed tilsidst i græsset. Nu kan Hárbarðr ikke dy sig for ligefrem at kopiere Tors ord, idet han

efterabende svarer, at også han har været i østerleden og dér haft sammenkomster med den linhvide kvinde, den guldskinnende mø — en fuldkommen modsætning til Tors færd, som her er af en uimodståelig virkning. Når Tor tilsidst anfører sit drab af bersærke b r u d e, der var så vilde som selve deres mænd, bersærkerne, og som havde været en sand plage for alle, stiller Hárbarðr atter sin deltagelse i kampe op derimod, og vi føler gennem hele fremstillingen, at Odins kampe er af en langt ædlere slags, tilhører ligesom en höjere kres, skönt Tors krig med jætterne var nyttig, velsignelsesrig nok og frem for alt nødvendig.

Slutningen optages af lignende stiklerier og drillerier som indledningen. Tor vil få Hárbarðr snart med det gode, snart med trusler til at færge sig over, men det hjælper alt sammen lige lidt. Hárbarðr udtaler de groveste beskyldninger ikke alene mod Tor, men også mod hans hustru, Sif, der skulde have en boler[1]) hjemme. Endelig beder Tor: »Vis mig da vejen, da du ej vil mig færge«. Hárbarðr svarer atter her ironisk-drillende og i forblommede udtryk:

Lidet at nægte,
lang vej at rejse,
en mil er til pælen
og én til stenen;
drej så af til venstre
til menneskeland,
dér vil Fjörgyn nok
træffe sin sön.

Tor: Kort skal jeg svare,
da du hånsord taler;
jeg skal lönne din trods,
når vi atter mødes.

Hermed går Tor sin vej med uforrettet sag.

Det er, som allerede bemærket, to hovedguder, som her stilles overfor hinanden og prøvende kræfter med hinanden. Det er med andre ord den åndelige overlegenhed, som her mødes med den legemlige styrke. Det er naturligvis den første, som går af med sejren. Kraften kan i og for sig være god nok; navnlig er dens hensynsløse voldsomhed på sin plads overfor sådanne åndløse væsner som jætter og bersærker. Bedst er den dog sikkert i for-

[1]) Jfr. Lokasenna v. 54.

bindelse med ånd og snildhed, ledet og styret af denne, og en sådan kraft var Odin i besiddelse af. At bægge dele var bedst i forening var for Nordboerne sikkert en ved erfaring vunden erkendelse; deres vikingetog og deres kampe med fremmede folkeslag havde bibragt dem den. At denne erkendelse opfordrede en digter til at give den et digterisk udtryk, er ikke alene rimeligt, men i aller höjeste grad naturligt. Som et sådant udtryk må Hárbarðsljóð betragtes. Dets forfatter har været lige så heldig, ja genial m. h. t. tanken, digtningens stof, som m. h. t. den måde, hvorpå han lader den træde frem. En heldigere modsætning kunde han ikke finde end Odin og Tor, som jo bægge arbejder for samme mål, verdens vel og menneskehedens lykke. Men når Odin repræsenterer det lette sejrrige vid, veltalenhed i forbindelse med mod og udholdenhed, tapperhed og koldblodighed, er Tor en repræsentant for den jævne, lidet beregnende gennemsnits-forstand (jfr. Tors optræden i Alvíssmál), som, i steden for at lede den ubændige naturkraft, lader sig viljeløs lede af denne, og farer hovedkulds frem, indtil den støder mod en uovervindelig hindring — og da står den der uden at vide sit arme råd[1]).

Lige så snildt som dette er opfundet og lige så dygtig som dialogen er anlagt og udført, lige så konsekvent og træffende er bægge guders karakter holdt og skildret. Ikke et öjeblik er Tor sig selv ulig, ikke et öjeblik glemmer Odin den overlegne, drillende, satiriske rolle, han spiller. Digtet er et lille mesterstykke.

Allerede på grund heraf må digtet være temmelig gammelt, ja regnes til de ældre eddakvad overhovedet; herfor taler også dets meget stærkt interpolerede tilstand.

Dette stemmer godt overens med, at digtet afgjort er n o r s k (se ovfr. s. 63—64).

Anm. Digtet er i tidernes løb, vistnok för nedskrivningen, blevet særdeles stærkt forvansket og interpoleret, og det på en sådan måde, at de fleste af interpolationerne ikke er brudstykker af andre digte, men ligefremme tildigtninger til selve kvadet. Som det nu er, består det hovedsagelig af vers i málaháttr, af nogle vers i ljóðaháttr og endelig af rene prosalinjer, som dog

---

1) Jfr. *Rosenberg:* Nordboernes Aandsliv I, 190, 192. Når *R. Keyser* (Efterl. skr. I, 144—5) har antydet, at det er modsætningen mellem krigerlivet og bondelivet, digteren har villet skildre, kan jeg ikke give ham ret. Heller ikke kan jeg i digtet se nogen som helst myte eller mytisk begivenhed. Jfr. *Sv. Grundtvig* i Er Nordens gml. litteratur norsk? s. 73—4 og *Jessen* i Zeits. f. d. Phil. III, 74 not. 2.

undertiden har en vis rytmisk bevægelse. Jeg har i min ovenfor anførte afhandling søgt at vise, at málaháttversene alene udgör et i det hele fuldendt og fortræffeligt digt, ganske vist med nogle huller hist og her. Alt det øvrige er fuldstændig overflødigt og ligegyldigt for sammenhængen, en del af rent forstyrrende art. De fleste af disse linjer indeholder kun skænderier, ofte af en så smagløs og upoetisk karakter, at det er lidet sandsynligt, at de skulde stamme fra en forfatter, der ellers i málaháttsversene viser sig så fortræffelig. Endelig vilde digtet i formel henseende være aldeles enestående i hele den oldnordiske poetiske literatur og i den fuldstændigste strid med oldtidens krav til og opfattelse af, hvad et digt var og burde være.

Af disse grunde kan der næppe være tvivl om, hvorledes digtets nuværende form rettest bör bedömmes. V. 18 og 47 er vistnok indkomne fra andre digte; de øvrige interpolationer [17 (én linje,) 21 (prosa), 22, 25 (et halvvers i ljóðah.), 26, 27, 28, 31—6 (pr.), 38 (pr.), 41—46 (pr.), 51—2, 57—8 pr.)] er tildigtninger, for en stor del foretagne med velberåd hu. Når *Niedner* (Zur liederedda) hævder ljóðaháttversenes ægthed og henviser til en versemålsammenblanding som i Eyvinds Hákonarmál, er dette ikke træffende. I dette digt er det et sammenhængende afsnit vers, der er i málaháttr (fordi en skildring af kamp ikke kunde gives i ljóðaháttr), men her findes disse ljóðaháttvers og -versdele rundt omkring uden noget system og uden nogen synlig grund i indholdet. Da jeg stadig ikke tror på en sådan sammenblanding af vers, må jeg betragte ljóðahátt-versene som uægte. I Metrische studien IV har *E. Sievers* behandlet digtet (s. 132 ff.) i henhold til sine nye studier, og derigennem søgt at skælne mellem ægte og uægte bestanddele. Dette forsøg får stå ved sit værd.

Uden disse interpolationer er digtet et afrundet og velordnet smukt hele, med dem er det en uformelig masse, der trodser enhver form- og skönhedssans. Således også *Niedner*, der dog beholder flere vers end jeg (særlig ljóðaháttversene).

c. Torskvad: Hymiskviða. Þrymskviða. Alvíssmál.

Fra de egenlige Odinskvad fører Hárbarðsljóð over til de egenlige Torskvad, hvor Tor er hovedpersonen overfor jætter og dværge.

1. Hymiskviða. Digtet[1]) begynder med at omtale asernes jagtudbytte, men at de ikke var i besiddelse af det til det i den anledning afholdte gilde nødvendige øl. Ved at ryste tene erfarer de, at Ægir (havguden) har fuldt op af bryggerkedler (*örkost hvera*), han må altså kunne skaffe dem drik. Tor sendes til ham for at sige, at han skal anrette et gilde for guderne. Dette synes jætten vel ikke videre godt om, men giver ikke noget bestemt af-

[1]) Ang. digtet kan henvises til *E. Hellquist*: Om naturmytiska element i Hymiskviða i Arkiv XVIII, *v. Sydow*: Jätten Hymers bägare i Danske st. 1915, *G. Neckel*: Beiträge s. 65 ff. Men jeg er i meget lidet enig med disse forfattere.

slag. Dog byder han guderne at skaffe tilveje en kedel, der var stor nok. Tyr meddeler Tor, hvor en sådan er at finde, nemlig hos hans egen bedstefader, den »hundvise« jætte Hymir, der bode ved jordens yderste rand. De begav sig nu bægge på vej og kom til jætten Egil, Tjalves og Röskvas fader; denne tager Tors bukke i forvaring, medens Tor og Tyr rejser videre tilfods — til Hymirs bolig, hvor

Tyr traf den forhadte
bedstemoder,
hun havde ni
hundred hoveder.

En anden gik
hel-gylden frem,
med åsyn lyst,
gav sönnen drik[1]).

Af frygt for sin faders vrede anviser hun gæsterne plads under de kedler, der hang på tværbjælken i Hymirs hal. Endelig kom Hymir hjem, »han gik ind i sal, istapperne klingred, gubbens kindskov var frossen stiv«. Datteren hilser på Hymir og søger at stemme ham venlig mod de to — hendes egen sön og menneskehedens ven (Tor):

Se hvor de sidder
under salens gavl,
i skjul bag söjlen
de skærmer sig.

Itu sprang söjlen
for jættens blik,
den stærke bjælke
brast i sønder.

8 kedler faldt —bragende ned; de 7 gik i stykker, men én holdt. Så knusende var jætteblikket. Hymir lader være med at yppe strid, men vel til mode er han ikke. Nu skulde man til at spise. Tre okser blev tagne, slagtede og tilberedte — Tor alene spiste de to. Hymir blev meget forbavset og ytrede, at »i morgen måtte de leve af fisk«. Tor sagde, at han gerne vilde ro på fiskeri, hvis jætten gav mading. Hymir sagde, at han kunde gå til hans kvæghjord, hvis han havde mod til dér selv at skaffe sig mading. Tor lod ham ikke sige sig det to gange, gik hen og drejede halsen om på en af jættens bedste okser og sled hovedet af den. Dette ærgrede jætten på ny. De rode nu fra land og lagde deres fiskesnører til rette (»fiske«-snører til at fange hvaler med). Tor satte oksehovedet på sin krog og anglede efter midgårdsslangen; denne bed på, Tor trak af al magt slangen op til bådens kant og slog så efter dens hoved med sin hammer. Slangen sank tilbunds, hele den gamle jord rystede. De ror hjem igen. Hymir spörger, om Tor vil bære

---

1) Tyr er jættedatterens og Odins sön. Her i digtet optræder Tyr aldeles ikke som den oprindelige fælles germanske hovedgud. Af denne hans egenskab er der ikke det mindste spor tilbage. Digtets forfatter har ikke haft anelse om det oprl. forhold.

fangsten — hvalerne — hjem, eller fæste skibet (ɔ: trække det på land og støtte det). Tor bar hele skibet hjem til Hymirs bolig. Den trodsige jætte sagde, at fordi man kunde ro kraftig, behøvede man ikke at være stærk; en anden sag var det, hvis Tor kunde knække hans kalk (bæger); kunde Tor det, skulde han få lov til at tage bryggerkedlen med sig. Tor kastede bægeret mod en söjle, bægeret holdt, men söjlen gik i stykker. Da gav jættedatteren — i al hemmelighed — Tor det råd, at slå bægeret mod jættens eget hoved:

Rejste sig den hårde bukkedrot på knæ, opbød sin hele asastyrke.	Gubbens hoved holdt stand imod, det runde bæger revnede helt.

Hymir beklager stærkt tabet af den herlige kostbarhed, men giver Tor lov til at tage kedlen. Tyr — der nu først nævnes igen — forsøgte to gange at rokke den, men alt forgæves. Tor derimod kunde løfte den, men hvilken kraftanstrængelse; han trådte med bægge ben igennem gulvet ned i jorden. På vejen derfra fik Tor brug for sin hammer mod jætterne, som nu vilde benytte en formentlig gunstig lejlighed til at komme deres arvefjende til livs; men Tor satte rolig kedlen ned, slynged hamren og dér lå jætterne. Tor og Tyr rejste videre; men det viste sig snart, at der var noget i vejen med Tors ene buk; den haltede meget stærkt og faldt halvdød om.[1]) Det voldte den listige Loke. Ikke desto mindre måtte Egill — »det véd enhver mytolog« — betale bægge sine börn for den bukken tilföjede skade. Endelig kom Tor til gudeforsamlingen hos Ægir. Og nu blev der brygget og drukket, ikke alene den ene gang, men overhovedet hvert efterår.

Således indeholder dette digt ikke en enkelt myte, skönt rammen er hentet fra en sådan, men en mytekombination, om hvilken det ikke er for dristigt at antage, at den stammer fra selve digtets forfatter. Indenfor digtets ramme, myten om kedelhentningen og Ægirs første gudegilde, findes en kæde af myter og mytemomenter. Der findes en hentydning til Tors spisedygtighed (jfr. Þrymskviða 24)[2]). Endvidere myten om hans anglen efter midgårdsslangen, en myte, som på en måde har været skjaldenes ynd-

---

[1]) Se herom *Hj. Lindroth* i Sertum philol. 1910 s. 52 ff., men hans forklaring kan jeg ikke göre til min.

[2]) Iøvrigt er der intet særligt forhold mellem de to digte.

lingsmyte som digtningsstof. Det fortælles her altså, at Tor ror ud med Hymir og slår midgårdsslangen ihjæl; anderledes kan digtets ord ikke forstås. Denne samme myte findes også fortalt i Gylfaginning[1]), men uden nogen sådan sammenhæng, som her i digtet. *Snorre* har derimod sat denne myte i en årsagsforbindelse med Tors skinkamp med midgårdsslangen hos Utgardaloke. Tor går her i en ynglings skikkelse ud af Midgård, kommer til en jætte, Ymir (eller Hymir), og får ham til at ro med sig ud på havet. Jætten tör ikke ro længer ud, end han plejer; kun til det sted, hvor han fanger fladfisk (ɔ: helleflyndere), tör han ro, men Tor tvinger ham til at ro længere og helt ud til det sted, hvor midgårdsormen kunde tænkes at befinde sig. Da nu Tor trak slangen op til bådkanten, blev jætten så forskrækket ved synet af slangens hoved, at han overhuggede Tors snøre og fisken sank tilbage til havets bund[2]); Tor sendte sin hammer efter den, og nu tilföjer Snorre: »man siger[3]), at han slog hovedet af den ved havets bund, men jeg [Hár] tror at kunne sige dig [Ganglere] det som sandhed, at midgårdsormen lever endnu og ligger i oceanet«. Måske sigter Snorre her ligefrem til Hymiskvadet, skönt han ikke har fulgt dets fremstilling, da han sikkert har anset den, og det med rette, for at være en lærd kombination og ikke den ægte gamle folketro. Til slutning fortæller Snorre, at Tor var så vred på jætten, at han gav denne en sådan kindhest, at han styrtede hovedkulds overbord, men Tor vadede i land. Forskellen er, som man ser, særdeles stor. At Hymiskviðas fremstilling ikke er den oprindelige, er en given sag, men det har dens forfatter vistnok også været vel vidende om. At han har kendt den ægte fremstilling turde skinne igennem hans egen. Således omtales jættens nedstemthed og frygtagtige tavshed, hvilket er en afspejling af Snorres fortælling om jættens frygt på udturen (*Óteitr jötunn, es aptr reru, svát ár Hymir, ekki mælti*), men dette er iøvrigt her temmelig menings- og hensigtsløst; det kunde digteren for sammenhængens skyld helt have udeladt. At lade Tor dræbe Hymir kunde ikke gå an, da digteren til denne knyttede eller agtede at knytte kraftprøven med bægeret. Denne myte, som ellers ikke findes, er meget heldig indsat, hvis den ikke fra først af har hørt med til myten om kedelhæntningen. At jætten

---

1) Snorra-Edda I, 166—70.

2) Jfr. det bekendte billede på Gosforthkorset.

3) Således f. ex. *Ulfr Uggason* i Húsdrápa Sn. E. I, 258.

stillede en eller anden betingelse, og da af en vanskelig art, for lånet af kedlen, er naturlig nok. Hertil har digteren, aldeles vilkårlig, atter knyttet myten om Tors ene buks lamhed og om, hvorledes Tjalve og Röskva blev Tors »pligtige tjænestefolk«[1]). Men atter her har han været lidt uheldig[2]), idet han i dette tilfælde også kaster skylden på Loke, uden med ét ord at have antydet, hvorledes Loke, som slet ikke har været med fra først af, kommer til at have en finger med i spillet. Rimeligvis beror hans fremstilling på en virkelig myte, som har tillagt Loke skylden[3]); han var jo overhovedet den, som voldte alle ulykker »blandt guder og mennesker«. Digteren har kombineret flere myter, som han kendte, men på en temmelig uheldig måde.

For at intet skal mangle, indfører forfatteren til slutning en kamp mellem Tor og »det mangehovedede folkeslag«, som naturligvis må bukke under for hammeren.

Ligesom digteren ikke altid er heldig i sin mytekombination, således er han lige så — eller måske mere — uheldig i sin behandling af den ene hovedperson, guden Tyr[4]). Han forekommer kun i digtets begyndelse og slutning, altså kun i rammen. Dette har ganske vist sin simple grund i, at Tyr aldeles ingen rolle spillede i den almindelig bekendte myte om kampen med midgårdsslangen, og digteren synes ikke at have haft mod eller poetisk dygtighed til at give Tyr en rolle i den. Tyr forsvinder, vi får intet at vide om, hvad han foretager sig i mellemtiden; det antyder forfatteren ikke engang.

Tors ufortrødne heltekraft, jættens gnavne træskhed og hans smukke datters hjælpsomhed overfor Tor er derimod ret heldig og træffende skildret.

G. Neckel har ret, når han taler om de »plastiske billeder«, forfatteren giver[5]), og den gennemførte anskuelighed, som han viser helt igennem; man kan tilföje: i en i det hele taget fortræffelig stil.

Det er i det foregående antaget, at som digtet nu foreligger,

---

1) Jfr. Snorra-Edda I, 142—4.

2) Jfr. *C. Rosenberg*: Nordboernes åndsliv I, 188.

3) Måske var det da Loke, som narrede Tjalve til at knække bukkens ben?

4) Ganske ubegrundet er *v. Sydows* antagelse, at *Týr* i digtet ikke er egennavn (anf. afh. 119—20).

5) Beiträge s. 83.

har det fra først af været. *A. Edzardi* har behandlet digtet[1]) og er, ligesom også *E. Jessen*[2]), gået ud fra den mytekombination, som ovenfor er omtalt. Men han mener tillige, at episoden om Tor og midgårdsslangen er taget fra et ældre digt, som igen har Ulfr Uggasons Húsdrápa til grund, og at der, i modsætning til denne Hymiskviða, har eksisteret en ældre uden uvedkommende interpolationer. Sin mening om digtets »sammensætning af forskelligartede dele« vil *Edzardi* bestyrke ved at forsøge at påvise indre forskelligheder i digtet med hensyn til omskrivningernes art og antal i dets forskellige dele. Ligeledes mener han at have fundet forskel i rytmen. Hele denne betragtning er usandsynlig og uden virkeligt grundlag. Hvad omskrivningerne angår, beror det på et tilfælde, at digtets første del frembyder de fleste omskrivninger, og må forklares ved indholdets art. Kampe, ligegyldigt af hvilken art, giver altid anledning til brugen af flere omskrivninger end andre optrin. Desuden er de omskrivninger, som findes i den sidste del, aldeles af samme beskaffenhed som i den første, hvilket har adskilligt mere at sige end en ubetydelig forskel i antal. Hvad rytmernes formentlige forskel angår, må det benægtes, at nogen sådan ulighed er tilstede. Digtet er i formel henseende sig fuldstændig ligt og ensartet fra først til sidst og forudsætter kun én forfatter. Antagelsen af et ældre Hymiskvad er grebet ud af luften, og det er i ingen henseende nødvendigt at forudsætte et sådant.

Hele kompositionsmåden og den mytiske opfattelse, som kommer til orde, forudsætter ligeledes kun én forfatter. Det er ikke digtet, der er sammenflikket af andre kvad, det er myterne, som er knyttede til hinanden og kædede sammen — af én og samme forfatter.

Dette bestyrkes eller rettere sagt bevises til syvende og sidst af metriske grunde. Der findes nemlig i dette digt visse metriske egenheder, som ellers ikke findes (ikke engang i Rígsþula); disse består i, at i steden for A-formen _́ _ | ◡́ x findes _́ ◡ | ◡́ ◡, og det såvel i den sidste som i den første del af digtet (*hundruð níu* 8.4; *lengra at róa* 20.8; *móðugr hvali* 21.2 [her er næppe nogen bitone på *-ugr* at antage]; *kröpturlegan* 28.7; *fekk á þremi* 34.2).

Skönt digtet i flere henseender ikke kan regnes til de bedre eddakvad, er det dog ikke uinteressant. Dets forfatter har haft en

1) Germania XXIII, 421—40.
2) Zeitschrift f. deut. Phil. III, 70—1.

betydelig komisk sans, navnlig sans for det grotesk-humoristiske (hvalfangst med almindelige fiskesnører osv.).

Både den ovenfor nævnte mytekombination, i forbindelse med at digtet udtrykkelig nævner særlige mytologer *(goðmálugir)*, den udviklede jættetro (en jættekvinde med 900 hoveder), de mange omskrivninger, som her findes hyppigere end i noget andet eddakvad, skönt *Edzardis* udtryk, at de er »von der allerschlimmsten art«, er fuldstændig uberettiget, og endelig de anførte metriske afvigelser viser klart, at digtet ikke hører til de ældste eller ældre eddakvad, men til de yngre. Herom er alle enige. På den anden side er der flere ting, som forbyder at sætte digtet f. ex. til det 12. eller til det 13. århundrede (hvad *Jessen* holder for vel muligt)[1]. I sproglig henseende (former som *sáu, fia,* ja *viljak* [= *vilk*]) står digtet på samme standpunkt som de ældre kvad. Hertil kommer, at digtet står endnu på et fuldstændig hedensk standpunkt; det forudsætter en hedensk digter[2]. Allerede i det første vers omtales offerblod og offertene som anvendte til at få kendskab om hemmelige ting; når Tor kaldes (22) »ormens enebane, som beskytter menneskeheden«, er dette åbenbart et udtryk for en levende og ikke for en forlængst død tro. Alt dette fører uimodsigelig til, at Hymiskviða stammer fra det 10. århundrede og da fra dets sidste årtiere.[3])

At digtet ikke er islandsk, er aldeles klart. Den måde, hvorpå hvalfangsten omtales, viser hen til et land, hvor en sådan fangst var almindelig (jfr. omskrivningen *hraunhvalr,* hvis mage ikke findes i islandske digte). Det samme fremgår af et udtryk som *sveif til skógar* = gik hurtig til skoven 18.$_6$ [hvor okserne opholdt sig], vistnok også ordet *jöklar* 10.$_6$ i betydningen istapper[4]); på Island har ordet vist altid haft betydningen isbjærge. Man kunde tænke på Grönland som digtets hjemstavn[5]); men

---

1) Jfr. *Neckel*: Beiträge s. 79—80; her anføres der endel som er uden al værd for tidsbestemmelsen.

2) Hvorledes *Neckel* (l. c.) kan sige, at „die anschauungen des Hymirdichters sind diejenigen eines christlich erzogenen“, som dog tror eller foregiver at tro på de hedenske guder, er simpelthen ufatteligt.

3) Af denne grund er det tillige höjst urimeligt, at digtet skulde gå tilbage til Húsdrápa (o. 984).

4) Denne betydning er endnu ifg. Åsen den almindeligste i Norge; jfr. egel = istap (dansk).

5) Således *G. Vigfússon*: Sturl. proll. cxci.

hvad der gælder om Island, gælder også om Grönland, navnlig det sidst anførte (skov, jökler), hvorimod omtalen af hvalfangsten bedre kunde passe. Hertil kommer så digtets affattelsestid, der er så ugunstig som mulig for antagelsen af en grönlandsk oprindelse.

Tilbage står altså den eneste mulige antagelse, at digtet er n o r s k; derimod er der i digtet intet som helst, der strider. Tværtimod. Alt passer på det bedste. Digtet er sikkert blevet til i Norge, rimeligvis i det nordlige Norge, i Hálogaland (på grund af dets hvalfangst).

2. **Þrymskviða.** Dette velbevarede og så godt som ikke interpolerede digts[1]) indhold er følgende. Tor vågner og griber efter sin hammer, men den er borte. Tor bliver voldsom ophidset. I det samme kommer Loke til. Tor fortæller ham hammerens forsvinden, »hvorom ingen på jorden eller i himlen ved noget«. De gik — uden tvivl ifølge Lokes råd, skönt dette ikke udtrykkelig siges — til Freyja for at låne hendes fjederham; Freyja låner dem den med glæde.

Da flöj Loke,
fjederhammen suste,
indtil han kom udenfor
asers gårde.

Trym sad på en höj,
tursers fyrste,
han guldbånd snode
til sine hunde.

Jætten spörger Loke om tidender fra aser og alfer. Loke svarer, at det står ilde til — »men har du måske skjult Tors hammer?«. Ja, svarer Trym, 8 mil under jorden; den kan kun fås tilbage på den betingelse, at Freyja bliver givet til jætten som brud. Loke flöj tilbage med den besked og fortæller den utålmodig væntende Tor udfaldet af sin rejse. De gik nu igen til Freyja. Da siger den altid drillevorne Loke:

Ifør dig Freyja
brudeklæder.
Vi to skal age
til jætteverdenen.

Men —

Vred blev Freyja,
fnysende vred,
så at asers hele
sal blev rystet.

„Vid at jeg var
efter mandfolk gal,
hvis jeg aged med dig
til jætteverdenen".

---

1) Der kan henvises ang. digtet til: *G. Neckel*: Beiträge s. 41 ff. Ang. et par steder deri til *H. Gering* Zs. f. deut. Phil. XLIII, 135 f., *Niedner*: Bemerkungen Zs. f. deut. alt. 36.

Guderne samles nu til en forsamling for at rådslå om, hvad der skulde göres. Da gav Heimdal det råd at give Tor brudedragten på tilligemed Freyjas Brisingsmykke; som tegn på den forklædtes husmoderværdighed skulde klirrende nøgler hænge ved bæltet, kort sagt, Tor skal klædes om til brud og udgive sig for Freyja. At denne forklædning af den stærke gud måtte frembringe en uimodståelig komisk virkning, er en selvfølge. Det har Tor også tilfulde følt, ti han siger:

Mig vil aser
frygtsom kalde,
hvis brudelin på mig
jeg binde lader.

Men Loke slår Tors frygt straks ned, idet han meget rigtig bemærker, at det er hammeren det gælder; fås den ikke tilbage, vil jætter komme og bebo Asgård. Dette argument virkede; nu lod Tor sig rolig klæde på. Loke tilbyder at rejse med ham som tærne, og nu gik det afsted — »klipper rævned, jord stod i lue, Odins sön aged til jætternes verden«. Trym bereder Freyja en festlig modtagelse; han har overflod på alle goder. Det eneste, han mangler, er netop — Freyja. De indbudne gæster samledes nu om aftenen hos Trym og begyndte at spise. »Sifs mand« alene fortærede én okse, 8 laks og alle kvindernes lækkerier, og han drak 3 kar mjød. Trym undrer sig over brudens stærke madlyst, men den listige tærne, som altid havde træffende svar på rede hånd, siger, at Freyja har været så rasende længselsfuld efter jætteverdenen, at hun intet har spist i 8 dage. Nu vil Trym give bruden ægteskabskysset og løfter sløret. Da var Tors öjne ikke meget venlige, Trym fór tilbage igennem salen, så lang som den var, og udbrød: »Hvorfor er Freyjas öjne bistre; ud fra dem står et bål af flammer«. Den vise tærne gav igen et beroligende svar: »Freyja sov ikke i 8 nætter — af den samme rasende længsel«. Nu kom jætternes stakkels søster, som vilde bede bruden om en gave, ind, og Trym lod hammeren bære frem og lægge i brudens skød, hvorved både tilbageleveringen af hammeren og brudevielsen betegnes. Dette var noget for Tor:

Latteren klukked
i Hlorrides bryst,
da den hårde gud
sin hammer skued.
Trym dræbtes først,
tursers fyrste,
hele jættens slægt
blev slået ihjæl.

Tor dræbte den gamle
jættesøster,
som have bedet om
brudegave.
Hun fik smæk
i steden for smykker
og hug af hammer
for ringes mængde.

Dermed slutter dette digt. Det er lige fortræffeligt, fra hvilken side man end betragter det. Man ved ikke, hvad man mest skal beundre: den uforlignelige karakteristik af alle de optrædende personer eller den klassiske komposition og korte stil eller den konsekvente lette, fine humoristiske grundtone hele digtet igennem. Om Nordboens ævne i alle disse retninger aflægger digtet det ypperste vidnesbyrd.

Tor er den voldsomme gud, men ubehjælpsom, hvor kraften ikke duer eller ikke kan anvendes. At udpønse et listigt anslag — og kun et sådant kunde i det foreliggende tilfælde hjælpe — dertil er han umulig; derimod er han i sin ærlighed uden omtanke straks rede til at ofre Freyja, kærlighedens og frugtbarhedens gudinde, ganske vist i den tro, at hammeren kunde siges at være af större betydning end Freyja for gude- og menneskeverdenen; medens sandheden i virkeligheden var den, at bægge dele var lige uundværlige. Hans mangel på kløgt og hans fuldkomne udygtighed til at spille en anden rolle end sin egen fremgår med al tydelighed af hans lidet brudemæssige opførsel i jættens hal. Han er lige ved at røbe sig og ødelægge hele stillingen ved sin megen spisen og drikken. Hvor talende er ikke også hans naive frygt for, at guderne vil drille ham, fordi han lader sig klæde om til brud. Anderledes forholder det sig, efter at hammeren er kommen tilbage i Tors hånd, da føler man, at Tor ikke mere er til at spøge med, da mærker man hans hele overmægtige asastyrke og hans eftertrykkelige behandling af jætteslægten. Nu glemmer man brudeklæderne og de klirrende nøgler, man føler det alvorlige og ophöjede i situationen. Vi ler ikke mer; vi føler langt snarere en indre bæven, og dog kan forfatteren, sig selv lig til det sidste, ikke lade være med atter at indflette det komiske træk om de virkelige »brude«gaver, hug og slag, som den »stakkels jættesøster« fik. Vor alvor opløser sig atter til latter. Digtet begynder med at vække et muntert smil, som under forklædningen og festmåltidet bliver til rungende latter; denne afløses af alvor, som igen bliver afløst af smil. Digtet ender som det begyndte.

Loke optræder her i digtet som forholdsvis velsindet. Hans ondskabsfuldhed kommer ikke frem; derimod er den anden hovedside af hans karakter, skalkagtig drillelyst og utrættelig opfindsomhed med hensyn til træffende svar og snarrådighed, så meget mere træffende.

Trym er en ægte jættetype. Han er snu nok til at kunne

stjæle Tors for jætteslægten så forfærdelige våben, hammeren, »jætters hovedknuser«. Nu skulde man tro, at han på ingen betingelse vilde give hammeren tilbage; men jættedumheden eller -kortsynetheden fornægter sig ikke. Han vil virkelig give den tilbage, dog for kærlighedens og frugtbarhedens gudinde, og her viser atter jættesnuheden sig, hvis det ikke snarere er at forklare som et udslag af en jætteagtig elskovsbrynde, at han forlanger Freyja. I ethvert tilfælde lader han sig grundig tage ved næsen under bryllupsfesten; den »listige tærne« udrydder straks enhver mistanke, som er ifærd med at opstå hos jætten. Den smidige ånd overvinder ham fuldstændig (ligesom hans stammefrænde Vafþrúðnir).

Hvad k o m p o s i t i o n e n angår, er digtet fuldendt. Det ene optrin fremgår uden omsvøb ganske naturlig af det andet, men med en rask vending og med udeladelse af alle unødvendige mellemled. Loke er tilstede i v. 2, men han må være k o m m e n tilstede imellem v. 1 og 2, uden at dette fremhæves. I v. 5 flyver Loke afsted, uden at det er blevet fortalt, at Tor befaler ham at rejse osv. Udtrykket er lige så fuldendt hvad korthed og energi angår, uden at tydeligheden og gennemsigtigheden lider det mindste derved. Hvor rask og malende er ikke skildringen af Tors og Lokes rejse (se citaterne ovenfor); hvor udmærket heldig og talende er ikke fremstillingen af Tors glæde over igen at se hammeren; »Sjælen lo i Hlorrides bryst« er mere betegnende og mere værd end en lang og vidtløftig beskrivelse af hans følelser ved denne lejlighed. Der findes en sparsom brug af adjektiver[1]), men de, der findes, er træffende og malende.

Hertil kommer så den djærve, men aldrig plumpe h u m o r, der allevegne viser sig, i omtalen af Tors omklædning, hans bistre brudeöjne, hans solide appetit, Freyjas »fnysende« vrede, Tryms faren tilbage og ikke mindst jættesøsterens optræden; alt dette bærer den medfødte digterbegavelses umiddelbare præg.

Digtet er et mesterværk af første rang og det ikke alene i forhold til de andre eddakvad.

Det fremgår allerede af den ovenfor behandlede beskaffenhed af digtet, at det må henføres til de ældre eller ældste digte. Dette bestyrkes derved, at digtet indeholder kun én begivenhed; ingen

---

1) Ialt 8 (ikke 2 som Neckel siger, Beiträge 48-49) foruden de 2, der bruges om jættesøsteren: den stakkels, den gamle.

indblanding af fremmede bestanddele, ingen sammenblanding af ikke sammenhørende myter finder sted her. Et kraftigt bevis for dette er endvidere, at Trym på ægte gammeldags vis sidder på en höj, en skik, som sikkert er gået af brug o. 900 eller måske lidt för. Når digtet omtaler, at »brede stene« blev anbragte på den forklædte Tors bryst, er dette en meget gammeldags kvindepryd, måske det såkaldte *steinasørvi* (et halssmykke sammensat af ravperler og glasperler, der hang ned på brystet; Freyja-Tor havde også Brisingsmykket, men det var kun om halsen); om et sådant *sørvi* hedder det hos *Snorre:* »af den grund kan kvinder omskrives ved hjælp af ædelstene eller glasstene, fordi det i oldtiden *(i forneskju)* hørte til kvindedragten, som kåldtes *steinasørvi* og som de havde om halsen«[1]). I sproglig henseende kan her mindes om den meget alderdomlige form *Þóri* (dat.); derimod er *vreiðr* i v. 1 mere tvivlsomt.

På den anden side er der meget, der taler imod at henføre digtet til en så gammel tid, som det overhovedet er muligt, f. ex. til begyndelsen af det 9. århundrede. Det særdeles udviklede sprog, de flydende rytmer og det i det hele regelbundne metrum henfører det til århundredets slutning. Ældre end o. 875 kan det næppe være. Man har hyppig nævnt Þrymskviða og Hymiskviða som modsætninger til hinanden, og dette er rigtigt. Men da Hymiskviða ikke kan være yngre end fra det 10. århundredes slutning, må der være en 75—100 år imellem disse to digte. Med andre ord: Þrymskviða kan ikke være ret meget yngre end fra o. 900.

Heraf følger igen, at der ikke kan være tale om, at digtet er forfattet på Island, men at det må være norsk, hvad jo også andre ting som »jætten siddende på en höj« i höj grad bestyrker.

At dette norske digt har været meget kendt og yndet i eftertiden helt ned til den norske middelalder bevises ved, at det affødte en folkevise, der genfindes både i norsk (Tore Kals vise), dansk (Tord af Havsgård) og svensk (trykt hos Arwidsson og hos Bugge-Moe)[2]). Disse viser bevarer til en vis grad den gamle grundtone, men overdriver det fint-humoristiske i oldkvadet til det groteske. Der findes også andre afvigelser. Iøvrigt må der henvises til den udførlige behandling af *Bugge-Moe*. Æmnet er også behandlet i den islandske rimecyklus: Þrymlur, men jeg er ikke

---

1) Snorra-Edda I, 334.
2) Jfr. Torsvisen, udg. (1897) af *S. Bugge* og *Moltke Moe*.

enig med udgiverne, at disse rimer har været kendte og benyttede af visens oprindelige forfattere.[1])

3. **Alvíssmál.** Dette Torskvad er i flere henseender et mærkeligt digt.[2]) Indholdet er i al korthed følgende.

Dværgen Alviss kommer en nat op på jorden for at hænte sin brud, som tidligere er ham lovet. Hvem der har givet ham dette løfte eller når det er givet, derom ved vi intet. Digtet oplyser os derimod om, at denne brud er Tors datter og vi kender kun én sådan: Þrúðr[3]). Tor ses imidlertid at have været fraværende, da hun blev lovet til dværgen, og nu træffer Alviss netop ham. Ilter af sind og vigtig kommer Alviss op af jorden, men stanses af Tor, som tiltaler ham barsk:

»Hvad er du for en?
hvi er du så bleg om næsen?
lå du i nat hos lig.
en turse lig
synes du mig at være.
Til dig er ej bruden bestemt.

Alviss fortæller, hvem han er, og tilföjer, at et givet løfte bör holdes. Tor føler sig imidlertid ikke forpligtet til at holde et løfte, han selv ikke har givet; på den anden side er han den, som har mest at sige med hensyn til sin egen datters giftermål. Nu bliver dværgen kry, som alle den slags små og ubetydelige væsner, og spörger i en næsvis tone: »Hvad er det for én, som siger at have med kvindens giftermål at göre [han lader, som han tvivler om Tors ret til at tale med om den sag]. Hvad for en landstryger har avlet dig, dig som ingen kender?« Tor svarer ganske rolig, men i overlegen tone:

Jeg hedder Ving-Tor,
jeg har vide rejst,
jeg er Sidskægs [Odins] sön.

---

1) I Edda (1919 1. hæfte) har *A. Vestlund* offenliggjort en afhdl. Åskgudens hammare förlorad, hvori han søger at vise, at til grund for digtet ligger en ritus vedrørende hammertyveriet. Men hele fremstillingen er så subjektiv og beror i den grad på lutter løse formodninger og hypoteser, at jeg ikke på noget som helst punkt kan erkende, at et videnskabeligt resultat er vundet.

2) Ang. digtet kan henvises til *A. Heuslers* afhdl. i Archiv f. das stud. d. neueren spr. osv. CXVI s. 264 f., *Helm*: Die germ. weltschöpfungssage u. die Alvíssmál i Beiträge XXXII s. 99 ff. imod *G. Schütte* i Ind. forsch. XVII. *E. Smith*: Gude- og dæmonsprog i Maal og Minne 1918.

3) I *Brages* kvad, Ragnarsdrápa, antydes, at hun er bleven røvet af jætten Hrungnir; han kaldes nemlig her: Truds tyv.

og tilföjer, at dværgen aldrig skal få hans datter. Nu får piben en anden lyd og dværgen beder Tor ydmygt om datterens hånd. Tor svarer da, at hvis Alvíss kan give svar på alt, hvad han spörger ham om fra enhver verden, skal han få hans datter. Dette går dværgen öjeblikkelig ind på, uden i sin iver at indse, at han er gået ind på noget, som meget let kan føre til hans undergang og i virkeligheden også gör det. Han lægger ikke mærke til snaren.

Nu spörger da Tor dværgen om, hvorledes forskellige ting: jorden, himlen, månen, solen, skyerne, vinden, vindstille, havet, ilden, træet, natten, kornet og øllet hedder i enhver verden. Med stor lærdom svarer Alvíss på alle disse spörsmål. Han fortæller hvad disse forskellige ting kaldes blandt m e n n e s k e r, g u d e r (aser) og j æ t t e r, v a n e r, alfe, dværge og nogle væsner endnu. Efter at det 13. spörsmål er besvaret, udbryder Tor tört ironisk:

I ét bryst
jeg aldrig så
så mange gamle kundskaber.

Megen svig
er du genstand for:
Nu er du dværg „daget oppe".

I det samme, må man tænke sig, bryder solen frem, og dværgen »dages oppe« ɔ: bliver overrasket af dagen og forvandles med det samme til sten.

Dette kvad er ligesom Vafþrúðnismál og Grímnismál både et mytisk digt og et læredigt[1]). Til grund for dette ligger, som for de andre nævnte digte, en m y t e. Denne myte indeholder et didaktisk element, og det er digterens hensigt at fremhæve dette.

Hvad personernes karakteristik angår, er også dette digt fortræffeligt. Det mærkeligste ved Tor er, at han her lægger en vis fiffighed for dagen, en egenskab, som ellers ikke er fremtrædende hos ham.[2]) Dog er denne optræden i virkeligheden ikke noget overraskende; til at optænke en sådan list behøves der ikke mere end en almindelig sund menneskeforstand, og en sådan måtte Tor tænkes at være i besiddelse af. Overfor en d v æ r g m å t t e Tor vise åndelig overlegenhed. Digteren eller folk overhovedet har følt, at det næsten vilde grænse til det komiske, om Tor havde anvendt sin hammer eller sin legemlige asastyrke mod et sådant lille værgeløst væsen. Hvor der intet er at strides med, dér er ingen sejr at vinde. Det eneste logiske og det smukkeste var at lade Tor besejre

---

1) Jfr. *N. M. Petersen*: Oldn. litteraturhist. s. 106.

2) Og som ikke er bedre forståelig fra det 12. end fra det 10. årh.s standpunkt.

dværgen på en anden måde. Tors karakter er konsekvent holdt. Dværgens opblæsthed og vigtighed og straks påfølgende ydmyghed og föjelighed er ypperlig skildret.

Om digtets a l d e r er der intet, der bestemt oplyser os. I sprogformen er der intet, der strider imod den, vi kender fra det 10. årh. Det må henføres til dette, uden at det dog kan regnes til de ældste digte. Det kunde antages at ligge omtrent midt imellem Þrymskviða og Hymiskviða.

De, der senest har udtalt sig om dette spörsmål *(Symons, Mogk, Heusler)*, har villet sætte det til det 12. årh.; det er så lærdt, siges der, og »fjærnt fra hedensk opfattelse« (Symons). Det er muligt, at »lærdt« kan bruges om digtet; hvad der menes med det sidste, forstår jeg ikke. Det forekommer mig, at digtet netop er hedensk. Når Symons kalder Gerings dom: »et versificeret kapitel af den skaldiske poetik« træffende, er jeg heller ikke så vis på det »træffende« heri, men selv om betegnelsen var det, hindrer den ikke, at digtet kunde være fra 10. årh. Når *Heusler* udtaler, at digtets »tilblivelse ved o. 950 vanskelig kunde retfærdiggøres ud fra den tids åndskultur«, siger han mere end han kan stå ved og foregiver tillige at vide mere end han egenlig kan vide. Jeg hævder til gengæld mod alt dette, at der intet er ivejen for at sætte digtet til det 10 .årh. Den lærdom, det bærer til skue, er visselig ikke mere end hvad man kan, ja må forudsætte hos enhver skjald eller eddakvadsforfatter i den tid. For at kunne digte på den tids måde var det uomgængelig nødvendigt (jfr. ovf. og senere) at kende den gamle mytologi og sagnhistorie og det sprog, som digtningen allerede forlængst havde gjort til sit. Om det er digteren, der selv har klassificeret ordene som sket er i digtet, eller det er noget, andre havde fundet på, er naturligvis umuligt at sige. Når Heusler påstår, at digteren selv har lavet mere end $^4/_5$ eller i hvert fald flertallet af de anvendte enkeltbenævnelser (»nydannelser«), går han atter udover, hvad han kan vide. Efter min mening er ikke ét lavet af ham selv. Man har ikke nægtet, at digte som Vafþr. og Grímn. er fra 10. årh., men er der ikke lærdom nok i dem? F. ex., for blot at nævne dette, Odins navneremse i Gri. v. 46 og 47 (de ægte bestanddele). Den kan godt stilles ved siden af Alvíssmál. Bjarkemåls kenning-vers, der utvivlsomt er ægte, viser det samme. Det er også fuldt berettiget at henvise til en indskrift som Rökindskriften med al dens lærdom og navneopregninger. Hvad der kan have eksisteret i Øster-Götland kan også have fun-

det sted i Norge. I det hele gör man ofte for lidt udaf den bevidste reflektion og lærdom, der bevislig har eksisteret i 10. årh. Digtet er i det hele godt overleveret (dialogformens skyld, jfr. Vafþr.), men der findes deri to håbløst forvanskede steder (4_6, 11_5), hvilket ikke taler synderlig for, at digtet er fra så sen tid som 12. årh.

Heller ikke er der noget, som aldeles klart og utvetydigt viser hen til et bestemt land. Dog skal her fremdrages et ord, som aldrig forekommer i den islandske litteratur. Det er ordet *fjarrafleinn* (= landstryger). Dette forekommer nemlig i formen *firafl.* én gang i de norske love og desuden i svenske love[1]). Jfr. *flein,* og *faraflein,* der endnu findes i norske dialekter. Det taler for en norsk oprindelse.

Når *G. Vigfússon* har ment[2]), at der i digtet forekommer flere ord af keltisk oprindelse, og at det derfor er forfattet i vesten (på de vestlige øer), savner denne antagelse ethvert holdepunkt. Hverken *njól* eller *æti* (om kornet) er keltisk.

Man skulde tro, at dette digt var systematisk ordnet, så at enhver verden (eller folkeslag) nævnedes 13 gange, ɔ: én gang i hvert af dværgens svar (vers). Således forholder det sig dog ikke, i det mindste ikke i digtets nuværende form. Fuldt ud systematisk er digtet kun med hensyn til mennesker (»N. N. hedder hos mennesker« findes i den 1. linje i hvert vers), guder eller aser (*goð 10* gange og *æsir* 3 gange, altid i 2. linje) og jætter (*jötnar* altid i linje 4); det er de 3 mest bekendte væsner. Derimod findes alfer kun 11 gange, vaner 9 g., dværge 7 g., *helju í* 6 g., *ginnregin* 2 g., *halir, uppregin, ása synir, suttungs synir* hvert 1 g. Her er det vanskeligt at finde noget system, så meget mindre som ikke alle disse betegnelsers betydning er fuldkommen sikker. Enten må forfatteren selv ikke have været på det rene med nogle af disse navnes betydning, hvad der dog ikke er ret sandsynligt, eller han har brugt disse sjælden forekommende navne ensbetydende med nogle af de hyppigere anvendte, således at der fra hans side har været et tilsigtet system i det hele. Det gælder nu at søge at afgöre, om dette er tilfældet.

Det er her påfaldende, at *alfar, vanir* og *dvergar* forekommer hyppigst; det synes at være meningen, at disse 3 væsner udgör de 3 andre slags (foruden mennesker, guder og jætter). Hertil kom-

---

1) Se *Bugges* bemærkning Norr. fkv. s. 129, 402; Glossaret til NgL. s. v.
2) Corp. poet. bor. I, fort. lx.

mer, at vanerne nævnes 8 gange i l. 3, og alferne 10 gange i l. 5 (desuden nævnes vaner 1 g. i l. 6 og alfer 1 g. i l. 6). Også dette synes at tyde på et tilsigtet system.

Hvad for det første *ginnregin* angår, synes det at kunne være ensbetydende med v a n e r n e, og det så meget hellere, som ordet netop forekommer i »vanelinjen« (den 3.); hvor ordet ellers forekommer i eddakvad, kan det opfattes som 'vaner' (*tívar* [= a ser] *ok ginnr.* Hym. 4_{2}-$_{3}$ = *æsir ok vanir.* I Háv. 80 = 142 er der tale om runer og stave, som *ginnr.* har gjort; også her er det sandsynligt, at der er tale om vanerne, da sejdkunsten var kommen fra dem. Derimod synes *ginnr.* i Haustlöng Sn. E. I 314 at være en fællesbetegnelse for både aser og vaner). Således vilde vi få vanerne 11 gange i én og samme linje.

Uppregin (1 g.) synes snarest at skulle betyde lysalferne i henhold til fortællingen Sn. E. I, 78, hvor de siges at bo i Alfheim, der er i himlen. Så fik vi alfer 12 g. Men dette navn findes sammen med alferne i ét og samme vers.

D v æ r g e nævnes 7 g. (1 g. i l. 3, 2 g. i l. 5, 4 g. i l. 6). Udtrykket *í helju* forekommer 6 g. (1 g. i l. 3, 1 g. i l. 5 og 4 g. i l.6). Hvis de væsner, forfatteren forudsætter 'i hel', er dværgene, vilde vi have dværgene 13 gange. Dværgene tænkes jo at bo n e d e i jorden i en af de verdener, som hørte til Hels rige; se Sn. Ed. I, 106. Dette kunde bestyrkes ved at det er ø l l e t, der *í helju* siges at hedde *mjöðr,* men *mjöðr* er det almindeligste navn på den fra dværge stammende skjalde d r i k; ligeledes er det dér, at s k y e n kaldes *huliðshjálmr* (skjulehjælmen), men *huliðshjálmr* har man sat i forbindelse med dværge; således hedder det i Þáttr af Þorsteini bæjarmagn: »*ek* [Þorsteinn] *kann at gera þann h u l i n s h j á l m, at mik sér engi*«[1]), jævnført med det foregående, hvor en dværg har givet Þorsteinn en usynlighedssten[2]). Herimod synes nu at tale, at *dvergar* og *í helju* forekommer 2 gange i samme vers (v. 14.26); så måtte der her foreligge en forvanskning, noget som særdeles let lader sig antage i et digt af en sådan beskaffenhed som Alvíssmál. Netop det, at der ikke altid brugtes det samme navn for de samme væsner kunde svække hukommelsen og medføre forvirring og ombytning af linjer. Tilbage står de enkeltvis forekommende *halir, ása synir, suttungs synir,* medens

---

1) Fornm. s. III, 184.
2) Fornm. s. III, s. 180.

vi mangler 2 navne i vanerækken og 1 i alferækken, forudsat at det ovenstående er rimeligt.

Det første af disse ord, *halir,* har man identificeret med *Hels sinnar* = Hels mænd, folkene hos Hel. Dette har altid forekommet mig at være tvivlsomt og unaturligt, og der gives i virkeligheden ikke ét sikkert eksempel på, at *halr* brugtes således (= en død mand). Ordet betyder ellers kun m a n d. *Ása synir* skulde i overensstemmelse med lignende poetiske udtryk betyde a s e r n e selv eller betyder det måske vanerne?, ligesom også *Suttungs synir* skulde betegne [Suttungs (jættens) sönner =] j æ t t e r n e. Men der er ingen brug for noget af disse 3 navne, da netop guder, mennesker og jætter udtrykkelig nævnes alle 13 gange. Jeg kan ikke rede denne vanskelighed. Enten foreligger der her forvanskninger eller unöjagtigheder fra digterens side. Var digtet forfattet i 12 årh., væntede man snarest fuld systematik gennem det hele.

Et andet spörsmål er, om spörsmålene og svarene danner et logisk og velordnet hele. Rækkefølgen af de ting, der spörges om, er ovenfor anført. Et blik på den viser, at der foreligger en tilsigtet orden. Der begyndes med j o r d e n, herpå følger h i m l e n, jordhvælvingen; derpå de vigtigste ting, som dels er knyttede til denne (måne, sol), dels til rummet mellem himmel og jord (skyer, vind, vindstille); derpå kommer to elementer (sø, ild), hvilket danner en direkte fortsættelse af vinden; sø, ild og vind var jo ifølge den gamle opfattelse brødre. Herpå vender digteren ligesom tilbage til sit udgangspunkt, jorden, og nævner det vigtigste, som vokser på denne (træ). Men her afbrydes den logiske række. Man skulde vænte, at spörsmålet om byg som en s æ r l i g art af jordens frembringelse tilligemed det om øllet, som ganske logisk slutter sig dertil, fulgte umiddelbart på spörsmålet om t r æ; men spörsmålet om n a t kommer her forstyrrende ind. Dette tror jeg, i betragtning af den fortrinlige orden, der ellers hersker, er overleveringens fejl. Natversene bör komme til allersidst. Versene danner da ikke alene en passende afslutning, men også en overgang til det sidste vers. Tor har trukket tiden ud, det s i d s t e spörsmål gælder den forsvindende nat. Digteren lader ikke Tor spörge om navnene på nattens modsætning, d a g e n, han lader sig nöje med at lade dværgen f ø l e d e n s v i r k n i n g på dværgenaturen.

Hvad til slutning de enkelte navne angår, er m e n n e s k e n e s navne de almindelige fra det daglige sprog kendte betegnelser

(jord, himmel, måne, sky osv); g u d e r n e s er derimod enten sådanne, der kun findes anvendte i poesi og höjere stil, eller ligefremme omskrivninger (*fold, sunna,* »markens manke« osv.); v a n e r n e s betegnelser antyder væsner, der er optagne af det praktiske liv, handel og rejser til lands og til søs (vej = jorden, vånd = de til skibe tjænlige böjelige træarter?; jfr. det forhold til vinden, som fremtræder i 3 af navnene: vindvæveren ɔ: himlen, vindsejlerne ɔ: skyerne, vindophør ɔ: blikstille) A l f e r n e s navne er prægede af indtagende ynde og skön naturopfattelse (groende ɔ: jorden, fagretag ɔ: himlen, fagrehjul ɔ: solen, den fagert grenede ɔ: skoven, søvnfryd ɔ: natten osv.). I modsætning til disse står j æ t t e r n e s navne; de er prægede af noget groft, af en materiel opfattelse og udtaler en ærgrelse over det skönne og gode i naturen: jorden er 'stærkgrön', solen 'evigglødende', vindstille 'lummerhede', vinden 'hyleren', [alfernes dönfareren 'den susende' er adskillige trin höjere og ædlere], ilden 'den grådige', træ ildføde', byg 'æde'; derimod hedder øl 'den rene væske' (tænkte digteren på skjaldemjøden?), d v æ r g e n e s og 'í helju's betegnelser er ikke særlig karakteristiske (undtagen for så vidt som månen særlig hos dem er 'skin', det eneste, de kan tåle; solen er derimod den, som 'bedrager dværgen', byg 'den ludende' osv.).[1])

Således er digtet et af de mere interessante eddakvad. Det er af betydning for mytologien, og det er et af de mest direkte beviser for vore forfædres dybe og fine natursans, hvilket her er af så meget större interesse, som denne sans ellers fremtræder kun indirekte og ad omveje.

d. Skírnismál.

Dette er digtets titel i 748; i cod. reg. er overskriften *För Skirnis.*[2]) Foran digtet står der et lille prosastykke, der oplyser os

---

[1]) Dr. *G. Schütte* har i Ind. forsch. XVII behandlet gudenavnene i digtet og betragtet dem som sydgermanske låneord (f o l d, s u n n a, f u n i osv.). Dette beror på fejlsyn og er virkningsfuldt og afgörende modbevist af *Helm.* Også *Heusler* har betvivlet Schüttes mening.

[2]) Ang. digtet kan henvises til *Niedner* i Zs. f. deut. alt. XXXI (1886), *A. Heusler*: Der Dialog osv. s. 203, *M. Olsen*: Fra gammelnorsk myte og kultur i Maal o. Minne 1909, *samme* i Festskr. til A. Torp 1913 (ang. str. 19).

om, at »Freyr en dag havde sat sig i Hlidskjalf, hvorfra man kunde se over alle verdner. I jætteverdenen så han da en underskön mø, som gik fra sin faders hus til sit jomfrubur. Freyr blev med det samme så betagen af kærlighed til den smukke jættekvinde, at han blev elskovssyg. Njörðr, hans fader, sendte Skírnir, Freys skosvend, hen til ham for at spörge om grunden til hans forandrede væsen«. Så begynder digtet. — Skaðe opfordrer Skírnir til at spörge Frey om, hvad han fejler. Skírnir bemærker, at han ikke kan vænte venlige ord af Freyr, men går dog hen og spörger ham, hvorfor han altid sidder så alene i salen. »Hvorfor skulde jeg sige dig, unge ven, min store sorg. Solen skinner hver dag — og dog ikke til nogen fryd for mig«. Skírnir minder Freyr om deres tidligere venskab og fortrolighed. Da fortæller Freyr ham hele sagen:

I Gymes gårde
jeg gange så
en mø, som jeg elsker,
armene skinned,
så at luft og hav
gav deraf et genskin.

Jeg elsker den mø
mer end nogen har
nogensinde elsket;
af aser og alfer
dog ingen vil,
at vi to lever sammen.

Skírnir tilbyder at rejse til Gerðr (Gymirsdatter) på Freys vegne på den betingelse, at Freyr giver ham sin hest og sit gode sværd. Skírnir får bægge dele og rider bort; han kommer uskadt til Gymirs gård. Udenfor Gerðs sal var glubske hunde bundne. På en nærliggende höj sad en hyrde, »som vogtede alle veje«. Ham spörger Skírnir, hvorledes han skal komme frem for hundene. Hyrden svarer: »Er du dødsens eller måske en genganger, du får aldrig en samtale med Gymirs gode datter«.[1]) Men Skírnir lader sig ikke skræmme. Nu hører Gerðr hovenes dundren udenfor og spörger, hvad det er for en stöj. En tærne svarer og siger, at der er kommen en fremmed. Gerðr befaler, at manden skal føres ind — »dog er jeg bange for, at her udenfor en min broders bane«, siger hun. Hun spörger nu Skírnir, hvem han er, som har redet igennem »vaverluen« omkring hendes sal. Skírnir fremfører straks sit egenlige ærinde og siger, at han har 11 guldæbler med, som han vil give hende, hvis hun vil erklære, at Freyr er hende »den mindst forhadte«. Da svarer Gerðr:

Elleve æbler[2])
jeg ej modtager,
for at tækkes en mand.

Jeg og Freyr
vil aldrig sammen bo
så længe vi lever, vi to.

---

1) Herefter antager nogle, at der mangler et strofepar.
2) Således som grundteksten lyder bör der sikkert læses uden nogen ændring.

Nu tilbyder Skírnir hende ringen, som blev brændt med Odins sön (ɔ: Draupnir). Den vil hun heller ikke modtage; der er nok af guld i hendes faders gård. Da Skírnir ser, at hun ikke lader sig med det gode overtale, tager han fat på en anden måde. Han anvender stærke trusler, siger, at han vil hugge hovedet af hende med sit skarpe sværd. Gerðr giver ikke efter og henviser til sin fader, hvis Skírnir agter at bruge sit sværd; at dræbe en værneløs kvinde er ikke mandigt er tanken. Skírnir indser det træffende heri og siger da, at hendes fader skal falde for det samme sværd. Mod hende selv anvender han nu kraftigere midler, besværgelser, forbandelser og trylleruners magt. »Jeg vil slå dig med tæmmende vånd, og du skal leve der, hvor ingen mennesker ser dig; du skal bo alene og hade føde mere end menneskene hader midgårdsslangen, føle al mulig sorg og savn og åndelige kvaler, altid græde og så blive gift med en hæslig rimjætte og stadig hentæres. Ja, du skal leve med Rimgrímnir nedenfor Helsport og næres af den væmmeligste føde«. Skírnir slutter med det kraftige vers:

Jeg rister dig turs
og tre staver,
brynde, vanvid, lede.

Jeg rister dem af,
som jeg rister dem på.
hvis det göres nødigt.

Disse trusler, dette i udsigt stillede elendige liv, disse trylleruners uimodståelige kraft bevirker, at Gerðr bliver bange. Nu tör hun ikke mere stå imod, hendes kraft er brudt. Med venlige ord byder hun Skírnir et bæger: »Tag h e l l e r e imod bægeret. Dog havde jeg trot, at jeg aldrig skulde komme til at elske vaningen vel« (vaneætlingen, Freyr). Skírnir ved endnu ikke nok; han vil have et aldeles bestemt løfte af Gerðr om, at hun vil unde Freyr et møde med sig. Da svarer hun, at hun efter ni nætters forløb vil møde Freyr i den stille lund Barre. [Nu rider Skírnir hjem. Freyr stod ude og spurgte utålmodig (prosast.)], hvad han havde udvirket »i jætters verden til din eller min fryd«. Skírnir meddeler ham Gerðs endelige svar. Da udbryder Freyr:

Lang er nat,
lange er to,
hvor kan jeg udholde tre.

En måned tidt
mig tyktes kortere,
end den halve 'hy'nat.

Dette er digtets slutningsvers.

I dette digt har vi først og fremmest med en kærlighedsmyte at göre af en lignende art, som forskellige kærlighedshistorier i sagaerne. Det er den brændende og blinde elskovs sejr ved hjælp af trofaste venners mellemkomst, som her fejres. Men hvor dyre-

købt er ikke denne sejr. Freyr giver sin hest og sit gode sværd, hvoraf hans eget liv måske afhang i Ragnarökskampen[1]). Således har den glædelige sejr en vemodvækkende baggrund.

M. Olsen har (i ovf. anf. afhdl. 1909) gjort det sandsynligt, at til grund for digtet ligger en agrarisk kultus-skik og sætter dermed i forbindelse de mærkelige jordfundne guldplader med fremstillinger af en mand og kvinde.

Over dette i form som indhold lige fuldendte digt, der helt igennem består af dialoger, hviler der en romantisk betagende ynde. Man kunde forbavses over, at de gamle krigerske og hårdføre Nordboer havde så bløde strenge på deres 'barbariske lyre'. Men en sådan forbavselse vilde under alle omstændigheder være grundløs[2]). Deres kærlighed var ganske vist meget forskellig fra riddertidens smægtende, sukkende elskov; den var lidenskabelig og kraftig, men som oftest tavs og indesluttet; den var ligesom den jordild, der gemmes under jökeldækkede isbjærge, men den kunde, ligesom denne ild, undertiden bryde alle skranker. Vi kan minde om Helga og Gunnlaugr, om Oddny og Björn og ikke mindst om den rørende kærlighedssorg, hvoraf skjalden Ivarr Ingimundsson tyngedes[3]). Men vi behøver ikke alle disse eksempler. Vi hører om en sådan romantisk kærlighed langt tidligere og det hos ingen ringere end Harald hårfagre selv. Haralds stærke kærlighed til finnepigen Snæfríðr er smukt skildret af *Snorre*[4]). Mindet om denne Haralds kærlighed var o. 1200 endnu så stærk, at forfatteren til Málsháttakvæði (Fornyrðadrâpa) kunde synge:

Ekki var þat forðum farald,
Finnan gat þó ærðan Harald,
hánum þótti sólbjört sú.

ɔ: »Det [elskovsforblindelse] var ikke i gamle dage nogen epidemisk syge, men finnepigen kunde dog göre Harald rasende; han fandt hende så strålende skön som solen«.

Personernes karakteristik er som sædvanlig fortræffelig. Vi ser gudens stærke indesluttede lidenskab, som dog er så menneskelig ubehjælpsom og rådvild. Lige så stille længselsfuld som Freyr er för Skírnirs rejse, lige så hidsig længes han, efter at

---

1) Jfr. Lokasenna v. 42.
2) *Müllenhoff* u. *Scherer*: Denkmäler etc. 2. udg. s. 364.
3) Se f. ex. Heimskringla III 500-01.
4) Heimskringla I 133-34 jfr. Ágrip kap. 3.

han har fået Gerðs endelige svar at vide. Vi ser fremdeles Skírnirs opofrende troskab og aldrig svigtende ihærdighed, første gang, da han dristede sig til at spörge Freyr om grunden til hans sorg, dernæst da han så at sige tiltvang sig adgangen til Gerðr og endelig da han tvang hende til at föje sig og modtage Freys kærlighed. Ikke mindst fortræffelig er Gerðr selv skildret. Først er hun den stolte, standhaftige kvinde, som ikke lader sig bevæge ved ydre lokkemidler, ja ikke engang skræmme ved trusler om magt og våben. Men det overnaturlige, de hemmelige magter og ikke mindst runernes skjulte kræfter havde i oldtiden en uimodståelig magt over folks sind, så vel mænds som kvinders. For denne hemmelighedsfulde magt böjer Gerðr sig. Derfor er hendes optræden på ingen måde inkonsekvent. Tværtimod, hvor fint er ikke dette opfundet og udført.

Karaktererne er således helstøbte og vidner om forfatterens sikre og dybe psykologiske blik. Handlingen er ligeså fortræffelig. En dramatisk spænding udvikles og stiger, indtil den når sit höjdepunkt i truslen om vanvidsrunerne. Tilhørerens og læserens interesse er stadig i tilsvarende stigen og slappes ikke et öjeblik. Fortællemåden og stilen er omtrent ligesom i Þrymskviða.

I alle disse henseender bör digtet regnes til de smukkeste og originaleste eddakvad. Stor er dets betydning også derved, at det giver os et godt indblik i oldtidens besværgelser og runernes magt og den brug, man i så henseende gjorde af dem.

Digtet er sikkert norsk og ikke islandsk. Billedet af den på en höj siddende jættevogter er, som ovenfor bemærket (s. 11), norsk og lå sikkert en islandsk digter fjærnt. Af en endnu större betydning er det, at der omtales en afbrækket tidsel, som er stukken ind over dören[1]). Tidslen var ingen islandsk plante, hvad dette særdeles levende billede måtte forudsætte[2]).

Hvad affattelsestiden angår, er der ingen som helst tvivl om, at digtet ved sin gammeldags sprogtone, ved sit levende billede af hedenskabet og forskellige dermed nöje sammenhængende skikke, samt ved sin indre lighed med de ældste digte overhovedet må henføres til samme tid som disse, d. v. s., til tiden o. 900. Her-

[1]) En forklaring af dette findes i Maal o. M. 1909 s. 23.

[2]) Den er først sent indført til Island, jfr. St. Stefánsson: Flóra Islands s. 194.

imod taler ingenlunde dets ovenfor omtalte romantiske karakter; snarere kunde den tages til indtægt for en så höj alder[1]).

Digtet (i ljóðaháttr.) er omtrent fuldstændig bevaret som det fra først af har været. De små prosastykker, som hist og her findes, er ikke bevis for at der mangler noget. Det er også så godt som slet ikke interpoleret; enkelte linjer og måske ét vers (33) er de eneste tilsætninger, der findes.

F. Niedner har søgt at påvise en bestemt systematisk inddeling af digtet. Rigtigheden af denne teori er imidlertid lidet indlysende, navnlig fordi denne forsker på en meget søgt måde prøver at påvise slutning på og begyndelse til afsnit, hvor sådanne aldeles ikke findes og ikke har været påtænkte. I det hele taget er man ikke berettiget til at søge nogen talbestemt inddeling i oldkvad, særlig eddakvad, uden i sådanne, der indeholder ydre tegn (som anbringelse af stef) på en tilsigtet inddeling.

Anm. I Snorra-Edda findes der et kapitel[2]), der handler om det samme som digtet[3]). Med hensyn til forholdet imellem Skírnismál og Snorres fremstilling er *E. Mogk* kommen til det resultat, at Upsalahåndskriftets redaktør har haft et simplere digt for sig end vort kvad (teksten er i Ups. langt kortere), men at den „yngre" redaktion (ɔ: codex regius og cod. wormianus af Sn.-E.) har benyttet et digt, som i det mindste meget lignede vort[4]).

Den forskel, som der er på cod. reg.-worm. og Ups., giver dog ingen anledning til at antage, at der til grund for de forskellige redaktioner ligger forskellige digte. I Ups. foreligger der nemlig en vilkårlig, men som sædvanlig særdeles uheldig forkortelse af den oprindelige tekst.

S n o r r e h a r i n t e t a n d e t d i g t h a f t e n d d e t s e l v s a m m e, s o m v i n u h a r, m e n m e d e n a n d e n o g r i m e l i g v i s u d f ø r l i g e r e p r o s a i s k i n d l e d n i n g. Fra denne indledning har han hæntet sin oplysning om Gymirs slægt og hustru tilligemed bemærkningen om, at Freys syn var straf for hans dristighed, hvis det da ikke er Snorres egen opfindelse. Fra denne indledning har han endvidere den afvigelse i fremstillingen, at det er Njörðr (og ikke Skaðe), som opfordrer Skírnir til at udspörge Freyr. At denne prosaindledning i Snorres eksemplar har været anderledes end i codex regius (af eddakvadene) står i den bedste overensstemmelse f. ex. med den forskel, der er imellem de enkelte prosastykker i heltekvadene og den tilsvarende fremstilling i Völsunga-

1) *S. Bugge* henfører digtet til den „første Halvdel af 10de Aarhundred" og mener, at det er af samme forfatter som Lokasenna (Arkiv V, 4). En sådan antagelse er dog kun en hypotese, der ikke støttes af digtenes indhold.

2) Snorra-Edda I, 120—2; kap. 37.

3) Herom kan der henvises til min afhdl. i Aarbøger f. nord. oldk. 1898 s. 348 ff., hvor en udførlig sammenligning af håndskrifterne og kritik deraf findes.

4) Paul-Braune: Beiträge etc. VII, 272—3, jfr. VI, 517. Jfr. *B. Symons*: Bijdrage etc. s. 12. Jfr. også *M. Olsen* i Festskrift til Torp 116.

saga. Fordi digtene har været de samme i de (3) forskellige eksemplarer, behøver prosaen ikke at have været enslydende.

Men at *Snorre* har haft det samme digt, synes klart af de tildels ordrette overensstemmelser imellem hans prosa og digtet selv. Således hedder det:

ok bað hann **ganga**	**gakk** at **beiða** | okkarn
til Freys **ok beiða hann**	**mála** mög | **ok þess at**
orða ok spyrja, hverjum	**fregna,** | **hveim enn**
hann væri svá reiðr.	fróði **sé** | **ofreiði** afi.
En Skírnir kveðsk ganga	
mundu ok eigi fúss **ok**	
kvað illra svara vera	**Illra orða** | **erumk ón at**
vón af honum	**ykrum syni.**

V. 3 svarer til Skírnirs ord: *hví Freyr væri svá hnipinn ok mælti ekki við menn.* V. 4—5 havde Snorre ingen brug for; det var ham kun om en kort sammenhængende fortælling af begivenhederne at göre. Af v. 6—9 har Snorre uddraget hovedindholdet både i begyndelsen af sin fortælling og andre steder, men én ting har Snorre, som ikke genfindes i digtet: Freys befaling til Skírnir. Denne er imidlertid Snorres eget påfund, begrundet på, at Skírnir ifølge hans egen fortælling (jfr. indledningsprosaen) er Freys lydige tjæner *(skósveinn)*. Snorre har her forsætlig overset det i digtet forekommende kammeratlige forhold imellem de to. Fremdeles har Snorre forsætlig undladt at nævne hesten; for ham var sværdet det vigtigste, og atter her træffer vi netop på en ordret overensstemmelse:

þat var svá gott sverð, **at sjálft vásk**	þat sverð, **es sjálft vegisk**
	(v. 8), jfr. **es sjálft mon vegask.**

Skírnirs rejse fortæller Snorre på almindelig vis blot med de ord: „Nu begav Skírnir sig afsted"; hans modtagelse i Gymirs gård og hans samtale med Gerðr udelades, fordi denne ikke godt egnede sig til at genfortælles i en historisk fremstilling; dertil var den for poetisk. Det er Snorres hensigt kun at give det mytisk-historiske resultat, og dette giver han i fuldstændig overensstemmelse med digtets to sidste vers. Men Snorres udtryk: *fekk heitit* (*heit* worm.) *konunnar* (reg.-worm.), eller, om man hellere vil: *kom saman ástum þeira* (Ups.) forudsætter netop, at det ikke er gået så ganske let for Skírnir at få Gerðr til at indvillige i giftermålet med Freyr, forudsætter altså, hvad digtet i så henseende fortæller os.

Det sidste vers anføres i reg.-worm., men er ved den gennemgribende forkortelse af den sidste halvdel i Ups. dér udeladt.

Der er således ingen grund til at antage, at Snorre har haft en forskellig redaktion af digtet; men dermed falder atter enhver tanke om et andet og ældre digt af lignende indhold eller om samme æmne.

e. Lokasenna.

I håndskriftet (reg.) står dette digt lige efter Hymiskviða og som et slags fortsættelse i tid af dette kvad. Det indledes med et prosastykke, hvori det hedder, at efterat Ægir (havguden) havde fået den kedel, »hvorom der nu blev fortalt«, holdt han et gilde for aserne. At samleren satte indholdet af disse to digte i forbindelse

med hinanden, var naturligt. Ved dette gilde var aserne (med undtagelse af Tor, der var i østerleden) og mange alfer tilstede. Man roste meget Ægirs tjænere: Eldir (Ildtænder) og Fimafengr (omtrent = fingernem). Loke tålte ikke denne ros og dræbte Fimafengr. Herover blev aserne så vrede, at de jog Loke bort og forfulgte ham til skoven. Men Loke kom tilbage og traf Eldir ude. Nu begynder digtet med en samtale mellem Eldir og Loke[1]). Denne spörger, hvad guderne nu taler om. »De taler om deres våben og kampdygtighed, men ingen taler godt om d i g«. Da siger Loke, at han vil gå ind i hallen for at bringe asernes sönner ufred og kiv. Eldir siger, at dersom Loke agter at skælde guderne ud, »vil de törre det af på ham selv.« Loke truer Eldir og går ind og siger, at han kommer törstig langvejsfra for at bede aserne om en drik. (Her er der en uoverensstemmelse mellem verset og indledningsprosaen). Guderne modtager ham imidlertid med en betegnende tavshed, hvis betydning ikke var til at tage fejl af — da spörger Loke: »hvorfor tier I så, I triste guder«, og beder dem anvise sig en siddeplads. B r a g e svarer temmelig uvenlig, at aldrig vil guderne bænke Loke ved deres drikkelag. Loke bryder sig — foreløbig — ikke om Brages ord, men henvender sig direkte til Odin og minder ham om det fostbroderskab, de i dagenes ophav havde indgået — »du sagde, at du aldrig vilde øl drikke, medmindre det blev bragt til os bægge to«. Odin opfordrer da Víðarr til at anvise Loke plads og skænke for ham. Nu føler Loke sig tryg og han udbryder:

Hil jer aser
hil jer asynjer
hil jer höjhellige guder —

dette lyder meget godt og höjtidsfuldt, men, idet han mindes, at Brage har talt uvenlig til ham, tilföjer han ondskabsfuldt:

undtagen én,
som der inde sidder
Brage på bænk i hal.

Disse sidste linjer er meget betydningsfulde, idet de danner den behændige overgang til det følgende. Det var Loke om at göre, at få en strid i gang, for at få en gunstig lejlighed til at göre alle guderne til skive for sine lögnagtige bebrejdelser. Med dette vers

---

1) Ang. digtet kan henvises til *F. Niedner*: Bemerkungen zur Lokas. i Zs. f. deut. alt. XXXVI og Baldrs tod sst. XLI, *Hirschfeld*: Untersuchungen zur Lokas. i Acta germ. I (1889), en ret forfejlet afhdl., hvor Loke — ganske urigtig — opfattes som en ildgud

begynder digtets hovedbestanddel, den egenlige »*senna*«. Brage begår straks den fejl i sit svar at tilbyde Loke sin hest og sit sværd, hvis han vil lade være med at tirre guderne ved hånsord. Dette forslag var særdeles uheldigt, da det kun kunde tjæne til at give Lokes optræden en endnu större sikkerhed; istedenfor at formilde Loke gör han ham endnu frækkere og overmodigere. Således har digteren med stor kunst forberedt hele den følgende ordveksel. Brage lader, som om han bliver vred — hvad han vel også bliver — og siger, at hvis de bægge var udenfor Ægirs hal, vilde han »bære Lokes hoved i sin hånd«. Loke svarer:

Siddende er du dristig,
det skulde du ikke være,
Brage bænkepryder osv.

Herpå beder Brages hustru, Iðunn, ham om at lade Loke i fred, men hun siger dette i en for Loke lidet smigrende tone. Derfor vender han sig nu imod hende og skælder hende ud for at have bolet med sin broders bane. Dernæst går Gefjon i ilden. — »Loke ved ikke, at han holdes for nar og at alle guder hader ham.« »Ti stille Gefjon, den blonde svend [måske Loke selv], som gav dig smykker, lokkede dit sind«. Nu blander selv Odin sig i samtalen og advarer Loke mod at håne Gefjon. Loke svarer frækt:

Ti stille Odin,
du aldrig forstod
at dele kamp med de kæmpende;
ofte du gav,
hvem du ej give skulde,
den svageste, sejr i kamp.

På denne grove sigtelse, som ifølge menneskelig opfattelse vistnok tildels var berettiget, nedlader Odin, den øverste gud, sig til at svare, og det på en lidet tiltalende måde, idet han skælder Loke ud for at have været en kvinde. Dette var netop noget for Loke. Han har svar på rede hånd og håner Odin, fordi han har drevet sejd som spåkvinder og draget over lande med spådomme — »det trode j e g var kvindeskik«. Herpå kan Frigg, Odins hustru, ikke holde sig tilbage; man skal ikke, siger hun, tale om, hvad der er foregået i gamle dage.

Ti stille Frigg,
Fjörgyns datter,
mandgal til visse du var.
Ve og Vile [Odins to brødre],
tog du, Vidrirs [Odins] hustru,
bægge i dine arme.

Nu tager Freyja ordet, men det går hende endnu værre.

Ti stille Freyja,
fuldtvel jeg dig kender,
du lider ej mangel på laster;
af aser og alfer,
som herinde er,
enhver har været din boler.

Efter endnu et ordskifte mellem Loke og Freyja, tager Njörðr ordet og bebrejder Loke, at han har født börn. Loke svarer med de groveste ukvemsord. Njörðr bryster sig da af — i modsætning til Loke og hans yngel — at have en sön som Freyr, »hvem ingen hader og som gælder for at være den ypperste as.« »Ja, nu har jeg ingen grund til at skjule det længer, den sön har du avlet med din egen søster« er Lokes lige så forhånende som knusende svar. Efter at endnu Tyr, Freyr og dennes tjæner, den iltre Byggvir, samt Heimdallr, om hvem Loke dog ikke har noget ondt at sige, har deltaget i trætten, træder Skaðe frem og truer Loke med snarligt fængsel. Loke driller hende med, at det er ham, der mest af alle har bevirket hendes faders død, og tilföjer: »Blidere var du mod Løvøs sön [Loke], da du bød mig til dit leje; skal vi endelig opregne vore fejl, så lad os tage alt med.« Endelig går Sif frem og begår den samme fejl som Brage, at bede Loke om at lade sig i fred. Loke lader også, som han vil skåne hende: »Du vilde være den eneste forsigtige og tro mod din mand — at sige, hvis du var det —, men sikkert kender jeg én [Loke], som har gjort Tor til en hanrej.«

Det ser ud, som om det har været digterens mening, at den omstændighed, at Loke nævner Tors navn, bevirker, at Tor kommer hjem med det samme[1]), og da det er Tors hustrus fremtræden, som bevirker nævnelsen af hans navn, er dette tilsigtet af digteren for at få en ende på legen. Nok er det, Beyla, Byggvirs kone, mærker Tors ankomst på fjældenes rysten og siger, at Tor nok skal bringe Loke til ro. Loke skælder hende ud for at være en »skiden deje«, men så kommer Tor, bister i hu, og har et ordskifte med Loke, som er betegnende nok for dem begge:

Tor: Ti stille blødagtige væsen,
dig skal min stærke hammer
Mjölner mælet berøve.
Dit hoved jeg slår
af halsen på dig,
da er dit liv forbi.

Loke: Jordens sön
er kommen her ind,
hvi raser du så Tor?
da tör du ikke,
når du skal med ulven kæmpe
og denne sluger Sigfader [Odin].

Tor: Ti stille osv.
Op jeg dig slynger
på østens veje,
hvor ingen dig siden ser.

Loke: Dine rejser mod øst
skal du aldrig Tor
fortælle til folk,
siden du, enekriger,
i hansken sad
og nægted du var dig selv.

1) Jfr. *kölluðu þeir á Þór ok jafnskjótt kom hann* Snorra-Edda, I, 136.

Tor: Ti stille osv.
med min höjre hånd
slår jeg med min hammer,
så at alle dine knokler knuses.

Tor: Ti stille osv.
Hrungnirs bane [hammeren]
skal bringe dig knust
ned under Niflheims port.

Loke: Jeg agter at leve
i lange tider,
skönt mig du med hammeren truer.
Skarpe dig tyktes
Skrymirs remme.
maden du ej fik fat.

Loke: Jeg talte for aser,
jeg talte for asynjer
alt hvad jeg lysted at sige.
For dig alene
vil ud jeg gå,
ti jeg ved at du slår.

Den eneste, Loke åbenbart har respekt for, er Tor, og for ham alene trækker han sig tilbage. Han forlader Ægirs hal, dog ikke uden at ønske Ægir alt ondt, at han aldrig siden må foranstalte et gilde, og at alt, hvad han ejer, må gå op i luer.

Efter digtet følger et lille prosastykke, hvori det fortælles, at Loke nu skjulte sig i Fránangrsfoss, hvor han blev fanget og derpå bundet, at Skaðe fæstede en giftslange over ham, og at hans hustru Sigyn holder en skål under de neddryppende edderdråber osv., væsenlig det samme som det, der fortælles i Gylfaginning[1]), men *Snorre* ses dog at have haft en anden fremstilling for sig end denne.

Hele digtet, og det er vistnok fuldstændig bevaret, er forfattet med en umiskendelig dygtighed, både med hensyn til at knytte de enkelte ordvekslinger sammen og derved drage den ene af guderne efter den anden ind i samtalen, ind i den malström af skældsord, som udgår fra Lokes mund, og med hensyn til at lade Loke altid være sig selv, følgelig altid så slagfærdig, at han aldrig kommer i forlegenhed med svar, aldrig savner ord til at udtrykke sig på den måde, der svarer til hans sindelag og, om vi så må sige, til hans livsanskuelse. Digtet viser endvidere forfatterens omfattende mytologiske kundskaber og overlegne ævne til at frembringe en dramatisk spænding, der fremkaldes ved det stigende overmod og frækhed, hvormed Loke tilsøler hele gudestaten, indtil han endelig viger for den brutale kraft; det viser tillige en fortræffelig ævne til at fastholde karakteren, Lokes karakter i dens modbydeligste skikkelse, hvad enten han med den alvorligste mine udslynger de værste beskyldninger mod de ypperste guder og gudinder, eller han med udsøgt hån og overlegen ondskabsfuldhed behandler de under-

1) Snorra-Edda I, 180—4.

ordnede væsner (som Byggvir). Mange af Lokes beskyldninger er særdeles grove og fremførte i usminkede udtryk, men dette er atter fuldstændig overensstemmende med Lokes karakter og vidner om digterens logiske tænkning. At Lokes bagvaskelser og bebrejdelser er forvanskninger og fordrejelser af enhver tænkelig art er utvivlsomt.[1] Selv den alleruskyldigste omstændighed kan i en lögners og æreskænders mund blive stillet i et sådant lys, at den ser ud som en fejl, ja som en forbrydelse[2]). Det kan bestemt påvises, at med nogle af Lokes forhånelser er det således bevendt. Når han f. ex. siger til Freyja, at enhver af de tilstedeværende alfer og aser har været hendes boler, er dette en håndgribelig overdrivelse, men den er let forståelig i Lokes mund om selve kærlighedens og frugtbarhedens gudinde[3]). Loke gör nar ad Tyr, fordi han har mistet sin höjre hånd, men han omtaler ikke, hvad der opnåedes ved den lejlighed, Fenrisuhyrets fængsling, og hvilket gode dette må antages at have været. Loke siger, at Tor ikke tör kæmpe med Fenrisulven i den sidste kamp, men lader den sluge Odin, skönt han vel vidste, at således var det bestemt fra dagenes ophav, ligesom også det, at Tor skulde kæmpe med midgårdsormen. Han siger fremdeles, at Tor ikke skal tale om sine rejser til østerleden, siden han sad sammenkrøbet i Skrymirs hanske, og forhåner ham fordi han ikke kunde løse Skrymirs skarpe remme, som om ikke Loke og alle vidste, at Tors rejser til østerleden var nødvendige for verdens beståen og guders og menneskers vel, og som om han ikke vidste rigtig besked om Tors sammenstød med Skrymir-Utgarðaloke, som, ret beset, i virkeligheden var til den störste ære for Tors kæmpekraft. Når vi således kan påvise fordrejelser og lögne hos Loke af de ting og enkeltmyter, vi kender, kan vi gå ud fra, at de andre bebrejdelser for ting, kilderne intet kender til, er lige så grundløse, lige så halvsande eller usande og kun beroende på fordrejelser og overdrivelser, skönt noget ifølge den nordiske mytologi kan have dannet grundlaget derfor. Dette grundlag har, set i den rette mytologiske sammenhæng og i sandhedens belysning, sikkert været ganske i sin orden og i fuld overensstemmelse med det primitive forhistoriske kulturliv, hvoraf myterne fremsprang, skönt måske i et og andet i strid med det 10.

---

1) Det modsatte mener *Hirschfeld* (s. 1) mærkeligt nok.
2) Jfr. hermed *Edzardi*: Germania XXIII, 419.
3) Jfr. Hyndlas bebrejdelse mod Freyja, Hyndluljóð 46—7.

århundredes med hensyn til kultur og moral mere udviklede standpunkt.

Det forholdt sig med Loke ligesom med djævlespejlet i *H. C. Andersens* æventyr; alt hvad der var godt og ædelt eller blot naturligt, blev i det slet, fordrejet og latterligt; men det er kun djævle, som morer sig derover.

Det er betegnende, at ikke én af aserne kan i en ordstrid måle sig med Loke, han er virkelig *auðigr i andsvörum* (v. 5), han overgår dem alle, selve veltalenhedens og klogskabens gud, Odin, ikke undtagen. Men det er på den anden side lige så karakteristisk, at kun Tor og hammeren kan få ham til at vige.

Heri ligger der et overordenlig fint og veltruffet billede af livet. Den veltalende skurk er aldrig svar skyldig, og end ikke det helligste skåner han; han er lögnagtig og fræk, skönt i grunden fej. (Shakespears Jago i Othello er et godt analogt eksempel). Fornuftens klare ord og besindighedens redelige formaninger har ingen som helst magt over ham. Kun den brutale kraft, hvis midler til at overtale og overbevise er — prygl, frygter han; kun for den viger han. Kun når sandheden fremtræder i al dens brutale ærlighed, er lögnen nødt til at tage flugten.

At dette digt er forfattet i det 10. årh., kan ikke betvivles. Derom vidner først og fremmest i n d h o l d e t. I en kristelig tid vilde et sådant digts fremkomst simpelthen være uforklarlig, med mindre det var hensigten med digtet ligefrem at latterliggöre de gamle guder og den hedenske tro. Men hvis digtet stammede fra en kristen forfatter, måtte slutningen af digtet være bleven helt anderledes; da vilde Tor også være kommen tilkort, isteden for at han redder stillingen, og asatroen således hævdes[1]). Af omtrent samme grund kan digtet heller ikke være forfattet af en absolut hedensk fritænker. Det nöje kendskab til så mange myter eller mytedele, som digtet opviser, men som vi intet kender til, og som må anses for glemte længe för *Snorre* skrev sin Gylfaginning, må stamme fra selve hedenskabet, fra den endnu l e v e n d e asatros tid.

Dernæst står s p r o g e t i overensstemmelse med det, vi finder i andre kvad fra det 10. årh. Således forekommer *v* foran *r* tre gange i ordet *vreiðr* (v. 15. 18. 27), hvilket aldrig forekommer i

---

[1]) Jfr. *R. Keysers* træffende bemærkninger angående Hárbarðsljóð i Efterl. skr. I, 140—1 og *Rosenberg* med hensyn til hele digtet i Nordb. åndsl. I.

digte efter 1000, for ikke særlig at nævne former som *séa* o. lign.[1]) Det levende indtryk, som vi gennem v. 24 får af völve- og sejdvæsnet, fører lige så sikkert til det 10. årh.

Det må betragtes som sikkert, at digtet er forfattet i N o r g e. Derfor borger udtalen *vreiðr,* fremdeles et ord som *deigja,* der ikke synes at være bleven brugt på Island. De eksisterende kilder, hvori ordet nu ellers haves, er alle norske.[2])

Hvorledes kan nu et sådant digt overhovedet være blevet til? hvad har givet forfatteren i d e e n dertil og hvad er m e n i n g e n dermed? Svaret på disse spörsmål kan kun bero på mere eller mindre antagelige formodninger; den følgende betragtning turde måske være et bidrag til den rigtige besvarelse, om ikke svaret selv.

Jeg antager da, at det er det 10. årh.s religiøse forfald, sædelige opløsning og forvirring i så mange forhold, som har givet anledning til digtet, med andre ord: d i g t e t k a n a n t a g e s a t h v i l e p å e n l i g n e n d e h i s t o r i s k b a g g r u n d s o m V ö l u s p å. Tidens overhåndtagende slethed og forvorpenhed, der særlig viste sig i, at kristendommen ikke uden held begyndte at göre sig gældende, samt i, at frafaldet fra den hedenske tro stadig tog til, idet stadig flere og flere erklærede sig for fritænkere ɔ: troende på slet ingen ting (undtagen dem selv) og optrådte ligefrem som gudsbespottere, måtte føre til følelsen eller antagelsen af, at man levede i de sidste og værste tider.

Det er en beskrivelse heraf, digtets forfatter kan have villet give. Han har med sin sjæls hele energi, af sit ganske hjærtes brændende indignation villet skildre sin tids slethed, irreligiøsitet og gudsbespottelse — personificeret i gudefjenden Loke — ifærd med at nedbryde den gode gamle tro og moral. Men han har tillige villet vise, at al denne slethed og gudsfornægtelse tilsidst måtte

---

1) Formen *vár* i v. 52 isteden for *ór* kan ikke bevise, hvad rektor dr. *J. Þorkelsson* har ment, at digtet skulde stamme fra det 13. årh.s begyndelse (Breytingar á myndum viðtengingarháttar osv. 1887, s. 26). Jfr. *K. Gíslason* i Aarb. 1889, s. 359. Det er nemlig ikke nødvendigt her at antage, at formen *vár* er oprindelig (i øvrigt anser jeg ikke formen umulig selv i så gammel tid), *ó* (i *ór*) og *v* (i *vömm*) kan danne bogstavrim (jfr. *vand- jörm- ör-* på Karlevistenen) jfr. *H. Gering* i Beiträge XIII, 202—9; muligvis er hele linjen forvansket, da artiklen dér står foran et pronomen!

2) Når *E. Mogk* (Lit. gesch. 597) siger, at efter al sandsynlighed er digtets hjem at søge på Island, da forskellige myter, især den uviklede ragnarökmyte, næppe er norske, så savnes enhver hjemmel for en sådan udtalelse og slutning. Iøvrigt spiller ragnaröks-myten her kun en ringe rolle.

bukke under. Han har givet en fortrinlig forklaring af det gamle ordsprog: *aptr rennr lygi, er sönnu mœtir* (lögnen må vige, når den møder sandheden). Herigennem udtaler digteren sit håb, at tidens vantro vil vige for den gamle tros sandhed, ifølge hvilken guderne ganske vist skulde gå under, men hvor undergangen skulde føre til en ny, aldrig forstyrret evig guldalder; det er evighedstroen og evighedshåbet, som således antydes og forudsættes, en tro, som forfatteren sikkert har ment var lige så smuk og ligeså god som de kristnes lære om evigheden. Dette er ganske vist kun en hypotese. Imod den har man gjort gældende, at guderne skældes ud og at deres brøst lægges for dagen og at det var en ret mærkelig fremgangsmåde hos én, der vilde hævde asatroen, men brodden af denne indvending fjærnes, eftersom det er Loke, som udslynger alle bebrejdelserne; de er dels usande, dels kun halvsande.

Hvis denne betragtning er rigtig, bunder digtet ikke alene dybt i den gamle asatro, som netop i Norge i det 10. årh. ofte viste sig så fanatisk (jfr. ovfr. s. 35), men også i tidens voldsomme gæring og opløsning, som allerede för midten af århundredet var så udbredt.

Det tör antages, at Lokasenna stammer fra århundredets midte, eller muligvis fra omtrent samme tid som Völuspå[1]). Det er dog — med *Symons*[2]) — muligt, at digtet er fra den sidste halvdel af århundredet.

f. Andre med de mytiske kvad beslægtede digte.

17. **Rígsþula.** Dette digt, som kun findes i ét håndskrift, cod. worm. af Snorra-Edda, er ufuldstændigt. Dets eneste os fra oldtiden overleverede navn er *Rígsþula*[3]), og dette findes netop i det samme håndskrift.[4])

---

1) S. Bugge antager en lignende affattelsestid („første Halvdel af 10. Aarhundred") Arkiv V, 4.

2) Einleit. CCLVII—VIII.

3) *Þrœla heiti standa i rigs þvlv* Snorra-Edda II, 496.

4) Der kan henvises til *A. Edzardi* i Beiträge VIII, *S. Bugge*: Bemærkninger til norröne digte II, Rígsþula i Arkiv I; *K. Lehmann*: Die Rígsþula 1904 (Festskr. til Amsberg), *R. Much*: Zur Rígsþula (særlig v. 7), Prager Deut. stud. 1908, *B. M. Ólsen*: Tímarit XV, 66 ff., *G. Neckel*: Beiträge zur Eddaf. s. 104 ff., *A. Heusler*, Archiv f. das stud. der neu. spr. u. lit. CXVI s. 270 ff., *F. Jónsson*: Rígsþula i Arkiv XXXIII, 157 ff. Endvidere: *R. Meyer*: Altg. poesie s. 471 ff.

Digtet indledes med et lille prosastykke, hvori det hedder, at guden Heimdallr engang rejste langs kysten og kom da til en lille gård og kaldte sig *Rígr* — »efter den fortælling er dette kvad digtet«. Digtets begyndelse er fuldstændig, ja af en endnu mere episk art end andre kvads:

Fordum sig begav
ad grönne veje
kraftig og gammel
den kyndige as,
stærk og rask
Rígr til fods,
gik han videre
på vejen frem.

Rígr kom til et hus, hvor han gik ind; dér var ild på gulvet. Et par ægtefolk, Oldefar (*Áe*) og Oldefar (*Edda*) med en gammeldags hovedbeklædning, sad dér, gråhårede af slid. Rígr gav dem råd og satte sig midt imellem dem. Da tog Oldemor et tungt og tykt brød med avner i; suppe satte hun på bordet i en skål. Rígr gav dem råd og lagde sig at sove midt imellem ægtefolkene. Efter tre nætters forløb forlod han dem. Ni måneder senere fødte Oldemor en sön; han blev svøbt i hör og kaldt Træl (*Þræll*): »På hans hænder var huden rynket, krogede knoer, tykke fingre, tvært ansigt, ludende ryg, lange hæle«. Han voksede dog godt til, samlede bast og dannede deraf forskellige genstande, samlede ris og bar det hjem hver udslagen dag. Nu kom der til gården en kvinde med skarn på fodsålerne (altså med nøgne ben) og med solbrændte arme, en kroget næse, hun hed Ty (*Þír* = trælkvinde). Træl og hun levede sammen, de fik mange sönner, som byggede gærder, gødede marker, passede svin, vogtede geder og skar tørv; de fik flere døtre, hvis virksomhed var af lignende art og skimtes gennem deres navne (f. ex. Tjænestepige, Askenæse, Pjalteklædt osv.). Fra Træl og Ty stammer alle trælle.

Rígr var imidlertid gået videre og kom til en hal; der var ild på gulvet, et par ægtefolk sad dér, hvert med sit arbejde; manden lavede af et stykke træ en vævbom, hans skæg var klippet osv. Konen satte en væv i stand og havde en *sveigr* på hovedet osv. Det var Bedstefar (*Afi*) og Bedstemor (*Amma*). Rígr gav dem råd osv. Da tog Bedstemor .... [næsten hele verset er tabt], en kalv blev kogt. Det gik nu aldeles på samme måde som hos det første par. Efter ni måneder fødte Bedstemor en sön; han blev svøbt i töj, overøst med vand og fik navnet Karl. [Næsten hele det vers, hvori han beskrives, er tabt; kun to linjer er tilbage:] rødmusset var han og rødkindet og med spillende öjne. »Han voksed godt og trivedes vel, han tæmmede okser, og smedede

plove, tømrede huse, byggede lader, lavede kærrer og kørte med plov«. Da førte man hjem til ham en kvinde med et nøgleknippe ved bæltet og i en gedeskindskjortel. Hende ægtede Karl. Deres sönner fik navne som *Halr* (en fri mand), ***Drengr,*** Bonde, Smed osv., deres døtre navne som Viv, Brud, Kvinde. Fra dem nedstammer karleslægten ɔ: de frie bønder.

Rígr rejste videre, og atter kom han til en hal, hvis dör vendte mod syden og solen. Han gik derind, gulvet var belagt med halm. Derinde sad et par ægtefolk: Fader (*Faðir*) og Moder (*Móðir*). Husbonden snoede en buestræng og skæftede pile, husfruen strøg særke, stivede ærmer, en brosche havde hun på brystet osv. Rígr gav dem råd osv. Da tog Moder en hvid dug, tynde hvedebrød og dækkede dugen. Der var skinnende skinker og stegte fugle; der var vin i en kande og bægrene var forgyldte. Det gik ellers her som tidligere. Moder fik en sön efter ni måneder; han blev svøbt i silke, overøst med vand og fik navnet Jarl: »Hans hår var gult, hans hud var lys, öjnene hvasse som i en ung snog. Op voksed Jarl i faderens hjem, han rystede skjolde og lagde strænge han red heste, jaged med hunde, sværd han brugte og svømmede godt«. Rígr kom til ham fra skoven og lærte ham runer og gav ham sit eget navn, erklærede ham for sin sön og sagde, at han skulde erhværve eget odelsgods. Jarl havde nu forskellige kampe, fældede mænd, erobrede lande og omgav sig med en hird, hvem han skænkede rigdom, ringe og heste. Derpå ægtede Jarl Hersirs datter *Erna* (den raske).[1]) De fik mange börn, Arving, Sön, Svend osv., men den yngste af dem var *Konr.*

Kon den unge [ɔ: *Konungr* = konge]
kunde runer,
livsruner
og aldersruner.
Han kunde mere:
at frelse folk,
at sløve sværd,
at stille bølger.

Han forstod fuglerøst,
ild han stansed,
formildede vrede,
sorger slukked
....
ejed otte mænds
kraft og styrke.

Han overgik endogså sin egen fader i runekunsten. Nu red Kon den unge ud i skoven, skød med pile og nedlagde fugle:

---

[1]) Det må dog vel være det rigtige navn, ikke *Ern*, som B. M. Olsen mente (Tímarit XV, 67).

Da kvad en krage
som på grenen sad:
Hvi skal du Konning
fugle skyde?
hellere burde du
heste ride,
svinge sværd
og fælde hær.

Danr og Danpr
ejer dyre halle,
bedre odel
end du besidder.
De forstår godt
til søs at rejse,
æggen hvæsse
og vunder slå.

Hermed ender digtet i håndskriftet. Inde i selve digtet haves, hvad *S. Bugge* har påvist[1]), et par brudstykker, henholdsvis på 2 og 4 linjer, hvor Kon den unges brud åbenbart beskrives: hendes öjenbryn var klarere, hendes bryst lysere, hendes hals hvidere, end den rene, nyfaldne sne.

Det er en ubodelig skade, at digtets slutning er tabt, ti det er denne, som først kan give nøglen til den rigtige forståelse af digtet og hensigten dermed. Nu må vi nöjes med at anstille gisninger desangående, og disse må grundes på hele digtets indretning og især fuglens sidste tale, som synes at antyde noget bestemt.

Bugge har i sin udgave (se 149—50) anført et sted af *Arngrímr Jónsson's* »Supplementum Historiæ Norvegicæ« fra år 1596[2]); her hedder det blandt andet: »R i g u s nomen fuit viro cuidam inter magnates sui temporis non infimo. Is *Danpri* cujusdam, Domini in D a n p s t e d, filiam duxit uxorem, cui D a n a nomen erat, qvi deinde Regis titulo in sua illa provincia, filium ex uxore D a n a, D a n sive D a n u m, hæredem reliqvit, cujus Dani, paternam ditionem jam adepti, subditi omnes Dani dicebantur«. Bugge antager, at »noget af dette, som han [Arngrimr] i sit Supplementum meddeler om Rig og Dan« er taget fra slutningen af Rígsþula, medens den endnu havdes hel i codex worm., hvis ejer, för O. Worm, netop var Arngrímr.

Det er imidlertid ikke sikkert, at noget af det, som Arngrímr her meddeler, går tilbage til Rígsþula som kilde. For det første vilde det da være påfaldende, at Arngrímr ikke skulde kalde Kon den unge med dette sit rette og egenlige navn, men Rígr, et navn, som han ganske vist (i v. 45) siges at have fået; men det kan dog ifølge digtets hele indretning næppe være meningen, at d e t skulde være hans egenlige navn. For det andet tyder Arngríms fortælle-

---

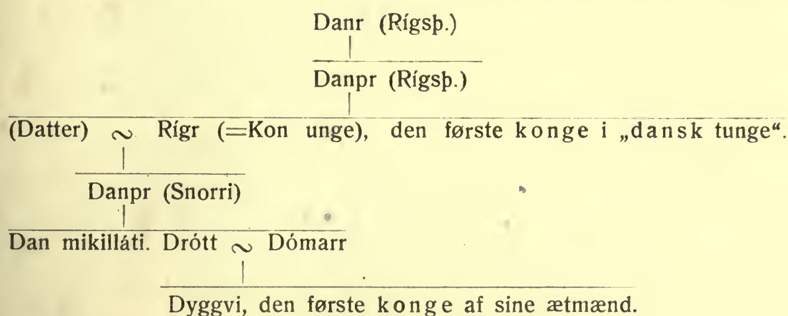
1) Arkiv f. nord. fil. I, 307—8.
2) Se også Aarbøger 1894 s. 108, jfr. 140 f.

måde aldeles ikke på, at han her har haft Rigsþula som kilde. Da vilde han sikkert ikke have kaldt »Rigus« for en »vir quidam, inter magnates sui temporis non infimus«, uden at sige et ord om hans guddommelige herkomst; han vilde i det hele have udtrykt sig på en ganske anden måde. Derfor er der naturligvis ingen grund til at antage, at Arngrímr her ikke skulde have haft en gammel kilde.

Slutningen af digtbrudstykket tillader en dobbelt opfattelse, enten den, at det skal være fuglenes mening, at Kon den unge skulde bekrige Dan og Danp[1]) (efter den rækkefølge, disse to nævnes i, må de opfattes som fader og sön) og så ægte en datter af den ene eller den anden og dermed arve deres rige, eller den, at Kon unge på en fredelig måde skal bejle til datteren, som måtte være ham en værdig hustru; i så fald er det ikke nødvendigt, at han skulde arve Dans rige.[2])

Den sidste opfattelse forekommer mig at være den rigtigste; den synes at støttes ved hvad *Snorre* beretter i sin Ynglingas.[3]): »Dyggves moder var Drótt, en datter af kong Danp, en sön af Rígr, som på dansk tunge først kaldtes konge; hans ætmænd havde altid siden kongenavnet som den ypperste hæderstitel. Dyggve var den, som af sine ætmænd først blev kaldt konge, men för blev de kaldt drotner og deres hustruer drotninger (dronninger) og hirdskaren drot. . . . Dronning Drot var en søster til kong Dan mikillate, som Danmark har fået navn af«. Heri indeholdes den historiske sandhed, at det danske kongedömme (eneherredömme) er ældre end det norske[4]).

Heraf og af Rígsþ. har *Bugge* dannet følgende slægtregister:

1) Således *Bugge* i Arkiv I, 311 og *B. M. Ólsen* i Tímarit XV, 69.
2) Dette er slet ikke i nogen strid med kragens ord, som B. M. Ólsen påstår (l. c.).
3) Heimskringla I, 32.
4) Se *J. E. Sars*: Udsigt osv. I, 108—9, 118.

Det er höjst rimeligt, at dette er rigtigt. Men er det så, må Rígr opfattes som en dansk fyrste og Danps arvtager. I Rígsþula foreligger åbenbart en anden benyttelse af Rígr, hvilket hænger sammen med digtets formentlige hensigt, og denne hensigt var at forherlige kongedömmet som den ypperste statsforfatning og kongen som den, der står over alle andre stænder, og som den ypperste mand i riget[1]). Dette kongedömme kan ikke være det danske, da det danske rige (Dans og Danps rige) stilles op som en modsætning til Kon den unges (Rígs) og hans faders land *(á Danr ok Danpr, dýrar hallir, æðra óðal, an ér hafið)*. Dette kongedömme kan kun være det norske, og da ikke noget af de ubetydelige »næskongedömmer«, men selve Harald hårfagres kongedömme; det er dette hans eneherredömme, der som en fuldbyrdet kendsgærning forudsættes i digtet og som der ialfald sigtes til. Rigr=Konung er ingen anden end Harald hårfagre.[2])

Selv om man med rette kunde sige *(Heusler)*, at det blot er den første konge overhovedet, der var ment, er der intet til hinder for at antage, at digteren dog særlig har haft Harald i tankerne.

En ny kongeslægt eller en ny konge, hvis ret til tronen kunde være omtvistet, søgte undertiden ved giftermål med berömte kongers døtre at skaffe sig en vis glans og bestyrke sin anseelse. Således giftede kong Sverrir sig navnlig af denne grund med en svensk kongedatter kort efter at have fældet Magnus Erlingsson.

Om Harald hårfagre ved vi, at han bejlede til en dansk (jysk) konges, Eriks, datter Ragnhildr og fik hende til ægte. Det er denne historiske begivenhed, der er baggrund for digtet(s sidste del).

Kong Haralds giftermål med denne Ragnhildr, kaldt den mægtige, har sikkert været en vigtig og meget omtalt begivenhed, og bidraget ikke lidet til at befæste kongens anseelse, hvad vi ser af *Þorbjörn hornklofes* berømte digt om kong Harald. Det fremgår af andre (prosaiske) kilder, at Ragnhildr vistnok var

---

1) Jfr. *Bugge* i Arkiv I, 311; *A. Edzardi*: Paul-Braunes Beiträge VIII, 367. *Jessen*: Zeitschr. f. deut. Phil. III, 39.

2) Jeg henviser videre herom til mine udtalelser i Arkiv-afhdl. s. 170—71, hvor en modifikation i betragtningen — mod *Heusler* —, af ringe betydning iøvrigt, fremføres. Til denne afhdl. henvises i det hele taget.

hans første ægte hustru[1]; deres sön, Erik blodøkse, var en af Haralds ældste sönner, og ham siges Harald at have æret og elsket höjest.

Det i digtet skildrede forhold mellem Jarl og Hersir synes at stå i nöje forbindelse med den stilling, som jarledömmet fik i Norge netop ifølge kong Haralds bekendte ordning.

Vi ved, særlig af *Þorbjörn hornklofes* levende skildring, hvor overordenlig prægtigt og storartet hof, kong Harald førte (se s. 26). Skjaldene kappedes om at hædre ham, hans personlige mod og egenskaber, hans storartede krigsbedrifter, samt hans landsstyrelse og hofliv. Det er således intet under, at han kunde begejstre en digter til at forfatte et digt som Rigsþula.[2])

Forherligelsen af kongen sker på den ene side ved at lade ham nedstamme fra guderne[3]) (hvad jo Harald (som Yngling) gjorde jfr. sagnet om Hakon Hladejarls afstamning) og på den anden side ved at lade ham blive gift med en mægtig og berömt konges datter.

Det må være digterens mening, at samfundsudviklingen er foregået gennem 3 trin. Det ældste og ufuldkomneste trin henlægges til Oldemor's og Oldefar's levetid — deres brød er tungt og tykt og fuldt af klid, de har suppe i en kop, ingen dug på bordet; hertil svarer sönnernes (træIlenes) lave beskæftigelser —, det næste fremstilles ved Bedstefars og Bedstemors — her er det straks anderledes: beskæftigelserne ædlere, beklædningen bedre og smukkere, fødevarerne: kogt kalvekød osv.; hertil svarer sönnens og hans börns navne og beskæftigelser —, det tredje henlægges til Faders og Moders levetid — her er klædningen endnu bedre og prægtigere, bordet dækkes med stribet dug, brødene er tynde og af hvedemel, føden er stegte fugle, drikken er vin; deres sön Jarl står på et höjere trin i legemlig henseende end Karl og har endnu ædlere beskæftigelser, nemlig krig og tilvirkning af våben, osv.; hertil svarer fremdeles hans sönners navne og sysler, og blandt disse er Konunge den ypperste.

Digteren beskriver de tre forskellige samfundsklasser fra hans egen tid[4]); han giver os en særdeles levende og i kulturhistorisk

[1]) Heimskringla I, 126 (jfr. 144); Upphaf ríkis Haralds hárfagra cap. 8 (Fms. X. 194—6).

[2]) Jeg kan ikke gå ind på *Mogks* mening, at digtet er forfattet om en dansk konge, endnu mindre *Neckels*, at Rígr må tænkes i Tyskland (!)

[3]) Digtets forf. har da åbenbart benyttet sagnet om Heimdallr som menneskenes stamfader; jfr. Völuspå, beg.

[4]) Han „skildrer det, han så omkring sig . . . med en beundringsværdig realistik", siger *Lehmann* fuldkommen rigtig.

henseende overordenlig vigtig skildring af deres udseende og levevis. Han har selv haft et særdeles klart blik for det ejendommeligste for enhver af klasserne, og han har fremhævet dette med megen dygtighed og anskuelighed. Igennem denne sin betragtning af samtiden er han kommet til den opfattelse, at disse 3 klasser repræsenterede lige så mange trin i samfundsudviklingen, med et rigtigt blik for, at udviklingen er gået fra de simplere til de mere udviklede former.

Digtet er således tillige et social-filosofisk[1]) kvad og adskiller sig derved fra alle andre nordiske oldkvad.

Af det her udviklede følger nogenlunde bestemt, hvor og når digtet er forfattet.

Digtet er forfattet efter at kong Harald havde underkastet sig hele Norge, og efter at han havde ægtet den danske kongedatter; det må altså være digtet efter o. 890. Der er al grund til at antage, at det heller ikke er forfattet lang tid efter dette tidspunkt. Det kan antages, at det stammer fra o. 890—920. Herfor turde dets metriske form tale; det fornyrðislag, hvori det er digtet, er meget uregelmæssigt, idet der flere gange forekommer linjer på 3 og 2 stavelser, som umulig kan tænkes at være lige så mange forvanskninger. De må med *E. Sievers* betragtes »som en bevidst kunstform«[2]), der kunde sammenlignes med Brages ufuldkomne dróttkvæðr háttr. På den anden side vilde dette versemål være höjst uforståeligt i 12. årh.

At Norge er digtets hjemstavn fremgår også så klart af det selv, at derom synes ingen tvivl at kunne næres. Ganske vist har *G. Vigfússon*[3]) og *A. Edzardi*[4]) antaget, at det er digtet på Orknøerne. Jeg kan være enig med den sidste deri, at det eneste digt, som kunde antages at stamme fra de vestlige øer, er Rígsþula, men nogen tvingende grund til en sådan antagelse er der ikke. Selv om G. Vigfússon har ret i at mene, at *Rigr* er = det irske *rig ri* gen. (en konge), behøver digtet ikke derfor at være forfattet på de vestlige øer (jfr. ovfr. s. 64). Dette ord må have været ét af dem. som Nordboerne hyppigst hørte og tidligst måtte lære at kende i de keltiske lande. Mere kunde den omstændighed have at betyde, at digtet omtaler törveskæring; denne skik, at skære törv

1) „Sociologisk—deskriptivt“, *K. Lehmann.*
2) Paul-Braune: Beiträge osv. VI. 309.
3) Sturlunga proll. clxxxvi; Corp. poet. bor. proll. lxx.
4) Paul Braune: Beiträge osv. VIII, 365—6.

til brændsel, var almindelig på Orknøerne. »Af den grund blev han [Einarr, Rögnvald jarls sön] kaldt Törv-Einarr, fordi han lod skære törv og brugte det som brændsel, ti der fandtes ingen skov på Orknøerne« hedder det hos *Snorre*[1]). Dette er dog intet som helst bevis for, at Torf-Einarr er den, som overhovedet først har opfundet at skære törv; det eneste, som bestemt kan udledes af dette sted, er, at han først har indført denne skik på Orknøerne. Men denne skik har han i forvejen kendt fra sit fædreland, Norge. Hele det kulturbillede, digtet giver os, »passer på Norge för [og ved] Harald hårfagers tid«[2]).

Om en islandsk oprindelse kan der her overhovedet slet ingen tale være. Ingen af de Nordmænd, som var flygtede bort fra Norge for at undgå kong Haralds »tyranni«, har kunnet forfatte et sådant digt. Hvorledes *Heusler* kan kalde digtet »det mest islandske af alle eddadigte« er simpelthen ufatteligt. Det er, tværtimod, måske det norskeste af dem alle. Om sproget i digtet (fremmedord) henvises til min afhandling i Arkiv.

Anm. Med hensyn til digtets formelle indretning skal følgende bemærkes.

Det kan deles i 4 afsnit. Heraf handler det første om trælleslægten (v. 2—13), det andet om bondeslægten (v. 14—25), det tredje om jarleslægten (v. 26—42), det fjærde om kongen (v. 43—48). Der er, som man ser, 12 vers i det 1. og det 2. afsnit; dette tilligemed andre omstændigheder opfordrer til at undersøge, om der ikke er en parallelisme mellem afsnittene tilstede (det 4. må vi dog se bort fra; det 3. har, det være her straks bemærket, langt flere vers end de to første).

Således som digtet nu foreligger i håndskriftet, er det sikkert ikke i alle henseender rigtig overleveret. Således har *Bugge* påvist, at linjerne 4_{9-10} hører til Afi-Amma afsnittet, at 23_{7-8} og 29_{5-8} hører til det sidste (4) afsnit. Heller ikke er versene altid rigtig delte og afsatte i udgaverne, og der er hist og her tabt linjer og versdele. Den rimeligste ordning af versene er: $1 + 2_{1-2} = 1$, $2_{3-10} = 2$, 3 (mgl. 2 linjer), $4_{1-8} = 4$, 5, $6 + 7 = 6$ (med fradrag af l. $_{3-4}$), $8_{3-10} = 7$, $8_{1-2} + 9 = 8$, $10—11 = 9—10$, $12_{1-8} = 11$, $12_{9-14} = 12$ (def.), 13 —15, $16_{1-8} = 16$, $16_{9-10} + 17$ (de sidste linjer suppl.) $= 17$, $4_{9-10} = 18$ (def.), 19,

---

1) Heimskringla I, 138.

2) *J. E. Sars:* Udsigt osv. I, 173 not. Jfr. *P. A. Munch*: Det norske Folks Hist. $I_{,1}$, 111—12. Jeg tör henvise til min afhdl. i Arkiv imod *Heuslers* opfattelse af digtets hjem og alder. Det samme gælder *Neckel*, der i det hele slutter sig til Heusler. — Når *Neckel* hævder, at digtet efterligner steder i Völuspá i dens nuværende skikkelse, er dette ganske usikkert, ja rent vilkårligt; umuligt er det, at tage en henvisning til et sted i Jómsvík. saga (!) som forbillede alvorligt.

$20 + 21_{1-4} = 20$, $21_{5-6} = 21$ (def.) 22, $23_{1-6} + {}_{9-10} = 23$, 24—5, $26 + 27_{1-2} = 26$. $27_{3-6} + 28_{1-4} = 27$, $28_{5-8} + 29_{1-4} = 28$, $30-2 = 29-31$, $33_{1-4} = 32$ (suppl.), $33_{5-10} + 34_{1-4} = 33$ (÷ 2 l.), $34_{5-8} = 34$ (def.), 35—40, $41_{1-8} = 41$, $41_{9-10} + 42 = 42$, 43—8, $23_{7-8} = 49$, $29_{5-8} = 50$[1]).

Indenfor de enkelte afsnit findes der en meget stor lighed og harmoni, hvilket forfatteren simpelt hen ikke kunde undgå eller i hvert fald af sig selv måtte komme til, da han skulde gentage den samme scene 3 gange. Der er dog al grund til at antage, at der er en med bevidsthed foretagen anordning tilstede. Således svarer v. 2 til v. 14 og v. 26 (Rígs ankomst til de forskellige huse); v. 3—13 svarer fuldstændig til v. 17—25 og v. 29—35 + 39—42. Enkelthederne findes i samme rækkefølge; versene begynder tildels på en og samme måde:

þá tók Edda — þá tók Amma — þá tók Móðir
Rígr kunni þeim (3 g.),
þar vas hann at þat (3 g.),
Hann nam at vaxa (2 g.) — *Upp óx þar* osv.

I 2. og 3. afsnit findes to vers (15, 16 og 27, 28), der svarer til hinanden; de handler om Bedstefars—Bedstemors og Faders—Moders beskæftigelser i det öjeblik, da Rígr kom. Til disse to findes intet tilsvarende i det 1. afsnit og der har aldrig været noget sådant. Oldefars—Oldemors „beskæftigelse" karakteriseres kort og godt ved: *hjón sátu þar, hár af árni,* ɔ: de sad og bestilte slet ingen ting; deres liv var på et så lavt standpunkt, at de intet kendte til husflidsarbejde, i modsætning til de 2 andre ægtepar.

I det 3. afsnit er der 3 vers (36—8) hvortil der intet tilsvarende findes i de 2 første. Men det er atter her ganske i sin orden, at digteren er vidtløftigere om Jarl og hans overlegne egenskaber. Særlig er at lægge mærke til det nye, som udviklingen medfører, den åndelige kunst, runekunsten, som Rígr selv lærer sin sön.

Vi tör således antage en tilsigtet og nöjagtig gennemført parallelisme i digtet, hvor denne uden skade for digterens tankegang, opfattelse og hensigt var mulig. De afvigelser fra denne, som forekommer, opviser den samme trinfølge, som indholdet selv.

Om det 4. afsnit kan vi kun sige meget lidt. Det har i formel henseende svaret til de andre og, hvad indholdet angår, frembudt en lignende stigen. Særlig kan her påpeges de fremskridt i åndelig udvikling, som udtrykkes ved, at Kon den unge siges at have kunnet runer b e d r e end hans fader. Slutningen har formentlig indeholdt, hvorledes Kon unge ægtede Danps datter, hvilken pragt han har udfoldet og hvilke bedrifter han har udøvet.

2. Hyndluljóð. Dette digt findes desværre kun i et meget ungt håndskrift, den store Flatøbog fra det 14. århundreds sidste fjærdedel. Digtets tekst er i meget höj grad forvansket. Ikke blot er et större brudstykke af et helt forskelligt digt indsat deri (se følgende digt) ɔ: v. 29—44; også interpolationer af andet slags, ude-

1) Jfr. *S. Bugge*: Arkiv I, 305—10.

ladelser og omsætninger af vers lider den os overleverede tekst af.[1])

Freyja forudsættes i digtets begyndelse at være kommen til jættekvinden Hyndlas bolig, en bjærghule. Freyja siger særdeles venlig og indsmigrende:

Vågn op, mø,
veninde, vågn,
søster Hyndla,
som i hulen bor.
Nu er det nat,
lad os ride afsted
til Valhal hen,
det hellige sted.

Jeg beder Hærfader
huld at være.
Han plejer at give
guld til alle.
Han gav Hermod
hjælm og brynje
og Sigmund bød
et sværd modtage.

Hun siger fremdeles, at Odin giver sejr til nogle, til andre gods, veltalenhed og mandevid osv. »Tor vil jeg bede om at være dig huld — tag nu én[2]) af dine ulve [disse var jættekvinders heste] af stalden og lad den løbe afsted sammen med min galt«. Hyndla svarer Freyja med at bebrejde hende hendes falskhed: »Falsk er du, Freyja, du vil prøve mig; sådan ser dine öjne på mig, du som har din mand [ɔ: boler] Óttarr Innsteinssön blandt einherjerne« [ɔ: hjemme i Valhal]. Freyja nægter dette og siger, at Hyndla tager fejl, hendes »mand« [ɔ: ægtemand, Óðr] er ikke blandt einherjerne[3]). [Han var stadig på rejse og kom ikke hjem, hvorover

[1]) Ang. digtet kan henvises til *S. Bugge*: Arkiv f. nord. fil. I, 249 ff., *Symons*: Einl. s. CCLXVIII, *R. Boer*: Arkiv f. nord. fil. XXII, *A. Heusler*: Archiv f. das stud. d. neu. spr. u. lit. CXVI s. 264, *G. Neckel*: Beiträge s. 265 ff., *H. Gering*: Zs. f. deut. Phil. XLIII s. 136—37, *A. Olrik* (Norsk) Hist. tidsskr. 3. række III s. 168 f. (1895).

[2]) Dette ord er betonet; det har *Neckel* helt misforstået.

[3]) Den sidste del af v. 7, 6 linjer, er sikkert en interpolation. For det første vilde de göre verset 2 linjer for langt, da der intet linjepar er, som kan udskydes. For det andet hænger de dårligt nok syntaktisk sammen med det foregående. Men den almindelige opfattelse, at de går ud fra den forudsætning, at Freyjas galt er selve den forvandlede Ottarr, er næppe rigtig. Den tanke, at Freyja skulde have omskabt sin yndling for at bruge ham som ridehest (sål. *Rosenberg* i Nordboernes Aandsliv I, 204, *A. Edzardi* i Germania XXVIII, 17, 18 og fl.) er efter min opfattelse i og for sig så umulig, at den ikke kan komme i betragtning. Kun da vilde den være berettiget, hvis det var meningen, at Freyja skulde lokke Ottars slægtregister ud af Hyndla, uden at hun skulde vide noget af, at Óttarr selv var tilstede, og at han ved hjælp af en sådan list skulde lære sit slægtregister, for senere at kunne benytte det. Men herom kan der slet ikke være tale; det ses af flere steder i digtet. Og hvorfor skulde så Hyndla til Valhal? *Boers* anm. i hans afhdl. s. 221 beror på en fuldstændig misforståelse. Hyndla selv har ingen trylledrik og laver heller ingen.

Freyja græd sine modige guldtårer]. Nu fortæller Freyja Hyndla den rette sammenhæng, Óttars væddemål med en vis Angantyr, hvor det gjaldt Óttars fædrenearv[1]), hendes lyst til at hjælpe Óttarr er ikke — hvad Hyndla havde sigtet til — begrundet i sanselig elskov, men, som Freyja siger, i hans religiøsitet og ofringer, især til hende (v. 10). »Opregn nu slægtregistre, hvem er höldbårne, hvem er hersbårne, hvem er de fornemste under Midgård« (v. 11). Nu begynder Hyndla og henvender sig direkte til Óttarr; hun opregner forskellige oldkonger og oldtidshelte som hans forfædre (v. 12—15, 17—28; v. 16 er en interpolation). Efter at Hyndla har sluttet sin opregning af slægtregistret, bringer Freyja (efter hds: befaler Freyja Hyndla at bringe) Óttarr en huskedrik, for at han »på den tredje morgen« kan huske alt, hvad der er blevet sagt (v. 45). Så siger Hyndla (efter digtets nuværende overlevering) til Freyja: »Drag bort herfra, jeg vil have fred til at sove, du får lidet godt af mig, du Ods hustru, der løber ude om natten som en ged mellem bukke« (v. 46, 47). Herpå svarer Freyja: »Jeg slår ild omkring dig, jættekvinde, så at du ikke skal komme ubrændt[2]) herfra« (v. 48). Hyndlas svar herpå lyder: »Jeg ser ild brænde og jorden stå i flammer; de fleste må finde sig i at løse deres liv. Bring du Óttarr giftblandet mjöd i en ulykkesstund« (v. 49). »Dit ønske«, siger Freyja, »skal intet frugte, skönt du, jættebrud, truer med ulykker. Han skal drikke den herlige drik. Jeg beder alle guder om at stå ham bi« (v. 50). Hermed slutter digtet.

Der er meget, der er særdeles påfaldende i den overleverede sammenhæng, særlig i digtets sidste del. Efter at Hyndla har opholdt sig i Valhal[3]) og allerede her meddelt Óttarr hans slægtregister, siger hun til Freyja: »Gå bort herfra, jeg har lyst at sove«

---

1) Jeg forstår sammenhængen med væddemålet ikke så, at Angantyr — på grund af slægtskab — har gjort krav på Ottars fædrenearv, men de har indgået væddemål om, hvem der kunde opregne de fleste og bedste aner, hvem der var bedst „ættet". Indsatsen — på Ottars side ialfald — er hans fædrenearv, hans odel. For at vinde væddemålet — altså også for at beholde sin arv — er det, at han har søgt Freyjas bistand. Noget slægtskab mellem de to er der således ikke tale om, og behøver ikke — efter digtet — at forudsættes. Således bliver *Neckels* bemærkninger s. 266 rodløse; mod dem har også *Gering* gjort de passende indvendinger.

2) *óbrend Bugges* rettelse for *ábravt* Arkiv I, 265.

3) Se v. 1, 4, hvoraf det tydeligt fremgår, at det er i Valhal, Hyndla skal opregne Óttars slægt.

og bryder så ud i skældsord mod Freyja ligesom i digtets indledning. Disse ord af Hyndla i forbindelse med Freyjas svar: »Jeg slår ild omkring dig, så at du ej kommer ubrændt herfra«, samt med Hyndlas bemærkning: »For at beholde livet, må man finde sig i alt«, altså indholdet af v. $46—49_{1-4}$, er aldeles uforklarlige, navnlig når der ses hen til, at Hyndla, ifølge tekstens nuværende ordning, i begyndelsen af digtet viser sig forholdsvis medgörlig, idet hun ved v. 11 forudsættes at være ankommen til Valhal. Hvad skal ilden og indebrændingen til, efterat Hyndla har sagt alt? Hvorfor truer Freyja hende, efterat hun og Óttarr har fået alt, hvad han ønskede, at vide?

Sagen er den, at de nævnte vers, $46—49_{1-4}$, er indkomne på et forkert sted; disse vers bör netop stå foran v. 11[1]). Sammenhængen i digtets første del bliver da følgende: Freyja begiver sig om natten til den hule, hvor jættekvinden Hyndla, der som alle jætter måtte vide meget om fortiden, bode. Freyja opfordrer hende meget venlig til at ride med sig hjem til Valhal (v. 1) [og dér fortælle Óttarr om hans forfædre[2]]. Hun lover at stemme Odin og Tor venlig overfor hende, jættekvinden (v. 2—3, 4_{1-4}, 5_{1-4}). Hyndla tror ikke på Freyjas ord og er uvillig til at efterkomme hendes opfordring, samt skælder hende ud for ukysk lævned (v. 6). Freyja nægter, at hendes lævned er således som Hyndla siger, og fortæller nu hele sagens sande sammenhæng, Óttarrs væddestrid med Angantyr, og om det rene tillids- og venskabsforhold, der består mellem hende og ham (v. 7_{1-4}, 8_{1-4}, 9—10). Hyndla tror hende endnu ikke og byder hende i en vred tone at begive sig bort, hun vil sove i fred, i modsætning til Freyja, som løber ude om natten (v. 46); hun fortsætter med sine beskyldninger (v. 47). Nu ser Freyja, at hendes venlighed og nedværdigende ydmyghed intet formår overfor den trodsige jættekvinde, og siger derfor i en ganske anden og, nu, stærkt truende tone: »Hvis du ikke gör, som jeg vil, tænder jeg et flammebål omkring dig, jættekvinde [her en betegnende modsætning til *mær meyja* og *vina* i v. 1], så at du aldrig mer kommer ubrændt ud af din hule« (v. 48). Da svarer Hyndla, forskrækket ved den truende fare og med den lyst til at

---

1) *Edzardis* forsøg at rette sammenhængen (Germania XXVIII, 19) er sikkert urigtigt.

2) Dette eller noget lignende må antages at have stået i et tabt vers.

leve, som enhver har: »Jeg ser [ɔ: i ånden] bålet brænde og jorden (omkring mig) stå i flammer: De fleste vælger dog at løse deres liv« [v. 49_{1-4}. Den sidste sætning er en forklaring af det gamle ordsprog: *fé er fjörvi firra* ɔ: livet fremfor alt]. Med disse ord giver Hyndla endelig efter og rider bort med Freyja hjem til Valhal, hvor Freyja opfordrer hende til i Óttars nærværelse og påhør at opregne hans slægt (v. 11). Hyndla begynder osv. (v. 12 osv.). Efter at Hyndla er færdig, bringer Freyja Óttar huskedrikken (v. 45[1]), men Hyndla har ikke glemt, hvorledes Freyja med magt og trusler har tvunget hende, og nu vil hun hævne sig; hun ønsker derfor, idet hun begiver sig bort, at drikken må være giftblandet og til liden nytte for Óttarr[2]) (v. 49_{5-8}). Freyja har imidlertid magt og midler til at modvirke jættekvindens forbandelser og siger, at drikken skal bekomme ham vel, og at hun vil bede alle guder om at hjælpe ham; mod dem vil Hyndla intet formå (v. 50).

Hvis dette er rigtigt, er digtet meget sniIdt anlagt og dygtig udført. Det viser den samme ævne, som andre kvad, til fortræffelig at skildre modsatte karakterer (Freyjas og Hyndlas) og til at skabe og vedligeholde en dramatisk spænding — til trods for, at hele midterpartiet består af slægtregistre og navne.

Vi har hidtil undladt at tage denne del i nærmere öjesyn, og dog er det sikkert den, som for oldtiden selv har haft den störste betydning, langt större end den den omsluttende myteramme. For os er den også af betydelig sagnhistorisk værd ved siden af og til sammenligning med andre gamle sagnkilder[3]).

Denne del lider af mange og svære fejl i overleveringen, foruden at den henimod slutningen sikkert er meget mangelfuld. I det tabtes sted er brudstykket af Völuspá hin skamma indsat[4]). *Bugge* har heldig rettet mange af fejlene[5]).

Hyndla nævner først Óttars forfædre i lige linje: *Óttarr-Innsteinn — Alfr enn gamli — Ulfr — Sæfari — Svanr enn rauði* (v.

---

1) At det er Freyja, der giver Ottar huskedrikken er så öjensynligt, netop ved Hyndlas replik i v. 49, at derom skulde man egenlig ikke kunne tvistes; *Ber þú* i v. 45 i hds. er påvirket af *Ber þú* i vers 49.

2) Dette minder stærkt om de forbandelser, som dværge, efter at de nødtvungne har smedet og afleveret en kostbarhed, lader følge med den, i den hensigt på den måde at hævne sig for den vold, de har måttet lide.

3) *Sv. Grundtvigs* dom om digtet (Den heroiske digtn. s. 13—4) er ikke ganske rigtig.

4) Jfr. *E. Jessen:* Zeitschr. f. deut. Phil. III, 62.

5) Både i sin udgave og i afhandl. i Arkiv I.

12). Innsteins moder var *Hlédís*, en datter af en *Fróði* og en *Friund* (hds.: *Friaut)* — »hele den slægt regnedes til de fornemste« (v. 13).[1]) Dernæst nævnes Åle og Halfdan den gamle, men denne Áli falder aldeles udenfor sammenhængen. Sagen er den, at Åle vist er en fejl for *Auði*, som var en af Halfdan den gamles 18 sönner[2]). Ved at indsætte *Auði* bliver rækken rigtig, og nu først vinder vi den rigtige forståelse af udtrykkene *áðr* og *fyrr* (l. 1, 3) om det ældre slægtled. I en kilde[3]) læser vi følgende slægtrække:

Halfdan — Auði — Fróði — Kiarr — Ölrún,

i sangen har vi

Halfdan — Auði (f. *Áli) — Fróði — Hlédís* (søster til Kíarr) — *Innsteinn — Óttarr.*

Halfdan den gamle var gift med Almveig (v. 14), en datter af Eymundr og Hildigunnr, der igen var en datter af »Sváfa« og »søkongen« (v. 17). Hermed er et afsnit og dermed en slægtrække færdig, afsluttet med omkvædsordene: »Det er alt din slægt, Óttarr heimske«, som oprindelig vistnok har afsluttet enhver slægtrække.[4])

Nu nævnes *Dagr*, der også var en sön af Hálfdan den gamle, Döglingernes stamfader[5]); flere af hans sönner nævnes; andet kan meningen neppe være; deriblandt nævnes Alfr den gamle, som må være forskellig fra Óttars bedstefader af samme navn.

Om Ketill Klyppssön (v. 19) vides intet, men Ketils bedstefader var sikkert Kári og hans fader var Fróði. Navnene Ketill, Klyppr og Kári betegner ætten som den bekendte Hördakåres mægtige slægt på Hörðaland. Således *Bugge* i hans anf. afhdl.

Hildr Halfs moder og Nanna Nökkvesdatter, samt Skúrhildr og hendes sönner (v. 20—1) står så isolerede, at deres forbindelse med Óttars slægt ikke kan bestemmes. Der

---

1) Hvis man med *Sievers* (Beitr. VI, 340) turde læse: *Móður áttir* (f. *móður átti faðir þinn*), vilde det hele blive simplere. Men rettelsen er vel stærk.

2) Snorra-Edda I, 520: „Auði, fra hvem Audlingerne stammer"; Hversu Noregr bygðiz kap. 2.

3) Hversu Nor. bygð. l. c. Jfr. Snorra-Edda I, 522.

4) *Boer* har antaget, at disse ord kun har stået éngang, allersidst; dette er dog ret tvivlsomt.

5) Snorra Edda I, 522.

mangler her store stykker i teksten. Det skal dog tilföjes, at Skekkill, Skúrhilds fader, muligvis er identisk med Skekkill, en sön af Lofðe, Halfdan den gamles sön[1]).

Arngrimssönnerne (v. 22)[2]) står også isolerede uden tilknytning til Óttars familje; men Hversu Noregr bygðiz, som synes at have benyttet vort digt[3]) nævner Arngrímr som en sön af Dagr, Halfdans sön; dette strider ganske vist mod Hervararsagas fremstilling af Arngrims forfædre[4]), men der kan godt have været flere fremstillinger deraf end én.

Derpå følger navnene på forskellige mænd i Hrolf den gamles (ɔ: Hrólfr Gautreksson's) hird[5]), som Þórir járnskjöldr osv., men ingen af disse synes at have kunnet høre til slægten, og rimeligvis foreligger der her en interpolation.

Tre vers handler derpå om Gjúkungernes og Völsungernes forbindelse med Óttarr, men begyndelsen af dette afsnit mangler. Den samme sagndannelse som den, vi kender fra eddakvadene, ɔ: Jörmunrekkssagnet forbundet med Gjukungesagnet, forudsættes. Med hensyn hertil kan det atter bemærkes, at Hversu Noregr bygðiz (l. c.) lader Sigurðr fáfnisbani i lige linje stamme fra Skyle, en broder til Skekkill, Lofðes sön (se ovf.)[6]).

De sidste vers om Hake, Hvednas sön, og Haraldr hildetands slægt står så isolerede, at vi intet kan sige om tilknytningen mellem dem og Óttarr. Hvedna den ældre nævnes i Sörla þáttr som en dansk konge Halfdans hustru; deres sönner var Högne og Hakon (fejl for: Haki[7]). Hele dette afsnit er yderst mangelfuldt og andre kilder lader os her i stikken. Dog siges Haraldr hildetand i Hvers. Nor. bygð. (kap. 3) at nedstamme fra Alf den gamle (se ovf.).

Naturligvis har alle afsnittene, forudsat de ikke er interpolationer, stået i en klar genealogisk forbindelse med hinanden, som vi nu til nød kan skimte, men ikke nærmere bestemme.

---

1) Hversu Noregr bygðiz kap. 2.

2) *Boer* anser resten af det egenlige slægtregister (foruden Völuspá in sk.-versene), ɔ: v. 22—28 + 32 for senere tilföjelser; det er mulig rigtigt.

3) Jfr. *Bugge*: Arkiv I, 257—8.

4) Norröne sagaer etc. s. 204.

5) *Bugge*: Arkiv I, 255.

6) Jfr. Snorra-Edda I, 522, hvor Völsunger og Gjúkunger og Sigurðr fáfnisbani alle sættes i forbindelse med Halfdan den gamle og hans sönner.

7) *Bugge:* Arkiv I, s. 258.

Til grund for digtet ligger der uden tvivl et gammelt familjesagn fra Hördaland. Følgelig må digtet antages snarest at være blevet til dér.[1]) Således også *A. Olrik,* der har virkningsfuldt påvist dette. Dets fremstilling og stil gör det indlysende nok, at det ikke kan høre til de ældste digte. Herfor taler også det trin i myteudviklingen, som kommer til syne deri, at digteren tænker sig, at et levende menneske kan — ganske vist for en kort tid — opholde sig i Valhal, og at en jættekvinde hæntes derhen. På den anden side bunder digtet så dybt i hedenskabet, at der ikke kan være tale om, at det er yngre end fra det 10. årh.s sidste halvdel. Dette stemmer på det bedste med den irreligiøsitetens baggrund, som så tydelig åbenbarer sig i Freyjas rosende ord om Óttarr: »stadig troede han [i modsætning til andre, der ikke gjorde det] på gudinderne«.

Hvis vi her kunde göre en kronologisk beregning gældende, vilde den føre til følgende resultat.

Den islandske landnamsmand Geirmundr heljarskinn, der kom til Island henimod slutningen af det 9. årh., var en sönnesön af kong Hálfr (hvorom Hálfssaga handler); denne har altså levet för og efter 800. Hos ham var Innsteinn, fader til Óttarr. Hermed er dennes levetid omtrentlig bestemt, nemlig midten af 9. årh. För end o. 100 år efter hans død kan familjesagnet om ham ikke antages at være bleven omformet til sang. Tiden omkring 975 kunde således antages at være digtets tilblivelsestid.

3. **Völuspá hin skamma**. I det foran behandlede digt, Hyndluljóð, er der, som tidligere bemærket, indsat et större stykke, v. 29—44 (÷ enkelte linjer), som ikke kan have hørt til sangen om Hyndla og det af følgende grunde:

For det første handler brudstykket udelukkende om guder

---

[1]) Når det er blevet hævdet (af *Symons*, *Heusler*, *Mogk*, *Neckel*), at det er fra 12. årh., og digtet på Island (bærer vidne om den lærde tid), så bestrider jeg berettigelsen hertil. Især vilde det være höjst vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at give en gyldig forklaring på, hvorfor et sådant digt overhovedet var blevet til på Island i den tid — med denne ramme og dette hedenskab i baggrunden. Det vilde også være vanskeligt at forklare, hvorledes digtet, hvis det var fra 12. årh., kunde være blevet så uhyre stærkt forvansket, da det så fra begyndelsen af måtte være optegnet eller ialfald ikke længe efter dets tilblivelse. Fejlene i overleveringen forklares langt bedre ved en lang mundtlig end skriftlig overlevering. Det er klart.

og gudinder og deres indbyrdes slægtskab og afstamning; desuden nævnes der alslags troldpak, ja ragnarök omtales, hvilket i Hyndluljóð vilde være fuldstændig meningsløst. Omkvædet fra Hyndl. står ganske vist i slutningen af v. 29, men det overfylder verset og er følgelig en ren interpolation.

For det andet har dette digt et selvstændigt omkvæd:

Meget vi dig siger
og vil sige dig mere.
Ingen ved så meget,
vil du vide mer?

De to sidste linjer findes også i Hyndl. 17 og 18, men de er dér åbenbart en interpolation.

For det tredje er digtets karakter og sprogtone meget forskellig fra Hyndlasangens, og

for det fjærde anfører *Snorre*[1]) et vers med overskriften: *svá sem segir í Völuspá hinni skömmu,* og dette vers genfindes i brudstykket (33); jfr. *Bugges* bemærkning til v. 29.

Der kan således ikke være den ringeste tvivl om, at vi her har med et brudstykke af et særskilt digt af det anførte navn at göre[2]).

Det er den indbyrdes delvise lighed mellem bægge digtes indhold og form i forbindelse med Hyndluljóðs mangelfulde tilstand, der har bevirket, at der i dette digt blev indsat det her behandlede brudstykke.

Brudstykket er imidlertid hverken helt eller halvt. Det er intet sammenhængende hele og det er meget muligt, at ikke alle versene hører oprindelig sammen. Indholdet er følgende:

Da Baldr var falden — hvilket Vále erklærede at ville hævne — var guderne kun 11 i antal (v. 29). Baldrs fader (Odin) var Bors sön, men Freyr var gift med Gerðr Gymisdatter; Skade var en datter af Tjaze (v. 30. 31 er omkvædet). Af v. 32 hører störste delen til Hyndluljóð[3]). Herpå følger et vers (33) om völvers troldmænds og jætters herkomst (34 er omkv.). 35—8 (÷ 36, omkv. her urigtig indsat) handler om Heimdalls herkomst (mødre), men det sidste halvvers (38) er ligefrem taget fra Goðrúnarkviða

---

1) Snorra-Edda I, 42—4.

2) *Sv. Grundtvig:* Den heroiske digtning s. 13. Om digtet se *Boer;* Arkiv f. nord. fil. XXII, 246 ff., men jeg er langt fra enig med ham i hans forskellige betragtninger; *Neckel:* Beiträge s. 267—68.

3) Arkiv osv. I, 257.

hin forna v. 21_{5-8}[1]) (39 er omkv.). 40—1 handler om Loke og hans börn: ulven, Sleipnir og midgårdsormen *(skass allra feiknast,* eller er det Hel?); i det sidste vers siges Loke engang at have fundet et halvbrændt kvindehjærte, som han spiste; han blev derved frugtsommelig — »derfra stammer ethvert *flagð* (uhyre, trold) på jorden«.

V. 42 handler om havets stærke bevægelse, om sne og snare vinde, ragnaröks forløbere, — v. 43 om én, der er født stærkere end alle andre og i slægt med alle. Det sidste vers lyder således:

Da kommer en anden
endnu stærkere,
dog tör jeg ej
ved navn ham nævne.

Kun få kan nu se
i fremtid længer,
end at Odin vil
ulven møde.

Som man ser, er dette lutter usammenhængende stykker, ofte af en temmelig dunkel art, i mytologisk henseende ikke uden al betydning. Det er vanskeligt at danne sig nogen klar forestilling om digtets oprindelige indretning og indhold. Navnet: Völuspå den korte turde være oplysende, idet man deraf synes at kunne slutte, at indholdet har været af en noget lignende art som i Völuspå, hvad der også særlig synes at fremgå af det sidste vers. Det kunde antages at have opregnet de forskellige guder og gudinder, samt andre væsner, og i al korthed angivet deres herkomst; endvidere kan det have indeholdt en kortfattet oversigt over verdens gang og gudernes lævnedsløb, og kan således have været bestemt til at danne etslags tillæg til Völuspå; i hvert fald er denne digtets forbillede.

Hvis så har været tilfældet, kan digtet ikke have været synderlig kort, ja ikke kortere end det egenlige Völuspå i dens ikke interpolerede skikkelse. Rimeligvis forudsætter digtet Völuspå i dens interpolerede form, og da kan det ikke være meget gammelt.

Det gudesystem, som digtet går ud fra, viser bestemt hen til en sen tid. Det hedder nemlig, at da Baldr var falden, var der kun 11 guder tilbage. Denne forestilling om »12 guder«, som også findes i Gylfaginning[2]), hvor der dog anføres 13 guder med Loke som den 14., er uden tvivl frugten af det 12. århundreds lærde studier, måske fremkaldt ved forestillingen om de 12 trojanske

[1]) *E. H. Meyers* indsigelse herimod (Völuspá 28) er grundløs.
[2]) Snorra-Edda I, 82.

høvdinger[1]). Fortællemåden og sætningsbygningen (f. ex. i 41) er i höj grad efterklassisk og prosaisk, og det ligner ikke noget andet eddakvad (med undt. af ét: Grípisspå) i så henseende.

Alt dette fører til, at digtet ikke er ældre end fra det 12. årh., fra den islandske lærde tid, da man var begyndt at interessere sig for og studere den klassiske oldtid, dens myter, digtning og kultur. At disse studier kunde bevirke enkelte digtes fremkomst i den gamle stil, eller med andre ord: efterligninger, er naturligt (jfr. ovfr. 72—3).

Völuspá hin skamma falder således udenfor den egenlige eddadigtnings grænser, således som vi i det foregående har søgt at bestemme disse.

4. Völundarkviða. Sagnet om den uovertrufne smed *(Völundr, Wieland, Weland)*[2]) findes både hos Angelsakser, Tyskere og Nordboer; minder derom findes også hos romanske folk, men derhen er de kommet fra de germanske.

I det korte angelsaksiske brudstykke: Deor the Scalds complaint findes følgende særdeles interessante stykke om Völundr: »Völundr opholdt sig i landflygtighed hos...(?), den standhaftige möje-udholdende helt. Til fæller havde han sorg og længsel og vinterkold udlændighed. Ofte følte han kvaler, siden Nidhad tilföjede ham, den gode mand, de lammende senesårs smærte. Beoduhild sörgede ikke så tungt over sine brødres død, som over sin egen tilstand, ti hun havde fået vished om, at hun var med barn. Hun kunde aldrig tænke sig, hvordan det vilde gå (med hendes faders vrede?)«.

Alfred den store oversætter Fabricius med Weland og kalder ham for vis og en guldsmed, der fordum var den berömteste mand[3]). I Beowulf kaldes brynjen for »Völunds arbejde«[4]). I

---

1) SnE. fortalen til Gylfag. kap. 4, jfr. I, 12, 28, Heimskr. I, 11. — *Weinhold* har sikkert ikke truffet det rigtige (i Zeitschr. f. deut. Phil. I, 129—32), når han mener, at dodekalogien er opfundet, endnu medens „der glaube an das götter- und weltende schon bestund". Derfor gives der intet som helst bevis.

2) Om navnet se særlig *Jiriczeks* og *Brates* afhandlinger. Jeg fastholder formen Vǫl- (Völ-) for den nordiske overlevering; således også *Bugge*. -und- er utvivlsomt snarere en participial endelse (som i hǫfundr) end ordet hǫnd.

3) I Boethius: De consol. philos. overs. på vers af Alfred, met. X.

4) Jfr. „Wielandica fabrica" i det latinske digt om Walter, „pocula qvæ

Walderes lay nævnes Widia: »Níðhaðes mæg, Welandes bearn«.

I Þiðrikssaga af Bern findes et helt afsnit om Völundr (kap. 84—170), som i et kort udtog lyder således:

I. Vade rise, en sön af kong Vilkinus og en havfrue, bode på Sælland. Han havde en sön som hed Velent. Der fortælles udførlig om dennes opvækst og hvorledes han var i smedelære først hos Mímer og så hos et par dværge, hvem han tilsidst dræbte. Derefter kom han, som det nærmere skildres, til Ty i Jylland.

II. Dér herskede en konge, ved navn Níðungr. Velent fik ophold hos ham. Efter en strid med kongens smed Amelias og efterat have smedet Mímungr, der var bedre end noget andet, smedede han alskens klenodier for kongen. En fjendtlig hær faldt nu ind i landet. Kongen begiver sig den imøde, men glemmer sin »sejrsten«. Han lover sin datter og sit halve rige til den, som kan hænte stenen för kampens begyndelse. Velent påtog sig dette og udførte det, men kommer til at dræbe kongens drost. Kongen jager ham af den grund bort fra sig, og Velent forsvinder med den bemærkning, at ikke alle vil synes godt om, at han jages væk (en hentydning til en gensidig tilböjelighed mellem ham og kongens datter). Velent er imidlertid misfornöjet med sit liv og kommer forklædt til kongen og søger at forgive ham, men bliver opdaget og greben.

III. Kongen lader Velents sener overskære, og han er nu i denne tilstand i kongens gård. Kongen lader bygge en smedje til ham, hvor han arbejder i sølv og guld og forfærdiger mange kostbarheder. Kongen havde 3 sönner foruden datteren. De to yngste begav sig engang til Velent og bad ham at lave pile til dem. Velent sagde, at han ikke havde tid dertil; desuden havde han ikke lov til at smede andet, end hvad kongen selv befalede ham, men, hvis de endelig vilde, skulde han göre det på den betingelse, at de kom til ham, når der var nyfalden sne på jorden, og at de gik baglæns. Det gik de ind på, og de gjorde det også. Da de nu anden gang kom til Velent, dræbte han dem bægge og kastede ligene

sculpsit Guielandus in urbe Sigeni" hos Gotfred af Monmouth, „ensis . . ., quem Walandus faber condiderat" i Hist. pontificum et comitum Engolismensium kap. 19, „fabrorum superlativus" i Gaufredi ducis Norm. hist., „Galant smiðr af Englandi" Karlam. s. 40. Også i oldfranske digte findes der hentydninger. Se i det hele *Grimm*: Heldensage[2] s. 43 f. og *Jiriczek*: Deut. held.

i et hul under smedebælgen. Derpå lavede han efterhånden af deres knokler alle mulige genstande, hvilket beskrives meget udførlig og temmelig smagløst.

IV. Det hændtes engang, at kongens datter tilligemed sine jomfruer var gået ud i haven. Her var hun så uheldig at brække den bedste guldring, hun ejede. Hun turde hverken sige det til sin fader eller moder, men sendte en af sine jomfruer til Velent for at bede ham om at göre ringen i stand; Velent nægtede at göre dette, medmindre kongedatteren selv kom og bad ham derom. Hun kom da også, og det første, Velent gör, er at »lægges med hende«. Derpå gjorde han ringen i stand, så at den var bedre end för.

V. I denne tid kom Egill, Velents broder, til kongen. Han blev kaldt Ölrúnar-Egill. Kongen prøver hans skydedygtighed (Tellsagnet). Velent har en samtale med kongens datter, og de lover hinanden ægteskab. Velent bad nu sin broder om at samle alle de fjær, han kunde, for at han af dem kunde göre sig vinger; disse lader han sin broder først prøve. Bagefter tager han dem selv på og flyver bort og

VI. hen til kongens gård hvor han satte sig på det höjeste tårn. Velent fortæller nu kongen, at han har hævnet sig ved at dræbe kongens sönner og krænke hans datter.

VII. Kongen befaler Egill at skyde efter Velent, men efter aftale med denne rammer Egill ham under hans venstre arm, hvor en lille pose med kongens sönners blod var anbragt. Blodet strömmede ud og kongen troede derfor, at Velent var dødelig såret. Men Velent flöj hjem til Sælland til sin faders gård. Kort efter døde Níðungr, og hans 3. sön, Otvin, fulgte ham på tronen. Kongens datter fødte en sön, som blev kaldt Viðga. Nu forligte Velent sig med hendes broder, og hun begav sig tilligemed sin sön til Velent, som tog hende til ægte. Herpå følger en længere beretning om sönnen Viðga, men den vedkommer os ikke her.

Det er af alt dette klart, hvor udbredt dette sagn har været udenfor den skandinaviske halvø. I Danmark har det sikkert været almindeligt og vistnok endogså stedfæstet dér.

Ikke mindre bekendt har sagnet været i Norge. Herom bærer Völundskvadet først og fremmest vidne.

Digtet indledes med et prosastykke.[1]) En konge i Sverrig hed

[1]) Digtet (og enkelte steder deri) er blevet hyppigt behandlet. Her skal an-

N í ð u ð r, som havde to sönner og datteren Böðvildr. Tre sönner af Finnernes konge, Slagfiðr, Egill og Völundr, løb på skier og jagede dyr. De kom til Ulvedalene og opslog dér deres bopæl. En morgen fandt de 3 kvinder ved strandbredden af Ulvesøen; de var valkyrjer, som fløj omkring i svanehamme; de hed H l a ð-g u ð r svanehvide, og H e r v ö r alvitr, døtre af kong H l ö ð v e r, samt Ö l r ú n K í a r s d a t t e r fra Valland. Brødrene tog deres svanehamme og bragte kvinderne hjem med sig til deres hus. Her levede de alle i 8 år. Da flöj de 3 kvinder bort og kom ikke tilbage. Egill skred på skier for at opsøge Ölrún, men Slagfiðr søgte efter Svanehvide. Völundr alene blev tilbage. Han var den kunstfærdigste mand, som man kender i gamle sagn. Kong Níðuðr lod ham tage tilfange, og nu begynder digtet.

Unge sydröne møer kom flyvende sydfra og satte sig på strandbredden, hvor de spandt kostbart lin. En af dem ægtede Egill, den anden Slagfiðr og den 3. af »søstrene«[1]) Völundr. Sä sad de i 7 vintre, den 8. længtes de, den 9. flöj de bort, medens brødrene var ude på jagt.

Egill løb på sine skier mod øst, Slagfiðr mod syd for at lede efter dem. Völundr blev alene tilbage og »slog uafladelig guld«, han smedede et utal af ringe og væntede på sin hustru. Det erfarede N í ð u ð r, Niarernes fyrste. Han drog med sine mænd om natten afsted — »deres skjolde blinked ved den skårede måne« (ɔ: i halvmånens lys). De kom til Völunds hus og så dér 700 ringe på en bastsnor. De tog dem af, de trak dem på igen med undtagelse af én. Så kom Völundr hjem [kongen og hans mænd skjulte sig] og tændte ild for at stege en björn. Da talte »alfefyrsten« sine ringe og savnede straks én. (Et halvvers, hvori det meddeltes, at han troede, at Alvitr var kommen tilbage og at hun

føres følgende: *Niedner*: Vǫlundarkviða i Zs. f. deut. alt. XXXIII, *Hj. Falk*: Arkiv f. nord. fil. III, 339—41, *F. Detter:* Zur Völundarkviða sst. s. 309 ff., *Niedner:* Zur liederedda s. 17 ff. 1896, *H. Schück*: Vǫlundsagan, Arkiv IX, 103 ff. (1893), *R. Boer:* Vølundarkviða, sst. XXIII, 1907, *G. Neckel*: Beiträge s. 278 ff. *S. Bugge*: Det oldnorske kvad om Völund, Arkiv XXVI, 1910, jfr. hans Irlands gamle åndskultur i populær-videnskabelige foredrag 1907 s. 21 ff.. Jfr. et par afhandlinger af *Kock* og *Läffler* i Arkiv XXXVII, 1911. Endelig henvíses til *Jiriczeks* udførlige og fortræffelige behandling af sagnet i Deut. heldensagen I, 1898. Om navnet se *E. Brate* i Zs. f. deut. wortforschung X, 1908 osv.

[1]) De kaldes uegenlig søstre; således kaldes også Brynhildr og 7 valkyrjer søstre i Helreið, uagtet de sikkert ikke var søstre.

havde taget ringen, er en uheldig interpolation)[1]). Dette voldte, at han satte sig ned tankefuld og grublende; ja han grublede sig i sövn, men vågnede bunden på hænder og fødder. »Hvem har bundet mig?« spörger Völundr. Svaret lyder [og viser, at noget her må være udfaldet, derfor er versene meget dunkle]: »Hvor fik du Völundr, alfefyrste, vort guld, i Ulvedale?«. »Det guld var ikke på Granes vej. Vort land er fjærnt fra Rhinens lande. Mere ejede vi, medens vi (ɔ: mine forældre og vi 3 brødre) var sammen hjemme«. Völundr bringes nu hjem til kongen. Dennes hustru ser dem komme og siger hånlig: »Han er nok ikke vel tilmode, som kommer fra skoven«. I et følgende prosastykke siges Niðuðr at have givet den ring, han tog af Völunds bastsnor, til sin datter Böðvildr; selv bar han det sværd, som Völundr havde ejet. Men Völundr har sikkert ikke været glad, hver gang han så sit gode sværd hænge ved kongens side. Herom ytrede kongens hustru sig: »Den glinsende slanges öjne funkler; den viser sine tænder, når den får öje på sværdet [og ser Böðvilds ring, interpolation]. Berøv ham hans seners kraft og sæt ham siden på Sævarstöð«. Dette råd blev fulgt. Völundr blev sat ud på en holm, hvor han måtte smedde alle slags kostbarheder til kongen, og kun denne vovede at komme til ham. Völundr udtaler sin sorg på en gribende vemodig måde:

Mit sværd jeg ser
ved Níðuðs bælte,
det som jeg hvæssed
med al min kunst,

det som jeg hærded
så godt jeg kunde;
det skinnende sværd
er fjærnt fra mig.

På lignende måde klager Völundr over den ring, Böðvildr bærer, men dette (et halvvers) er vist interpolation.

Han arbejdede stadig, men sov aldrig. Ved sine trolddomskunster bevirkede han, at Níðuðs to unge sönner kommer til ham; dette siges ikke udtrykkelig, men bør vist forudsættes. »De kom til hans kiste og krævede nøglen; deri var mange mén og ulykker, som drengene syntes var guld og klenodier«. Dagen efter kom de på Völunds opfordring atter til ham; han huggede nu

[1]) Derimod kan jeg ikke give *Niedner* ret, når han (i Zeitschr. f. deut. alt. XXXIII, 27—8) mener, at v. 6—10 er en interpolation. Når nogle eller måske de fleste forskere har antaget, at der i det nærværende digt forelå en sammenarbejdelse af to digte, kan jeg ikke være enig heri. Det er efter min opfattelse to sagn, der er sammenblandede på lignende måde som når sagnet om Brynhild er vokset sammen med et valkyrjesagn.

hovedet af dem bægge og beslog deres hjærneskaller med sølv og gav de således lavede skåle til Niðuðr. Af deres öjne dannede han ædelstene til dronningen og af deres tænder »brystkringler« til datteren. Böðvildr kommer alene til Völundr med sin ring,[1]) der er brækket, for at få den istandsat. Völundr byder hende en drik, han får hende gjort beruset, og nu skænder han hende. Da udbryder Völundr triumferende:

Nu har jeg hævnet
alle mine sorger
undtagen en
på de onde mennesker.

Völundr flyver bort fra holmen og Böðvildr forlader denne grædende. Völundr flöj hen til kongens salvæg og råbte på Níðuðr. Denne klager over sine sönners forsvinden og antager, at Völundr er skyld deri: »sig mig Völundr, alfers fyrste, hvad blev der af mine raske sönner?«

Völundr fortæller ham, hvorledes det er gået kongens sönner, og tilföjer skadefro og ondskabsfuldt:

Nu går Böðvildr
med barn forøget,
din og din hustrus
eneste datter.

Med det samme svinger Völundr sig höjt op i luften.

Níðuðr lader sin tjæner Þakkráðr kalde Böðvildr til sig. Han spörger hende, om hun og Völundr har siddet sammen på holmen:

Vi to sammen
sad på holmen
en ulykkesstund,
det burde aldrig sket.

Jeg mod ham intet
kunde formå,
jeg mod ham ej
stride kunde.

Hermed slutter digtet.

Völundskvadet er sikkert nok kun en del af hele sagnet om Völundr således som dette har udviklet sig i det höje Norden. Bortset fra begyndelsen svarer det netop til det ovenanførte mærkelige stykke af Deórs klage. Fremstillingen i dette svarer på det fuldstændigste til kvadets. Det giver os den oplysning, at Völunds ophold i Ulvedalene er en landflygtighedstilstand. Beskrivelsen af hans standhaftighed og længsler svarer nöjagtig til v. 5 og 10—11; »vinterkulden« antydes ved brødrenes skifarter, der viser hen til

[1]) Ringen er naturligvis noget helt andet end „brystkringlerne", der nærmest er „broscher".

en kold og barsk sneegn. Derpå antydes Völunds tilfangetagelse og den grusomme behandling (»seneoverskæringen«), som han måtte lide. Beskrivelsen af Böðvilds åndelige og legemlige tilstand er nöjagtig den samme som i digtet (v. 29 slutn. og 41). Ligheden omfatter endogså det verbale udtryk. Således kaldes Böðvildr *barni aukin* (v. 36 = *pæt heo eácen wæs)*. En sammenhæng synes her at være tilstede.

Uden tvivl har der været en »forhistorie«, der har angivet grunden til Völunds landflygtighed. Der må sandsynligvis forudsættes et tidligere uvenskab mellem ham og Nidud.

Til vort digt svarer i Þiðrikssaga stykke III—VI og tildels VII. Her finder vi mange og tildels meget betydelige afvigelser. Þiðrikss. kender intet til de 3 brødres, ikke engang Völunds, ophold i Ulvedalene. Fremdeles har Niðuðr i Þiðrikss. 3 sönner; kvadet kender kun to. Þiðrikss. ved, at de to sönner kommer til Völundr i en bestemt hensigt og anfører mere om deres ankomst til Völundr (gåen baglæns i sneen). Fremstillingen af Böðvildr og hendes jomfruer savnes i digtet. Endelig er der intet i digtet, som antyder broderen Egils samtidige ophold hos kong Niðuðr eller det giftermål mellem Völundr og Böðvildr, som Þiðrikss. slutter med. På den anden side forudsætter kvadet som sagt et tidligere mellemværende mellem Völundr og Níðuðr, og ved at omtale den »ene sorg«, som Völundr ikke har fået hævn for, hentyder det til en eller anden begivenhed fra den tid, som ligger forud for digtet.

Om det nærmere forhold imellem den tyske i Þiðrikss. foreliggende sagnform, som muligvis i enkelte punkter er påvirket af den nordiske (jfr. forfatterens udtalelser i fortalen, hvoraf det ses, at han også har kendt de nordiske sange), og denne, er der her ikke stedet at tale nærmere. Heller ikke skal sagnets oprindelige hjem her videre drøftes; dog skal bemærkes, at sagnet, i det mindste som det fremtræder i vort digt, fuldstændig er lokaliseret i Norden, nærmere bestemt i den skandinaviske halvøs nordlige del. Jfr. de kolde Ulvedale, sneen i forbindelse med prosaens angivelse af, at Völundr og hans brødre var sönner af en Finnekonge[1]).

---

1) Særlig kan henvises til *Jiriczeks* fremstilling. Der kan ingen tvivl være om, at Völundsagnet egenlig er nordtysk (saksisk) og derfra indvandret direkte til Norden. Det er unødvendigt at antage, at det er kommet fra England. Det angels. digt og kvadet viser tilbage til en fælles kilde.

Derved at Völundr, vistnok som en hovedkunstner, kaldes »alfers (dværges?) fyrste«, knyttes sagnet om ham til det mytiske, ligesom Sigurdssagnet gennem Hreiðmarr-Otr, og derved, at digtet taler om »guldet på Granes vej« og om »Rinens fjælde«, som er langt borte fra »vort land«, knyttes det, ligesom det rent nordiske Helgesagn, til tyske sagn. Níarerne (hvilket endnu er uforklaret[1]) og deres konge Niðuðr (tysk: Nidhad), som til træl har en Takråd (Dancharat, Tancred), et navn, som aldrig vides at være brugt i Norden, er sikkert tyske og ikke nordiske.

Allerede det her bemærkede gör det naturligst at søge digtets hjemsted i Norge. Dette bestyrkes tilfulde ved omtalen af björnejagten og af björnekødet, brugt til føde, samt af björneskindet, brugt til at sidde på, og brugen af *húnn* (= egl. björneunge) om en lille dreng. Det vilde en Islænder aldrig være faldet på at benytte i sit digt; det lå udenfor hans forestillingskres. Digtet er afgjort norsk, og vistnok snarest fra det nordlige Norge som Hálogaland, hvor man kendte Finnernes måde at jage på[2]).

Digtets indhold bærer særlig vidne om to ting: kærlighedslængsel og hævnlyst i forbindelse med en hoverende jublen efter hævnens fuldbyrdelse. Det er de hovedtoner, som fra dette digt klinger os i møde; og disse toner stammer netop fra Nordboernes ejendommeligste egenskaber; deres elskov er ikke smægtende, skönt stum; deres længsel bevirker tavs grublen og indesluttethed.

Personernes psykologiske tilstand er fortræffelig skildret. Således er Völunds åndelige tilstand, da han kommer hjem og opdager, at en af hans ringe er borte, mesterlig antydet og belyst. Ikke mindre interessant og naturlig er Níðuðs hustrus karakter; hendes kvindelige spottelyst og ondskabsfulde råd angående behandlingen af Völundr er truffet på en prik. Níðuðs handlemåde kan ikke godt bedömmes, da vi mangler nöglen til den: motiverne.

Digtets indretning og fremstillingsmåde er fortræffelig; stilen er kort og kærnefuld; alt overflødigt udelades og skildringerne meget levende og anskuelige, tildels fulde af stemning. Digtet står på samme trin som Þrymskvadet; med hensyn til den deri forekommende elskov og længsel ligner det Skírnismál.

Völundarkviða må være fra samme tidsrum som disse to kvad, eller fra det 10. århundreds første fjærdedel. Yngre er det

[1]) Jfr. dog *Gering:* Zs. f. deut. Phil. XLVIII.

[2]) Således også *S. Bugge.*

ikke, og det er sikkert ikke ældre end o. 900[1]). På grund af rent metriske forhold (de i digtet optrædende femstavelseslinjer, som hverken er mange eller stødende) vil *J. Hoffory* antage, at det er det ældste af alle eddakvad, digtede i fornyrðislag[2]), men dette kan ikke sluttes alene af digtets metrum.

Anm. Digtet er noget mangelfuldt bevaret. Vers og linjer er sikkert udfaldne hist og her, ligesom der også findes enkelte interpolationer. Således har v. 15, som nævner de 3 svanemøer, intet som helst at göre dér og næppe noget andet steds. Ligeledes findes der i v. 10 en tildigtning (det sidste halvvers), der indeholder en særdeles mat og prosaisk forklaring til hele situationen, som ikke behøves og som står i en bestemt strid ikke alene med fremstillingsmåden i selve Völundskvadet, men også andre af de ældre digte. Desuden er l. 5—6 i v. 9 sikkert en tildigtning af lignende beskaffenhed, v. 9_1—$_4$ og 10_1—$_4$ udgör det oprindelige vers, der er ligeså smukt i form og logisk i sin egen sammenhæng som træffende i forbindelse med det foregående og følgende.

Vigtigere end disse tildigtninger er spörsmålet om Böðvilds ring i og for digtet. Herom har man tvistet. Her må det først bemærkes, at i v. 5, hvor Völunds arbejde i Ulvedalene omtales, ikke med ét ord antydes nogen særlig ring af en bestemt art og betydning[3]), hvad dog vilde have været nødvendigt, hvis ringen havde nogen særlig betydning for Völundr. For det andet røber de linjer, hvor Böðvilds ring første gang nævnes, sig selv som en tildigtning, som noget, der i ethvert tilfælde ikke kan stamme fra digtets forfatter. Niðuðs hustru siger (i v. 17), at Völunds öjne spiller som en slanges, når han ser sit sværd ved Niðuðs side. Dette er ganske i sin orden. Sværdet var et tryllesværd, forfærdiget med Völunds hele kunst og af uskattérligt værd for ham; det måtte mere end noget andet gå ham nær til hjærtet at se en sådan kostbarhed i sin værste fjendes hænder, tilmed da han selv var fuldstændig værgeløs; sin dybe sorg herover udtaler Völundr da også i v. 18, hvortil der föjes et halvvers, hvori han udtaler sin græmmelse over, at Böðvildr bærer „hans hustrus ring, hvad han aldrig forvinder". Da det nu overhovedet ikke er til at se, hvorledes Völundr ifølge digtets fremstilling kan have noget begreb om, at Niðuðr har givet ringen til sin datter[4]), må det antages for rimeligst, at halvverset (v. 19) er en interpolation, hermed falder også de 2 linjer i v. 17, som overfylder verset og desuden er det eneste linjepar, som kan udskydes. Først når Böðvildr selv kommer med sin knækkede ring til Völundr, genkender han sin ring og opdager sammenhængen. Selvfølgelig gör dette hans sind nu dobbelt bittert, hans hævnlyst bliver endnu stærkere, og han får straks den tanke at lade hævnen gå ud over hende. Nu er det klart, hvad ringen har at betyde i digtet. Det at Niðuðr tager den bort skal ikke

1) Når *Neckel* vil, at det skal være betydelig yngre, er det illusion og fejlsyn, der beror på altfor doktrinær betragtning af versets bygning.

2) Eddastudien I, 35 jfr. 34; *Hoffory* bruger stadig fejlagtig *kviðuháttr* om *fornyrðislag*.

3) *F. Detter* i Arkiv III, 312.

4) *Boers* bemærkning hertil (s. 125 anm. 1) er ikke meget træffende, da han gengiver mine udtalelser ganske urigtig.

alene betegne en „djævelsk ondskabsfuldhed“[1]) hos ham, men også og langt snarere simpelt hen begrunde, hvorfor Böðvildr begiver sig til Völundr og hvorledes han får lejlighed til at hævne sig på kongen på den grusomste måde[2]); ti hvad der vederfares Böðvildr er i virkeligheden langt værre og mere nederdrægtig krænkende end sönnernes drab. De andre ringe har intet med situationen at göre, dem kan vi se bort fra. Böðvilds ring har sikkert været den störste og kostbareste. At den ikke har været en flyvering er nu, efter min mening, godtgjort af *H. Holmström* i hans Studier över svanjungfrumotivet (1919)[3]).

5. **Gróttasöngr.** Dette digt, som kun findes i cod. reg. af Snorra-Edda, indledes der med følgende fortælling. Kong Frode i Danmark, efter hvem frodefreden blev opkaldt, besøgte kong Fjölnir i Sverrig. Da købte han to store og stærke trælkvinder, som hed *Fenja* og *Menja.* I den tid blev der i Danmark fundet to kværnstene, så store, at ingen havde kræfter til at trække (dreje) dem, men de havde den egenskab at »male« alt hvad man ønskede. Den af dem dannede kværn, som hed *Grótti,* blev foræret kong Frode af ejeren, en vis H e n g i k j ö p t r. Nu fik han brug for sine stærke trælkvinder, og han befalede dem at male guld til sig, samt fred og lykke, men hviletid gav han dem aldrig længere end »gøgen tav«. De siges at have sunget en sang ved kværnen, og för digtet var forbi, havde de malet en hær mod Frode, således at den følgende nat kom søkongen M y s i n g r og dræbte ham og tog et stort bytte, deriblandt kværnen og kvinderne, og befalede dem at male salt. Ved midnat spurgte de, om de skulde male mere; Mysingr svarede ja. Efter kort tid havde de malet så meget salt, at skibet sank tilbunds, og siden er der et »svælg« i havet (ↄ: en hvirvel, malström) og da blev søen salt. Således lyder fremstillingen i cod. reg. De andre håndskrifter som leβ og Upsal. afviger noget og er mere kortfattede; i det første anføres det første vers, i det sidste intet[4]), og her er fortællingen således forkortet, at det hele bliver aldeles uforståeligt; i 748 (= 757) er fortællingen også langt mere kortfattet[5]), men for så vidt fyldigere, som den angiver stedet, hvor kværnen sank, nemlig Péttlandsfjorden, hvor der siden er et »svælg« (= Swelchie).

---

1) *F. Detter* i Arkiv III, 313.

2) Rigtig bedömt af *Niedner* i Zeitschr. f. d. alt. XXXIII, 27.

3) Hvad der kunde synes at tale for at ringen er flyvering er, at Völundr, efter at have fået den, flyver bort. Dette kan dog forklares anderledes.

4) Snorra-Edda II, 362—3, 577—8.

5) Sst. 431, 515.

Digtet begynder på en måde, som kunde synes at antyde andre sange eller sagndele[1]).

Nu er komne
til kongens huse
fremvise to
Fenja og Menja.

De holdes hos Frode
Fridleifssön,
stærke møer,
som trælkvinder.

De blev førte til kværnen for at male, kongen gav dem ingen hvile, stadig vilde han høre dem synge ved kværnen. Da sagde Menja: »Lad os male rigdom til Frode, velstand og tilfredshed, sikkerhed for alle og almindelig fred«. Men aldrig undte Frode dem et öjebliks hvile. Derover blev de fortörnede og hævnlystne. Da siger den ene: »Du var ikke omsigtsfuld nok, Frode, da du købte os; du så på kraft og udseende, men om vor herkomst spurgte du ikke; vi stammer fra jætterne Hrungnir og Þjazi etc.«. De antyder, at det er dem selv, jættemøerne, som i fordums tid har kastet kværnstenen op på jordens overflade. Dernæst omtaler de deres tidligere ophold i Sverrig og deres krigerske virksomhed dér; de hjalp én konge, men lod en anden falde. Denne virksomhed havde de i flere år — »men nu er vi komne til kongens huse, uden at finde nogen skånsel. Gruset slider vore fødder og vi fryser, fredskværnen drejer vi, det er elendigt hos Frode«. Nu vil de holde op med at male fred, blodige våben og ufred vil de male:

Ild ser jeg brænde
øst for borgen,
kampmelding klar,
det kaldes en bavn.

En hær på stedet
hid vil komme
og brænde fyrstens
bolig op.

De malede så hårdt og kraftig, at de store støtter under kværnen gik i stykker. Tilsidst udtaler de en spådom om »Yrsas sön og broder« (Rolf krake), som på Frode vil hævne Halfdans død [en forskellig fremstilling fra prosaens]. De malede af alle kræfter, de var unge og i jætteraseri, kværnstangen rystede, kværnkassen faldt ned, stenene gik i stykker, og bjærgrisemøen sagde: »Nu har vi malet, nu holder vi op«. Hermed ender digtet.

Af det sidste er det klart, at beretningen om søkongen Mysingr, der dræber Frode og tager kværnen bort med sig, aldeles ikke stemmer med digtet. Dettes mening er åbenbart den, at Rolf krake skal komme og tage hævn over Frode for en Halfdans drab; dette

---

1) Jfr. *Cederschiöld*: Rytmens trollmakt (1905) især s. 51 ff. *Neckel*: Beiträge s. 298 ff. *A. Olrik:* Danm. heltedigtn. I.

sidste beror på en aldeles sikker konjekturalrettelse af *N. M. Petersen* og *S. Bugge*[1]). Hos *Saxo* har vi følgende slægtregister: *Frode* —*Halfdan* [som dræber sine to brødre: *Roe* og *Scatus*] —Helgo {Yrsa / Rolfo}. Ellers er Frode Fridleifssön I hos Saxo den, som nærmest svarer til Grottesangens Frode. Saxo kalder ham avarus og lader ham blive dræbt ved en kvindes tryllekunst, hvad der her er værdt at lægge mærke til. I Rolf krakes saga haves et sagn, som endnu mere nærmer sig til sangens fremstilling. Dér nævnes to brødre: *Halfdan* og *Fróðe,* af hvilke den sidste dræber sin broder; denne har 3 börn: *Signy, Hróarr* og *Helge;* Helges datter er *Yrsa,* med hvem han har sönnen *Hrólfr krake;* men det er dog Hróarr og Helge, og ikke Hrólfr, som hævner Halfdan ved at indebrænde Frode. Iøvrigt kan henvises til *Bugges* anmærkning, hvor han tillige påviser, at Beowulf synes at forudsætte et sagn, som stemte overens med sangens fremstilling også med hensyn til hævneren[2]).

Kværnsagnet er oprindelig en myte, der er bleven knyttet til en bestemt sagnhistorisk person, som ifølge sagnet tilvejebragte en almindelig fred over de mange af ham erobrede lande[3]) og deraf fik navnet *Frið-Fróði* (jfr. ordet *Fróða-friðr).*

Digtet er et godt og interessant kvad, men ofte lidt forvansket. Dets skildring af jættekvinderne er særdeles træffende. Vi ser deres stærke og uafbrudte malen på kværnen, deres over det rastløse slid oprørte sind, deres stigende forbitrelse, kort sagt: deres jættestyrke og deres jættevrede. Deres sindstilstand er psykologisk anskuelig og malende skildret. Det er, forekommer det mig, sandsynligt, at v. 5 ff. danner det oprindelige digt, hvortil der blev föjet en episk indledning. Jfr. *Neckel* (s. 299). Iøvrigt er jeg uenig med denne f. eks. i at steder fra Hymiskv. skulde være efterlignede.

Digtet er sikkert ikke islandsk. Omtalen af gøgene er dertil for levende. Bavnerne, der nævnes i sangen (med den udtrykkelige

---

1) Se i det hele Norr. fornkv. s. 443—4. Jfr. *Müllenhoff*: Beowulf 32—3.

2) I *J. Árnason*: Íslenzkar þjóðsögur og ævintýri II, 9 ff. haves et islandsk kværnsagn. Ganske interessant er det at lægge mærke til, at kværnstenene her kastes af djævelen op på jorden gennem et hul på en höj. Kværnen malede alt hvad man vilde den skulde male. Tilsidst malede den ikke andet end salt, og da det var ude på havet, sank skibet, og søen blev derved salt. Også hos de gamle Grækere findes kværnsagnet; se *Preller*: Mythologie[3] s. 499. Jfr. *Cederschiölds* bog.

3) Se f. ex. *Saxo* p. 251, 255 (Müller).

tilföjelse af, at de kaldes *viti* ɔ: bud-ild) som kamp- og ufredsbebudere, taler også bestemt for, at digtet er norsk[1]).

Også dette giver vistnok tillige en — indirekte — oplysning om digtets alder. Udtrykket: *vígspjöll vaka* (»kampmældingen våger« ɔ: er klar), *þat mon viti kallaðr* (»det kaldes *viti*«) er af en sådan beskaffenhed, at det synes bestemt at antyde den tid, da den slags bud-blus var nye eller nylig indførte. Nu ved vi fra Hakon den godes saga, at kong Hakon påbød forskellige foranstaltninger i anledning af uforudsete pludselige overfald; deriblandt siges også det at have været »*at vita skyldi gera á hám fjöllum, svá at hvern mætti sjá frá öðrum*«. Det er sket ved midten af det 10. årh. Jeg tror som følge heraf, at digtet kan henføres til den sidste halvdel af dette årh.; dog hører det snarere til dets 3. end 4. fjærdedel. Dets sprogtone taler ikke for at henføre det til de ældste kvad[2]).

6. **Grógaldr. Fjölsvinnsmál.** Disse to digte findes udelukkende i papirshåndskrifter; nogen forbindelse imellem dem antydes ikke i håndskrifterne, men ved hjælp af en dansk (og en svensk) folkevise har *Sv. Grundtvig* og *S. Bugge* godtgjort, at bægge digte stoflig hører sammen[3]). Det er dog ikke således at forstå, som om bægge kvad er ét digt af en og samme forfatter, men de er af forskellige forfattere og fra forskellig tid.

Indholdet af den ældste danske vise er følgende: Ungen Sveidal (Sve[n]dal, Svedendal, Silfuerdal) kaster en bold; den drev ind i en jomfrus bur; han hæntede den, men kom derfra med stor

1) Jeg forstår ikke, hvorledes *Mogk* kan síge (Litt. gesch. s. 609), at der er intet, der taler for digtets norske oprindelse.

2) Jeg er ingenlunde enig med *Müllenhoff*, når han (Beowulf s. 32) mener, at digtet „zu den ältesten altnordischen liedern überhaupt gehört".

3) Se Danmarks gamle Folkeviser II, 238, 667 ff. *Bugge*: Forbindelse mellem Grógaldr og Fjölsvinnsmál i Forhandl. i Vidensk. Selsk. Skr. i Christiania 1860 s. 123—30, samt hans Excurs i Norr. fornkv. s. 352 ff., hvor den ældste danske folkevise og en del af en anden er trykt. De svenske viser udviser en betydelig yngre form. *Hj. Falk*: Om Svipdagsmál, i Ark. f. nord. fil. IX—X, *B. M. Olsen*: Um nokkra staði í Svipdagsmálum sst. XXXIII, *A. Heusler*: Heimat u. alter osv. 266 ff.; han slutter sig nærmest til Falk og kalder digtet „Studie i eddisk stil", hvilket efter min mening beror på fejlsyn. At stemødresagaer ikke har været kendte i 10. årh. — dette m. h. t. Gróg — er ganske ubevisligt og usandsynligt.

sorg i hjærtet, fordi jomfruen havde sagt, at en mø væntede ham i et fremmed land og at han aldrig skulde få ro, »förend du får løst dit sorgfulde hjærte, som længe haver ligget i trå«. Sveidal går til bjærget for med sin moder at tale. Han kalder hende frem og hun kommer. Sönnen vil få gode råd af sin moder, fordi hans hårde stemoder har lagt hans hjærte i tvang for den, han aldrig så. Moderen siger, at hun vil give ham en fole, som vil bære ham over salten fjord og det grönne land, samt en dug, der dækker sig selv, et dyrshorn, som fylder sig selv, et sværd, hærdet i drageblod, og en snekke, som borer alle fjendtlige skibe i sænk. Svejdal sejler bort og kommer til et fremmed land, hvor han træffer en hyrde, som giver ham den oplysning, at der er en mø, som »ligger i stærken trå, alt efter en svend, hedder Svejdal, hun aldrig med öjne så«. Hendes gårds port er af hvalsben og belagt med stål og bevogtet af en løve, »men er I den rette Svejdal, så frit må I gå fram«. Svejdal går til porten, som lukkes op af sig selv, løven »med de hvide björne« faldt ham til fod, lindens grene böjede sig ned til jord. Svejdal kommer nu for kongen og frier til datteren, som føres ind i hallen. Hun og Svejdal mødes. Herpå følger en beretning om deres bryllup; desuden fortælles, at fader og datter lader sig døbe, og at hyrden slås til ridder.

I optegnelsen C findes en form, som lidt mere nærmer sig til Grógaldr—Fjölsvinnsmál, idet Svejdal ikke først træffer kongen, men møen selv, som modtager ham med en velkomsthilsen, hvorefter de levede sammen i fryd og glæde. Om nogen dåb er der her ikke tale.

α. Grógaldr består kun af 16 vers og er sikkert fuldstændigt. En sön kommer til sin moders grav og siger: »Vågn op, min moder, vågn gode kvinde, jeg vækker dig ved de dødes dör; husker du, at du sagde, at jeg skulde komme til din grav«. Moderen, Gróa, kommer frem af sin grav og spörger sin »eneste sön«, hvad der er i vejen. Sönnen siger, at »den listige kvinde, som favnede hans fader« (stemoderen), har pålagt ham at opsøge Menglöð. »Det er en lang rejse«, siger Gróa. Da beder sönnen hende om at synge sig galdre (ɔ: gode råd og kraftige, beskyttende sange), som kan frelse og beskytte ham. Dette er indholdet af de 5 første vers. De følgende 9 strofer indeholder lige så mange galdre, d. e. gode råd og ønsker, som alle sigter til forhold på rejser og farer undervejs. Til slutning siger Gróa:

Rejs du nu der
hvor ingen fare truer,
din elskov ej ondt forstyrre.
På jordfast sten
jeg stod inden döre,
medens jeg dig galdre gol.

Moders ord
bære du herfra min sön,
lad dem bo i dit bryst.
Lykke og held
vil dig altid følge,
medens du mindes dem.

Digtets indhold svarer således til folkevisens første del. Forskellen mellem bægge kvad er indlysende, men at det er Grógaldr, som er mere oprindelig derved, at den lader moderen (var hun en völve?) synge sönnen galdre, er sikkert nok.

Grógaldr er iøvrigt ikke noget synderlig gammelt digt; det stammer fra hedenskabets allersidste tid eller de allerførste år efter kristendommens indførelse. Det nævner nemlig »en kristen død kvinde« som et ondt og menneskefjendtligt væsen[1]) (v. 13). En rettelse af teksten, som man her har forsøgt, er næppe tilstedelig; man har heller ikke kunnet indsætte noget andet ord, som kunde synes mere antageligt.

Dette udtryk kunde snarere vise hen til Norge end til Island som digtets tilblivelsessted, på grund af den norske religiøse fanatisme. Forudsat at Gróa er en völve, vilde det også tale for det samme, jfr. hvad der för er bemærket om völvevæsnet.

Digtets tekst er flere steder dunkel og forvansket, på grund af at det findes i så unge håndskrifter.

β. Fjölsvinnsmál er ligesom Grógaldr og af samme grund ofte dunkelt og forvansket.

Svipdagr kommer under navnet Vindkold hen til en borg, der bevogtes af en, som kalder sig Fjölsvinnr (deraf digtets navn)[2]). Denne siger ham temmelig barsk, at ind i borgen kan han ikke komme, men Vindkold synes — uvilkårlig — så godt om borgen, at han ikke vil vende om, og spörger, hvem der råder for den. »Hun hedder Menglöð Sváfrþorinsdatter«. Derpå spörger Vindkold om portens, borgmurens og porthundenes navn; om nogen kan slippe ind for dem; nej, ti de sover vekselvis; om der da ikke var nogen føde, man kunde give hundene, og så komme ind, mens de æder? Jo, to *'vengbráðir'* (et ord af dunkel betydning) i hanen Víðópnis ben. Nu spörger Vindkold om verdenstræet og kommer således til at spörge om den hane, som sidder i

---

1) Se *B. Symons*: Bijdrage osv. s. 10.

2) Om digtets abrupte begyndelse se *B. M. Olsens* afhdl. og *Falks* Ark. X 27. Falks antagelse, at Svipdag to gange kommer til borgen, er uhjemlet.

træet. »Den hedder Víðópnir«. Da han nu har fået at vide, hvor hanen var, spörger han, om der er noget våben, som kan dræbe hanen. Der gives, lyder svaret, et sådant, men det er godt gemt hos en Sinmara og kan kun fås ved hjælp af den lé, som ligger i Víðópnis egne ben. Her er en kres af hinanden betingende betingelser. Det er med andre ord umuligt at få hanen dræbt, altså også umuligt at komme ind i borgen. Vindkold spörger om salens navn, dens bygmestre, om den klippes navn, hvorpå den står, om de møer, som omgiver Menglöð, om de er hjælpende væsner, og endelig, om det var bestemt, at nogen nogensinde skulde sove på Menglöðs arm. »Nej, lyder svaret, ingen vil nogensinde kunne det, undtagen Svipdagr alene; ham var den solstrålende mø bestemt til brud«. Da udbryder Vindkold, som nu først må antages at indse den rette sammenhæng:

Slå dören op,
lad mig få plads,
her kan du Svipdag se.

Gå ind og spörg,
om Menglöð vil
med mig gammen nyde.

Fjölsvinnr går og anmælder en fremmed for Menglöð, for hvem hundene logrer og for hvem porten har åbnet sig af sig selv. Da siger Menglöð:

Vise ravne
skal på höjen galge
rive dine öjne ud,

hvis du lyver,
at langvejs fra
Svipdag er kommen til sale.

Nu ser hun selv Svipdagr og spörger, hvem han er. Han fortæller det, hvorpå Menglöð inderlig glad udbryder:

Velkommen vær,
jeg har min vilje fået,
kys skal min hilsen følge,
et herligt syn
alle glæder.
hvor der elskov er.

Længe jeg sad
på det yndige fjæld,
jeg vænted dig dag og nat.

Nu er det sket,
hvad jeg ønsket har,
at du er kommen til sale.

Jeg længtes stærkt
efter fryd med dig
og du efter min kærlighed.
Nu er det så,
at vi to skal
evig sammen bo.

Med disse herlige og følelsesfulde vers slutter dette mærkelige digt, som ses at svare til folkevisens sidste del.

Digtet minder med hensyn til indretning noget om Vafþrúðnismál. Det er, lige så lidt som dette, et »repetitionsstykke« eller et »mytologisk læredigt«. Det indeholder en myte eller æventyr, og til denne har der fra begyndelsen af hørt alle de spörsmål, det inde-

holder, og når man går ud fra, at Svipdagr i forvejen intet ved om, at døren lukker sig op for ham, så snart han nævner sit rette navn, bliver alle disse omsvøb let forklarlige[1]). Svipdagr nævner, vistnok på grund af oldtidens tro på navnets magt og betydning, ikke sit rette navn; derfor må alle disse omsvøb til, indtil han ved et tilfælde nævner sit navn, hvilket alene er mægtigt nok til at skaffe ham adgang; han öjner ingen mulighed for at komme ind, og dog er han nærmere derved end nogen anden; muligheden, midlet, ligger hos ham selv, hans eget navns nævnelse og vanskeligheden er løst.

Foruden at digtets indviklede spörsmål har en mytisk betydning tjæner de også til at frembringe dramatisk liv og spænding, som i dette digt er af en udmærket virkning. Tanken om alle de genvordigheder og uoverstigelige hindringer, der dog alle opløser sig til intet, når den rette mand med hjærtet på rette sted og med det rigtige navn kommer til, det er digtets nordiske grundtanke.

Uden her at komme ind på nogen mytologisk forklaring af digtet[2]) skal det bemærkes, at Fjölsviðr forekommer som navn på Odin ikke alene i Grímnismál v. 47, men også i navneremserne[3]) — og som navn på en dværg[4]). Derimod forekommer navnet aldrig som et jættenavn. At der skulde være tale om en dværg som borgvogter er så unaturligt og så stridende mod alt, hvad der vides om dværgenes væsen og virken, at det på forhånd må afvises. Tilbage bliver således kun at opfatte navnet som et Odinsnavn. Den udvej, kun på dette sted at opfatte navnet som et jættenavn, kunde synes rimelig på grund af digtets første vers, jfr. Grógaldr 14_{1}-$_{3}$ *(ef orðum skiptir við enn naddgöfga jötun)*. Hvad der dog taler for, at Fjölsviðr her er Odin er — foruden udtrykket *(er) með goðum (sáut menn hit meira forað)* i v. 9. 11, der ikke behøver at være bevisende — især v. 33, hvor der udtrykkelig hentydes til noget indenfor »asasönnernes« (ɔ: asernes) gård, der kun kan være identisk med Menglöðs borg. Hertil kommer, at

[1]) Jfr. *S. Bugge* i Danm. gml. Folkev. II, 671. — De betænkeligheder, som *H. Møller* har (i Germ. XX, 356 fg.) fremsat, holder jeg for unødvendige. Hvis der er en stærk overgang fra v. 18 til 19, er det en fejl, digtets forfatter eller snarere mytedannelsen selv har forskyldt. Omflytning af et par vers synes mig unødvendig.

[2]) Se herom *E. Kölbing* i Germania XIX, 365 fg. i anledning af ***Bergmanns*** udgave og forklaring.

[3]) Þulur (Skj. digt.) IV jj 2.

[4]) Sst. IV ii 5.

omtalen af porten i v. 10 stærkt minder om beskrivelsen af Valhals port[1]), og at hundenes navne: *Gífr* og *Geri* (i v. 14) synes ligefrem at være identiske med navnene på Odins ulve: *Freki* = *Gífr* og *Geri*. Man må vistnok give *V. Rydberg* ret, når han mener[2]), at Fjölsvinnr er Odin. Men digtet synes at indeholde meget symbolsk; således er navnene snarest symbolske, hvorfor det er vanskeligt at udfinde, hvad der egenlig menes eller hvortil der sigtes. Denne symbolik taler ikke imod digtets tilblivelse i 10. årh.

Dette digt er vistnok ældre end Grógaldr; hele dets fuldstændig hedenske tone og farve borger derfor. På den anden side synes det ikke at kunne sættes i klasse med de allerældste eddakvad; det ligger omtrent midt imellem disse og de yngste norske digte. På grund af dets lighed med Skírnismál i de rent erotiske partier kunde digtet sættes til midten af det 10. årh. I digtet findes måske lån og genklange fra Hávamál og Skírnismál[3]).

Det er ikke muligt, at bægge kvadene stammer fra én forfatter, og jeg slutter mig i så henseende til *E. Kölbing*[4]) og *C. Rosenberg*[5]).

g. Brudstykker af andre mytiske digte.

Foruden de ovenfor i eddakvad hist og her indsatte brudstykker af tabte digte haves enkelte lævninger af sådanne, navnlig anførte i Snorra-Edda. Disse findes samlede og udgivne f. ex. i *Bugges* udgave. De skal her i al korthed omtales.

1. Heimdallargaldr; af et digt med dette navn anfører Snorra-Edda (I, 102) to linjer, hvori Heimdallr selv omtaler sine ni mødre, der alle var søstre. Det er ikke muligt med vished at sige noget om digtets oprindelige indhold og udstrækning.

2. Af forskellige mytiske digte uden titel findes 2 vers i ljóðaháttr tillagte Njörðr og Skaðe (hvert ét), hvori de fører gensidige klager over hinandens ubehagelige hjem; disse vers findes på latin hos Saxo, dér tillagte Hadingus og Regnilda. — 1½ vers i ljóðaháttr (I, 118); en vane ser gudinden Gná ride i luften; han spörger, hvem det er, og hun svarer. — 1 vers i ljóðah. (I, 180), tillagt den som jættekvinde *Þökk* forklædte Loke, som „med törre

1) Snorra-Edda I, 34 og Grímnismál 22 (særlig vigtigt).

2) Undersökningar i Germ. Mythol. I, 565 ff.

3) Jeg er ganske uenig med *Falk*, når han henfører „Svipdagsmál“ til den første halvdel af 13. årh. (s. 331), ligesom jeg i det hele er af en anden opfattelse af digtets forhold til de digtninge, Falk sammenstiller det med. Heller ikke tror jeg på alle de lån fra mange andre digte, som opregnes l. c. Tværtimod er der udtryk i disse, hvor „Svipdagsmál“ er det primære, hvis der da er en sammenhæng.

4) I Germania XIX, særlig s. 364.

5) Nordboernes Aandsliv I, 252.

tårer“ lover at græde Baldr ud af hel. Verset er rimeligvis et brudstykke af et længere digt om Baldrs død og hvad der stod i forbindelse med den både för og efter. — 2 vers i ljóðah. (I, 286—8) af et eller to kvad om Tor; i det første befaler Tor floden Vimur, som han er i færd med at vade over, at lade være med at vokse; i det sidste meddeler han, at han én gang har måttet opbyde al sin kraft, „da Geirrøds døtre vilde løfte mig til himlen“ (ↄ: på en stol, hvorpå Tor sad og hvorunder jættemøerne var skjulte). — 1 halvvers i ljóðah. (1, 340) om lunden Glaser. — 1 vers i ljóðah. (II, 432, 515) om lænken Gleipnir og dens bestanddele. — 1 halvvers i málaháttr (II, 142, 417, D. 3 & 4 grt. afh. 23. 92) om Odins ravne og deres morgenflugt over jorden for at erfare tidender og mælde Odin dem.

B. Etiske digte.

De digte, som her kommer i betragtning, består af de berömte såkaldte Hávamál, eller rettere sagt Hávamálsamlingen; i cod. reg. betragtes vistnok hele denne samling som ét digt under fællestitlen: *Hávamál*. Men at det ikke alt er ét digt, det har man længe vidst.

Det er ovenfor udviklet (§ 1), hvorledes Nordboerne kom til at iagttage menneskelivet i dets forskellige former og udviklingstrin og deraf at udlede visse almengyldige regler og grundsætninger. Herved dannedes der et slags nordisk livsfilosofi, som fik sit udtryk i korte ordsprogsagtige sætninger og udtryksfulde talemåder; der skabtes efterhånden et helt, omend yderst kortfattet, system, hvis et sådant ord kan bruges om en så ubevídst samling.

Denne visdoms ophav henførtes til den viseste gud, til Odin selv. Han betragtedes som dens fader og giver; fra ham havde menneskeheden fået den (jfr. Hyndl. v. 3). Odin antoges at være i besiddelse af alle kunster og idrætter: »Af ham lærte de alle idrætterne [åndelige som legemlige], ti han var den første, der kunde dem alle og flere end nogen anden... Han forstod at omskabe sig til alle skikkelser. Han talte så kraftig og flydende, at alle, som hørte derpå, syntes, at kun hvad han sagde, var sandt. Hans ord var alle rimede, ligesom det vi nu kalder for skjaldskab«. Han kunde alleslags runer og galdre og var den første lovgiver[1]). Han var således vismanden fremfor alle andre, den eneste virkelige over alle andre stående og alle jordiske vismænd beskyttende

---

1) *Snorre Sturluson*: Heimskr. Yngl. kap. 6. 7. 8.

og visdomgivende gud. Når disse var *þulir,* så var Odin en *fimbulþulr*[1]*),* på engang en hovedvismand og en hovedtaler.

Hávamál ɔ: Den Höjes tale er, som bemærket, håndskriftets navn for en större samling digte og digtbrudstykker af meget forskelligt indhold, men det, som er fælles for dem alle, er, at de netop er Odins tale; det er denne deres egenskab, som har bevirket, at de blev samlet til et hele, og det ligger nær at antage, at samleren virkelig har ment, at han havde kun med ét kvad at göre, måske bestående af forskellige afsnit[2]). Af udgiverne har de fleste antaget to hovedafsnit, hvoraf det sidste skulde begynde med v. 111[3]). Den, der først har set, at samlingen består af endnu flere dele eller digte er *Müllenhoff*[4]); han bestemmer 6 sådanne selvstændige dele, og han har sikkert fundet det rigtige forhold, skönt hans behandling og opfattelse af nogle enkeltheder og særlig af, hvad de egenlige Hávamál er for et digt, ikke kan bifaldes.

Müllenhoffs inddeling er følgende: »Spruchgedicht«, v. 1—78. 80 (÷ forskellige interpolationer, hvad der også gælder de følgende stykker), »1. Odins beispiel«, v. 79. 81—102, »2. Odins beispiel«, v. 103—10, »Loddfáfnismál«, v. 111—37. 164, »Rúnatal«, v. 138—45, »Ljóðatal«, v. 146—63. Müllenhoff anerkender ikke det første stykke, samlingens hovedstykke, også hvad versantallet angår, som Hávamál, ja ikke engang som Odins tale (s. 260). Derimod mener han, at de såkaldte »Loddfáfnismál« er de egenlige Hávamál (s. 266 ff.), samt at samlingens sidste vers er dette digts slutning. Dette er nu vistnok en fuldstændig fejltagelse, men herom mere i det følgende[5]).

1) Jfr. *K. Müllenhoff:* Deut. altert. k. V, 293, 289—90.

2) I hvert fald synes afskriveren at have antydet et afsnits begyndelse ved v. 138, idet V er skrevet med en stor initial. Jfr. *Bugge* i fortalen s. II fotot. udg. s. XVI.

3) Tre nöje sammenh. digte har *E. Jessen* antaget, Ztschr. f. deut. Phil. III, 77.

4) Deut. alt. V, 250—79.

5) Her skal nævnes vigtigere afhandlinger ang. hele samlingen: *Th. Hjelmqvist:* Hávamál i Läsning f. folket 1895, *Fr. Niedner:* Zur liederedda 1896, *V. Nilsson:* Loddfáfnismál 1898, *F. Kauffmann*: Odin am galgen Beiträge XV 195 ff., *Fr. Läffler*: Om några underarter av ljóðaháttr i Stud. f. nord. filol. IV og V, *B. M. Ólsen*: Til Hávamál, Arkiv XXXI (1914), *A. Heusler*: Sprichwörter in den edd. sittengedichten, Zeits. des vereins f. volkskunde 1915—16, *Samme*: Die zwei altn. sittengedichte der Háv. i Sitz. ber. d. preuss. Akad. der Wiss. 1917. V — foruden flere mindre afhandlinger om enkelte vers af *B. M. Ólsen, Läffler, Eir. Magnússon, Lindquist, M. Olsen, O. v. Friesen* osv.

Det første digt består af v. 1—77 med fradrag af formentlige interpolationer. Dets indhold er følgende: En fremmed kommer til en gård langvejsfra. Han har rejst over fjæld og har döjet meget, navnlig af kulde. Han går ind og udtaler derved en til situationen passende forsigtighedsregel (v. 1); han hilser på de gæstfrie folk (v. 2). Nu må vi tænke os, at han får, hvad han som træt rejsende mest trænger til, nemlig varme, mad og törre klæder, venlige ord osv.; så begynder han i v. 3 sin egenlige tale, der udgör hele det følgende. Han omtaler ganske naturlig først sig selv, tager med andre ord sig selv til udgangspunkt. Han nævner hvad en gæst, som han, trænger til, når han kommer til gårde. Gæsten behøver at besidde forstand, ellers bliver han til spot blandt vise mænd (v. 5), dog må han ikke prale deraf (v. 6); den forsigtige gæst holder sig [i begyndelsen] tavs [hvad han selv naturligvis har gjort], »med ørerne lytter han, med öjnene ser han sig om; således ser enhver vis mand sig for« (v. 7; 8—9 er interpolation). Det bedste man kan føre med sig på rejse er sund menneskeforstand — »bedre end rigdom er den på et fremmed sted; derpå beror den elendig stilledes tilværelse« (v. 10); det værste, man derimod kan tage med, er at have drukket for meget; dette oplyses ved et eksempel, hæntet fra Odins eget liv, fra hans ophold i Gunnlöðs gård (v. 11—14; v. 15—16 er interpolerede). Nu går taleren over til modsætningen, til at omtale, hvorledes den ukloge bærer sig ad, når han kommer til fremmede (v. 17): »Tossen stirrer hen for sig, når han kommer til fremmede; enten snakker han i ét væk eller tier bomstille. Får han vin at drikke, går den smule forstand, han har, bort med det samme« (v. 18 er interpoleret); nu følger en videre udførelse af samme æmne, den ukloges opførsel og forhold til andre (v. 19—29 ÷ 22. 28). Derpå følger 3 vers (30—2) om almindelig opførsel i gæstebud og om forholdet imellem gæster indbyrdes. Hertil slutter sig v. 33, der indeholder en almindelig forholdsregel for dem, som vil besøge en ven; hermed slutter digtets første afsnit.

Mange træffende tanker og djærve sammenligninger forekommer her, f. ex.:

Hjorden ved,
når hjem den skal,
græsgangen så den forlader,
men en uklog mand
aldrig kender
sin maves rette mål (v. 21).

En uklog mand
tror enhver, som smiler
til ham, er hans ven;
da han mærker,
når til ting han kommer,
at han har forsvarere få (v. 25) osv.

Taleren, som hidtil kun har holdt sig til et snævert område, almindelige gæster og fremmede, udvider nu efterhånden sit æmne og kommer til at se over et större stykke af meneskelivets rige. Fra gæstevenskabet og venligheden mod fremmede går han over til venskabet eller det gensidige tillidsforhold mellem menneskene. Denne overgang sker ved følgende skönne vers:

Til en slet ven
er der en omvej lang,
skönt han ved vejen bor,
men til en god ven
fører genveje,
skönt han bor længere borte.

Man skal gå,
ej gæst være
stadig på det samme sted,
kær bliver led (ɔ: ugleset),
hvis han for længe sidder
i en andens hus.

Eget bo
er bedre end at tigge,
enhver er mand i sit hus;
to geder
og vidjetækket sal
er altid bedre end bön.

Eget bo
er bedre end at tigge,
enhver er mand i sit hus;
blodigt er dens hjærte,
som sig tigge skal
til alle måltider mad.

(V. 38 interpol.). Man vænter altid gengæld — »ingen er så gavmild, at han hader gengæld, hvis han kan få den« (v. 39). Sit erhværvede gods bör man dog bruge og anvende, ti »ofte sparer man til den, som man hader. Meget går tit anderledes, end man væntede« (v. 41). Herpå følger nogle vers om venner, både de gode og de mindre gode, vers som på det fortræffeligste afspejler oldtidens levevis og tænkemåde (v. 41—52 ÷ 42, 46, 48—9). De følgende vers (53—6) erklærede *Müllenhoff* for uægte og de kan ikke sættes i nogen direkte logisk forbindelse med det som går lige foran. Men da netop disse vers, der handler om menneskeforstand i almindelighed, vilde passe til dette afsnit i digtet, må man undersøge, om sammenhængen ikke måske noget er forstyrret her. Müllenhoff indså, at v. 57 passer fortræffelig lige efter 52. Flytter man nu dette vers derhen, er vanskeligheden hævet. Det danner der en fortsættelse af v. 52; med en særdeles fin vending i dets sidste del, hvor man må optage Müllenhoffs smukke rettelser, dannes en fortræffelig overgang til v. 53—6: »En mand lærer en anden ved samtale at kende, men han bliver dum af [den] indesluttethed« [som er en ufejlbarlig følge af aldrig at tale med andre]. Heri udtales altså, at kyndighed — til vis grad i alt fald — ikke alene er nødvendig, men at denne beror på eller betinges af

det samkvem, man har med andre; dette er en aldeles rigtig iagttagelse fra det virkelige liv. Ved omtalen af dette banes vejen til omtalen af, hvad slags visdom der er bedst for mennesket, og her griber de nævnte vers, som alle priser den jævne menneskelige middelforstand, fortræffelig ind. »Den alt videndes hjærte bliver sjælden glad« hedder det; »sin skæbne skulde ingen vide forud; den mands sind [ɔ: som ikke kender fremtiden] er mest frit for kummer« osv. I første afsnit var der tale om gæstens forstand, hertil svarer i dette (2.) afsnit den parallelle behandling af menneskeforstanden i al almindelighed.

Det 3. afsnit. Taleren udvider atter synskresen; et större område åbner sig for hans åndelige blik. Han går over til at behandle forskellige livsforhold af en mere praktisk art. Navnlig er det samfundslivet, han nu mindes. Det er menneskets individuelle betydning og virksomhed, det gælder (v. 58—71 ÷ 63, hvortil atter halvverset 65 nöje slutter sig, 66—7). Man skal være rask til at skaffe sig livets underhold, man skal fremtræde på en anstændig måde. Den mægtige skal bruge sin magt med mådehold; han vil nemlig måske også finde sin overmand, og så er hævnen over ham. Det er bedre at leve end at være død, hedder det morsomt nok, ti mens man lever kan man bruge sit gods; efter døden har den rige ejer ingen glæde deraf; enhver levende kan udfylde en eller anden plads i livet: den halte rider, den håndløse driver hjorden, den døve kæmper duelig; den blinde er bedre end den, som er brændt. Ingen nytte er et lig til (v. 71). Herpå omtales hvor godt det er og nyttigt at efterlade sig en sön:

En sön er bedre,
skönt sildig født
først efter faderens død,

bautastene
står aldrig ved vejen,
hvis sön ej den rejser for fader.

(V. 73 i málaháttr og 74—5 er interpolationer). I de foregående vers er taleren med umærkelige og fine overgange efterhånden kommen til livets yderste synskres, døden, og han slutter sin hele betragtning med de to berömte vers (76—7):

Fæ dør,
frænder dør,
selv dør man ligervis;
men dens rygte
vil aldrig dø,
som sig det godt erhværver.

Fæ dør,
frænder dør,
selv dør man ligervis,
jeg ved én,
som aldrig dør:
dommen over enhver død.

Således slutter digtet med døden og peger hen på livet efter døden, det vil sige, på det liv, som består i evigt minde, opbevaret af efterkommere og efterslægt[1]).

Således er da dette digt en betragtning af det borgerlige liv i alle dets vigtigste forhold, udgået fra et særligt forhold (gæstens) og fremsat i korte, træffende, ofte ordsprogsagtige, logisk til hinanden knyttede sætninger. Kompositionen viser forfatterens store kunst med hensyn til den gradvise udvikling af æmnet, tilknytningen mellem de enkelte afsnit og snilde overgange fra det ene til det andet. Disse overgange er undertiden lidt hårde, det kan ikke nægtes; men dette beror vistnok på, at enkelte vers helt er tabte, skönt digtet overhovedet kan siges at være vel bevaret.

Som det ovenfor er antaget, er der en del vers, der ikke passer i den sammenhæng, hvor de står, hvorfor de er bleven opfattede som »interpolationer«. Et enkelt sted er et vers omstillet (v. 57) hvorved den formentlig oprindelige ordning er tilvejebragt. Prof. *A. Heusler* har udtalt den tanke, at sådanne vers dog for störste delen mulig kunde have tilhørt digtet, og har forsøgt at anvise dem deres rette plads. Han udelader kun v. 12—14, 15 og 73—75 som uægte, de første i tilslutning til Müllenhoff. Denne tanke er i og for sig overmåde tiltalende, og havde Heusler for

---

1) Jeg kan ingenlunde slutte mig til *V. Rydbergs* opfattelse af disse vers (Germ. Mythol. I, 372 ff.). Han opfatter *dómr* i betydningen: en i underverdenen virkelig fældet dom over den afdøde. For en sådan opfattelse afgiver disse vers ingen hjemmel. I det første vers omtales en *orðstírr góðr* ɔ: ry for fortræffelige egenskaber og tapre bedrifter, og dette siges at være evigt. I oldtiden var dette for folks bevidsthed ingen overdrivelse. De enkelte sig udmærkende personer — og om andre er der fornuftigvis ikke tale — iagttoges dengang langt lettere og de erindredes bedre. Lad os tænke os beboerne af en egn, et dalføre eller en fjords kyststrækninger i Norge. Disse dannede et for sig afsluttet, i antal temmelig indskrænket hele. Den ene kendte den anden, men kun få var de, som i nogen höj grad nåede at udmærke sig fremfor alle andre. Mindet om disse få var lige levende i det 3. 4. 5. osv. slægtled, som i det 1. og 2., og ud fra dette forhold er versene digtede. Deres forfatter har, som alle andre, trot, at dette minde aldrig vilde dø. I vers 2 er der ikke tale om enhver mand i al almindelighed, men om enhver, som „har skaffet sig et godt ry“ (v. 1). Dette vers giver således, men vel at mærke i nöje forbindelse med det første og belyst af det, en udmærket og i enhver henseende tilfredsstillende tanke, en tanke, som udtrykkes ved det islandske: *Eftir lifir mannorð mætt þótt maðurinn deyi.*

disse vers' vedkommende ved omflytning kunnet finde en rimelig plads til dem, vilde man vistnok kunne give ham sin tilslutning. Men han har ikke ladet sig nöje med det, men omstillet versene i hele dette digt, således som han mener, at den oprindelige rækkefølge har været[1]). Som man ser, bliver der ikke meget tilbage af håndskriftets rækkefølge. Det kan ikke nægtes, at endel er tiltalende, og dette gælder især flere af de tidligere som uægte betegnede vers, medens andre omflytninger kan være ret tvivlsomme og næppe nødvendige. Det kan heller ikke undgås, at der her kommer en subjektiv opfattelse til syne.[2]) Som overleveringen er, må det hævdes, forekommer det mig, at den i det hele og store kan beholdes — samt at en del af de »uægte« vers kan beholdes ved en læmpelig omstilling.

Fra indholdets side frembyder digtet en overordenlig stor interesse, ja, det er måske det allermærkeligste og vigtigste af alle oldkvadene, idet det er oldtidens egen livsopfattelse, som her gives os i ligeså simple som sande og naturtro træk. Intet digt giver os et klarere spejlbillede af vore forfædres hele d. v. s. menigmands hele tænkemåde, deres gennem århundreders kamp for tilværelsen vundne livserfaringer. Kvadet er et kulturhistorisk aktstykke af störste betydning.

Også det viser en stor kunst, hvorledes forfatteren har givet denne livsanskuelse, som han tilbunds selv har forstået, det ægte fyndige udtryk.

Man vil måske finde et og andet, som man vil kalde prosaisk og materielt, men man må da huske, at nutidens poetiske målestok ikke kan anvendes på den nordiske oldtids frembringelser. Hvad der måske ved en overfladisk betragtning synes at være »prosaisk«, vil i den rette sammenhæng og fremfor alt i belysning af oldtiden selv vise sig at være i besiddelse af en poetisk tanke, i hvert fald en sund realistisk almenmenneskelig sandhed[3]). Det

---

1) Rækkefølgen bliver følgende: 1—7, 18, 10, 11, 17, 19—21, 33, 63_{1-3}, 57, 28, 30, 26, 27_{1-6}, 29, 24—25, 62, 22, 31—32, 35—37, 66—67, 39, 41, 52, 47, 50, 34, 42—46, 51, 53—56, 23, 48, 16, 40, 8, 9, 65 + 63_{4-6}, 64, 38, 58—61, 49, 68—72, 76—77.

2) At man ikke altid kan stole på sin egen subjektive mening viser f. ex. Vafþrúðnismál v. 36—37, der ikke indtager nogen egenlig logisk plads i rækkefølgen, men her tillader tællingen næppe nogen omstilling. Hvis dette ikke havde været tilfældet, vilde man her sikkert have foreslået en omstilling. Noget lignende gælder også nogle vers i Ljóðatal.

3) Jfr. *C. Rosenberg:* Nordboernes Aandsliv I, 224.

må da ikke glemmes, at dette digt ser bort fra helten og heltens ideale virksomhed, men holder sig, som det af det ovenstående fremgår, realistisk til det faktisk bestående samfundslag, den brede befolkning, hvis åndelige tilstand og kulturforhold skimtes igennem det hele. Ikke mindst af denne grund er digtet os så dyrebart. Mærkeligt er det, at forholdet til guderne aldeles ikke omtales i digtet.

Da digtet viser sig at være et logisk hele, er det allerede af den grund misligt, at kalde det et ordsprogsdigt, tilmed da virkelige ordsprog forekommer i et forsvindende antal[1]). Endnu misligere er det at nægte, at digtet er Odins tale.

Da digtet indeholder summen af den menneskelige livserfaring, da taleren på det allernöjagtigste ses at kende ikke alene den menneskelige handle- og tænkemåde, men tillige ved klart at antyde, at han bedst ved, hvilken forstand og viden er heldigst for menneskene, tilkendegiver, at hans egen viden er af en endnu fuldkomnere og höjere art, må taleren nødvendigvis antages at være et væsen af en höjere slags end et menneske, med andre ord: taleren må være en gud[2]). Men er dette så, kan denne gud ikke være nogen anden end Odin selv. Ingen var, som han, verdens og menneskenes forsyn, det »viseste væsen af alle«, i stand til at give alle disse fortræffelige leveregler, ingen kunde som han, der besad den höjeste indsigt, den tankefulde og dybsindige grubler, prise middelforstanden som det bedste for et jævnt menneske. Hvem anden end denne gud, som selv vidste bedst, hvor pinligt det var, forud at kende guders og menneskers tragiske fremtid og verdens undergang, hvem anden end han kunde med sikkerhed og fornøden vægt sige: »sin skæbne skulde ingen vide forud, ti hans sind vil da være det mest sorgfri.« Der kan ingen tvivl være om, at digtet i virkeligheden er Odins tale.

Denne opfattelse står også i fuldstændig overensstemmelse med den gamle tradition, den tradition, som har været den bestemmende for samleren, idet han opfattede digtet som Odins tale og stillede det ved siden af eller, rettere sagt, i spidsen for andre kvad, som utvivlsomt var Odins tale. En sådan tradition er man ingenlunde berettiget til at forlade, uden at man ved vægtige ja, rent ud sagt, uigendrivelige grunde kan bevise, at den er og

---

[1]) Jfr. *C. Rosenberg*: Nordboernes Aandsliv I, 220. Jfr. *Heuslers* ovf. nævnte afhdl.; jeg er dog ikke i et og alt enig med forf.

[2]) Jfr. *Müllenhoff:* Deut. alt. V, 295.

må være falsk. Men sådanne grunde har man i dette tilfælde ikke fremført. V. 13—4 omtaler Odins ophold hos Gunnlöð (»med den fugls [glemselshejrens] fjædre var jeg lænket i Gunnlöðs gård«). *Müllenhoff,* som gör sig al mulig umage for at modbevise, at digtet er Odins tale, søger naturligvis at fjærne disse vers[1]), som, hvis de er ægte, afgör sagen med det samme. Nu er der i virkeligheden ingen tvingende grund til at udstøde dem; de passer i alle henseender fortræffelig til de omgivelser, de findes i; at erklære dem for uægte er en vilkårlighed; de må ifølge *Müllenhoff* falde, fordi han ikke har set eller ikke villet anerkende sammenhængen mellem v. 11 (hvortil 12. 13 slutter sig) og v. 10. Men det må tilföjes, at selv om Müllenhoff havde ret, var dermed intet bevis leveret for, at ikke dette digt er Odins tale. Bliver de stående, da er sagen afgjort.

En anden sag er det, hvorvidt digtet alligevel er de egenlige ***Hávamál*** eller ikke. Her kan der ingen strænge beviser gives. Müllenhoff mente, som ovenfor bemærket, at »Loddfáfnismál« er de egenlige Hâvamál. Han nægter, som bemærket, at det første digt er Odins tale (hvad der jo er urigtigt); han foretager så i v. 111 en rettelse af *manna* til *Háva*[2]) *(hlyddak á manna mál* til *hlyddak á Hávamál).* Men denne rettelse er i og for sig unødvendig; desuden er den urigtig, da den beror på en fejlagtig opfattelse af »Loddfáfnismál«, hvad der senere skal blive påvist.

Der er ingen grund til ikke at antage, at netop dette digt er de egenlige Hávamál; for det første, fordi det er det længste digt i hele samlingen, for det andet, fordi det står i spidsen af den. Det er i hvert fald lettere og naturligere at tænke sig, at man til det egenlige kvad i tidens løb har föjet flere andre, hvori Odin også var den talende, end samlet flere kvad omkring det oprindelige digt som et slags midtpunkt.

Det er let at forklare, hvorledes digtet er at opfatte som Odins tale.

Vi ved, at Odin under forskellige forklædninger og altid under forskellige navne foretog sig mange rejser i verden blandt menneskeheden. Disse rejser tænkes særlig at være foretagne i tiden mellem guldalderens slutning og Baldrs død. Vi kan her

---

1) Deut. alt. V, 255—6. At v. 15—16 er uægte, har ingen indflydelse på v. 11—14. Også Heusler betragter dem som uægte.
2) Deut. alt. V, 253—4.

minde om hans ankomst til kong Geirrøðr (Grímnismál). Hvad Odin dér gör overfor et enkelt menneske, det gör han her overfor hele menneskeheden, som ganske vist her findes repræsenteret eller betegnet ved en enkelt gård. Han kommer til gården og bliver vel modtagen; menneskeheden består prøven; den nordiske gæstfrihed fornægter sig ikke, Odin bliver som sagt vel modtagen og hans tak eller lön herfor er — hans tale, al den visdom, som digtet rummer. Den heri indeholdte visdom og disse leveregler skal tjæne til at lette menneskehedens (ɔ: Nordboernes) liv og deres hårde kamp for livet. Således betragtet får digtet langt större værd og ædlere præg. Denne betragtnings rigtighed kan næppe betvivles. Og det er i denne sammenhæng interessant at lægge mærke til, at Rígr, efter at være bleven godt modtagen, der hvor han kommer, også giver råd; det er en situation, som fuldstændig svarer til begyndelsen af dette digt.

At digtet er norsk er utvivlsomt.[1]) Det fremgår afgörende af det livsbillede, som vi i det hele får. To geder som den ringeste ejendom er langt mere norsk end islandsk; det unge fyrretræ på marken, ulven, der lurer på føde, tagnæverne, bavtastenen, som står ved vejen — alt dette er udelukkende norsk og betegner digtet som norsk.

Den samfundsorden og det liv, som forudsættes og tildels beskrives, var ikke det höjst urolige og gærende islandske nybyggersamfunds, men et gammelt borgersamfunds med fasthed og indre ro. Hertil kommer en del enkeltheder, hvoraf i det mindste nogle er afgörende.

Digtets alder har *Müllenhoff* udførlig behandlet[2]). Han begynder med at påpege, at de første linjer af de to sidste vers er benyttede i det sidste (21.) vers af Hákonarmál (af Eyvindr skâldaspiller). Følgelig må Hávamál være ældre end o. 960. Heri har *Müllenhoff* sikkert ret. På den anden side er der, hvad *Müllenhoff* også har bemærket, intet særligt, som bestemt viser, hvor man skal sætte grænsen for digtet opad i tiden. Det er sikkert, at der intet er, som taler for at sætte det höjere end til o. 900. Herimod taler naturligvis ikke, at ligbrænding omtales.

---

[1]) Jfr. *E. Jessen:* Zeitschr. f. deut. Phil. III, 39, hvor han dog går ud fra et ord som *þjóðann*, som ikke findes i Hávamál I, undtagen i interpolerede vers.

[2]) Deut. alt. V, 279 ff.

Anm. Hvad de formentlig enkelte interpolerede vers angår, er der ingen grund til her særlig at dvæle ved dem. Kun skal det bemærkes, at enkelte af dem er meget gamle og interessante, f. ex. v. 15. 16. 48. 49. Nogle kan måske have, som sagt, hørt til digtet og må da flyttes.

Efter v. 77 følger en række af vers: 78—83, som alle — til forskellige tider — er indsatte for at danne en overgang fra det 1. digt til det andet. V. 78 handler om rigdommens upålidelighed i tilslutning til „fæ dør“ i v. 76. 77; v. 79 om rigdommens indflydelse på den mindre begavede; v. 80 er intet regelmæssigt vers, men en sammenblanding af enkelte fra mindst 4 andre vers hæntede linjer (jfr. beskaffenheden af det — interpolerede — vers i Hárbarðsljóð, som er hæntet fra forskellige steder i Lokasenna); ikke engang de simpleste fordringer til forlydsrim er her fyldestgjorte. Det handler om runerne og er temmeligt uforståeligt. De følgende 3 vers (81—3)[1]) er i forskelligt versemål og oprindelig næppe sammenhængende; de handler om, hvilke tider der er de bedste til forskellige forehavender, og hvilke ting man ikke skal forhaste sig med at bedömme. Disse vers slutter sig til det følgende digt, der begynder med v. 84.

II.

2. digt. Dette er et lille erotisk læredigt på 10 vers, hvis hensigt tilkendegives ved den i begyndelsen opstillede leveregel: »En kvindes ord skulde ingen tro på«. Digteren udtrykker dog straks sin upartiskhed, idet han tilföjer: »vi mænd er rigtignok ikke et hår bedre, vi taler smukkest, når vi tænker falskest« (v. 91). Under alle omstændigheder er forelskelse noget, som ingen kan dadles for — »ofte gör den skönhed indtryk på den vise, som ikke rører den dumme« lyder det (v. 93). Beviset for denne påstand om kærlighedens og skönhedens magt, om kvinderænker gives i de følgende vers (v. 96—102), idet taleren, som udtrykkelig kaldes Odin, meddeler et af sine elskovseventyr, hvor slemt han er bleven taget ved næsen af den smukke datter af Billingr (jætte?). Hun har lovet ham at mødes med ham, men er udebleven. Odin kommer så hjem til hende, men hun siger, at han må komme igen om aftenen. Det gör han, men da var alle folkene på gården endnu vågne og der var allevegne lys, så at der ikke var mulighed for at komme ind ubemærket. Da han endnu en gang kom henimod morgen, fandt han en stor hund »bundet fast i den gode kvindes sæng.« »Mangen en god kvinde er, når man undersøger sagen tilbunds, falsk mod mændene. Da prøved jeg det, da jeg vilde friste den snilde mø« lyder det til slutning.

Hvem denne skönne Billings-datter er, vides ikke bestemt, men det er ikke umuligt, at hun er den samme som Rindr, med

[1]) Se *Sv. Grundtvig*: Nordens gamle lit. s. 74.

hvem Odin havde sönnen V á l i. Vi ved ganske vist så godt som intet om forholdet mellem hende og Odin i den nordiske mytologi,[1]) men *Saxo* kender en fortælling om »Rinda Ruthenorum regis filia,« som må være identisk med Rindr, men hvad der fortælles om Rindr og Odin er ikke det samme som digtets indhold, selv om bægge dele er noget beslægtede. Odin udgiver sig tilsidst for en lægekyndig kvinde under navnet W e c h a [o: *vitka* = sejdkvinde?] og får adgang til Rinda. Deres sön var B o u s[2]). Men i digtet får Odin ingen adgang til »Billings datter«.

Om digtet er et fuldstændigt hele eller en del af et længere digt, hvori Odin har givet flere råd og leveregler, oplyste og forklarede ved eksempler, hæntede fra hans eget liv, er umuligt med bestemthed at sige. Under alle omstændigheder kan det sikkert antages, at disse 10 vers er et afsluttet hele, hvori intet synes at mangle[3]).

At digtet er n o r s k og ikke islandsk borger udtrykket *es i reyri satk* (v. 96) for, da dette bestemt hentyder til norske naturforhold.

Hvad dets a l d e r angår er der at bemærke, at den sidste halvdel af det første vers (84) anføres i Fóstbrœðrasaga (s. 83), hvor det fremsiges af en mand, ved navn Loðinn, i året 1025; der forudskikkes den bemærkning, at: »han kom til at tænke på den kvædling, som var bleven digtet om løsagtige kvinder««. Hvad enten man nu vil antage dette for historisk eller ej (jfr. ovfr. 51) er det sikkert, at digtet er ældre end fra den tid.

Anm. I digtet findes forskellige interpolationer: f ø r s t 20 l i n j e r (v. 85—7), hvoraf hver indeholder i dativ navnet på en ting, man ikke skal tro på, og som — i formel henseende — slutter sig til: *(meyjar orðum skyli mangi) trúa* i v. 84; men versene er i et andet versemål (nærmest i málaháttr) d e r n æ s t e t v e r s i ljóðaháttr (v. 88) af lignende indhold (man skal ikke for tidlig stole på en sön eller på en nysået ager) — e t v e r s (v. 89), åbenbart et brudstykke af et længere remsemæssigt digt, der ligeledes har opregnet forskellige upålidelige ting — e t v e r s (v. 90) om falske kvinders upålidelighed i et andet versemål (fornyrðislag) — e t v e r s (v. 92) om de løfter og gaver, hvormed en kvinde kan vindes — e t v e r s (v. 94) om kærlighedens magt og væsen, som kun er gentagelse af, hvad der allerede er sagt i 93[4]).

---

1) Jfr. *Kormáks: Seið Yggr til Rindar.* Skj. digtn. B I, 69.
2) *Saxo* s. 126. 127. 128. 131.
3) Jfr. *Müllenhoff:* Deut. alt. V, 264.
4) Om de første af disse vers jfr. *Sv. Grundtvig:* Nordens gamle lit. s. 74, og om dem alle *K. Müllenhoff:* Deut. alt. V, 261—5.

III.

3. d i g t. Dette er, ligesom det foregående, enten et for sig afslutte hele, eller et — fuldstændigt — afsnit af et större kvad. Det handler om, h v o r l e d e s O d i n k o m i b e s i d d e l s e a f s k j a l d e d r i k k e n. Vi har, som bekendt, i begyndelsen af Skáldskaparmál[1]) (de urigtig såkaldte »Bragarœður«) en fortælling om det samme; her siges det, at Odin under navnet B ö l v e r k r (= ulykkesstifteren) ved at bore sig igennem en klippe kom til G u n n l ö ð Suttungsdatter »og lå hos hende i 3 nætter, og da gav hun ham lov til at drikke 3 drag af mjøden, (som hun var sat til at vogte), og i disse tömte han de to kar S ó n og B o ð n og kedlen Ó ð r e r i r, hvori mjøden opbevaredes; så fløj han bort derfra i örneskikkelse. I vort digt er fremstillingen helt forskellig og navnlig ganske anderledes smuk og poetisk.

I spidsen (v. 103) stilles der en leveregel om, at man i sit hjem bör være m u n t e r og fremfor alt v i s og v e l t a l e n d e. Det er v e l t a l e n h e d e n s m a g t og v i r k n i n g, som Odin her vil oplyse ved en begivenhed af sit eget liv. Odin meddeler, at han begav sig til Suttungs sale — »kun lidt fik jeg der ved at t i e«, »Gunnlöð mig gav på en gylden stol en drik af den herlige mjød, men jeg lönnede hende kun slet for hendes venlighed«. »Nu lod jeg Rates [borets] mund få plads; således satte jeg mit liv på spil, over og under mig var jætters alfarvej [klipperne], men nu er Odrerir også kommen til Valhal.« »Dagen efter kom rimturser til den Höjes hal og spurgte, om Bölverkr var hos guderne.« Digtet slutter med dette vers (v. 110):

En ring-ed Odin
nok aflagt har,
men hvorfor tro på hans ord?

Suttungr han sveg
for skaldemjød
og Gunnlöð han gråd forvoldte.

Den rigtige opfattelse af den til grund for digtet liggende situation har *M. B. Richert* givet[2]): »Odin tänkts såsom en förälskad friare, hvilken, efter att lyckligt hafva öfvervunnit alla de på giljarfärden mötande hindren, slutligen kommer i besittning af sin brud och med henne firar högtidligt bröllop i jätten Suttungs salar... skildringen är långt mer poetisk, liflig och målande, än

[1]) Snorra-Edda I, 218 ff.

[2]) Försök till belysning af mörka och oförstådda ställen i den poet. Eddan (i Upsala Universitets årsskrift 1877) s. 10. 15.

den hittils synes hafva uppfattats.« Odin behandledes som en hædersgæst og benyttede enhver lejlighed til vel at belægge sine ord — »Naturligtvis lade Odin här icke minst an på Gunnlöd själf, hvars hjärta han snart eröfrade genom fagert tal. Förbindelsen dem emellan blef aftalad och till och med högtidligen befäst genom *baugeið* och *trygð* (v. 110). Man drack högtiden til ära, ... och därvid tyckes det hafva gått så förnämligt till, att den dryck, som vid festens firande räktes den på alt sätt ärade brudgummen, utgjordes af ingenting mer eller mindre än självfva skaldemjödet«. Ellers vilde man, mener *Richert,* rimeligvis have ladet sig nöje med »en ringare mjödsort.«

Richerts ord er her anført så vidtløftig, fordi de synes at træffe sömmet på hovedet[1]). Richert mener tillige, at digtets fremstilling er mere oprindelig og uforvansket end Snorres.

Foruden den iöjnefaldende forskel på hele fremstillingen er også den forskel værd at lægge mærke til, at hos Snorre kommer Odin til Gunnlöð ved at bore sig igennem bjærget, i digtet derimod fra hende. Anderledes kan det næppe forstås.

Om digtets alder og hjemstavn lader intet sig med bestemthed sige. Det synes i det hele at ligne det foregående kvad og være på alder dermed.

IV.

4. digt. Dette digt består af v. 111—137 ÷ nogle formentlige interpolationer. Dets indhold består af forskellige råd, som gives til én, der kaldes Loddfáfnir. Det begynder ret höjtidelig med, at taleren siger, at det er på tide at sidde på talerstolen *(þularstóll).* »Ved Urds brønd har han set til og tiet og hørt på mænds tale«. Når taleren her siger, at han har været ved Urds brönd, hvor guderne holder deres domting[2]), følger heraf to ting, 1, at mænd her betegner selve guderne, en betegnelse, som ikke er stødende eller unaturlig, og 2, at taleren selv er en gud, og der kan da fornuftigvis kun være tale om én: Odin[3]).

[1]) Derimod har *Müllenhoff* misforstået flere enkeltheder, navnlig Odins *baugeiðr* (Deut. alt. V, 266).

[2]) Snorra Edda I, 70.

[3]) Derfor er *Müllenhoffs* rettelse (af *manna* til *Háva*) utilstedelig (Deut. alt. V, 254. 266). Det er urigtigt, når nogle mener, at taleren siger, at han i skjul har lyttet.

På dette indledningsvers følger talerens, den som *pulr* forklædte Odins råd til Loddfáfnir i 17 vers, som alle begynder med de samme 4 linjer [hvoraf én, den 3., måske er uægte]: »Jeg råder dig, Lf., forstå mine råd, de vil være dig til nytte, hvis du lærer dem«. Kun de vers, som begynder således, er ægte, dog med undtagelse af v. 130. 135. 137.

De ægte vers udgör et i det hele velordnet og logisk hele (jfr. nedenfor).

Det første råd er: »stå ikke op om natten, medmindre du er på spejderfærd, eller du skal søge dig et sted ude (ɔ: til at forrette din nødtörft). Det 2. råd: »sov ej i en troldkvindes arme«, det 3.: »forfør ikke en andens hustru«, det 4.: »forsyn dig godt med mad, hvis du skal over fjæld eller fjord«. Det er klart, at dette råd slutter sig nöje til råd 1. og det har sikkert oprindelig fulgt umiddelbart derpå. Derpå kom så de to råd om et helt andet livsforhold; dog er de knyttede til de første par som parallele dermed.

Fra forholdet til kvinder går nu taleren over til at omtale forholdet til mænd: »lad aldrig en slet mand kende dine uheld (råd 5), »besøg ofte din ven« (det 6. v. 119); hertil slutter sig fortræffelig — ikke v. 120 men — v. 121: »vær du ikke den første til at begå venskabsbrud«. Herpå følger med en fin overgang v. 120: »slut dig til en god mand, for at lære af ham« (her er der ikke tale om en ven i egenlig betydning, men om en ældre »faderlig rådgiver«). Derimod skal du aldrig trættes med uvise folk« (v. 122) og »endnu mindre med slette mennesker« (v. 125). Her er en udmærket sammenhæng.

De følgende råd angår nu forskellige andre livsforhold: »vær ikke skomager eller skæftesmed undtagen for dig selv« (v. 126), »andres ulykke skal du göre til din egen, men giv ikke dine fjender fred« (v. 127), »lad det slette aldrig behage dig« (v. 128), »vær forsigtig i kamp« (v. 129), »vær overhovedet forsigtig, navnlig ved drikkelag« (v. 131, jfr. Háv. I, 12—14), »vær forsigtig overfor fremmede og fattige gæster« (v. 132), og »vær forsigtig overfor en gammel gråhåret taler *(pulr)*, ad ham skal du aldrig le. Ofte er det godt, som gamle kvæder« (v. 134).

Herved synes en afslutning på digtet at betegnes. Efter at have givet Loddfáfnir sine råd, slutter taleren med at sige: »gör ikke nar ad en gråhåret vismand«, men dette er en hentydning til taleren selv og en indirekte, men tydelig, indtrængende opfor-

dring til Loddfáfnir om at lægge sig de givne råd på hjærte og benytte dem godt. En sådan opfordring var netop digtets mest passende og naturligste slutning[1]).

Således indeholder dette digt forskellige gode og praktiske leveregler, hvortil der findes adskillige paralleler i det 1. digt, som imidlertid står langt over dette. Den, der giver disse regler, er som allerede bemærket, Odin selv, men den, der modtager dem, er den unge Loddfáfnir. Hvad dette navn betyder, vides ikke, måske er det en symbolsk betegnelse. Odin må vi her tænke os som en gråhåret olding, siddende på en þularstóll i hallen. Jfr. Odins forhold til den unge Geirrøðr[2]) og hans egenskab som fimbulþulr. Det er en fuldstændig misforståelse, når *Müllenhoff*[3]) og *Niedner* vil, at Loddfáfnir er den talende og at han genfortæller, hvad man har sagt til ham ved Urds brønd, som om nogen anden, end guderne, kunde være dér tilstede. Derfor kan heller ikke v. 164 anerkendes som slutningen af dette digt, men herom mere senere. Titlen »Loddfáfnir«, som kun findes i papirshåndskrifter, er urigtig dannet.

Digtet er ganske vist Odins tale, men der er intet som helst, der tyder på, endsige viser, at det skulde være Hávamál. Det er sikkert meget gammelt, ja, hvis ordet *þulr* står her i den gamle betydning (se ovfr. 80—81), hvad det i virkeligheden synes at göre, hører det snarest til den sidste halv- eller fjærdedel af det 9. årh. Det vilde således være det ældste af de os bevarede digte og en frembringelse af de gamle egenlige *þulir*. Herfor synes digtets gammeldags simpelhed i form som indhold at tale, det svarer i så henseende til Brages digte blandt skjaldedigtene. Hvis så er, er digtet naturligvis norsk. Herfor taler også advarselen mod at sove i en troldkyndig kvindes favn; på Island, hvor sådanne kvinder overhovedet var så lidet fremtrædende, var denne advarsel lidet begrundet.[4])

---

1) Derimod betegner v. 137 i og for sig ingen sådan afslutning, og det er næppe tænkeligt, at den, der havde skrevet v. 131, skulde have tilföjet 137, tilmed da tanken i disse vers på en måde er hinanden modsat. Se Deut. alt. V, 269.

2) Se indledningen til Grímnismál: *„en karl fóstraði Geirrøð ok kendi honum ráð“*.

3) Deut. alt. V, 252—3 og fl. st.

4) Det er lidet forståeligt, hvorledes *Heusler* kan sige, at digtet kunde være forfattet i kristelig tid.

Anm. De interpolerede vers er af en meget forskellig betydning: V. 114 er en forklarende, men höjst unødvendig udvidelse af det foranstående vers (om troldkyndige kvinders skadelige indflydelse); v. 118 er af lignende art, det passer slet ikke efter 117, men kunde være et slags sidestykke dertil; vilde egenlig bedre passe efter 113—14. Det samme gælder v. 123—4 (om forholdet mellem venner og fortrolige), 133 (om andres egenskaber), 136 (om gavmildhed mod betlere (?), fremdeles v. 130, om forholdet til en god kvinde, som består af et helt vers for sig, hvortil der er föjet de 4 sædvanlige indledningslinjer: „Jeg råder dig osv."; passer ikke hvor det står. V. 135 er en simpel gentagelse af indholdet af v. 132; dette vers er således en ren tildigtning. Endelig er v. 137, der er meget stærkt interpoleret, selv en tildigtning. I ethvert tilfælde kan det ikke have stået her til slutning. De i dette vers interpolerede linjer, som handler om lægemidler for forskellige onder, er meget interessante. — Også dette digt har *A. Heusler* behandlet i sin ovf. nævnte afhandling og på en lignende måde som det første. Han mener, at v. 111 slet ikke hører til dette digt, men til runedigtet (138 ff.) og bruger temmelig stærke ord herom. For den som tror, at linjerne 7—11 i dette vers er ægte, kan dette måske være plavsibelt. Men *Urðarbrunni at* og *Háva hǫllu at (H. h í.)* er ikke synonymer; og da de ikke er det, kan bægge stedsbetegnelser ikke stå sammen i et og samme vers. De nævnte linjer er yngre tilföjelser. Og nogen særlig grund til at fjærne 111_{1-6} fra „Loddfáfnismál" kan jeg stadig ikke indse. Netop *þylja* passer godt til udtrykket *hárr þulr* i 134; de hører sammen. Til rådene kan heller ikke dette indledningsvers med nogen ret siges at være for höjtideligt. Iøvrigt behandler Heusler digtet på lignende måde som det første. Han bytter stærkt om på versfølgen[1]). Som det ovenfor er vist, er der ingen grund til en så stærk omkalfatring, og der kan göres meget velbegrundede indvendinger derimod. En anden sag er, hvorvidt de 6 vers, der ikke begynder med de sædvanlige indledningsord, er oprindelige. De indeholder tillæg af motiverende art, men som i reglen er ganske overflødige, idet de forudsætter, at tilhøreren er unødvendig dum, og man kan ikke altid indse, hvorfor netop disse (de foranstående råd) trænger til en tilföjet forklaring, medens andre ikke får den, selv om de ikke i og for sig er mere indlysende. De er efter min mening alle lige klare. Således kunde man om 112 sige: hvorfor? Det samme er også tilfældet med overskydende linjer, f. ex. 8—10 i v. 119; de forklarer egenlig intet undt. ved et slags allegori. Tilhøreren kunde vist meget bedre selv finde grunden til rådet i l. 5—7 end ved hjælp af l. 8—10; og således videre.

V.

5. digt. De vers, som her sigtes til, er v. 138—45. Disse vers har det tilfælles, at de handler om runerne, deres oprindelse og anvendelse; de danner dog ikke noget helt kvad, men er løsrevne brudstykker af forskellige kvad i forskelligt versemål.

---

1) Den rækkefølge, som Heusler vil, er følgende: 116, 131_{1-7}, $137_{1-6.\ 15}$, 112, 126, $129_{1-6.\ 9}$, 113—15, 130, 118, 120 + 123_{4-6}, 117, 119, 121, 124, 122, 125, 127—28, 132—33, 135—36, 134_{1-7}. Uægte er: 131_{8-10}, 137_{7-14}, 129_{7-8}, 123_{1-3}, 120_{1-4}, 134_{8-12}.

Det første brudstykke består, som *Müllenhoff* forlængst har set[1]), af v. 138. 139. 141. Disse vers, som fra indholdets side er meget dunkle, er Odins tale, hvori han meddeler, hvorledes og ved hvilken selvofring han har erhværvet runerne, reddet dem til bedste for sig og verden[2]) (ligesom han også erhværvede skjaldedrikken). V. 140 handler derimod om Odins sange, *ljóð*, som intet har med runer at göre. Dette vers kan — på grund af tallet 9 — intet have med Ljóðatal at göre.

V. 142[3]) er, hvad den sidste halvdel angår, intet regelmæssigt vers; det er af en lignende art og tilblivelse som v. 80.

143 indeholder navnene på dem, som har ristet runer blandt de forskellige folk. V. 144 er et 8-linjet vers i málaháttr, som i en spörgende form (»ved du hvorledes«) handler om runernes risten, råden, malen, prøven osv. Hertil föjes v. 145 (= 5 + 4 linjer) om ofringer og runer. — Flere af disse vers er interessante og ikke uden betydning.

VI.

6. d i g t. Dette kvad kunde kaldes *Óðins ljóð* eller, med *Müllenhoff*[4]), *Ljóðatal*. Det er v. 146—163. Det begynder med ordene: »Jeg kan de (trylle)sange, som ikke fyrstens hustru og intet menneske kan« (v. 146_{1-3}). Herved gives det aldeles bestemt tilkende, at »Jeg« er Odin.[5]) Derpå begynder hoveddigtet med v. 146_4 ff.: »En sang hedder h j æ l p, den vil hjælpe dig mod alle sorger og beskyldninger.« Så opregnes 17 sange, en for læger, en som sløver fjenders våben, som bryder lænker, stanser spyd, vender ens besværgelser mod ham selv, redder brændende huse, dæmper had, stiller bølger, forvilder luftryttersker (troldkvinder, som farer igennem luften), skærmer kæmpende, vækker hængte til live igen, beskytter en »ung mand«, der bliver døbt — »det fjortende, jeg kan, er at opregne alle aser og alfer«; det 15. er Þjóðrerirs sang (uvist, hvad der menes), det 16., at vinde en kvindes kærlighed, [v. 17

1) Zeitschr. f. deut. alt. XVIII, 251. Det første vers genklinger i en sent optegnet shetlandsk strofe, der dog er uden betydning.

2) Jfr. Heimskr. I, 18—19: „Alle disse idrætter lærte (docuit) han (Odin) ved hjælp af r u n e r."

3) Om de følgende vers (også de første) se *Niedner* afhdl., men jeg kan ikke göre hans opfattelse til min.

4) Deut. alt. V, 271 ff.

5) *Niedners* betænkeligheder (Zur liedere. s. 6) er tilvisse ubegrundede.

mangler; v. 162_{2-9} er en interpolation, hvori Loddfáfnir tiltales!]; »det 18. jeg kan ,vil jeg aldrig meddele, hverken til nogen mand eller kvinde, undtagen den ene, som er min hustru eller søster«[1]).

Her er der således for allerstörste delen tale om tryllesange, hvorved forskellige overnaturlige ting bevirkes og udføres. Den 14. og 15. sang er ikke egenlige tryllesange[2]). *Snorre* har benyttet og frit gengivet dette digt (disse galdre) i sin Ynglingasaga kap. 6 slutn. og 7 (jfr. kap. 2 slutn.). Her hedder det: »Han (Odin) og hans hofgoder hedder *ljóða-smiðir*... Odin kunde mage det således, at i kampe blev hans fjender blinde eller døve eller slagne med rædsel, men deres våben bed ikke bedre end vånde (= den 3. sang, jfr. 5. og 13.)... Det kunde han fremdeles göre med ord alene, at slukke ild (= 7. sang), stille havet og vende vinden i en hvilken som helst retning (= 9. sang)... undertiden opvækkede han døde eller satte sig under de hængte (jfr. 12. sang)... Alle disse idrætter lærte han med runer og i sange, som kaldes galdre ... Heraf kunde han vide tilkommende ting (jfr. 18. sang?), og ligeledes forstod han at påføre folk døden eller en ulykke eller en sygdom (jfr. 6. sang), og at berøve folk forstand og styrke og give den til andre (jfr. 11. sang).« Desuden meddeler *Snorre* (sst.), at Odin »kunde de sange, som åbnede jorden, stene, klipper og höje for ham; dem, der bor derinde, bandt han med sine ord alene, gik ind og tog alt, hvad han lystede«. Alt dette viser, at *Snorre* har haft en vistnok noget forskellig redaktion af digtet, men omtrent i samme udstrækning.

Müllenhoff mente[3]), at digtet var tilende med v. 160 (den 15. sang). Tiltrods for hans mere stærke end bevisende udtryk (»Dass das Lioðatal mit v. 160 zu ende ist, schämt man sich fast zu bemerken«), er det dog rigtigst at holde sig til digtets nuværende udstrækning. I alle tilfælde kan det ikke ses, hvorfor eller hvorledes et vers som 163 er blevet »tildigtet«; netop dette vers og ikke v. 160 danner en smuk afslutning. Men er v. 163 ægte, er de andre (ɔ: v. 161, 162_1) det også, da talordet *átjánda* ikke kan forandres (på grund af forlydsrimet). Hvorfra *Müllenhoff* ved, at v. 161 (om at vinde en kvinde) oprindelig var digtet fremmed, er en gåde. Hvorfor Odin ikke også har, og det endogså selvfølgelig, regnet

1) Odins hustru er Frigg, og hun siges (i Lokasenna) at kende *öll ørlög*, men Odin havde ingen søster.
2) Jfr. *Müllenhoff*: Deut. alt. V, 273.
3) Deut. alt. V, 275.

de galdre med, hvorved han kunde påvirke en kvindes sind, er ikke til at indse; jfr. hans virksomhed overfor Rindr (se ovf. s. 234). *Müllenhoff* antog[1]), at v. 160 indeholdt det, hvad taleren alene véd og hvorved han overgår alle andre. Rigtigheden heraf kan ikke indrömmes. Hvad Odin fremfor alle andre væsner véd, det må ingen vide med ham (det skulde da være hans hustru v. 163); men i v. 160 taler han om noget, som også en anden — dværgen Þjóðrerir — kan; desuden siges der udtrykkelig, hvad det er, dværgen har »galet«. Odin siger altså kun, at han kan den samme tryllesang som dværgen. Derimod omtaler Odin udtrykkelig i v. 163 noget, som ingen anden kan eller nogensinde får at vide (det skulde da være hans hustru). Det er om dette vers, og kun om det, at Müllenhoffs egne ord kan passe. Denne store hemmelighed, som Odin alene bærer på, er måske den samme, som han hviskede Baldr i øret, og hvorved han tilsidst besejrer alle, som indlader sig i en ordstrid med ham.

Det må således aldeles bestemt hævdes, at Ljóðatal i virkeligheden består og altid har bestået af v. 146—63 (÷ 162_{2-9} [2]). Digtets overlevering er ikke god, der mangler verslinjer (sål. i v. 147; v. 162 er der kun én linje tilbage af), og enkelte overskydende linjer er vel senere tilföjede. Enkelte vers (f. ex. 155) har været genstand for forskellige tolkninger (B. M. Olsen, Läffler osv.).

Dette digt er uden tvivl meget gammelt; både fra sprogets og indholdets side er det meget gammeldags; det kan ikke antages at være yngre end Háv. I og lignende digte fra det 10. århs. første tider. At digtet er norsk kan heller ikke betvivles, ikke alene fordi det er så gammelt, men også fordi en død mand hængt i træ, hildings sönner, *túnriður*, omtales, hvilket en Islænder næppe kunde have sagt på den måde.

VII.

Til slutning haves ét vers (v. 164), hvori det hedder: »Nu er Hávamál fremsagte i Håves (den Höjes) hal, meget nyttige for mennesker, unyttige for jætter; hil den, som kvad, hil den, som

1) Deut. alt. V, 273.

2) V. 162_{4-9} er en selvstændig tildigtning, foretagen af én, som trode, at Ljóðatal var en del af Odins råd til Loddfáfnir.

kan nyde den, som forstod dem, hil jer, som lyttede til«. At dette vers ikke passer til II, III, V og VI, derom kan der vist ikke være nogen tvivl. *Müllenhoff* antog, som för bemærket, at det var slutningsverset til hvad han mente var Hávamál (ↄ. »Loddfáfnismál«); men det er i höjeste grad usandsynligt, at et vers, som henvendes til alle tilhørere, danner afslutning på et digt, som helt igennem rettes til en enkelt. Der bliver således kun Háv. I tilbage, men heller ikke dér passer verset som afslutning efter versene »Fæ dør osv.« (v. 76. 77). Der er således kun én mulighed tilbage, den nemlig, at verset er en tildigtning, som skal danne den formelle afslutning på hele samlingen, som den nu foreligger (I—VI). Herfor synes versets form fornemmelig at tale; det er åbenbart en sammenflikning af reminiscenser fra andre vers, og stammer måske fra samleren selv.

Denne samling af kvad, som går under navnet Hávamál, hvilket navn dog kun tilkommer et af dem og da rimeligvis det første, er for os af en betydning, som aldrig kan sættes höjt nok og som meget træffende er fremstillet i følgende ord: »Det [digtet, under forudsætning af, at det hele var ét kvad] fremstiller med troskab et billede af Nordmændenes folkeånd under Asatroens indflydelse, af deres begreber om ret og uret, om sømmelighed og usømmelighed, om klogskab og tåbelighed, — begreber... som... i det hele tyde hen paa et højhjertet sindelag, en sund forstand og en frisk livskraft hos det folk, hvor de havde hjemme«[1]).

C. Heltekvad.

Heltekvadene kunde deles i to klasser: Helgekvadene og Völsunge-Gjukungedigtene. Dog sættes i det mindste den ene Helge i forbindelse med Völsungeslægten, men denne forbindelse er ikke oprindelig. Ligesom Helgekvadene stilles i spidsen for heltedigtene, således vil vi også her først betragte

---

1) *R. Keyser:* Efterl. Skrifter I, 133.

dem og altså begynde med kvadet om Helge Hjörvarðsson. Om håndskriftets ordning af disse digte er der för blevet talt (ovf. 121).

a. Helgakviða Hjörvarðssonar.

Dette navn findes ikke i hdskr., og for alt, hvad der her er samlet under ét, passer det ikke som fællesnavn; ind i det egenlige digt findes således et helt digt i et forskelligt versemål indskudt, som vi foreløbig vil se bort fra.[1])

Først findes der et prosastykke[2]) med overskriften *Frá Hjörvarði ok Sigrlinn,* der giver os forskellige meddelelser om en kong Hjörvarðr, som havde 4 koner, nemlig 3 foruden den, som skal omtales i det følgende: Alfhildr, med hvem han havde sönnen Heðinn, Særeiðr og Sinrjóð, med hvilke han har sönnerne Humlungr og Hymlingr; her er sikkert én og samme person delt i to (Særeiðr = Sinrjóð, Humlungr = Hymlingr). Efter at kongen havde hørt mange tale om Sigrlinns skönhed — hun er en datter af kong Sváfnir i Sváfaland — sendte han sin jarl Atle, Idmunds sön, for at fri til hende, men Sváfnirs jarl, Fránmarr, rådede denne fra at gifte hende med Hjörvarðr. Så hedder det, »at engang stod Atle under et træ og hørte en fugl i træet tale til ham«. Hermed slutter prosast.

Fuglen spörger, om Atle har set Sigrlinn, den fagreste mø i kærlighedens verden. Atle svarer og spörger, om fuglen vil indlade sig i en vidtløftigere samtale med ham. Ja, svarer fuglen, hvis den får alt, hvad den ønsker i kongens gård. Dette går Atle ind på, idet han dog undtager kongens smukke hustruer. »Templer og helligdomme, guldhornede okser vil jeg vælge, hvis Sigrlinn kommer til at sove utvungen i kongens arme« (v. 1—4). Herpå hedder det i et lille prosast.: Dette skete för end Atle skulde rejse [ɔ: første gang hjemmefra], men da han kom tilbage og kongen spurgte ham om tidender, sagde han: »Vi har kun haft möje; vore heste

---

1) Ang. digtet se *H. Ussing:* Om det indbyrdes forhold mellem heltekvadene i ældre Edda (1910), kap. 6—8; *F. R. Schröder:* Helgis erwachen i Beiträge XLIII, 490 ff. – *S. Bugge:* Studier II (Helgedigtene) 1896, kap. 18, 20—23, samt den engelske oversættelse; *Neckel*: Beiträge 325—27, der efter min mening bedömmer det hele fuldstændig skævt. *Symons:* Einleitung s. CCCXXVI f.; *Patzig:* Die verbindung der Sigfrids- u. Burgundensage (1914; gælder alle Helgedigte).

2) Med hensyn til prosastykkerne i codex reg. henvises til min afhdl. i Aarb. 1917, hvor dog Helgedigtenes prosa kun kort nævnes.

udmattedes midt på de höje fjælde, vi måtte vade over floderne — og så fik vi ovenikøbet nej« (v. 5). Her følger atter et (det 3.) prosastykke, hvori det fortælles, at kongen befalede Atle at rejse for anden gang og at han tog selv med. Da de kom til Sváfaland, så de, at landet var vidt og bredt hærjet og ødelagt — af kong Hróðmarr, der også var Sigrlinns bejler. De lejrede sig en nat ved en flod. Atle holdt vagt og begav sig over floden. Her fandt han et hus, hvorpå der sad en fugl, der sov. Atle skød den ned, gik ind i huset og fandt dér to kvinder: Sigrlinn, kongens datter, og Álof, jarlens datter. Det var Fránmarr jarl selv, som havde forvandlet sig til en örn, for således at beskytte kvinderne mod fjenden. Hjörvarðr ægtede nu Sigrlinn og Atle Álof[1]).

Her er forskellige dunkle ting, som der må dvæles noget nærmere ved. For det første må man spörge, hvad er det for en fugl, som taler med Atle, hvilken betydning har den for begivenhedernes gang, og hvad er meningen med Fránmars hele opførsel? Den rette sammenhæng er følgende[2]):

Kong Hjörvarðr hører tale om Sigrlinns skönhed og sender Atle hen for at fri til hende (prosast. 1, jfr. prosast. 2). Atle kommer, efter en vinters ophold ved Sváfnirs hird, tilbage med uforrettet sag og fortæller om sin möjsommelige rejse (v. 5); jarlen Fránmarr har forhindret, at giftermålet kom i stand (prosast. 1). Atle står ved et træ og bliver tiltalt af fuglen (v. 1—4, jfr. prosast. 1). På grund af denne samtale rejser Atle anden gang og kongen selv med, vistnok ikke ligefrem i den hensigt at påføre kongen krig. Imidlertid har en anden konge friet til Sigrlinn. Hvis nu fuglens ord havde haft nogen betydning, måtte også denne konge have fået nej. Det er sikkert også tilfældet, siden han hærjer og brænder landet, og det må tilskrives fuglens indflydelse. Det er Fránmarr, som har skjult sin og kongens datter på et afsides liggende sted og desuden selv vogter dem (prosast. 3).

Det fremgår heraf med nødvendighed, at den fugl, som først taler med Atle, er Fránmarr jarl selv og ingen anden. Den rigtige opfattelse af jarlens optræden er her det vigtigste. Han er en af disse rænkefulde, ærgærrige og havesyge rådgivere, der så hyppig forekommer i folkesagnene. Han bevirker, at Atle får nej, i den hensigt selv bagefter at bringe

---

[1]) H. Ussing har vist ret i at betragte prosast. som et uddrag (s. 43).
[2]) Jfr. dog *H. Ussing* s. 44.

ægteskabet i stand på visse af ham selv stillede og for ham selv fordelagtige vilkår. Fránmarrs skæbne er da også åbenbart den sørgelige, men retfærdige følge af hans egenkærlighed og rænker, aldeles ligesom den onde rådgiver altid til sidst får sin straf. Det sørgelige forøges her i meget höj grad derved, at det er Atle selv, der (af vanvare) dræber Fránmarr og bagefter ægter hans egen datter[1]).

Slutningen af prosast. 3 meddeler, at Hjörvarðr og Sigrlinn havde en sön, som intet navn »fæstedes« ved. En gang så han 9 valkyrjer ride gennem luften. En af dem tiltalte ham med navnet Helge og giver ham således dette navn og i navnefæste et sværd, som hun anviser ham og som beskrives; Helge har imidlertid sagt, at han vil have hende selv, hvorved det antydes, som senere fortælles (v. 6—9).

Det følgende prosast. 4 meddeler valkyrjens navn: Sváfa Eylimes datter. Derpå kommer to vers (v. 10. 11), hvori Helge bebrejder sin fader hans uvirksomhed, og navnlig det at lade Hróðmarr i ro råde for »de ringe, som tilhørte vore fædre. Den fyrste er ikke bange for noget; han mener åbenbart, at han kun besidder det gods, hvortil der ingen arvinger er født«. Man mærker her ungdommens hidsige raskhed. Faderen Hjörvarðr er magelig, men giver sin sön hær og flåde (prosast. 5); Helge hænter sværdet. Han og Atle gjorde nu et tog imod kong Hróðmarr og fældede ham.

Sv. Grundtvig og efter ham *K. Hildebrand* har antaget, at v. 1—5 og 6—11 er brudstykker af to digte; dette er imidlertid ingenlunde en nødvendig antagelse. Der er i virkeligheden intet i vejen for, at de kan høre til et og det samme digt af samme beskaffenhed som Helgakv. hund. og andre lign. digte, som man kunde kalde oversigtskvad uden dermed at forbinde noget nedsættende. Desuden ligner disse brudstykker hinanden i tone, stil og versemål i en meget höj grad.

[Vers 12—30 er det indskudte digt].

V. 31—43 er alle enige om at betragte som brudstykke(r) af ét kvad, og deri har man sikkert ret. Dog er det ikke ét sammenhængende brudstykke, men flere sådanne med prosastykker imellem. I det første af disse meddeles, at Helge trolovede sig med

1) *A. Edzardi* har ganske vist set forvirringen i overleveringen (se Germania XXIII, 159 f.), men hans måde at rette den på, kan ikke bifaldes. Ovenstående opfattelse fastholder jeg mod *Bugge*, Helgedigt. 254, anm. 1.

Sváfa og at Helge var på krigstog. H e ð i n n, hans broder, »var hjemme hos sin fader i N o r g e«. Han traf engang i en skov en kvinde, som red på en ulv. Hun tilbød ham sit følge, men det vilde han ikke modtage. »Det skal du undgælde for ved bragebægeret«. Ganske rigtig begik så Heðinn bagefter ved drikkelaget den ubesindighed at aflægge det løfte at ville ægte sin broders b r u d. Han fortrød det straks, forlod sit fædreland alene og i en nedtrykt stemning. Så træffer han Helge. Denne spörger (v. 31), hvorfor han er fordreven fra Norge; (dette tror Helge, fordi Heðinn kommer alene). »Det er meget værre end som så«, siger Heðinn. »Jeg har kåret mig din brud ved bragebægeret«. Helge trøster ham ved at sige, at det måske ikke er så sørgeligt, ti han skal snart have en kamp med en fyrste, der har udfordret ham; hvis han ikke kommer tilbage fra den kamp, »kan sligt blive til held, hvis skæbnen vil«. Heðinn ænser det ikke, men opfordrer Helge til at dræbe sig (Heðinn; v. 34). På grund af Heðinns fortælling om kvinden i skoven — det var Helges følgeånd — aner Helge sin nærforestående død (v. 35)[1]. Den, der har udfordret ham, er ingen anden end A l f r Hróðmarrs sön, der nu vil hævne sin fader (den nordiske blodhævn). I kampen fik Helge banesår.

Helge sendte Sigarr afsted for at hænte Sváfa. Da Sigarr træffer hende og beder hende følge med, hvis hun vil træffe kongen levende, udbryder hun: »Hvilken bitter sorg, hvis bølgen har taget ham, hvis han er såret med sværd, skal jeg hævne ham«. Disse ord viser på engang hendes ömme og inderlige kærlighed og hendes vilde, uforfærdede valkyrjenatur. Sigarr fortæller hende nu uden omsvøb, hvad der var sket. Hun kommer til Helge. Da siger han til hende, at hun skal stille sin sorg, skönt dette møde mellem dem var det sidste, og beder hende om at blive Heðins brud. Herpå svarer Sváfa, at det har hun erklæret »i kærlighedens verden«, da Helge valgte ringe til hende, at hun efter hans død ikke med sin gode vilje vilde elske nogen anden mand. [Helge dør]. Heðinn beder Sváfa om trolovelseskysset i kraft af sit løfte og Helges egen overdragelse, men siger, at han ikke vil komme tilbage, för end han har hævnet »den fyrste, som var den bedste under solen«.

---

[1]) Ang. dette vers henvises til *H. Ussing* s. 50 f.; han vil flytte det til efter v. 41; dette synes mig dog tvivlsomt. Jeg mener, at verset tænkes fremsagt af Helge, efter at han havde fået banesåret; *hann* er måske rigtigt (hds.); Helges ord er en monolog til ham selv.

Hermed slutter digtet, men der tilföjes i en prosalinje, at Helge og Sváfa sagdes at være genfødte.

Også dette brudstykke har man fuldkommen ret til at betragte som en del af det samme kvad, hvortil v. 1—11 hører; og for disse brudstykker vilde navnet *Helgakviða* (eller *-kviðubrot) Hjörvarðssonar* være passende. Der er i virkeligheden ikke mere grund til at betragte dem som brudstykker af forskellige end af ét eneste kvad; for det sidste taler derimod, at alle brudstykker i alle henseender ligner nöjagtig hinanden[1]).

Digtet er, som vi nu har det, fortræffeligt. Personernes karakterskildring er vel gennemført og udmærket. Den tapre, ædle og rolige Helge danner en modsætning til sin ældre broder, den ubesindige og lidenskabelige, men dog höjsindede og tapre Heðinn. Broderforholdet er fortræffelig skildret. Ligeså fortræffelig er Sváfa i sin dobbelte egenskab tegnet, både som Helges fæstemø og som valkyrje[2]). Bægge dele viser sig på det klareste i hendes på engang så ömme og stolte svar til Sigarr. Hendes kvindelige natur viser sig klart i den måde, hvorpå hun finder sig i sin skæbne efter mødet med Helge.

Digtet giver eller har givet et fortræffeligt billede af en side af det nordiske liv, blodhævnen, og dens følger.

Alt taler for, at digtet er n o r s k og ikke islandsk; særlig synes Helges spörsmål: »hvad nyt fra Norge« at betegne digtet som sådant (jfr. rejsen over fjæld og store floder) og ham selv som hørende det land til[3]).

Ældre end fra midten af det 10. årh. er det sikkert ikke. Hele dets indretning og sprogtone synes at være yngre end de ældste — mytiske — digtes. Tillige er der vistnok et udtryk i digtet, som viser hen til en historisk tilstand i Norge i det 10. årh. Udtrykket »Hvorfor er du fyrste fordrevet fra landet« falder så let og kom-

---

1) Også m. h. t. form og ord er der ligheder; ordet *munarheimr* findes v. 1 og 42. *Röðulsvöllum* (v. 6) og *Röðulsfjalla* (v. 43) er dog vel et og det samme og navnet forskrevet et af stederne. V. 6 og 41 ligner meget hinanden (*ef*... og den indskudte sætning). Alt tyder på samme forfatter (og samme digt-enhed). Jfr. også *H. Ussing* s. 47 f., hvis bemærkninger er meget træffende, *Symons*, Einleit. l. c.

2) Sváfa kaldes ganske vist ikke bestemt således i versene (jfr. *Bugge*: Helgedigt. 219), men at hun er opfattet som sådan er klart, ikke blot fordi hun giver Helge navn og sværd, men også af hendes svar i v. 38; således som dér taler kun en valkyrje. Jfr. *H. Ussing* s. 49.

3) Jfr. *Bugge*, Helgedigt. 311.

mer så naturlig, når vi husker på, hvor almindeligt det var, at norske kongesönner blev tvungne til at forlade landet. Men dette skete først med og efter Erik blodøkse (935). På ham passer ligefrem »*støkt ór landi*«; og hvorledes gik det ikke hans sönner, ikke alene under Hakon den gode, men også efter at Harald gråfeld var bleven konge? *Snorre* siger, at de 6 sidste år, han herskede, var der idelige krige mellem Gunnhildssönnerne og Hakon jarl »*ok stukku ymsir* (snart den ene, snart den anden) *ór landi*«[1]). Det er disse historiske tilstande, hvoraf den anførte sætning er en ubevidst afspejling; men hvis så er, kan digtet ikke være ældre end fra o. 950, snarere noget yngre. Yngre end o. 1000 kan der på den anden side slet ikke være tale om at göre digtet. Digtet er yngre end Völs. forn., som digteren vist har kendt og lånt enkelte udtryk fra (jfr. *Ussing* s. 57).

Med forbigåelse af vidtløftigere undersøgelser angående dette Helgesagns hjemsted skal følgende korte bemærkninger ikke tilbageholdes. *Sv. Grundtvig* mente[2]), at »dette ættesagn har vistnok aldeles intet med Norge at göre«. Herimod har *B. Symons* bestemt udtalt sig[3]), idet han hævder, at der ellers ikke findes spor til noget sagn, som kunde sammenlignes med det, dette digt indeholder. Dette er rigtigt. I så henseende bör det forhold fremhæves, at digtet lader Sváfa høre et andet land til end Helge; da hun er kong Eylimes datter, må dette andet land nødvendig være Danmark (jfr. udtrykket i prosast. 6: Heðinn gik ad vildene veje til sydlandene og traf der sin broder Helge, men denne var netop dengang eller tænktes åbenbart at være i Eylimes rige; ellers kunde Sváfa ikke så let hæntes). Derimod er der et andet punkt, hvor *Symons* næppe har ret, nemlig når han mener, at Sváfnir, Sigrlinns faders navn, er et nordisk navn og at det har ført til dannelsen af (prosaens) Sváfaland. Utvivlsomt er Sváfnir dannet af Sváfaland (ligesom *Norr* af *Nóregr, Romulus* af *Roma* og lign.), hvorved det ægte nordiske (Odins-)navn, *Sváfnir,* godt kan have spillet en vis rolle. Sváfaland er sikkert = Svabernes (Svevernes) land; her måske i almindelighed Nordtyskland. Fremdeles er det sikkert, at navnet *Sigrlinn* ikke er et nordisk kvindenavn, men tysk: *Sigelint.* Det forekommer da, som Grimm

---

1) Heimskr. I, 277, hvor dette anføres som Are frodes ord.
2) Udsigt over den her. digtn. s. 81.
3) Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 174 flg., jfr. *Müllenhoff* Zeitschr. f. d. alt. XXIII, 126 ff., hvor jeg dog ikke i alt samstemmer med forf.

allerede har bemærket[1]), som navn på Siegfrieds (Sigurðs) moder, både i Nibelungenlied, i Die Klage, i Biterolf osv. Helges moder Sigrlinn er identisk med Sigurðs moder Sigelint. Her foreligger en sammenblanding af nordiske og tyske sagn, som vi oftere finder, særlig i Völsungesagnet. Det kan ellers ikke ses, at forfatteren har vidst, at han således gjorde denne Helge til Sigurðs halvbroder, og han har vistnok heller ikke vidst det, da Sigurðs moder i de nordiske digte og sagn ellers altid hedder Hjördis Eylimes datter (hun bliver da en søster til Sváfa)[2]).

Hrímgerðarmál[3]). Med dette navn kan de 19 vers i ljóðaháttr kaldes, som findes indsatte i det foregående kvad med følgende indledning (slutningen af prosast. 5): »Han (ɔ: Helge) dræbte jætten Hate, da denne sad på en klippe. Helge og Atle lå med deres skibe i Hatefjorden. Atle holdt vagt den første del af natten. Hrímgerðr Hates datter kvad«. Hun spörger først, hvem skibene tilhører. Atle svarer, at de tilhører Helge, men jættekvinden vil ikke kunne göre hans jærnbeslagne skibe[4]) nogen skade. Hun spörger om hans navn. Atle nævner det: »Atle hedder jeg, grum *(atall)* skal jeg dig blive«, og spörger om hendes navn. Hun nævner det. »Det var altså du, som lå for vore skibe i fjordens indløb; du havde boret vore skibe i sænk, hvis en stang ikke var kommet dig påtværs«. Derpå svarer Hrímgerðr, at han tager höjlig fejl, det var hendes moder. Det antydes altså her, at også hendes moder var bleven dræbt af Helge eller Atle. Herpå skælder de hinanden ud i nogle vers og truer hinanden i temmelig grove ord og uanstændige hentydninger, navnlig jættekvinden, indtil Helge selv kommer frem på Hrímgerðs råb. Hun forlanger af Helge til bod for sin fader — at måtte sove en nat hos ham. Han afviser hende hånlig og siger, at en jætte, ved navn Lådden, er den mand, som hun fortjener. Da udbryder Hrímgerðr: »Du vil nok hellere have hende, som forgangen nat beskyttede dig og din flåde.« Nu er det Helge, som bliver nysgerrig, og idet han listig antyder en mulighed for, at Hrímgerðr kan få sit ønske opfyldt,

---

1) Die deut. heldensage[1] s. 73. jfr. *Müllenhoff* i Zeitschr. f. d. alt. XXIII, 139—40.

2) Ang. de bestanddele, som dette Helgesagn skulde være sammensat af, kan der henvises til *Bugges* fremstilling, der mulig på visse punkter giver det rette.

3) Ang. digtet se *H. Ussing*: Heltekvadene kap. 9; *Bugge*: Helgedigt. kap. 19.

4) *Ísarnborgir eru um öðlings flota* kan ikke betyde andet.

spörger han hende om den kvinde, hun antydede, og hun svarer på dette spörsmål. Da siger Helge med et forhånende smil på læben: »Se dig om mod øst, Hrímgerðr, og se, om ikke kongen har slået dig med dødsruner. På land og på hav er kongens flåde med samt hans mænd reddet.« Atle kan ikke bare sig for hoverende at tilföje: »Nu er det dag, Hrímgerðr, men Atle (jeg) har opholdt dig til din død. Et lattervækkende havnemærke vil du tykkes, som du dér vil stå i en skikkelse af sten.«

Denne slutning minder om slutningen af Alvísmál. Man kan sikkert gå ud fra, at det netop er både Atles og Helges hensigt, at opholde Hrímgerðr, indtil dagen bryder frem; da forvandledes jætter og dværge ifølge folketroen til sten. Digtet er således godt anlagt og dygtig udført, ligesom også dets karakterer som sædvanlig er godt tegnede, »et lille mesterværk« *(Ussing)*. De grovheder og uanstændigheder, som forekommer, passer ypperlig i en jættekvindes mund.

Digtet er ikke synderlig gammelt, det er vistnok yngre end Helgekvadet Et betydningsfuldt moment for aldersbestemmelsen kan ses deri, at »jærnbeslåede skibe« omtales. Disse kendtes ikke i Norge (Norden) för end i slutningen af det 10. årh. Først ved denne tid omtales sådanne skibe, som f. ex. Erik jarls skib, der fordi det var jærnbeslået, fik navnet *Járnbarði*[1]), og Tangbrands skib *Járnmeiss*[2]) (= jærnkurven). Meget yngre end o. 1000 kan digtet heller ikke godt være, da det har alle den ældre tids sproglige ejendommeligheder[3]). Digtet har betydning for folketroen på vandjætter.

b. Kvadene om Helge hundingsbane.

1. **Völsungakviða hin forna.** Dette digt består, ligesom Helgakviða Hjörv., af lutter större og mindre brudstykker med forbindende prosastykker imellem[4]).

---

1) Se Heimskr. I, 438 (en beskrivelse af skibet); jfr. *Oddr munks* Óláfss. Fms. X, 355.

2) Se Kristnisaga: Biskupas. I, 16.

3) Når *Bugge* antager, at digtet er af samme mand, som Helg. hund. I, betragter jeg dette blot som en formodning, der ikke er altfor vel begrundet. *Ussing* antager også et forhold til samme digt (ordlån), hvorefter Hrímg. skulde være yngre end Helgekvadet. Dette er muligt, men lighederne er dog ikke afgörende.

4) Ang. digtet henvises til *S. Bugge*: Helgedigtene, især kap. IX, X og XVII, *Niedner*: Zur liederedda, *Neckel*: Beiträge s. 292 ff., *Symons*: Einleitung s. CCCXXIV ff., *H. Ussing*: Heltedigtene, kap. 2 og 4.

Det første og indledende prosast. meddeler, at Sigmundr Völsungssön havde en sön med Borghild af Brålundr, som blev opkaldt efter Helge Hjörvarðsson, og at denne Helge blev opfostret af Hagall. Kong Hundingr i Hundland havde mange krigerske sönner; der var ufred mellem kongerne Sigmundr og Hundingr [i hvilken Sigmundr faldt]. Helge begav sig på spejderfærd til kong Hundings hird. Da han drog bort, talte han til en hyrdedreng og bad ham »sige Heming, at Helge husker, hvem der var hans faders banemand« (v. 1).

I det 2. prosast. hedder det, at Hundingr sendte folk til Hagall for dér at søge efter Helge; han undslap ved at forklæde sig som en trælkvinde og stå ved kværnen og male. De søgte, men fandt ikke Helge. »Da udtalte Blindr den ondskabsfulde *(bölvísi)*« (v. 2. 3) en formodning om, at det forholder sig ikke rigtig med den store og stærke trælkvinde ved kværnen og udtaler uforblommet, at det må være en fyrstebåren person. Hagall svarer (v. 4), at det er en trælkvinde, som Helge har taget tilfange, og at hun ganske rigtig er af fyrsteslægt, nemlig en søster til Sigarr og Högne [her forudsættes en tidligere kamp med og en sejr over disse personer]. Det 3. prosast. meddeler, at Helge undslap og fældede kong Hundingr, hvoraf han fik sit tilnavn.

Til de 4 første her omtalte vers findes intet tilsvarende i Helgakviða hund. og følgelig heller ikke i Völsungasaga. *Symons* har allerede formodet[1]), at disse vers er en rest af de i det sidste prosast. omtalte *Káruljóð;* det samme har *G. Vigfússon* udtalt[2]), *Symons* har i sin anmeldelse af Corp. poet. bor.[3]) fastholdt sin formodning og föjer til, at v. 5—13 rimeligvis også er en rest deraf. For nu at kunne göre dette rimeligt, må flere ting, særlig de egennavne, som forekommer, forandres, foruden at den gamle, til grund liggende tradition agtes for ringe. Allerede dette er en mislig sag og berettigelsen deraf kan ikke indses. Hvad der har ført til denne antagelse, er sikkert det, at i Hrómundr Greipssöns saga, efter fortællingen om Helge haddingjaskate og Kára, berettes, hvorledes Hrómundr føres hen til en gammel mand ved navn Hagall, for dér at blive helbredet for sine sår. Men Blindr den onde *(hinn illi)* fortalte kong Haddingr, hos hvem Helge havde været, at Hrómundr endnu var i live hos Hagall. Blindr begav sig

[1]) Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 194.
[2]) Corp. poet. bor. I, 148—50, 494.
[3]) Zeitschr. f. deut. Phil. XVIII, 117 ff. Jfr. Einleitung CCCXXV.

med nogle mænd derhen og søgte efter Hrómundr, men kunde ikke finde ham, ti konen havde skjult ham under sin ølkedel. Blindr begav sig bort med uforrettet sag, men vendte om igen; men nu havde de forklædt Hrómundr som kvinde og lod ham dreje en kværn. Blindr fandt heller ikke denne gang den eftersøgte og begav sig bort som för og hen til kongen. Nu fortælles nogle drömme, som Blindr havde og som spåede hans og kongens død. Den ondskabsfulde Blindr findes også hos *Saxo*, men med det omvendte navn: »Bolvisus luminibus captus« (ↄ: *Bölviss hinn blindi)*. Her knyttes han til sagnet om Hagbard og Signe, hvor han spiller en forræders rolle overfor Hagbard.

Hvis vi nu ikke vil antage, at Hrómundarsaga i senere tider (i det 14. el. 15. årh.) er blevet interpoleret med alt, hvad der vedkommer denne Blindr[1]) synes det under alle omstændigheder at være klart, at denne Blindr er en af hine almindelige, hvad man kunde kalde — sagnhistoriske gengangere[2]), om hvilke det ofte er umuligt at sige, til hvilket sagn de oprindelig og egenlig var knyttede. Der forekommer intet i Hrómundars., som afgjort viser, at Blindr hører udelukkende til den. Der synes således ikke at være nogen gyldig grund til at forlade den tradition, som vi har i codex regius, og som sikkert går tilbage til det 12. årh., og da naturligvis endnu længere tilbage i tiden, så meget mindre som stærke navneændringer så skal foretages i teksten, for at få denne til at passe.

V. 1—4 (ligesom også de følgende, v. 5—14) betragter jeg som en del af et digt om Helge hundingsbane.

Efter at Helge havde hævnet sin fader, hedder det videre i prosast. 3, lå han i Brunavágar. Da kom Sigrún, en i luften ridende valkyrje, hen til ham og spurgte: »hvem er I, hvor er I fra, hvem vænter I på, hvorhen skal I« (v. 5). Helge svarer, at det var Hamall (han nævner ikke sig selv)[3]), de havde hjemme på Læssø, at de væntede på bör, de kulde til østerleden[4]) (v. 6). Sigrún spörger om deres sidste kamp; Helge svarer på en forblommet måde derpå

---

1) Det findes også i rimerne, der er ældre.

2) Ligesom den onde rådgiver i de Isl. folkesagn altid hedder *Rauðr*.

3) Jeg betragter ikke dette navn som et, Helge påtager sig selv, men han mener virkelig den unge Hamall, som prosast. nævner; det bliver gætteværk, hvorfor Helge ikke nævner sig selv; det hele — de andre af hans svar er forblommede — synes kun at være skælmeri.

4) Det er disse vers, som genfindes hos *Saxo;* dér er det Bessus og Gro, som siger dem, se ovf. s. 58.

(de har kæmpet »vest for havet« og fanget björne i Bragelund). Hun siger da, at hun godt ved besked med den sidste kamp, og at den, hun taler med, er Helge selv— »Jeg var ikke langt borte i gårmorges fra kongens [ɔ: Hundings] fald. Jeg har set dig för på langskibene« (v. 7—13).

Der er i disse vers noget så betagende skælmsk, som man næppe finder det andre steder, og de er en overordenlig vellykket skildring af det første møde mellem Helge og Sigrún, en smuk indledning til deres følgende kærlighedshistorie.

Prosast. 4 fortæller om en kong Granmarr og hans sönner, hvoraf én, ved navn Höðbroddr, på et kongestævne fæster sig Sigrún Högnesdatter som brud[1]).

Da Sigrún får det at vide, rider hun hen til Helge og træffer ham efter kampen ved Luefjældene (se Helge hund. I, som her er benyttet af prosaens forfatter). »Hun faldt ham om halsen og kyssede ham og fortalte ham sit ærinde, således som det hedder i det gamle Völsungekvad«. I v. 14—18 meddeler Sigrún Helge, at hun på ingen måde vil have Höðbroddr og at hun hader ham som en jættes sön, men Helge trøster hende — »din slægt er jeg ikke bange for«.

Prosast. 5 fortæller om Helges stormfulde sejlas, hvorledes Sigrún beskytter ham og hvorledes han lander ved fjendernes land. Granmarssönnerne sad på en klippe og betragtede den fjendtlige flåde. Så hedder det — håndskriftets egen fremstilling følges her — »Da kvad Guðmundr, som det för er skrevet i Helgakviða [ɔ: Helg. hund. I]: Hvem er den fyrste, som flåden styrer og fører hid en talløs hær. Sinfjötle Sigmundssön svarede, og det blev ligeledes skrevet. [Herved sigtes til Guðmundr og Sinfjötles skænderier i Helg. hund. I, som samleren har ment her at kunne udelade og blot henvise til, hvad han för havde skrevet]. Guðmundr red hjem; da samlede Granmarssönnerne en hær; deriblandt var Sigrúns fader og hendes brødre Brage og Dagr. I den påfølgende kamp faldt de alle med undtagelse af Dagr, som fik sit liv mod at sværge aldrig at ville hævne de faldne«. Nu anføres der et vers (v. 25), hvori Sigrún tiltaler den døende Höðbroddr, som aldrig vil få hende til ægte. Da traf hun Helge. Han trøster Sigrún med, at hvad der er sket, er skæbnens tilskikkelse og at skæbnen kunde

[1]) Herved antydes, at Höðbroddr har haft ufred med hendes fader Högne, og at de slutter fred. Giftermålet skal besegle freden. Sigrún er et slags Margrete fredkulla.

hun ikke modstå (v. 26, 28; v. 27 er en interpolation). Da græd Sigrún. [Et vers i ljóðaháttr (29) anføres, som naturligvis er af et andet digt].

Nu hedder det, mærkeligt nok, i håndskriftet: »Dette kvad Guðmundr Granmarssön: Hvem er den skjoldung [konge], som skibe styrer osv. (v. 19). Sinfjötle kvad: Her kan Höðbroddr Helge kende osv. (v. 20); Guðmundr svarede, at så skal de kæmpe jo för jo heller ved Frekasten (v. 21), Sinfjötle svarer atter med at skælde Guðmundr ud for at være en gedehyrde, hvem det passede bedre at klatre i klipperevner med en hasselkæp i hånden, end at tænke på at lade sværdet dömme dem i mellem (v. 22). Disse 4 vers hører sikkert sammen som udgörende Guðmunds og Sinfjötles ordstrid, og denne har aldrig bestået af flere vers i dette digt. I Helge hund. I findes derimod en længere ordstrid, en hel *senna,* mellem de to; men det er let at se, hvad *Symons* allerede har bemærket[1]), at denne kortere ordveksel er den ældste og oprindeligste; deri er intet uædelt eller groft, intet udtværet eller »uklassisk«, hvorimod Helge hund. I har nok af bægge dele. Efter disse 4 vers kommer endvidere to (v. 23, 24), bægge af Helge, som træder til og afbryder Sinfjötle. Disse to vers genfindes så godt som uforandrede i Helg. hund. I. Her foreligger ét af to tilfælde. Enten er disse to vers indsatte efter Helg. hund. I, eller de har oprindelig hørt til Völs. forn. og er derfra gåede over i Helg. hund. I. Det første er sikkert tilfældet. For det første var der efter ordstridens karakter i v. 19—22 så godt som ingen grund for Helge til at afbryde den på en for Sinfjötle lidet smigrende måde, hvorimod der var al mulig anledning til det efter den uædle og alt andet end tiltalende måde, hvorpå Sinfjötle og Guðmundr i Helg. hund. I udskælder hinanden. For det andet findes der i disse vers enkelte afvigende læsemåder, som er tilstrækkelige til at vise, at redaktionen i Helg. hund. I er den oprindelige[2]).

Samleren har rimeligvis først haft i sinde helt at udelade disse vers som i hvert fald tildels — det egenlige forhold har han ikke gennemskuet — identiske med de tilsvarende vers i Helg. hund. I (dette digts vidtløftige og saftige samtale har rimeligvis også tiltalt ham mere), men fandt bagefter ved en nærmere over-

1) Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 171.

2) Således står *orðum at deila* i l. 6 (for *o. a. bregðask*), men, som *Bugge* i sin anm. anfører, er *deila* her stødende, da l. 8 hedder: *heiptir deili;* men hverken *bregða* eller *bregðask* passede, da *Ykr* i l. l. er ændret til *þér.*

vejelse og sammenligning, at forskellen var for stor til, at versene, som de var i Völs. forn., helt turde forbigås[1]).

Det følgende prosast. meddeler, at Helge ægtede Sigrún, men at han ikke blev gammel, ti Dagr »blotede Odin til faderhævn«; Odin lånte ham sit spyd og Dagr gennemborede Helge dermed. Han bragte nu sin søster denne tidende (v. 30). Da svarede Sigrún med kraftige forbandelser over Dagr (v. 31—3): »Dig skal alle eder bide, de som du havde til Helge svoret ved den klare Leiptrs bølge og ved den kolde Unns sten« osv. Dagr undskylder sig med at give Odin skylden, »som mellem svogre skyldruner bar«. Han tilbyder Sigrún bøder (v. 34—5), men hun er utrøstelig og udtaler, at intet kan erstatte hende Helge; herpå mindes hun denne og beskriver ham med al sin lidenskabs og kærligheds glødende varme (v. 36—8). Disse vers hører til de allerskönneste og mest ophöjede i eddakvadene ved deres ægte lidenskab med hensyn til det udtryk, som både vreden og kærligheden dér får.

Nu meddeles i et prosast., at Helge blev höjlagt, men da han kom til Valhal, bød Odin ham at dele magten med ham. Helge befaler Hundingr i et vers, som sikkert aldrig har hørt med til dette digt[2]), at udrette de laveste trællegærninger.

En tærne gik en aften forbi Helges höj. Hun så ham komme ridende til höjen med mange mænd. Da spurgte tærnen, om det var svig og sansebedrag, når hun så afdøde komme, eller om fyrsterne havde fået lov til at rejse hjem (v. 40). Helge svarede, at det havde de fået (v. 41). Tærnen gik da hjem og fortalte Sigrún det hele (v. 42), men Sigrún gik ind i höjen til Helge og kvad:

Nu ved vort møde
er jeg så glad
som Odins hungrige
høge det er,
når de véd valens
varme bytte,
eller dugbesprængte
daggry ser.

Hun vil kysse Helge, för end han kaster sin blodige brynje. Helge svarer, at det er Sigrún, der volder, at han er blodig, ti, för end hun går til sængs, græder hun og enhver af hendes tårer falder blodigt, koldt på hans bryst[3]). Men nu vil han være glad og drikke herlig

[1]) Jfr. *Zarncke* i Berichte der kgl. sächs. Gesellsch. der Wiss., phil.-hist. Cl. 1870, s. 193 f., *B. Symons* i Paul-Braune: Beiträge IV, 170.

[2]) Se *Symons* Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 171—2.

[3]) Hermed kan sammenlignes de dejlige vers i folkevisen »Fæstemanden i graven«, hvor *Grundtvig* mener at finde en genklang af vort digt (Danm. gml. Folkev. II, 493—4).

mjöd; nu skal ingen synge sorgens sang, da fyrstekvinden er i höjen hos ham. Sigrún reder dem en sæng i höjen — »jeg vil sove i din arm, som jeg vilde det, hvis du var levende«. Henimod morgen vågner Helge og hans mænd og rider bort — »de skal være vest for Vindhjælmsbro [Bifröst], för end Salgófnir [Valhals hane] vækker kampfolket [Einherjerne]« (v. 43—49).

Dagen efter kom Helge ikke, hvorover Sigrún, der væntede ham, udtaler sin skuffelse, men tærnen råder hende til ikke mere at begive sig alene til »genfærdenes hus« (v. 50—1). I et slutnings-prosast. hedder det, at Sigrún døde kort efter af sorg og længsel, men at hun og Helge blev genfødte, »skönt dette nu kaldes kællingesnak«. Helge hed da Helge haddingjaskate, men Sigrún Kára Halfdansdatter, »således som det siges i digtet *Káruljóð*«.

Alle disse vers (v. 1—51), med undtagelse af v. 23, 24, 27, 29, 39, kan jeg ikke betragte anderledes end som brudstykker af et og samme digt (jfr. ovf.), af det digt, som i prosaen foran v. 14 kaldes *Völsungakviða hin forna*[1]). Det er ganske vist påfaldende, at navnet først kommer så sent, men når man tager hensyn til samlerens ubehjælpsomhed i at redigere sine prosastykker i det hele taget, bliver denne omstændigheds betydning så godt som ingen. Et er sikkert, at alle versene er som støbte i en og samme form. Digtet er således at betragte som ét kvad, der handler om Helges hele liv, i det mindste fra faderhævnen, til hans død. Jeg må fastholde dette overfor den modsatte mening, som især *Symons* har gjort gældende (i Einleitung s. CCCXXV), hvorefter versene skulde falde i 3 grupper: v. 1—13 til Káruljóð, v. 14—24 (Symons: v. 13—16, 22—27) til Völsungakv. hin forna og endelig det øvrige til et særskilt Helgekvad. Jeg henviser til *H. Ussings* træffende bemærkninger i hans bog, som jeg i det hele er enig med. Kun mener jeg, at der må være tale om 2 møder mellem Helge og Sigrún, det tror jeg ikke man kan komme udenom. Jeg ser heller ikke noget imod det. Det er ved det andet møde, at Helge bliver betaget af elskov, hvorimod Sigrún alt ved det første møde, eller endogså för hun havde set ham (v. 15), blev grebet af elskovens magt og fryd.

Det er i dette digt vi får det skönneste og mest ophöjede billede af den elskende valkyrje både som sådan og som kvinden, hustruen, efterat hun er bleven forenet med den, hun elsker. Men hendes

[1]) Jfr. *Symons* Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 171, 172; og *R. Keyser:* Efterl. Skr. I, 173. Senere har *Symons*, som ovenfor bemærket, ændret sin anskuelse. Også *Mogk* (Litt. gesch.) antager ét digt.

valkyrjenatur bryder frem i hendes dæmonisk-kraftig virkende forbandelser mod sin broder, Helges banemand. Hendes kvindelige elskovs inderlighed og trofasthed finder sit hjærtegribende udtryk i scenen med den afdøde ægtefælle. I sandhed har den digter, der skabte dette skönne kvad, hørt til sin tids ypperste, både som digter og menneske, med dybt kendskab til kvindelig psychologi og natur.

At dette digt er norsk, er ingen tvivl underkastet. Billedet af gedehyrden med en hasselkæp i hånden, klatrende op gennem bjærgkløfter, er et tilstrækkeligt bevis herfor. Også forestillingen om geder, som i en rasende fart flygter for ulven ned ad fjældet, om det herlige asketræ og den knejsende hjort, om örnen sovende på asketræets grene — alt dette er udelukkende norsk og forudsætter norske naturforhold; så levende er de (se ovf. 62).

Om tiden, når det er digtet, får vi ingen direkte oplysning; men navnet *V. hin forna* antyder en relativ höj alder. I alle tilfælde er det betydelig ældre end Helg. hund. I og er næppe yngre end fra det 10. årh.s midte.

2. **Völsungakviða** eller **Helga kviða Hundingsbana þeira ok Höðbrodds** (eller Helgakviða Hundingsbana I)[1]). Digtet begynder med det formelle: *Ár vas alda* (Det var i gamle dage), er uden prosastykker og i det hele fuldstændigt i sammenhæng.

Der fortælles først om Helges fødsel og opdragelse (v. 1—9), om hans første kamp med Hundingr, »den gang han var 15 år« (v. 10), om Hundingssönnernes fordring om faderbod, og deres kamp med og fald for Helge (v. 11—14). Helge mødes med Sigrún, som fortæller ham, at hun er fæstet til Höðbroddr Granmarssön, men Helge lover at ville beskytte hende (v. 15—20). Kampen med Höðbroddr forberedes, og Helge sejler til Granmarssönnernes land (v. 21—31). Her finder en stærk ordstrid sted mellem Sinfjötle og Guðmundr Granmarssön; denne ordstrid er af en meget vidtløftig og overordenlig grovkornet art. De beskylder hinanden for de

1) I hdskr. findes overskriften: *Hér hefr upp kvæði frá Helga Hundingsbana, þeira ok Höðbrodds. Völsungakviða;* i et prosast. i Völsungakv. forn. kaldes dette digt *Helgakviða*. Ang. digtet henvises iøvrigt til *S. Bugge:* Helgedigtene, især kap. III—VIII, *Neckel:* Beiträge s. 358 ff., *Symons*: Einleitung CCCXXVIII f., *A. Bugge:* Arnor jarlaskald og det første kvad om Helge hundingsbane, i Edda I (1914), *H. Ussing:* Heltekvadene, især kap. 1 og 3, *Niedner*: Bemerkungen i Zs. f. deut. alt. 36.

værste og uanstændigste ting. Guðmundr minder Sinfjötle atter og atter om den tid, han og hans fader, Sigmundr, måtte leve ude i skoven i ulvehamme (jfr. Völs. s. kap. 8), om hans slette gærninger og broderdrab. Herfor var der et virkeligt sagnhistorisk grundlag; derimod synes Sinfjötles bebrejdelser mod Guðmundr — at han havde været en ufredstiftende valkyrje hos Alfader, moder til en ulveyngel, en hoppe, som tidligere havde været Sinfjötles ridehest osv. — simpelt hen opdigtede beskyldninger. Denne strid slutter med, at Guðmundr siger, at han ikke mere vil strides med Sinfjötle, og ved at Helge selv kommer og befaler Sinfjötle at holde op (v. 32—46). Herpå følger forberedelser fra Granmarssönnernes side til den store kamp (v. 47—52) og skildringen af kampen selv (53—4), hvori valkyrjerne yder Helge deres beskyttelse. Tilsidst ønsker Sigrún Helge til lykke med sejren og forudsiger, at han skal både nyde sejrens frugter og leve i fryd sammen med hende selv (v. 55—6).

Digtet er sikkert helt og fuldstændigt, bortset fra, at enkelte linjer hist og her er udfaldne; forsåvidt har *Symons*[1]) og flere andre ret.

Digtet hører til de y n g r e kvad. Det viser ikke alene sådanne ord som *fróðafriðr* (v. 13) i betydn. dyb fred i almlh., men også og navnlig den omstændighed, at Helge siges at være 15 år gammel, da han udførte sin første bedrift, faderhævnen. Herved antydes hans myndighedsalder; men denne myndighedsalder er opstået først kort e f t e r å r 1 0 0 0. »Vor dem 11. jahrhunderte wird hiernach dieses lied kaum entstanden sein«[2]). Også forholdet til ældre kvad fører i samme retning[3]). På den anden side forbyder en form som *fáa* (infin. 12, 52) at göre det altfor ungt; senere end til midten af det 11. århundrede tör det ikke sættes[4]).

Digtet synes at være forfattet med Völsungakviða hin forna for öje, idet det dvæler ved de begivenheder, som i hint kun kort antydes, men har derimod f. ex. kun ét vers om faderhævnen. medens denne behandles langt udførligere i Völs. kv. f. Forf.,

---

1) Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 173; Zeitschr. f. d. Phil. XVIII, 112. *Detters* indvendinger herimod (Arkiv IV, 59 f.) kan ikke bifaldes. Når *Neckel* mener, at v. 36—43 er indskudt, kan jeg ikke være enig heri.

2) *K. Maurer*: Zeitschr. f. deut. Phil. II, 443, jfr. Krit. Vierteljahrsschr. II, 85—91.

3) Jfr. *Bugge:* Helgedigt. s. 12, *Ussing* passim; *Heusler* antager, at digtet er forfattet o. 1070 (Jung Sigurd s. 182).

4) Jfr. *Symons:* Zeitschr. f. deut. Phil. XVIII, 115 (jfr. 113), *E. Jessen* sst. III, 41.

ynder særlig at dvæle ved krigstog og især forberedelserne dertil; hans udmalinger er kærnefulde og kraftige og udførte af hjærtens lyst. Selve kampen skildres i få raske træk. Forholdet til Sigrún, der skildres pragtfuldt som valkyrje, omtales kun begrænset, og de lever lykkelig til deres dages ende. Dette er en hovedforskel på de to digte; herom kan henvises til *Ussings* træffende udvikling[1]). Digtet er i det hele et godt kvad, kraftigt i udtryk, og står i alt på et hedensk standpunkt, skönt det ikke fortjæner den ros, man tidligere har været tilböjelig til at give det. *Symons'* dom om digtet er ret træffende[2]). Det er ud fra digtet selv ikke let at afgöre, hvor det er forfattet. Jeg regner det dog nu til de norske digte, da det intet indeholder, der kunde modbevise det eller lede i en anden retning. Når jeg tidligere har været tilböjelig til at henføre det til den grönlandske gruppe, berode det på formen *Hniflungar* med *h* i forlyd (v. 48); men dette navn er næppe identisk med *Niflungar,* da det her ikke betegner Nibelungerne, men Granmarssönnerne.

Digtet er benyttet i Völsungasaga kap. 8 slutn. og 9.

Uden at komme ind på det sagnhistoriske stof skal der til slutning gives en kort oversigt over de i disse Helgekvad forekommende personers optræden i andre kilder, for så vidt som en jævnførelse er mulig.

I tyske sagn forekommer intet som helst minde om Helge; derfor er alle nu enige om at betragte ham som en ikke-tysk ɔ: skandinavisk sagnhelt. Så meget vigtigere er, hvad *Saxo* har at fortælle. Han meddeler da følgende om H e l g o, en sön af Haldanus, som »maris possessionem sortitus« underkastede sig Sclavien. »Hundingum Saxoniæ regem, Syrici filium, apud Stadium oppidum prelio vicit, eundemque ex provocacione adortus duello prostravit. Ob quod Hundingi interemtor vocatus, victoriæ decus cognomine usurpavit. . . . . Ipsum quoque Hothbrodum cum omnibus copiis navali pugna delevit; nec solum fratris, sed eciam patriæ injuriam plenis ulcionis armis pensavit. Quo evenit, ut, cui nuper ob Hundingi cædem agnomen incesserat, nunc Hothbrodi

1) Når *A. Bugge* har antaget, at digtets forf. er Arnorr jarlaskald og at Helge egenlig betegner Magnus d. gode, betragter jeg alt dette blot som fantasi. Jfr. *Heusler* l. c.

2) Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 173.

strages cognomentum inferret«[1]). Iøvrigt identificerer Saxo denne Helge med Helge, Rolf krakes fader og fader til Yrsa, hvilket næppe er rigtigt. Saxo har således ingen betænkelighed haft ved at göre denne Helge, Hundingsbane, dansk[2]).

Hundingr, om hvis rige intet fremgår af digtene, kaldes af *Saxo* (l. c.) bestemt »Saxoniæ rex« (ɔ: en nordtysk konge). Her foreligger sikkert en tradition, som må respekteres. Men er Hundingr en nordtysk fyrste, er det én grund mere til at betragte Helge Hundingsbane som en dansk (og ikke norsk) sagnfigur[3]).

Höðbroddr, *Saxos* Hothbrodus, hører derimod et helt andet land til. Hos *Saxo* (l. c.) er han en sön af en svensk konge Regnerus og dennes hustru Suanhuita; selv har han sönnerne Atislus og Høtherus. Hothbrodus er altså svensk. I Helgekvadene er Höðbroddr en sön af Granmarr. I Heimskringla (Ynglingasaga kap. 36) nævnes en konge Granmarr *»i Suðrmannalandi«*, hvilket viser, at navnet Granmarr optræder i Sverrig, og da Hothbrodus er svensk, forekommer det rimeligt, at Snorres Granmarr og Höðbrodds fader er samme person.

Sigrún må snarest være at betegne som götisk[4]).

En forholdsvis sen tid (dog den forhistoriske) har knyttet det nordiske Helgesagn til det tyske Völsungesagn og gjort Helge til Sigmunds sön og Sigurðr fáfnisbanes broder, ligesom Sigurðr på den anden side knyttes til nordiske (danske) kongeslægter, idet han göres til en dattersön af kong Eylime.

Indholdet af de i det sidste prosast. i Völs. kv. forn. omtalte *Káruljóð*, som samleren af cod. reg. rimeligvis kun har kendt af navn, foreligger ganske vist i en forvansket og mindre ædel skikkelse i Hrómundr Greipssöns saga. Men vi får dog der en nogenlunde tydelig forestilling om dette digts indhold. En oversættelse af det her pågældende stykke hidsættes; Helge kaldes

---

1) Saxo (P. E. Müller) s. 80, 82.

2) *Symons* har gjort det samme, idet han særdeles træffende minder om, at navnet *Ylfingar* sattes af *Snorre* (Yngl. s. kap. 37) i nöje forbindelse med Rolf krake.

3) Herom og meget mere henhørende henvises til *Bugges* fortolkningsforsøg i Helgedigtene.

4) Herimod synes udtrykket om Sigrún: *dís suðræn* (Helg. hund. I 16) og *Ylfingar austan komnir* (sst. 34) at stride. Men sagen er uden tvivl den, at digtets forfatter slet ikke har været rigtig inde i sagnet, dets lokaliteter og personforhold.

her Hröngviðs broder og opholder sig hos to Haddinge, konger i Sverrig. De udfordrede kong Óláfr i Danmark til kamp. I denne kamp deltog både Helge og Hrómundr. Så hedder det: »Helge den tapre *(frœkni)* havde altid haft sejr, og fik den ved trolddom. Hans frille hed Lara [fejl for *Kára*]; hun var der i en svanes skikkelse [altså som en valkyrje]. Helge svang sit sværd så höjt op over sit hoved, at det ramte midt på svanens ben og huggede det sønder, og sværdet løb ned i jorden lige op til hjaltet. Helge [der havde villet ramme Hrómundr] sagde: »nu er det ude med min lykke, og det traf sig ilde, at jeg ikke ramte dig.« Hrómundr svarede: »Du Helge har begået den störste ulykkesgærning, da du selv har dræbt din frille, og det er sikkert ude med din lykke. Lara faldt død ned.« Derpå fortælles, hvorledes Hrómundr dræbte Helge[1]).

c. Völsungekvadene.

Hertil hører alle de følgende kvad med undtagelse af de to sidste *(Goðrúnarhvöt, Hamðismál)*, som egenlig handler om Jörmunrekks-sagnet, men de er dog gennem Guðrún knyttede til Völsungedigtene. Völsungesagnet findes udførlig i Völsungasaga, der er samlet og forfattet hovedsagelig efter edderkvad, både dem, som vi endnu har, og andre, der er tabte. Det findes også i Skáldskaparmál; her har *Snorre* givet en kortfattet fremstilling af hele sagnet, som i alt væsenligt stemmer med eddakvadenes og som må bero på en anden selvstændig samling af disse. I Nornagestsþáttr findes meddelelser om Sigurðr og Brynhildr; her findes også digtet Helreið Brynhildar. Desuden findes forskellige mindre meddelelser af underordnet værd i andre kilder.

For at danne overgangen fra Helgesagnet til alt det følgende har samleren indsat et prosastykke, som bærer titlen Sinfjötles død. Sinfjötle, den ældste af Sigmundssönnerne, »optræder«, som *Sv. Grundtvig* har bemærket[2]), »aldrig selvstændig eller styrende... og han modsættes... som den mere vilde, rå, grumme kæmpe denne ædlere, ophøjede helt [Helge].... Også Sinfjotles dødsmåde ved gift og hans underlige begravelse eller helfærd, som fortælles i Sinfjötlalok [ɔ: det her behandlede prosast.], stiller ham på et lavere trin end hans yngre brødre og hænger vistnok sammen med hans unaturlige fødsel.«

---

[1]) Fornaldarsögur II, 372—75.
[2]) Udsigt osv. s. 35, 36.

Hertil skal kun föjes, at titlen Frá dauða Sinfjötla (eller papirhåndskrifternes Sinfjötlalok) ikke angiver det vigtigste af, hvad dette stykke indeholder. Hovedsagen er — ikke Sinfjötles død, men — fortællingen om Sigurðr fáfnisbanes herkomst og fødsel og hans udmærkede egenskaber, hvormed stykket betegnende nok slutter.

Alle disse digte kan undersøges fra to sider, den rent litteraturhistoriske og den sagnhistoriske. Dette er to forskellige ting, der dog lejlighedsvis griber ind i hinanden og kan belyse hinanden. Vi kan ikke her komme synderlig ind på det sagnhistoriske stof, dets udvikling og historie, da det vilde gå langt udenfor de her satte grænser for behandlingen, der hovedsagelig er og bör være litteraturhistorisk. Om det sagnhistoriske stof er der skrevet et utal af afhandlinger af forskellig art og værd, foruden store bøger som f. ex. *R. Boers* Untersuchungen über den ursprung u. entwicklung der Nibelungensage I—III, Die sagen v. Ermanarich u. Dietrich von Bern, *Jiriczek:* Deutsche heldensagen I (desværre kun 1. bind; et af de bedste værker på dette område), *Symons'* fremstilling i Grundriss osv. Af disse afhandlinger, der i det følgende kun delvis eller lejlighedsvis anføres, kan nævnes: *W. Golther:* Ueber die sage v. Sigfried u. den Nibelungen (Zt. f. vergl. litt. gesch. N. f. XII), *Niedner:* Eddische fragen (Zt. f. deut. alt. XLI), *A. Heusler:* Die heldenrollen in dem Burgundenuntergang (1914), *samme:* Altnord. dichtung u. prosa von jung Sigurd (1919), Sigfrid (i Hoops Reallex.). *Kauffmann:* Zur gesch. der Sigfridsage (Zt. f. deut. Phil. XXXI), *Patzig:* Die gesch. des Sigfridmythus (1898), *samme:* Die verbindung der Sigfrids- u. der Burgundensage (1914), *Polak:* Untersuchungen über die Sigfridsagen (1910), *S. Bugge:* Erpr u. Eitill (1898), *samme:* Die heimat der altn. lieder v. den Welsungen u. den Nibelungen (Beiträge XXII og XXXV), *Mogk:* Die germ. heldendichtung (1895), *samme:* Die älteste wanderung d. deut. heldensage nach dem Norden (Festg. f. R. Hildebrand 1894), *Panzer:* Sigfrid (1914).

Jeg finder det hensigtsmæssigt at gennemgå digtene i den rækkefølge, de findes i codex regius.

1. **Grípisspá.** I håndskr. findes ingen overskrift. Tidligere er det blevet kaldt Sigurðarkviða fáfnisbana I. Den mest betegnende benævnelse er imidlertid det nu brugelige Grípisspá. Digtet indledes med et lille prosast., der oplyser, at Sigurðs mor-

broder hed Grípir; han var en konge og vismand. Sigurðr begav sig hen til ham, for at lade sig sin skæbne forudsige. Han traf en mand udenfor Grípirs hal og spurgte: »Hvem bebor disse borge? Hvad kaldes den folkekonge?«. »Grípir hedder mændenes styrer« (v. 1) er mandens svar. Denne går ind og mælder Sigurðr. Resten af digtet er en samtale mellem Sigurðr og Grípir, hvori Sigurðr stadig spørger og trænger ind på Grípir; denne er i det hele ikke synderlig villig til at sige, hvad han ved, men netop det ægger Sigurðr. Halvt tvungen af denne fortæller Grípir Sigurðr hans hele liv og skæbne, faderhævnen, Fáfnirs drab, ankomsten til Gjúke, mødet med »kongedatteren, som efter »Helges« død sover på bjærget«, dennes runevisdom, Sigurðs ankomst til Heimir, Sigurðs følgende giftermål med Guðrún og Gunnars med Brynhildr, Brynhilds hævn og en antydning af Sigurðs voldsomme død — »Men én trøst har du, den, at der aldrig vil fødes en bedre mand end du, Sigurðr«. »Farvel morbroder, skæbnen kan ingen modstå. Du har nu gjort vel, Grípir, i at göre hvad jeg bad dig om. Du vilde have fortalt mig mit liv skönnere, hvis du havde formået.«

Digtet er et ægte oversigtskvad og det i en mindre god betydning. En undersøgelse viser, at det kun er et uddrag af andre eddakvad og har disse til forudsætning. Således forudsætter v. 9 (om Hundingssönnernes drab) åbenbart Reginsmál 15, v. 11, 13 (om Regins og Fáfnirs drab) Fáfnismál, skönt aldeles parallele udtryk her ikke kan påvises med undtagelse af *ormr inn fráni,* hvilket dog ikke absolut behøver at være et lån. (Jfr. *riðr þú til Gjúka* $13_{,7}$ ≠ *Liggja til Gjúka* Fáfn. $41_{,1}$). V. 15_{1-4} stammer fra Fáfn. 43 *(Sefr á fjalli, fylkis dóttir ≠ Veitk á fjalli folkvitr sofa).* $15_{,5-8}$ (om at Sigurðr rister brynjen af Brynhildr) svarer til Sigrdrífumál v. 1; v. 17 til resten af dette digt. *(»Hón mun ríkjum þér rúnar kenna,* jfr. Sigrdr. 6—19; *lyf með lækning,* jfr. 22 ff.). Til resten fra v. 18 af kan der intet tilsvarende påvises på grund af den store lakune i cod. reg. og på det tabte beror vel slutningen af Grípirs spådom.[1]) Hvad der i så henseende er afgörende er, at Völsungas. stemmer med Grípisspá i fremstillingen af Sigurðs og Brynhilds møde hos hendes fosterfader Heimir;[2]) fortællingen herom er sikkert taget fra et kvad, hvorom mere i det følgende. Men der er den forskel på

---

[1]) Jfr. *Raszmann*: Die deut. Heldens. I, 36; *A. Edzardi* i Germania XXIII, 325.

[2]) Når der i v. 13 hentydes til Sigurds ridt til Gjuke, er dette at forstå som et forsøg fra Grípirs side på at komme udenom mødet med Sigrdríf, men ikke som en begivenhed, der går forud for ankomsten til Hindarfjall.

Völs. s. og Gríp., at dette digts forfatter ikke ved, at Sigrdrif er identisk med Brynhildr, hvorved hans fremstilling bliver naturligere. Derimod har digtets forfatter gjort sig skyldig i den misforståelse, at valkyrjen på bjærget er »Helges'« valkyrje ɔ: Sváfa eller Sigrún. Forf. har kombineret sagnene på en, fra hans standpunkt, ikke ueffen måde, og hans fremstilling af Grípir og dennes forsøg på at undgå at sige hele sandheden, er ikke ilde.

Af de allerede anførte paralleler med andre kvad fremgår det, at Gripisspås forfatter må have kendt en — större — samling af eddadigte. Dette bliver endnu klarere, når vi undersøger digtets enkelte ord og verslinjer. Vi finder da, at det må forudsættes, at forfatteren har kendt endnu flere digte.[1])

Af alt dette er der kun én slutning at drage, at digtets forfatter ikke alene har kendt, men benyttet en skreven samling af kvad. Det er ikke rimeligt, at han alene skulde have kunnet så mange digte uden ad. Hvis dette er tilfældet, kan digtet ikke være ældre end fra det 12. årh. sidste halvdel. Hermed stemmer dets hele efterklassiske tone, dets matte farver og poesiløse indhold. I intet ældre digt vil man finde en så udtværet nöjagtighed som flere steder her, f. ex. i v. 4, 6 o. s. v. Hermed stemmer også forekomsten af unge ordformer som *sé* (3,$_5$, 22,$_3$), *prjár* (42,$_5$). [Følgelig må man læse en l. som 30,$_5$: *mon ek mey nál*. Til samme resultat fører den fremstilling af og forestilling om konger, som råder i digtet. Vi får her igennem indtryk af, at forfatteren er aldeles ukendt med kongedömmet, dets pragt og hele måde at være på. I Grípir og Geitir ser vi et billede af en islandsk bonde og hans tjænestekarl. Denne er ligesom tilfældig ude (og det skal være en konges dörvagt!), og spörger først, på islandsk vis, om den ankomnes navn, hvorpå han går ind og mælder Sigurðs ankomst; han (dörvagten!) får befaling til at sörge for

---

1) *Vígrisinn* (13,$_8$), som ellers aldrig forekommer, er hæntet fra Goðr. forn. (29,$_3$). *Gulli hlæða á Grana bógu* (13,$_{5-6}$) ≠ *hlóðusk móðgir á mara bógu* Goðr. hvöt (7,$_{7-8}$); *hers oddviti* (52,$_2$) ≠ *folks oddviti* Helg. Hjörv. (10,$_3$). Endogså de mytiske kvad har udtryk, som går igen i Gríp.: Hávamál (114) er efterlignet i v. 29; Lokasenna (15,$_6$): *hyggsk vætr hvatr fyrir* ≠ *hyggsk* [således må man læse for det umulige *sér*] *vætr fyr pví* (39,$_8$), Gróttasöngr (6,$_{5-6}$): *né höggva pví hvössu sverði* ≠ *pú munt höggva hvössu sverði* (15,$_{5-6}$), Hyndluljóð 14,$_{7-8}$): *hvarfa póttu verk með himinskautum* ≠ *paus hæst fara und himinskautum* (10,$_{7-8}$) osv. Desuden forudsættes kendskab til Helgekvadene. Jfr. *Symons:* Einleitung CCCXLI. *Neckel:* Beitr. s. 343 f. (hvor meget er misforstået).

Sigurðs hest, som om der ingen anden var til at besörge dette. Hvis forfatteren havde haft anelse om, hvad en konges hof med alle dets tjænere og drabanter vil sige, vilde han ikke have udtrykt sig på den måde. Dette er tillige et uomstødeligt bevis for, at digtet ikke er forfattet i Norge.[1]).

Af alt dette tör man med sikkerhed drage den slutning, at digtet er blevet til på Island[2]), efter at en samling af eddakvad dér var tilvejebragt i den sidste halvdel af det 12. årh. Digtet må således, ligesom Völuspá hin skamma, regnes til de yngste eddadigte, og det falder uden for de egenlige eddakvads tidsrum.

Men man tör vistnok gå endnu et skridt videre. Det tör antages, at digtet ikke engang har hørt til den til grund for cod. reg. liggende samling af kvad, hvad der jo allerede i og for sig er sandsynligt, hvis det forudsætter en skreven samling. Det, som i denne henseende er afgörende, er, at det prosastykke, som følger efter kvadet og som indleder Reginsmál, slutter sig så nöje og fast til slutningen af stykket om Sinfjötles død, at der fra begyndelsen af ikke synes at have stået noget som helst imellem disse stykker. Ordene »Sigurðr gik til Hjalpreks stod (heste) og valgte sig deraf en hest, som siden blev kaldt Grane osv.« (begyndelsen af stykket foran Reg.m.) kommer så uventet og umotiveret som vel muligt, og det så meget mere, som Grane netop er bleven nævnet i Grípisspå (5,8) og antydet i det dette kvad indledende prosast. (»Sigurðr red« osv.). Hertil kommer den særdeles vigtige omstændighed, at Völsungasaga, hvis forfatter, som ovf. bemærket, dog har haft en samling af en i det mindste meget lignende art og indretning, ikke anfører Sigurðs rejse til Grípir imellem beretningen om hans fødsel og hans opfostring af Regin samt valget af Grane, men senere (se sagaens kap. 16). Sagaens fremstilling forudsætter (kap. 13), at Reginsmál har dannet en direkte fortsættelse af »Frá dauða Sinfjötla«[3]).

Tilblivelsen af et sådant digt kunde forklares ved den almindelige antikvariske interesse i den sidste halvdel af 12. årh. i tilknytning til visse digte og vers i fornaldarsagaerne. Dette vilde

---

1) Ordet *skáli* (5,1) om kongens hal (!) viser endelig også det samme. Jfr. *V. Guðmundsson:* Privatboligen, 1889, s. 207 fg.

2) Jfr. *E. Jessen* Zeitschr. f. deut. Phil. III, 50, *G. Vigfússon* Corp. poet. bor. lxx.

3) Også Nornagestsþáttr synes at antyde det samme; men da hele fortællingen dér er så forkortet, kan intet med bestemthed bygges derpå.

dog vist næppe være den rigtige forklaring. Jeg formoder, at en samler har villet have et oversigtskvad i spidsen af denne række af digte, i lighed med Völuspá og det 1. Helgekvad; og at digteren valgte spåformen betragter jeg som en efterligning af Völuspås form. På denne måde bliver forholdet simpelt og forståeligt.

På grund af det her udviklede har *A. Edzardi* ikke ret, når han antager[1]), at Grípisspå er sammensat af flere bestanddele. Hans grunde herfor er da også lidet vægtige. Digtets ensformige, törre og kolde prosatone er helt igennem den samme, det er fra først til sidst en fuldstændig ensartet frembringelse af én forfatter.

Til slutning en bemærkning om Grípir selv som sagnperson. Navnet forekommer aldrig i tyske kilder, hvad man på forhånd heller ikke kunde vænte, siden han skal være en dansk kongesön. At han i senere tider skulde være opfundet »för tilfället«, for at spille en rolle som Sigurðs rådgiver[2]), er der ingen grund til at antage. Langt sandsynligere er det, at han fra arilds tid af har fulgt med sagnet om Eylime og Hjördis, at sagnet i virkeligheden har haft brug for en sön af Eylime og en efterfølger af ham.

Blandt de danske folkeviser findes der én, som tildels har stof fælles med Grípisspå: »Sivard Snarensvend«[3]). Heri fortælles, at Sigurðr, efter at have slået sin »stefader« (ɔ: Reginn) ihjæl, kommer til en höj hal, hvor en konge (navnet nævnes ikke, hvilket derimod findes i en svensk vise) bode. Hans dronning kalder Sivard for sin søstersön; men der meddeles her ingen samtale mellem Sivard og kongen; i en anden redaktion, som vel er mere oprindelig, er Sivard derimod kongens søstersön.

2. **Reginsmál.** Dette digt eller, rettere sagt, de hertil regnede digtbrudstykker har i cod. reg. en titel, som des værre er næsten

---

[1]) Germania XXIII, 325 ff. jfr. XXVII 399 f. Heller ikke kan jeg give *Edz.* ret, når han (sst. XXIII, 327—8) mener, at noget er udfaldet mellem v. 50 og 51. Hans bemærkninger herom beror på en misforståelse. Grípir trykker sig ved at sige rent ud, hvorledes Sigurð vil komme af dage; han gör det først efter lang nølen og med omsvøb og søger at dække over det ved at lægge vægten på Guðrúns sorg; han siger blot: *þér til bana ráða.* Dette er netop digtets smukkeste og i psychologisk henseende mest korrekte sted.

[2]) Således f. ex. *Simrock:* Die Edda² s. 446. Jfr. *Müllenhoff* i Zeitschr. f. d. alt. XXIII, 139 (»nur eine schlechte erfindung der spätesten dichtung«!).

[3]) Om digtet se *Müllenhoff* DA V 361 f., *Boer:* Untersuch. III 95, *Symons:* Einleit. CCCXXIV, *Ussing:* Heltekv. 65 ff.

aldeles udvisket; med *Bugge* kan det ikke uheldig kaldes *Reginsmál*. Andre benævnelser som *Sigurðarkviða* II er i hvert fald mindre heldige.[1])

Disse »Reginsmál« består nu af 26 vers, hvoraf de fleste (1—4, 6—10, 12, 19—22, 24—5, ialt 16) er digtede i ljóðaháttr, hvorimod resten (v. 5, 11, 13—18, 23, 26, ialt 10) er affattet i fornyrðislag. Allerede dette er et tilstrækkeligt bevis for, at »digtet« består i det mindste af brudstykker af to digte; herfor taler også disse brudstykkers delvise parallelisme[2]). Flere prosastykker, ialt 11, er indsatte. Vi deler disse vers i to bestanddele: Reginsmál I og Reginsmál II.

I. Det 1. prosast., der, som för bemærket (s. 267) på det fortræffeligste slutter sig til stykket om Sinfjötles død, fortæller først om Sigurðs valg af hesten Grane, en oplysning, som med hensyn til det følgende står meget ensomt, men som passer godt i et længere stykke. Da var den dværgagtige kunstner Reginn kommen til kong Hjálprekr. Han fostrede Sigurðr og fortalte ham om tidligere begivenheder, særlig sådanne, som vedrørte Regins egne familjeforhold, om Odins, Lokes og Höners rejse, drabet af Otr (odderen) og odderboden. Loke får ifølge samme beretning Rans næt til låns og fanger deri en gedde, som i virkeligheden er den på guld rige dværg Andvare. Da sagde Loke: »Hvad er det for en fisk, som ikke har undgået ulykken; nu skal du løse dit hoved med guld« (v. 1). Gedden svarer: »Jeg hedder Andvare, en ublid skæbne har tvunget mig til at leve i vand« (v. 2). Herpå findes et par vers, hvori det hedder, at Andvare skal, for at beholde livet, fortælle Loke, hvilken straf de får, som »lyver hinanden ord på«[3]) (v. 3): »En hård straf får de menneskenes sönner, som må vade gennem Vaðgelmir [det er sådanne, som Loke spurgte om]. Følgerne af de usandheder, som en fortæller om en anden, ledsager én meget længe« (v. 4). *Bugge* har ytret om disse vers, at de »synes... upassende her« (anm. til stedet), idet han lige för har bemærket, at hverken Völsungas. eller Snorra-edda har noget tilsvarende. Dette sidste er nu ganske vist tilfældet, men det kan

---

1) Danm. gml. Folkev. I, 7, Nr. 2.

2) Om nogen kunstnerisk anvendelse af to versemål er der her åbenbart ikke tale. Også indre grunde taler derimod.

3) I l. 5 er *höggvask* sikkert en fejl for *ljúgask*, jfr. det følgende vers og sammenhængen. — *Boer* går (l. c. s. 96) for let hen over disse vers. — Jfr. *Niedner:* Edd. fr. 45.

der dog ikke tillægges nogen videre betydning, da versenes indhold ikke godt egner sig til at gengives i prosa.

Der er ikke nogen grund til at antage, at disse vers er uægte. Loke mener, at det er bedst at benytte lejligheden, medens han har dværgen i sin magt, til at lade ham fortælle sig alt, hvad han ønsker at vide. Dværgene var meget vise (jfr. Alvíssmál). At dette forholder sig således, bestyrkes i höj grad derved, at Lokes spörsmål ikke er løst henkastet, men hænger nöje sammen med den følgende historie om Völsunger og Gjukunger; særlig sigter det til det punkt i denne, som var af afgörende betydning for Sigurðs og Brynhilds skæbne. For at hidse sin mand Gunnarr imod Sigurðr, begår hun den usandhed, at beskylde denne for at have brudt sin ed til Gunnarr og haft samleje med hende. Til dette og til disse lögne sigter Lokes spörsmål.

I det følgende prosast. meddeles, at Loke bemægtigede sig alt Andvares guld tilligemed en ring, som dværgen vilde beholde. [Da udtalte dværgen sin forbandelse over guldet (v. 5 forn. l.)]. I det 3. prosast. fortælles, at guldet blev udbetalt Hreiðmarr som løsepenge for guderne. Loke erklærer (v. 6), at en forbandelse hviler over guldet, som vil følge det, og at det vil volde Hreiðmars og hans sönners død. Hreiðmarr svarer (v. 7), at guldet er ingen vennegave, og havde han vidst det i forvejen, havde aserne ikke sluppet med livet. Loke spår (v. 8) en endnu værre ufred og strid for mange ufødte i anledning af guldet. Hreiðmarr svarer (v. 9), at han for sit vedkommende ikke er bange for Lokes trusler (»Jeg vil råde over guldet, sålænge jeg lever«; men hvor længe levede han?). Prosast. 4 meddeler, at Fáfnir dræbte sin fader; da kaldte den døende Hreiðmarr på sine døtre og siger, at han er dødelig såret; de svarer, at få døtre vil hævne sig på deres broder (v. 10). Da døde Hreiðmarr, men Fáfnir bemægtigede sig hele skatten og Reginn fik intet. Han spörger sin søster tilråds. Hun svarer (v. 12), at han med venlighed og ikke med våben skal bede om en del af arven. [Prosast. 6: »Disse ting fortalte Reginn til Sigurðr«. Prosast. 7: Sigurðr blev opfordret af Reginn til at dræbe Fáfnir. Reginn smedede et sværd, Gramr, til Sigurðr.. Prosast. 8: Kong Hjalprekr giver Sigurðr en flåde til faderhævn]. De fik storm og (prosast. 9:) veg til land og tog en mand ombord, hvorpå stormen lagde sig. Undervejs belærer manden (Hnikarr = Odin) Sigurðr om forskellige »held« (ↄ: gunstige varsler) angående kampe på Sigurðs spörsmål derom (v. 19—22): en ravns følge, synet af to

tapre mænd udenfor huset, en ulvs tuden under asketræets grene; hertil föjes så (v. 24) et »uheld«: at snuble för kampen (modsat reglen: *fall er fararheill,* »Teneo te Africa«). [V. 25 er ganske vist i ljóðaháttr, men det passer aldeles ikke til dette digts indhold; det indeholder en ganske almindelig holdt regel om at være kæmmet og toet og mæt om morgenen. Den sidste linje: *ilt 's fyr* ***heill*** *at hrapa* er det, der har bevirket interpolationen].[1]) Prosast. 10 fortæller kortelig om kampen mellem Sigurðr og Hundingssönnerne og prosast. 11 om Sigurðs tilbagerejse.

Der er intet til hinder for at antage, at alle disse vers oprindelig har hørt til et og samme kvad, forudsat at det forholder sig således, som prosast. 6 angiver: »Disse ting fortalte Reginn til Sigurð«, jfr. Völsungas. kap. 14, hvor vers 1. 2. 6 anføres, samt Nornagestsþ. kap. 4.

Digtet lyder som en ouverture til den følgende tragedie, idet det fortæller om årsagen og det første ophav til den og ved antydninger i spådomsform ligesom glimtvis belyser den.

II. V. 5 (efter prosast. 2) indeholder dværgens forbandelser:

Alt det guld,
som Gust ejed,
skal to brødres
bane volde,

ufred og strid
for otte fyrster.
Ingen vil godt
af mit guld nyde.

V. 11 indeholder en opfordring af den døende Hreiðmarr til datteren Lyngheiðr om at føde en sön eller i hvert fald en datter, som kan føde en sön, der skal hævne Hreiðmarr.[2])

V. 13. 14 (også i Nornagestsþ.) indeholder Regins udtalelser om Sigurðr, dengang han (første gang) kom til Reginn — »Jeg vil fostre den tapre fyrste, nu er Yngves ætling til os kommen.

---

[1]) Når *Ussing* (Heltekv. s. 83) udtaler, at disse vers står i en forkert sammenhæng, kan jeg ikke se det begrundede heri. Når han gör gældende, at rådene ikke angår en sørejse (søkamp), er dertil at bemærke, at Sigurds kamp netop var en landkamp. Jfr. nedenfor.

[2]) Med hensyn til selve indholdet må det antages, at der i virkeligheden har været et sagn om, at Sigurðr nedstammede fra Hreiðmarr (uden at Sigurðr vidste det?). *Sv. Grundtvig* har da også opstillet en sådan genealogi (Sæmundar-Edda[2] s. 227) Hreiðmarr — Lyngheiðr ∾ Agnarr Hrauðungsson (Grimn. indledn. jfr. Hyndl. 26) — datter ∾ Eylimi — Hjördís — Sigurðr; en simplere kombination vilde være: Hreiðmarr — Lyngheiðr ∾ Eylimi — Hjördís — Sigurðr (jfr. versets *dóttur* og *son,* hvilket *Grundtvig* nødtes til at opfatte som ,dattersön'. — Jfr. *Boer* l. c. s. 97 og især *Ussing:* Heltekv. s. 79.

Han vil blive den mægtigste fyrste under solen. Hans skæbnetråde er spændte over hele jorden«. V. 15 (også i Nornagestsþ.) efter prosast. 7 indeholder Sigurðs svar på Regins opfordring til at dræbe Fáfnir: »Höjt vil Hundings sönner le, hvis jeg har större lyst til røde ringe end til faderhævn« — et ægte udtryk for den nordiske helteynglings opfattelse af blodhævnen (»en ledetanke i fornyrðislagsversene« *Ussing).* V. 16—18 (også i Nornagestsþ., det sidste tillige i Völs.s.) efter prosast. 8: En mand (Odin) står på klippen, idet Sigurðr sejler forbi i den stærke storm. »Hvem rider der på søkongeheste over höje bølger, det brusende hav«. Reginn svarer: »her er vi to, jeg og Sigurðr; vi har fået en medbör, som vil føre os til undergang, men hvem er du?«

Hnikarr jeg kaldtes,
da Völsung den unge
ravnen glæded
og kæmpet havde.

Nu kan du kalde
manden på klippen
Fengr eller Fjölnir —
Tag mig ombord[1]).

V. 23 (også i Nornag.þ.) er et r å d (jfr. de foranstående *heill)* til Sigurðr, om hvorledes en hær skal opstilles (»ikke mod solens skin om eftermiddagen; sejren beror på, at man kan sé, og på kunsten at *fylkja hamalt«).* V. 26 (efter prosast. 10) indeholder Regins glæde over, at Sigurðr har hævnet sin fader (»Nu er en blodörn ristet med hvæsset sværd på Sigmunds banemands ryg«).

Om disse vers gælder det samme, som om Reg. I, at enten hører v. 5. til et digt for sig, svarende til det, hvortil 1—4. 6 har hørt, og resten til et andet, svarende til v. 19 osv., eller snarest er tilfældet det, at v. 5. 11 osv. hörer til ét og samme digt. Dette synes nemlig traditionen at tale for, og der er intet som taler derimod. *Heuslers* indvending (Jung Sigurd s. 164) synes mig ikke afgörende.

Hvilket af de to kvad er ældst er ikke let at sige; dog synes Reg. II at være nok så gammeldags i tonen. Bægge er de sikkert ældre end 1000.

I Völsungas. er digtet meget vilkårlig benyttet, nogle vers anføres dér; mulig har forfatteren haft et ret forskelligt digt.

For Reg. I's vedkommende synes v. 21, hvor ordet *tá* (= fortov) forekommer, der aldrig vides at være brugt på Island og

---

1) Dette vers er fortræffeligt. Man lægge blot mærke til de betydningsfulde navne: Hnikarr (den der støder med spydet = krigeren), Fengr (= gevinst, fangst, lykkebringer), Fjölnir (den meget vidende; Odin forstod at stille bølgerne).

næppe passer til islandske forhold, samt v. 22, hvor en ulv, tudende under asketræets grene, omtales, bestemt at tale for, at dette digt er norsk og ikke islandsk.

3. **Fáfnismál.** Det sidste prosastykke i Reginsmál fortsættes i hdskr. uden afbrydelse af det, som i udgaverne findes foran det digt, som i almindelighed og ret heldig kaldes Fáfnismál (der findes ingen titel i hdskr., undtagen for så vidt som overskriften: *Frá dauða Fáfnis* findes umiddelbart foran det 1. vers)[1]. I dette prosast. fortælles om Regins og Sigurðs rejse til Gnitaheden, hvor Fáfnir lå på sit guld. Sigurðr gravede en grøft [intet her om Odins råd i så henseende som i Völs.s] og stødte herfra sit sværd i Fáfnirs hjærte. Sigurðr sprang op af grøften; da de så hinanden, sagde Fáfnir [digtet begynder]: »Svend og svend, af hvem er du, svend, født, hvis sön er du, du som rødfarvede sværdet i Fáfnirs blod; det står mig i hjærtet«[2]. Herpå følger i prosa en oplysning om en døende mands overnaturlige åndskraft og om betydningen af en sådan mands forbandelser, når han vidste den forbandedes navn. Dette indsættes her for at forklare Sigurðs følgende svar, som går ud på at skjule Sigurðs eget navn: »Jeg hedder et ædelt dyr og har hverken fader eller moder«. »Af hvem er du da født?«; verset er mangelfuldt; den tabte del har indeholdt en bebrejdelse til Sigurðr for fejhed (jfr. Völs.s); derfor siger Sigurðr nu sit rette navn. Han har i et svagt öjeblik undladt at sige det af frygt for den forbandelse, Fáfnir muligvis vilde udstøde mod ham. Han ser det uheldige heri og viser sig straks i sin rette helteskikkelse. »Hvem æggede dig til dåden?« »Mit mod og mine hænder, og mit sværd hjalp til«. Fáfnir bebrejder ham hans faderløshed og at han — endnu ikke født — blev taget tilfange, men Sigurðr svarer ret træffende, at Fáfnir har selv fået det at føle, om han er bunden eller fri (v. 1—8). Fáfnir udtaler nu forbandelsen, idet han dog indskrænker sig til at gentage den til guldet knyttede (se ovf. s. 271); Sigurðr svarer med de mandige ord, at »engang skal enhver

---

1) Ang. dette digt henvises til: *Müllenhoff:* D. A. V, 363 f., *Niedner:* Edd. fragen 44 ff., *Symons*: Einleit. CCCXXIII, *Boer:* Untersuch. 98 ff., *Cederschiöld:* Minnesskrift 31 f., *Polak:* Sigfridssagen 21 f., *Heusler:* Jung Sigurð (s. 184), *Panzer:* Sigfrid 77 ff., *Ussing:* Heltekv. 68 ff., *Boer*: Album Kerrn. 79 ff.

2) Det er træffende ord og et fortrinligt udtryk for Fáfnirs stærke smærte og oprørte stemning.

dø«, hvorpå Fáfnir advarer ham mod uforsigtige sørejser, hvilket vistnok bör opfattes billedlig[1]) (9—11).

Herpå følger 4 vers (12—15), hvori Sigurðr giver Fáfnir 2 spörsmål, »da han er meget vis«, om forløsende norner og om den holm, hvor ragnarökskampen skal foregå. Disse vers har *Müllenhoff* (og flere efter ham) erklæret for uægte[2]). Heri har han sikkert uret. Det må ganske vist indrömmes, at Sigurðs spörsmål ikke synes at stå i nogen direkte forbindelse med sagnet, men derfor kan de godt have gjort det, skönt vi ikke nu kan forklare sammenhængen. I hvert fald er det i fuld overensstemmelse med oldtidens opfattelse af sådanne optrin, at Sigurðr, der ved, hvor vis Fáfnir er, benytter lejligheden, siden Fáfnir nu engang har indledet en — fredelig — samtale, til at berige sin viden; forholdet er noget lignende som ved Loke-Andvare (se ovf.). I formel henseende er versene behændig knyttede til det foregående. Fáfnir nævner *norna dómr* i v. 11, og nu spörger Sigurðr i tilslutning dertil, hvilke norner det da er, som står i nöje forbindelse med menneskets liv. V. 16 er et overgangsvers, hvori Fáfnir mindes sin tidligere magt og vælde, men Sigurðr svarer, at ingen kan overgå alle (17). Lignende indhold har v. 18. 19. Fáfnir giver nu Sigurðr det råd, at rejse hjem og lade guldet ligge, men Sigurðr erklærer, at guldet vil han have (20. 21). Fáfnir udtaler endelig, at Reginn har voldet hans død og at han også vil volde Sigurðs død [det gjorde Reginn også, skönt indirekte] — »nu må Fáfnir lade sit liv; din kraft blev nu den störste« (v. 22)[3]). Dermed dør Fáfnir. Prosast. 3. meddeler, at Reginn, som imidlertid helt var forsvunden, nu kommer tilbage. Han jubler over det skete og ønsker Sigurðr til lykke (v. 23). De følgende 3 vers (24—6) indeholder en samtale mellem Reginn og Sigurðr, hvori Sigurðr klart udtaler, at det er Reginn selv, der har opfordret ham til at dræbe Fáfnir. Reginn drikker Fáfnirs blod (prosast. 4) og siger, at han vil gå hen at sove (v. 27). Herpå følger atter 3 vers (28—30[4])) af

---

1) Det skal dog bemærkes, at fremstillingen i Snorra-Edda intet ved om en af Sigurðr udført faderhævn (I, 358), men lader Sigurðs første gærning være den, at dræbe Fáfnir. Hvis man turde antage, at dette var en anden form af sagnet, vilde dette vers finde sin fortræffelige forklaring i Sigurðs — senere — sørejse og den rasende storm, han på denne overfaldtes af.

2) Deut. alt. V, 160. 364, jfr. *A. Edzardi:* Germania XXIII, 314—15.

3) Om disse vers se *Boer:* Album Kerrn.

4) V. 31 er en interpolation, se *Bugge* i Aarb. f. nord. Oldk. 1869.

et lignende indhold som 24—6. *Müllenhoff* har villet[1]) flytte disse vers (+ 31) til foran v. 26, men deri har han ikke ret; de skal derimod sættes efter dette vers, hvorved sammenhængen bliver bedre; jfr. tilsvarende sted i Völs.s. kap. 19; der er så et vers udfaldet mellem v. 26/28.

Prosast. 5 (efter v. 31) meddeler, at Sigurðr tog Fáfnis hjærte og stegte det (efter Regins opfordring); han rørte ved hjærtet med sin finger og puttede den i munden, hvorved slangens blod kom i berøring med hans tunge, og nu forstod han fuglerøst. Han hørte nogle gråmejser[2]) kvidre i krattet. Alle de følgende vers (32—44, med undt. af 39, som er Sigurðs egne ord, hvori han udtaler sin beslutning om at dræbe Reginn, tilskyndet dertil af fuglene) er fuglenes ord og råd til Sigurðr, som særlig går ud på, at han skal dræbe Reginn, der pønser på at tage ham af dage, og derpå begive sig til Gjuke. Disse vers er i forskelligt versemål; 34. 37. 38 er i ljóðaháttr, medens 32—3, 35—6, 40—44 er digtede i fornyrðislag. *S. Grundtvig* var af den mening, at der i det hele var 3 fugle, der afvekslende talte, og at hver af disse sang med sit næb[3]). »Efter de to rolige, beskrivende og berettende kviðuháttr's [ɔ: fornyrðislags] vers 32 og 33 følger det hvasse råd i v. 34 i ljóðah., hvorpå atter de to første fugle have ordet i 35 og 36, men så høre vi på ny det samme hvasse næb i v. 37—38 som för i v. 34... Jeg ser heri en bevidst og smagfuld anvendelse af de versearter... og ikke — hvad nogle have ment (se N. M. Petersen, Danm. hist. i hedenold, 2den udg., III, 293) — en tilfældig blanding af stumper af forskellige digte«[4]).

Så tiltalende som *Grundtvigs* forklaring end kunde være, må man dog give *N. M. Petersen* ret, når han mener, at her foreligger stumper af forskellige kvad. Jeg må her bestemt antage en sammenblanding af kvad ligesom i »Reginsmál«[5]). *Grundtvigs* opfattelse af en modsætning mellem de enkelte fugle er næppe rigtig, da de 'rolige' fugles vers (f. ex. 36) indeholder den samme opfordring som de andres, nemlig den at dræbe Fáfnir[6]). En sådan af-

[1]) Deut. alt. V, 160 not. 365. Jfr. *Heinzel:* Zschr. f. d. öst. Gymn. 1892, 46.
[2]) Se herom *Fr. Grundtvig:* Løsningsstenen 119—21 anm., særlig slutningen.
[3]) Hertil har *Müllenhoff* sluttet sig D. A. V, 366.
[4]) Sæmundar-Edda² s. 229. Jfr. *Niedner:* Edd. frag. s. 47.
[5]) Således *Edzardi* Germania XXIII, 319. *Symons:* Zeitschrift für deut. Phil. XXIV, 12.
[6]) Dette må jeg fastholde overfor *Niedner:* Edd. frag. 49 og overfor *Boer:* Sigrdrm. s. 291. Jfr. *Cederschiöld:* Till Fáfnismál s. 34.

veksling i versemål (hvilke Grundtvig synes at tillægge visse egenskaber, som de sikkert ikke har haft) er også i eddakvadene fuldstændig uhørt. Den forskel der er på de forskellige 'næb' beror på forskellige digtere[1]).

Til Fáfnismál hører kun ljóðaháttsversene 34. 37—8, hvortil så 39 slutter sig som et afsluttende vers. V. 34 og 38 er åbenbart af samme 'næb', da de begynder bægge på samme måde. Her forudsættes der kun to fugle i overensstemmelse med den billedlige fremstilling på Ramsundsklippen[2]). De andre vers forudsætter derimod 3 fugle (jfr. *yðvar systra* i v. 35, hvilket ikke behøver at ændres til *ykkar s.)*; herefter hører 32 og 36 til samme 'næb'. Dette vilde være i overensstemmelse med den billedlige fremstilling på Hyllestadkirkens portal.

Angående v. 40—44 har der været og er der en stærk strid. *Symons* har udtalt om dem, at de tilhører et yngre udviklingstrin på grund af de deri indeholdte spådomme, det er dog, ret beset, egenlig ikke meget af spådomme deri, men meget mere en beskrivelse af faktiske tilstande. Jeg tror, at forskerne har gjort sig disse vers altfor vanskelige. Apriori vilde det, da der her i fornyrðislagsversene er tale om 3 talende fugle, være tiltalende, at fordele versene, der, vers 36 iberegnet, netop er 6, på de 3 fugle. Men på grund af sammenhængen i v. 40—41, der bægge handler om Gudrun — således *Symons* og *Ussing* utvivlsomt rigtig — og de 3 sidste ligeså utvivlsomt om valkyrjen på Hindarfjæld, måtte man snarest tillægge den 2. fugl v. 40—41 og den 3. fugl de øvrige 3, eller i alt fald forudsætte to fugle talende i disse vers. Når *Niedner* spørger, hvorfor fuglen(e) overhovedet nævner Brynhild (hvad de kunde have ladt være med[3])), mener jeg det sker i kraft af, at den episode var så fast knyttet til Sigurðsagnet, at en digter overhovedet ikke mente at kunne udelade den. Dette synes mig selvindlysende. Ligeså sikkert forekommer det mig at være, at fuglen taler i en advarende tone, især i de sidste 4 linjer; her siger fuglen: »fyrstesönnen kan ikke bryde Sigrdrífs[4]) sövn på grund af

1) Jfr. *B. Symons* i Paul-Braune: Beiträge osv. IV, 172 not.

2) Jfr. *C. Säve:* Sigurdsristningarna 1868. *Cederschiöld* antager, at disse vers er dubletter.

3) Jfr. *Symons:* Sigfrid u. Brunhild s. 14.

4) Jeg opfatter dette som navn; iøvrigt vilde forståelsen blive den samme, selv om man med *Symons* opfatter ordet som appellativum (»valkyrjens«). Jfr. tanken i Fjölsv. (v. 4 f. eks.).

nornernes skæbne«. Fuglen fortier, at der dog kan være én, der kan göre det. Fuglene går ud fra den fremtidige tilstand, at Sigurd bliver gift med Gudrun. Man kan kritisere digteren for mulig ikke at have været heldig her, men om hans mening synes der mig ikke at kunne være tvivl. Når *Heusler* har udtalt (i Jung Sigurd) at v. 40—44 var »løse vers«, må jeg på det bestemteste afvise denne opfattelse, og i det hele enhver tanke om »løse vers« i denne sammenhæng og overlevering[1]). Iøvrigt er Heuslers udvikling (i denne afhdl.) af vigtighed for sagnets historie, men hans teori om et »liederheft« (s. 182 f.) kan jeg ikke göre til min. *Mogk* har (Litt. gesch.) foreslået at flytte v. 41 til efter v. 44. Det kunde lade sig høre.

I det sidste prosast., hvorom straks mere, siges Sigurðr at have begivet sig til Fáfnis leje, taget alt hans guld og kostbarheder og læsset det på Grane.

Dette digt er helt igennem og omtrent i den skikkelse, som vi nu har det, benyttet i Völs.s. kap. 18 og 19. Dog findes der her intet, som svarer til v. 18. 19. Mellem v. 15 og 16 synes sagaen at have haft et vers af lignende indhold som 22_{1-3}, i steden for hvilket vers sagaens forfatter vistnok har haft andre. Heller ikke findes i sagaen noget, der svarer til v. 24. 26. 27. 31. 38; her foreligger der en bevidst sammendragning. Indholdet af v. 40—4 sættes vistnok vilkårlig mellem indholdet af v. 35 og 36.

Dette digt (ɔ: det egenlige Fáfnismál) er intet første rangs digt. Det er temmelig prosaisk og tört-belærende; nogen poetisk flugt er der næppe tale om. Den psykologiske skildring af de 3 deri forekommende personer er derimod dygtig og konsekvent. Sigurðr er, som bemærket, et öjeblik svag og vaklende, men også kun et öjeblik; straks efter og hele tiden siden viser han urokkeligt mod og fasthed, forbunden med en vis overlegen ro og sindighed; som en direkte modsætning til ham fremtræder Reginn som en gennemgående fej og ildesindet person, der selv intet tör uden at hidse andre; dertil er han rådvild og snaksom; i hvert fald viser han sig således, skönt hans adfærd mulig skal opfattes som forstillelse, hvorved han vil føre Sigurðr bag lyset. Reginn får således ikke læserens sympati. Denne kan derimod, i hvert fald til en vis grad, ikke nægtes Fáfnir. Der er noget ved hans væsen, som kaster et forsonende skær over ham og hans tidligere udviste slethed.

---

1) Således også *Panzer:* Sigfrid s. 104.

Han har åbenbart én — meget stor — fejl: grænseløs griskhed. Han under ikke sin fader og ikke sin broder noget af guldet, medens han lever, og han under ikke Sigurðr det, selv efter at han er død og ikke kan nyde det mere. Heri viser sig hans havesyge på det höjeste punkt. Det er derfor han fraråder Sigurðr at bemægtige sig guldet. Således er han sig selv lig, til han opgiver ånden. Derhos mærker vi hos ham en vis behersket vemodig ro, idet han med ordene: »din kraft blev nu större end min« indrömmer, at »ingen kan overgå alle« (17.6).

Digtet hører sikkert ikke til de ældre kvad, men er dog uden tvivl ældre end o. 1000. Derfor borger en udtale som *vreiðr* (7. 17. 30); dette tyder også, og det med temmelig stor bestemthed, på, at digtet er norsk. Der er i digtet næppe ellers noget, som i så henseende er afgörende, da »dér kan jeg vænte ulven, hvor jeg så dens øren« er et ordsprog, som også var almindeligt på Island (medbragt fra Norge).

4. **Sigrdrífumál.** En umiddelbar fortsættelse af det sidste prosast. i Fáfnismál danner ifølge hdskr. indledningsprosaen til det digt, som i almindelighed efter papirhåndskrifter kaldes *Sigrdrífumál*[1]). I dette prosast., som i udgaverne stilles lige foran digtet, fortælles, at Sigurðr red op på Hindarfjall og dér fandt en luende skjoldborg; derinde sov et menneske i fuld rustning. Sigurðr tog hjælmen af den sovendes hoved; da opdagede han, at det var en kvinde. Han rister nu brynjen af hende med sit sværd; hun vågner. Da hun slog öjnene op, så hun Sigurðr og sagde: »Hvad bed min brynje? hvem befriede mig for den blege sövn?«[2]) »Det er Sigmunds sön og hans sværd (der har ristet din brynje og vækket dig). Nylig stod der en kamp (med Fáfnir)«. Dette (første) vers er i fornyrðislag og kan ikke have hørt til Sigrdrífumál, da dette digt er i ljóðaháttr; det har formodenlig hørt til samme digt som fornyrðis-

---

1) Det fortjæner at bemærkes, at valkyrjens navn er egenlig ikke *Sigrdrífa* (svagt fem.), men *Sigrdríf*, *-ar;* gen. *-drífar* står som den oprindelige form i Fáfnismál 44.5, hvor en ændring er uberettiget og unødvendig. Ang. digtet kan henvises til tidligere anførte skrifter og afhandlinger samt *Boer:* Sigrdrífumál u. Helreið i Zs. f. deut. Phil. XXXV, *Symons:* Sigfrid u. Brunhild sst. XXIV, *Golther:* Studien zur germ. sagengesch., *Ussing:* Heltekvadene s. 92 ff.

2) *Schwentners* forklaring af orig.s udtryk (Beiträge 43, 349) er fuldkommen umulig.

lagsversene i Fáfnismál (og Reginsmál?); herfor taler særlig Sigurðs hentydning til det nylig stedfundne drab.

Herpå følger 3 vers i ljóðah. med et lille prosast. mellem v. 2 og 3: Sigurðr satte sig ned og spurgte den af ham vækkede kvinde om navn. Hun tog et horn og gav ham en mindedrik. *Müllenhoff* har rigtig påvist, at v. 2 oprindelig må have stået efter v. 4. Så får vi disse smukke og logisk efter hinanden følgende vers — Sigrdrif vågner og siger:

(v. 3) Hil dig dag,
hil jer dagens sönner,
hil jer nat og kvinder;
med venlige öjne
ser på os her
og skænker os bægge sejr.

(v. 4) Hil jer aser,
hil jer asynjer,
hil dig, frugtbare jord;
tale og forstand
giver os bægge to
og lægehænder, mens vi lever.

(v. 2) Længe jeg sov,
længe jeg blundet har,
lang er menneskers nød.
Odin det volder,
at ikke jeg kunde
bryde sövnens runer.

Denne digtets smukke begyndelse fortjæner tilfulde den ros, *Müllenhoff* har ydet den.

Herpå kommer digtets tredje og sidste prosast.: »Denne kvinde hed Sigrdrifa. Hun fortalte, at der var to konger, der havde kæmpet, den gamle af Odin begunstigede Hjálmgunnarr, men

den ene hed Agnarr
Auðas broder,
hvem intet væsen
vilde hjælpe[1]).

Sigrdrifa fældede — af medynk med Agnarr — Hjálmgunnarr, hvorfor Odin stak hende med sövntorn og bestemte, at hun skulde giftes — »men jeg svor på, at jeg kun vilde gifte mig med den, som aldrig kunde ræddes«. Sigurðr bad hende om at lære sig visdom. Sigrdríf svarer med et vers (5) i fornyrðislag, hvori hun siger, at hun giver ham et mindebæger fuldt af kraft og hæder, fuldt af sange, galdre og gammensruner. Dette vers har ikke hørt med til Sigrdrífumál, men vistnok tilhørt samme digt som v. 1. Det er indsat her i steden for et andet vers i ljóðah. af lignende indhold, og dette vers er netop v. 8, som bör læses straks efter v. 2 (rækkefølgen altså: 3. 4. 2. 8).

---

[1]) Om dette halvvers se nærmere under Helreið Brynhildar.

Resten af digtet, som det nu er, falder i to partier: v. 6—19 (÷ 8) og v. 20 til slutningen. *Müllenhoff* har i al korthed behandlet[1]) alle disse vers og udtalt den opfattelse, at kun v. 3. 4. 2. 5. 20. 21. hører det oprindelige digt til; alt det øvrige skulde så være lutter udvidelser og tildigtninger! Heri har *Müllenhoff* ikke ret. Hans mindre rigtige opfattelse ses klart deraf, at han siger, at den sidste del ikke indeholder noget som helst, der står i forbindelse med sagnet om Sigurðr og Brynhildr-Sigrdríf, men det er netop det de gör, som vi snart skal se.

Det skal her straks bemærkes, at digtet er i Völs. s. kap. 20 og 21 benyttet, ja der anføres deraf v. 3—21 (÷ 13_{7-10} og 14) vistnok af den grund, at sagaens forfatter ikke har ment, at en prosaisk gengivelse af dem var mulig på grund af deres indhold. Sagaens forfatter ses imidlertid at have haft en anden rækkefølge af versene end cod. reg., nemlig: 5. 6. 10. 12. 7—9. 11. 13_{1-6}. 15—21.

En anden omstændighed, som her skal bemærkes, er, at efter v. 29_2 begynder den store lakune i cod. reg.; resten af Sigrdrífumál haves — dog ikke aldeles fuldstændig — kun i papirhåndskrifter, men *Bugge* har i sin ekskurs til digtet påvist, at denne rest utvivlsomt er ægte[2]). Metrikken har tilfulde stadfæstet Bugges mening. Hvorfra disse vers stammer, vides ikke, og det vil vel aldrig opklares. Måske fra en papirafskrift, tagen medens cod. reg. ikke var så mangelfuld som nu.

Digtets første afsnit, som der efter dets nuværende skikkelse kunde tales om, består af v. 6—19 (÷ 8). Heraf handler v. 6—13 (÷ 8) om brugen og nytten af de forskellige runer, som man må kunne, for ved hjælp af dem at virke til bedste for sig selv og andre[3]). Der nævnes sejrruner, ølruner (mod kvindesvig ved drikkelag), bjærgeruner (ɔ: forløsningsruner), brændingsruner (for at redde skibe), grenruner (lægedomsruner), taleruner, huruner (visdomsruner). V. 13_{7-10} og 14 (om Mimishoveds første ord) er en interpolation; de mangler i Völs.s.

---

1) Deut. alt. V, 160—2. Jfr. *Symons*: Zts. f. d. Phil. XXIV, 18; i Einleitung s. CCCXXII har han erklæret, at han er vendt tilbage til Müllenhoffs opfattelse. Jfr. *Heusler*: Die lücke s. 6.

2) Jfr. *Th. Möbius*: Zeitschr. f. d. Phil. I, 394.

3) Om disse vers jfr. *M. Olsen*: Festskr. til A. Torp (de antages at være interpolerede). Om dem og hele afsnittet se også *Boer*: Sigrdrífum. osv. s. 324 ff., hvor dog meget er urigtigt opfattet.

V. 15—17 handler derimod om steder, hvorpå runer fandtes ristede (»man [han, hvem?] sagde, de var ristede på skjoldet foran den skinnende guddom [solen], på Árvaks og Alsvinns [solens hestes] hov« osv. osv.) og disse vers er affattede i fornyrðislag. V. 18 (i ljóðah.): »Alle var de skrabede af, som var ristede på... De er hos aser, de er hos alfer, nogle hos vise vaner«. Her er ingen sammenhæng med det foregående. Til slut kommer så et vers (19), hvor der igen tales samlet om bogruner, bjærgeruner og alle ølruner.

Det forskellige versemål og den løse sammenhæng mellem de enkelte vers og partier er tilstrækkelig oplysende om hele dette stykke om runerne. Desuden må bemærkes, hvad der er af stor betydning, at Sigurðr aldrig senere gör brug af disse runer; runer spiller overhovedet aldrig nogen rolle i hans senere liv, og dette måtte dog være tilfældet, hvis Sigrdrífs runeundervisning skulde have nogen betydning.

Hele stykket har aldrig haft det mindste med Sigrdrífumál at göre. Det vilde også være enestående, om digtet bestod af to rækker: runer **og** råd, istedenfor det ene eller det andet. Det, som har bevirket optagelsen af dette runeafsnit, som i og for sig har en ret stor betydning, er imidlertid let at se. Det er slutningen af v. 5, særlig ordet ***gamanrúnar*** (hvoraf mindebægeret var fyldt) i den sidste linje, der, ligesom en magnet, har trukket runeversene til sig[1]).

V. 20—1 er overgangsvers fra digtets begyndelse (de første vers), hvori Sigrdríf tilbyder Sigurðr 'sigen eller tien', men han vælger at høre alle hendes 'kærlighedsråd'.[2])

Herpå følger 11 råd. Hvert vers begynder med: »Det råder jeg dig som det 1., 2.« osv. Foruden disse vers findes der 5 vers (25. 27. 30. 34. 36), der ikke begynder på denne måde; de er, ligesom tilsvarende vers i Háv. IV og VI, senere indskud; de består kun af unødvendige forklaringer og tilföjelser til tanken i de nærmest foranstående vers. I Völs. s. findes alle versene, med undtagelse af v. 36, frit gengivne; v. 23 og 32 er her ombyttede; det er let at se hvorfor; det er (tal)ordene *annat* og *átta* (der bægge be-

[1]) Sål. også *Symons*: Sigfr. u. Brunh. 18.

[2]) *Boers* besynderlige opfattelse (Sigrdrm. 295) af disse vers og de talende mener jeg ikke behøver nogen gendrivelse; det er ikke let at se, hvad den slags hypoteser som den pågældende skal göre godt for (den kvinde der taler, skal være en völve!).

gynder med en vokal, der i bægge tilfælde er rimstav), som er ombyttede.

Det første råd er, at »være uden svig mod sine frænder og ikke hævngærrig«. Dette sigter åbenbart til forholdet mellem Sigurðr og Gunnarr, det tillidsforhold, som navnlig bestod sin prøve (fra Sigurðs side), den gang Sigurðr på Gunnars vegne friede til Brynhildr.

Det andet råd: »ikke at aflægge nogen ed, medmindre den er sand [d. v. s. en sådan, som kan og skal holdes], ti grumme er følgerne af brud på løfter«: Dette sigter vel til fostbrødreeden.

Det tredje råd: »ikke at have ordstrid med uforstandige folk«. Muligvis har dette råd hensyn til en tingstrid, som Sigurðr har haft; i så henseende kan der mindes om, at Sigurðr efter én form af sagnet blev dræbt på et ting.

Det fjærde råd: »ikke at gæste en troldkyndig kvinde, som bor på ens vej, men hellere rejse forbi«, og det femte: »ikke at lade smukke kvinder göre for stærkt indtryk på sig« advarer Sigurðr så åbenbart for den troldkyndige Grímildr, som gav ham glemselsbægeret, og den smukke Guðrún Gjukedatter, at derom kan der ingen tvivl være.

Det sjætte råd: »ikke at kives med drukne mænd« ved vi ikke hvortil sigter. Er det i slægt med det 3. råd?

Det syvende råd: »heller at kæmpe med sine fjender, end at lade sig indebrænde« er vistnok en almindelig regel for én, der vil være og gælde for en helt.

Det ottende råd: »at tage sig i agt for falskhed og ikke lokke en kvinde til gammen« sigter igen åbenbart til Grímildr og Guðrún.

Det niende råd: »at bjærge døde mænd, hvor man finder dem på jorden« har intet tilsvarende i sagnet, således som vi kender det.

Det tiende råd: »ikke at lide på en *vargdrope's* (freds)løfter eller troskab«. Ordet *vargdropi* betyder egenlig en sön af en fri kvinde og en fredløs mand. Den, der dræbte Sigurðr, Guttormr, kaldes Gunnars og Høgnes broder (Sig. kv. sk. 20), men han siges tillige udtrykkelig ikke at have været Gjukes sön (Hyndluljóð 27). Med *vargdropi* menes sikkert Guttormr, men vi ved ikke, hvorledes ordet egenlig er at forstå.

Det ellevte råd: »at tage sig i agt for svig fra sine venners side« er et afsluttende og sammenfattende råd, der tydelig sigter

til forholdet mellem Sigurðr og Gjukungerne. Her tilföjer Sigrdríf desuden særdeles betegnende: »Jeg aner, at fyrstens [dit] liv ikke vil blive langvarigt. En stærk strid er opstået«; stridens anledning, mødet mellem Sigurðr og Brynhildr og det deraf følgende kærlighedsforhold, er begyndt, men det var det første skridt henimod ulykke og undergang.

Råd 1. 2. 4. 5. 8. 10. 11, i alt 7 og rimeligvis ét til (3), vedrører altså Sigurðs fremtidige liv og forhold.[1]) Heraf er det klart, hvor urigtigt og overilet *Müllenhoffs* förnævnte dom er. Der er intet som helst, der taler for, at han her ret; tværtimod, det skulde være underligt, om der af det oprindelige digt kun skulde være omtr. 5 vers tilbage og a l t det øvrige skulde være indskud. Netop den omstændighed, at flertallet af rådene sigter til Sigurðr selv, er det sikreste bevis for, at de hører til det oprindelige digt.[2])

Digtet har næppe sluttet med trolovelse mellem valkyrjen og Sigurðr.

Med hensyn til det land, hvor digtet er blevet til, er v. 26 af en afgörende betydning. Heri omtales *fordæður* på en höjst ejendommelig både og som noget ganske almindeligt og viser således bestemt hen til N o r g e. Y n g r e end o. 1000 er digtet sikkert ikke, men det tör ikke sættes höjere end til århundredets sidste fjærdedel. Fra fremstillingens og tonens side kan det næppe være så gammelt som de ældste heltekvad.

Anm. De u æ g t e vers i digtets sidste halvdel (25. 27. 30. 34. 36). Det første af disse er knyttet til det råd, ikke at strides med dumme folk; det opfordrer til »dagen efter« at dræbe den, man har haft en ordstrid med og som har udslynget falske beskyldninger; ellers vil man blive anset for at være blødagtig. Dette hårde råd stemmer ikke med den milde ånd, som ellers råder i Sigrdrífs råd. Herimod strider ikke 31, ti dér er rådet: ved kamp at redde sig fra at blive indebrændt. — V. 27 er et aldeles overflødigt vers; det står i ingen logisk forbindelse med det øvrige. Der tales her om forsigtighed i kamp, ti ofte s i d d e r d e r o n d e k v i n d e r ved vejen. — V. 30 handler i al almindelighed om drikkens skadelighed, en unødvendig udvidelse af hvad der kort og kraftigt er udtrykt i det foregående vers. — V. 34 giver så detaljerede forskrifter for behandlingen af en død, at det er meningsløst at lade Sigrdríf give dem, medens v. 33 i al korthed og dog så tydelig, som ønskeligt, råder til at »bjærge lig«. hvor man så finder dem. Den, der har forfattet 33, kan ikke have tilföjet 34. Dette vers er da også i en anden henseende mistænkeligt, idet det sigter til den kristelige begravelsesmåde. — V. 36 er igen en ud-

---

1) Hvad *Boer* (Sigrdrm. 296) har anført herimod er ikke meget rammende, men jeg må her give afkald på yderligere diskussion.

2) Ang. valkyrjen—Brynhild kan bl. a. henvises til *Heusler*: Die lücke, 2. afsnit.

videlse af det lige foranstående vers. — Om disse vers er tagne fra andre digte eller om de er tildigtninger til dette kvad, er næppe muligt at afgöre.

5. **Brot af Sigurðarkviðu hinni meiri** og lakunen i cod. reg. Som ovenfor bemærket, mangler slutningen af Sigrdrífumál fra 29.₃ af i cod. reg. på grund af en större lakune i denne. Efter denne lakune haves 19 vers og et prosast., der har dannet slutningen af et kvad, hvis navn vi kun kan slutte os til. I Völs. s. haves et vers, som efter al rimelighed har hørt til dette digt[1]); men foran dette vers hedder det: *svá segir í Sigurðarkviðu.* Vi vil altså kalde det således.

Det første bevarede vers(brudstykke) er åbenbart Högnes ord til Gunnarr og spörsmål, hvorfor han vil dræbe Sigurðr. Dette genfindes i Völsungas. midt i kap. 30. I dette kapitels første del er Sigurðarkv. skamma benyttet. Kap. 23—29 må bero på tabte kvad (kap. 22 indeholder Sigurðs beskrivelse efter Þiðrekssaga). Disse kap. handler om Sigurðs ankomst til Heimir i Hlymdale og ophold dér (kap. 23.), om Sigurðs og Brynhilds møde sammesteds (kap. 24), om Gjukungerne og om Gudrúns dröm, som Brynhildr tyder, og hvorved hun forudsiger sin ulykkelige skæbne (kap. 25), om Sigurðs ankomst til Gjuke og hans giftermål med Guðrún (kap. 26), om Gunnars frieri til Brynhildr, Sigurðs ridt igennem vaverluen (herom anføres to vers i fornyrðislag), Gunnars og Brynhilds bryllup (kap. 27), om Brynhilds og Guðrúns ordstrid (et vers anføres i fornyrðislag; kap. 28), om Brynhilds sorg og hendes bebrejdelser mod Gunnarr, Sigurðs og Brynhilds samtale (derpå et vers i fornyrðislag med nævnte overskrift), Brynhildr sværger at ville hævne sig (kap. 29).

Nu haves et kvad, som hedder *Sigurðarkviða hin skamma;* dettes indhold svarer til Völs. s. kap. 26—29; i begyndelsen er det meget kortfattet, men senere mere udførligt, særlig om Brynhilds samtale med Gunnar og hendes forberedelser til døden. Dette digt består, tiltrods for sit navn (»det korte«), af o. 71 vers. Der må have været et andet digt, som, hvad længde — og tildels indhold — angik, overgik dette og må have været betydelig længere, altså en *Sigurðarkviða hin meiri*[2]). *S. Bugge* har vistnok ret, når han i sin anmærkning hælder til den mening, at netop *Brot* osv. er det kvad, som har dannet modsætningen til »Det korte Sigurdskvad«. Dette

---

1) Se *Bugges* anmærkning til digtet (s. 237).
2) Jfr. *A. Edzardi*: Germania XXIII, 180.

Brot osv., sammenholdt med Völs. s., giver os fuld anledning til at antage, at »Sigurðarkviða hin meiri« har behandlet omtrent det samme æmne som Sig. kv. sk., men fremstillet mere udførlig, især hvad der i al korthed behandles i det sidstnævnte digt. Forholdet mellem disse to kvad har rimeligvis været af en lignende art som forholdet mellem Helg. hund. I og II (Völs. kviða forn.) eller mellem Atlakviða og Atlamál. Det kan antages, at Sig. kv. meir. har, ligesom Sig. kv. sk., begyndt med indholdet af Völs. s. kap. 26; sagaens fremstilling er så vidtløftig, at den ikke kan bero på Sig. sk.[1]). Men digtet kan i og for sig have begyndt på et tidligere trin i Sigurðs liv end nævnte kapitels fremstilling.

Hvis dette er rigtigt, hører de 4 vers, som findes i sagaen (se ovf.), til dette digt, Brot osv. (det större Sigurdskvad); de er, ligesom dette, i fornyrðislag og ligner det i det hele taget.

Brudstykket begynder, som bemærket, med slutningen af et vers, hvori Högne spörger Gunnarr, hvorfor Sigurðr skal tages af dage. Gunnar svarer derpå, at Sigurðr har brudt alle eder, men Högne erklærer, at det er Brynhildr, der ægger Gunnarr til fjendskab mod Sigurðr, fordi hun ikke under Guðrún at være gift med denne (v. 1—3). Imidlertid må Högne antages at gå ind på Gunnars plan, ti v. 4 handler om forberedelser til drabet. Sigurðs drab fuldbyrdes borte fra hjemmet (ude i skoven?). Da brødrene nu kom hjem, spurgte Guðrún dem om Sigurðr; de fortæller, at han er død (v. 6—7). Brynhildr ønsker dem til lykke med bedriften (8—10); Guðrún bebrejder hende dette og forbander Sigurðs banemænd (11). Om aftenen er der drikkelag; Gunnar er ængstelig i anledning af, hvad en ørn og en ravn skreg i træet, da de red hjem (et ondt varsel, 12—13). Lidt för dag vågner Brynhildr med sorgfuldt sind, hun vil dø (14—19). Brynhildr fortæller Gunnarr, hvorledes det hele hænger sammen, at Sigurðr var fuldstændig uskyldig og pletfri: »Sårvånden [sværdet], med guld indlagt, lod den herlige konge ligge imellem os; ild brændte udvendig i æggen, indvendig var den vædet i edderdråber« (v. 19, sidste v.). Sigurðr har altså ingen eder brudt, hvorimod det er Gunnarr, der har brudt sine. Nogle mener, at der mangler noget i slutningen, hvad der dog vist ikke er tilfældet.

---

[1]) Om digtet se *Müllenhoff*: D. A. V, 367 ff., *Neckel*: Beitr. 345—48, *Symons*: Einleit. CCLXXIV, *Boers* afhdl. Sigrdrífumál u. Helreið, Untersuchungen I og III.

Digtet er vanskeligt at bedömme, men dets forfatter har haft en levende forståelse af den personlige karakter; dette gælder især Brynhilds, der er psykologisk træffende og storladent skildret.

Efter digtet følger et prosast., hvori forskellige beretninger meddeles om Sigurðs død: »nogle siger, at han blev dræbt sovende i sin sæng [således i Sig. sk.], men tyske mænd fortæller, at de dræbte ham i skoven [således Þiðrikssaga], og således fortælles det i det gamle Guðrúnskvad, at Sigurðr og Gjukes sönner var på tinge, da han blev dræbt. Men derom er alle enige, at de sveg ham mod tro og love og dræbte ham liggende og intet ondt anende«.

Af digtbrudstykket er v. 1. 2. 4. 6. 7. benyttede i Völs.s kap. 30 (beg. og slutn.), hvor v. 4 endogså findes anført, ganske vist i en forskellig redaktion.

Om digtets alder lader sig kun sige, at det rimeligvis hører det 10. årh. til, men vistnok dets sidste del.

6. **Goðrúnarkviða.** Denne titel findes i hdskr.; ofte föjes i udgaver *hin fyrsta* til. Digtet indledes med et lille prosast., der i hdskr. danner en direkte fortsættelse af det foregående kvads slutningsprosa. Indholdet heraf er ligefrem hæntet fra begyndelsen af digtet. Dette er i det hele velbevaret med nogle få indskud (7. 24_{9-13}). Det er ikke benyttet i Völs. s.[1])

Guðrún beredte sig til at dø, da hun sad sorgfuld ved Sigurðs lig; hun græd ikke og klagede ikke som andre. Alle søgte at trøste hende, mænd og kvinder, blandt andre hendes søster Gjaflaug, ved at fortælle hende om deres egne sorger — »dog kunde Guðrún ikke græde« (1—11). Da gav Gollrönd Gjukes datter det råd at fjærne ligklædet, som dækkede Sigurðs lig; hun gjorde det derpå selv og drejede Sigurðs blodige hoved henimod Guðrún (v. 12. 13). Da så Guðrún én gang havde set på Sigurðs lig, »sank hun ned mod puden, håret løsnedes, kinden blussede, tåreregnen strömmede ned. Da græd Guðrún Gjukes datter, tårerne vældede frem med magt; gæssene skreg i gårdens hegn, de herlige fugle, som hun ejede«. Gollrönd taler om Guðrúns store kærlighed (17). Guðrún bryder ud i en vemodsfuld omtale af den prægtige Sigurðs helteskikkelse og manddomskraft, samt af det tidligere glade sam-

---

1) Om digtet se *Symons*: Einleit. CCCXXXV f., *Neckel*: Beitr. 295 ff., *Ussing*: Heltekv. 132 f., 141, *Boer*: Untersuch. III, 119 f.

liv med Sigurðr; til sidst omtaler hun Brynhildr som en ond vætte (v. 18—22). Brynhildr tåler ikke dette og hun udtaler en forbandelse over den, som har bevirket stemningsforandringen hos Guðrún (»den som dig imorges målruner gav«). Gollrönd befaler Brynhildr at tie, hun som altid har været fyrsters onde skæbne. Brynhildr kaster skylden på sin broder Atle (jfr. Sig.sk.) og hentyder til et tidligere ophold af Sigurðr hos Atle, hvor hun har set ham; »i anledning af det syn har jeg altid været ængstelig« (v. 23—6). Digtet slutter med en meget virkningsfuld beskrivelse af Brynhilds oprørte sind: »hendes öjne flammede, gift hun fnyste, da hun så sårene på Sigurðs legeme«.

I et slutningsprosast. fortælles, at Guðrún begav sig bort ud på ødemarker og derfra til Danmark, hvor hun i 7 år opholdt sig hos Tora Hakonsdatter, at Brynhildr tog sig selv af dage, »således som det fortælles i det korte Sigurðskvad«. Denne sidste bemærkning vedrører kun Brynhilds endeligt, hvorimod den første, om Guðrúns ophold i Danmark, er hæntet fra Goðr. kv. forn. (II).

Digtets störste betydning er nærmest af psykologisk art, idet det på den ene side beundringsværdig og klart viser Guðrúns sindsstemning efter Sigurðs død. Først betager sorgen hende med en isnende kulde; hendes hjærte er ligesom en tilfrossen kilde, ingen tåre kan vælde frem, intet ord kan komme over hendes læber. En ydre forandring, det umiddelbare syn af Sigurðs blodige legeme, bryder isen, presser blodet op i hendes kinder og tårerne ud af hendes öjne. Nu taler hun og da kun om Sigurðr og hans prægtige skikkelse. Hun udtaler sig stærkt mod sine brødre, og spår, at guldet vil volde Gunnars død.

Modsætningen imellem Guðrúns og Brynhilds karakter træder her klart frem. Guðrún viser sig som den elskende hustru og den blide kvinde, Brynhildr som den valkyrjeagtige kvinde, hos hvem den stolte, stærke lidenskabelighed har overtaget. Hun er ikke stum af sorg, men hun græder heller ikke, og dog er hendes hjærte såret til døden. Når Guðrún vækker en kærlig medfølelse hos læseren (tilhøreren), vækker Brynhildr en ophöjet sympati.

Digtet hører ikke til den ældre række af heltekvad. Det bedste bevis herfor er, at der i digtet findes et par steder ($1._{5-8}$ = Goðr. II $11._{5-8}$; Goðr. I 18 ≠ Goðr. II 2.), som med nogle forandringer er hæntede fra Goðrúnarkviða II, der netop kaldes »det gamle«.

Goðrkv. I må således være yngre end dette digt[1]) og kan som følge heraf næppe være ældre end fra det 10. årh.s sidste halv- eller snarere fjærdedel[2]). På den anden side står digtet i sproglig henseende fuldstændig på samme standpunkt som andre digte fra denne tid (former som *sáumk, knéum, séi, hverjan).* Også nye, ellers ukendte personer indføres.

Om dets hjem er der ikke meget direkte oplysende i digtet selv. Udtrykket *sunnanlands* (ɔ: i Tyskland) fører nærmest hen til Norge, da dette og lignende udtryk ikke kan have været almindelige på Island i en så gammel tid. Hermed synes at stemme, at jarle og jarlebrude, herser og þjóðann så ofte nævnes.

7. **Sigurðarkviða hin skamma.** Dette digt på o. 71 vers er fuldstændig bevaret uden indskud af prosastykker og med meget få interpolationer[3]). I hdskr. har det titlen: *kviða Sigurðar.* Men det er uden tvivl det samme digt, som i det foregående kvads slutningsprosa kaldes »det korte Sigurdskvad«, da det, som prosast. omtaler som stående i dette, kun genfindes i det kvad, vi her behandler.

Digtets indhold er temmelig vidtløftigt. Det er fra v. 6 af benyttet i Völs. s. kap. 30—1 og ligeledes i Nornagestsþ.

Det begynder med at omtale Sigurðs ankomst til Gjuke, hans fostbroderskab med Gunnarr og Högne, hans giftermål med Guðrún (v. 1. 2), Sigurðs frieri til Brynhildr på Gunnars vegne og i hans skikkelse (v. 4. 5). Dette er alt meget kortfattet; jfr. hvad der för blev bemærket om forholdet mellem dette digt og Brot. Brynhildr sværger [ɔ: efter at hun er bleven gift med Gunnarr og har fået hele bedrageriet at vide] at ægte Sigurðr eller også skal han dø (v. 6. 7). »Ofte gik hun, fuld af mén [onde hævntanker], hen over is og jökler, når det lakkede mod aften«, bitter ved tanken om Sigurðs og Guðrúns samliv. Hun opfordrer sin mand til at

[1]) Sål. f. ex. også *Ussing. Neckels* modsatte opfattelse er åbenbart urigtig.
[2]) *Müllenhoff* bedömmer (D. A. V 370) digtet ganske uretfærdig.
[3]) Ang. digtet kan især henvises til *Müllenhoff*: D. A. V, 373 ff., *Edzardi*: i Germania XXIII (1878), *Niedner*: Eddische fragen p. 55 ff., *Symons*: Sigfrid u. Brunhild 26 f., Einleit. CCCXXX, *Heusler*: Die lieder der lücke s. 82 f., *Neckel*: Beitr. 274 ff., *Boer*: Untersuch. I og II 105 f., 123, *Ussing*: Heltekv. 135 ff., samt til min afhdl. i Aarbøger 1897, hvor jeg har søgt at påvise digtets enhed. Jeg henviser hertil. Heusler og Ussing har sluttet sig til min opfattelse.

dræbe Sigurðr, hvis han ikke vil, at hun skal forlade ham og rejse bort til sit forrige hjem. Gunnarr er tvivlrådig, men ikke vilde han, at Brynhildr skulde forlade ham (v. 8—13). Han rådslår om sagen med Högne, som fraråder at bryde ederne; han beskylder Brynhildr for at være den egenlige ulykkesstifter. Da vil Gunnarr, at de skal ægge 'vor yngre broder' Guttormr til at dræbe Sigurðr, da han ikke har deltaget i nogen edsaflæggelse (v. 14—20). Han lod sig let ægge — »sværdet stod i Sigurðs hjærte«, men Sigurðr kastede sværdet Gramr efter ham og skar ham midt over (v. 21—3). Guðrún vågner i den blodige sæng og bryder ud i en lydelig klage, men Sigurðr, som endnu ikke har opgivet ånden, trøster hende; han siger, at det hele er Brynhilds værk — »hun elskede mig mer end nogen anden«. Guðrún stönner tungt og Sigurðr udånder (v. 24—9). Da lo Brynhildr for første gang, og så stærkt at hele huset genlød deraf, men Gunnarr irettesætter hende strængt (v. 30—2). I de følgende vers (33—41), der ikke er uden vanskeligheder, fortæller Brynhildr meget udførlig, hvorledes det er gået til, at hun — af Atle — blev tvungen til at gifte sig — ellers skulde hun miste alt sit arvegods. Hun valgte det første, at giftes med den formentlige Sigurðr — »en andens ringe vilde jeg ikke modtage«. Til sidst truer hun med at ville tage sig selv af dage, da hun kun vil være éns hustru. Gunnarr og andre søgte at afholde hende fra en sådan tanke, men forgæves, og Högne siger desuden, at man ikke skal forhindre hendes plan, »da hun altid vil være til ulykke og sorg« (42—5). Brynhildr forbereder sig til døden. Hun uddeler kostbarheder til sine folk, ifører sig sin guldbrynje [stadig valkyrjenaturen] og gennemborer sig med sit sværd (v. 46—52). Resten af digtet indeholder den døende Brynhilds sidste til Gunnarr henvendte ord; den består fornemmelig af en spådom om, hvorledes det vil gå med det fremtidige forhold mellem Guðrún og hendes brødre (at de vil forliges), om Guðrúns giftermål med Atle, om forholdet mellem Gunnarr og Atles søster Oddrún [jfr. Oddrúnargrátr], om Gunnars død i en ormegård, om Atles død, om Guðrúns ankomst til og giftermål med kong Jónakr, om Svanhilds ulykkelige giftermål med Jörmunrekkr og død — »da er Sigurðs hele slægt uddød«. Herpå udtaler Brynhildr sin sidste bön til Gunnarr, om hvorledes hun efter døden vil blive behandlet; hun vil brændes ved siden af Sigurðr med et blottet sværd imellem ham og sig som fordum, »da vi bægge besteg ét leje og kaldtes

ægtefolk« — »Meget jeg dig sagde, mere vilde jeg have sagt, dersom livets mål gav mig tid dertil. Stemmen svigter, såret bløder, sandt har jeg sagt, nu må jeg dø«.

Dette digts poetiske fortrin er ikke mange. Personernes karakter er noget anderledes opfattet her end i andre digte, men dog, som sædvanlig, konsekvent skildret. Mindre heldigt er det, at personerne i det hele er meget talende og stærkt ræsonnerende i modsætning til personernes optræden i andre digte. Dette karakteriserer digteren. Forholdet mellem Brynhildr og Sigurðr er det samme som ellers; de er her bægge lige rene og uskyldige, hvilket udtrykkelig fremhæves (v. 4. 5); det er den grumme skæbne, som skiller dem. Vi genkender Sigurðs ædle heltekarakter. Brynhildr er her mere elskovssyg, men ellers er hun den sædvanlige stolte og stærke kvinde, dog ikke helt uden vemodigt anstrøg. Derimod er Gunnarr ikke så sympatisk her som ellers. Han viser sig som en vaklende, rådvild og mindre ædel person — »Han vidste ikke, hvad der for ham var bedst og sömmeligst«. Han rådslår med Högne, der viser sig som den ædelmodige og retfærdige, der ikke vil svige Sigurðr; mod Brynhildr er han stræng og hård. Högnes råd fører til intet, og hans optræden griber således slet ikke ind i begivenhedernes gang; det kan derfor ikke ses, hvad der har bevæget digteren til at indføre Högne i digtet. Det ses, at forfatteren har kendt Brot (se herom nedenfor); her findes en — kortere — samtale mellem Gunnarr og Högne, hvor det ganske vist ikke udtrykkelig står, at Högne har sagt det afgörende ord, men det må han dog ifølge sammenhængen have gjort, ligesom det er ham, der efter drabet er den, som fører ordet.

Skönt digtet således har forskellige mangler med hensyn til komposition og opfattelse af de enkelte sagnmomenter, kan det dog ikke frakendes en vis kraft og höjhed på sine steder og psykologisk finhed (jfr. *Heusler* s. 87). Dets forfatter har ikke uden held søgt at sætte sig ind i sagnhistorien og ofte benyttet ældre digtes udtryk på en ret heldig og virkningsfuld måde[1]. —

Synderlig stor sagnhistorisk betydning har digtet ikke, navnlig da det er bygget over ældre digte; dog er der enkelte nye sagntræk deri. Det er blevet optaget i samlingen, fordi det så udførlig fortæller om Sigurðs og navnlig Brynhilds død.

[1]) *W. Ranisch's* udtalelser (Arkiv V, 170) om dette digts tilblivelse og beskaffenhed er dels for stærke, dels rentud forfejlede.

Der skal ikke meget til at indse, at dette digt i sammenligning med andre er af en forholdsvis temmelig sen oprindelse. De lange samtaler — Brynhilds vidtløftige spådomme om de mindste enkeltheder, — selve indholdets udtværede fremstilling f. ex. med hensyn til Gunnars sindstilstand (v. 13. 14), af Guttorms drab (23) osv., hvor ældre digte vilde have ladet sig nöje med korte kraftige enkeltstrøg, viser straks forholdet. Hertil kommer enkelte mindre »klassiske« udtryk som *Völsungr,* brugt som en slægtsbetegnelse.

Hvad der er endnu vigtigere er, at man finder i kvadet forskellige ord og udtryk, lånte fra andre digte[1]).

[1]) Således er hele udtrykket *Vǫlsungr ungi, es vegit hafði* åbenbart lånt fra *Reginsmál* 18_{3-4}, hvor *Völsungr* står i sin sædvanlige betydning som navn på Sigmunds fader, men forfatteren til Sig. sk. har misforstået udtrykket eller misbrugt det. Man indvende ikke herimod, at *Völsungr* oprindelig netop er et patronymicum (jfr. *Wælse* og *Wælsingas* i Beow.); den betydning var forlængst glemt i Norden, da Sig. sk. blev til. *Vön geng ek vilja vers ok beggja* (9_{1-2}) er en genklang af *vǫ̈n sé sú vættr vers ok barna* i Goðrkv. I, 23_{3-4}; *ok gullu við gæss í túni* (29_{7-8}) = Goðrkv. I, 16_{5-6}; *svá sló hún sváran sínar hendr* (25_{1-2} = 29_{3-4}) jfr. Goðrkv. I, $1._6$; *Edzardis* mening, at det er Goðrkv., som her har lånt fra Sig. sk. (Germania XXIII, 183 jfr. *Müllenhoff* D. A. V, 372; Boers bemærkning, Unters. 124 under teksten, beror på misforståelse) er sikkert urigtig, *Hló þá Brynhildr, Buðla dóttir, einu sinni af öllum hug* (30_{1-4}) = Brot 10_{1-4} (hvor dog l. 2 hedder: *bœr allr dunði*). *Gengu allir — hána at letja* (42_{5-8}) er en tydelig genklang af Goðrkv. I, 1_{1-4}; *mörgum manni at móðtrega* (45_{11-12}), jfr. Sigrdrífumál $30._3$; *þá vas á hvörfun hugr minn um þat* (37_{1-2}) jfr. *lengi hvarfaðak, lengi hugir deildusk* Goðrkv. II, 6_{1-2}; *hvarf [sér óhróðugr] andspilli frá* (46_{1-2}) ≠ *hvarf [’k ein þaðan] andspilli frá* Goðrkv. II. $11._2$; *hné við bolstri* ($48._1$) jfr. Goðrkv. I, 15_{1-2} (*þá hné G. hǫll við bolstri; þögðu allir — hugðu at ráði* (fejl for *við því?* 50_{1-2}) jfr. *þögðu allir við því orði* Brot 15_{1-2}; *sólar geisla* ($55._6$) = *sólar geisli* Goðr. hvöt $15._8$ (jfr. sammenhængen på bægge steder); *vaðin at vilja* ($57._5$) = Hamðismál $5._5$; *hana munu hefja hávar bárur* (62_{5-6}), jfr. *hófu mik [né drekðu] hávar bárur* Goðrhvöt 13_{5-6}; *Ala mun sér jóð erfivörðu, erfivörðu Jónakrs sonu* (for *sonum* 63_{1-4} efter *Bugges* rigtige rettelse) jfr. Goðrhvöt 14_{5-8} *ólk mér jóð erfivörðu* osv.; *eru Goðrúnar grœti at fleiri* (64_{7-8}) afspejler sikkert indholdet af den senere del af Goðrhvöt, hendes klage, jfr. udtrykket *Goðrún grátandi* osv. (9 f.); *mundu ı öngan ormgarð lagiðr* (59_{3-4}) jfr. Oddrgr. 28_{7-8} *(en í ormgarð annan lögðu), mjötuðr* $71._8$ = Oddrgr. $16._8$. Desuden minder udtrykket *ein sat hón úti* ($6._1$) om Völspá $2._1$ og *er hón vaknaði vilja firð* om Völ. kv. 12_3.

Hertil kommer hvad der ovf. (s. 70—71) er bemærket om Sigurðs forunderlige betegnelse som *húnskr, hinn húnski.*

Af alt dette fremgår med tilstrækkelig vished, at digtet ikke alene er yngre end det gamle Goðrunskvad, men også yngre end Goðrkv. I, som ikke er ældre end fra det 10. årh.s slutning, og Oddr. grátr. Sig. sk. kan således ikke være ældre end fra det 11. årh. På den anden side gör en sammenligning mellem kvadet og Grípisspá det klart, at dette sidste er betydelig yngre; når nu hertil kommer, at Sig. sk. har former som *séir* (31.10), *séi* (65.8), *féar* (36.8), og giver os en meget interessant kulturhistorisk beskrivelse af ægte gammel-nordisk begravelsesmåde, må digtet sættes til det 11. årh.s begyndelse eller ikke ret meget senere. Herfor taler også dets overlevering.

Ligeså sikkert er det, til hvilket land kvadet må henføres. Det er et grönlandsk digt. Dette fremgår allerede med sandsynlighed af det ovenomtalte ord *húnskr* og brugen deraf. Men af afgörende betydning er v. 8, hvor det hedder om den »af mén fyldte« Brynhildr, at hun hver aften går over is og jökler[1]). Det skal endvidere fremhæves, at i Atlamál hin grœnl. forekommer ordet *óvo* (v. 1.1), men det forekommer også i Sig. sk. 33,4, hvilket vistnok ikke er tilfældigt.

Der forekommer i Sig. sk. forskellige alderdomlige ord, som *drukku ok dœmðu* (2.5) *kynbirt* (22.7), *salkonur* (47.4, 50.7), *hroðit sigli, bók ok blæja* (49 6-7), *svelta* (= dø, passim), *valarift* (66.3); alle disse ord er sikkert optagne fra andre ældre digte.

Versformen i dette kvad er ofte temmelig fri, idet særlig 3-stavelseslinjer hyppig forekommer tilligemed sådanne 5-stavelseslinjer, som næppe er rigtige i fornyrðislag. En sådan uregelbundethed er her ikke tegn på nogen ælde, men den bliver let forståelig under forudsætning af, at digtet er grönlandsk; man kan let tænke sig, at teorien, verslæren, her aldrig blev så strængt og nöjagtig fulgt som i Norge og på Island.

8. **Helreið Brynhildar.** Dette lille digt på 14 vers findes også i Nornagestsþ., hvor dog et halvvers (7) fattes.[2]) Foran det

[1]) Se herom ovf. s. 70.

[2]) Ang. digtet kan henvises til *Müllenhoff*: D. A. V, 387 ff., *Symons*: Sigfrid u. Brunhild s. 20 f., Einleit. CCCXXXVII, *Boer*: Sigrdrífumál u. Helreið, Untersuch. III 111 f., *Neckel*: Beitr. 85 ff., *Ussing*: Heltekv. 113 ff., 134, *Golther*: Siegfried u. Niebelungen 203 ff.

står i cod. reg. et lille prosast., hvori det, efter Sig. sk., meddeles, at Sigurðr og Brynhildr blev brændte på to bål — »På vejen til Hel agede Brynhildr igennem en jættekvindes tun; denne sagde«. Herpå følger overskriften: *Brynhildr reið helveg,* hvorefter det almindelige og ret heldige navn *Helreið Brynhildar* senere er dannet. I Nornagestsþ. siges Brynhildr at have fremsagt digtet på vejen — forbi nogle klipper — til ligbrændingsstedet, men dette kan ikke være rigtigt.

Jættekvinden siger de to første vers, hvori hun forbyder Brynhildr at drage igennem sine »stenstøttede gårde« og laster hendes tidligere krigerliv og deltagelse i blodsudgydelser [Brynhildr altså her identisk med Sigrdrif]. Brynhildr svarer, at jættekvinden ikke behøver at göre hende bebrejdelser, ti hvor de to mødes, vil hun altid anses som den ypperste. Jættekvinden svarer atter med bebrejdelser, fordi Brynhildr har været til ulykke for så mange (v. 4). Herefter er Brynhildr den eneste, der taler, idet hun giver en kort oversigt over hele sit liv og skæbne. Hun begynder med at fortælle om den begivenhed, at en modig fyrste tog hendes og hendes 7[1]) »søstres« (=valkyrjers) svanehamme, hun var dengang kun 12 år gammel, da hun »gav den unge fyrste sin ed« (v. 6). Hvad dette er for en ed, er ikke ganske klart, men det nærmeste synes at være at antage, at det er en virkelig trolovelsesed. Denne »unge fyrste« er den unge *Auðu bróðir,* som nævnes i v. 8; han kæmper med en gammel mand, Hjálmgunnarr, hvem Brynhildr fælder mod Odins vilje. Det må antages, at denne unge Auðas broder tillige er falden i kampen, skönt sejren blev hans, eller i det mindste dødelig såret. Hans egenlige navn var Agnarr; det er ham, vi får en oplysning om i det 3. prosast. i Sigrdrífumál (se ovf. s. 279), hvor halvverset anføres: »den anden hed Agnarr, Auðas broder, som ingen vætte vilde hjælpe«[2]). Dette vers passer ypperlig ind i Helreið og foran v. 6; den første halvdel af verset er tabt; den har sikkert nævnet den anden fyrste, Hjálmgunnarr. Den umiddelbare fortsættelse af v. 6 er v. 8 (hvor det første ord *þá* er = dernæst) og således er ordenen i Nornag. Halvverset (7) i cod. reg.: »alle, som kendte mig i Hlymdale, kaldte mig Hildr under hjælmen« må have stået foran v. 6

---

1) *Zupitzas* (og *Müllenhoffs*) forklaring af dette sted (Zeitschr. f. deut. Phil. IV, 118 not.): 8 søstre + Brynhildr = 9 ialt er efter tekstens ordlyd umulig.

2) Det sidste ord *piggja* er uforståeligt. Der må have stået et ord som *týja* el. lign. = at hjælpe.

og efter v. 5; det hentyder til Brynhilds opfostringsår hos Heimir i Hlymdale, för end hun blev valkyrje.[1]) Den rigtige versfølge bliver således: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 7 b (halvverset fra Sigrdr.), 6, 8 osv.[2]) og indholdet af disse vers (fra v. 7): »Jeg blev opdraget hos Heimir, indtil jeg blev en valkyrje; så red jeg bort med mine 7 søstre; Agnarr, den unge fyrste, bemægtigede sig vore svanehamme, og jeg gav ham min tro. Han havde kamp med den gamle Hjálmgunnarr; jeg gav ham sejr og fældede hans modstander«. Odin lod Brynhildr til straf falde i sövn i Skatelund inde i en skjoldborg; om hendes sal var der flammer, ingen skulde komme til hende undtagen den, som aldrig blev bange (v. 9. 10). Sigurðr red igennem flammerne, »der hvor min fosterfader styrede gårde«. »Vi sov sammen i 8 (!) nætter, som om vi var søskende, ingen af os lagde arm over den anden« (11. 12). Dette er vel en hentydning til den begivenhed, da Sigurðr i Gunnars skikkelse kom for at fri til hende.

I v. 13 fortæller Brynhildr om Guðrúns bebrejdelser mod hende, hvoraf hun fik at vide, at hun var bleven ført bag lyset. Digtet slutter således: »Altfor længe vil mænd og kvinder livet friste ved ulykke og sorg. Jeg og Sigurðr vil bægge to leve sammen. Synk du nu, din trold«.

Müllenhoff har omtalt dette digt i meget höje toner[3]). Det er mig dog umuligt at se, hvori det så mærkværdige egenlig består. *R. Keyser*[4]), *Rosenberg*[5]), *Symons*[6]) o. fl. har antaget, at digtet var forholdsvis ungt, og deri har de ret. Digtet er ofte prosaisk nok. Således er det ikke nogen heldig, endnu langt mindre en höjpoetisk tanke, at lade Brynhildr have en ordstrid med et efter den hedenske opfattelse så foragteligt væsen som en jættekvinde, på en sådan måde, som Brynhildr i virkeligheden gör det. Hun går så vidt at sammenligne sig selv, sit ry og eftermæle med en jættekvindes. Dybere ned var det vel ikke muligt at komme. Allerede dette viser en temmelig sildig affattelsestid[7]). Til samme resultat føres

1) *Boer* (Sigrdr. u. Helr. s. 314 f.) forsvarer hds. ordning, næppe med rette.

2) V. 8—10 holder *Edzardi* med urette for uægte (Germania XXIII, 413).

3) Deut. alt. V, 44: »eins der schönsten und merkwürdigsten lieder«; jfr. 387.

4) Efterl. skrifter I, 207.

5) Nordboernes Aandsliv I, 319.

6) Hans behandling af digtet (Sigfr. u. Brh.) er utvivlsomt i alt væsenligt rigtig. Meget af, hvad *Neckel* har udtalt derom, er træffende.

7) *Symons* antager også (Beiträge osv. III, 258) »eine späte entstehung des liedes«.

vi også ved at Brynhildr omtaler sit »tidligere vikingeliv«, og at hun omtaler Sigurðr som en »viking« i Danernes skare[1]). Herved stiller digtet sig selv i klasse med et digt som Helg. hund. I (jfr. dettes vers 37). Både udtryk og tone forbyder at göre det ældre. Et bestemt holdepunkt får vi i det sidste vers, hvor Brynhildr udtaler det håb, at få lov til at leve sammen med Sigurðr e f t e r døden. Dette er en kristelig og ingen hedensk tanke. Digtet er således omtrent fra samme tid som Grógaldr, fra tiden o. 1000 eller muligvis lidt senere.

Der er intet i selve digtet, som bestemt viser, h v o r det er forfattet. Muligvis er det grönlandsk.

Hvad der har bevæget forfatteren til at digte dette kvad er let at se. Han har villet redde og rense Brynhilds eftermæle ved at lade hende selv fortælle sin tragiske skæbne, meddele, hvorledes hun er bleven sveget og ført bag lyset i livets allervigtigste forhold, uden selv på nogen måde at have forskyldt det[2]). Denne forfatterens hensigt er nåt.

9. **Goðrúnarkviða hin forna.** Foran dette digt står der i cod. reg. et prosast. med overskriften *Dráp Niflunga,* hvori Guðrúns giftermål med Atle, samt Gunnars og Högnes endeligt i al korthed fortælles. Indholdet er hæntet fra Atlamál. »Kong Þjóðrekr — således slutter prosaen — var dengang hos Atle og havde dér mistet næsten alle sine mænd. Þjóðrekr og Guðrún klagede sig for hinanden over deres sorger. Hun fortalte ham og kvad«. Herpå følger digtet[3]). I selve digtet forekommer der intet som helst, der tyder på, endsige viser, at den, Guðrún taler til, skulde være Þjóðrekr, ɔ: kong Didrik af Bern, ja, det fremgår i det hele slet ikke, at hun taler med nogen som helst. Þjóðrekr, Þiðrikssagas Þiðrikr, siges i sagaen i en længere årrække at have opholdt sig hos kong Atle, og derfra er denne notits i prosaen vel hæntet. Men i intet andet digt hentydes der til noget forhold imellem Guðrún og Þjóðrekr, undtagen i Goðrúnarkviða III. Her nævnes han to gange i v. 2 og 5, medens v. 3 har et ganske forskelligt navn: Þ j ó ð m a r r. Her

1) Der er ingen grund til med *Müllenhoff* (D. A. V, 389) at anse dette vers for uægte. Dets tone svarer aldeles til de andres.

2) Jfr. *Edzardi*: Germania XXIII, 414 not.*.

3) Ang. digtet se *Müllenhoff* D. A. V, 392 ff., *Neckel*: Beitr. 315 ff., *Symons*: Einleit. CCCXXXIII f., *Boer*: Untersuch. III 61 ff., *Ussing*: Heltekv. 138 ff., 144 f. Jfr. *Bugge*: Arkiv XXVI, 339 ff.

må man enten antage en — forresten höjst forunderlig — skrivfejl, eller at netop dette navn er det oprindelige og at *Þjóðrekr* i v. 2 og 5 er en »rettelse« af samleren; han kendte ingen berömt Þjóðmarr[1]), hvorimod Þjóðrekr sikkert har været ham velbekendt. Han har så glemt at rette navnet på det 3. sted. Den sidste antagelse er vistnok den rigtigste. I hvert tilfælde må det hævdes, at Goðr. kv. forn. ikke antyder, at Guðrún taler med nogen.

Digtets rigtige navn, som noget udvisket findes i cod. reg., er *Goðrúnarkviða* med tilf. *hin forna,* da det digt, som således nævnes i slutningsprosaen til Brot, er det samme som det, vi her omhandler.

Guðrún mindes sin barndom og ungdom indtil hun blev gift med Sigurðr, som beskrives: »Min Sigurðr overgik Gjukes sönner, som det grönne løg det øvrige græs, som den höjbenede hjort de grå dyr [de lavbenede ulve] som det røde guld det grå sølv«; hendes brødre kunde ikke tåle, at Sigurðr levede. De vog ham på tinge, Grane kom hjem uden rytter. »Da gik jeg til Grane med gråd på kind og spurgte den; Grane blev sörgmodig og böjede hovedet ned, hesten vidste, at dens ejer ikke mere levede«. Endelig gav Högne hende den ønskede oplysning, at Sigurðr lå død »hinsides havet«, »dér ligger Sigurðr på de sydlige veje. Dér vil du høre ravnene skrige, örnene gjalde glade ved føden, ulvene tude omkring din mand«. Guðrún begav sig alene ud i skoven, hvor hun ønskede sig døden, uden at finde den. Hun begav sig derfra og kom efter 5 dages rejse over fjæld til kong Halfs höje hal. I 7 år opholdt hun sig nu hos Tora Hakonsdatter i Danmark. For at få tiden til at gå, broderer de sammen »sydröne sale og danske svaner, begivenheder som Sigmunds søtog, Sigars og Siggeirs kamp »syd på Fíve« *(Fjóni* i Völs. s.) osv. Nu erfarede Grímildr, hvor Guðrún opholdt sig; hun lod hende hænte og bød hende böder for hendes mand og sön (den 3 år gamle også dræbte Sigmundr). Så gav Grímildr hende en glemselsdrik med trylleruner og af forskellige bestanddele[2]); derved glemte Guðrún, h v e m der havde forvoldt hende den sorg at dræbe Sigurðr. [Hun glemmer ikke Sigurðr, men hun glemmer, at det er hendes egne brødre, der har dræbt ham; derved forklares det, at hun aldrig senere er hævngærrig mod sine brødre, men viser sig tværtimod som en hengiven og trofast søster].

1) Jeg skal her minde om *Cassiodor* (Variar. XI, 1): »Theodemir p i e t a t e s a p i e n t i a inclitus pater«.

2) Jfr. *Jiriczek*: Der vergessenheitstrank i Zs. f. vergl. litt. gesch. N. F. VII.

Grímildr tilbød hende nu både jordegods og klenodier, hvis hun vilde tage Atle Buðlason til mand. Det vil hun ikke, ti Atle vil dræbe hendes brødre, spår hun. Grímildr blev derover bedrøvet, men trængte lige stærkt ind på Guðrún, og hun gav da endelig efter. De rejste nu over land og hav til Atle. Her mangler der vistnok i digtet et stykke om bryllupPet, ti det næste vers (37) meddeler, at en morgen, da Guðrún og Atle vågnede, fortæller han hende forskellige drömme, som han har haft. Alle disse drömme tyder på Atles og hans sönners nærforestående død, men Guðrún udlægger dem, som om de ingen ting havde at betyde. Der mangler rimeligvis også noget her i slutningen[1]).

Digtet er, som man ser, historisk tilbageskuende og i flere henseender meget vigtigt, både i sagnhistorisk henseende (Guðrúns ophold i Danmark, Sigurðs drab på tinget, Sigars og Siggeirs kamp), og i kulturhistorisk (broderier v. 14—16; beskrivelsen af *Langbarðs*[2]) *liðar* v. 19, af glemselsdrikken og dens bestanddele i forbindelse med dens trylleruner 21—3, måde at rejse på 35). Også drömmeafsnittet er interessant; det er åbenbart forbilledet for drömmene i Atlamál.

Skildringen af personer er meget konsekvent og korrekt både med hensyn til Guðrúns sorg efter den prægtige Sigurðs død og hendes uvilje mod Atle, hvem hun tvinges til at ægte, samt med hensyn til hendes brødres karakter. Af en gribende virkning er hendes omtale af Grane (v. 4. 5). Gunnarr fremtræder som den mindst hårde (v. 7. 18), medens Högne er den rolige, men hårde, uskånsomme og altid redebonne til at tage alle konsekvenser af sin handlemåde. Dette karaktertræk er digteren sig vel bevidst: »kun éngang svarede Högne af stor sorg (bedrøvelse; v. 10)«. Grímildr skildres som den rænkefulde, mod et vist mål higende kvinde, som end ikke frygten for hendes egne börns ulykke afholder fra at ville og skulle nå målet.

Skönt digtet i denne henseende er fortræffeligt nok, er det mærkeligt at se — og i så henseende er digtet enestående —, hvor liden ævne forfatteren har haft til at klargöre begivenhedernes skueplads. Det er ikke nok med at han lader Guðrún i de rent fortællende partier bruge et udtryk som »sydrön« (= tysk) om

---

1) Når *Symons* alternativt mener, at v. 38 ff. er fra et andet digt, kan jeg ikke være enig med ham, men hans andet alternativ (mangelfuld overlevering) er meget rimelig.

2) = Atles *Lüning*: Die Edda s. 423, *Symons*: Beiträge osv. III, 238.

forhold i hendes eget land, som »syd på Fyn« (at dette er det rette, tvivler jeg ikke på), men han lader hende i gengivelsen af Högnes ord anvende så aldeles upassende udtryk som »hinsides havet«, »på de sydlige veje«. Det er forfatterens egne, og ikke Högnes ord.

Digtet er sikkert norsk. Det viser allerede sammenligningen (i v. 2) af Sigurðr med hjorten og ulven, ligeledes et udtryk som »syd på Fyn«[1]), for ikke at tale om rejsemåden til vogns (v. 35) osv.

At bestemme dets alder er heller ikke vanskeligt. Vi har ovenfor set, at Sig. sk. forudsætter Goðrkv. I og at dette digt atter forudsætter vort digt. Heraf følger, at Goðrkv. II ikke kan være yngre end o. 950[2]). Hertil passer også det epitet, som kvadet har: *hin forna.* Jfr. de rent hedenske ofres omtale i v. 43.

10. **Goðrúnarkviða hin þriðja.** Foran dette digt[3]), som i cod. reg. har overskriften: *kviða Guðrúnar,* står der et lille prosast, hvori vi oplyses om, at Atles trælkvinde Herkja havde set Þjóðrekr og Guðrún tale fortrolig med hinanden; dette meddelte hun Atle, som nu blev fyldt af mistanke til Guðrúns ægteskabelige troskab og kom i en nedtrykt stemning. Da spurgte Guðrún, hvad han fejlede (v. 1)[4]). Da fortæller Atle hende, hvad

---

[1]) Udtrykket *suðr á Fivi* (= Fife i Skotland) har bevirket, at *G. Vigfússon* (Corp. poet. bor. I, lx, 560, jfr. *Symons*: Beiträge osv. III, 238) har antaget, at digtet måtte være forfattet på Orknøerne. Men *Fivi* kommer her höjst forunderlig for i forbindelse med en kamp mellem to utvivlsomt olddanske konger og sikkert danske land-konger. Jeg tvivler således ikke på, at *Grundtvig, Hildebrand* og *Bugge* (s. 424) har ret i at slutte sig til Völs. sagas læsemåde: *Fjóni;* jfr. den rolle, som Danmark og danske forhold overhovedet spiller i digtet. — Den *Hálfr,* konge i Danmark, som digtet nævner, må antages at være identisk med Sigurðs stefader, Álfr Hjálpreksson; denne kaldes netop etsteds i Nornagestsþ. *halfr* (i Flatøbogen, se Norr. sagaer etc. s. 55 not. til l. 8); en sammenblanding af *Alfr* og *Halfr* har ofte fundet sted. Muligvis bör vi læse *Alfs* i Goðr. kv.. da *H* som rimbogstav her er unødvendigt.

[2]) *Neckels* antagelse, at digtet er yngre end og påvirket af Atlamál, synes mig ingen gendrivelse at behøve. *Ussing* antager lige det modsatte.

[3]) Ang. digtet se *Müllenhoff* D. A. V, 296 ff., *Symons*: Einleit. CCCXXXIX, *Jiriczek*: Deut. heldens. 158 ff., *Neckel*: Beitr. 51 ff., *Boer*: Unters. III 73 ff., *Ussing*: Heltekv. 155 f.

[4]) Når *Edzardi* (Germania XXIII, 340) ser i digtet et hjærteligt forhold mellem Atle og Guðrún. er dette forfejlet. Den venlighed, Guðrún viser, er at opfatte som forstillelse.

han far fået at vide af Herkja (v. 2). Guðrún svarer: »På det vil jeg dig alle eder sværge ved den hvide, hellige sten, at jeg og Þjóðmarr intet gjorde, hvad ej mand eller kvinde turde göre«, undtagen at hun én gang har lagt armen omkring hans hals, »da vi bægge talede sorgfulde sammen«. Hun opfordrer Atle til at lade Sakse, »sydmændenes« konge, hænte [for at forestå Guðrúns prøve] (v. 3—6). 700 mand samles i hallen. Guðrún beklager, at hun selv må bevise sin uskyld; Gunnarr og Högne får hun ikke mere at se (v. 7. 8).

Prøven består i at tage en sten op fra bunden af en kedel, fyldt med kogende vand (*ketiltak, -fang;* judicium aquæ ferventis). Guðrún tog stenen op, ikke så meget som en vable fandtes på hendes hånd (v. 9). Da blev Atle glad og befalede, at Herkja nu skulde prøves på samme måde (v. 10). »Ingen har set en elendighed, som ikke har set, hvorledes Herkjas hænder dér blev svedne. De kastede hende i en rådden sump. Men Guðrún dulmede sin sorg« (v. 11).

Dette korte digt har vistnok aldrig været længere, når man ser bort fra enkelte tabte halvvers. Det er ikke benyttet i Völs. s.

Om det sagnhistoriske træk, som sangen indeholder, Þjóðmars forhold til Guðrún, er der ovenfor gjort et par bemærkninger. »Trælkvinden« Herkja er, som *W. Grimm* forlængst har set[1]), ingen anden end Atles medhustru Kreka (hos Priscus), dronning Erka, en datter af kong Osangtrix (Þiðrikssaga), Helche [Herche, Herriche, Hardeche[2])] i tyske digte.

Digtets alder og hjem er det vanskeligt afgörende at bestemme. Dog synes det ved sprog og tone (ordet: *jarlar* 1.6) at være jævnaldrende med det første Goðrúnskvad og af samme grund at være norsk.

Man har lagt en temmelig stor vægt på den *skírsla,* ordale, som udgör digtets hovedbestanddel. Således har *K. Maurer* ment[3]), at denne gudsdom, som består i *ketiltak, (at taka i ketil),* er oprindelig unorsk og indført i en kristelig tid af Olaf d. hellige, men at den i digtet åbenbart betragtes som en fremmed (tysk skik; [jfr.

1) Deut. Heldens. 68.

2) sst. jfr. 345. Boer har gjort opmærksom på ligheden mellem digtet og kap. 384 (339) i Þiðrekssaga, hvor dronning Erka indtager Gudruns plads; iøvrigt er der jo en stor ulighed til stede.

3) Zeitschr. f. deut. Phil. II, 443, jfr. Germania XIX, 141 fg. 144. Om hele spörsmålet se *Grimm*: Deut. rechtsalt. 919 ff.

»lad Sakse, sydmændenes [Saksernes] fyrste, hænte«]). Den sidste bemærkning skulde dog snarere tyde på, at skikken endnu var ukendt i Norge og at digtets forfatter kun har kendt skikken af omtale. Digtet kan således være blevet til endnu i slutningen af det 10. årh. I andre — islandske eller norske — kilder nævnes dette ordale kun en enkelt gang i lovene[1]), og da som en skírsla for kvinder. Det, som endvidere taler for, at digtet hører den hedenske tid til og Norge, er eden ved »den hvide hellige sten«, samt den skik, der forudsættes, når Herkja siges at være bleven kastet i en rådden sump. Dette var sikkert en ældgammel fællesgermansk skik, som stod og faldt med hedenskabet. Den omtales af *Tacitus*[2]), i Hálfssaga[3]), hvor Æsa dömmes til »at druknes i en mose«. Iøvrigt peger forskerne på, at et vandreæventyr om den utro hustru her er knyttet til Guðrún. I hvert fald er dette æmne et sent digtningsskud.

Det må antages, at digtet stammer fra den hedenske tids slutning. Både *R. Keyser*[4]) og *Symons*[5]) har udtalt, at digtet er meget ungt.

11. **Oddrúnargrátr.** Der findes ingen overskrift til dette digt i cod. reg.; men da *Oddrúnargrátr* er det eneste navn, som findes anvendt i udgaverne, er det hensigtsmæssigt at beholde det, skönt det i og for sig ingenlunde er heldigt. Snarere skulde digtet hedde *Oddrúnar kviða* eller lignende. *Bugge* har vistnok ret i, at navnet er dannet efter digtets sidste linjer *(nú 's of genginn, grátr Oddrúnar)*, men hvis det er så, beror navnet på en grundig misforståelse af disse ord, hvis rette betydning senere skal omtales[6]).

Dette digts indhold, som synes at være Völs. sagas forfatter fuldstændig ubekendt, er i korthed følgende:

---

1) Norges gamle love I, 152. Grágás II, 206.
2) Germania k. 12.
3) Norr. sagaer osv. (Bugge) s. 13. Jfr. hvad der fortælles om Gunhilds endeligt, f. ex. Fms. XI, 26—7.
4) Efterladte skrifter I, 214.
5) Zeitschr. f. deut. Phil. XII, 108 not. — Jfr. *G. Storm* Sagnkredsene om Karl d. store og Didrik af Bern (1874) s. 87—8, hvor forf. mener, at hvad der i et tysk sagn er blevet fortalt om Hercke er i norden blevet overført på Guðrún »ved siden af hvem Herkja måtte betragtes som illegitim«.
6) Ang. digtet se *Symons*: Einleit. CCCXXXVII f., *Neckel*: Beitr. 307 ff., *Boer*: Unters. 125 ff., *Ussing*: Heltekv. 145, 158 f.

En vis B o r g n y, kong Heiðreks datter, har haft en elsker ved navn Vilmundr. Hun ligger i barnsnød, men kan ikke føde, og der er ingen, som kan hjælpe hende (et lille prosast. og v. 1), förend hendes veninde O d d r ú n, Atles søster, som tidligere selv havde været Gunnars elskerinde, erfarer, hvordan hun har det. Hun kommer og hjælper hende i hendes nød ved at synge over hende kraftige og stærke tryllesange, ved hjælp af hvilke Borgny forløses med 2 börn (v. 2—8). Borgny takker hende for hendes hjælp, men Oddrún oplyser hende om, at det ikke er for h e n d e s skyld, at hun er kommen hende til hjælp, men fordi hun engang har lovet at hjælpe enhver i en sådan tilstand. Borgny minder hende da om deres tidligere venskab, hvortil Oddrún svarer: »Jeg husker grant, hvad du sagde, da jeg redte Gunnars sæng; du sagde, at sligt vilde aldrig hændes nogen undtagen mig« (v. 9—12). Vi får her et indblik i de tidligere forhold og en oplysning om, hvorfor venskabet mellem Oddrún og Borgny er gået overstyr. Vi ser her tillige, hvorledes en gengældelse ramer Borgny, vistnok ikke uden en vis tilfredsstillelse for Oddrún.

Herpå begynder digtets hovedbestanddel, Oddrúns uafbrudte fortælling om sin egen skæbne, først om hendes opfostring hos faderen, der døende skal have sagt, at hun skulde gifte sig med Gunnarr, hvorimod Brynhildr skulde blive valkyrje (v. 13—16), men hun blev bedraget, hævnede det grumt og døde selv straks efter, »men jeg elskede Gunnarr, således som Brynhildr burde have elsket ham« (17—20). Gjukungerne tilbød Atle store bøder og meget guld, ja selv Granes byrde, hvis Gunnarr kunde få Oddrún til ægte, men Atle sagde bestemt nej; dog kunde Oddrún ikke betvinge sin kærlighed (21. 22). Hun og Gunnar havde lönlige sammenkomster, men Atle opdagede det, uden at Guðrún fik noget derom at vide (v. 23—7). Gjukungerne kom nu til Atle; dér blev hjærtet skåret ud af Högne, »den anden« [hvor betegnende, at Oddrún her ikke kan få Gunnars navn over sine læber — et meget fint psykologisk træk] blev kastet i en ormegård. »Da var jeg rejst til kong Geirmundr på Læssø; men Gunnarr slog harpen for at jeg skulde komme og hjælpe ham. Jeg hørte, hvor bittert strængene klang, og befalede mine tærner at göre sig rejsefærdige. Jeg lod mit skib flyde over »sundet«, indtil jeg så Atles gård, men — ak — i samme öjeblik kom Atles moder ind i gården i en orms skikkelse og stak Gunnarr i hjærtet, så at jeg ikke kunde redde ham« (28—32). Hun undres over, at hun har kunnet leve efter hans død (33);

det sidste vers (34) slutter med — »nu er Oddrúns gråd forbi« ɔ: »det er længe siden disse begivenheder skete, og tiden læger hver vunde. Jeg har hørt op med at græde, min sorg er ikke så frisk og bitter. Kun mindet lever« — dette er åbenbart meningen. En smukkere afslutning kunde næppe gives end denne dybt følte og smukt udtalte resignation. Hvorfor dette digt er medtaget i samlingen er ovenfor forklaret (s. 123). Indholdet beror på en ung sagntildigtning.

Grundtonen i dette digt er tragisk-vemodig. Borgny ligger syg, ingen kan hjælpe, undtagen den, hvem hun selv tidligere har bebrejdet lönlig elskov; hun får ikke læserens medfølelse. Denne bliver derimod i så rigeligere grad Oddrún til del; hun har elsket Gunnarr og er bleven genelsket, men med magt fjærnet fra ham. Han bliver to gange gift, men ikke med den e n e s t e, som han elsker. Hun böjer sig med den ægte kvindelige tålmodighed under sin skæbne, hun lider og tåler; efterhånden betager tiden hendes smærte den værste brod. »Kun erindringen hun har tilbage«, og denne erindring bringer hende trøst og husvalelse. Oddrún danner således en fuldstændig modsætning til sin lidenskabelige søster Brynhildr, som mindst af alt kunde lide tålmodigt og skæbnehengivent. Digtets forfatter har haft åben sans for den menneskelige svaghed, for den kvindelige karakter og for kærlighedens almagt (»Hvor det drejer sig om kærlighed, skulde én aldrig på en andens vegne nægte sligt« [ɔ: at man kunde fejle]).

Digtet er fuldstændig bevaret. Det hører ikke til de ældre kvad. Allerede begyndelsen: »Det hørte jeg sige i gamle sagn« er betegnende nok. Digtet er ældre end Sig. sk., som har hæntet nogle udtryk fra digtet; til de ovenfor anførte (s. 291 anm.) kan her tilföjes, at ordet *haukstaldi* forekommer i Oddrgr. ($6_{\cdot 2}$) og i Sig. sk. og ellers kun dér. I skjaldepoesien findes dette ord først ved midten af det 11. årh. i et vers af *Þjóðólfr Arnórsson.* Det er fremdeles det tilknytningspunkt mellem Sig. sk. og Oddrgr., at kun Sig. sk. hentyder til forholdet mellem Oddrún og Gunnarr. På den anden side synes Oddrgr. (11_{1-2}) at forudsætte kendskab til L o k a s e n n a (21_{1-2}) og (3_{7-8}) til V ö l u n d. k v. (16_{3-4}). Former som *smáar* og *fimmtian* (v. 21) er her også af betydning. Digtet er på den anden side yngre end Atlakv., som det forudsætter; det kan ikke være yngre end o. 1025 og heller ikke ret meget ældre.

Hvor digtet er blevet til, derom giver det os ingen direkte oplysning. Da det står i et så nöje forhold til et grönlandsk digt og

det for alderens skyld godt kunde være grönlandsk, ligger det nær at formode, at det stammer fra Grönland. Dette bestyrkes — for ikke at sige bevises — ved de geografiske forestillinger, dets forfatter ses at have haft (ovf. 71). Jfr. også ovf. s. 70, hvor andre egenskaber er belyste.

12. **Atlakviða.** Dette digt bærer i cod. reg. titlen *A. en grœnlenzka,* der står umiddelbart foran v. 1 og efter et lille prosastykke, hvor Guðrúns hævn over Atle kortelig fortælles. Hvorvidt den i titlen indeholdte betegnelse er rigtig, vil først senere kunne prøves[1]). Digtets indhold er følgende:

Atle sendte Knéfrøðr til Gunnarr og Högne for at indbyde dem. Knéfrøðr fremførte med »kold« stemme sin konges indbydelse og fagre løfter (1—5). Gunnarr vænder sig om mod Högne og spörger ham tilråds (6—7). Högne svarer med at spörge Gunnarr om, hvad han tror, Guðrún har ment med at sende dem en ring med et ulvehår, knyttet i den. Högne selv slutter, at der er fare på færde; andre fraråder rejsen, men Gunnarr opfordrer mændene til at drikke afskedsøl. Han vil altså rejse (8—11). Folk tog bedrøvede afsked med Gunnarr og Högne. De rejste indtil de kom til Atles hal, hvor de træffer Guðrún 12—15[2])). Hun antyder for dem, at de er stedt i fare, at de skulde have iført sig brynje og at Atle fortjænte at komme i en ormegård. Gunnarr bemærker, at nu er det for silde at samle Niflunger (15—17). »De tog nu Gunnarr og satte ham i lænker, Burgunders ven, og bandt ham fast«. Högne dræbte 7 mænd og kastede den 8. ind i ilden, »således skal den tapre værge sig som Högne« (18—19). Atle tilbyder Gunnarr liv, hvis han vil angive, hvor Niflungeskatten findes. Hertil siger Gunnarr bestemt nej — »för skal Högnes blodige hjærte ligge i min hånd«. Da skar de hjærtet ud af Hjalle den feje og gav Gunnarr det; men han mærkede, at det ikke kunde være Högnes — »det

---

1) Angående dette digt og det følgende henvises til følgende afhdl.: *Symons*: Einleit. CCCXVI f. og 422 og CCCXXXI, *Boer*: Untersuch. III 1 ff., *Neckel*: Beitr. 129 ff., 119 ff.. 239 f., *Becker*: Die Atlilieder, Beiträge XXXIII, *Ussing*: Heltekv. 146 ff., 151 ff. Ang. Atlakviða min afhdl. i Videnskab. Selsk. Oversigt 1912.

2) Jeg ser ingen grund til med *Bugge* (Zeits. f. deut. Phil. VII, 389 jfr. Arkiv I, 13 ff.) at antage, at v. 14 ikke har hørt med til Atlakviða, men er optaget — i en ændret form — fra Hamðismál. Verset er imidlertid overfyldt med 4 linjer (3. 4. 7. 8.), og disse linjer har muligvis hørt et digt til, som har behandlet samme eller lignende æmne som Hamðismál.

ryster på bordet, det rystede dobbelt så stærkt i Hjalles bryst«. »Da lo Högne, da de skar hjærtet ud af ham levende«. De lagde det foran Gunnarr; denne sagde: »Her har jeg Högne den tapres hjærte, som lidet ryster på bordet; det rystede ikke nær så meget i Högnes bryst. Nu er jeg den eneste, som ved, hvor guldet er, og nu er jeg ikke i mindste tvivl om, hvad jeg vil göre — Rinen skal i evighed råde over Niflungeskatten« (20—7). Atle befaler, at Gunnarr skal flyttes til ormegården, Guðrún forbander Atle; mændene drog afsted og kommer tilbage (28—32; heri flere interpolationer). Guðrún går ud imod Atle med et velkomstbæger; der holdes drikkelag i hallen; Guðrún, *afkár dís,* skænker vin til mændene og siger Atle hånende ord: »Du har spist dine sönners hjærter blandede med honning; du vil aldrig mere kalde til dine knæ dine to sönner, Erpr og Eitill« (33—7). Da blev der stöj på bænkene, mændenes sang blev hæslig, de græd over börnenes skæbne, kun Guðrún græd ikke, hun udstrøde guld og røde ringe til huskarlene, Atle var beruset, havde intet våben og vidste ikke, at han skulde tage sig iagt for Guðrún (38—40). Men hun gav sængen Atles blod at drikke; hun løslod to hvalpe og vækkede huskarlene med brændende ild og indebrændte alle dem, som havde deltaget i Gunnars drab — »de gamle tømmerstokke faldt, de brændende legemer røg, hele bygningen brændte« (41—2). En prosalinje bagefter siger: »vidtløftigere fortælles dette i det grönlandske Atlamál«.

Med hensyn til fremstillingen hører dette digt til de allerfortrinligste. Denne er i det hele sammentrængt, kort og klar. Således er alt overflødigt, hvad læseren af sig selv kan tilföje, f. ex. at Gunnarr beslutter at rejse (efter v. 9) tiltrods for uheldstegn, egne anelser og andres råden derfra, udeladt, der tales intet om en kamp med Gunnarr, förend han bliver overmandet og bunden (dog mangler der måske noget her i digtet). Ofte belyses en person og en situation med ét virkningsfuldt og malende tillægsord (jfr. ovf. 102) eller ved en overraskende sætningsforbindelse. Knéfrøðr betegnes som *kunnr* (1.3) = kyndig, listig. Hunnerne, som vel vidste Atles plan, kaldes blot *dyljendr* = skjulere ɔ: skumle og rænkefulde personer. Guðrún spörger Gunnarr (15): »Hvor vil du mægtige kunne modstå Hunnernes list og rænkefulde anslag?« Her er ordet »mægtige« ingen örkesløs, endnu langt mindre en hånende betegnelse; meningen er: »skønt du er nok så mægtig og stærk, vil du dog ikke kunne modstå Atles rænker«. Af træffende sætningsforbindelser

skal jeg anføre et ex.: »Da l o Högne, da de skar ham til hjærtet«; egenlig skulde det fortælles her, at de skar hjærtet ud af Högne; for en prosafortæller vilde det have været hovedsagen; det andet, den pintes latter, er en ledsagende omstændighed. Men hvor træffende et billede får vi ikke af den aldrig forfærdede, stålhårde Högne netop derved, at dette »da lo« stilles som en selvstændig sætning i spidsen.[1])

Dette eksempel viser tillige, hvor stor vægt forfatteren har lagt på personernes karakteristik og hvilken omhu han har anvendt derpå. Gunnarr er her den milde, men faste karakter, som sammen med sin broder tager en beslutning og er bestemt på at tage alle dens følger. Högne er, som alt bemærket, den hårde, som aldrig giver efter; dette belyses allerbedst ved Gunnars uforlignelige sammenligning af Högne den tapres hjærte med Hjalle den fejes. Guðrún er her på den ene side beregnende, kold og grum (dræber sine börn, dræber Atle og brænder huset med huskarlene), men på den anden side mærkelig kvindelig blød og fremfor alt opfyldt af følelsen for den hende påhvilende broderhævn. Hun advarer sine brødre ved et ulvehår, hun græder ikke, hun udtaler en tvetydig lykønskning til Atle för Gunnars død, lader derefter som om hun er glad og fornöjet og modtager Atle med et velkomstbæger, bevirker selv, at alle mændene i hallen bliver drukne; hendes hævnlyst og vilde grumhed når höjdepunktet i de forfærdeligste gærninger, en moder og hustru kan begå. Og dog — hvor rørende smukt er ikke det, når hun løser de uskyldige hvalpe og jager dem ud, for at de ikke skal indebrænde[2]).

Atle spiller ingen stor rolle i dette digt, men han fremtræder som den svigfulde svoger, der lader sine svogre dræbe. Det kan ikke af digtet ses, hvilket motiv Atle i følge digterens tanker har haft, hvis det ikke er hans havesyge, ønsket om at komme i besiddelse af Niflungeskatten, ti Atle tilbyder jo Gunnarr liv, hvis han vil sige, hvor skatten er. Der er her ingensteds tale om, at det er Brynhildr, Atle vil hævne[3]).

---

[1]) Om det sproglige udtryk og stil i digtet og i Atlamál henvises til *Bekkers* afhdl.

[2]) Jfr. samme afhdl. om digtenes personskildringer.

[3]) Jfr. Völs. s. 33, hvor Atlakviða måske er benyttet; i kap. 36 siger Atle derimod, at han vil bemægtige sig guldet og tillige hævne søsteren.

Hvad der her er udviklet, beviser digterens dybe blik for menneskelige sjælelige tilstande; disse vidnesbyrd kunde forøges med endnu flere, f. ex. det sted, hvor Atles faderlige ömhed overfor de små sönner beskrives. Istedenfor at sige — det er Guðrún, der taler — »Du vil aldrig mere kysse eller kærtegne dine sönner osv.«, hedder det fyndig: »du vil aldrig mere kalde Erpr og Eitill til dine knæ«. Man ser drengene stå ved den siddende faders knæ — et smukt lille familiebillede.

Ejendommeligt for digteren er, at han enkelte gange indfletter sine egne tanker eller betragtninger (»således skal en tapper mand værge sig« v. 19) ligesom også personerne selv undertiden hengive sig til betragtninger (Gunnarr i v. 27).

Det er ikke vanskeligt at bestemme, til hvilket land dette digt bör henføres, når man skal slutte fra digtets egne udtryk og andre lignende kendemærker. Der omtales b r u n e b j ö r n e *birnir blakkfjallir* (11.5, jfr. adj. *berharðr* = hård som en björn 38.7), der bider med stærke tænder, u l v e h å r bundne i en ring (8.3, jfr. adj. *ylfskr* 8.7). Navnlig det første kan kun stamme fra en norsk digter (ikke en islandsk og endnu mindre en grönlandsk). Hertil passer godt det levende og anskuelige billede af kongen og livet i hans hal (*ór öndugi senda, húskarlar = hirðmenn* 39.4, 41.6), jfr. dermed den forestilling, der råder i Grípisspá og Atlamál. Der omtales t ø m m e r b o l i g e[1]), hvilke var yderst sjældne på Island og som vistnok aldeles ikke fandtes i Grönland (42.5). Hertil passer, at der omtales h j u l v o g n e (28.1) og at vi finder udtalen *vreiðr* (2.4), som sikkert aldrig har været grönlandsk.

Imod at digtet skulde være n o r s k er der kun én omstændighed som strider, overskriften i cod. reg., som lyder: *Atlakviða hin grœnlenzka.* Men *Bugge* har allerede (s. 428) og *Sv. Grundtvig* (s. 242) efter ham draget rigtigheden af denne titel i tvivl[2]), og formodet, at navnet »fejlagtig er overført til *Atlakviða*« fra Atlamál. Hertil må jeg bestemt slutte mig, ikke alene af de anførte grunde, som tyder på at digtet er n o r s k, men også fordi dets fremstilling og tone er fuldstændig modsat den, som vi kender fra Atlamál og andre sandsynligvis grönlandske digte, foruden at sagnformen i Atlakv. er meget forskellig fra den i Atlamál. Når Atlakviða i cod. reg. betegnes som et grönlandsk digt, foreligger der således her en

[1]) Jfr. *V. Guðmundsson*: Privatboligen 1889, s. 11. 93—4. 100. 102.
[2]) Derimod har *E. Jessen* her i en meget höj grad taget fejl. Zeitschr. f. d. Phil. III, 50.

afskrivers — meget sædvanlige — tankeløshed, idet han i nedskrivningsöjeblikket ved en fejltagelse sammenblandede bægge digte[1]).

Ved en flygtig gennemlæsning af digtet vil man vistnok ikke undgå at få følelsen af, at digtet må være meget gammelt (f. ex. fra det 10. årh.s første halvdel), men når man undersøger det nöjere, indses det urette heri. Man vil finde forskellige udtryk, som står hindrende ivejen. Her sigtes særlig til følgende ord: *valhöll* (2.₃, 14.₁₁) *hliðskjálf* (14.₂) og *baldriði* (21.₄). Det første, som jo egenlig er navnet på Odins hal, bruges her om jordiske fyrsters kongeborge (Gunnars og Atles); det andet, navnet på Odins trone, bruges her om Atles höje borg, og det tredje, der egenlig betyder »en stærk rytter« og som oprindelig brugtes om enhver af guderne (undt. Tor; jfr. *ballriðar* om dem alle[2]), anvendes som en almindelig betegnelse for dygtige krigere (Högne). En sådan — verdslig — brug af mytiske navne kan ikke være ældre end fra hedenskabets sidste dage. Ældre end fra det 10. årh.s sidste tiår kan digtet næppe være. Dette støttes stærkt derved, at det har lånt fra Hamðismál (se nedenfor). Men yngre kan det heller ikke være. Derfor borger den udmærket klassiske fremstillingsmåde med de klassiske ord og ordformer (den hedenske ed i v. 30; *háum* 2.₈, *séa* 16.₄, *knéa* 37.₂, *vreiði* 2.₄[3]).

Digtet er et træffende udtryk for den gamle norske heltekraft; den norske digterånd viser sig dér fra sin bedste side og dog er det måske dens — svanesang.

Digtets overleveringsform er i det hele taget ikke god. Der findes interpolationer, der mangler hist og her vers og versdele. Desuden lider digtet af forskellige tekstforvanskninger.[4])

Atlakviða er benyttet i Völs. s. kap. 33—8, hvor det og Atlamál findes benyttede jævnsides og kombinerede med hinanden. De

---

1) *Bekkers* forklaring (s. 237) finder jeg mindre rimelig.

2) Jfr. Snorra-Edda I, 68. 70, Lokas. 37.₂.

3) *Bugge* vil bevise, at digtet i det mindste er betydelig ældre end Háttalykill Rögnvalds, som skal have benyttet Atlakv., og ikke yngre end fra o. 1050 (Zeitschr. f. deut. Phil. VII, 390). *Symons* mener (Beiträge osv. III, 240), at digtet er ældre end Atlamál. *Edzardi* har antaget, at det er fra o. 1000 (Germania XXIII, 86). *Ussing* antager, at digtet er ældre end Hamðismál.

4) Om alt dette henvises til min afhdl. Jeg har dér gjort det sandsynligt, at der findes indblandede små brudstykker af et andet digt i fornyrdislag, medmindre alle de pågældende vers og versdele er rene tildigtninger. Jfr. *Bekkers* afhdl. s. 197.

vers, som er gengivne dér, er v. 6 (?), 8, 3—8 (k. 33), 10—14 (k. 35), 20—1 (k. 36), 18—19, 20—31 (k. 37), 42 (k. 38). Dog er der ingen grund til at antage, at forfatteren af Völs. s. har haft digtet i en anden form og udstrækning end vi. De vers, han ikke har benyttet, kunde han efter sin fremgangsmåde simpelt hen ikke bruge.

13. **Atlamál hin grœnlenzku.** Denne titel findes, som allerede anført, i den lille prosasætning imellem Atlakv. og dette digt; desuden står den foran selve kvadet (se fotot. udg. 181—2). Berettigelsen af denne titel vil senere blive nærmere drøftet.[1]) Dette lange og udførlige digts indhold er følgende:

Alle har hørt om ufreden i gamle dage, da Atle og hans mænd — desværre — lagde råd op imod Gjúkungerne og sendte bud efter dem. Guðrún fik nys om den svigefulde plan og ristede runer og sendte dem til sine brødre med Vinge [= Knéfrøðr i Atkv.], som forvanskede og forvirrede runerne undervejs [intet om Atlakviðas ulvehår] — »Atles sendemænd drog over Limfjorden derhen, hvor de tapre bode«. De modtages venlig og der holdes gæstebud; Vinge fremfører indbydelsen; Gunnarr vil rejse, hvis Högne vil. Högne siger, at han vil föje sig efter Gunnars bestemmelse [anderledes i Atkv.]. Efter drikkelaget gik man i sæng (v. 1—8).

K o s t b e r a, Högnes vise hustru, vil nu læse Guðrúns runer, men hun forstår dem ikke og formoder, at de må være urigtig ristede eller også forvanskede. Om natten har hun drömt mangt og meget; hun meddeler Högne sine drömme, da hun vågner, og fraråder ham at rejse. Hun drömte, at deres hus og sæng brændte, at en »björn« var kommen ind, som opbrød plankerne og forskrækked dem alle, at en örn kom flyvende ind, som besprængte dem alle med dug (blod). Högne tyder disse drömme, men på en beroligende måde, naturligvis galt; björnen tyder han som s n e f o g fra øst osv. (v. 9—20).

På samme måde gik det med G l a u m v ö r, Gunnars hustru; hun drömte om natten, at Gunnarr blev h æ n g t og opædt af orme, at han blev gennemboret af spyd, at en flod kom brusende ind gennem deres hus, hvorved både Gunnars og Högnes ben knustes, at døde kvinder kom og bød Gunnarr hjem med sig. Gunnarr slutter heraf, at de ikke har lang tid tilbage at leve i (v. 21—9).

---

1) Ang. digtet se henvisningerne ved Atlakviða s. 303; desuden kan nævnes *R. Leonhardt*: Der málaháttr der Atlamál 1907.

Da det nu blev dag, rejste de afsted, kun 5 i det hele, med 3 »huskarle«, skönt der v a r dobbelt så mange huskarle på gården. Kvinderne ledsagede dem ned »til fjorden« og søgte at holde dem tilbage. Glaumvör opfordrer Vinge til at lönne deres gæstfrihed godt, »og han svor på at ville göre det«. Kostbera ønsker dem lykkelig rejse, hvorpå Högne svarer koldt og tört (v. 30—6). De r o d e bort af alle kræfter [i Akv. rider de over fjælde]. Efter at være landede i Atles rige går de op til hans gård og Högne b a n k e r p å p o r t e n. Da åbenbarer Vinge for dem, at de snart vil blive dræbte, men de dræber ham på stedet (v. 37—41). Atle og hans mænd samles og ruster sig til kamp, men der var et gærde imellem de to fjendtlige partier. Da kom der en træl ind til Guðrún og fortalte hende, hvad der var på færde. Hun bliver meget bevæget, går ud og hilser for sidste gang på Niflungerne; hun opfordrede til forlig, hvortil alle sagde nej. Da tog Guðrún sværd i hånd, stillede sig på sine brødres side og nedhuggede to mænd, hvoraf den ene var Atles broder (v. 42—51). Gjukungerne kæmpede overordenlig tappert; kampen varede fra morgen til middag, 18 mænd var faldne på Atles side. Han klagede over så meget mandefald (oprindelig var de t r e d i v e) og over at have fået en så stolt hustru. Guðrún erklærer, at hun ikke bryder sig om Atles ord, han har dræbt hendes moder og voldt hende flere sorger. Atle befaler sine mænd at forøge Guðrúns sorg ved at mishandle hendes brødre, skære hjærtet ud af Högne og hænge Gunnarr i en galge. Högne vil med glæde lide døden (v. 52—60). B e i t e, Atles bryde, råder til at tage Hjalle i den hensigt, i al hemmelighed at sörge for, at Högne kan beholde livet [altså noget helt forskelligt fra fremstillingen i Akv., ja Hjalle bliver ikke engang dræbt her]. Hjalle blev bange og skreg af frygt, förend han mærkede kniven, bad for sig og lovede at göre alt det værste arbejde, hvis han fik lov til at leve. Högne gik da i forbön for trællen, han var ked af at høre hans jamren og hylen. Da tog de og dræbte Högne, som lo i døden. Gunnarr spillede (i galgen) på harpe, således at kvinder græd og mænd klynkede og taglægterne brast (61—7). Nu var bægge brødre døde, og Atle var meget stolt over at have dræbt dem og drillede Guðrún; hun svarede, at det ikke vilde gå ham godt, medmindre hun døde også. Men Atle ønsker, at de herefter skal leve sammen i fred og enighed. Det vil Guðrún ikke love, navnlig ikke nu ,da Högne er død. Guðrún lod dog, som hun intet vilde foretage sig og som hun var veltilfreds, og viste således sin falskhed. Hun

dræbte sine to unge sönner (skar halsen over på dem), men Atle spörger, hvor de er blevne af (v. 68—79). Guðrún fortæller Atle sin sorg, og at hun godt husker, at han meddelte hende hendes brødres død. Nu er hans sönner døde, deres hjærneskaller bruges som drikkekar, deres hjærter har Atle spist, i den tro, at det var kalvehjærter. Atle truer hende nu med at ville lade hende brænde, men Guðrún siger, at den skæbne vil han selv komme til at lide, medens hun selv engang vil *fara i friðra ljós annat* (v. 80—7). Hniflungr — Högnes sön — betrode Guðrún, at han tænkte på noget stort, og Guðrún opfordrede ham da til at udføre, hvad han tænkte på: »da varede det ikke længe, til Atle blev dræbt«. Dødelig såret vågnede han og spurgte, hvem der havde givet ham banesåret. Guðrún svarede, at det både var hende og Högnes sön, som havde gjort det. Den døende Atle omtaler nu, hvorledes han ægtede Guðrún og gav hende en stor *mundr,* medens hun viste sig overmodig og hård. Guðrún benægter at have modtaget noget guld af ham. »Vi var 3 søskende, som fulgte Sigurðr, vi styrede hvert sit skib og lod dem gå, som de bedst kunde, til vi kom til østen«. Der udførte de flere bedrifter. Så blev »den hunske« dræbt til stor sorg for den »unge enke«, og værre blev det, da hun blev gift med Atle (v. 88—101). Atle svarer, at de har alle lidt meget, men beder Guðrún om at give ham en »god begravelse«. Guðrún vil, siger hun, købe et skib og en »malet kiste«, hun vil indgnide med voks et lagen til hans lig og forresten sörge for hans begravelse, som om de var gode venner (v. 102—3). Da døde Atle, men Guðrún holdt alt, hvad hun havde lovet ham. Derpå vilde hun dræbe sig selv — »men hun døde ikke dengang« (v. 104). »Lykkelig er enhver, som føder sådanne börn som Gjuke; deres ry vil altid leve i alle lande, hvorhen det bringes«.

Dette indhold afviger, som allerede udpeget og som ved en sammenligning nærmere vil fremgå, i mangt og meget fra Atlakv.; men også fremstillingsmåden er grundforskellig. I fremstilling står Atlamál uendelig langt tilbage for Atlakviða. Medens dette digt er kort og klart og udelader alt overflødigt, er Atlamál, hvad den ovf. givne indholdsgengivelse klart viser, udførligheden og vidtløftigheden selv; de ringeste enkeltheder medtages. Ikke engang en så overflødig bemærkning som, at »de hørte nu op med at tale« udelades *(lokit því létu, liðr hver ræða* 20.7-8) osv. osv. Med hensyn til selve indholdet er der flere urimeligheder at bemærke. Bortset fra den måde, hvorpå Atle bliver dræbt — det lader til, at Guðrún

først bestemt beslutter hans død ifølge Hniflungs opfordring — er Gunnars død her langt mere unaturlig end ellers (han bliver hængt i en galge og dog opædt af orme, for ikke at tale om at han, hængende i galgen, spiller på harpe med tæerne!). Digteren synes her såre uheldig at have kombineret to beretninger om Gunnars død: 1) i galgen og 2) i ormegården. Ligeledes er hele fremstillingen af Högnes død og om Hjalle ret unaturlig. Heller ikke er det heldigt, at lade bægge hustruer have så mange og vidtløftige drömme på én gang; det er en misbrug af drömmemotivet. Hvilken grund Atle her har til at dræbe Gjukungerne nævnes ingen steder, hvis der da ikke er et vers tabt, som har indeholdt, hvad parafrasen i Völs. s. synes at antyde.

Guðrúns behandling af hendes börn og det at hun giver Atle deres hjærter at spise som kalvehjærter og lader deres hjærneskaller omdanne til drikkekar (jfr. Völundskvadet) er her blevet til en smagløs grusomhed, som viser et senere standpunkt end Atlakv., hvor grusomheden ganske vist er stor, men har dog en helt anden farve. Ejendommeligt for digtet er, at digterens eget jeg en enkelt gang fremtræder ($38._2$. »jeg vil meddele«). At digteren ikke har kunnet hæve sig over sin egen synskres, at man allevegne mærker de små vilkår, han daglig havde for öje og som var de eneste, han kendte, er derimod ikke påfaldende, men derom nærmere i det følgende.

Hvad personernes karakter angår, er Gunnarr i grunden sig selv lig og ligesom i Atlakv. Man mærker dog en vis vaklen hos ham eller uselvstændighed; han spörger Högne, om de skal rejse, men denne siger, at han vil göre som Gunnarr. Da bestemmer Gunnarr sig til at tage afsted. Ellers spiller Gunnarr næsten ingen rolle i digtet. Högne har derimod mere at sige, og det synes som om forfatteren har haft större forkærlighed for ham, vistnok på grund af hans mandige trods og aldrig svigtende mod (v. 13_{7-8}, 20_5, 35_{7-8}, 60, 64, 65, han ler i døden ligesom i Atlakv.). I det hele er han den, som er bedst lykkedes for forfatteren. Guðrún er her, som ellers i sagnet, den hengivne trofaste søster, som med runer forsøger at afholde sine brødre fra at rejse og, efter at de dog er komne, at stifte fred og forlig [dette dog ikke andre steder]. Da dette mislykkes, styrter hun selv, som om hun kunde være en valkyrje, ud i kampen og dræber egenhændig to mænd, hvilket næppe har stemt med sagnet og aldeles ikke stemmer med den karakter, Guðrún i de øvrige digte har.

Svagest er Atle opfattet. Efter kampen med Gjukungerne og efterat de er overmandede, holder »den raske« Atle, »skönt (!) vred«, en tale, hvori han med vemod mindes sit store tab af 18 mand og med en vis bitterhed omtaler sin hustru, med hvem han nu og senere ligefrem mundhugges og hvem han driller ved at lade skære hjærtet ud af Högne. Han og Guðrún lever derpå sammen i den störste uenighed, og hun truer ham med alt ondt; men det falder ikke »den raske« Atle ind at göre Guðrún uskadelig, og dog har hun med våben i hånd nedlagt hans egen broder og dræber desuden sine og Atles egne sönner; alligevel foretager han sig intet i den anledning.

Der er i det hele noget pjaltet, noget usselt ved Atle i dette digt (jfr. også hans tale i v. 92 ff.), som når sit höjdepunkt i hans ydmyge bön til Guðrún, om at give ham en — hæderlig begravelse!

Heldig har forfatteren således ingenlunde været hverken i at gribe de afgörende motiver i begivenhedernes udvikling og gang, eller i at forstå og sætte sig ind i oldtidens ånd [fra hans standpunkt betragtet], eller i at skildre personerne. Ligesom digtet hører til de yngste kvad (herom i det følgende), således er digtet i de fleste henseender det ufuldstændigste — undtagen med hensyn til dets længde.

At digtet er forfattet i Grönland og intet andet sted fremgår ikke alene deraf, at i cod. reg. kaldes det det grönlandske — hvilken betegnelses betydning uimodsigelig er bleven fastslået af *B. Gröndal*[1]) og *S. Bugge*[2]), men af flere andre ting.

Heraf kan i første række[3]) fremhæves omtalen af en björn i v. 17, der i v. 18 nærmere betegnes som en hvidbjörn ɔ: en isbjörn; allerede det, at et sådant dyr overhovedet nævnes, fører uvilkårlig tanken straks hen til Grönland, da isbjörne aldrig var kendte i Norge (undt. som tamme og indførte) og meget sjælden viste sig på Island[4]). Men enhver tvivl forsvinder, når man lægger mærke til, at den snebyge, som björnen ifølge Högnes tydning skal betyde, siges at komme østfra; dette betegner nemlig retningen, hvorfra isbjörne plejer at komme til det sted, hvor digtet er blevet til; men på Island har enhver fra arilds tid vidst, at de få

---

1) Antiquarisk Tidsskrift 1861—3, s. 373.

2) Udg. s. 433.

3) Jeg deler ingenlunde Bugges betænkeligheder.

4) Rigtig bedömt af *K. Maurer*: Islands und Norwegens Verkehr i Zeitschr. f. deut. Phil. II, 442.

gange isbjörne kommer derhen, kommer de fra nord-nord-vest. Hertil kommer, at selve drömmene viser en så levende angst for disse dyrs pludselige ankomst, at en sådan frygt er vel forståelig i Grönland, umulig på Island.

Hertil passer den forunderlige fjærnhed fra det oprindelige sagns væsen og natur. Således rejser Atles afsendinge kun over Limfjorden, og så er de i Gjukungernes rige (jfr. ovfr. s. 303). Hertil svarer også den lidenhed i alle forhold, som digtet fra først tilsidst bærer til skue. Dronningen hedder húsfreyja (3.$_1$); hun er beskæftiget med at sörge for gæsterne — aldeles som konen i en almindelig islandsk eller grönlandsk bondegård —; Gunnarr og Högne rejser afsted med et følge på 3 mand [huskarle her afgjort = trælle]. Den mægtige Atle har en hær eller en *drótt,* bestående af — 30 mand, som en större bonde, og han klager stærkt over, at 18 er faldne; ret som om der her var tale om en af disse utallige skærmysler, de islandske slægtsagaer er så fulde af. Gjukungerne har kun ét skib; Guðrún taler om Sigurðs vikingetog med tre skibe; de ror over en fjord som dygtige fiskerkarle. Högne banker på dören hos Atle; nogen dörvagt er der ikke tale om.

Endelig findes her et ord som *hylda,* der bruges (v. 59) om Högne *(»Takið ér Högna ok hyldið* [ɔ: skærer op] *með knífi«);* ellers bruges det kun om at opskære en hval eller lign., og er sikkert et ægte grönlandsk udtryk; en islænder vilde sikkert ikke have brugt det om en person.

Der er således ikke skygge af tvivl om, at titlen »det grönlandske« i cod. reg. i enhver henseende passer på dette digt, og at den altså må være rigtig.

Heraf følger, at digtet umulig er ældre end o. 1000, da Grönland først opdagedes kort efter 980; et fast og ordnet samfund er ikke blevet til dér för end inde i det 11. årh. Desuden bærer dette digt flere spor af, at dets forfatter har været kristen, udtryk som *at fara í ljós annat* (87.$_8$), *steind kista* (= ligkiste; 103$_2$), *at vexa blæju* (om ligklæderne; 103.$_5$). För o. 1050 er digtet ikke blevet til, men heller ikke ret meget senere; det har at opvise sådanne former som *séum* (20$_2$), *dóu* (67$_1$), *óumk* (13$_7$), *séa* (58$_7$), *sáusk* (36$_1$). Jfr. *Hniflungr* (88$_5$), med *h* i forlyd, hvilket har sin betydning.

I sagnhistorisk henseende er digtet ikke uden al betydning og interesse. Det oplyser os om Gunnars (anden) og Högnes hustru Kostbera og Glaumvör; det indeholder navne, som ellers

ikke forekommer, Vinge, Snævarr, Sólarr (disse to Högnes sönner), Orkningr, samt Högnes sön Hniflungr; det indeholder desuden flere enkeltheder, som ikke findes andre steder og som er tildigtninger, dog vistnok ikke alle af forfatteren selv, måske ingen af dem.

Hele digtet er, med undtagelse af v. 22 (v. 26 foran v. 15), 43 (i hvis sted Atlkv. er benyttet), 65—7 (af samme grund) og 84 (et intetsigende halvvers), benyttet i Völsungasaga på den ovenfor angivne måde, således at det og Atlakviða er kombinerede.

Benyttelsen af ældre digte lader sig ikke i nogen nævneværdig grad påvise. V. 29.1 *(seinat es at segja,* Gunnars ord) er omtr. = Atlkv. 17.1 *(seinat es nú systir)*; 65.5 = Akv. 24.1 *(hló þá Högni)*; 82.1 *(maga hefr þinna)* jfr. Akv. 36.1 *(sona hefr þinna)*. Om man heraf kan slutte, at forfatteren har kendt Atlakviða, forekommer mig langt fra sikkert[1]). Det er sandsynligt, at forf. har kendt Goðrkv. II; jfr. *Bekkers* afhdl. s. 232 f.

14. **Goðrúnarhvöt.** Foran dette digt,[2]) som i cod. reg. bærer denne titel, findes et prosastykke, hvori Guðrúns skæbne efter Atles død fortælles, samt hvorledes hun vilde drukne sig, men drev over til et rige tilhørende kong Jónakr, som ægtede hende. Med ham fik hun tre sönner: Sörle, Erpr og Hamðir. Svanhildr, Guðrúns og Sigurðs datter, blev gift med Jörmunrekkr den mægtige. Hans rådgiver Bikke råder kongens sön Randvér til selv at tage Svanhildr, men forråder ham bagefter; Jörmunrekkr lader Randvér hænge og Svanhildr træde under hestefødder. Da Guðrún erfarede dette, opfordrede hun sine sönner til at hævne søsteren. Herpå begynder digtet med følgende vers: »Det er den grueligste tale, jeg har hørt, den som Guðrún holdt, da hun æggede sine sönner med grumme ord«. »Hvorfor sidder I, hvorfor er I glade, da Jörmunrekkr dog har ladet eders søster træde under hestefødder (v. 2, som er udvidet med 4 linjer, hæntede direkte fra Hamðismál 3₅-₈); I ligner ikke Gunnarr og Högne (3)«. Da sagde Hamðir: »Ikke roste du Högne, da Sigurðr blev dræbt og dine klæder blev rødfarvede i hans blod. Men vi skal dog hævne vor søster« (v. 4—6). Guðrún gik leende hen og hæntede rustninger

1) Jfr. *A. Edzardi*: Germania XXIII, 408 not.**.

2) Ang. digtet se *Symons*: Einleit. CCCXXXVIII f., *Neckel*: Beitr. 348 ff., *Jiriczek*: Deut. heldens. 84 ff., *Ussing*: Heltekvad. 160 ff., *Boer*: Die sagen von Ermanarich u. Dietrich von Bern (1910) s. 35 ff.

til sine sönner, der nu steg på deres heste. Da sagde Hamðir, at de ikke vilde komme tilbage, og at Guðrún på én gang vilde komme til at drikke gravøl efter alle sine börn (v. 7. 8). Hermed slutter digtets første del.

Om brødrenes rejse og hævn fortælles i dette digt ikke mere. Derimod fortsættes med, hvad Guðrún nu imidlertid tog sig for. Hun satte sig grædende foran huset og holdt en lang sörgetale for sig selv (v. 9). Hun mindes sine 3 giftermål, først med Sigurðr, hvem hun holdt mere af end nogen anden, derpå med Atle — hun mindes deres sönners død —, og sidst med Jonakr, hvem hun har født sönner (10—14). Herpå mindes hun Svanhildr, der i salen var som en solstråle, og som blev giftet bort til Goterfolket. Hendes störste sorg er at tænke på, hvorledes Svanhilds dejlige hår er blevet trampet af hestefødder, og hun mindes sine brødres død (v. 15—17), »Meget husker jeg af ulykker. Læg du Sigurðr bidsel på din sorte hest og lad den løbe hid. Jeg har ingen her, hverken datter eller sönnekone, som giver Guðrún kostbarheder. Husk Sigurðr, hvad du sagde, da vi sad sammen, at du vilde besøge mig fra Hel og jeg dig fra verden. Gör egestablen (-stablene) istand, for at ilden kan opbrænde det sorgfyldte bryst. Sorgerne tør op« (v. 18—20). Disse vers er her gengivne omtrent ordret. På dem følger et slutningsvers på 6 linjer, hvori et ønske om velfærd for alle mænd og kvinder udtales, men dette vers er uden tvivl en senere tildigtning.

Vi har sikkert ikke her med ét digt at göre, men med brudstykker af mindst to; til det første hører v. 1—18_1, til det sidste 18_2—20. Det er en höjst mærkelig tale, der ved d e n n e lejlighed føres af Guðrún i den sidste del af digtet. Guðrún går pludselig og aldeles uvæntet over til direkte at tiltale den forlængst afdøde Sigurðr og det på en sådan måde, som, når man tager situationen i betragtning, er rent ud forbavsende. Ikke mindre påfaldende er det, at det sidste vers indeholder en opfordring til at træffe foranstaltninger til at brænde hendes og Sigurðs lig; i denne sammenhæng er dette, så vidt ses kan, uforståeligt. V. 20 synes at måtte skilles fra de andre to (18 og 19); dog kan de alle høre til et og det samme kvad; men så må dette digt (eller disse vers) tænkes fremsagt af Guðrún k o r t e f t e r Sigurðs drab. Indholdet af disse vers minder iøvrigt om slutningen af Völs. kv. forna. Hele digtet findes nöjagtigt gengivet i Völs. s. kap. 41 undtagen v. 20 (og 1 og 21).

Det, som er afgörende for spörsmålet om, hvorvidt digtet består af to ikke sammenhængende dele, er, at v. 18 begynder på en ejendommelig måde. Først er der én linje *(Fjöld mank bölva)* og så følger 8 linjer, som for sig udgör ét helt vers; herved er også at bemærke, at l. 1 ikke hænger sammen med l. 2 med rimstave. Her har man, hvad også udgivere har set, sammenföjningen. Fortsættelsen til 18.₁ er tabt; i dens sted blev vers 18.₂ ff. indsat, fordi man følte, at der manglede noget, som sædvanlig, uden at bryde sig om en god sammenhæng. Således også *Symons* (*Neckel* modsat).

Digtet (o: 1—18.₁) hører ikke til de allerbedste kvad; om nogen karakteristik af personer er der næppe tale, undtagen for Guðrúns vedkommende. Hun optræder her, som forresten ellers, med sin dobbeltsidige karakter, dels som den altid hævnlystne, dels som den lidende og sine sorger erindrende kvinde, der navnlig lever i mindet om Sigurðr.

Kvadet ses at have lånt adskilligt fra andre digte[1]). På den anden side har Sig. sk. sikkert lånt fra Goðrhv. v. 13—14 (se ovf.). Jfr. *Ussing* s. 162. Herved har vi digtets tilblivelsestid så nogenlunde given. Det er yngre end både Hamðismál og Goðrúnarkv. II (fra o. 950) og ældre end Sig. sk. (fra o. 1050). Det kan således stamme såvel fra det 10. årh.s slutning som det 11. årh.s begyndelse.

Om digtets hjem er det vanskeligt at sige noget bestemt; dog tror jeg, at det snarest er grönlandsk, da vi i Atlamál finder udtalen *Hnifl-* ligesom her[2]).

---

1) Således er l. 2.₈ *(jóum of traddi)* lånt fra Hamðismál 3.₄ (herpå følger i Hamð. 4 linjer, som dér har hørt med til verset; disse linjer findes også i Goðrhv., men her er de sikkert en senere let forståelig interpolation. På samme måde er hele v. 4 i den mundtlige overleverings tid her indsat fra Hamð. 6—7, som imidlertid er blevne sammendragne til ét vers). V. 10₅—₆ *(einn vas mér Sigurðr öllum betri)* synes at have sit forbillede i Goðr. kv. II, 3₃—₄ *(at ættak ver öllum fremra)*; måske er også 12₁—₂ *(Húna hvassa hétk mér at rúnum)* dannet efter Goðr. kv. III, 4₇—₈ *(es vit hörmug tvau hnigum at rúnum)*. *Neckel* mener, at digtet er ældre end Goðr. kv. II.

2) Af ordet *Húnkonunga* (3.₁₀) tör intet sluttes, da linjen vistnok er en interpolation, og i 6.₂ kan det hentyde til Atle. Hvis ikke, er det et bevis mere for digtets grönlandske oprindelse, da Sigurðr kun i grönl. digte kaldes den hunske.

15. **Hamðismál hin fornu.** Navnet på dette digt er sikkert nok; over selve digtet står *Hamðismál,* og desuden findes et lille slutningsprosast., som siger: »dette kaldes d e t g a m l e Hamðismál.[1])

Digtet er forfattet i málaháttr. Allerede af den grund er det sikkert, at de to vers i fornyrðislag, hvormed digtet nu begynder og som tilmed lider af grove metriske fejl, er af en meget sen oprindelse[2]). Indsatte er de i stedet for tabt(e) vers, hvoraf der endnu haves en lille mærkelig rest på 2 linjer (i rigtig málaháttr) i v. 2 efter l. 4: *es fátt fornara, fremr vas þat hálfu.*

Det 3. vers begynder med en opfordring af Guðrún til sine sönner, de eneste, der er tilbage af hendes slægt, om at hævne søsteren Svanhildr, som er bleven trådt ihjæl under hestefødder hos Goterne; Guðrún klager over sin forladthed (v. 3—5). Herefter antager *Bugge* at noget er udfaldet (om Guðrúns bebrejdelser mod sönnerne, jfr. Goðrhvöt 3), og dette er rimeligt, da v. 6 (identisk med Goðrhv. 4) indeholder »den modige« Hamðis svar, som forudsætter en sådan bebrejdelse fra hans moders side, men som nu savnes. Hamðir minder hende om Sigurðs drab og hendes sorg (her forudsættes, at Sigurðr er dræbt i sin sæng ligesom i Goðr. kv. I og Sig. sk.), samt om hendes og Atles sönners drab. Da sagde »den vise« Sörle, at han ikke vil kives med sin moder og spörger, hvad hun ønsker (v. 6—9). Her mangler der sikkert noget igen, som har indeholdt Guðrúns bestemte udtalelse af, hvad det er hun vil, og omtalt, at brødrene rustede sig til rejsen, ti det næste vers (v. 10, ifølge håndskr, en fortsættelse af Sörles tale og i virkeligheden vistnok også hans ord) fremhæver, at brødrene er til hest; ellers indeholder dete vers en spådom om, at de ikke vil komme levende tilbage (jfr. Goðrhv. 8, hvor det er Hamðir, der taler). Nu red de bort over våde fjælde på hunniske heste[3]).

V. 12—17 handler om, hvorledes brødrene t r a f deres halvbroder E r p r (her ikke en sön af Guðrún) og dræbte ham, »de for-

---

1) Ang. digtet henvises til: *Bugge*: Hamðismál i Zs. f. deut. Phil. VII (1876), *Ranisch*: Zur kritik u. metrik der H. (1888), *O. Jiriczek*: Deut. heldens. 84 ff., *Symons*: Einleit. CCCXIX f., König Ermenrichs tod Zs. f. deut. Phil. XXXVIII (1906), *Neckel*: Beitr. 303 ff., *Ussing*: Heltekvad. 162 ff.. *Boer*: Die sagen v. Ermanarich u. Dietrich von Bern (1910).

2) Jfr. *Grundtvig*: Sæmundar-Edda 249 med hensyn til det 1. vers.

3) Guðrún, som forhen har været Hunnernes dronning, tænkes her at være i besiddelse af hunniske heste.

minskede deres styrke med en tredjedel[1]), disse vers er digtede i fornyrðislag og kan således ikke oprindelig have hørt til dette digt i málaháttr. Dette bekræftes ved, at brødrene her siges at træffe Erpr »i et stræde«, medens deres ridt over »de våde fjælde« allerede er fortalt i det foregående vers. Sikkert er disse vers indsatte istedenfor andre tabte vers af lignende indhold. Muligvis er disse vers af et yngre digt om Hamðir[2]), som titlen på dette *hin fornu* bestemt forudsætter. I Völsungas. (jfr. Snorra-edda) knyttes hertil en samtale mellem brødrene, hvori de erkender at have handlet urigtig.

Med v. 18 begynder det egenlige digt igen. I dette vers siges Jörmunrekks borgvogter at have set brødrenes ankomst og til tegn stødt i sit horn; nogle mænd fortalte Jömunrekkr, at brødrene var sete, og anbefalede forsigtighed (v. 19). »Da lo Jörmunrekkr og strøg sig om skægget, han forlangte ej... (?), men begyndte stærkt at drikke; han rystede de brune lokker, så på det hvide skjold, lod det gyldne kar spille i sin hånd«, og erklærer, at han vilde være glad ved at se Hamðir og Sörle hos sig; de skulde bindes og siden hænges (v. 20—1). V. 22 bör deles i 4 + 6, en rest af to vers, hvorimellem noget er tabt. I det første siges en kvinde H r ó ð r g l ö ð) (eller én, der er *hróðrglöð)* at have sagt... (verset er mangelfuldt og dunkelt.) Indholdet af de sidste 6 linjer er endnu dunklere. Sammenhængen synes at være, at Jörmunrekkr opfordres til at modtage brødrene på en venskabelig måde, da »to mænd dog hverken kan binde eller banke tusind mand«[3]), og dette i og for sig fornuftige råd synes at være blevet fulgt[4]). Herefter mangler der igen noget. V. 23 (et halvvers) handler om kamp og blodsudgydelse og forudsætter, at Jörmunrekkr er bleven dødelig såret (»Kamp blev i hallen, ølkarrene faldt ned, mændene svømmede i blod fra Goternes bryst«); i det følgende vers (24) taler Hamðir til Jörmunrekkr og siger, at han har længe nok ønsket at se de to brødre i sin hal — »og nu kan du se dine arme og ben kastede i ilden«.

---

1) Jfr. *Symons* smukke tolkning Kön. Erm. tod s. 158 f.

2) Dette bestyrkes ved ordet *stræti*, som ifølge *Bugge* (Zeitsch. f. deut. Phil. VII, 388) ellers ikke forekommer undt. i digte fra det 12. årh. jfr. *Vigfússon* D i c t. s t r æ t i. og Lex. poet.[2]

3) Der skal sikkert læses *megut;* jfr. *Grundtvig*: Sæmundar-Edda[2] s. 250.

4) *Bugges* og *Grundtvigs* mening om dette sted kan jeg ikke tiltræde. Digtet lader brødrene komme til Jörmunrekkr ved höjlys dag. *Symons* har en anden opfattelse, se Ermenrichs tod s. 162.

Da brummede
den gudebeslægtede,
den stærke i brynjen,
som en björn, der brummer:
stener mændene,
da spyd ej dem bider,
hverken ægge eller jærn
de Jonakrs sönner (v. 25).

V. 26—7 danner et helt vers for sig, når de to første linjer (»Da kvad den modige Hamðir«) udelades, hvad *Bugge* har foreslået. De lyder så: »Du gjorde en ulykke, da du løste den bælg; fra den bælg kom der ofte uimodståelige råd«. »Mod har du, Hamðir, hvis du blot havde forstand [ɔ: i samme grad]; den mangler meget, som mangler god forstand«. Det fremgår af Jörmunrekks råd i v. 25 at han må have erfaret, at hverken våben eller overhovedet noget jærn kan bide på brødrene og at kun sten kan skade dem; dette må Hamðir enten ved uforsigtighed eller — og snarere — af overmod have røbet. Til et nu tabt vers, hvori Hamðir har udtalt dette, passer 26/27 som ét vers med Sörles svar.

Herpå udtaler Hamðir en beklagelse over, at hovedet ikke også er hugget af Jörmunrekkr, hvilket vilde være sket, hvis Erpr levede (v. 28). Det følgende vers (29) af Sörle i ljóðaháttr: »Lad os ikke beskylde os selv, som ulve, der æder hinanden op«) hører et andet digt til. V. 30 er vistnok at tildele Hamðir, som lige för sin død udtaler mandige ord om, hvad de har udrettet: »Vel har vi kæmpet, vi står på Goters val, fældet ved sværd, som örne på grene. Godt ry vi erhværver, skönt vi straks skal dø. En aften lever man ikke mer end norner bestemte«. Det følgende (og sidste) halvvers: »Der faldt Sörle ved salens gavl, men Hamðir segnede bag ved husene« er i fornyrðislag og hører rimeligvis til det kvad, som v. 12—17 er af.

Hvad kort og kærnefuld fremstilling, særdeles malende udtryk og træffende ord angår, kan dette digt, det gamle Hamðiskvad, måle sig med de allerbedste heltedigte. Hvor prægtigt er ikke det billede, som v. 25 giver os af den gamle krigerkonge Jörmunrekkr, som nyder den gode vin og viser sin overlegne ro ved sin latter og ved at stryge sit skæg. Ligeledes er epiteterne *hinn hugumstóri (Hamðir og hinn svinni* (om Sörle, *svinna átti hyggju)* særdeles træffende og viser os med ét ord deres karakter og modsætningen mellem dem. Hermed hænger karakteristikken af personer sammen, og denne er overhovedet udmærket.

Guðrún optræder, som ofte ellers, som den æggende og hævnlystne, som den, der ikke skånede sine sönner (vi ser hendes moders karakter komme igen hos hende jfr. ovf. s. 297); hun

er ufølsom nok, skönt hun på den anden side klager over sin forladthed. Sörle og Hamðir karakteriseres ved de allerede nævnte tillægsord, og deres optræden er i overensstemmelse med dem. De begår den skæbnesvangre fejl at dræbe deres broder Erpr[1]); men hovedmanden for drabet har sikkert været Hamðir. Bagefter må de erkende, hvor urigtig de har båret sig ad og hævnen rammer dem. Det er Hamðis hidsighed, der er løbet af med ham, og det er åbenbart ham, som overmodig og overilet giver anvisning på, hvordan de selv kan fældes.

Digtet er, som vi har set, meget mangelfuldt overleveret, hvilket allerede gör det sandsynligt, at titlen *hin fornu* er rigtigt. Herfor taler også dets korte og kærnefulde fremstilling og udtryksmåde.

Fra Hamðismál har Goðr. hv., som ovf. (s. 316) bemærket, lånt enkelte udtryk; ligeledes Sig. sk. (s. 291) og, hvad der har endnu större betydning, Atlakviða. Hamð. 10_{1-2} *(brœðr grát þú þina, ok buri svása)* er sikkert forbillede for Atlakv. 38_{6-8} *(es æva grét, brœðr sína berharða, ok buri svása)*. Digtet kan således ingenlunde være yngre end fra midten af det 10. årh. Ret meget ældre kan det heller ikke være, da det ses, at forf. til Hamðismál har efterlignet Þorbjörn hornklofes udtryk; *málmi húnlenzkum* (Hrafnsmál $16_{,7}$) ved sit *mörum húnlenzkum*. Det første udtryk er på sin plads, medens det sidste i selve digtet virkelig er umotiveret; derfor er det snarere en reminiscens. Digtet hører dog uden tvivl til den ældste række af heltekvad[2]).

Bugge (og flere)[3]) har villet finde et lån fra Hamðismál i det digt, som tillægges Brage den gamle og nævnes Ragnarsdrápa; herom tör der henvises til Arkiv f. n. fil. VI, 153—4, hvor det påvises, at lånet lige så godt, ja bedre, kan være på Hamðismál's forfatters side, hvis der overhovedet er en forbindelse tilstede. Der kan således ikke være noget til hinder for at sætte Hamðismál til det 10. årh., dog ikke senere end til o. 950. Til samme resultat er *Bugge*, ganske vist på en anden måde, nået.

---

[1]) Motivet hertil angives forskelligt. Snorra-Edda (I, 368) lader brødrene være så vrede på deres moders sårende æggen, at de vilde göre, hvad hun syntes værst om, og Erpr elskede hun höjest. Völsungas, angiver i virkeligheden intet motiv til gærningen. Sikkert er Snorra-Eddas fremstilling ikke fuldstændig rigtig.

[2]) *Ussing* gör en anden mening gældende, som jeg ikke kan godkende.

[3]) *Grundtvig*: Sæmundar-Edda[2] s. 251.

Et aldeles afgörende bevis for, at digtet er norsk[1]), er forskellige udtryk og antydninger i det selv. Alle tre sammenligninger i v. 5 *(sem ösp í holti, sem fura at kvisti, sem viðr at laufi),* særlig dog de to første, er ikke til at tage fejl af. Af samme bevisende art er sammenligningen i v. 25 (»som om en björn [ɔ: den brune landbjörn] brummede«) og i v. 30 (»som örne på grene«). Mindre vægt kan det tillægges, når kongens vagt »blæser i horn« til signal, og dog har man ret til at tage det med i betragtning, når man husker på de forestillinger, der i Grípisspá og i Atlamál råder om kongen og hans hird.

Af digtet anfører Völs. s. (kap. 42) et halvvers (28_{1-4}) med overskriften *sem kveðit er;* herefter skulde man tro, at digtet var benyttet i sagaen; det har man da også antaget[2]). Men det er dog vistnok ikke tilfældet. Hele fremstillingen i dette kap. i sagaen er nemlig helt anderledes end den i Hamðismál; desuden mærker man deri en sådan holdningsløshed og ujævnhed, som vi ellers ikke er vant til i sagaen; det er derfor ikke rimeligt, at forfatteren overhovedet har kendt Hamðismál hin fornu, i hvert fald ikke i den skikkelse, digtet har i cod. reg. Han kunde tænkes at have haft et yngre kvad; ja det er kun de uægte — et yngre kvad tilhørende (?) (se ovf.) — vers, 12, 13 [15, 17], hvortil der i sagaen findes noget ligefrem tilsvarende. Det er rimeligvis dette kvad, som ligger til grund for fremstillingen i sagaens nævnte kap. Da har dette digt ladet Odin komme til Jörmunrekkr for at lære ham, hvorledes brødrene skulde dræbes (se kapitlets slutning); samme fremstilling findes hos *Saxo*[3]). Det anførte halvvers fra Hamð. forn. har forfatteren af Völs. s. enten kun kendt alene for sig, eller det har stået i det af ham benyttede (yngre) kvad som et lån.

---

1) Jfr. *Bugge* s. 387—8.
2) *Bugge* jfr. dog hans indrömmelser (om en ikke-benyttelse) Zs. VII, 383 f. — *Symons:* Beiträge osv. III, 215.
3) s. 415 (*P. E. Müllers* udg.).

2. AFSNIT.

SKJALDEKVAD.

§ 1.

Historiske forhold særlig på Island til o. 1100.

Vi har ovf. i 1. afsnits § 1 kortelig fremhævet forskellige forhold i Norge og på Island, særlig vedrørende de religiøse tilstande. Her vil det være hensigtsmæssigt i al korthed at göre opmærksom på nogle andre historiske forhold og da særlig vedrørende Islænderne.

Det islandske nybyggersamfund havde, efter et 60-årigt indvandringstidsrum, konstitueret sig som et politisk hele ved det år 930 oprettede for hele landet gældende fællesting, altinget, samt ved de dertil knyttede, andre staten vedrørende institutioner (se ovf. s. 27.)

Dette politiske samfund bestod af de høvdingeslægter, som, middelbart eller umiddelbart, var indvandrede fra Norge, af ringere bønder, der, som klienter, havde fulgt høvdingerne og mer eller mindre stod i et vist afhængighedsforhold til dem, samt endelig af trælle. De ringere bønders antal har oprindelig vistnok været forholdsvis ringe, men det blev i tidens løb stadig större, dels derved, at nogle af de til høvdingeslægterne hørende personer sank ned til en både i materiel og åndelig henseende ringere stilling, dels og navnlig derved, at det forøgedes ved de mange frivillige trælle og disses efterkommere. Denne således dannede bondeklasse stod gennem tiderne under høvdingernes overhöjhed og beskyttelse og var forpligtet til at yde dem forskellige tjenester. Det var således høvdingerne, der havde hele magten i landet; det var dem, som rådede og styrede; de udgjorde den islandske stormandsvælde; kun de var i besiddelse af de egenskaber og fortrin, som hos ethvert oldtidsfolk i dets bedste tid plejer at udmærke den herskende klasse: (adelig) herkomst, rigdom, bedrifter, både egne og forfædrenes, udmærkede åndsegenskaber; følgelig besad de alle betingelser for at kunne føre et efter forholdene udviklet stormandsliv og kraft til at benytte disse. I modsætning til denne høvdingeklasse stod den omtalte ringere bondeklasse; denne havde ingen glimrende aner, intet personligt ry at rose sig af; disse mænd måtte arbejde hårdt på deres mindre

gårde for det daglige, sikkert ofte ret tarvelige, udkomme; når sagaerne enkelte gange særlig omtaler »bemidlede folk af ringe herkomst«, eller fortæller, at den eller den »havde hævet sig ved egen hjælp«, bekræfter netop et sådant udtryk rigtigheden af det her fremstillede. Sådanne personer, der ved flid og sparsommelighed havde erhværvet sig en forholdsvis stor rigdom, kunde en enkelt gang hæve sig op til lige stilling med høvdingerne og grundlægge en ny høvdingeslægt, men om nogen nævneværdig forøgelse og egenlig fornyelse af den gamle høvdingeklasse ad denne vej kan der og kunde der, i hvert fald i det her omhandlede tidsrum, ikke være tale.

Det er indlysende, at eftersom de ringere slægter var langt mere optagne af det rent legemlige arbejde end høvdingerne, kunde deres åndelige liv ikke være i samme grad frodigt som hines. Ikke desto mindre kunde der naturligvis også blandt dem findes mænd med åndelige interesser, som f. ex. var i besiddelse af digterbegavelse; muligheden af, at de åndelige ævner ved giftermålsforbindelser og uafladelig samværen, undertiden ved fælles opdragelse kunde vækkes og overføres fra høvdingeslægterne til de ringere, er given. Desuagtet må det hævdes, at ligesom disse manglede tid til åndelig selvvirksomhed, kan de i det hele taget næppe have haft nogen levende lyst dertil. Således kan det ikke antages, at de har næret nogen udpræget mytologiske interesser og altså heller ikke givet sig af med mytisk digtning, hvilket også andre grunde taler mod. Særlig gælder dette det 10. årh.s Islændere.

De åndelige ævners besiddere, kundskabens og den åndelige udviklings egenlige bærere måtte således de udprægede høvdingeslægter blive; historien viser da også tilfulde, at det netop er disse, som hele tiden igennem besad den åndelige overlegenhed, ligesom de sad inde med den udvortes magt.

Hvad disse stormænds religiøse følelser angår, kan der henvises til, hvad der ovfr. s. 24—25, 34—35 er udviklet; her er det blevet fremhævet, hvor lidet også de var egnede til at beskæftige sig med religiøse sager, med en mytisk digtning. Deres blik var og måtte ifølge hele deres stilling være rettet på de mere praktiske sider af livet. I det 10. årh. måtte opførelsen af den islandske statsbygning med de dertil hørende institutioner og love for en meget stor del lægge beslag på høvdingernes tid. Desuden var livet på Island i det 10. årh., som det fremgår af sagaerne, yderst

uroligt (se ovfr. s. 26—28) og lidet gunstigt for en videnskabelig beskæftigelse. Når vi ikke destomindre hos Islænderne, men, vel at mærke, først ved og efter midten af det 10. årh., finder en opblomstrende digtning — skjaldepoesien —, har det sin grund ikke alene deri, at de, i det mindste visse slægter, fra gammel tid af besad digterbegavelse, men også og ikke mindst deri, at den blev dem til meget stor praktisk nytte og personlig fordel.

Skönt landet i mange henseender var ret godt og forholdsvis rigt på næringsveje, var Islænderne dog således stillede, at de nødtes til at stå i en livlig forbindelse, særlig handelsforbindelse, med andre lande. Visse fødemidler, navnlig kornvarer, måtte for allerstörste delen hæntes fra udlandet; ligeledes alt bygningstømmer, ikke alene til huse, men også til skibe. Meget tidlig træffer vi derfor medlemmer af høvdingeslægterne på handelsrejser. Det land, som Islænderne nærmest måtte føle sig knyttede til og af ganske naturlige og nærliggende grunde måtte søge hen til, var deres gamle stammeland, Norge.

Men også andre grunde bevirkede en livlig forbindelse mellem Island og udlandet.

At efterkommerne af de i åndelig henseende så overlegne norske høvdinger ikke følte sig tilfreds ved stadig at sidde hjemme ved deres arne, »på deres egen tue«, er ganske naturligt. Rejselysten, lysten til at se sig om i andre lande, göre sig bekendt med andre folks sæder og skikke, var dem i kødet båren og i klæderne skåren. Den gamle sandhed i ordsproget. »enfoldigt er et i hjemmet opdraget barn« viste sig her i sin fulde kraft. Hertil kom der så en anden omstændighed af en nok så stor betydning. De unge mænd, høvdingernes voksne sönner, fædrenes politiske arvtagere og landets tilkommende ledende mænd, måtte tidlig føle det som et uafviseligt krav, der stilledes til dem, at rejse udenlands og ikke vende tilbage uden at have indlagt sig hæder og ære og uden at have erhværvet sig, ikke just rigdom (skönt dette også forekom), men dog et eller andet håndgribeligt vidnesbyrd om deres mandige færd i udlandet. Først og fremmest var det æren, *orðstírr, frægð,* de unge lagde störst vind på. Pengebegærlighed kan man mindst af alt bebrejde dem. En anden sag er det, at de ikke vilde lade sig fratage noget af det, som de ved kamp og tapperhed så at sige lovlig havde erhværvet.

Denne eftertragtede berömmelse og ære kunde de bl. a. opnå ved, ligesom deres fædre havde gjort, at foretage selvstændige

vikingetog, bekæmpe og besejre andre vikinger, hvor de fandt dem; men den egenlige vikingetid var sin afslutning nær. Langt större udsigt til at komme i besiddelse af hæder og ære havde de ved at slutte sig til den mægtigste og glansfuldeste institution, der fandtes, kongedömmet, ved at blive en konges eller fyrstes håndgangne mand, deltage i hans krige, forsvare hans land og magt, udføre bedrifter for hans egne öjne og så at leve hos ham i fredelige tider et muntert og utvungent hirdliv, påskönnet, belönnet og hædret. En sådan færd blev de unge høvdingesönners ideal. Efter at have opnået, hvad de ønskede, drog de i regelen hjem igen til deres fædreneø som ansete mænd for dér i tidens løb at indtage den hædersplads, som tilkom dem. At anføre eksempler på det her udviklede er overflødigt; vi vil under behandlingen af de enkelte digteres liv få utallige beviser herpå. Det er ejendommeligt nok, at kongemagten både er årsag til, at Island bebyggedes, og tillige den magt, som meget snart skulde blive af en fremragende betydning såvel for Islands materielle vilkår som for dets åndelige liv. Dog ikke alene med sværdet i hånd understøttede de unge høvdingesönner den fyrste, de sluttede sig til. De, hvem sangens gave var tildelt, forevigede ham og hans bedrifter ved hjælp af deres åndelige idræt, d i g t e k u n s t e n. Og her møder vi den ejendommelige kendsgærning, at hveranden af disse unge Islændere var digter, som, såsnart han kom til en fyrste, fremsagde for denne et kvad om ham for derved straks at sikre sig hans gunst og blive optagen i hans hird. Denne virksomhed b u n d e r i den store anseelse, som digtekunsten nød i Norge fra kong Harald hårfagres tid af (se ovfr. s. 26), og den f ø r t e t i l den meget hurtige og stærke opblomstring af skjaldepoesien på Island, samtidig med at den i Norge brat ophører.

Det er en kendsgærning, at fyrstedigtningen forstummer i Norge med Eyvindr skáldaspillir; efter ham nævnes kun enkelte mænd, særlig de norske konger, som digtere. Grunden hertil må søges i flere sammenstødende omstændigheder.

Det var ganske naturligt, at fremmede mænd, som Islænderne, var tvungne til at søge og opnå fyrstegunst ved enhver legemlig og åndelig idræt, hvorimod det ikke kan siges i samme grad at have været tilfældet med de indfødte (Nordmændene). Af disse måtte kongen (fyrsten) have så og så mange om sig. Personlig dygtighed og fornem byrd var de vigtigste egenskaber, disse mænd behøvede; flere behøvede de ikke, og sikkert ikke engang altid den

sidste. Anderledes med en fremmed; han måtte have så mange fortrin som muligt for at kunne kappes med hine, ja, han måtte helst overgå dem.

Når vi gennemgår rækken af de norske skjalde fra Brage og de andre ældste digtere, som vi ved noget om, ned til Eyvindr, kan vi ikke undgå at lægge mærke til, at alle, eller sågodtsom alle, er nöje knyttede til det sydvestlige Norge; fremdeles ser vi, at det netop er herfra, at de fleste islandske landnamsmænd direkte eller indirekte stammede, samt at flere af de vigtigste høvdingeslægter var nöje knyttede til de norske skjalde og skjaldeslægter, hvorpå mange eksempler vil anføres i det følgende. Det ser således ud til, at den norske digtekunst har haft sit egenlige hjem i de dele af Norge, hvorfra Islænderne stammede. Fra disse egne uddrog så store skarer til Island, at man ikke uden föje kan sige, at skjaldekunsten med dem på en måde udvandrede dertil.

Så meget er sikkert, at ved slutningen af det 10. årh. synes det at have været en såvel i Norge, som andre steder almindelig opfattelse, at kun Islændere var eller kunde være hirdskjalde, hvis særlige hværv det var at udøve skjaldekunsten. Fra nu af bliver den, hvad *J. E. Sars* spøgefuldt, men ikke helt uden föje har kaldt »en national næringsvej«[1]) for Islænderne.

Hvad der foran er fremhævet om de unge Islænderes rejser i den hensigt at vinde ære og uddanne sig på forskellig måde gælder for hele den tid, vi her omhandler. Undtagelsesvis vendte de ikke mere tilbage til Island, men blev til deres død i Norge som deres konges trofaste, håndgangne mænd.

Grunden til at Island blev bebygget af de norske udvandrere havde jo hovedsagelig været deres forbitrelse på og hårdnakkede modstand mod kong Harald hårfagre og hans eneherredömme (se ovf. s. 19—20). Man skulde have trot, at det brud, som således var sket, var ulægeligt; men således var det ikke. Tværtimod. Bortset fra enkelte slægters, som Kveldulfsslægtens (Myremændenes) fjendskab mod de norske konger, antog forholdet mellem disse og Islænderne meget tidlig en fredelig, ja venskabelig karakter. Allerede under Harald hårfagre, — og det er det mærkeligste — var det begyndt at blive således[2]). Ved Hakon den godes side i slaget på Stord står den nittenårige Þórálfr Skólmsson fra det nordlige

1) Udsigt I, 168.
2) Jfr. Íslbók. kap. 1, slutn.

Island. Hos Harald gråfeld opholdt sig skjalde som Glúmr Geirason, Kormákr og flere, for ikke at nævne alle de skjalde og andre Islændere, som var hos de følgende konger og jarle. I en særlig grad yndede Olaf den hellige og Harald hårdråde Islænderne overhovedet, ikke skjaldene alene; under en dyrtid sendte Harald flere skibe med lævnedsmidler op til Island til uddeling, ligesom han også forærede en prægtig klokke til kirken på Þingvellir. Men her lå måske en politisk bagtanke bagved.

De her omtalte forhold, særlig Islændernes materielle afhængighed af Norge og den deraf opståede venskabelige forbindelse mellem dem og de norske fyrster, var det, som fremkaldte Islændernes skjaldedigtning og gav den fra først af en bestemt retning og karakter.

Den islandske stat var efter kristendommens indførelse og efter afslutningen af landets første, særdeles urolige barndomsalder (se ovf. s. 27—28) i det 11. årh. i det hele taget af en meget fredelig karakter; udviklingen af de islandske forhold kunde nu gå for sig på en jævn og sund måde. Dette rolige tidsrum, der går noget ind i det 12. årh., er den islandske fristats guldalder. Kristendommen fik ro til at fæstne sig, til at få magt over sind og hjærter, uden at man dog mærker noget til den sygelige trosfanatisme og overtro, der samtidig herskede i Norge. Præsternes myndighed gör sig meget lidet gældende på Island hele århundredet igennem, takket være befolkningens sunde natur, dens praktiske sans og klare blik (jfr. ovf. s. 35—36, 48). En grund hertil er også den omstændighed, at et midtpunkt for det kirkelige åndsliv først fandtes efter midten af århundredet, idet Island da (1056) fik sin første biskop (Ísleifr). Det er en selvfølge, at var den første biskop ikke ualmindelig nidkær og kraftig, eller efter paveligt mønster ligefrem tyrannisk i den katolske kirkes ånd, måtte han, der havde sine egne landsmænd at takke for sin værdighed, blive en biskop, der følte sig forpligtet til at tage ligeså meget hensyn til dem, som de til ham. Hans virksomhed måtte hovedsagelig bestå i en kirkelig oplæring og undervisning af vordende gejstlige, oprettelsen af kirker og indrettelsen af det islandske kirkevæsen i al almindelighed. Folkets tilvante sæder, for så vidt som de ikke stemte overens med den kirkelige morallære, har han derimod ikke været i stand til at ændre, i det höjeste kun til at mildne. Når det desuagtet om Ísleifr hedder, at han som bisp havde forskellige vanskeligheder at bekæmpe på grund af »folks ulydighed« og andre

ukristelige ting[1]), er dette vistnok en senere noget overdreven og ensidig præstelig opfattelse af Ísleifr og hans samtid.

Nogen gennemgribende indflydelse på folkets tænkemåde i almindelighed, endsige på den alt eksisterende poesi i særdeleshed, har kirken gennem sine første biskopper ikke haft og rimeligvis aldrig engang forsøgt at tiltage sig. Havde den gamle poesi ingen nævneværdig modstand mødt (se ovf. s. 47 anm. om det første møde mellem Sigvatr og Olaf d. hellige) hos de kongelige trosivrere i Norge, kunde en sådan endnu mindre væntes fra den folkelige gejstlighed på Island i det 11. årh.

Den gamle skjaldepoesi kunde således blomstre hele tiden igennem uforstyrret og uden andre forandringer end sådanne, som dens eget væsen og beskaffenhed i tidens løb måtte medføre.

---

§ 2.

Skjaldepoesiens definition. Navnet skjald; andre navne på poesien, enkelte arter, enkelte slags digte. Dens oprindelse; skjaldenes studium. Deres ophold hos fyrsten, måde at digte på; deres optræden, deres forhold til fyrsterne; fremsigelse af egne og andres kvad (underholdning); deres anseelse og lön; deres forhold til hverandre. Skjaldedigtenes opbevaring.

Ved **skjaldepoesien** forstår man, kort sagt, alle de for största delen navngivne historiske, norske og islandske (grönlandske, orknøske osv.) digteres kvad og vers fra de første til de seneste tider om historiske personer og begivenheder, uden hensyn til de forskellige versformer og uden hensyn til det forskellige indhold (rent historisk, erotisk, satirisk osv.), med andre ord: skjaldepoesien består af hele den gamle norske og islandske digtning med undtagelse af de egenlige såkaldte eddakvad.

Skaldskapr er det almindeligste udtryk for 'digtning' overhovedet. Ordet er dannet af *skald (skáld),* som i gamle dage (og endnu den dag i dag på Island) betyder 'en digter', 'en der gör vers', uden noget hensyn til indhold eller form. Hvad dette ord

---

1) Hungrvaka, Bps. I, 62. Jfr. *F. Johannæus:* Hist. eccl. Isl. I, 265—6.

oprindelig betyder, er endnu ikke fuldt opklaret. *G. Vigfússon*[1]) mente, at fordi *skáldskapr* i lovene formentlig forekom i betydningen 'spottedigt, nid' (hvorom mere i det følgende), *skald* oprindelig har betydet 'en, der digter nidvers', og han minder om ord som *skálda* = 'pole, staff' og *skáldstöng* (en oprejst stang, hvorpå forbandelsesformularer — i ubunden form — var anbragte), der forekommer i Norges gamle love[2]); ifølge *G. Vigfússon* skulde ordet *skáldkona,* et tilnavn til den Þórhildr, om hvilket det hedder, at »hón var orðgífr mikit ok fór með flimtan«[3]), tyde på det samme. Herimod lader der sig imidlertid meget indvende. For det første, at digterne og det meget tidlig, f. ex. Hornklofe, selv kalder sig *skald*[4]), hvoraf det fremgår, at ordet o. 900 ikke havde den slemme betydning, som Vigfússon har antaget er den oprindelige. Auðuns tilnavn *illskœlda* fra det 9. årh. forudsætter også *skald* i betydningen '(god) digter'. Dernæst kan ordet *skáldskapr* i lovene, som det senere vil blive godtgjort, ingenlunde være et bevis for Vigfússons mening. *Skáld* i *skaldstöng* er vist et forskelligt ord.

Ordet *skald,* som er et intetkönsord (jfr. ord som *goð, troll* osv.), er af en omtvistet oprindelse. En vanskelighed opstår ved, at man ikke ved, om vokalen er lang eller kort. I rim er den altid (over 30 ex.) kort. Man har sat ordets rod i forbindelse med gr. *σεπ* og *σπ— ἔννεπε, ἔ–σπ–ετε, ἄ–σπετος*), lat. *sec*-(in s e c tiones = fortællinger) og *sq* (inquam f. insquam); i oldirsk haves scel (f. sku-e-tlo-n)[5]), der betyder fortælling. Hvis *skald* står i forbindelse med disse ord, vilde det få den meget passende betydning: 'en taler' og blive fuldstændig ensbetydende med *þulr* (se ovf. s. 82—83).

Imidlertid har prof. *M. Olsen*[6]) gjort en anden etymologisk opfattelse gældende. Han antager en grundform *skawaðla* (han går ud fra at vokalen er lang, hvad den jo er i islandsk) — *skawalda* —, af en stamme *skawa,* 'som mærker, giver agt', *skáld* altså (som ntr.) 'noget, hvorigennem man mærker eller iagttager'. Digter og præst har vel oprindelig været ét, og det var da egenlig præsten, der betegnedes *skáld* som den, af hvem gudernes vilje gennem varsler iagttoges. Der henvises til Tacitus' beskrivelse af

---

1) Icel-engl. Dict. s. v.
2) I, 340: eða ræisir stong oc kallar skaldzstong".
3) Njála I, 129.
4) Þorbjörn hornklofe siger: „at *skalda* reiðu vilk þik spyrja".
5) *Brugmann,* Grundr. I, 105 (jfr. *Lidén* i Paul-Braune: Beitr. XV, 507—8).
6) I festskr. til H. F. Fejlberg s. 221 ff.

Nerthus. Denne opfattelse forekommer mig ikke sikker, så tiltalende den end kunde synes, men vistnok den bedste, der er fremsat. Vokalen måtte da være forkortet af skjaldene (da der var så få ord i sproget, der havde lydforbindelsen *áld).*

Andre navne for en digter er: *skaldmaðr, ljóðasmiðr;* en kvindelig skjald hedder *skaldkona, skaldmær.* De bedste digtere hed *höfuðskald, þjóðskald,* de dårlige *skaldfifl*[1]) (senere *leirskáld).*

Handlingen 'at digte' hedder at *yrkja,* som fuldstændig dækker gr. *ποιεῖν. Et digt* hedder, i tilslutning hertil, *verki* (*ποίημα*), *kvæði* (= det fremsagte), af det om handlingen at 'fremsige' så hyppig brugte at *kveða, fræði* (af *fróðr)* = visdom, fordi al fortidens visdom nedlagdes i digte, jfr. et navn som *forn vísendi* (om et digt)[2]). Digte med historisk indhold kaldes *söguljóð,* erotiske digte *mansöngr, mansöngs-kvæði, -vísur;* satiriske digte hedder *nið, niðkvæði, niðvísa, kviðlingr, flimt, flim* (hvortil verber som *at niða, flimta,* jfr. adjj. som *níðskár, níðskældinn).* Rosende digte kaldes i almindelighed *lof, lofun, lofkvæði*[3]).

Almindelige benævnelser for skjaldefrembringelser af hvilken som helst art er, foruden *skáldskapr, kveðskapr, bragr*[4]); det er ved disse ord, at poesien med hensyn til formen sættes i den bestemteste modsætning til prosa, eller, som denne hedder, til *sundrlaus orð*[5]). Ensbetydende hermed er det mindre naturlige navn *rúnar*[6]), som måske særlig skal betegne skjaldepoesiens på lærdom beroende, dunkle omskrivninger.

---

1) *skáldmaðr* Gunnl. s. 2. — *ljóðasmiðr* Hkr. I, 17. — *skaldkona* og *skaldmær* forek. som tilnavne til Þórhildr og Jórunn. — *höfuðskald* Sn.-E. I, 224. 470, Geisli 12.8. — *Þjóðskald* Fms. VI, 366. 386 osv., *skaldfifl* Sn.-E. I, 222.

2) *verki* Bjarnars. 45, Sn.-E. I, 470, Hallfr. 105, Post. 511 (undertiden særlig om satiriske vers). — *fræði* Glúm. 72, Gretl. 119. — *forn vísendi* Sn.-E. I, 50, hvor ordet bruges om Völuspá.

3) *söguljóð* Snorre i fort. til Hkr. — *mansöngr* osv. f. ex. Sn.-E. I 96, Fóstbr. 37, Egilss. 182, Bps. I, 165. 237. — *níð* osv. f. ex. Hkr. I, 389 jfr. 407. 316. Bps. I, 7. 45; Fms. I, 153. 270; XI, 42. 181; Sturl. I, 408. 342; Egilss. 134; Islb. 10; Bjarn. 45—46; Korm. 43. 45; Flat. III, 549. — *lof, -kvæði* Sn.-E. I, 682. 422.

4) Bjarnars. 29; Sn.-E. I, 98. *Kveðskapr* betyder også selve fremsigelsen af digte.

5) „Sigvatr var ekki hraðmæltr maðr í sundrlausum orðum, en skáldskapr var honum svá tiltækr, at“ osv. Hkr. II, 380.

6) Sn.-E. I, 214. 216.

Skjaldepoesiens oprindelse førtes i oldtiden, ligesom de fleste andre åndelige færdigheder, tilbage til den mest overlegne af guderne, Odin. Med fare for sit eget liv havde han ifølge myten erobret sig skjaldemjöden fra jætterne, og han kunde siden give den til hvem han vilde[1]). Ligesom forskellige sider af Odins krigervæsen (kraft, mod) blev omdannede til selvstændige guder, således også hans digtekunst. Den blev personificeret i en selvstændig guddom, Brage, som selvfølgelig kaldtes Odins sön. Dette navns betydning eller denne guds virkelige væsen og alder skal ikke drøftes her. Kun må det fremhæves, at Brage, som han skildres af Snorre, sikkert er en ægte type på de gamle þulir ved sit lange skæg og sin store visdom.

»Brage hedder en af aserne; han er udmærket ved visdom *(speki),* men mest ved talekunst *(málsnild)* og ordkløgt (veltalenhed, *orðfimi);* han kan mest af skjaldskab og af hans navn kaldes skjaldskab *bragr*«[2]). I disse ord findes meget rigtig angivet, hvilke ævner man i oldtiden mente, en mand måtte være i besiddelse af, for at kunne kaldes en digter. Disse var medfødte anlæg, som ævnen til at tænke, lære og huske, tilligemed ævnen til at udtale sine tanker, give dem udtryk i ord og da naturligvis i »bundne« ord, i metrisk form, som jo var den eneste måde, Odin selv skal have talt på[3]); hertil kommer det udefra optagne, fra menneskelivet hæntede, ved erfaring vundne åndsindhold. *Speki* indbefatter bægge dele, såvel den medfødte ævne til at tænke dybt og klogt, som den positive, erfaringsmæssige viden om menneskelivet i dets indre og ydre fremtræden.

At digte betragtes som en kunst, en idræt efter gammel nordisk udtryksmåde[4]). Denne kunst var kun fuldkommen, når de nævnte egenskaber var tilstede. Manglede der noget i dem, blev den, der alligevel forsøgte at udøve den ædle kunst, forhånet og

[1]) Sn.-E. I, 216—22; Hkr. I, 17; Hyndl. 2.

[2]) Sn.-E. I, 98.

[3]) „Mælti hann alt hendingum, svá sem nú er þat kveðit, er skáldskapr heitir“. Hkr. I, 17.

[4]) Således siger skjalden Rögnvaldr kali († 1158), at af de 9 idrætter, han forstod sig på, var én *bragþættir* Orkn. 139. Jfr. et ord som *skaldskaparlist* (kunst) og „hann hafði þeirar listar ekki fengit“ Flat. I, 214 om Hallbjörn hali; hele fortællingen om ham er meget oplysende.

kaldt med det lidet smigrende navn *skaldfifl*[1]) (digtertåbe). Manglede man hurtig inspiration eller opfindsomhed, uagtet man var i stand til i ro og mag at forme vers, var det heller ikke godt[2]). Det höjeste ideal var »at tale ligeså hurtig i bundne, som i ubundne ord«, som Odin havde gjort. Kun med én skjald siges dette at have været tilfældet, Sigvatr[3]).

Digtekunsten berode i lige höj grad både på medfødte anlæg og studium.

De medfødte anlæg kunde naturligvis være rent individuelle, men allerhyppigst finder vi, at de er en familjearv, således at sönnen arver dem efter faderen eller en af sine andre slægtninge. Vi har overhovedet ret til at tale om digterfamiljer, og vi skal her anføre de vigtigste.

Blandt Nordmændene finder vi Brage gamles slægt. Fra ham nedstammede Gilsbekkingernes store familje med digtere som Tindr, Gunnlaugr ormstunga, Gisl Illugason; selv var Brage en svigersön af skjalden Erpr. Auðun illskælda siges at have været en slægtning af digteren Ulfr Sebbason. Den norske kongefamilje talte flere skjalde; i slægt med den var Eyvindr skáldaspillir og hans sön Hárekr. Dernæst har vi den berömte Kveldulfsslægt (Myramændene) med digtere som Skallagrímr, Egill, Ölvir hnúfa, Skúle Þorsteinsson, Víga-Barðe, Björn hitdølakappe (en slægtning af ham er Hólmgöngu-Berse), Einarr Skúlason osv. Fremdeles kan vi nævne frænderne Einarr skálaglamm, Ulfr stallare, Steinn Herdísarson. Hertil knytter sig Sturlungernes mægtige slægt med Snorre, Sturla, Óláfr hvítaskáld, Steinvör, Jón murte. Þórðr Sigvaldaskáld var fader til den berömte Sigvatr[4]) og bedstefader til

1) Jfr. Sn.-E. I, 222. Det som disse qvasi-digtere havde fået af skjaldemjøden kaldes *skaldfiflalutr* eller med et endnu mere betegnende navn *arnar leirr;* jfr. Þórarinn stuttfelds udtryk om Arni fjöruskeifr: „fullvíða hefr fjöruskeifr kastat lastsamr leiri ara ens gamla“ (Fjöruskeifr har i sin dadlelyst alt for mange steder udkastet den gamle örns skarn) Skj. digt. B I, 464.

2) Jfr. fortællingen om Snorri Bárðarson i Mork. 227 (Fms VII, 356), hvor det hedder, at ham „var ekki auðfynt“.

3) Se Hkr. II, 380. Der haves dog i Fóstb. s. 82 en morsom fortælling om Þormóðr kolbrúnarskáld som en stor ordkunstner: „hann er svá orðhagr, at hann mun yrkja saman rárendana, svá at fastir sé“ (Han er en sådan ordkunstner, at han vil kunne digte stumperne af sejlråen sammen igen, som om den aldrig havde været knækket).

4) Om Sigvatr selv haves en morsom fortælling om, hvorledes han fik sin overordenlige digterbegavelse. På den gård, hvor han bode, opholdt sig

Óttarr svarte og Hrafn Hrútfirðingr; Þórðr Kolbeinsson var fader til Arnórr jarlaskald. Glúmr Geirasons sönnesönnnesön var Stúfr den blinde og hans dattersön var Helgu-Steinarr. *Skáld*-Torfa er moder til skjalden Berse, Steinunn til Refr, og de var igen beslægtede med Sturlungerne. Skapte Þóroddsson, lovsigemanden og digteren, var digteren Steins fader; af samme slægt var Hrafn Önundarson; Víga-Glúmr og hans sön Vígfúss var skjalde, ligeledes brødrene Þjóðólfr og Bölverkr, brødrene Markús og Þórarinn; Selárdalsslægten talte flere skjalde (Bárðr svarte, Snorre, Sturla Bárðarson).

Alt dette beviser noksom, at skjaldebegavelsen ofte var en slægtarv. Følelsen heraf var også i oldtiden levende; det viser bedst kong Haralds spörsmål til Stúfr (se s. 337). På den anden side må vi lægge nöje mærke til, hvorledes de fornemste digterslægter i Norge og på Island er sammenfiltrede og på mangfoldige måder knyttede til hinanden. Man lægge også mærke til, at disse slægter i en påfaldende grad udmærker sig i historien på andre måder, f. ex. i det offentlige liv. Hvad der ovenfor er bemærket om de aristokratiske slægters forhold til det gamle åndsliv bestyrkes derved i höj grad. Vi vil i det følgende se, at også i en anden og vigtig henseende har disse digterslægter udmærket sig fremfor andre.

Dernæst berode skjaldepoesien på studium, *nám*. Denne kundskab var igen af forskellig slags. For det første måtte digterne være i besiddelse af almindelig livserfaring på det psykologiske, det sociale, og, hvis et sådant udtryk kan benyttes, på det moralfilosofiske område, således som de her pågældende livsforhold havde udviklet sig hos Nordboerne. Dernæst måtte de have positive kundskaber og det af dobbelt art. Foruden at kende den fyrstes liv, levemåde og bedrifter, som skjalden agtede at besynge, måtte han først og fremmest have lært digtningens formelle sider på det nöjeste at kende. Han måtte vide, hvorledes

---

en Nordmand. Sigvatr fangede engang en stor og smuk fisk. Nordmanden befalede Sigvatr at spise fiskens hoved, ti der, sagde han, var ethvert dyrs klogskab gemt. „Sigvatr spiste da hovedet, ja hele fisken og straks derpå fremsagde han et vers . . . Sigvatr blev derpå en klog mand og en god skjald“ (Flat. III, 243. Fms. V, 233). På denne måde har man søgt at forklare denne digters overordenlige og tidlig udviklede digterævne. *S. Bugge* har (Arkiv XIII, 209 f.) søgt at føre denne fortælling tilbage til irsk litteratur, hvad der synes mig tvivlsomt.

versene skulde indrettes og bygges, rimene stilles og forlydsrimene benyttes og anbringes. Fremfor alt havde skjaldene dog at lære, hvorledes de poetiske omskrivningers væsen var, hvorledes de skulde benyttes, og hvorledes nye rigtig burde dannes; men da omskrivningerne for en stor del berode på gamle myter og sagn, måtte også disse til en vis grad kendes. Fremdeles var der utallige enkeltbenævnelser at lære udenad, som kun hørte det poetiske sprog til, men som aldrig eller sjælden brugtes i daglig tale. Der var således ikke lidt for den unge skjald at lære.

Disse kundskaber kunde man tilegne sig dels ved at lære ældre digteres kvad udenad, undersøge dem og deraf udlede bestemte regler og benytte dem som mønstre[1]), dels ved en ligefrem undervisning hos de ældre. Om denne, der i og for sig ikke kan være nogen tvivl underkastet, får vi desværre meget lidt at vide i de gamle kilder. En bestemt antydning deraf har man dog forlængst fundet[2]). Når skjalden Hofgarða-Refr i et vers af et arvekvad om sin fosterfader, skjalden Gizurr gullbrárskald († 1030), siger: »ofte bragte han mig til ravnegudens (= Odins) hellige bæger«[3]), kan disse ord næppe forstås anderledes end således, at der ved dem sigtes til en ligefrem undervisning i skjaldekunsten. Fra en senere tid stammer den regel, der formuleres således: »Men det er nu at fortælle de unge skjalde, som ønsker at lære og forstå skjaldesproget og at samle sig en mængde af gamle benævnelser, eller som har lyst til at forstå, hvad der er dunkelt (mindre forståelig) digtet, skal han lære at forstå denne bog (edda)« osv.[4]). Mere eller mindre tilfældige møder og samtaler mellem ældre og yngre skjalde havde også en hel del at betyde for de sidste. En mærkelig oplysning herom haves i Egilssaga. Det hedder om Egill, at han plejede at komme til altinget; her traf han engang sammen med den unge skjald, Einarr skálaglamm — »de kom da til at tale med hinanden, og samtalen tog da hurtig den vending, at de kom til at tale om skjaldskab. Det fandt bægge to var meget morsomt.

---

1) Hvor stor en anseelse de ældre skjalde nød som lærere, er klart af Snorres ord: „Men ikke har vi fundet alle disse benævnelser i digte, og jeg finder det unødigt at anvende dem, med mindre man finder dem i hovedskjaldenes digte“ Sn.-E. I, 470.

2) Jfr. Sn.-E. III, 208—9.

3) „Opt kom hollr [stafna jarðar leiptra Baldr (= Gizurr)] mér at helgu fulli Hrafnásar“ Skj. digt. B I, 295.

4) Sn.-E. I, 224, jfr. II, 296.

Siden kom Einarr ofte til samtale med Egill«[1]). Her har det sikkert ikke alene været digtene selv, som fremsagdes til gensidig forlystelse, men rimeligvis også digtekunstens teori, der drøftedes til gensidig belæring. Hos Einarr finder vi et par omskrivninger og udtryk, som synes at have deres direkte forbilleder hos Egill. Sådanne samtaler har sikkert været temmelig almindelige, eftersom digtene udgjorde en væsentlig bestanddel af folks underholdning i det hele, og de har sikkert meget bidraget til, at teorien kunde forplantes ren og uforfalsket gennem lange tider fra den ene slægt til den anden.

Det er da ikke underligt, at digte, som berode på et så vidtløftigt studium, kaldes, som för bemærket, ***frœði*** og ***forn vísendi.*** Foruden runekunsten var desuden (skjalde)poesien så godt som den eneste eller i hvert fald den mest direkte åndelige idræt, der i dette tidsrum udøvedes, og vi finder, at skjaldene allevegne var höjt ansete for deres k u n s t og v i s d o m.

Allerede hos Harald hårfagre træffer vi hirdskjalde. Han er dog ikke den første, der har haft sådanne. Foruden at en af hans skjalde, Auðun, udtrykkelig siges tillige at have været hans faders skjald[2]), nævner Skáldatal[3]) ikke få skjalde hos tidligere fyrster.

Kong Harald hårfagre kan ikke desto mindre siges at være den, der har sat hirdskjaldevæsenet i system (jfr. ovf. s. 26), det vil sige, ved ham er det blevet en institution, på det allernöjeste knyttet til kongen personlig og dennes hird[4]), medens forholdet tidligere synes at have været det, at skjaldene kun midlertidig opholdt sig hos kongen og rimeligvis ikke engang digtede om kongen selv. Dette tör sluttes navnlig af, hvad vi ved om Brage gamle og Þjóðólfr fra Hvinir. På grund af dette forhold til fyrsten kan de sammenlignes med de gamle þulir, hvis fortsættere og arvtagere de må antages at have været. Brage selv står på en måde midt imellem bægge slags digtere. Hovedsagelig fremtræder han som skjalden, men af hvad der fortælles om ham i kong Hjörs hal fremgår, at han tillige betragtedes som et slags vismand[5]). Þjóðólfr fra Hvinir danner med hensyn til forholdet til fyrsten en fortsættelse

---

1) Egilss. s. 288.
2) Egilss. 21.
3) Sn. E. III, 270—1.
4) Jfr. *Munch:* Norske Folks Hist. I, 1, 471—2.
5) Også dette viser, at de egenlige þulir ligger bagved den historiske tid.

af Brage og Guttormr sindre igen af ham. Den sidste nævneværdige norske skjald — der ikke tillige er konge — er hirdskjald i egenlig forstand (Eyvindr). Efter at Islænderne fra og ved midten af det 10. årh. var begyndte at optræde som fyrsteskjalde, opholdt de sig ved kongens hird i regelen flere eller færre år; kun de allerfærreste (som Sigvatr og Þjóðólfr) blev for bestandig i Norge. At de som oftest vendte tilbage til Island, var en naturlig sag (jfr. ovf. s. 325).

Når en skjald havde bestemt sig til at besynge en fyrste, måtte han, som ovenfor antydet, først have indsamlet et positivt stof til digtet (kongens bedrifter osv.). Det skete på den måde, som det især fremgår af beretningen om Hallfred efter Olaf Tryggvasons død, at skjalden under et ophold i Norge (eller den pågældende fyrstes land) henvendte sig til visse personer, der måtte vide besked om fyrsten og hans bedrifter, og søgte de nødvendige oplysninger. I nogle tilfælde havde skjalden digtet sit kvad endnu medens han var på Island. Sit stof har han da fået på en lignende måde ved at udspørge de kyndigste blandt sine landsmænd, mulig også tilfældig trufne nordmænd (norske købmænd). Kun i et enkelt tilfælde hører vi, at en allerede på rejsen værende digter, Þorleikr fagre, »var begyndt at digte en flok om kong Svend Ulfssön«[1]). Derefter har skjalden taget fat på selve handlingen at digte; hvorledes dette er gået for sig, er naturligvis intet sted fortalt, men det er let at tænke sig det. Da man endnu ikke nedskrev sine digte, måtte man lære de enkelte vers aldeles udenad, efterhånden som de blev til, og huske den rigtige rækkefølge. Dette, at lære digtet udenad, synes at have kaldt *at festa*[2]) (at fæste ɔ: i hukommelsen). At digterne har haft al deres omtanke behov under deres digtning, der blev gjort dobbelt besværlig ved de mange rent formelle vanskeligheder, er en selvfølge. At de har trængt til ro og fred er givet. Digteren Einarr skálaglamm siger da også udtrykkelig, at »han har digtet sit kvad, medens andre sov«[3]). Jfr. hermed Egils vrede ord om det skjold, Einarr havde efterladt som en gave til ham: »Mener han, at jeg vil våge derover og digte om hans skjold?«[4])

1) Se Hkr. III, 123, Fms. VI, 256, Flat. III, 338, jfr. Frís. 212, Mork. 54.

2) „Orti Egill alla drápuna ok hafði fest svá, at hann mátti kveða um morgininn, þá er hann hitti Arinbjörn“ Egilss. 221.

3) „Gerðak veig of virða vörð . . . meðan aðrir sváfu“, Skj. digt. B I, 124.

4) „Ætlar hann, at ek skyla þar vaka ifir ok yrkja um skjöld hans“, Egilss. 292.

Når en skjald nu kom til en fyrste, trådte han frem for denne, hilste og bad straks om lov til at fremsige sit kvad om ham. Enten fik han tilladelsen straks, eller også måtte han vænte på ubestemt tid, indtil det blev fyrsten belejligt at høre digtet; dette sidste var vel i regelen tilfældet. Når kongen ønskede at høre kvadet, trådte skjalden, som havde opholdt sig blandt hirden, frem for ham, bukkede for ham og hilste til bægge sider på den bænkede forsamling, begyndte sit kvad i regelen med at tiltale selve fyrsten i vokativ, og undertiden også med at henvende sig til den tilstedeværende hird[1]). Hele digtet fremsagde han med höj og klar stemme, så at alle kunde høre, hvad han sagde, og følge med.

Ikke alle konger var straks villige til i det hele taget at låne skjalden øre. Således nægtede kong Olaf den hellige den nys ankomne Sigvatr at ville høre på hans kvad (se ovf. s. 47 anm.), men denne kongens, vistnok på en misforstået kristelig iver grundede, uvilje forsvandt snart. Hans halvbroder, Harald hårdråde, var selv en fortræffelig digter og en stor ynder af skjalde, men han var tillige en kritisk natur, som ikke vilde, at hver og en versemager skulde digte om ham. Da den blinde Stúfr bad om lov til at besynge ham, spurgte kongen ham først, om hans slægt talte digtere. Stúfr svarede: »Glúmr Geirason (Harald gråfelds skjald) var min oldefader«. »Hvis du ikke digter dårligere end han, digter du godt«, svarede kongen, og gav ham derpå den ønskede tilladelse. Da de næste gang traf sammen i Trondhjem, fremførte Stúfr sit digt og blev kort efter kongens hirdmand.

I det hele taget ses det, at skjaldene, efter at have fremsagt deres første digt om en fyrste, bliver hans hirdmænd; jfr. fortællingen om Hrafn Önundarson hos Olaf d. svenske[2]). Når skjaldene så havde opholdt sig en tid (en vinter) hos fyrsten, fik de gærne orlov til at rejse bort til andre fyrster, for også at besynge dem. Det lader ikke til, at den først besungne fyrste har haft noget at indvende herimod, undtagen i det tilfælde, at digteren alt i en længere årrække havde været knyttet til ham som hans særlige skjald og fortrolige ven, og navnlig hvis den fyrste, skjalden vilde

1) Dette skete navnlig, når der tidligere havde været et spændt forhold mellem fyrsten og skjalden; for at formilde hirden, der naturligvis også var uvenlig stemt mod digteren, tiltales den i smigrende ord (Óttarr svarte hos kong Olaf den hellige). — I det Sigvatr træder ind i jarlen Ivar d. hvides hal, kvæder han et vers, hvori han hilser på „bægge bænke“ (Fms. VI, 288).

2) Ísl. sögur (1847) II, 237 (Gunnlaugss. 1916 s. 32).

besøge, var en fjende eller medbejler til magt og rige. Således hedder det om Olaf d. hellige, at han ikke var veltilfreds med, at Sigvatr på sin rejse til de vestlige lande havde besøgt Knud den store i England, og Sigvatr havde endda ikke digtet om denne. Et andet eksempel på en fyrstes ringe lyst til at give slip på sin skjald og lade ham gå over til en anden haves i fortællingen om forholdet mellem Hakon jarl og Einarr skálaglamm[1]). Om én konge siges det udtrykkelig, at han ikke holdt af, at hans skjalde besøgte og besang fremmede fyrster, Harald hårdråde. Da Sneglu-Halle havde fået orlov til at rejse til Danmark og England og kom tilbage til kong Harald, spurgte denne i en mindre venlig tone, om han havde digtet om andre fyrster, men Halle sagde, at det, han havde digtet, var det værste vrøvl, hvad det rimeligvis også var; da blev kongen venlig igen.

Ellers synes det, at skjaldene i det hele taget har haft deres fulde frihed, og at denne i almindelighed er bleven anerkendt. Skjaldene var altså på en måde farende sangere, hvilket på det bedste finder sin forklaring i de politiske og sociale forhold i deres hjem (Island).

Mellem en fyrste og den eller de skjalde, som særlig sluttede sig til ham og som i egenlig forstand kunde kaldes hans skjalde, opstod der som oftest et meget inderligt hengivenheds- og venskabsforhold, idet fyrsten på sin side ærede og agtede skjalden, ja gjorde ham til sin fortrolige rådgiver og mest betroede mand og tildelte ham de höjeste hof-æreposter, medens skjalden på den anden side gav fyrsten venskabelige og oprigtige råd, hvad enten de behagede denne eller ikke, og var mindst af alt blandt dem, der hyklede eller snakkede kongen efter munden. Det var netop det ejendommelige ved skjaldene, at de forstod at bevare deres uafhængighed og optrådte med en frejdighed og frimodighed, som indgød ærbødighed. Det gælder om dem i det hele, hvad der udtrykkelig et steds siges om et par enkelte skjalde hos kong Olaf den svenske[2]). Således var sikkert forholdet mellem Harald hårfagre og hans skjalde; særlig kender vi forholdet mellem ham og Ölvir hnúfa af hvad der fortælles om denne efter hans frænde þórólfr Kveldulfssons fald[3]). Endvidere kan man minde om Eyvindr skáldaspillir's optræden overfor kong Hakon den gode lige för

[1]) Jómsv. s. (1879) 72–3, (1882) 109—10, Egilss. 290—1.
[2]) „Skáldin váru opt fyrir konungi, þvíat þeir váru máldjarfir“ Hkr. II, 112.
[3]) Egilss. 67.

Stordslaget. Kongen havde strængt forbudt sine mænd at mælde en formodet fjendes ankomst, når de ikke aldeles var sikre i deres sag. Da kongen sad og spiste davre, så dörvogterne nogle skibe komme sejlende. De anede uråd, men da ingen turde mælde kongen noget, kaldte de på Eyvindr. Han kom og så de mange skibe. Straks gik han ind i hallen og sagde: »Kort er den sejlendes stund, lang er måltidets stund«. Kongen spurgte: »Hvad er der i vejen?«. Eyvindr svarede nu med et vers, hvori han uden omsvøb erklærer Erikssönnernes nærhed. Da udbrød kongen: »Så brav en mand er du, Eyvindr, at ikke bringer du krigsmælding, medmindre den er sand«[1]). Fremdeles kan vi minde om den dristige rolle, Sigvatr spillede ved kong Magnus den godes fødsel[2]), samt og navnlig om den ikke mindre vovelige sag, han påtog sig, da Nordmændene var ifærd med at göre oprør mod kong Magnus; Sigvatr digtede da de berömte Bersöglisvísur, hvormed han forebyggede oprøret og bevirkede et fuldstændigt omslag hos kongen[3]). Sigvats virksomhed ved den lejlighed er i det hele taget det skönneste eksempel på en skjalds ædle og opofrende djærvhed, ufordærvede sindelag og klogskab. Et fortrinligt eksempel på skjaldenes frejdighed, åndsnærværelse og muntre sind er Arnórs optræden overfor kongerne Magnus og Harald. Arnórr havde mældt sig hos bægge konger med et kvad om hver. Han blev hæntet for at fremsige dem, just som han stod og tjærede sit skib. Som han gik og stod begav han sig til hallen, og da han kom derhen, udbrød han stolt: »Plads for kongernes skjald«. Da han var færdig med bægge digte og havde modtaget et prægtigt spyd af Harald og en guldring af Magnus, lod han, betegnende nok, guldringen glide op på spydets fal, løftede dette höjt op, idet han gik ud igennem hallen, og udbrød: »Höjt skal bægge kongegaver bæres«. Kong Harald sagde: »Det lader til, at den mand har let ved at finde de rigtige ord«[4]). Et godt eksempel på den djærveste frimodighed, ja en næsten skurril dröjhed i ord og i opførsel haves i Sneglu-Halle hos den samme kong Harald; men disse to mænd var også, hver på sin måde, næsten enestående, Halle ved sin uudtömmelige opfindsomhed i retning af spasmageri og vidtgående kådhed, kongen

---

1) Hkr. I, 209.
2) Hkr. II, 266—67.
3) Hkr. III, 29 f.
4) Mork. 31—2.

ved sin ligefremme jævnhed og forkærlighed for al sund og vittig skæmt, hvor grov den end kunde være.

På denne måde kunde vi længe fortsætte.

Om sommeren deltog skjaldene i fyrsternes leding, krigstog og kampe, og var således tit og ofte öjenvidner til deres personlige bedrifter. Det er en given sag, at fyrsterne netop satte stor pris på, at de var tilstede, og uagtet skjaldene kunde kæmpe så uforfærdet med sværd i hånd som nogen, er det klart, at dette for deres vedkommende betragtedes som det næstvigtigste. Kong Olaf den hellige befalede derfor för slaget ved Stiklestad sine skjalde at gå ind i skjoldborgen — »dèr skal I opholde eder og se de tidender, som her vil ske; da behøver andre ikke at fortælle eder derom, ti I skal fortælle siden derom og digte derom«[1]).

Om vinteren levede skjaldene hos fyrsterne og deltog med liv og sjæl i det muntre liv ved hirden og var sikkert blandt dem, som ikke mindst bidrog til at underholde og more. I flere af de såkaldte fornaldarsögur forekommer der mange eksempler på kappestrid på vers mellem to fremragende kæmper, hvor det gjaldt i ord at overbyde hinanden ved pralen med store bedrifter på modpartens bekostning; at man da ikke altid holdt sig til sandheden, er sikkert nok. At en sådan kappestrid *(mannjöfnuðr)* har været en meget almindelig morskab i de historiske tider, er sikkert nok, men noget bestemt eksempel på en sådan poetisk kappestrid mellem skjalde findes der ikke, skönt det ingenlunde er usandsynligt, at den er forekommet. Hvad der derimod er en given sag er, at det var en i dette tidsrum almindelig yndet underholdning, at skjaldene fremsagde deres egne og andres digte for den forsamlede, lyttende mængde, og ofte tillige lette, kvikke improvisationer over en tilfældig begivenhed af hvilken som helst art.

At fremsige *(at kveða)* kaldes ligefrem *at skemta* (at forkorte, at slå tiden ihjæl)[2]). Hvad det derved kom an på var at fremsige versene höjt og tydeligt, således at rytmerne trådte klart frem, forlydsrimene og rimstavelserne hørtes med tilbörlig kraft; så blev disse ikke altid forståelige vers lettere forståede af tilhørerne; at fremsige digte var således en kunst for sig, som sikkert ikke var alle i samme grad givet. I overensstemmelse hermed hø-

---

1) Hkr. II, 459 f. jfr. 463.

2) „Kvæði þau, er skemt skal með ríkum mönnum" Þiðrekss. 2, not. 3; jfr. udtryk som „Gaman mun vera at skáldskap þínum" Fóstbr. 59, og „frœðimaðr á kvæði" om skjalden Stúfr Fms. VI, 391.

rer vi, og det ikke sjælden, tale om mænd, der var udmærkede foredragere. Foruden at det ved mange enkelte lejligheder fremhæves, at skjaldene fremsagde deres egne digte smukt og med höj og klar stemme[1]), hedder det f. ex. om Þormóðr kolbrúnarskáld, at han var en særlig dygtig kvadfremsiger. Således fortæller den legendariske Óláfssaga, hvorledes han underholdt kong Knud den store: »Nu underholdt han kongen, og det var alles udsagn, at han gjorde det bedre end nogen anden«; på grund af denne sin færdighed blev han misundt af andre[2]). För Stiklestadslaget opfordrede kong Olaf Þormóðr til at fremsige et digt *(telja kvæði)* — Þormóðr rejste sig op og kvad så höjt, at det kunde høres over hele hæren. Han kvad det gamle Bjarkemål.... Da vågnede hæren. Men da digtet var ude, takkede man ham derfor, og alle fandt det fortræffelig kvædet og at det havde været et godt valg, og man kaldte nu digtet Huskarlahvöt (Krigermaning)[3]). Ikke mindre oplysende og ejendommelig er fortællingen om Stúfr skjalds første møde med kong Harald hårdråde. Da kongen gæstede en bonde på Oplandene, hvor Stúfr var om vinteren, blev han, da han var kommen i sæng, underholdt af denne; Stúfr fremsagde en halv snes flokke (digte uden omkvæd). Da kongen forundret spurgte, om han da ikke kunde andet end flokke, svarede Stúfr, at han kunde ligeså mange draper, men med dem vilde han underholde kongen, næste gang de traf sammen — »ti jeg vil, at det indtryk du får af mig, stadig skal blive bedre«[4]). Om digteren Máne hedder det, at han i kong Magnus Erlingsöns hal underholdt med Halldórr skvaldres digt, Útfarardrápa, om Sigurd jorsalfar[5]). Ikke alene i kongens hal, men også i andre fornemme mænds hjem var foredrag af skjaldekvad ved festlige sammenkomster og lignende lejligheder en almindelig underholdning, en ægte folkeforlystelse. Således berettes om den begavede skjald, præsten Ingimundr Einarsson, »der var den störste elsker af lystighed og gjorde meget for at more folk« *(fekk mart til skemtunar)*, at han ved bryllupet på Reykjahólar (1119) fortalte Ormr Barreyjarskalds saga og mange vers med og derpå foredrog en »god flok« (ɔ: om sagaens hovedper-

[1]) F. ex. Egill Skallagrímsson i Erik blodøkses hal: „ok kvað hátt", „bezta er kvæðit fram flutt" (Eriks ord) Egilss. 224.

[2]) Óláfss. helg. (1849) 43 og 44.

[3]) Hkr. II, 463, Fóstbr. 108.

[4]) Mork. 104—5, Fms. VI, 391—2.

[5]) Fms. VIII, 207.

son)[1]. Den almindelige fornöjelse og glæde over underholdende og veldigtede viser og vers fremgår til slutning deraf, at f. ex. Glúmr Geirasons vers om Hakon den godes fald siges at være blevet »meget yndet« (ɔ: af Harald gråfelds mænd); imod dette vers digtede Eyvindr straks et andet, som »også blev meget udbredt«[2]. Ikke mindre betegnende er beretningen om Viga-Glúms vers, i hvilke han på en forblommet måde antydede, at han havde begået flere drab, end folk bestemt vidste; om disse vers hedder det nu: »En dag, då folk var ved Hrafnagilsbadet, kom Þorvarðr der. Han var en mand fuld af liv og lystighed og kunde more sig over mange ting. Han sagde: Hvem er nu her tilstede, som véd at underholde med nye viser *(er skemta kunni nyjum fræðum)*. De andre svarede, at ingen kunde bedre underholde end han, og han sagde da: Intet morer mig nu mere end at kvæde Glúms vers«[3]. Skjaldene Björn hitdölakappe og Þórðr Kolbeinsson underholdt på opfordring en tingsforsamling ved hver at fremsige sine digte[4]. Ja endogså de laveststående personer i samfundet, trællene, synes at have haft fornöjelse af at høre kvad fremsige. Således hedder det om flygtningen Þóroddr Snorrason, at han (i Norge) underholdt de trælle, der bevogtede ham, ved kvad[5] (men mulig er denne fortælling noget uhistorisk).

Når nu hertil kommer, at skjaldene ved enhver lejlighed, som frembød sig, improviserede[6], er det ikke alene et bevis for den lethed, hvormed de digtede, og den indsigt i digtekunsten, som de besad, men viser også, at befolkningen i det hele og store var i en meget höj grad modtagelig for den digtning, vi her behandler. Unge såvel som gamle, mænd såvel som kvinder, lave såvel som höje havde en levende interesse og forkærlighed for den; i dette tidsrum var den en meget vigtig bestanddel af hele folkets åndelige liv. Deraf følger naturligvis ikke, at alle til punkt og prikke for-

---

1) Sturl. I, 22.
2) Hkr. I, 224.
3) Ísl. forns. I, 72—3.
4) Bjarnars. 49 jfr. 60 („þá var Þórðr beðinn skemtunar ok tók því ekki fjarri . . . Björn skemtir vísum osv.") Jfr. Grett. 195. 198.
5) Hkr. II, 331, Fms. IV, 335. Jfr. den interessante fortælling om bonden Torkel og hans huskarl, som engang førte en samtale angående Björns og Þórðs spottevers om hinanden og drøftede, hvem af dem havde overgået den anden; Bj. hitd. 45.
6) Jfr. udtalelser som: „þat var þar haft at ölteiti, at menn kváðu vísur", Egilss. 101.

stod alle enkelthederne i et vers, f. ex. omskrivninger og lignende; men at man kunde følge med, hvad indholdet angik, og at man glædede sig over de smukke, kraftige rytmer, de livlige skildringer, den kærnefulde stil, derom kan der aldeles ingen tvivl næres.

Dette hænger sammen med den overvættes store anseelse, poesien fra først af som en af åndens (og Odins) ypperste gaver nød, og det var en naturlig følge af skjaldenes kunst og ævne til at underholde, at de var bedre stillede, mere ansete og belönnede end nogen anden.

For det første havde de en æresplads i hallen. Allerede hos Harald hårfagre bænkedes skjaldene i det ene höjsæde ligeoverfor kongens eget[1]. Hos Olaf den svenske »sad skjaldene ofte om dagen foran kongens höjsæde«[2], ligesom skjalden Þorfinnr munnr sidder på en stol *(reiðustóll)* foran Olaf den hellige[3]. Intet kan i grunden bedre bevise den velvilje og agtelse, skjaldene nød — hvorpå fremstillingen af de enkelte skjaldes liv og gærninger vil afgive eksempler nok —, end den rørende fortælling om dværgen Túta hos kong Harald hårdråde. Sneglu-Halle havde digtet et vers af halvtspøgende-ironisk indhold om den frisiske mandsling, hofnarren Túta, som denne naturligvis ikke forstod meget af. Noget senere, da Halle havde pådraget sig kongens unåde, fik dværgen befaling af kongen til — samtidig med at han overbragte ham en ret fra kongens bord — først midt på gulvet at meddele Halle, at han skulde have et vers færdigt, för han kom til ham, hvis han vilde beholde livet; dette vilde Túta meget nødig göre og udbrød naivt, men hjærtelig: »Ikke har jeg lyst til det. Jeg synes godt om Halle«. »Det er nok det vers, Halle lavede om dig, du så godt kan lide« sagde kongen[4]. Arnórr jarlaskáld roser sig i et vers af at have »siddet for jarlens (Þorfinns) tildrikning« om vinteren[5]. Stúfr mindes med stolthed og glæde, at kong Harald har drukket ham til[6]. Utallige andre eksempler gives der på den anseelse, skjaldene nød hos höj og lav, og som måske nåede toppunktet i overdrag-

1) Egilss. 21.
2) Hkr. II, 112. En karakteristisk fortælling om skjaldenes færd hos den svenske konge i anledning af en fredsslutning mellem bægge Olafer (den hellige og den svenske) læses f. ex. i Hkr. Olaf d. hell. s. kap. 72.
3) Fms. V, 234, Flat. III, 244, ÓH (49) 48.
4) Sex söguþ. 27; Mork. 95—6.
5) Fsk. 306—7; Mork. 126; Fms. VI, 439—40.
6) Hkr. III, 227.

elsen af de vigtigste og vanskeligste hverv, de som kongelige afsendinge måtte foretage sig (f. ex. Sigvatr).

Foruden denne, som man kunde kalde det, ideelle lön (anseelse, æerespladser og hædersposter), fik de også altid, eller da så godt som altid, en mere materiel lön (*skáldskaparlaun, bragarlaun, kvæðislaun; skáldfé* [Egill i Arbj. kv.]). Den bestod af forskellige kostbare genstande, undertiden dog også helt eller delvis af penge. At det ikke var småting, man fandt det naturligt at foræere skjaldene, fremgår af utallige steder. I så henseende kan vi da kortelig minde om beretningen om Gunnlaugr ormstunga og den unge uerfarne konge, Sigtryggr silkeskæg, i Dublin. Da Gunnlaugr havde fremsagt for kongen et kvad om ham, spurgte denne sin skatmester, om det var nok at give digteren to handelsskibe; denne svarede da: »Det er alt for meget, herre; andre fyrster giver i bragelön gode kostbarheder, enten gode sværd eller gode guldringe«, hvorpå kongen gav Gunnlaugr sin prægtige, nye skarlagensdragt og en guldring[1]). Ikke mindre oplysende er den smukke skildring, Þorbjörn hornklofe giver af skjaldene hos Harald hårfagre: »På deres [skjaldenes] rustning og guldringe kan man se, at de er kongens venner, på deres røde skindkapper, deres sølvomviklede sværd, ringvævede brynjer, forgyldte skjoldbånd, billledrige hjælme, armbårne ringe, som Harald har givet dem«[2]). Gaverne bestod enten af prægtige billedprydede skjolde med guldspange, sværd med forgyldte eller sølvomvundne hefter, økser med prægtige skafter, udmærkede klæder (kapper og kjortler) af silke og skarlagen, armringe af guld[3]), ja hele skibe ofte med fuld ladning, en större eller mindre sum rede penge (Knud d. store gav Þórarinn loftunga tilligemed hovedet 50 mark sølv). Fyrsterne hjalp desuden ofte skjaldene til deres ret, således som når kong Harald hårdråde sörgede for, at Stúfr kunde erholde en ham i Norge tilfalden arvelod; i det hele udmærkede man skjaldene på enhver tænkelig måde. Særlig betegnende er den nationalbelönning, som Eyvindr skáldaspillir modtog af Islænderne, fordi han havde digtet en drape »om alle Islændere«; den bestod i, at hver bonde gav en »skatpenning, som var lig med 2 vejede sølvpenninge«; deraf blev der så lavet en kappenål, som vejede 50 mark.

1) Ísl. s. II (1847) 230. Gunnlaugss. (1916) s. 27.
2) V. 19 i Haraldskvæði Skj. digtn. B I, 25.
3) Jfr, herom *K. Gíslason:* Udvalg af oldn. skjaldekvad s. 199—200, anm.

Den höjeste lön og den, der måske bedst af alt viser, hvor stor en betydning og magt et digt mentes at burde tillægges, var livet. Det forekommer undertiden, at fyrster af en eller anden særlig grund var dødelig forbitrede på en skjald; traf de så sammen, fyrsten og skjalden, endte det altid med, at denne, pludselig og uvæntet, trådte frem og fremsagde et lovkvad om fyrsten, og lönnen var hovedet (livet); derfor kaldtes sådanne digte i regelen *höfuðlausn* (Egill, Óttar, Þórarinn loftunga, Gisl Illugason); ofte blev skjalden da tillige fyrstens ven.

Bortset fra det sidstnævnte tilfælde lönnede fyrsten ikke altid straks digtet. Det kunde vare noget, ja undertiden kom lönnen først, da skjalden skulde forlade fyrsten.

At give intet ansås for at være lurvet, gnieragtigt og höjst upassende. Dette forekommer naturligvis meget sjælden og måske aldrig i dette tidsrum. Fra det 12. årh. haves et eksempel derpå. Da Einarr Skúlason havde bragt den danske konge, Svend grathe, et lovkvad, fik han ingen lön derfor; han udtaler sin harme over den behandling, der er bleven ham til del, i et vers, hvori han åbenbart sigter Riber-Ulf for at være den, der har forårsaget den. — »Den danske konge sætter mere pris på strængeleg og flöjter — det duer ikke —; Riber-Ulf råder for kongens skatte«[1]). Men her er det at bemærke, at dette skete ikke i poesiens guldalder, og at det fandt sted i Danmark, hvor skjaldepoesien dengang ikke forstodes så godt som i Norge. Heller ikke har det megen betydning, hvad der fortælles om Sneglu-Halle hos en engelsk konge. For et digt om denne skulde Halle have så mange sølvpenge, som der kunde blive hængende i hans hår, når de blev hældt ned over det — »ti vi får ingen ære af det digt, som ingen kan, og det er bedst at lönnen står i forhold dertil«, sagde kongen. Halles digt betegnes også som *endileysa ein* (det rene vrövl)[2]). Fra Norge gives intet eksempel på en så ringeagtende behandling af skjalden eller lönnens udeblivelse.

Den hæder og anseelse, den rige belönning og gunst, skjaldene høstede, misundtes dem ikke af andre, idetmindste ikke af dem, der ikke selv var skjalde. Derimod forekommer der eksempler på, hvad der i alle lande til alle tider har været tilfældet, at den ene digter kunde være misundelig på den anden, når de var

---

1) Fms. XI, 353.
2) Sex. söguþ. 38; Mork. 100.

flere sammen på en gang ved en fyrstes hird. Sigvatr var en af kong Olafs mest betroede mænd og fortroligste venner, foruden at han selv var en fortræffelig skjald. Allerede denne hans fremragende stilling kunde bevirke, at de andre skjalde blev misundelige på ham; men Sigvatr kan vel heller ikke selv frikendes for denne iøvrigt meget menneskelige fejl; da han engang sammen med digteren Berse kom til Knud d. store i England, der havde været en ven af Olaf d. helliges modstander, Sven jarl Hakonssön, fik Berse »en mark guld eller mere« af kongen, medens Sigvatr kun fik en halv, og han udtaler sin fortrydelighed herover i et vers[1]); grunden til den gjorte forskel var sikkert politisk. Særlig synes Þormóðr kolbrúnarskáld at have været misundelig på Sigvatr. Da skjaldene, lidt för Stiklestadslaget, opstilledes i kongens skjoldborg, udbrød Þormóðr ondskabsfuldt — Sigvatr var dengang på pilgrimsrejse i Italien —: »Lad os ikke stå så tæt sammen, kammerat, at Sigvatr ikke kan få plads, når han kommer tilbage; han vil naturligvis stå foran kongen, og det er også det, denne helst vil«. Kongen hørte dette og svarede: »Ikke behøver du at skose Sigvatr, fordi han ikke er her. Ofte har han fulgt mig trofast. Han beder for os nu, og det kan vi vist alle trænge til«. Þormóðr svarede: »Det er muligt, konge, at vi nu trænger mest til bönner, men tyndt vilde det være i dag omkring mærkestangen, hvis vi alle var på Romarejse. Det var også sandt, at vi dadlede det, at når Sigvatr var hos dig, kunde ingen anden komme til, for at tale med dig«[2]). Der viser sig heri en slet dulgt misundelse på Sigvatr. Om Þjóðólfr Arnórsson hedder det udtrykkelig, at »han var misundelig på andre mænd (skjalde), som kom til hirden«[3]); hans forhold til Sneglu-Halle viser, at dette er rigtigt, skönt fremstillingen måske er noget overdreven. Imidlertid hører vi sjælden noget om disse skjaldenes mindre fordelagtige egenskaber. Til gengæld haves andre beretninger om et godt forhold og trofast kammeratskab imellem dem indbyrdes; således den könne fortælling om forholdet mellem Egill og Einarr skálaglamm (se ovf. 334—5) osv.

I det hele taget må det siges om de gamle skjalde fra dette tidsrum, at de både i legemlig og åndelig henseende var særdeles fremragende, ja, hvad den sidste angår, i hvert fald sin tids for-

1) Fms. XI, 205.
2) Hkr. II, 459—60.
3) Flat. III, 415; Sex söguþ. 18; Mork. 93.

trinligste mænd; ikke alene havde de den störste betydning for deres samtid som de egenlige bærere af tidens sågodtsom eneste åndsliv, idet de var i besiddelse af de höjeste og ypperste kundskaber, og som deres folks bedste lærere; men også for hele eftertiden har deres virksomhed været af en overordenlig betydning, idet de i så höj en grad har bidraget til at vedligeholde mindet om oldtidens historiske begivenheder, og idet de tillige giver os et klart billede af vore forfædres liv og levevis, deres tænkemåde og sprog i et tidsrum, hvorfra vi ellers ingen mindesmærker besidder.

Denne skjaldenes udstrakte betydning vil vi i det følgende nærmere undersøge, når vi først har omtalt muligheden af, at deres digte kunde opbevares, og måden, hvorpå dette er sket.

Digtenes opbevaringsmåde. Som bekendt siger *Snorre Sturluson* i fortalen til sin Heimskringla: »Hos kong Harald (hårfagre) var der skjalde, og man kan endnu deres digte og ligeledes alle kvad om alle de konger, som siden har hersket over Norge«[1]). Selv om dette skulde være noget overdrevet, hvad det dog ikke behøver at være, er det under alle omstændigheder sikkert, at der ved år 1200 eksisterede på Island en meget betydelig masse af de gamle skjaldekvad fra alle forudgående tider. Da nu den skriftlige optegnelse først begynder noget efter år 1100, er der kun én måde at forklare tilværelsen af så mange kvad, nemlig den, at de ved hjælp af mundtlig overlevering er forplantede fra det ene slægtled til det andet; deres tilstedeværelse i det 12. og 13. årh. skylder de en trofast hukommelse på selvsamme måde som eddakvadene, og, som vi senere skal se, den historiske overlevering og lovene. Selv om vi ingen positive beviser havde herfor, måtte det dog siges, at således og ikke anderledes må det være gået til. En anden og mere sikker opbevaringsmåde antydes i en, iøvrigt meget pålidelig saga, Egilssaga, nemlig den, at riste digtene på træstykker med runer[2]). Dette har bevæget *E. Sievers*[3]) til at antage, at de gamle kvad overhovedet således er blevne opbeva-

---

1) Hkr. I, 5.

2) Det hedder i Egilss. (s. 286), da Þorgerðr havde bevæget sin gamle fader, Egill, til at digte Sönnetabet: „Nu vilde jeg fader, at vi forlængede vort liv, så at du kunde forfatte et arvekvad efter Böðvarr, men jeg skal riste det på en stok".

3) Grundriss d. germ. Phil.[1] s. I, 243.

rede — »denn nur so lässt sich die Menge und die relativ korrekte Überlieferung der alten Lieder begreifen«. Rigtigheden heraf er dog meget tvivlsom. For det første er det ikke i og for sig sandsynligt, at det skulde være gået således til, som Egilssaga antyder; dernæst, og det er meget vigtigt, omtales denne brug af runerne ellers aldrig i litteraturen, undtagen i senere og rent apokryfe sagaer, der liden eller ingen tiltro fortjæner. Endelig kan Snorres anførte ord betragtes som indeholdende et afgörende bevis imod Sievers' antagelse. Enten må oplysningen i Egilss. forklares som beroende på en misforståelse hos dens forfatter, idet han har overført på en ældre tid, hvad der muligvis, men dog vistnok aldeles undtagelsesvis, skete i hans tid, eller også som en af de udvidelser, sagaen i senere tider har fået. — Det vilde være höjst påfaldende, aldrig ellers i de bedre sagaer, hvor vers og digte atter og atter anføres og omtales, at træffe en eneste oplysning eller blot så meget som en svag antydning af en sådan opbevaringsmåde, hvis den i virkeligheden havde eksisteret eller været almindelig. Hertil kommer også andre grunde, der taler imod denne brug af runerne, men herom må der henvises til et senere afsnit. Der er i virkeligheden intet som helst, der taler for, at skjaldekvadene, efter en större målestok, ja overhovedet, er blevne opbevarede på træstokke.

Derimod har vi andre direkte udtalelser og beretninger i mængde om en anden måde, hvorpå de gamle vers opbevaredes. Vi hører da gentagne gange om en vidtdreven udenadslæren af gamle skjaldekvad af enhver slags, og ved de fleste af de oplysninger, vi herom får, klæber der ikke den fjærneste kritiske tvivl. Foruden de ovenanførte meget vægtige ord af Snorre — hvor man særlig bör lægge mærke til »og man kan endnu« —, kan vi henvise til, hvad der ovenfor er blevet bemærket om de mange og dygtige fremsigere af skjaldekvad. Disse mænd kunde og måtte kunne en mængde digte udenad; det er selvindlysende. Den bedste og mest oplysende beretning herom er den om Stúfr skald Þórðarson, som efter at have fremsagt en halv snes flokke, erklærede, at han kunde ikke færre draper (se ovfr. s. 341). Digteren Máne (i det 12. årh.) fremsagde Halldórr skvaldres Útfarardrápa osv.; der kunde anføres mange eksempler. Sådanne folk, som de hernævnte, må ligefrem have gjort det til deres sær-

[1]) Stederne findes samlede hos *B. M. Olsen:* Runerne osv. s. 6—7.

lige opgave og studium at lære ældre digteres kvad udenad både for selv at lære af dem og for at underholde andre dermed. Det er nu indlysende, hvor lidet der skulde til, at digtene på den måde opbevaredes gennem flere århundreder. Þormóðr lever f. ex. o. 997—1030; han har således været i stand til at kunne udenad en stor del af det 10. (og det 9.) århundreds kvad. Han afløses af Stúfr (hermed er ikke ment, at de i virkeligheden har stået i forbindelse med hinanden), der lever o. 1025 til efter 1066, og således kunde vi nå helt ned til det 12. årh. eller til nedskrivningsårhundredet. Are frode († 1148) havde en stor del af sit historiske arbejdes indhold fra en mand, som var født 995. Der er således ikke mange slægtled, som strængt taget behøves for overleveringens skyld.

At skjaldene selv har sörget for, at andre lærte deres fyrstekvad, fremgår af, hvad der fortælles om Sneglu-Halle og hans kvad om den engelske konge: »Han havde intet digtet om kongen undtagen det rene vrövl *(endileysa ein)* og han kunde derfor ikke lære andre det«[1]).

Udtrykkelig hedder det fremdeles om forskellige løse vers *(lausar visur)*, at »dette (disse) vers lærte man (han, hun) straks på stedet«. Dette fortæller Snorre f. ex. om de tre vers, som skjaldene Gizurr, Þorfinnr og Þormóðr morede sig med at digte lige för Stiklestadslaget[2]). Det samme fortælles om to vers, som Þorbjörn Brúnason havde digtet; hans huskarl lærte dem bægge[3]). I Vatsdælasaga siges en fårehyrde ved en given lejlighed at have fremsagt 12 vers, medens han væntede på, at der blev lukket op for ham osv.[4]).

Til slutning fremgår denne udenadslæren af og nöje kendskab til ældre digte deraf, at man hos skjaldene tidt og ofte finder genklang og efterligning af ældre digteres udtryk og vendinger, ja benyttelse af hele verslinjer. Eyvindr skáldaspillir ses at have kendt og kunnet Þjóðólfr fra Hvinir's Ynglingatal, samt det langt

---

1) Sex söguþ. 38—9. I forbindelse hermed kan vi minde om, at Skapte lovsigemand lod sin sön Steinn lære udenad et digt om Olaf d. hellige, som han skulde fremsige for ham. Hkr. II, 311. Hvorfor tog han det ikke hellere med sig ristet på *kefli*, hvis det havde været skik, at riste digte på sådanne?

2) Hkr. II, 459—60.

3) Heiðarv 84. I Grett. (106) hedder det, at „en kvínde lærte verset", og senere (s. 146) om Grímr, „at han lærte" Hallmundarkviða.

4) Fornsögur (1860) s. 41. Eller det samme vers 12 gange?

yngre Eiríksmál. Han efterlignede jo bægge disse digte. I erfidrápa Óláfs Tryggvasonar af Hallfreðr 7.4 findes en linje, der genfindes i Glymdrápa af Þorbjörn hornklofe (7,2 *rymr knáttu spjör glymja*). Arnórs: *Skjöldungr stökk með skœðan þokka* | *skeiðarbrands fyr þér ór landi* er tydelig en efterligning af digtet Oddmjór's: *skjöldungr rak með skildi* | *skeiðarbrand ór landi*. Mange flere eksempler kunde anføres herpå. Endelig er begyndelsen til den såkaldte eptirmáli i Snorres-edda, hvor ældre hovedskjaldes kvad og måde at digte på forudsættes som almindelig bekendt[1]), af vigtighed.

Alt det anførte må betragtes som et uigendriveligt bevis for det ovenfor antagne, at skjaldepoesien er blevet opbevaret således, at det ene slægtled har lært den af det andet, og kun således.

Hertil skal föjes, at det var en forholdsvis meget let sag at lære disse kvad og huske dem. Foruden at hukommelsen i de tider, der her er tale om, var langt stærkere end senere, var og er rimstavelserne og forlydsrimet i så godt som hver linje aldeles fortræffelige hjælpemidler, så at folk, der endogså har vanskeligt ved at lære udenad, er i stand til med temmelig lethed og i en forholdsvis meget kort tid at lære et drotkvædet vers.

Selve beskaffenheden af overleveringen i de os nu opbevarede brudstykker af de gamle vers vil vi senere behandle.

---

§ 3.

Skjaldepoesiens arter, dens indhold og dettes betydning. Karakteristik af skjaldene. Stilen.

Den gamle skjaldepoesi kan, strængt taget, ikke inddeles i bestemte arter således som andre folks poesi[2]). For så vidt må skjaldepoesien siges at være meget ensformig. Dramatisk digtning er der ikke tale om; dramatisk liv og fremstilling er der tilvisse i eddakvadene, men i de egenlige fyrstekvad mærker man i regelen ikke meget til sligt. Nogen lyrisk digtning i egenlig for-

1) Snorra-Edda I, 224.
2) Jeg vil her henvise til *R. Meissners* smukke foredrag: Skaldenpoesie (1904).

stand kan man næppe opstille som en særlig art. Ganske vist er der både i de egenlige digte og navnlig i de såkaldte løse vers ofte lyriske momenter til stede og flere eller måske de fleste af de sidst nævnte kunde for så vidt opstilles som lyrisk poesi, som skjalden deri hyppigst udtaler sine egne følelser og stemninger; men da disse vers er digtede i det samme versemål som fyrstekvadene og da så mange af de skjalde, der forfattede løse vers, også var fyrsteskjalde, er det til liden nytte at udsondre disse vers som en selvstændig art for sig.

Noget lignende gælder den erotiske digtning. Ganske vist er der ikke få af skjaldene, som vides at have digtet kærligheds-vers *(mansöngr)* om visse navngivne kvinder, men de har aldrig sunget om kvinden, aldrig opstillet et særligt kvindeligt ideal; af egenlige kærligheds digte er der så godt som intet tilbage; derimod har vi enkelte løse kærlighedsvers, men disse er temmelig få og som oftest forfattede af de store fyrsteskjalde. Af denne grund vil der heller ikke blive opstillet nogen særlig erotisk digtning.

Om den gamle mansöngr kan der henvises til *Th. Möbius'* bemærkninger i hans udgave af Málsháttakvæði[1]). Af de forskellige mansöngsdrápur, der omtales (Ölvir hnúfas, Ingolfs, Óttars, Skapte's, Þormóðs, Hallfreðs osv.), er der desværre intet bevaret, så at vi ikke kan göre os nogen klar forestilling om, hvorledes de har været beskafne. Hvad vi har tilbage af erotisk digtning, er kun enkelte (løse) vers (Hallfreðs, Kormáks, Þormóðs, Gunnlaugs, Björn breiðvikingakappes, Björn hitdölakappes, kongerne Olaf d. helliges og Magnus d. godes, hvortil slutter sig kong Harald hårdrådes gamanvísur [16] om den russiske prinsesse); desuden forekommer erotiske antydninger i andre (løse) vers og enkelte digte, hvis hovedæmne dog er et ganske andet, ligesom der i erotiske vers ofte tillige findes bitre, satiriske udfald mod en medbejler.

At denne digtning aldrig blev så frodig, som man kunde have væntet, og at der så lidet er bevaret deraf, beror sikkert på den gamle opfattelse af kvindens stilling og sådanne digtes formentlige virkning med hensyn til hendes gode navn og rygte, som lovene og igennem dem den offentlige mening fastslog. Af sagaerne fremgår det klart, hvor krænkende det ansås for en uberygtet, ugift kvindes ry, at en ung mand, han være af nok så god en familje

---

[1]) Málsháttakvæði i Zts. f. d. Phil. Ergänz.bd., s. 42 ff.

og nok så dygtig en mand, hyppig indfandt sig i hendes hjem, for at »tale med hende« (göre kur til hende). Dette kaldtes at *fifla*, og den kvinde, som gjordes til genstand herfor, ansås for at miste sit ry, hun kom i folkemunde og blev betragtet som mindre hæderlig; men dette kunde hverken hun eller hendes nærmeste tåle; det måtte for enhver pris forebygges. Lige så krænkende ansås det overhovedet at være, når en ung mand digtede elskovsviser om en kvinde; det ansås ikke alene for at være for nærgående mod hendes forældre og brødre, men farligt for hende selv; det var ikke meget bedre end nid. Under sådanne omstændigheder er det ikke underligt, at man, vistnok meget tidlig, fandt det nødvendigt at træffe forholdsregler, sigtende til at betrygge kvindens ry. Dette skete på Island, ved at man vedtog en lov, som lyder således: »Dersom en mand digter en kærlighedssang om en kvinde, straffes han med fredløshed. Kvinden er søgsmålsberettiget, dersom hun er tyve år gammel eller ældre; dersom hun ikke vil anlægge sag, tilkommer søgsmålsretten hendes formynder«[1]). Denne lovbestemmelse har måske bidraget meget til at forhindre elskovsdigtningen, hvilket i litteraturhistorisk henseende må betragtes som meget beklageligt. Det er vel næppe rimeligt, at man i det daglige liv har set så strængt på sagen.

Den satiriske digtning vil blive særskilt behandlet, da den udgör en særdeles vigtig og interessant del af den gamle poesi, og da vi har så meget tilbage af den, at vi kan gøre os en nogenlunde klar forestilling om den.

I modsætning til disse få og i omfang indskrænkede arter af digtning står de historiske digte, der for det meste handler om konger og andre fyrster og høvdinger. Med ét ord kan de med hensyn til deres indhold og dettes vigtigste betydning kaldes *söguljóð*, et særdeles passende navn, som Snorre selv har brugt[2]).

Disse historiske digte består dels af de såkaldte fyrstekvad, dels af kvad om andre personer og genstande (skjolde, økser osv.), dels endelig af løse vers om en eller anden historisk begivenhed, hvad enten den har nogen betydning eller ikke.

Med hensyn til fyrstekvadene er det igen at bemærke, at de allerældste af dem kun uegenlig synes at kunne kaldes fyrstekvad, idet de ikke handler om en fyrste selv eller hans bedrifter.

---

[1]) Grágás § 238 (Konungsbók), § 377 (Staðarhólsbók).
[2]) Hkr., fortalen.

De ældste kvad er skjoldsange; skjolde var i gamle dage kostbare og skattede vennegaver. Når en fyrste sendte en skjald et skjold, digtede denne til tak et kvad om de på skjoldet fremstillede billeder; disse bestod af optrin fra gudelivet og heltesagnene (f. ex. Völsungesagnet); digtene er således sagnhistorisk-mytiske. Sådanne digte vides med sikkerhed at være forfattede af Brage d. gamle (Ragnarsdrápa) og Þjóðólfr fra Hvinir (Haustlöng); hertil slutter sig måske Egils Berudrápa samt et andet af ham digtet kvad om Einarr skálaglamms skjold. Den sidste udløber af denne digtning er Ulfr Uggasons Húsdrápa (o. 985) om de myter og sagn, der var fremstillede på vægge og loft i Olaf pås prægtige hal på Hjarðarholt.

Til disse kvad slutter sig forskellige digte om en af nordens hovedguder, Tor *Þórsdrápur,* hvoraf nogle muligvis er skjoldkvad; dette kan dog ikke med bestemthed siges, da de bevarede levninger af sådanne kvad er höjst ubetydelige; således haves kun to linjer af Ölvir hnúfa (om Tor og midgårdsormen); derimod haves en virkelig Torsdrapa af Eilífr Goðrúnarson. Andre brudstykker af mulige Torskvad haves under Eysteinn Valdasons, Gamle Gnævaðarskalds, Þorbjörn dísarskalds og Vetrliðes navne, som vistnok alle har hørt til det 10. årh.

På overgangen fra disse til de egenlige fyrstekvad står de såkaldte genealogiske digte, det vil sige sådanne kvad, hvori de besungne fyrster knyttedes til en gud (Odin) ved opregningen af deres fra denne gud stammende forfædre i lige linje; digtet indeholder da hovedsagelig de enkelte slægtled med korte historiske (mytiske) bemærkninger og oplysninger om de enkelte personer (Ynglingatal og Háleygjatal); på samme trin i udviklingen står de arvedigte, som knytter de afdøde fyrster til guderne og gudelivet i Valhal (Eiriksmál, Hákonarmál).

Alle andre fyrstekvad fra det 10. årh. og samtlige senere digte behandler fyrsten selv, hans personlige egenskaber og egne bedrifter. Hvad der da særlig göres til genstand for omtale er fyrstens legemsdygtighed og idrætter, gavmildhed og retfærdighed, strænghed m. h. t. overholdelsen af lands lov og ret, undertrykkelse af tyve og røvere, kort sagt, bevarelsen af den indenlandske fred og ro, hans prægtige og muntre hofliv, og endelig hans krigerliv, mindeværdige tog til lands og til søs, hvor navnlig det oprørte hav spiller en stor rolle og ofte beskrives smukt, kraftig og malende, fremdeles hans mod og uforfærdethed i kamp og

farer, kampen selv, det store mandefald og sejren. De forskellige kampe opregnes i kronologisk orden. Digtet bliver da delt i forskellige partier, der så får deres bestemte begrænsning og afslutning ved hjælp af det såkaldte omkvæd (*stef*, se nedenfor). Disse digte handler således mest om kampe og krige, hvor våbnene klirrer og blodet strömmer; uadskillelig herfra er omtalen af ulve, örne og ravne, som slider i ligene og læsker sig i blodpølene; det var en lyst og fryd for dem, ligesom sejren var frydefuld for fyrsten. Samtidig hermed må det dog m. h. t. fyrstekvadenes indhold i det hele taget fremhæves, hvad *K. Gislason* etsteds höjst træffende har ytret, at »ikke altid er« skjaldepoesiens »Himmel bedækket med Skyer af Blod og Guld [har hensyn til den hyppige omtale af fyrsternes gavmildhed]; ogsaa andre Billeder svæve undertiden henover den. Nu og da frembryder desuden en velgjørende Straale af varm og reen Følelse: Skjaldens oprigtige Hengivenhed for sin Fyrste og for sin Ven; den Selvstændighedsfølelse, der ikke tillod ham at smigre for sin Herre [jfr. ovf. 338] ved at nedsætte hans Modstandere; højmodig Anerkendelse af en Fjendes Dyder; for ikke at anføre flere Træk«[1]). Herom mere nedenfor.

Da kristendommen blev indført, var det rimeligt, at ligesom man tidligere havde digtet om den stærke gud Tor, jætternes aldrig svigtende bekæmper, begyndte man nu at besynge den gud, der nærmest afløste Tor, Hvidekrist, den stærke stridsgud, som brød helvedes porte og besejrede menneskehedens værste modstandere, synden og djævlen. For Torsdraper fik man man altså Kristusdraper. Det er i så henseende overordenlig karakteristisk, at den sidste Torsskjald tillige, så vidt vides, er den første Kristusdigter, Eilífr Goðrúnarson. Om de kristelige digte fra det 11. årh. vides iøvrigt kun lidt. Vi ved, at Hallfreðr digtede et kvad, Uppreistardrápa, af religiøst indhold, at Björn hitdølakappe forfattede en Tómásdrápa; Skapte Þóroddsson har digtet et religiøst kvad (hvoraf et halvvers er bevaret); ligeledes Arnórr jarlaskáld — men disse kvad er så godt som tabte. De har vistnok været meget få, et udslag af Islændernes lidet religiøse sindelag i det 10—11. årh. (se ovf.).

De l ø s e v e r s, *lausar vísur*, er, som allerede antydet, foruden at være erotiske eller satiriske, også h i s t o r i s k e og er digtede

---

[1]) Forandringer af Qvantitet i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1866, s. 243.

ved hvilken som helst lejlighed, der kunde forefalde; enten beror de da på digterens egen drift eller på opfordring af en anden om at digte, særlig da den fyrste, han var knyttet til, eller på opfordring af en anden digter. Løse vers anføres allerede som digtede af Brage, af Harald hårfagre, Þjóðólfr fra Hvinir og andre af Haralds hirdskjalde, af Hildr Hrólfsdatter (Ganger-Rolfs moder), af Torf-Einarr (i anledning af hans faderhævn), Eyvindr skáldaspillir (f. ex. för Stordslaget) osv. osv., for ikke at tale om alle de vers, der findes i slægtsagaerne, og som næsten alle anføres som digtede uden forberedelse. Lige för Stiklestadslaget digtede Olaf d. helliges skjalde nogle løse vers[1]). Þorfinnr munnr fik af den samme konge befaling til at digte om de på hallens tapeter fremstillede optrin — Sigurðs angreb på Fáfnir; vi kan fremdeles minde om alle de vers, som Sneglu-Halle digtede på befaling af Harald hårdråde; det herom berettede afgiver en god prøve på en skjalds slagfærdighed og kunst. Den samme konge kom engang tillige med sin hovedskjald Þjóðólfr forbi en smedje, hvor de hørte en garver og en grovsmed mundhugges. Straks får Þjóðólfr pålæg om at digte om de to mundhelte, således at den ene skulde fremstilles som jætten Geirrøðr og den anden som Tor (en velkendt myte fra Sn-E.). Þjóðólfr var straks færdig med sit vers, hvori grovsmeden kaldes »de store smedebælges Tor« og graveren »hudernes garvnings Geirrøðr«; de beskyder hinanden med »glødende sier [bolte] fra trættens bolig« (= munden) = 'skældsord'. Men ikke nok hermed; skjalden fik befaling til endnu engang at digte om det samme, men således, at den ene nu skulde sammenlignes med Sigurðr, den anden med Fáfnir. Den samme konge, der jo tillige var digter, traf endvidere engang, atter ledsaget af Þjóðólfr, på en fisker i en båd. Straks spurgte kongen denne: »Kan du digte?« »Nej, herre,« svarede denne. »Jo vist, digt nu noget.« »Så skal du digte bagefter.« »Det skal jeg göre,« sagde kongen. Så digtede de bægge to og tillige Þjóðólfr flere vers, der alle sluttede omtr. på samme måde: »dette skete i gamle dage«. Hvad der meddeles i de forskellige anekdoter om Einarr Skúlason (12. årh.) er ikke mindre oplysende. Således kunde vi blive ved med eksempler, der på engang viser, i hvor höj grad poesien var en yndet adspredelse, ja,

[1]) „Da talte skjaldene med hinanden og sagde, at det kunde være passende at digte nogle mindevers *(áminningar-vísur)* angående de begivenheder, som da snart vilde ske", hvorpå de enkelte digteres vers anføres, Hkr. II, 460.

ligefrem en modesag, og hvad der her er det vigtigste, hvor uendelig let skjaldene havde ved at digte på stående fod[1]) om hvad det skulde være, samt hvilken masse af løse vers, der må være bleven digtet.

Om denne skjaldenes, man kunde godt sige, fænomenale ævne til at digte vers, når det skulde være og med så ringe varsel som det skulde være, er der ikke den ringeste tvivl. Øvelsen gjorde mesteren her som ellers. Lige ned til vore dage har denne, nedarvede ævne vist sig hos Islænderne i dens fuldeste glans. Eksempler i hundredvis kunde anføres herpå. Selv har jeg flere gange været vidne hertil. Jeg henviser til mine udtalelser i Festskr. til Wimmer (1909) s. 96—97.

Med hensyn til disse løse vers og deres mangfoldige indhold henvises til behandlingen af de enkelte digtere.

Til slutning skal det bemærkes, at da de historiske digte, foruden i det hele taget at være ens i formen, alle handler om temmelig ensartede optrin og begivenheder (kampe osv.), kunde det ikke undgås, at de også i indhold blev ensformige. Dette gælder navnlig fyrstekvadene i egenlig forstand. Dog føles denne ensformighed i digtene fra det første tidsrum ikke så stærkt, hvilket beror på den friskhed, enhver digtningsart i sin første og bedste tid altid besidder, på skjaldenes sans for og rigtige opfattelse og anvendelse af de såkaldte poetiske omskrivninger (hvorom senere) og de omhyggelige og mangfoldige afændringer af disse. Disse sidste beroede igen på digterens poetiske begavelse, sproglige kunst og mytiske kundskaber. For så vidt kan vi sige, at dette tidsrum er meget fattigt på dårlige digtere, ja, så vidt vi kender dets skjalde, kan de alle på en måde siges at stå lige höjt, skönt der ganske vist er nogen forskel at mærke. (Vi taler naturligvis her ikke om dem, hvoraf der så godt som intet haves).

Efter at vi således har betragtet indholdet af dette tidsrums skjaldedigtning i almindelighed, går vi over til at betragte dette indholds forskelligartede betydning.

Denne betydning er da for det første særlig dels mytologisk-sagnhistorisk dels historisk.

Mytologisk-sagnhistorisk betydning har selvfølgelig de forannævnte skjaldekvad, der handler om billedlige fremstil-

[1]) Her kan det tilföjes, at undertiden begyndte en skjald et vers og så overlod en anden at fuldføre det. Se f. ex. Mork. 55.

linger på skjolde (Tors kampe, Jörmunrekkssagnet, Hildesagnet), samt de særlige Torsdraper, der handler om Tors enkelte bedrifter f. ex. hans kamp med midgårdsormen og med jætten Geirrøðr. Den omstændighed, at så mange af de ældste skjaldekvad fuldstændig er tabte, bevirker, at denne digtenes betydning bliver temmelig indskrænket. Af Harald hårfagres skjaldes kvad, der kan antages at have været særlig mytisk-sagnhistoriske, er der, med undtagelse af Þjóðólfs Haustlöng, så godt som intet bevaret.

Da skjaldekvadene er fulde af omskrivninger, der tildels beror på gamle myter og sagn, kunde man tro, at skjaldepoesien også derved måtte have en ikke ringe mytologisk betydning. Det kan heller ikke nægtes, at en sådan betydning til en vis grad er tilstede, men der må sikkert drages meget snævre grænser for den. Den må væsenlig indskrænkes til de kvad, der tilhører den ældste tid, da myter og sagn endnu levede på folkets læber og i dets egen tro. Foruden at den mytologiske viden tog af, jo mere kristendommen gjorde sig gældende, hvorved omskrivningernes egenlige grundlag måtte fordunkles, tog disse omskrivninger meget tidlig en sådan udvikling (hvorom mere i det følgende), at man overhovedet må være meget forsigtig med at bygge noget på skjaldeomskrivninger i det mindste efter o. 1000. *V. Rydberg* er uden tvivl gået altfor vidt, når han i sit store mytologiske arbejde (Undersökningar i germ. mytologi I—II) tager så meget hensyn til og bygger så meget på skjaldekvadenes poetiske omskrivninger, endogså i digte fra en meget sen tid, som han der har gjort. En så udstrakt mytologisk betydning er ikke bleven tillagt digtene i oldtiden, og dog vilde den sikkert være blevet omtalt af Snorre, ligesom vi hos ham og andre finder poesiens andre hovedbetydninger særlig fremhævede. Omskrivningerne kan give os forskellige enkelte oplysninger og dunkle antydninger (f. ex. når Tor kaldes *Vimrar vaðs Víðgymnir)* om tildragelser, der ellers ikke kendes, og som vi altså langt fra altid forstår. Snorre giver os i sin Edda en mængde omskrivninger, men deres mytologiske baggrund får vi kun for de færrestes vedkommende at vide.

Den anden hovedbetydning, digtenes indhold har, er historisk.

Da fyrstekvadene og mange af de løse vers handler om virkelige tildragelser og begivenheder, må de, forudsat at de taler sandt, afgive udmærkede beviser og oplysninger for en historisk forfatter, kort sagt, danne et slags kilde- eller material-samling for ham.

Således er de allerede i oldtiden blevne opfattede og som sådanne benyttede. Det af Snorre anvendte og måske af ham selv dannede navn: *söguljóð* (jfr. ovf.) viser os straks, at de blev betragtede som (kortfattede) historiske digte, som rimet historie. Direkte udtalelser om, at disse digte og vers opfattedes som virkelige historiske kilder og det endogså af første rang, savnes heller ikke. I første række står da denne den störste historiske autoritets ord herom: »Men en del [af værket] er skrevet efter gamle digte eller historiske sange, som man har haft til at underholde sig med.... Hos kong Harald var der skjalde, og man kan endnu deres digte og alle de kongers kvad, som efter ham har hersket over Norge. Og vi hænter navnlig beviser fra det, som fortælles i de digte, der blev fremførte for fyrsterne selv eller deres sönner, og vi anser alt for at være sandt, som findes i de kvad om fyrsternes tog eller kampe. Men det er skjaldeskik, at rose netop den fyrste i de stærkeste udtryk, som de hvergang var hos, men ingen vilde have vovet at fortælle om sådanne bedrifter, om hvilke alle de, der hørte på digtet, og han selv med vidste var pral og lögn; da vilde det have været forhånelse og ikke ros«[1]). Om Hallfreðs digte siger samme forfatter: »fra Hallfreðs kvad hænter vi visdom og sandhed angående hvad der dèr fortælles om kong Olaf«[2]). I overensstemmelse hermed findes udtalelser som følgende: »De mange digte, som skjaldene har digtet og sat sammen om kong Olaf den helliges liv og styrelse, forklarer og med sandhed viser, at kongens og hans heltes saga er sand, men hverken overdreven eller forøget som mange af de oldsagaer *(fornsögur)*, der fortælles ude fra verden eller fjærnere liggende lande«[3]). Fremdeles anføres digte i almindelighed som historisk kilde f. ex. i Egilssaga, hvor det hedder om Erik blodøkse: »Således som det fortælles i hans digte«, og atter om Hakon den gode: »således som det findes i hans saga og i de digte, som om ham er forfattede«[4]). Tinds drape om Jomsvikingeslaget anføres af forfatteren til Fagrskinna[5]) som historisk

---

1) *Snorre Sturluson:* Hkr. prologen.

2) Hkr. (Olaf Tryggvasons saga), I, 407.

3) Flat. II, 226; jfr. 431: „Svá er sagt í kvæði því, er ort er um þá . . . fleiri eru þau tíðindi, er kvæðit vísar á, er þeir hafi báðir samt at verit“ osv.

4) Egilss. s. 117. 279. Jfr. Sn.-E. I, 434—6, hvor Snorre henviser til sagnhistoriske digte: „Således fortælles det i digte, at Hjadningerne skal afvænte Ragnarök“.

5) Fsk. s. 95.

kilde. Efter at have opregnet alle Erik jarls slag ytrer forfatteren: »alle disse kampe opregnede Eyjólfr dáðaskáld, da han digtede det kvad om Erik, som kaldes Bandadrápa«[1]; og atter hedder det hos den samme forfatter: »De (kong Knud og Erik jarl) hærjede bægge i England og havde der mange kampe, således som Þórðr Kolbeinsson opregner i det digt, som han forfattede om Erik jarl og hvori han stemmer overens med Óttarr, når denne i Knútsdrápa opregner, hvor mange kampe«[2]) osv. Her er der, som man ser, tillige tale om en virkelig kritisk benyttelse af skjaldekvad som historisk kilde; ved en indbyrdes sammenligning foretages der en granskning af disse, hvilket naturligvis er af den störste vigtighed. Når hertil endelig kommer, at så godt som hver eneste kongesaga og de fleste af slægtsagaerne stadig anfører brudstykker af kvad og løse vers som historiske beviser, er det klart, hvor höj en historisk betydning disse digte allerede i oldtiden ansås at have og i hvor vidtstrakt grad de er benyttede som historiske kilder og vidnesbyrd. Har vi nu nogen ret til at benægte eller blot betvivle denne digtenes betydning?

Den almindelige bemærkning kan her forudskikkes, at anførslen af vers som beviser er i det hele meget tilfældig og vilkårlig, ganske som tilfældet er med de af Snorre i hans Gylfaginning anførte vers af eddadigte. Ved sammenligning — og her er vi så heldige, at have digtene i deres helhed — viser det sig, hvor vilkårlig han har båret sig ad; der anføres enkelte vers, og så meddeles der noget, der atter bevislig beror på vers, måske af samme digt, men uden mindste hentydning til kilden. Og således er det også med den måde, hvorpå vers anføres i sagaerne.

Ved anførslen af de gamle vers møder os bl. a. hyppig den omstændighed, at der i dem intet andet findes end en almindelig beskrivelse af en kamp, derimod nævnes f. ex. ikke det sted, hvor kampen skulde have stået, uagtet dette nævnes i sagaen selv. Af verset kan vi således i virkeligheden ikke se, hvor kampen har stået eller hvilken kamp der tales om. Det er denne omstændighed, der har bevæget en videnskabsmand som *G. Vigfússon* til at antage, at skjaldeversene, særlig fra et bestemt tidsrum, navnlig fra årene o. 980 til o. 1080, er blevne i en senere tid forvanskede, ja helt omdigtede, og han udpeger en bestemt mand, nemlig Einarr

---

1) Fsk. 137.
2) Sst. 139.

Skúlason, som den, der skulde have begået denne litterære »dåd«[1]). Men foruden at de pågældende digte aldeles ikke bærer et ensartet præg, men helt igennem viser en gradvis udvikling, både med hensyn til form og sprog, der på det kraftigste taler imod en sådan gennemgribende forfalskning, er der overhovedet ingen som helst grund til at antage en sådan, end ikke den omstændighed, som har ført G. Vigfússon til den. Vi må nemlig huske, hvad Snorre selv siger (se s. 358), »og man kan e n d n u deres digte og alle de kongers kvad, som« osv. Nogen synderlig overdrivelse behøver vi her ingenlunde at antage, så meget mindre, som det er klart, hvilken umådelig mængde af vers og kvad Snorre selv af Heimskringla og Edda ses at have kendt, og han har desuden sikkert kendt mere af de enkelte kvad, end netop de vers, han anfører. Det er en selvfølge, at meget af det, som han ellers i sagaen anfører og meddeler og hvorfor der ikke anføres skjaldevers, dog beror på sådanne. Som oftest handlede flere vers, nemlig en stefjabálkr, om én bedrift (krigstog, kamp): det er altså klart, at fordi en historisk forfatter anfører et eller to vers af en sådan stefjabálkr, behøvede han ikke netop at vælge det, hvori et stedsnavn fandtes; for ham var det mest magtpåliggende at anføre det eller de vers, der indeholdt den mest direkte omtale af kampen selv, stedsnavnet kunde han kort og godt anbringe i sin prosaiske fremstilling. Hertil kommer, at foruden disse skjaldekvad havde den historiske forfatter en levende tradition (hvorom mere senere) at øse af, og fra denne kan han i overordenlig mange tilfælde have lært navnet på det sted at kende, hvor en vigtig tildragelse var sket. Når G. Vigfússon derfor udbryder: »Again, if Ari [der ifølge forf. er Heimskringlas egenlige forfatter] did not get his minute facts — the exact plan of a battle, the exact numbers present, the exact day it took place, the boundaries of a nobleman's domain, the distance of a day's march in foreign land, and the like [alt dette savner han nemlig i de nu eksisterende vers] — from these poems [hvad han jo godt kan have gjort], whence on earth did he get them«[2]), er dette spörsmål mildest talt ugrundet og overflødigt og kan besvares med det korte svar: »fra traditionen«; derfor er det en ligeså ugrundet antagelse, når han straks efter siger: »Tradition does not busy itself with such matters«; denne

[1]) Corp. poet. bor., navnlig fortalens § 13: State of text and remaniements of Court-poetry (s. lxxxii ff.).

[2]) Corp. poet. bor. lxxxiii.

påstand strider stik imod alle kendsgærninger og vi behøver ikke at ty til nogen kunstlet forklaring af det simple spörsmål, vi her har set os nødsaget til dvæle lidt ved. G. Vigfússons teori om de gamle, fra det nævnte tidsrum stammende skjaldekvads »remaniement« eller omdigtning må betegnes som rent hjærnespind, der intet virkeligt har at støtte sig til. Det skal iøvrigt til slutning bemærkes, at der virkelig gentagne gange forekommer stedsnavne i digte fra det pågældende tidsrum.

Det skal derfor naturligvis ikke nægtes, at i skjaldekvad et stedsnavn, ligesom så mange ord, hist og her i håndskrifterne kan være forvansket eller på en og anden måde af afskrivere gjort ukendeligt, men det er noget ganske andet. Vi vil senere komme tilbage til sådanne og andre lignende forvanskninger, som den sproglige kritiker og den historiske forsker må forene sig om at få fjærnede.

Der har ikke manglet røster, der har hævet sig mod de gamle skjaldes troværdighed i historisk henseende, uden at det dog derfor kan siges at være lykkedes at svække troen til dem og deres beretninger i det hele.

De fleste af fyrstekvadene — og det er nærmest disse, der her er tale om — er, hvad man kunde kalde o v e r s i g t s k v a d, d. v. s. sådanne digte, hvori skjalden giver en fremstilling af en række begivenheder og da enten fra en del af den besungne fyrstes liv eller, når digtet er et arvekvad, fra hele hans liv. Som eksempel på det første tilfælde kan Sigvats digt om kong Olaf d. helliges vikingetog för 1015 tjæne. De lævninger, der haves af dette digt, består af 15 vers, hvoraf ethvert indeholder beretningen om en særskilt kamp. Det er klart, at i så korte vers, som der her er tale om, kan der ikke siges m e g e t, ja, der kan næppe være tale om andet eller mere end den nøgne beretning om, at fyrsten »havde en kamp med N. N. dér og dér og vandt sejr« el. lign. I andre digte, der behandler flere afsnit af fyrstens liv eller det hele liv, kunde hvert enkelt afsnit (der da i regelen består af skildringen af en enkelt kamp el. leding) være noget udførligere; om nogen synderlig d e t a l j e r e t beskrivelse kunde der dog heller ikke her være tale, desto mindre, jo færre vers afsnittene bestod af. Mindst af alt skildres almindelige tilstande, der har foranlediget tildragelserne, eller overhovedet de til grund for disse liggende psykologiske og andre motiver. Det er kun det afgörende, den

afgörende kamp, eller med andre ord resultatet, digterne mere eller mindre udførlig og nöjagtig har villet og — efter digtenes bygning — kunnet skildre.

For at vise, hvor forsigtig man må være med at dömme om eller fordömme skjaldens beretning, skal her nogle af A. D. Jørgensen[1]) stærkt angrebne vers om Harald hårdrådes hjemkomst til Norge nogenlunde udførlig behandles.

Alle de islandske fremstillinger af de norske kongers historie — med undtagelse af det særdeles kortfattede Ágrip — lader Harald hårdråde komme fra Rusland — hvilket er fuldstændig rigtigt[2]) — og anløbe Sigtuna i Sverrig, hvor han træffer sammen med Sven Ulfssön. Snorre og bearbejdelsen i Fornmannasögur lader dem nu bægge i forening göre et krigstog til Danmark og hærje dér; nogle skjaldevers, særlig af Valgarðr, om Haralds rejse, sejlas forbi Skåne, hærjninger på Sælland og Fyn, og om Roskildes brand anføres. Da kong Magnus erfarer alt dette, ruster han sin hær for at drage imod dem; efter hemmelige budsendelser og efter nogle mægleres råd kommer dog et forlig i stand mellem Magnus og Harald.

De ældre sagaværker — Fagrskinna og Morkinskinna tillige med den i Flateyjarbók — lader i modsætning hertil Harald ganske vist træffe Sven i Sverrig og der tilbyde ham forbund, men han afslår foreløbig dette og begiver sig til Danmark, hvor han møder Magnus og bliver venlig modtagen af denne. Underhandlingerne med Magnus afbrydes ved Einarr tambeskælvers optræden, og Harald rejser forbitret tilbage til Sverrig og nu indgår han forbund med Sven; de hærjer i Danmark. Magnus sender bud til Harald; denne rejser til Norge og søger at tiltvinge sig kongemagten; han hyldes i Gudbrandsdalen og modtager kongenavnet af den 15-årige bondesön, Tore på Steig. Nu kommer Magnus til Norge og efter forskellige underhandlinger kommer det endelige forlig i stand på Skjaldarakr (eller Akr).

Ágrip er, som bemærket, så kortfattet om det hele, at dens fremstilling er ligegyldig.

Endelig findes en fremstilling hos Tjodrek munk, der i det hele stemmer med den i Fagrsk.-Mork.; som i Ágrip omtales dog ikke Haralds ankomst til Sigtuna, ja ikke engang til Rusland („venientem de Græcia"); Tjodrek meddeler, at Einarr tambeskælver krævede, at Harald skulde dele sit guld med Magnus, hvis denne skulde dele riget med ham; over dette forslag blev Harald så forbitret, at han drog bort til Norge, og Sven med ham — hvilket uden tvivl er fuldstændig fejlagtigt —, Magnus forfølger dem og de kommer tilbage til Danmark. Herpå kalder Magnus Harald tilbage, og nu bliver forliget mellem dem sluttet „in Uplond ad stagnum".

Adam af Bremen fortæller kort og partisk (III, 11), at Sven fordrev Magnus fra Danmark og at denne „denuo bellum instaurans obiit in navibus", samt (III, 12) at Harald efter „broderens" (!) død blev kaldt tilbage og at han måtte tage Norge som len af Sven og sværge ham ed. Adam går ud fra, at

[1]) Den nord. kirkes grundlæggelse Till. s. 69—72.
[2]) Også skoliet 63 til Adam af Bremen går ud herfra.

Sven fik Norge efter Magnus' død. Iøvrigt er Adams fremstilling, foruden at være skæv og urigtig, uden betydning for den her omhandlede sag.

A. D. Jörgensen har fremsat sin opfattelse af begivenhedernes gang (l. c.), og han er der kommen til det resultat, at de skjaldevers, der herom haves, er upålidelige, deres fremstilling skæv og at deres forfattere har villet skjule den uregelmæssige og lidet tiltalende måde, hvorpå Harald fik magten i Norge.

Hvad siger da disse skjaldevers herom?

Af de af A. D. Jørgensen fremdragne skjaldevers, d. v. s. 7 af Valgarðr, 3 af Þjóðólfr Arnórsson og 1 af dennes broder, Bölverkr, i alt 11, er der kun 3, der i virkeligheden angår selve Haralds ankomst til Norge og forhold til kong Magnus. Alle de øvrige, der ikke danner noget sammenhængende hele, handler om kong Haralds ankomst til Sigtuna, sejlasen herfra forbi Skåne (om det er den første eller, efter den ovenfor givne fremstilling, den anden kan ikke ses, men det er også ligegyldigt), plyndringerne i Sælland og Fyn, Danskernes elendighed og nød (Valgarðs 6. vers beskriver Haralds prægtige sejlas til Norge, men indeholder intet om forholdet mellem ham og Magnus; i v. 7 udtaler digteren, at »nu«, d. v. s. da Valgarðr var hos ham, nogen tid efter Magnus' død, råder Harald for »hele Norge«; heller ikke dette vers vedkommer os her.

De tre, der her er af en udelukkende vigtighed, er de af brødrene Þjóðólfr (2) og Bölverkr (1).

Det første af Þjóðólfs vers er en lausavísa[1]), der oversat lyder: »Nu er det voveligt (omtr. = umuligt) for mændene [víðis val-meiðum = søhestens træer] at vænte en god fred — hæren har [samlet] skibene foran kysten [rede til at forsvare landet]; folket ved megen frygt [ved, at der er al grund til at være ængstelig]. Den kamplystne Magnus vil styre sine skibe nordfra, men den herlige Harald ruster andre bølgeheste [skibe; andre omtr. = på sin side] sydfra«.

Hvad der her er tale om, er selv om verset ikke fandtes i en så gennemsigtig sammenhæng som i Hkr. og endnu mere i Fms., aldeles klart. Digteren siger åbenbart, men ikke uden beklagelse, at Magnus og Harald styrer til et fjendtligt møde med hinanden, til blodig kamp; det fremgår ikke alene af omtalen af den til forsvar rustede flåde, men også af den parentetiske sætning: »folket ved megen frygt«, samt endelig af brugen af ordet »kamplysten« om kong Magnus, hvilket digteren uden tvivl med

[1]) Se Skj. digtn. B I, 349 v. 9.

velberåd hu har anvendt som passende i sammenhængen. Dette vers er således i den nöjagtigste overensstemmelse med de prosaiske kilder (bortset fra de altfor kortfattede eller forvirrede). Der er ingen tvivl om, at versets indhold er rigtigt; digteren var selv hos kong Magnus (1046), da han digtede det.

Det andet vers af Þjóðólfr lyder oversat:[1]) »Du, vidtberömte fyrste lod søen kløves under den tynde køl; de herlige skibe kløvede bølgerne, hvor I kom østenfra, fra Danmark. Siden tilbød [= gav] Aleifs sön [Magnus] dig halvdelen af sit land og folk; meget glade tror jeg at frænderne dér traf hinanden«.

Dette vers hører til digtet Sexstefja, der er forfattet 1065, altså omtr. 20 år senere, end de her omhandlede begivenheder tildrog sig. Digtet, et af Þjóðólfs fornemste kvad, er et oversigtskvad og skildrer i korte træk de vigtigste begivenheder i Haralds liv lige fra hans deltagelse i Stiklestadslaget (da han var 15 år gammel) til Nizåslaget (1062) og de derpå følgende begivenheder i Norge (1063—4). Allerede heraf er det klart, at det ikke er skjaldens hensigt at give en detaljeret skildring af længst forsvundne tildragelser og tilstande, men kun resultaterne. Mellemleddene springer han over. Men hvad han meddeler, er ligefuldt rigtigt. Versets første halvdel svarer til indholdet af den anførte lausavísa; den meddeler ligefrem, uden nogen begrundelse, den kendsgærning, at Harald sejlede fra Danmark til Norge. Hvad der nu foregår, imellem rejsen eller ankomsten til Norge og forliget mellem Harald og Magnus, springer digteren over og tilkendegiver selv dette ved ordet »siden«, hvilket betyder så meget som »nogen tid efter« (»deinde« Svb. Eg.). Ingen digter meddeler kendsgærninger i tidsfølge med færre omsvøb eller så blottet for selvstændige betragtninger eller subjektive bemærkninger, som Þjóðólfr overhovedet. Når skjalden nu derefter siger, at Magnus tilbød Harald halvdelen af land og folk, er dette i fuldstændig overensstemmelse med traditionen. Om den sidste — parentetiske — sætning indeholder en lille overdrivelse, vides ikke; at Magnus idetmindste har været glad ved forliget, derom kan der næppe være nogen tvivl; desuden må man lægge mærke til, at digteren ikke siger andet end: »jeg antager, tror at osv.«; denne sætning er iøvrigt en af de få subjektive bemærkninger, der findes i Þjóðólfs digte.

Tilbage står Bölverks vers:[2]) »Gavmilde fyrste, den grönne

---

1) Se Skj. digtn. B I, 341 v. 9.

2) Sst. s. 356 v. 7.

jord blev dig givet, som jeg har erfaret, efterat I havde truffet Magnus, men du bød ham guld. Forliget holdtes meget fredeligt mellem eder frænder, medens (derimod) Sven [Estridsen] derefter kun kunde vænte sig ufred [som følge af forliget]«.

Dette vers hører til et digt, forfattet efter 1048; hvor længe efter vides ikke. Digteren udtaler sig som den, der af andre har erfaret tidligere begivenheder. Ikke desto mindre er det, som han beretter, i den bedste orden. Her berettes atter kun den kendsgærning, at forliget kom i stand, og at Magnus delte sit land med Harald ligesom denne sit guld med Magnus. Det forudgangne omtales ikke her med et ord; muligvis har der stået noget derom i de foranstående, nu tabte vers. Hele verset er i den skönneste overensstemmelse med traditionen. Man kan ikke på nogen måde af disse vers slutte, at skjaldene har villet lægge skjul på noget (Haralds valg til konge af en 15-årig bondesön), der kunde være mindre behageligt for fyrsten at høre på, eller at de har villet forvanske den virkelige historiske sammenhæng.

Virkelige historiske fejl lader sig kun ganske enkelte gange påvise. Når f. ex. Sigvatr i sit bekendte vers af arvekvadet om kong Olaf d. hellige knytter solformørkelsen d. 31. august 1030 til Olafs fald, der skete den 29. juli, er dette åbenbart i modstrid med den historiske sandhed, og de senere historieskrivere, der var ude af stand til at undersøge rigtigheden af Sigvats udsagn, har fra ham optaget fejlen. Hertil er der nu at bemærke, at verset hører til et arvekvad om Olaf, som siges at have været Sigvats sidste digt og må altså være digtet efter 1040 eller mindst en halv snes år efter kongens fald. Den eneste rigtige forklaring af Sigvats urigtige angivelse er den, at der i Norge, hvor vi ser overtroen så rask opblomstre efter Olafs fald (hvorledes digter ikke Þórarinn loftunga kun 1 eller 2 år senere om de jærtegn, der skete ved kongens lig?), har dannet sig, rimeligvis hos gejstligheden, den falske tradition, at solformørkelsen og Olafs fald var samtidige begivenheder. Selvfølgelig trode Sigvatr, der vel at mærke havde været i Italien under Stiklestadslaget, på denne tradition uden at mene, at han behøvede nærmere at undersøge, hvorvidt den var rigtig eller ikke.

Det er klart, at man på grundlag af et sådant vers og andre med hensyn til teksten ikke ganske sikre vers ikke kan begrunde noget angreb på skjaldenes troværdighed i det hele, på skjaldepoesien som en historisk kilde. Dog skal den bemærkning her

straks tilföjes, at for os er og kan den ikke være i samme grad kilde som for Snorre og oldtidens egne forfattere, som havde digtene i deres hele omfang og undertiden flere digte om det samme, medens vi kun har løsrevne stumper og stykker tilbage.

Dette sker ikke sjælden, at kritiske nutidsforskere synes at glemme denne meget vigtige kendsgærning og fælder domme udelukkende på grund af de få nu bevarede vers. Dette går selvfølgelig ikke an.

Det ligger i sagens natur, at skjaldene ikke vilde anføre faktiske urigtigheder i deres digte. Noget andet er det, hvad Snorre ganske fint har bemærket, at de i almindelighed roser fyrsterne for deres udmærkede egenskaber i noget höjtravende udtryk; noget ganske andet er tillige det, at de i deres skildringer af kampe anvender stærkere udtryk end strængt taget nødvendigt. Med hensyn til de nøgne kendsgærninger må det bestemt hævdes, at skjaldepoesien i det hele taget må opfattes som pålidelig.

Skjaldene i denne periode var i reglen ikke alene samtidige med, men levede også sammen med de fyrster, de besang. De havde selv den rigeste lejlighed til at lære dem personlig at kende, og de deltog ofte selv personlig i deres ledingsfærd og kampe og kunde således berette, hvad de selv havde været öjenvidne til. Havde de ikke selvsynet, gjorde de sig al umage for at få sagens sande sammenhæng at vide ved at spörge sig for hos öjenvidner. Således fortælles der ligefrem om Hallfreðr, at da han hjemme på Island havde erfaret Olaf Tryggvasons fald, rejste han samme sommer til Norge »og spurgte da folk ud om kong Olafs fald og om de tidender, som var sket sommeren iforvejen; derpå digtede han straks sin drape om kong Olaf«[1]). Lignende nöjagtige undersøgelser og omhyggelige forespörgsler har de skjalde måttet anstille, som f. ex. digtede om kong Harald hårdrådes færd i Orienten, og netop her får vi den smukkeste og værdifuldeste bekræftelse af skjaldenes troværdighed. De skjalde, som digtede om kong Haralds tidligste bedrifter, og af hvem der anføres enkelte vers, er Þjóðólfr, hans broder Bölverkr, Illuge Bryndælaskald, Stúfr (»som havde hørt kongen selv fortælle disse tidender«[2])) og Þórarinn Skeggjason. Vi skal ikke her komme nærmere ind på enkelthederne, men dels henvise til enhver af de nævnte skjalde for sig,

---

1) Forns. 112; Fms. III, 24; Flat. I, 533.
2) Hkr. III, 93.

dels og fornemlig til *G. Storms* afhandling i (Norsk) Historisk tidsskrift (2. række IV, 4), hvor han har fremdraget et i Rusland fundet historisk skrift af en græker, samtidig med Harald hårdråde. Storm påviser punkt for punkt, hvorledes alle skjaldeberetningerne om kong Haralds bedrifter i syden er i overensstemmelse med grækerens fremstilling (eller »supplere dem«) og altså fuldstændig sande[1]). Dette må for os have en langt större vægt og værdi end et enkelt eller et par enkelte vers, som påviselig er fejlagtige eller i kritisk henseende ikke fuldt sikre.

Det må under alle omstændigheder opstilles som en bestemt fordring, at, för end et skjaldevers erklæres for at være fejlagtigt, dets tekst ifølge kritiske og filologiske principer er lutret og renset, såvidt dette overhovedet lader sig göre. Skjaldekvadene har desværre været i et vist vanry; men dette kommer for allerstörste delen dels af de forskellige udgavers mere eller mindre skødesløse og ukritiske behandling af versene, dels af en mindre smagfuld fortolkningsmetode i det hele, hvilken dog for ældre tider er noget undskyldelig. Nu derimod, da principerne for versenes behandling er fastslået og deres kritiske behandling given, må det være en let sag at bestemme, om en uoverensstemmelse mellem vers og prosa (sagaen) beror på en fejl i verset eller en misforståelse af dette fra sagaforfatterens side. Vi tager ikke i betænkning at hævde, at, hvor der er en uoverensstemmelse imellem et vers og en prosaisk fremstilling (og dette forekommer ikke så sjælden i de isl. slægtsagaer, se om disse senere), er det, hvor sagen ikke ved andre midler lader sig afgöre, mere tilforladeligt at tro på versets end prosaens fremstilling.

Foruden denne dobbelte hovedbetydning har skjaldepoesien netop for denne periodes vedkommende en overordenlig betydning i sproglig henseende, og denne er for os måske större end den historiske. Tilligemed eddakvadene er skjaldedigtene nemlig så godt som de eneste eller i hvert fald de uden sammenligning vigtigste sprogmindesmærker, der i dette tidsrum haves fra Norge, og de absolut eneste, der haves fra Island. Når hertil kommer, at

---

[1]) Her kan vi erindre om islænderen, der fortalte kongen selv hans egen „udfærds saga“, som han havde lært af Halldórr Snorrason, der havde fortalt den på altinget, og hvorom kong Harald sagde, at den var „fuldstændig sand“, Mork. 72—3.

de besidder en fast form, der beror på bestemte regler, sproglige så vel som metriske, er det indlysende, hvor værdifulde de er.

Digtenes fulde værd i så henseende har de dog først fået fra den tid af, da *E. Sievers* kunde fremlægge en fuldstændig, på videnskabelig undersøgelse og metode grundet »skjaldemetrik« (hvorom mere i det følgende). Efter denne metrik og ved hjælp af reglerne for skjalderimene lader det sig göre at påvise de forandringer, ordenes former i tidens løb er undergåede. Ligeså stor er digtenes leksikalske betydning både med hensyn til ordforråd og ordbetydningernes udvikling. Den nævnte betydning er dog ikke indskrænket til første tidsrum, idet dette i sproglig henseende hænger nöje sammen med det følgende. Vi lærer af dette tidsrums skjaldekvad — ligesom også af eddakvadene — for kun her at fremhæve enkelte ting —, at former som *bláum, séa, tváa* og lign., er eneherskende i det 10. årh., og at de sammentrukne former begynder så småt at göre sig gældende noget för midten af det 11. *(ófám,* Arnórr); vi kan følge udviklingen af ord (navne) som *Áleifr, Áláfr, Óláfr;* vi kan se, hvorledes former som *auðar* og *auðs* løber jævnsides med hinanden, dog således, at de første er i flertal, foruden mange interessante enkeltheder i ordenes böjning. Vi kan endvidere fastslå kvantiteten af vokaler og således bestemt afgöre forskellige tidligere omtvistede spörsmål og tvivl; således ser vi, at Sigurðs hest hedder *Grani* (ikke *Gráni),* at jætten hedder *Hymir,* at det hedder *blotamaðr* (ikke *blótamaðr,* som antaget i den sidste udgave af *Fritzners* ordbog), osv. osv., foruden alt hvad rimene selv lærer os om ordenes udtale. En mængde ord, som ellers aldrig findes, men som er af stor betydning, giver skjaldepoesien os[1]).

Denne skjaldekvadenes betydning, som nöje hænger sammen med deres faste form, er allerede i oldtiden rigtig bleven iagttagen. I et af de allerældste prosaskrifter, der haves, den såkaldte 1. grammatiske afhandling fra o. 1140, hedder det, efterat forfatteren har omtalt to vokalers (en diftongs) »adskillelse« i udtalen: »så bör vi undersøge, hvor vi finder det samme ord udtalt således, at den vokal, der som oftest forbindes (med en anden), så at de tilsam-

---

1) Dette sproglige spörsmål er taget op til ret alsidig behandling i min afhdl. Norges og Islands kulturforbiudelser og sprogforhold i det 9. og 10. årh. Jfr. *C. Marstranders* bog: Bidrag til det norske sprogs historie i Irland (1915).

men udgör én stavelse, skilles fra den anden vokal, s å a t h v e r d a n n e r s i n s t a v e l s e. Skaldene er a u t o r i t e t e r i ethvert spörsmål om skrivemåde og udtale *(höfundar allrar rynne epa málsgreinar)* som håndværkere om — — — og lovkyndige om love. Men således eller omtrent på denne måde kvad en af dem«[1]), hvorpå forfatteren anfører et halvvers af Óttarr, i hvilket ordet *jarn* i den sidste linje efter hans mening bör udtales *é-arn;* heri har den videnskabelige metrik *(Sievers)* givet ham ret.

Den anførte udtalelse af en mand, som vistnok ikke selv var skjald, taler tydelig nok. Skjaldenes poetiske form og sproget var uadskillelige; det ene nødte skjalden til at give nöje agt på det andet.

Hertil kan föjes skjaldekvadenes æ s t e t i s k e betydning. En digtarts æstetiske betydning er altid relativ og nöje knyttet til den tids ånd, i hvilken den blomstrer, finder folks smag og behersker denne. For de allerfleste i nutiden vil skjaldepoesien i æstetisk henseende være overordenlig, for ikke at sige ganske fremmed, og anderledes kan det heller næppe være. Dens udtryksmåde, de mere eller mindre indviklede omskrivninger og sætninger, vanskeliggör forståelsen og følgelig nydelsen af den. De allerfærreste vers er så simple (f. ex. flere af Sigvatr) og ligefremme, at de uden videre kan forstås af læseren. Derfor må man først få de ord, som hører sammen, samlede og omskrivningernes enkelte led rigtig opfattede, för man kan nyde disses fortræffelighed og versets indhold. Når hertil kommer, at versene overmåde hyppig lider af forvanskninger, der vel ofte kan fjærnes, men undertiden ikke, er det ikke underligt, at disse vers i nutiden kun kan nydes af ganske få. Ja i selve oldtidens sidste tider, i den sidste halvdel af det 13. og endnu mere i det 14. årh., har forholdet på Island været noget lignende. Derom vidner bedst den stærkt forvanskede form, skjaldekvadene i den nævnte tids håndskrifter frembyder. Den poetiske smag var dengang forandret. Den gamle drapedigtning var hørt op med at være så folkelig og almindelig, som tidligere, d. v. s. i det tidsrum, vi her behandler. I den var det sandelig ikke skjaldene alene, som forstod kvadene og var i stand til at nyde dem. Fyrsterne selv, for det første, forstod dem meget godt; de var selv ofte digtere. Men også deres hird og den mere

[1]) Den 1. og 2. grammat. afhandling i Snorres Edda 1886, s. 32—3.

oplyste del af befolkningen har sikkert i det hele og store været i stand til at forstå dem (jfr ovf. s. 342—43). Ikke engang de laveste samfundsklasser var blottede for indsigt i og interesse for denne digtning. Dette er fuldstændig klart og forklarer den overordentlige udbredelse af skjaldepoesien og den storartede produktion, vi møder. Vi har i det foregående (s. 341—2) set, hvor ofte skjaldene underholdt folk ved at fremsige egne og andres kvad, og hvor almindeligt et underholdningsæmne disse var. Det har sikkert ikke været indholdet selv alene, det vil sige: de berettede kendsgærninger, der morede folk, men også selve ordene og omskrivningerne og de derpå beroende smukke og træffende ordsammenstillinger, kort sagt: de digteriske billeder i det hele; disse, som nu nöje var knyttede til og ligesom fremvoksede af indholdet, forhöjede dette og omgav det med en pragtfuld glans og levende kolorit, hvis grundlag folk så godt kendte fra deres eget liv og derfor forstod så godt at skatte. Hertil kom så de ørefaldende rytmer, bevirkede ved de fremhævende forlydsrim og de vellydende, behagelig afvekslende indrim. Alt dette egnede sig godt til at fange folks øre og sjæl, ikke mindst når dette blev båret frem af en kraftig og smuk stemme. Således blev skjaldekvadene en af folks vigtigste æstetiske nydelser i dette tidsrum.

Man har ment, at tilhørerne har istemt f. ex. omkvædsversene; men dette er fuldstændig ubevisligt. Derimod hører vi, at de ligesom i kor kunde gentage en del af et vers (f. ex. dets sidste linje), hvis den i en eller anden henseende var træffende. Da digteren Máne (i det 12. årh.) havde sunget sit spottevers om göglerne i kong Magnus' hal, hedder det: »Da blev der megen latter og hirdmændene dannede en kreds om göglerne og kvad verset, men hyppigst linjen: *kjapt ok blásna hvapta*«[1]) (en hentydning til spillemændenes stærkt oppustede kæber). Men dette eksempel beviser intet som helst angående en kormæssig gentagelse af omkvæd i det hele; det viser kun, hvilken stormende lykke et vel digtet vers kunde göre.

Også i kulturhistorisk henseende er skjaldepoesien både ved indhold og form af höj betydning, idet den ikke alene vidner om det norske og islandske folks vigtigste åndelige interesser og intellektuelle standpunkt, men desuden giver mangfoldige

---

1) Fms. VIII, 207—8.

oplysninger om den mere materielle kultur, det ydre liv og livsvilkårene. I så henseende er digtene endnu ikke tilstrækkelig benyttede og udbyttede.

Der er i det foregående foretaget en undersøgelse af eddadigtene i deres helhed i den hensigt, derved at komme til nöjere kendskab til deres digtere og disses samtid (ovf. 83—97). Da vi gennem skjaldekvadene, hvoraf de allerfleste er navngivne, i regelen er i stand til at danne os et efter omstændighederne ret godt begreb om deres forfatteres åndelige standpunkt, dannelse og øvrige egenskaber, er det til en vis grad muligt, at give en fælles beskrivelse af dem; om deres hensigt, mål og med er ovenfor handlet. Hver enkelt vil desuden blive særskilt behandlet, og da vil det blive forsøgt at samle og fremhæve, hvad der måtte være ejendommeligt for hver især.

Her vil vi i korte træk søge at skildre eller belyse enkelte sider af skjaldenes digte, hvorved deres stilling til og omtale af fyrsten i første række kommer i betragtning.

I Rigsþula er jo kongedömmet blevet fremstillet som den ypperste stand, ragende höjt op over alle andre stænder ved kongens legemlige og åndelige fortrin. Hertil svarer fuldstændig det billede af kongen, som skjaldekvadene fremviser. Han betegnes da for det første som den fornemme, af ædel byrd, den kongebårne, fra guder nedstammende. Fyrstens åndsoverlegenhed og fortrin betegnes ved tillægsord som *aldyggr* (»fuldendt brav og pålidelig«), klog, vis; han er munter, glad, venlig, mild og blid, folks ven, veltalende, samvittighedsfuld, edtro og omhyggelig m .h. t. sine ord og løfter; hvad enten sådanne tillægsord altid passer på de historiske personer, som de tillægges, eller ej, viser de i ethvert tilfælde digternes og da også deres samtids höje, ja, ideelle krav til en fyrste, hans egenskaber og handlemåde. Samtidig er fyrsten stolt, uböjelig og lign.; særlig interessante er de tillægsord og omskrivninger, der betegner ham som den, der skal bevare den indenlandske fred, beskytte lov og ret, stifte fred, afstraffe tyve og røvere. Det var en gammel tro i norden, at fyrsten og landets frugtbarhed med den gode åring stod i den inderligste forbindelse med hinanden; derfor betegnes fyrsten som »årsæl« (*ár*=år, åring) og lign. I forhold til guderne stilles han temmelig sjælden (vigtige er dog i så henseende Eyvinds Hákonarmál og Vellekla, men her foreligger der ganske særlige grunde til, at de besungne fyr-

24*

sters forhold til guderne fremhæves); for den kristne tid gælder det samme; gudsforholdet betones kun af enkelte (Arnórr). Fremdeles betegnes fyrstens mod i almindelighed; han er modig, huprud, kraftig, energisk, udholdende, rådsnild; disse betegnelser danner overgangen til dem, der fremhæver fyrstens ydre virksomhed og da naturligvis navnlig hans krigerske færd; her er skjaldene aldeles uudtömmelige i deres lovord; fyrstens færd belyses fra de mest forskellige sider (fremstormende, barsk, grum, hård, tapper, kampstærk, kampdjærv, kampglad osv., for ikke at tale om alle de hundreder af omskrivninger for fyrsten som kriger). Det er så langt fra, at disse betegnelser af fyrsten har noget frastødende ved sig; det helhedsbillede, som derved fremkommer, er overordenlig smukt og tiltalende. Dette billede er tillige i etisk forstand ædelt og ophöjet og viser — middelbart — digternes egen etiske opfattelse.

Man mærker her atter en sans for det sömmelige, som eddakvadsdigterne i en så fortrinlig grad viste sig at være i besiddelse af. Dette kunde oplyses ved en mængde eksempler. Særlig skal der her göres opmærksom på, hvorledes fyrstens fjender og besejrede modstandere behandles. Man skulde tro, at digterne ofte vilde få lejlighed til at göre sig lystige over de flygtende og disses lidet mandige færd osv. Dette er dog ikke tilfældet. Modstanderne omtales med skånsomhed, ja höjagtelse, undertiden ikke uden et vist vemod, når skjalden kommer til at tænke på den nød og elendighed, land og folk må lide. Dette hindrer naturligvis ikke, at skjalden dog føler en vis indre tilfredshed over nederlaget, d. v. s. deres egen fyrstes sejr og den derved vundne berömmelse. Undtagelsesvis findes en spottende omtale af fjendernes færd, som når f. ex. Þorbjörn hornklofe med bidende ironi siger (i sit digt om Hafsfjordslaget): »De sårede kastede sig ned under rorbænkene, stak næsen i kølen og lod deres bagdel stå i vejret. — De forstandige svende lod deres skjolde blinke på ryggen af sig; de blev nemlig slåede med sten. Østkøllerne (de fra det sydøstlige Norge) løb i rasende fart hjem over Jæderen fra Hafsfjord — vi blev glade ved den dåd«. Noget lignende findes også hos Torf-Einarr og desuden hos forskellige islandske skjalde, og da særlig i løse vers om deres personlige fjender. Ofte omtaler digteren ganske kort, hvad der ved en given lejlighed burde og ikke burde være sket, f. ex. m. h. t. det indbyrdes forhold mellem fyrster eller mellem fyrsten og folket, og lægger herigennem en sund, forstandig

opfattelse for dagen. I denne henseende når ingen höjere end Sigvatr (Bersöglisvísur). Ligesom digterne i sådanne tilfælde viste deres selvstændighed, manglede de i regelen ikke personligt mod, som ovf. fremhævet.

Digternes sans for den kvindelige skönhed står på höjde med eddakvaddigternes, men vi har desværre så lidt bevaret af deres elskovssange. Disse bærer undertiden et melankolsk-elegisk præg — sorg over ikke at besidde eller over at måtte være fjærnet fra den elskede; her er tonen altid dæmpet, følelsen dyb og har åbenbart undertiden vanskeligt ved at blive omsat i ord. Men viserne kan også være af en spøgefuld art (kong Haralds gammenvers). Hyppigst er dog de lidenskabelige og temmelig voldsomme elskovsudbrud (Hallfreðs og fremfor alt Kormáks); de går ud på i meget stærke og glødende, men som oftest malende ord at fremstille den elskedes fortræffelighed og dejlighed; dette göres ofte ved sammenligning af den elskede med de ypperste og stolteste ting, som glædede en Nordbos hjærte og frydede hans öje; særlig er det yndet at sammenligne den væne kvinde, der stolt skrider frem i andre kvinders skare, med et prægtig udstyret skib på voven. Kormákr vurderer sin elskedes öje, hår og tilsidst hende selv til en meget höj pris (lige så meget værd som hele verden). Smægtende følsomhed kendes ikke, men vel en vis romantisk kærlighed af lignende art som den, der så smukt skildres i Skírnismál og Fjölsvinnsmál. Således var Harald hårfagres kærlighed til Finnepigen. Sanselighed i grovere forstand findes endnu mindre (det skulde da være til en vis grad hos Hallfreðr). Det er stærke, men kærnesunde følelser, der overalt møder os.

Et vist velgörende skælmeri, for hvilket versets form aldeles ingen hindringer lægger i vejen, møder vi ikke sjælden; således f. ex i den lille fortælling om den unge Eindriðe Einarssons forhold til den mægtige Erling Skjalgssöns datter, Sigriðr, hvor de to unge var så godt som ene sammen. Hendes fader nærede en — ugrundet — frygt for, at der var hændtes noget utilladeligt; Eindriðe benægtede dette bestemt (i et vers): »intet af møens legeme kom mig nær på øen [hvor de havde overnattet; så tilföjer han ærligskælmsk] — undtagen hendes læber. Enhver, som siger andet, ham skal times en ulykke«. Lignende findes i Björn hitdølakappes, Kormáks og ikke mindst Gunnlaugs vers.

Fortrinlige skildringer af sorg og længsel, nedtrykt stemning og sjælenød findes hyppig (Önundr tréfótr, Hallsteinn, Oddr Kíkina-

skáld, Kveldulfr og fremfor alle Egill Skallagrímsson [Sönnetabet]). Hoveren (Egill, Þórðr Kolbeinss., Björn hitd. k. ofl.), forbandelser (Egill ofl.), hævnlyst (Víga-Glúmr osv.) udtales kraftig og fyndig; vægtige råd (Gísle Súrsson) gives og så fremdeles.

Alle disse stemninger får deres slående ejendommelige udtryk i så godt som et eneste versemål, drotkvædet; det er vidunderligt at lægge mærke til, hvor fortrinlig dette passer som ramme om en hvilken som helst sjælsstemning.

Det, der udgör skjaldekvadenes væsenligste indhold, således som vi kender dem, er skildringer af kamp, slagets gang og de enkelte heltes, særlig fyrstens, udmærkede deltagelse deri, og så endelig resultatet, sejren. På grund af versenes indretning og knappe form i det hele, er udtrykkene ofte temmelig almindelige (örne, ravne fik blod at drikke, lig at slide«, »ulvene fik deres snuder rødfarvede i de faldnes blod« osv., »Odin fik val«, »Odins mænds [Einherjernes] tal blev forøget«); kampbulderet, våbnenes flugt, pileregnen, spydstormen, sværdenes rungende sammenstød med skjolde, brynjer, hjælme — alt dette skildres mesterlig levende og malende. Et særligt middel, hvorved dette opnås, er de af skjaldene så yndede personifikationer af våbnene; et par eksempler herpå er: »den raske helt [Hakon jarl] lokker Odins forladte hustru [jorden, landet, Norge] til sig med s v æ r d e n e s s a n d e t a l e« (ɔ: underkaster sig landet med våbenmagt); sværdet sammenlignes ofte med et dyr, hvis mund (*munnr = egg*, æg) gaber over folks hoveder og fyldes med blod (»sværdet gabede over mit hoved« Gísle Súrss.). Pilene er bevingede fugle (»gæslinger«), der stikker til blods med deres hårde næb (spidsen) osv. Denne personifikation beror på folkets almindelige fantasi, der går langt tilbage i tiden.

Særlig fortjæner også skjaldenes beskrivelser af sejlasen, skibenes bevægelse, bølgegangen at fremhæves; utrolig opfindsomme er de her til at variere udtrykkene og fremkalde billedet af de forskelligste sider f. ex. af havets mangefarvede udseende, af skibets gliden over havet, af tovenes knagen og plankernes bragen, af bølgernes leg, der undertiden kan blive farlig nok, af solstrålernes spil på hav og de skjoldfunklende skibe[1]). Men søen var jo Nordboernes rette element; det er ikke underligt, at skjaldene elskede det og kælede for det i deres sange. Også her gör den nævnte personifikation sig stærkt gældende både m. h. t. skibe og

---

[1]) Se *Hjelmqvist:* Naturskildringarna i norr. diktningen, passim.

søen. Der er liv og malerisk anskuelighed i sådanne vers som følgende (af Refr): »mastetoppens smidige dyr bærer vestenfra vovetrykkede bove — jeg vænter land foran stævnen — skummet spröjtes i vejret«; her kunde der anføres hundreder af lignende eksempler. Men disse vers er næsten ikke til at gengive i noget sprog, da netop det, der er det ejendommeligste og smukkeste ved dem, enten afbleges eller fuldstændig ændres eller også — ved ordret gengivelse — i oversættelsen får et halvkomisk eller endogså et forskruet præg. Fjærnes alle poetiske udtryk og omskrivninger, bliver resten af indholdet ofte lovlig tarveligt i gengivelsen.

I én henseende er skjaldene noget unaturlige, når de omtaler ulvenes sliden i lig og vaden i blod. Bortset fra de talløse steder, hvoraf intet kan sluttes på grund af udtrykkenes almindelige karakter, er der såre få steder, ja, måske slet ingen, hvoraf det kan ses, — og dette gælder i en særlig grad de islandske skjalde —, om de i virkeligheden nogensinde har set en ulv på valpladsen. Derimod gives der nogle eksempler på, at skjalden udtrykker sig fuldkomment naturstridig; således hedder det hos én: »den blodige ulv trak den hurtig stegte krop [af de indebrændte] ud af ilden« (Arnórr), »ulvene trækker ligene op af vandet« (samme); Dette er atter et bevis for, at de levende skildringer af norsk natur, som findes i eddadigtene, beror på, at disses forfattere var norske. Ulvenes forhold til kamp og mandefald var oprindelig naturligt i en norsk digters kvad, som af selvsyn kendte eller kunde kende ulvenes natur. Islænderne derimod havde sjælden eller aldrig lejlighed til at lære den at kende, men fra deres norske forbilleder optog de disse vendinger og skildringer på en måde mekanisk og kom således til at benytte dem dels stereotypt dels unaturlig.

Det er ganske i sin orden, når hensyn tages til skjaldene og deres stilling i samfundet fra og med Harald hårfagres tid, at de ikke har nogen betænkelighed ved at lade deres eget jeg træde frem og i modsætning til eddakvadenes forfattere udtale — dog som oftest ganske kort — deres egne personlige meninger om, hvad de fortæller, eller indskyder korte bemærkninger af en mere eller mindre subjektiv art. Dette findes allerede hos Brage. Disse meningstilkendegivelser fremtræder i regelen som indskudte, parentetiske sætninger (»Det mindes jeg ofte«; »det voldte mig stor sorg«; »glad går jeg til kamp«; »den fyrste var modig«; »således afgjorde nornerne sagen rigtig«; »det var mandepryd« [at fyrsten

vandt en så afgörende sejr]). Sådanne udtalelser forekommer selvfølgelig hyppigst i de løse vers. Også disse sætninger tjæner til at göre fremstillingen fyndig og livlig og til at bryde ensformigheden. Men de er også i en anden henseende overordenlig interessante, idet de dog oplyser os noget om, hvad vi i grunden allerhelst vilde vide og lære at kende, digternes egen individualitet og sjæl.

Til slutning et par bemærkninger om digternes betragtning af deres egen kunst.

Det er forhen bleven bemærket, at digtekunstens oprindelse førtes tilbage til Odin, som antoges at have udvalgt enkelte blandt menneskeheden for at benåde dem med sangens gave. Stærkest og smukkest er dette fremhævet af den gamle Egil Skallagrímsson i hans skönne digt, Sönnetabet; til husvalelse i sin dybe sorg over sine sönners død ytrer han: »dog har Mimers ven [Odin] givet mig helsebod; han har skænket mig en idræt uden fejl og lyde«. Denne idræt er digtekunsten. Den samme velgørende ærbødighed for og beundring af denne fremtræder utallige gange hos skjaldene dels i parentetiske småsætninger (»jeg digter en sang« og lignende, hvor man mærker ligesom en lönlig glæde over og en varm, inderlig følelse af deres ævner) dels i de tillægsord, de benytter om digtningen overhovedet og deres egne digte i særdeleshed. Deres bemærkninger om de sidste (de er »klare«, »lyse« [egl. digterdrikken], »visdomsfulde«, »udmærkede«, »gode«, »herlige« osv.) indeholder ingen selvros og ånder ingen selvforgudelse; disse tillægsord står nemlig dels i den nöjeste forbindelse med troen på digtekunstens guddommelige oprindelse, dels har de hensyn til digtenes indhold, de herlige gærninger, der besynges, de berömmelige personer, hvorom de handler. Heller ikke er det nogen overdreven selvfølelse, når digterne udtaler deres tro på, at deres sange vil evig mindes el. lign.; sådanne udtryk beror på kunstens höje anseelse og den store betydning, samtiden tillagde den. Det er således at forstå, når f. ex. Eyvindr siger: »Endnu engang har jeg opnået (andel i) gudernes drik [skjaldemjøden] og frembragt et lovkvad, stærkt som en stenbro«; netop omskrivningen viser digterens uforbeholdne beskedenhed, og hans tanke kunde omtrent gengives således: »Atter er jeg færdig med et fyrstedigt; men kun fordi det er g u d e r n e, der har givet mig ævnen og inspirationen, vil mit kvad aldrig glemmes«.

At kunsten ikke var nogen let sag, men at dens udøvelse

krævede tid, agtpågivenhed og ro udtaltes flere gange bestemt, som f. ex. når Egill dristig sammenligner sit kvad med »noget stejlt, der har været besværligt at betræde med digtningens fødder« (d. v. s. efterhånden at tilbagelægge hele den stejle strækning, föje vers til vers), eller når samme digter siger, at han »har været årvågen og bragt (digter)ordene sammen ved hjælp af taletjænerens [tungens] morgenarbejde«, eller når Einarr skálaglamm udtaler sin fortrydelse over, at »han har våget om natten og i nattens stilhed gjort sig den ulejlighed at digte et kvad om en (utaknemlig) fyrste osv.

Stilen. Hvad digtene i de simplere versemål angår, er der noget lignende at sige om stilen i dem som om eddadigtene. Hvad digtene i de længere versemål derimod angår, må det først og fremmest bemærkes, at versets formelle indretning i en meget höj grad hindrer retoriske prydelser (gentagelse, virkningsfulde ordstillinger og lign.), idet nemlig ordene, på grund af rimstave og indrim nødvendigvis bliver kastede om hinanden på en mere eller mindre forstyrrende måde. Det er klart, at når et halvvers i ordret gengivelse vilde lyde: »Vil [I], Ravnkedel, høre, hvor rent bevokset med farve Trudes skal jeg og fyrsten tyvs fod-blad [blad = løvblad] prise[1]) (d. v. s. »Vil I, R., høre, hvor jeg skal prise Trudes tyvs fod-blad [skjoldet], rent bevokset med farve [malet med lys farve], og fyrsten«), kan ingen kunstneriske hensyn her have gjort sig gældende med hensyn til de enkelte ords stilling, — og dette halvvers er, hvad ordenes rigtige rækkefølge angår, forholdsvis simpelt. Denne omstændighed har dog langtfra forhindret, at folk i almindelighed kunde forstå disse vers, navnlig når de fremsagdes forstandig og distinkt.

Den umiddelbare følge af denne regelløse og vilkårlige ordstilling var selvfølgelig den, at den retoriske sætningsaksentuation ikke alene måtte indskrænkes, men endogså tit og ofte eller måske som oftest helt forsvandt. Hvorvidt en sådan var opnåelig, beroede på, hvilket versifikationstalent digterne besad. At man hos de bedre og bedste (Einarr, Hallfreðr, Sigvatr, Refr, Arnórr osv.) ofte finder en smuk retorisk ordstilling, lader sig ikke nægte; navnlig fremtræder modsætninger klart og tilsigtet virkningsfuldt, som når

---

[1]) Jfr. *K. Gíslason:* Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Henseende (særtryk.) s. 20.

det hos Einarr hedder: »Ikke vilde den gavmilde Yggs ætling [jarlen], han som havde haft så mange kampe, bede kongen [en af Erikssönnerne] om fred; jarlen böjede sig ikke for kongen«; de her fremhævede modsætninger føles ypperlig i originalens form. Et andet eksempel, som *Svb. Egilsson* forlængst har fremhævet, er den smukke slutning på Gísle Súrssons sidste vers: »den kraft gav sin sön [mig] min fader« *(þá gaf sínum sveini | sverðs minn faðir herðu);* her står netop ordene *þá, sínum, minn* på de mest eller meget stærkt betonede pladser og kunde ikke stå på nogen bedre.

Men det kan på den anden side ikke nægtes, at ord, og da særlig verber, der burde indtage en forholdsvis beskeden plads i deres omgivelser, i virkeligheden trænger sig for stærkt frem og ofte optager de første og de bedste pladser — alt sammen en følge af versets indretning og form. Vi må huske, at i et halvvers skulde der være 12 betonede stavelser (3 i hver linje), hvortil endnu kunde komme stærkt bibetonede; altså skulde mindst halvdelen af stavelserne i et halvvers udgöres af stærkt betonede ord eller orddele; det var således ikke til at undgå, at man måtte besætte nogle af de mere fremskudte pladser med ord eller orddele, som ikke helt fortjænte dem. Dog må man ikke være altfor rask til at fordömme den slags; et udsagnsord, der ellers er lidet betonet, kan være berettiget indehaver af en betonet plads i linjen, f. ex. i Óttars: *es framr Svía gramr;* digteren samler energisk sin beskrivelse af kongen i ét ord og siger: »kort sagt, kongen **er** fremragende«.

Ligesom den knappe form har fremkaldt omskrivninger og den masse af poetiske enkeltbenævnelser, der haves (hvorom nedenfor), således har den også bevirket en anden ejendommelighed, nemlig de overordenlig stærkt benyttede tillægsord, der ikke er rene epitheta ornantia og som sådanne undertiden fyldekalk. De her pågældende tillægsord er prædikative, og de kommer på en måde til at stå i steden for en hel sætning, ved hvis indhold en handling egenlig skulde begrundes eller på en anden måde nærmere belyses. I et vers som Hornklofes: *Hrjóðr lét hæstrar tiðar | harðráðr skipa börðum | bárufáks hins bleika | barnungr á lög þrungit* (Glymdr.) må man vel vogte sig for at ordne ordene således: »*Barnungr, harðráðr hrjóðr* osv.« og altså oversætte: »den barnunge, kraftige rydder osv.«; de må opfattes på følgende måde:

Hrjóðr hins bleika [dette adj. er naturligvis ornans] *bárufáks lét, harðráðr, barnungr* osv., og gengives ved: Krigeren (egl. den blege, lyse bølgehests rydder) lod, e f t e r s o m (el. f o r d i) hans (råd =) planer og bestemmelser var hårde (=kraftige, uomstødelige) og u a g t e t han var så ung som han var osv. I det ovenfor anførte halvvers af Einarr (foreg. s.) er ordene: »han som havde haft så mange kampe« oversættelse af et eneste ord: *fjölsnerrinn,* og meningen er: »fordi jarlen havde haft så mange kampe (var en så prøvet og sejrrig kriger), var han sandelig ikke til sinds at give efter og böje sig for kongen«. De fleste tillægsord, der betyder modig, glad osv. (se ovf. 372), er i regelen at opfatte prædikativisk. Det samme gælder også hyppig de ordstammer (tillægsord eller andre), hvoraf sammensætninger dannes; de spiller dèr en lignende rolle som selvstændige ord. Herpå er det måske ikke af vejen at vise et udførligt eksempel, som tillige kan tjæne til analyse i andre retninger. Ordret oversat lyder et vers af Ulfr Uggasons Húsdrápa således: »Gudernes frygtelige vens [Tors] pandes indmåne [öjet] skinnede; den ry-rige gud skød rædselsstråler mod jordens ring [midgårdsormen], men jordens [udtrykkes her ved et andet ord end første gang] stiv-bælte stirrede skarpt-skuende på jætternes prøver [Tor] foran bådkanten og spyede gift«. Hvor storslået et billede er ikke det, digteren her ved ringe midler har vidst at frembringe, idet han vilde skildre det første møde mellem Tor og ormen, verdens to mægtigste væsner, det første gensidige syn af hinanden. T o r s skikkelse göres så levende for os derved, at han kaldes »frygtelig« (egl. er dog originalens *öndóttr* endnu mere betegnende), og hvor klart ser vi ham ikke, hvor han med lynende, gennemborende blik stirrer på ormen. Og så o r m e n. Den kaldes her — blandt andet — »jordens s t i v bælte« = det jorden omgivende, uböjelige bånd, bælte); dette *stiv* — som heller ikke ganske når originalens *stirð-* — er, når der tages hensyn til en slanges a l m i n d e l i g e beskaffenhed — den er jo böjelig og smidig —, ikke synderlig rammende. Men det er netop digteren her om at göre — ikke at give midgårdsormen et almindeligt epitet, men — at give et öjebliksbillede af den, som den hang på krogen, strittende af alle kræfter imod og da selvfølgelig u d s p æ n d t i hele sin udstrakte længde. Dette fortrinlige billede fremtryller skjalden ved det ene lille ord *stirð-*. Endnu må vi göre opmærksom på den smukke omskrivning for Tors öje: »pandens i n d m å n e«; atter her er det lille

sammensætningsled i n d- (ɔ: inde, dybt inde liggende), der gør billedet så levende og anskueligt.

I det hele må alle sådanne betegnelser, hvad enten de er mere eller mindre selvstændige, altid så meget som muligt søges forklarede og forståede under henblik til den foreliggende situation og udfra denne.

I enhver omskrivning ligger der en sammenligning og tillige en adskillelse, aldeles som tilfældet er med gåder. Undertiden tilföjer skjalden da — aldeles uventet — et tillægsord, hvorved den betegnede genstand yderligere adskilles fra den, den sammenlignes med. Når således Þjóðólfr fra Hvinir sammenligner drikken i et umådeligt stort kar med søen og kalder øllet »hornets sø«, tilföjer han 'vindløs', d. v. s. den sø, der aldrig oprøres af stormen (Yngl. 1); et andet sted (sst. 18) fortæller han, at en fyrste blev gennemboret af »tyrens skedeløse sværd«; »tyrens s v æ r d« (ɔ: hornet) kommer aldrig i en skede. Af samme art og anvendt for at göre samme virkning er en omskrivning for en kvindes hoved(guld)bånd (diadem) som »Fullas pandes fald- [ɔ: faldende] -sol«; »Fullas pandebind« var af guld og omskrives her ved sol; »fald« er overflødigt, men udtrykker, at d e n sol, der h e r er tale om, k a n falde af (ned) i modsætning til den egenlige sol på himlen[1]).

På dette — og omskrivningernes specielle — område er det, at skjaldene på engang viser deres skarpe, logiske tænkning, deres åbne sans for naturen og deres klare blik for dens forskellige, mangeartede sider, samt endelig deres glimrende ævne til i ord at sammentrænge deres tanker til det mindst mulige. Her fejrer deres sprogkunst og sproglige originalitet deres smukkeste triumfer. Vi står her ved overgangen til de egenlige, poetiske omskrivninger og benævnelser.

---

§ 4.

De poetiske omskrivninger og deres brug; skjaldesproget.

Det ejendommeligste for den oldnordiske poesi er, foruden de enkelte i prosa ikke eller sjælden benyttede, usammensatte benævnelser *heiti* (navne), de såkaldte omskrivninger, *kenningar*.

[1]) Se *K. Gíslason* Njála II, 309—10.

Der findes simple sammensatte benævnelser, der ikke efter deres natur er egenlige kenninger, men er nærbeslægtede med de virkelige enkeltbenævnelser *(heiti)*. Det er sådanne betegnelser, som når Tor kaldes 'Jordens, Odins sön', Odin 'Balders fader', en konge 'landets beskytter, retfærdighedens håndhæver, tyvenes straffer', og således videre. Heri ligger ingen sammenligninger med noget andet, men da disse sammensatte benævnelser formelt er identiske med de egenlige kenninger, kaldes de også således. Disse benævnelser er mindst lige så gamle som kenningerne og efter al sandsynlighed ældre, så at man kunde formode, at de har været det egenlige forbillede for de egenlige kenninger og deres form.

Omskrivninger findes til enhver tid i ethvert lands poesi, såvel i den oldgræske og oldlatinske, som i den moderne europæiske poesi, men ingensteds og ingensinde er de blevne så stærkt benyttede og som følge deraf så rigt udviklede som i den oldgermanske digtning. Indenfor denne er der atter en stor forskel; således er omskrivninger ikke meget hyppige i den oldtyske; langt hyppigere er de i den angelsaksiske, men Nordmænd og Islændere gik dog allervidest. Hos dem blev de den digtprydelse, man hyppigst anvendte, omhyggeligst udarbejdede, ja ligefrem kælede for. I virkeligheden er det da også disse omskrivninger, som, rigtig forståede og fornuftig fortolkede, i forbindelse med de ovf. omtalte stilejendommeligheder, giver skjaldepoesien i det her omhandlede tidsrum ikke alene dens ejendommelige udseende, men et virkeligt poetisk præg og en flugt, som en ligefrem meddelelse af de historiske kendsgærninger vilde savne. De kan siges at være skjaldepoesiens kød og blod, det huld, som de meddelte kendsgærninger ifører sig for at kunne fremtræde som et smukt legeme, og tillige det blod, der gennemstrømmer det hele og giver det liv, ånd og bevægelse.

Når skjalden vilde fortælle, at »mændene kæmpede kækt«, lod han sig ikke nöje med denne simple, lidet virkningsfulde meddelelse; istedenfor »mændene« sagde han sådant noget som »kampens eller våbnenes stave, træer, vånde«, ti derved opnåede han at give et billede af krigerne — de ranke og støtte kæmper —, der nødvendigvis gjorde indtryk på folk, og det et sådant, at kampen med ét stod livagtig for tilhørernes öjne. Når skjalden vilde sige: »kvinderne skænkede vinen«, sagde han f. ex. 'guldringenes bærerske' osv., hvorved han opnåede hos sine til-

hørere at fremmane billedet af den med armringe prydede kvinde og tillige minde om hendes blottede armes skönhed (jfr. Homers yndefulde tillægsord: λευκώλενος).

Disse to eksempler giver et par af de almindeligste omskrivninger for mand (kriger) og kvinde, og vi spörger nu: hvilket er da disse omskrivningers væsen og hvorpå beror de?[1])

For oldtidens forfattere i det 12. og navnlig det 13. årh. har det sikkert ikke stået aldeles klart, hvad disse omskrivninger egenlig er. Det gamle navn på dem *kenning* er dannet af at *kenna*, og dette betyder 'at göre noget kendeligt'. *At kenna við (eptir)*[2]) betyder 'ved hjælp af (noget) at göre (noget) kendeligt', d. v. s. at betegne noget således, at man vælger et navn på en genstand, som begrebsmæssig i og for sig intet har med det at göre, som skal betegnes men hvis bærer besidder en eller anden, som oftest ydre lighed med dette, og til dette navn föjer et eller andet ord, der betegner en bestemt og ejendommelig side af den genstands væsen og beskaffenhed, som det er hensigten at betegne[3]). Dette er dog kun den formelt rigtige forklaring af omskrivningens formelle

---

[1]) Jfr. *R. M. Meyer:* Die altgermanische Poesie nach ihren formelhaften Elementen beschrieben, særl. s. 156 ff., *A. Hoffmann:* Englische Studien VI, *K. Weinhold:* Altnord. leben s. 328 f. *C. Rosenberg:* Nordboernes Aandsliv I, 399 ff., 477 ff., foruden flere andre skrifter, særlig om enkelte digtes omskrivninger; man vil finde dem anførte i R. M. Meyers bog, s. 161—2; *W. Bode:* Die kenningar in der angels. dichtung 1886. Hertil kan föjes de korte, men træffende bemærkninger af *K. Gíslason* i Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Hens. s. 9, samt *R. Meissners* smukke afhandlinger: om kenninger for mand og kvinde, Zs. f. deut. alt. LIV, 25 ff., og Die frau in der ælteren skaldendicht. i Ostergruss. der Univ. zu Bonn an ihre angehörigen im felde 1916. *M. Kristensen:* Skjaldenes sprog i Arkiv XXIII, 235 f.

[2]) Sn.-E. I, 244, 332, 334 (jfr. her særlig udtrykket: *at kalla til kenningar).*

[3]) Jfr. følgende sætning: „En þriðja málsgrein er sú, er kölluð er kenning, ok er sú grein svá sett, at vér köllum Óðin eða Þór eða Tý, eða einhvern af ásum eða álfum, at hvern þeira, er ek nefni til, þá tek ek með heiti af eign annars ássins eða get ek hans verka nökkurra" (Sn.-E. I, 230), og „Hann skal kenna við verk sín, þat er hann veitir eða þiggr eða gerir; hann má ok kenna til eignar sinnar . . . svá ok við ættir þær, er hann kom af" (Sn.-E. I, 332—4). Det rigtigste og fyldigste udtryk er det, som findes i Sn.-E. I, 420: „Øxar kalla menn tröllkvennaheitum ok kenna við blóð eða benjar".

sammensætning og dannelse, men ikke af dens egenlige og inderste væsen. Den første, der, såvidt jeg ved, har formuleret den fyldigste og mest træffende forklaring heraf er *C. Rosenberg:* »Den anden Slags hentydende Udtryk er **kenningerne** (»kend heiti«). Det Særegne ved dem er, at betegne en Person eller Ting ved Ord, som hentyde til et *Forhold til noget Andet.* Det er saaledes en Kenning ... naar en Person eller Ting betegnes ved Hentydning til en eller anden Hoveddaad eller Hovedegenskab ... Disse nærme sig dog mere til en tredje Slags Kenninger, den næmlig, hvori det ene Led, indeholdende et Billede, sættes i Forhold til noget Andet. Naar t. Ex. *Kampen* kaldes »Sværd-Thing« ... saa ligger i hvert af disse Udtryk et *Dobbelt-billede,* en *Sammenligning* imellem den Genstand, hvortil der sigtes, og Noget, der nærmere bestemmes ved dets Forhold til et Andet«. Han tilföjer kort efter ligeså træffende: »Hos Homer vilde en sådan Sammenligning blive udført i beskrivende Udmaling af begge Sammenligningsleddene: »Ret som naar den prustende Ganger stejler og springer ind i Kampvrimlen, saaledes brød den bovstærke Snekke skummende gennem Voverne«. Hos Germanerne trænges Sammenligningen sammen i et eneste Dobbeltord[1])«. Her er sömmet ramt lige på hovedet. De nordiske skjaldes kenninger er for största delen sammenligninger, der findes hos alle tiders og alle landes digtere; men af aldeles bestemte og naturlige grunde måtte de nordiske sammenligninger for det første antage den bestemte form, de fik, og dernæst anvendes i en så udstrakt grad, som sket er.

Den norske (skjalde)poesi var fra begyndelsen af bestemt strofisk, idet et digt bestod af så og så mange 8-linjede (i et enkelt versemål 6-linjede) vers. Dernæst bestod hver linje af 3, 4, 6, höjst 8 stavelser med 2, 3 og 4 'fødder', som dog ved forskellige opløsninger af lange stavelser kunde blive flere; hertil kommer, at et halvvers (4 eller 3 linjer) som oftest udgör et for sig afsluttet hele. Allerede heri ligger et stærkt indskrænkende moment, navnlig når man hermed sammenligner f. ex. de græske heksametre (række af lange linjer uden strofisk inddeling). Men hertil kommer endnu den omstændighed, at den nordiske poesi benyttede forlyds-

---

[1]) Nordboernes Aandsliv I, 399; jfr. *Hoffmanns* afhandling: Der bildliche ausdruck im Beowulf und in der Edda i Engl. Stud. VI, 166 ff., særlig s. 195 f. Jfr. mit foredrag ved det 3. nordiske filologmøde, trykt i Arkiv f. nordisk filol. VI.

rim, der i to linjer af 6 stavelsers længde altid skulde være 3, og dernæst endvidere den, at der i visse versemål i hver linje skulde være to enten helt- eller halvt-rimende stavelser (egenlige rim). Alt dette var stærkt indskrænkende og den uundgåelige følge heraf udeblev ikke[1]), og den var dobbelt: 1, måtte skjalden indskrænke de enkelte sætningers ord så meget som muligt, 2) blev skjaldesproget så overordenlig rigt.

Ordenes nødvendige indskrænkning til det mindst mulige førte dernæst til den sindrige indretning af sammenligninger, som ovenfor er antydet, idet de to sammenligningsled blev sammentrukne til et eneste ord; efter dette måtte så andre ord, såsom tillægsord og udsagnsord rette sig, og ikke efter det, som dette »eneste ord« egenlig skulde betyde. Når skjalden således vilde anskueliggöre et skibs hurtige bevægelse f. ex. ved at sammenligne denne med en hests stærke trav, sagde han, fordi han ikke havde plads til så mange ord, som hele sammenligningen vilde have krævet, blot 'havhesten', og til dette föjede han selvfølgelig et udsagnsord som 'løb, galopperede' eller lignende; i disse to ord 'havhesten galopperede' havde han hele sammenligningen. Når skjalden vilde sige: 'sværdet bevægede sig i blodströmmene under kampen, således som fisken boltrer sig i vandet', sagde han, 'kampfisken boltrede sig i blodbølgerne eller sårströmmen'; her kunde også fiskens langstrakthed komme i betragtning, eftersom sværdet også er langstrakt og spidst. Og når han, for at fremhæve en kvindes stolte væsen og statelige ydre, vilde sige: 'Hun, som i sin prægtige (kvinde)dragt ligner en valkyrje' (som jo for Nordboen var indbegrebet af alt stolt og skönt), sagde han kun 'den prægtige dragts valkyrje' osv. osv.

Dette er den vigtigste række af kenninger.

En anden række af kenninger udgör sådanne sammenligninger, som nærbeslægtede med dem, det sidste eksempel tilhører, kun indeholder en sammenstilling mellem to personer, f. ex. en kriger og en (bestemt) gud, f. ex. 'sværdenes Odin, Ty, Ull'; her er der en sammenligning mellem en enkelt person og en enkelt

---

[1]) Jfr. *W. Bode:* Die kenningar, s. 14; forf.s anskuelser om det betydningsløse i visse af forlydsrimet betingede ord kan jeg ingenlunde dele. Således er, for blot at nævne et af forf.s eksempler, *ufhimil* netop noget andet end *himil.*

gud, der ikke kan opløses i to sådanne fuldstændige sætninger, som tilfældet er med dem, der hører til den første række.

Det, hvormed en person eller ting sammenlignedes, hæntedes både fra Nordboernes ydre livsforhold, fra sanseverdenen, og fra deres åndsliv, deres mytologi og sagnverden. Mænd og kvinder opkaldtes efter guder, gudinder og valkyrjer; guldets omskrivninger hæntes fra forskellige mytisk-sagnhistoriske tildragelser; det kaldes Glasis [en mytisk lunds] funklende løv, Fáfnis leje, Rinens glansmalm; men det kan også kaldes 'armens ild, armens slange' (guldringen snor sig om armen som en slange, der ringler sig) osv. Heraf ses det, at skjaldene havde ikke så lidt at lære netop i mytologi og sagn, for at kunne danne sig rigtige kenninger (se ovf. s. 333—5).

Kunsten bestod nu i tiltrods for alle vanskeligheder at vælge sådanne omskrivninger, der nöje passede til æmnet og sluttede sig til sammenhængen og ordene, således at det hele frembragte et smukt og fremfor alt naturligt billede, som med lethed kunde göre og heller ikke undlod at göre indtryk på tilhørernes indbildningskraft og fastholdes af hukommelsen.

Genstand for omskrivning kunde så godt som alle ting blive, ligegyldigt af hvad art de var og til hvilken kreds de hørte, så vel som også mennesker på alle trin. Nogle af de hyppigst omskrevne væsner og ting, samt enkelte andre omskrivninger skal her i al korthed anføres.

De allerhyppigst omskrevne væsner er mand og kvinde og fyrste (konge).

En mand omskrives ved hjælp af guldet, og han betegnes da som »rigdommens gud«, »guldets træ« osv.; ved hjælp af kampen (»kampguden, kampforstærkeren, kamptræet«), våben og rustning (dens gud, bærer osv), rovdyr og rovfugle (deres føder osv), skibe (deres styrer, ejer osv.) og hans forskellige virksomhed. Kvinden kaldes på en lignende måde guldets (guldringenes), kvindedragtens (og dens forskellige deles), kvindelige gærningers (syningens, vævningens, nålens, vinskænkningens osv.) gudinde, valkyrje, træ (og da vælges naturligvis trænavne af hunkönnet). En konge eller fyrste har til dels forskellige fra krigen hæntede omskrivninger fælles med en mand (kriger). — Vilde skjalden betegne en lidet agtværdig mand, kaldte han en sådan for 'skarntrugenes renser', 'leskaf-

ternes bekæmper', hvori ligger en sammenligning med ringere folk og trælle. — Kampen kaldes våbnenes, Odins, valkyrjernes, søkongernes storm, byge, regn, larm osv., sværdet kampens lys, glans, ild, sol (på grund af de i solen skinnende sværds glans), is, jökel (fordi stålet er så koldt at føle på, jfr. *kalt járn),* ski, tén, stængel, slange; sårenes, blodets og ligenes ild, vånd, stængel, torn; brynjens, skjoldets, hjælmens ild, tén osv. Brynjen hedder kampens, krigerens, valkyrjens, Odins klæder, kjortel, kappe, hjælmen Odins, krigerens hat, maske, øksen hjælmens, brynjens, kampens jættekvinde, pilene strængens, brynjens, kampens gæslinger (de let flyvende befjædrede pile), hagl, sild som farer sprællende ud af Egils [den vældige bueskyttes] hånd, blodet sårenes og våbnenes væske, sø, ström, flod, ligdug. Jætter (og jættekvinder) hedder fjæld-Daner, klippe-Sakser, stenmarkers hvaler, klippens vogtere og lign. Skibet kaldes bølgens, brændingens, tovenes, stormens, rullestokkenes, søkongernes ski, dyr, heste, hjorte, svin, björne, okser. Jorden er dyrenes sø, vej, himlens og luftens gulv, medens havet til gengæld bliver fiskenes jord, landets bælte, ring, gærde, skibenes land, vej, søkongens land, hjem, vej, sti osv. Dette er de hyppigst omskrevne væsner og ting (foruden gud og Kristus i de kristelige, Odin og Tor i de hedenske digte).

Af andre omskrivninger, som kun forekommer enkelte gange eller kun en enkelt gang, skal vi for at vise, hvorledes alt kunde omskrives af dygtige skjalde, anføre følgende: huset hedder sængens skib, gulvhesten og lign., sommeren hedefiskenes [= slangernes] barmhjærtighed, genoplivelse, vinteren omvendt slangernes dræber, ålene etsteds: grøftens bukke (der skød sig således i vandet, at digteren har ment at kunne forsvare at kalde dem således), floden dalenes, klippernes blod, øret hørelsens spand, öjet brynenes glans, sol, måne, munden ordenes smedje, trættens hjem, tungens og tændernes skib, land, tænderne mundens skær, tungens og ordenes klipper (som de støder mod), brystet sindets, tankens, viljens borg, hus, skib, land, latterens skib, hjærtet sjælens sten, agern, æble, korn; en knokkel er marvens sal, benene vristernes (føddernes) træer, knæets master, tæerne fodsålens grene osv. osv.

Med hensyn til de egenlige omskrivninger er der en bestemt udvikling at lægge mærke til, og atter her er versenes form det betingende. Denne udvikling består i, at hvad der fra begyn-

delsen af kun er individuelt og knyttet til en enkelt person eller begivenhed eller beroende på et bestemt mytisk grundlag, efterhånden bliver gjort mere og mere almindeligt ved en logisk og derfor til en vis grad berettiget substituering. I det foregående er der allerede anført eksempler herpå, men her skal ét tilföjes til belysning. På grund af myten om det »lysende guld« i Ægirs hal, som dér anvendtes i steden for virkeligt lys, kan guldet kaldes »Ægirs lys«. Nu kan man i steden for ordet 'lys' *(ljós)* sætte et hvilket som helst andet ord af samme betydning; ja man gik videre endnu, idet man også brugte alle benævnelser på lysende og varme ting, som ild, sol osv. Således kunde da guldet kaldes 'Ægirs' ***blik, ljós, ljómi, skin, leiptr*** (lyn), ***geisli*** (stråle) = g l a n s; ***bál, brandr, brenna, brími, eisa, eldr, fasti, funi, fúrr, glóð, gneisti, hyrr, kyndill, leygr, log logi, viti*** = i l d; ***alfröðull, röðull, sunna, sól*** = s o l; ***tungl, máni*** = m å n e; ***dagr*** = d a g. På den anden side kunde man på samme måde istedenfor Ægir, havgudens navn, sætte ikke alene et hvilket som helst navn på ham og det med ham identiske h a v, men også alle navne på vand overhovedet, på strömme og floder, ja egennavne på disse; sådanne navne kunde løbe op til hundreder. Af dette ene eksempel er det klart, hvor uhyre mange sammenstillinger der kunde dannes, hvor mange variationer der kunde frembringes efter versets og forlydsrimenes krav eller efter skjaldens öjeblikkelige stemning og lune. Endnu flere bliver disse omskrivninger på guldet, når man husker, at v a n d, h a v o g s å kan o m s k r i v e s på mangfoldige måder og således indtræde i omskrivninger på guld. Desuden kunde guldet omskrives på andre måder end ved at gå ud fra 'Ægirs lys' (jfr. alle guldomskrivningerne i Bjarkemål: Fenjas gærning, Glasis løv, Granes byrde, Draupnis dryp (dråbe), Sifs hår, Freyjas tårer osv.). Heraf er det indlysende, hvor uhyre mange omskrivninger g u l d e t alene kunde få, og således var det med andre ting. Den udvikling, der her er antydet, er selvfølgelig ikke sket i en håndevending. Den ene digter følte sig forpligtet til at holde sig til de ældre skjaldes måde at digte på og ikke forlade denne mere end höjst nødvendigt; deraf de mange genklange hos yngre skjalde af de ældres udtryk; den anden med större fantasi, dristighed og fremfor alt med udviklet sprogfølelse og sprogtalent gik videre end hans forgængere i sine kombinationer; men ét måtte han da altid huske på, at holde sig indenfor en bestemt lighedsgrænse og ikke forlade det naturlige og træffende. Enhver sådan ny vending, hvert

nyt trin i kenningernes udvikling, kaldtes *nýgörving*[1]). Træffende er dette udtalt af Snorre[2]) selv, og det så tydelig som ønskes kan.

At påvise sikre eksempler på sådanne 'nydannelser' er vanskeligt nok, da man aldrig kan vide, om ikke det eneste og første eksempel vi har, beror på tabte forbilleder. Én klasse af omskrivninger kan dog sikkert udpeges som nydannelser, alle dem, som betegner gud, Kristus, engle, hellige mænd, himlen som guds og englenes bolig og lign. Men de fleste af disse tilhører det næste tidsrum.

Den her antydede udvikling er begyndt i en meget gammel tid, allerede hos de norske skjalde. De islandske skjalde har modtaget det givne grundlag og udviklet det i det hele og store uden nogen egenlig originalitet (bortset fra enkelte særlig begavede digtere, hvem det er lykkedes at yde noget sådant). Men ét må hævdes for dette tidsrums digtere, at angående kenningernes dannelse og brug har de for allerstörste delen strængt overholdt de oprindelige regler og kun anvendt sådanne omskrivninger, som naturlig og utvungent betingedes og fremgik af indholdet. Også bestemte grænser for dannelsen m. h. t. det naturlige overholdtes i det hele. Jfr. *Meissners* træffende bemærkninger i afhdl. i Zeits. f. deut alt. s. 40, 42. At der enkelte gange og hos enkelte digtere findes eksempler på en mindre heldig anvendelse af en kenning i forhold til sammenhængen, skal ganske vist ikke nægtes; ikke alle skjalde var altid lige omhyggelige eller lige oplagte; var de udmærkede ordkunstnere og havde de meget let ved at danne vers,

---

1) Ordets kön er ikke ganske sikkert. I Sn.-E. I, 338, 538 (bis) står nom. plur.; s. 440, 600, hvor ordet bruges i samme betydning, står dat. plur.; s. 606 forekommer ordet som navn på en særskilt versart og er her brugt i en afledet (eller udvidet) betydning, om en helt igennem konsekvent holdt sammenligning. Her er ordet åbenbart hunkönsord. S. 608 tilföjes om dem, at de „sýna kunnustu ok orðfimi". Dette gælder bægge arter.

2) „En þessi heiti hafa svá farit sem önnur ok kenningar, at hin yngri skáld hafa ort eptir dæmum hinna gömlu skálda, svá sem stóð í þeira kvæðum, en sett síðan út í hálfur þær, er þeim þóttu líkar við þat, er fyrr var ort, svá sem vatnit er sænum, en áin vatninu, en lækr ánni. Því er þat kallat nýgervingar allt, er út er sett heiti lengra en fyrr finnsk, ok þykkir þat vel allt, er með líkindum ferr ok eðli". Sn.-E. I, 338. — I hvor höj en grad man på den anden side har rettet sig efter det givne og gamle, viser følgende udtalelse af samme forf., som dog gælder nogle enkelte benævnelser: „en eigi höfum vér fundit í kvæðum öll þessi heiti, en þessi skáldskaparheiti sem önnur þykki mér óskylt at hafa í skáldskap, nema áðr finni hann í verka höfuðskálda þvílík heiti". Sn.-E. I, 470.

lå det så meget mere nær, at denne lethed kunde bevirke mindre agtpågivenhed angående enkelte af deres omskrivninger; også de omstændigheder, under hvilke verset digtedes, kan undertiden tjæne til undskyldning for sådanne uregelmæssigheder.

M. h. t. omskrivningernes udstrakte brug foregår der en udvikling eller forandring indenfor dette tidsrum; denne forandring sker lidt för og omkr. 1000. Det er ved denne tid, at skjaldepoesiens form, særlig i rytmisk henseende, fra at være tung og stiv, men solid, bliver overordenlig smidig, let og elegant; det er som om skjaldenes vers nu afrystede en gammeldags tung sprogpuppe og flöj ud som lette og vævre sommerfugle. De første digtere, hos hvem denne sprogets elegance og lethed i versifikationen mærkes, er Einarr skálaglamm og Hallfreðr. Denne forandring havde den indflydelse på kenningerne, at de både blev kortere (ikke så mangeleddede) og, hvad der er det vigtigste, langt færre; hos det 11. årh s. store skjalde vil man træffe mange vers, der så godt som er uden nævneværdige omskrivninger.

Det er således en mærkelig udvikling, omskrivningerne har taget. Først anses de for at være ret tilfældige prydelser (det 9. årh.), dernæst aldeles nødvendige prydelser i ethvert vers, ja halvvers (det 10. årh.), og fører da til, at skjaldesproget beriges i en vidunderlig grad med ord af enhver art, udvikles og opnår en ukendt elegance, men udvikler tillige efterhånden hos skjaldene en ukendt lethed i at digte; og så fører dette af kenningerne skabte store ordforråd til (11. årh.), at kenningerne i en betydelig grad indskrænkes, ja godt kan undværes, uden at deres ejendommelighed og skönhed, når de bruges, derfor lider nogen skade. I det 12. årh. vil vi så til slutning komme til at iagttage endnu en forandring i omskrivningernes væsen og brug, en forandring til det værre, hvortil de fra først af bærer spiren i sig selv; det gik med dem, som alt andet, man begyndte at glemme deres oprindelige bestemmelse og egenlige karakter og misbruge dem; det var sikkert en naturnødvendig gang i udviklingen; men her vil vi ikke komme nærmere ind derpå.

De usammensatte enkeltbenævnelser *(heiti, fornöfn)* er i reglen ord, som det daglige sprog ikke kendte og ikke brugte, som altså kun var forbeholdt digtersproget. Disse ord er dels ældgamle egennavne (søkongers navne osv.), som er gåede over til at være et slags fællesnavne; dels er de sådanne ord, som engang har været almindelige i det daglige sprog, men som forlængst var

gåede af brug; de blev optagne eller bibeholdte af digterne, som jo trængte til så mange ord som muligt; mange af disse ord tabte fuldstændig deres oprindelige betydning som f. ex. *jöfurr* (en fyrste), der oprindelig betyder et vildsvin (ty. *eber).* Af sådanne enkeltbenævnelser på de forskelligste ting var der en overordenlig stor rigdom. Ligesom det var fjærnheden i tid, der på en måde adlede de fleste af disse benævnelser, således var det også for Islændernes vedkommende fjærnheden i rum, som gjorde sig gældende; således anvender de ikke en eneste gang navnet på en islandsk ø i deres poetiske omskrivninger, hvorimod fremmede ønavne, og da navnlig norske, er de eneste brugelige.

Alt det her anførte kaldes med ét ord skjaldesprog eller skjaldskabssprog *(skáldskaparmál),* og vi har set, hvor overordenlig rigt det måtte blive. Det kunde blive rigere endnu ved forskellige sammensætninger og tilföjede bestemmelsesord[1]).

Vi kan ikke noksom beundre de smukke og karakteristiske forbindelser af ord, den anskuelige klarhed, der allevegne viser sig, den forstandskløgt og det tankearbejde, dette sprog beror på; vi må føle os tiltrukne af de mange smukke, umiddelbart fra naturen hæntede og fastholdte billeder, der er og bliver den nordiske oldpoesis mest karakteristiske ejendommelighed. Men det gik disse prægtige billeder, som det går med forårets pragtfulde yppige blomster; når den tid, i hvilken de udfolder sig, er forbi, er der af deres oprindelige skönhed ofte kun fnug tilbage.

---

§ 5.
Skjaldepoesiens ægthed overhovedet og dens overlevering. Dens formelle side.

Spörsmålet om skjaldepoesiens ægthed, det vil sige: hvorvidt de enkelte digte og vers i virkeligheden er af de skjalde og fra de tider, de angives at være, er i det hele og store ingen tvivl un-

---

[1]) Således er f. ex. *Haka fákr* en omskrivning for et skib; til *fákr* kunde der föjes f. ex. *hnig-*, st. i vb. *at hníga* 'at duve'; 'Hakes duvende hest' er mere anskueligt end det simple 'Hakes hest'. For at betegne en mand, kunde man nu ikke alene sige *Haka hnigfáks hleypir* ('den der lader løbe'), men også *H. hn. hleypimeiðr* ('den vånd, træ, der lader søkongehesten løbe') osv. Jfr. ovf. 379.

derkastet. Med hensyn til dette spörsmål kan skjaldepoesien inddeles i følgende klasser: A, hirdskjaldes og andre historiske mænds digte om navngivne personer eller historiske begivenheder, B, de løse vers i de historiske sagaer, C, versene i de uhistoriske sagaer *(fornaldarsögur).*

A. Fyrstekvadene går tilbage til det 9. årh. De ældste brudstykker tillægges Brage den gamle, efter ham kommer Harald hårfagres skjalde og så fremdeles.

E. Jessen har stærkt angrebet ægtheden af de ældste skjaldekvad[1]) og *Joh. Steenstrup* har gjort kritiske bemærkninger om skjaldekvadene i det hele, hvis berettigelse dog ikke kan godkendes i den form[2]). Imod Jessen har *G. Storm* fremført en meget bestemt og velbegrundet indsigelse angående Þjóðólfs Ynglingatal og i samme forbindelse erklæret sig meget bestemt for Brages historiske tilværelse samt for ægtheden af de ham tillagte vers[3]). Prof. *S. Bugge* angreb ikke Brages historiske tilværelse, men betvivlede versenes ægthed, som han mente var forfattede först i 10. årh.[4]). Denne sin opfattelse motiverede Bugge ved sit skrift: Bidrag til den ældste skaldedigtnings historie (1894), der var fremkaldt ved mit foredrag: Mytiske forestillinger i de ældste skjaldekvad (Arkiv IX). Sin begrundelse hæntede Bugge fra Irernes forhold til Nordboerne i 9. århs. 1. halvdel, ordformerne i Brages vers, myter og sagn i dem, versemålet deri, og andet mere. Denne begrundelse imødegik jeg i en afhandling i Aarbøger 1895, idet jeg søgte at belyse og modbevise alle Bugges grunde, ikke mindst de sproglige. Jeg må henvise til alt dette, idet jeg her blot bemærker, at hvad Bugge hæntede af beviser fra *H. Zimmers* afhandling om litterære forbindelser og sagnlån fra Nordboerne hos Irerne er i den sidste tid bevist at være rent illusorisk. Den nyopdagede Eggjum-stens indskrift fra o. 700 leverer det bedste bevis for uholdbarheden af Bugges sproglige argumenter, hvorved jeg mener, at mine indvendinger mod Bugge har fået en fuldstændig bekræftelse. I det hele kan man vistnok sige, at opfattelsen af Brages vers som digtede i det 10. årh. (sidste halvdel) nu ikke har nogen tilhængere.

---

1) Zeits. f. deut. Philol. III, 21.

2) Normannerne III, 445 (versene „kunde være ført fra en saga over i en anden, fra en skjald og en tidsalder til en anden“, sagaskrivere og traditionen kunde have lavet vers selv osv.).

3) (Norsk) Hist. tidsskr. III, 70—73.

4) Studier, flere steder, jfr. Arkiv V, 2—4.

Og det samme gælder de digte, der tillægges Harald hårfagres skjalde.

M. h. t. digtenes ægthed må både indhold og form tages i betragtning.

Det er ovenfor blevet påvist, hvorledes det forholder sig med skjaldekvadenes indhold og dettes udvikling fra begyndelsen af. Det blev bemærket, at de ældste kvad, f. ex. Brages, og en del af Harald hårfagres kvad, såsom Þjóðólfs Haustlöng, ikke handler om en fyrste, men om billedlige, fra mytologi og sagnhistorie hæntede, fremstillinger på et digteren af fyrsten foræret skjold. Fra og med det 10. årh. handler alle (fyrste)kvad om fyrsten selv, hans liv og bedrifter. Det er utænkeligt, at man i dette årh. har forfattet kvad om et skjold, som en forlængst afdød skjald skulde have fået af en længst afdød fyrste, hvori til og med den ligeledes forlængst afdøde overbringer tiltales som nærværende (sål. Ragnarsdr.), eller at man til ære for en forlængst afdød høvding, der fremstilles som levende, har digtet et genealogisk digt (Ynglingatal). Her måtte der i så fald foreligge en digtning, som bevidst gik ud på at skuffe; men en sådan digtning kan ikke antages at være opstået för end i det 12. årh. Eddakvadene og Bjarkemål f. ex. er af en ganske anden art. Det er også mærkeligt, at intet af de digte fra det 10. årh., hvis ægthed ingen har betvivlet, er skjoldkvad, medens det netop er skjoldkvadene, der skal være uægte. Den eneste logiske slutning er den, at skjoldkvadene som digtningsart er ældre end de egenlige fyrstedigte, selv om sådanne ikke helt har været ukendte tidligere. Heller ikke eksisterede der i det 10. årh. en genealogisk digtning, som den, Ynglingatal er et led af, undtagen i efterligninger af bestemte skjalde om samtidige fyrster (Eyvinds Háleygjatal). Er der ellers intet, som taler imod disse ældste digtes ægthed, må det siges, at deres indhold på det bestemteste taler for, at de er ældre end det 10. årh.

Mindst lige så stærkt taler formen for, at disse digte virkelig er de ældste, der haves. Det 10. århs. fyrstekvad er for allerstörste delen affattede i drotkvædet versemål; et par ikke-islandske digte (Eiríksmál med dettes efterligning Hákonarmál) er i málaháttr blandet med ljóðaháttr, et digt af Egill i runhent (Höfuðlausn), to andre af samme digter i kviðuháttr (Sonatorrek og Arinbjarnarkviða). Når vi ser bort fra de to nævnte digte i málaháttr, hvoraf Eiríksmál er et lille brudstykke, og Hákonarmál kunstnerisk regelmæssigt, skönt i to slags versemål, er alle de andre

kvad digtede i en fuldstændig regelret form, de drotkvædede med alle dette vanskelige og i höj grad udviklede versemåls egenskaber og tilbehør, særlig hvad forlydsrimenes stilling og linjerimenes art i det hele angår. Man kan ganske vist i enkelte digteres improviserede vers finde nogle mindre unöjagtigheder, som må tilskrives de omstændigheder, under hvilke de blev til; det måtte da bero på skjaldens lune, slagfærdighed og ordkunst, hvorvidt han nöje overholdt alle de strængeste fordringer overfor det rent formelle. I modsætning hertil står de med megen omhu og nöjagtighed udarbejdede fyrstekvad fra det 10. årh., der alle er fuldstændig regelrette og frembyder så godt som alle de egenskaber i fyldigste form, som drotkvædet versemål nogensinde fik; (her ses bort fra forskellige fejl, som har indsneget sig i håndskrifterne). Det i formel henseende regelrette ved disse kvad er da særlig det, at der findes helrim i alle lige linjer uden undtagelse; hvad halvrimene angår, er det bekendt, at de altid i de ulige linjer har kunnet afveksle med helrim; men i det 10. årh. kunde de ulige linjer også være rimfrie, uden at dette er blevet anset for at være fejlagtigt[1]). Men hvad enten det ene eller det andet er tilfældet, hvad de ulige linjer angår, står den sidste rimstavelse både i disse og i de lige linjer altid i linjens næstsidste stavelse. Hertil kommer den omstændighed, at 'hovedstaven' sågodtsom altid[2]) står i linjens første ord, uden at der står et ubetonet ord foran den, d. v. s. linjens form er aldrig B- eller C-formen (se herom ovenfor). Denne regelmæssighed tyder på et fremskredet stadium i udviklingen af versenes form. Dette gælder nu ikke alene digtningen fra det 10. årh., men også, så vidt vi kan se, kong Haralds skjaldes kvad. Med hensyn til disse fortjæner det her særlig at fremhæves, at Þjóðólfs Haustlöng frembyder langt flere eksempler på rimløse ulige linjer end noget andet yngre digt. Kommer vi så til Brages Ragnarsdrápa, møder vi her en mængde af höjst ejendommelige uregelmæssigheder, som intet andet senere digt kan opvise magen til. Alle disse ejendommeligheder findes samlede i *Gerings* udgave af Brages kvad[3]). Af 128 verslinjer er 32 rimløse; deraf de 32 ulige; helrim forekommer ialt 34 gange i lige linjer (istedenfor 64 gange) og 29 gange i de ulige; halvrim forekommer 28 gange i de lige

[1]) Se min afhandling herom i Arkiv osv. VII, 309—33.
[2]) Der er så få undtagelser herfra, at man er berettiget til at se bort fra dem.
[3]) *H. Gering:* Kvæþabrot Braga ens gamla; s. 8—12; jfr. Arkiv f. n. fil. VI, 149—50.

linjer (som ellers altid har helrim) og 30 gange i de ulige. Ikke mindre ejendommelig er den stilling, som disse rim indtager i linjen; den sidste rimstavelse, som ellers har sin plads i linjens næstsidste, findes 7 gange — et forholdsvis stort antal — i linjens 3. (2. betonede) stavelse, og det på en sådan måde, at der i de fleste af disse tilfælde ikke kan være tale om overleveringsfejl. Det vilde være höjst påfaldende, hvis så mange fejl var indløbne i et, og da netop i dette, digt — i modsætning til alle andre —; snarere skulde man have troet, at disse uregelmæssigheder i senere tider, da formen overholdtes så strængt, var blevne betragtede som fejl og derfor fjærnede ved rettelse eller omflytning. Hertil kommer til slutning den uregelmæssighed, at hovedstaven findes 5 gange således anbragt, at der foran den står et ubetonet ord, aldeles som i kortlinjede eddakvads-versemål, hvilket ellers kun forekommer en eneste gang hos Þorleifr jarlsskald (o. 993). Da nu disse digte uomtvistelig er ældre end fra det 12. årh. (på grund af ordformer som *Þóri,* dat. af *Þórr, v* et steds i forlyd foran *r),* kan der kun gives én forklaring af alt, hvad der med hensyn til Brages vers er anført, nemlig, at disse brudstykker hører til det alleræIdste, der haves af norsk og islandsk skjaldepoesi, og nødvendigvis er ældre end fra det 10 årh.[1])

Hvad de andre ældste skjaldes kvad angår, er der ingen som helst grund til, hverken af mytologiske eller sproglige grunde, at betvivle deres ægthed. I sproglig henseende står de på selvsamme trin, som eddakvadene fra det ældste tidsrum. I sammenligning med de ægte digte fra det 10. årh. synes de at stå på noget ældre standpunkt, idet deres sprogform er noget gammeldags tung og versenes rytmer ikke så lette og fine som i andre yngre kvad; jfr. også det ovenfor fremhævede m. h. t. de rimfrie verslinjer i Haustlöng. Med hensyn til de enkelte digtere og deres kvad (f. ex. Ynglingatal) må der iøvrigt henvises til den særlige behandling i det følgende.

Det må således nødvendigvis hævdes, at de ældste skjaldekvad, vi nu har tilbage, i virkeligheden er ægte, og denne opfattelse bestyrkes end yderligere derved, at en i hvert fald i denne henseende så kritisk og videnskabelig forsker som Snorre kunde sige, at man i hans dage »kendte Harald hårfagres og alle de følgende norske kongers kvad«, samt derved, at traditionen og hukommelsen

---

1) Hermed sammenligne man *K. Gíslasons* udtalelse i Njála II, 20.

i de tider, der her er tale om, var særdeles stærk og pålidelig; jfr. hvad der ovenfor er fremsat med hensyn til den måde, hvorpå de gamle digte blev bevarede gennem slægterne. Forholdet var forskelligt fra de anonyme eddakvad; på grund af deres metriske form var disse nemlig meget udsatte for at forvanskes og delvis glemmes, hvorimod skjaldekvadene langt lettere kunde holde sig i deres hele udstrækning på grund af deres faste form, de for hukommelsen så ypperlige holdepunkter (forlydsrim, rimstavelser, stef og øvrige systematiske indretning). Her kunde der heller ikke let blive tale om interpolationer; de kunde let holdes ude fra hinanden, fordi de handlede om særlige fyrster og forhold, der som oftest frembød et eller andet ejendommeligt.

De sidste bemærkninger gælder også *Steenstrups* opfattelse af versenes ægthed (jfr. ovf.). Det kan forekomme, at f. ex. nogle vers af Þorbjörn hornklofes Haraldsmál i nogle håndskrifter tillægges en anden, men da vel at mærke hans samtidige Þjóðólfr fra Hvinir. Dette er i og for sig let at forstå; men det kan også simpelt hen bero på en mistydning af én, der forstod þ. [= Þorbjörn] som *Þjóðólfr,* ti egennavnene forkortes sædvanlig på denne måde. Et håndskrift (Flatøbogen) tillægger Markús Skeggjason Rekstefja (af Hallar-Steinn), men fejlen er her så åbenbar, at ingen kan undlade at se den. Enkelte få løse vers tillægges forskellige forfattere, men, vel at mærke, atter her samtidige skjalde, som alle til samme tid opholdt sig hos den samme konge. Således tillægges et vers i forskellige sagabearbejdelser af Olaf d. helliges saga ikke færre end 3 af Olafs skjalde (Sigvatr, Berse, Óttarr). Et eksempel haves tillige på, at Björn hitdöla kappes og Björn Breiðvíkinga kappes vers er blevne sammenblandede. Et vers af Kormákr tillægges Gunnlaugr. Men dette er kun småting og her er kun tale om løse vers; jfr. B.

I det hele må det hævdes, at draperne og den allerstörste del af de løse vers tillige er ægte, samt at draperne er uden interpolationer.

B. Løse vers i de historiske sagaer. Om disse vers gælder det, at man i almindelighed er tilböjelig til at mene, at de er uægte, (I) dels fordi det er bevisligt, at der i nogle af sagaerne forekommer vers, der ikke er ældre end fra det 13. årh., (II) dels fordi man ved, at i det 12. årh. var det skik, i de uhistoriske sagaer at indsætte selvlavede vers, dels endelig (III) fordi man

ikke finder det troligt, at ikke alene sagaens hovedpersoner,, men også dens mere eller mindre underordnede bipersoner ikke sjælden digter et vers på stående fod, og heller ikke rimeligt, at sådanne vers kunde opbevares så længe. Dette er, såvidt vi skönner, de vægtigste indvendinger mod ægtheden af de løse vers, som man har gjort.

(I). Det er ganske vist så, at der i visse sagaer f. ex. i Grettiss., Njála, for ikke at tale om så lidet historiske sagaer som Harðarsaga, forekommer vers, der ikke kan være ældre end fra det 13., höjst 12. årh.; men der forekommer i bægge de første også vers, som bevislig er ældre; således anfører Snorre i sin Edda[1]) et halvvers af Grettir, som genfindes i sagaen[2]). Ligeledes anfører Landnáma[3]) 2 vers, der også findes i sagaen[4]). Foruden at det heraf er klart, at disse vers — tilligemed nogle andre — er langt ældre end de først antydede, bevislig uægte vers, har det med hensyn til spörsmålet om ægtheden af disse vers i det hele ikke nogen ringe betydning, at Snorre og, så vidt ses kan, Ldn.'s ældste forfattere har antaget Grettirs vers som ægte, og vi kan da her tillige minde om, at løse vers *(lausar vísur)* nævnes[5]) side om side med 'gamle digte' *(forn kvæði)* som besiddende lige så stor en autoritet som disse. Når de omtalte vers af Grettir sammenlignes med digte fra et ældre (det 10. årh.) og et yngre (det 12. årh.) tidsrum, må det bestemt hævdes, at de, hvad deres fremstillingsart og sprogtone angår, langt mere ligner og slutter sig til de første end til de sidste.

Dette er allerede tilstrækkeligt til at vise, at det ikke går an, uden videre at skære alle løse vers over én kam og erklære dem alle på forhånd for uægte; der må i det mindste her skælnes mellem forskellige lag. Hermed står

(II). det andet punkt i en nöje forbindelse, og atter her gælder indvendingen kun til en vis grad. Den forudsætter nemlig, at man i de historiske sagaer har indskudt selvlavede vers i lighed med dem, der findes i de uhistoriske. Men en sådan antagelse

1) Sn.-E. I, 424.
2) Grettiss. 166.
3) Ldn. s. 231.
4) Grettiss. 147.
5) I kommentaren til Háttatal Sn.-E. I, 666 (= II, 395).

vilde være forhastet og er sikkert urigtig. Der kan ikke være nogen tvivl om, at det ikke alene er de norske kongers sagaer, men også og i en langt höjere grad de islandske slægtsagaer, som, skrevne eller stykkevis kun eksisterende i en mundtlig fortælling, har afgivet det nærmeste mønster for de uhistoriske sagaers form og tilblivelse og ikke omvendt; den omstændighed, at disse i deres oprindelige skikkelse synes at stamme fra en forholdsvis gammel tid, ja måske for en stor del fra tiden för 1200, gör det da indlysende, at de islandske slægtsagaer med deres vers må være ældre.

(III). Hvad endelig det 3. punkt angår, er dertil at bemærke, at løse vers dels tillægges dem, der ellers vides at have været skjalde, f. ex. de allerfleste hirdskjalde; deres vers findes i de bedste og pålideligste kilder, bærer, for så vidt det kan ses, deres forfatteres fra andre kvad bekendte ejendommeligheder og viser i intet en yngre oprindelse. Fra den side kan vi således ikke virkningsfuldt angribe traditionen. Men løse vers tilskrives også forskellige personer, der ellers ikke vides at have været kaldsmæssige skjalde. Heller ikke dette har meget at sige, når vi husker, hvor almindelig og vidt udbredt skjaldepoesien allerede ved og efter midten af det 10. årh. var på Island; der er intet forbavsende i at træffe folk, der var skjalde, uden at de var udenlands og uden at vi har noget selvstændigt digt af dem, digtere, som kun ved enkelte lejligheder og af ydre begivenheder bevægedes til at forme deres tanker på vers. Det er ikke mere, end hvad man den dag i dag meget hyppig er vidne til på Island, og hvad sikkert i andre lande heller ikke er ualmindeligt. Hvor stor sansen for og kærligheden til poesi var i dette tidsrum, har vi i det foregående påvist; vi har ligeledes set, hvor let digterne havde ved at forme vers. Det er desuden den selvfølgeligste ting af verden, at løse vers i virkeligheden er blevne digtede ved forskellige lejligheder; spörsmålet drejer sig om, hvorvidt de nu eksisterende løse vers er eller kan være ægte, og vi kommer da til at drøfte muligheden af, at de gennem lange tider opbevaredes.

Det må da i så henseende bemærkes, at var det muligt, at lære hele digte udenad, og kunde en mand lære en mængde af sådanne — og vi har set, at dette virkelig er sket —, måtte det være lige så let for folk at lære disse, som oftest let forståelige, småvers, der, ligesom de var fremgåede af öjeblikkets stemning og lune, også kunde vække den samme stemning hos dem, der senere

tilfældigvis kom til at høre dem, let bevares i hukommelsen og på denne måde gå fra slægtled til slægtled, særlig i skjaldenes egen familje, der jo måtte føle sig kaldet og forpligtet til at hæge om alle stam- eller forfaderens vers og digte. En positiv bekræftelse af, at det er gået således med de løse vers, har vi i forskellige udtalelser, som ovenfor s. 349 er fremførte. Hertil kommer, at disse vers med hvad der havde bevirket deres tilblivelse — i reglen morsomme og interessante anekdoter — udgjorde et fortræffeligt underholdningsæmne for de dygtige kvadfremsigere; også dette bevirkede, at de løse vers lettere kunde opbevares. Vi har fra senere tider på Island mangfoldige eksempler på en sådan opbevaring både af hele kvad og enkelte vers, der er flere århundreder gamle.

Om de løse vers i de historiske sagaer — fra et almindeligt synspunkt betragtede — er der således kun ét at sige, nemlig, at der intet er i vejen for, at de i virkeligheden er ægte, men hvorvidt enhver enkelt sagas vers alle eller kun tildels er ægte, det må bero på en nöjagtig undersøgelse af hvert enkelt vers, som da særlig har at bedömme verset fra dets sproglige side (både sprogformer og sprogtone) og dets metriske form, samt hvorvidt det i det hele ligner den samme skjalds eller samtidens digte. Findes ved denne undersøgelse intet anstødeligt ved vers i en ellers pålidelig saga — i en upålidelig saga kan der selvfølgelig også findes ægte vers — er det sikrest at tro traditionen, eller, rettere sagt, der er ingen gyldig grund til at forkaste den.[1])

I én henseende — det må her særlig fremhæves — afviger de løse vers ofte fra draperne, hvorved de får en fra disse lidt forskellig karakter; de er ofte simplere og mindre indviklede i bygning og ordstilling. Dette finder sin forklaring deri, at digteren har haft mindre betænkningstid end ellers, ikke så god tid til at udarbejde den og ofte ikke har brudt sig om de allerstrængeste fordringer til den fuldkomne form.[2])

---

[1]) Hele spörsmålet har jeg taget op til behandling i en særskilt afhandling i Aarbøger 1912, hvor hver enkelt sagas vers gennemgås og deres ægthed begrundes.

[2]) I så henseende gives der bestemte og interessante eksempler. I *Sigvats* digt Bersöglisvísur (uagtet det egenlig ikke er løse vers, kan det dog passe her i sammenhængen), som blev til i en meget kort tid, vil man finde eksempler på, at digteren der har taget sig nogle friheder; sådan en linje som: *goll bauð dróttinhollum* er ikke regelret; den 3. stavelse burde være kort. Den 3. (2. betonede) stavelse findes undertiden at være

C. Digte og vers i de forhistoriske sagaer. Som bekendt findes der i de såkaldte Fornaldarsögur Norðrlanda en mængde vers, hvoraf de fleste er digtede i fornyrðislag eller i málaháttr, nogle i dróttkvætt og da som oftest mere eller mindre rimfrit. Dette kunde ved første blik føre til antagelsen af, at disse vers måtte være meget gamle; men det er formen, der her skuffer. Intet af disse vers stammer fra dette tidsrum, men alle fra det 12., 13. og 14. årh., hvilket fremgår af den måde, hvorpå de er digtede, samt af deres sprogtone i det hele. De vil alle blive gjort til genstand for nærmere behandling og beskrivelse sammen med det andet tidsrums digtning.

Skjaldepoesiens overleveringsform. Medens der, som der i det foregående i al almindelighed er påvist, ingen grund er til at mistænkeliggöre traditionen m. h. t. digtenes ophav og ægthed, forholder det sig anderledes med deres overleveringsform. Det er næppe nogen overdrivelse at sige, at ikke ét skjaldevers findes i en helt ud rigtig form i håndskrifterne; selv om teksten ofte er fuldstændig rigtig, er ordformerne dog hyppig ikke de oprindelige. Denne ordformernes fejlagtighed er det imidlertid som oftest ved hjælp af sproghistorie og metrik let at rette, hvorimod fejl i selve teksten er ulige vanskeligere. Disse fejl har deres grund, for en stor del i versenes indretning og den deraf betingede ordstilling. Ordfølgen var sjælden her så ligefrem, som i de i simplere versemål affattede digte (eddakvad); de sammenhørende ord skiltes ad og fordeltes på de forskellige linjer i vershalvdelen, og når denne, hvad jo som oftest er tilfældet, bestod af to eller flere sætninger, kunde ord hørende til forskellige sætninger komme til at stå ved siden af hinanden[1]; det er denne omstændighed og den deraf følgende uklarhed, som har beredt skjaldefortolkningen de störste vanskeligheder, ligesom den har været kilden til mange forvanskninger.

---

kort, uden at den foranstående stavelse har nogen som helst bitone *(folgin jöfurs dolga, öfgask búendr göfgir)*. Engang digtede den fortræffelige skjald *Þjóðólfr Arnórsson* på opfordring af kong Harald hårdråde et vers, hvori den metrisk fejlfulde linje: *gröm en þat vas skömmu* (første fod ◡́ x for —́ x), en fejl, som indbragte digteren kongens spot. Man må naturligvis tage den eller de omstændigheder, under hvilke verset (digtet) blev til, i betragtning.

[1]) Jfr. *K. Gislason:* Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Henseende, navnlig no. 24—25 s. 19 ff.

Sagen var vistnok den, at hverken folk i almindelighed eller afskrivere i særdeleshed i det 13. og 14. årh. rigtig forstod de gamle vers; de sidste gjorde sig oftest ingen ulejlighed med at sætte sig ind i dem og havde vel hverken tid eller lyst dertil; de afskrev versene sammen med den øvrige sagatekst meget ofte aldeles mekanisk. Det er for det første indlysende, at dersom originalen et eller andet sted var utydelig og ordene halvt udviskede, skrev de, hvad de mente at se, eller hvad de trode der kunde stå; undertiden efterlignede de blot de enkelte formentlige skrifttræk. På dette kunde der anføres eksempler i massevis; et *runnu* blev til *runnum, funnu, fundnu, und* til *við, til;* et *hlymnarfi* blev til *hlum rarfi, hlunnarfi, hlunnar firi,* alt i Vellekla; i et vers af Arnórs Hrynhenda, et digt, som ellers er langt mindre indviklet end mange andre, findes læsemåder som *vorru, vare, vaxe,* alle lige umulige; antager vi, at *vörnum* er den rigtige læsemåde, er fejlens trinvise udvikling let at se (af *vornū* opstod *vorru,* måske gennem *vornu,* deraf igen *voru, vare, vaxe); láði* finder vi forvansket til *landi* (afskriveren bryder sig ikke om rimet), *ljótu* til *ljótir, fastliga* til *fastligr, glæstri* til *geystri, hárir* (ɔ: har') forstås som *har̄ = Haraldr; þunn stál* bliver til *þunnsta* (ɔ: *þynnsta,* af *þunnr), óðal* til *odd ok*[1]) osv. i det uendelige. Men også ved mindre mekanisk eller tankeløst arbejdende afskriveres selvstændige, men urigtige forståelse af versene er der indkommet mange og store fejl. Når de f. ex. lagde mærke til et tillægsord ved siden af eller nærved et navneord, uden at det rettede sig efter dette, — hvad det heller ikke skulde göre — »rettede« de tillægsordet, så at det nu urigtig kom til at slutte sig til dette navneord. Således er *(g)nóga* (i et vers af Arnórr) sikkert en fejl for *(g)nógan,* idet ordet ikke hører til *uppgöngu* i det foregående, men til *hjörþey* i det følgende[2]). En fejlagtig opfattelse af forholdet mellem et navneord og et udsagnsord kunde ligeledes afstedkomme fejl. Når det således hed: *falma kváðu ægishjalmi,* forstod en afskriver ikke dativen *hjalmi,* men mente, at det burde hedde *hjalma* (acc. med inf. *falma),* uden at lægge nogen vægt på, om der således fremkom et naturligt udtryk eller ikke, for ikke at tale om sådanne rettelser som *öflgask* (bliver stærke) for *öfgask* (rejser sig mod). Nogle af disse og lignende fejl stammer dog måske ikke fra afskrivere

---

1) Se Fms. VI, 68; 47; 43; 26; jfr. udgaven af Skjaldedigtningen afd. A.
2) Fms. VI, 87.

(eller fra dem alene), men (også) fra traditionen för nedskrivningens tid[1]).

Når nu en fejl var indkommet, ligegyldigt af hvilken grund, kunde den igen blive kilde til de underligste »rettelser« og meningsløseste forbindelser; således som når *Arnórs: Mæra gramr til landa æri* [ɔ: yngre] først bliver til: *mæra gram til landa æru* og tilsidst i Flatøbogen til det fuldstændig meningsløse: *mæta gram til landamæri* (afskriveren er kommen til at tænke på et møde ved grænsen (!), hvor skjalden roser en fyrste for, at ingen yngre end han har vundet sig et land).

For at fjærne disse fejl må man tage mange forhold i betragtning; først og fremmest må man dog have verset efter alle de håndskrifter af nogen værdi, hvori det findes, for ved hjælp deraf og ved indbyrdes sammenligning at søge den oprindeligste form; dernæst må den kendsgærning, verset omhandler, eller dets indhold nöje granskes; i forbindelse dermed må versets metriske form og hvad der ellers hører med til det rent formelle undersøges. Det er således ingen ringe opgave, som skjaldekvadskritikken har at løse, og det er ikke underligt, at man, sålænge den oldnordiske metriks vigtigste regler endnu ikke var fundne og en metodisk behandling ikke fastslået, ja ikke alle håndskrifter engang kunde benyttes, hverken var i stand til at rette eller fortolke versene rigtig. Ikke desto mindre har disse dunkle vers altid haft noget tillokkende ved sig lige fra den tid af, da man omtr. ved år 1600 begyndte at sysle med den gamle tids litteratur på den tids videnskabelige måde. Allerede dengang var der nogle, som dels på opfordring af udenlandske lærde, dels af egen drift søgte at fortolke en del af versene, og disse fortolkere blev med tiden stadig flere[2]), indtil mænd som *Sveinbjörn Egilsson* og *Konráð Gislason* i det 19. århundrede grundlagde en metodisk kritik og videnskabelig, fornuftmæssig fortolkningsmåde.

Skjaldepoesiens formelle side, metriske form og øvrige indretning. Det ældste og simpleste versemål,

---

[1]) Som et interessant eksempel på en sådan fejlagtig opfattelse kan to linjer af Oddmjór tjæne: ***Skjöldungr rak með skildi | skeiðarbrand ór landi*** i Agrip, hvor ***skeiðarbrand*** er blevet opfattet som mandsnavn.

[2]) Jeg kan herom henvise til min afhandling „Om skjaldepoesien", Arkiv f. n. f. VI.

fornyrðislaget, findes i dette tidsrum ikke anvendt til fyrstekvad. Dettes nærmeste slægtning, kviðuháttr, bestående af afvekslende 3- og 4-stavelseslinjer, forekommer i den ældste tid hos Þjóðólfr (Ynglingatal), Egill (Arinbjarnarkviða, Sonatorrek), Eyvindr (Háleygjatal) og hos Þórarinn loftunga (Glælognskviða); det findes endvidere i 2 vers i Gíslasaga og i 15½ vers i Grettiss. Der er ovenfor (s. 108) udtalt, at *kviðuháttr* (af *kviða* = sang, digt i det ældste versemål) oprindelig kun var et andet navn på selve fornyrðislaget, men at det senere gik over til det nye versemål, der bestod af afvekslende 3- og 4-stavelseslinjer. I den historiske tid er det kun dette, der kaldes kviðuháttr; derfor bör intet andet versemål kaldes således[1]). Vi ser, at kviðuháttr kun synes at tilhøre den ældste tid, men synes slet ikke at være bleven brugt i det 11. årh. Senere — i næste tidsrum — bliver det f. ex. af forfatteren til Nóregs konungatal og af Sturla Þórðarson genoptaget. Af de islandske skjalde i det 10. og 11. årh. er det ikke blevet betragtet som tilstrækkelig fuldkomment til fyrstekvad.

Málaháttr og *ljóðaháttr,* som tidligere er blevne tilstrækkelig behandlede, findes kun anvendte i dette tidsrums ældste tider og da, som det synes, gærne sammenblandede, således af Þorbjörn hornklofe (Hrafnsmál), forfatteren til Bjarkamál hin fornu. Islænderne brugte aldrig disse versemål til fyrstekvad, og i dette tidsrum overhovedet slet ikke.

Det allerhyppigst anvendte versemål i dette tidsrum er derimod:

dróttkvæðr háttr, dróttkvætt (ntr.)[2]). Dette ord kan kun betyde: »det versemål, som bruges for *(coram) dróttt* ɔ: en fyrstes krigerfølge«, altså i de kvad, som fremsagdes om (og for) fyrsten i hans hirdskares påhør[3]). Ordets oprindelse går sikkert meget langt tilbage i tiden, da ordet *dróttt* i almindelig tale tidlig gik af brug, således som Snorre meddeler os[4]). *E. Mogk* har sikkert

---

1) Navnet forekommer i den 3. grammatiske afhandling i Snorra-Edda (II, 98, Den 3. og 4. grt. afhandl. s. 13, 63) brugt om det versemål, Arinbjarnarkviða er affattet i, og det forekommer som overskrift i *Rögnvalds* og *Hall's* Háttalykill til v. 2ab. Jfr. *K. Gíslason:* Aarbøger 1881, s. 188, *Th. Möbius* Arkiv f. n. f. I, 290 ff. Enhver anden brug af ordet (f. ex. om det egenlige fornyrðislag) er aldeles uhjemlet og forkastelig.

2) *K. Gíslason:* Skjaldedigtenes Beskaffenhed osv. s. 25.

3) Jfr. *G. Vigfússon* i Icel-Engl. Dict. s. v.

4) Hkr. I, 33.

ikke ret[1]), når han mener, at navnet skulde stamme fra Snorre selv; hvorledes kan man tænke sig, at dette, det almindeligste versemål, skulde have været uden navn indtil Snorre, og hvis det ikke har været tilfældet, hvor kan det da være, at det oprindelige navn aldrig findes antydet med en eneste stavelse? Heller ikke har Mogk ret i sin tydning af ordet. Når den anførte, eneste mulige betydning ikke tiltaler ham: »weil diese gedichte vor dem fürsten vorgetragen wurden, das gefolge aber dabei gar nicht in betracht kam«, har han afgjort uret. Det var sikkert ikke skjalden ligegyldigt, om det var fyrsten alene eller en stor og prægtig forsamling, der hørte på og beundrede hans kvad og fremsigelse; for ikke at tale om sådanne enkelte tilfælde, hvor skjalden, som f. ex. Óttarr i sin Höfuðlausn, med rene ord henvender sig til hirden i sit digts begyndelse (for ham var der en særlig grund dertil), er det af andre steder klart, hvilken rolle hirden spillede for skjalden under hans fremsigelse af digtet; dette oplyses fortrinlig ved et halvvers af *Einarr skálaglamm* (rimeligvis af Vellekla): »Klippebølgen, som reddede dværgene [ɔ: digterdrikken, digtet], slår over hele Ulls skibs mandskab [hele krigerfølget]«[2]). I betragtning heraf er ordet dróttkvæðr i den antagne betydning så langt fra at være unaturligt, at det må siges at være ret træffende[3]).

Drotkvædet versemål blev dannet af det oprindelige, fornyrðislaget, derved, at to stavelser, en lang betonet og en ubetonet, der sammen altid udgjorde ét ord (en trokhæ), föjedes til enhver linje. En drotkvædet linje består således af en af fornyrðislagets 5 grundformslinjer (se ovf. s. 106) plus ⏑́ x[4]).

M. h. t. f o r l y d s r i m e n e s (r i m s t a v e n e s) brug og stilling gælder de samme regler som for fornyrðislaget, undt. for så vidt som bistavene altid s k u l d e være to i de ulige linjer; dette

1) Arkiv f. n. f. V, 108—9; jfr. hans Litt. gesch., hvor samme opfattelse er opretholdt.

2) Sn.-E. I, 246; Skj. digtn. B I, 117.

3) Den sætning, *Mogk* har anført fra kommentaren til Háttatal (Sn.-E. I, 666, Möbius' udg. II, 21), hvoraf et stykke lyder således: „ok eru þessir hættir dróttkvæðir kallaðir í fornum kvæðum, en sumir finnaz í lausum vísum", er for det her omhandlede spörsmål så godt som uden al betydning, undt. for så vidt som den snarest skulde synes at tale for, at navnet er ældre end Snorre, altså mod Mogks antagelse.

4) Om hele verslæren kan henvises til *E. Sievers* fortrinlige bog: Altgermanische Metrik, 1892; jfr. min Stutt. ísl. bragfræði 1892.

er allerede tilfældet med de ældste drotkvædede digte. Derimod forholdt det sig med hovedstavens stilling i de lige linjer på samme måde som i fornyrðislaget, at et ubetonet ord i de ældste tider kunde stå foran den, d. v. s. linjens form kunde både være B og C. Eksempler herpå findes så godt som udelukkende hos den ældste skjald (Brage); hos Þjóðólfr fra Hvinir og Þorbjörn hornklofe findes dette aldrig og efter den tid kun enkelte gange.

I de simplere versemål, hvori eddakvadene er forfattede, findes, undertiden i en og samme linje, to ord (stavelser) med den samme eller en forskellig vokal, efterfulgt af samme konsonant, en eller flere. Således findes i Völuspá ($1._6$) *vel fram teljak*, ($1._7$) *forn spjöll fira*, ($2._2$) *ár of borna*, Vafþr. ($14._5$): *morgin hverjan* osv. osv. Det er rimeligt, at i disse og mange lignende tilfælde er dette ubevidst eller ikke ligefrem tilsigtet; men det er muligt, at det undertiden er bevidst og at digteren med flid har valgt sådanne ord, som indeholdt en klanglighed. At Nordboerne har haft et godt øre for den slags lighed, viser de ældste digte, Brages vers. Når det således hedder hos ham (i oversættelse ovf. s. 377):

Vilið Hrafnketill heyra,
hvé hreingróit steini
Þrúðar skalk ok þengils
þjófs iljablað leyfa,

er det aldeles klart, at digteren med flid har valgt at sammenstille stavelser som *hrein, stein; þjóf, leyf* i de to linjer, for derved at frembringe en for øret behagelig lighed i klang. Gennemgår vi Brages digte, vil det ses, at han anbringer disse stavelser uden nogen bestemt regel; snart findes de med den samme, snart med en forskellig vokal både i de ulige og lige linjer, snart findes de slet ikke; undertiden findes de i forskellige linjer. Allerede hos Harald hårfagres skjalde finder vi også i denne henseende en ganske anderledes fasthed og regelbundethed. I Þjóðólfs Haustlöng er disse stavelser en regel, undt. for så vidt som de undertiden udelades i de ulige linjer, men også kun i disse. Glymdrápa af Þorbjörn er derimod fuldstændig regelmæssig, idet vi der finder to stavelser med samme vokal foran samme konsonant(er) i de lige linjer og ligeledes to stavelser i de ulige linjer, hvor vokalen dog snart er den samme, snart forskellig, en regel, som herefter i fyrstekvad er næsten uden undtagelse, hvorimod de løse vers her ofte viser en större frihed. Også på dette punkt finder vi således

en forholdsvis rask udvikling fra det oprindelige ufuldkomne til det fuldkomne og harmonisk regelbundne.[1])

Disse mere eller mindre ensartede stavelser blev det drotkvædede versemåls fornemste pryd. De hedder *hendingar*. Ordet er sikkert dannet af *at henda* 'at gribe, fange'[2]) og indeholder vistnok en antydning af, hvad disse stavelser egenlig skulde tjæne til, nemlig at være støtter for hukommelsen; dermed er ikke sagt, at det var deres alleroprindeligste bestemmelse, men de toges snart i brug i den bestemte hènsigt at støtte hukommelsen. Oprindelig er ordet *hending* vistnok en stavelse med samme vokal som en anden; dette må sluttes deraf, at ordet *skothending*, der i almindelighed betegner stavelser, hvor vokalen er forskellig, egenlig kun kan betyde 'ikke-hending'; efter at dette navn, *skothending*, var blevet almindeligt, hørte man efterhånden op med at føle den oprindelige modsætning mellem *hending* (fuld assonans) og *skothending* (mangelfuld assonans); derfor tilföjede man stavelsen *aðal* foran *hending*, for at opnå den fulde modsætning. *Skothending* er på dansk passende bleven kaldet halvrim, *aðalhending* helrim.

Disse rim må nødvendigvis, for overhovedet at mærkes, stå i betonede stavelser. I de allerfærreste tilfælde står de lige ved siden af hinanden. Hos *Brage* findes den sidste hending undertiden i den 2. betonede stavelse. Hos Harald hårfagres skjalde står den ufravigelig i den sidste (3.) betonede stavelse, og således findes den anbragt hos alle senere skjalde uden undtagelse.

Således var da en normal fuldtudviklet drotkvædet *vísa* beskaffen m. h. t. forlydsrim og rimstavelser. »I dette versemål er de fleste digte forfattede, som skal være omhyggelig udarbejdede *(flest þat er vandat er);* det er alle andre versemåls »ophav« (begyndelse, det, der sættes i spidsen) som målruner står foran andre runer« hedder det i kommentaren til Háttatals første strofe[3]). Til trods for den i denne udtalelse liggende opfattelse har man dog endnu i det 13. årh.s første halvdel — i det mindste — vidst, at man med rette kunde tale om drotkvædet versemål,

[1]) Jfr. min afhdl.: Arkiv f. nord. fil. VII. En sådan udvikling er ikke blot i og for sig det naturligste, men antagelsen deraf støttes i höj grad ved den virkelige beskaffenhed af de opbevarede digte. Det er ikke let at se, hvorledes *Mogk* kan påstå og hævde det modsatte (Litt. gesch. s. 661).

[2]) Se nærmere herom Stutt. ísl. bragfræði s. 26.

[3]) Sn.-E. I, 598.

uagtet alle disse formelle ting ikke var iagttagne eller konsekvent gennemførte. Ti Snorre grupperer som en særlig afhandling af drotkvædet nogle versemål, som han i kommentaren benævner *fornskálda hættir* (ɔ: *Ragnarsh.* [navnet findes dog ikke i oldskrifterne]), *Torf-Einarsh., Egilsh., Fleinsh., Bragah.* vv. 54—58). Intet af de vers, som Snorre har digtet i disse versemål, har noget aldeles tilsvarende i de os lævnede kvad af Torf-Einarr, Egill, Brage; men Snorre har med sin selvstændige opfattelse og systematiske sans normaliseret, hvad han ved betragtningen af disse gamle vers mente at finde som regel[1]). Men alle disse versemål er at betragte som drotkvædede i dette metrums endnu ikke udviklede form.

Når det i kommentaren til Háttatal, det anførte sted, hedder, at dróttkvæðr háttr er alle andre versemåls »ophav«, så er dette urigtigt. Dette ligger ganske vist til grund for mange — af den dannede — versemål, men selv er den, som för bemærket, udviklet af fornyrðislaget. Det første af de af drottkvædet udviklede versemål er

hrynhendr háttr, hrynhent, hrynhenda, eller *hrynjandi* (fem.); dette versemål er dannet derved, at man til en drotkvædet linje tilföjede et tostavelsesord af formen: ´_ x.

Ellers er dette versemål omtr. fuldstændig drotkvædet i dettes fulde form. Når hrynhendr h. er dannet og af hvem, derom haves ingen oplysninger. Det første mere bekendte digt i det er Arnórs Hrynhenda (1046); men at versemålet er ældre, viser den omstændighed, at vi har et 'hrynhent' halvvers af en Hafgerðingadrápa, som skal være digtet af en mand fra Syderøerne på en farlig rejse til Grönland o. 986. At slutte noget heraf m. h. t. versemålets lokale oprindelse vilde være mere end forhastet. Hrynhendr h. står i et lignende forhold til drotkvædet, som málaháttr til fornyrðislaget. Der er noget yppigt og elegant derved. Det er det eneste versemål, hvor linjerne er temmelig lange, så at digteren langt bedre end ellers dér fik lejlighed til at udfolde sin veltalenhed og ordrigdom. Fra dette tidsrum haves vistnok ikke andre digte i dette versemål, end de anførte.

---

1) Jfr. *K. Gíslason* Njála II, 17—20, anm. — Hvem der har opfundet drotkvædet versemål er selvfølgelig umuligt at sige, og *Mogks* antagelse (l. c.), at opfinderen skulde være Brage selv, er ganske usandsynlig og grebet ud af luften.

Man kunde da også danne nye versemål derved, at man tog en del bort af den drotkvædede linje. Således frembragtes meget tidlig de såkaldte afstumpede versemål, *stúfar* (Háttatal vv. 49—51), hvor den sidste stavelse i linjen er fjærnet, enten i nogle eller alle linjer, men iøvrigt er versemålet fuldstændig drotkvædet. (Snæfriðardrápa af Harald hårfagre, Óttars Óláfsdrápa, et digt af Ormr Steinþórsson, et vers af Björn breiðvíkingakappe).

Det drotkvædede versemål kunde endvidere udøve indflydelse på de ældre og kortere versemål. Således kunde både fornyrðislag og málaháttr i en mere eller mindre udstrakt grad udstyres med de egenskaber, som egenlig tilhørte drotkvædet, særlig rimene. På denne måde fremkom f. ex. det såkaldte

tøglag, tøgdrápulag (-háttr), tøgmælt. Eksempler herpå har Snorre givet i Háttatal vv. 68—70, som alle består af 4-stavelseslinjer, og versemålet er åbenbart fornyrðislaget.

Det ældste digt som kendes i dette versemål, er *Þórarins* drape om Knud d. store fra omtr. 1029. Digtet kaldes i et endnu eksisterende halvvers *tøgdrápa.* Dette versemål beredte mange vanskeligheder på grund af linjernes korthed; derfor tillod de første skjalde, som vides at have brugt det, Þórarinn og efter ham Sigvatr (i en arvedrape også om kong Knud fra omtr. 1040), adskillige friheder, navnlig den sidste, både m. h. t. stavelsemål og rim. I en ufuldkommen skikkelse findes dette versemål allerede i en lausavísa af Brage, men ellers forekommer det i dette tidsrum ikke i andre end de nævnte digte.

Ved at indsætte de drotkvædede egenskaber (særlig rim) i málaháttr fik man det såkaldte *Haðarlag* (Háttatal v. 79), et smukt og klingende versemål. Findes kun ufuldkomment engang i dette tidsrum.

Til slutning er der en vigtig art af versemål, nemlig de, hvor rimene ikke findes inde i linjen, men i slutningen af alle linjer, der altså rimer på hinanden parvis eller gruppevis,; det er de såkaldte *runhendir hættir (runhendr háttr, runhent, runhenda)*[1]) Linjernes stavelsesantal kan være forskelligt; de kan være 3 (meget sjældent), 4, 5, 6, 8; slutningsordet, rimordet (der er her kun tale om helrim), kan bestå af en eller to stavelser af en ligegyldig kvantitetsbeskaffenhed. Runhent optræder først i en noget ufuldkommen skikkelse i en lausavísa af Kveldulfr fra år 878; dernæst findes det

---

[1]) *K. Gíslason:* Aarbøger f. nord. Oldh. og Hist. 1875, 102—8.

i Egils berömte Höfuðlausn (934), hvor slutningsrimene forbinder snart 2 snart 4 linjer uden nogen fast regel; det findes endvidere i Gunnlaugr ormstungas digt om Sigtryggr silkiskegg (1½ vers tilbage), i Björn hitdølakappes niddigt om Þórðr Kolbeinsson (Grámagaflím, 3 vers), i en lausavísa af Þórðr Sjáreksson, samt endelig i et digt af Þjóðólfr Arnórsson om Harald hårdråde (3 halvvers), et halvvers af Sneglu-Halle og endnu et halvvers fra uvis tid.

Hvorledes dette versemål er opstået, eller hvad der har givet anledning dertil, er usikkert. At det skulde være dannet efter (angelsaksiske eller rettere sagt) latinske metra er en usandsynlig og unødvendig antagelse. Dets oprindelse kan forklares på en anden og naturligere måde. Følelsen af, hvor svært det var at anbringe drotkvædets rim i 4-stavelseslinjen (jfr. ovenfor om tøglag), kunde meget let føre til tanken om, — istedenfor at anbringe rimene inde i linjerne; det var netop dette, der var så svært —, at fordele dem på to (ligesom vi hos Brage en enkelt gang finder rim i forskellige linjer), hvorved det blev regel, at de kom til at stå i slutningen af hver linje og at der kun blev tale om helrim. Runhendr h. vilde således blive en (ældre?) broder til tøgdrápuh.

Skønt det er umuligt at knytte de enkelte versemåls tilblivelse til en enkelt mand eller til en enkelt slægt, er det dog i dette tilfælde særdeles fristende at göre det. Vi har set, at runhent i de ældste tider kun findes hos Kveldulfr og hans sönnesön Egill; derpå hos Egils slægtning Björn og den i nærheden af Borg boende Gunnlaugr. Er det måske så, at dette metrum særlig kan knyttes til Kveldulfsslægten?

I det foregående har vi set rigelige beviser på, at en udvikling er foregået med de forskellige versemål, en udvikling som går i retning af det mere fuldkomne og systematiske fra det oprindelige regelløse, ja måske tilfældige. Hvem er denne udviklings bærere?

Hos de norske skjalde finder vi følgende versemål: málaháttr, ljóðaháttr — disse to sammenblandede i et og samme digt —, kviðuháttr, samt drotkvædet. Hos Islænderne finder vi dermod runhent, tøglag og Haðarlag; hrynhendr h. findes ganske vist først hos en syderøsk mand, men i et digt, forfattet på en rejse fra Grönland på et islandsk skib; muligheden for, at han har fået sit versemål fra Islænderne er dermed given. Også forskellige metriske afændringer og variationer synes udelukkende at stamme fra den tid, i hvilken islandske skjalde var så godt som de eneste

digtere. Det er derfor en berettiget antagelse, at det er Islændere, der har givet de gamle norske versemål en större fasthed og systematisk regelmæssighed, og tillige skabt nogle helt nye; men det er muligt, at spiren til disse nydannelser har været tilstede i norske vers (Brages vers i ufuldkomment tøglag og Þórarins tøglag). Således kunde man tænke sig, at linjer som Brages:

svá lét æ þótt etti,
sem orrostu letti

på en måde har fremhjulpet eller bidraget til dannelsen af runhent. Fuld sikkerhed på dette område kan imidlertid ikke vindes, men at den yderligere udvikling af det givne grundlag overhovedet skyldes Islænderne bestyrkes til slutning ved den interessante oplysning, vi får om et bestemt versemål, den såkaldte *forna skjálfhenda*'s oprindelse. Den islandske skjald, Þorvaldr veile, siges[1]), da han forfrossen og i dårlige klæder lå, frelst fra skibbrud, i et udskær, »at have fundet (ɔ: dannet)« det nævnte versemål, hvis navn (»rysterimet«) står i forbindelse med hans tilstand i skæret.

Vi har hidtil betragtet det enkelte vers og dets indretning. Lad os nu gennemgå et digts bygning i dets hele udstrækning.

Et digt kunde bestå af så mange og så få vers, det skulde være; dog synes det at have været en almindelig opfattelse, at intet digt måtte være kortere end 20 vers. Jo længere det var, desto mere storslået og berömmeligt var det både for digteren og for den besungne fyrste. Vi har meget få hele digte opbevarede[2]). Grunden hertil er ovenfor s. 359 ff. antydet. Alligevel er vi ikke i nogen tvivl om digtenes indretning i det hele og store.

För end vi går over til at betragte denne, skal det bemærkes, at ordet *kvæði* betegner et digt i almindelighed uden hensyn til dets formelle beskaffenhed. Bestemte arter er derimod *flokkr*[3]) og det med dette omtr. ensbetydende *vísur* (plur.), et digt uden omkvæd, hvor de enkelte vers ligesom flokkedes uden orden og inddeling, *drápa*[3]), et digt med stef, altså med en bestemt inddeling i partier; en mindre drape kaldes *dræplingr*[4]); de ekstemporerede

[1]) Sn.-E. I, 646.
[2]) De findes nævnte af *Th. Möbius* i Háttatal II, 92; Isl. Bragfr. 32.
[3]) Se f. ex. Postolas. 511, Ísl. s. II (1847) 237, Hkr. II, 397 osv.
[4]) Hkr. l. c., Fms. XI, 204; jfr. et tilnavn som *drápustúfr*.

vers hedder *laus visa* (i flt. *lausar vísur*[1]). Betydningen af ordet *drápa* har været meget omtvistet og man har søgt forskellige forklaringer af ordet. *R. Keyser* mener således[2]), at »det betegner maaskee et Digt, i hvilket der er et sterkt Slag eller en streng Takt, et Digt, ved hvis Foredrag det kom meget an paa en sterk og rigtig Betoning af Ordene«. *G. Vigfússon* har sat det[3]) i forbindelse med at *drepa strengi.* Ingen af disse meninger er holdbar. Keysers er altfor unaturlig og tvungen; hvis navnet skulde stå i forbindelse med ordenes stærke betoning, er det ikke muligt at indse, hvorledes man overhovedet er kommet til at danne et ord som drápa, da stemmens klang og et udsagnsord som *drepa* ingen naturlig eller sproglig forbindelse har. Vigfússons mening er, skönt ved første blik ret tiltalende, heller ikke holdbar, fordi man ingensteds har nogen som helst antydning af, at fremsigelsen af de gamle digte hos Nordmændene ledsagedes af »instrumental musik«. Antagelsen af dette, som så ofte findes selv i de nyeste værker, er bygget på uhistoriske kilder og burde aldrig være bleven fremsat.[4]). Den, som det forekommer mig, rimeligste forklaring er at sætte navnet i forbindelse med *dráp* = manddrab og at *drepa* = at slå ihjæl, og at antage, at det betyder 'drabenes ɔ: kampens og mandefaldets digt', hvilket passer fortrinlig til disse digtets vigtigste indhold (se ovf. s. 353—4).

Som allerede bemærket, består en drape af mindst 20 vers, delt i forskellige afdelinger eller partier ved hjælp af det såkaldte *stef*[5]). Begyndelsen (intet navn herpå er os af oldtiden overleveret) og slutningen *(slœmr)* udgjorde særskilte afdelinger og omsluttede hele det midterste stykke, der var digtets vigtigste del, de forskellige *stefjabálkar.*

I begyndelsen og slutningen omtaler skjalden i almindelighed forskellige fyrsten og ham selv vedrørende forhold; der angives ofte grunden til digtets fremkomst; der udtales en almindelig ros om fyrsten og hans forskellige egenskaber, tapperhed, retfærdighed og ikke mindst gavmildhed (jfr. ovf. s. 353).

---

1) Sn.-E. I, 666 (II, 395).

2) Nordmændenes Videnskabelighed etc. s. 114.

3) Icel-Engl. Dict. s. v.; „poems were at early times accompanied by instrumental music".

4) Jfr. min afhdl. Das harfenspiel des Nordens, Sammelbände der intern. Musikges. IX (1908).

5) Jfr. udtryk som *stefsettr verki* Postolas. 511.

Digtets midterstykke deles igen i så og så mange enkelte afdelinger ved stefet ɔ: omkvædet; en af to stefvers omsluttet afdeling hedder *stefjabálkr* eller *stefjamél (-mál; bálkr* = en 'afdeling'; *mél* = 'mellemliggende stykke'). Det enkelte stefpartier indeholdt i regelen beretninger om fyrstens enkelte bedrifter, tog og kampe. Hvor mange vers et sådant parti skulde bestå af, var ubestemt. Af de ovenfor nævnte, fra dette tidsrum bevarede hele digte har Höfuðlausn en inddeling og slutning på 5 vers; de mellemliggende 10 vers er inddelte i partier, således at halvversene v. 6, 9, 12 og 15, der indeholder to steflinjer, omslutter 3 gange to hele vers; Höfuðlausn består altså af 5 + (½ + 2 + ½ + 2 + ½ + 2 + ½) + 5 vers[1]).

Selve *stef*'et ,omkvædet[2]) er en eller flere linjer, som efter engang at være blevne indsatte, så og så ofte med et bestemt mellemrum gentages. Stefet kunde bestå af 2 eller 4 linjer i versets slutning og udgjorde altid et, hvad indholdet angik, afsluttet hele. En enkelt gang (hos Illuge Bryndølaskáld) findes stefet i versets 6. og 7. linje. Men steflinjerne behøvede ikke at stå sammen; de kunde skilles ad, og de kaldtes da *klofastef* (det adskilte stef) eller *rekstef* (betydning uvis; her kunde der igen være tale om to arter. Enten stod steflinjerne i slutningen af på hinanden følgende vers (således i Bandadrápa af Eyjólfr dáðaskáld, 5 linjer, i Stúfsdrápa, 3 linjer; eller i begyndelsen og slutningen af enhver stefjabálkr (i 1. linje af dens første og i den sidste af dens sidste vers); dette fandt sted i en versart, tøglag; jfr. Háttatal vv. 68—70 med den dertil föjede kommentar. Disse klofastef og andre særlige indretninger af stefet er yngre udviklinger; de findes ikke i de ældre digte.

Indholdet af stefet var holdt i al almindelighed og var i reglen en almindelig ros om fyrsten, men tillige var det af en vis afsluttende og sammenfattende art. I de ældste digte (Ragnars-

---

1) Til det ovenfor anførte skal den bemærkning endnu tilföjes, at ordet *drápa* enkelte gange forekommer brugt om digte uden stef; om dette muligvis er det oprindelige forhold eller en senere tids unöjagtige sprogbrug, lader sig ikke afgöre. I kommentaren til Háttatal (Sn.-E. I, 646) omtales ligefrem en *steflaus drápa* af Þorvaldr veile. Knud d. store kalder Þórarins flokkr en *dræplingr* ('en ubetydelig drape'). Ligeledes har man fra oldtiden overleverede navne, som *Íslendingadrápa* af Haukr Valdísarson, uagtet digtet intet stef har. Jfr. *Möbius* Háttatal II, 107.

2) Se herom i det hele *Th. Möbius:* Vom Stef i Germania XVIII, 129 ff. Isl. bragfr. 31—37.

drápa og Haustlöng, skjolddigte) var indholdet nöje knyttet til digtet og dets tilblivelse (»N. N. har foræret mig et skjold med mange billeder«; her angives ligefrem grunden til digtet). I de senere kvad knyttes det nöje til det i digtet fortalte (»Nu ligger hele landet under Adelsten« Egill; her antydes de omtalte kampes resultat) eller til den besungne mand selv (»Bård rister havet med skibet« Bárðardrápa; hans væsenligste id fremhæves; »Sigtryggr nærer ulven ved lig«, Gunnlaugs Sigtryggsdrápa, her fremhæves kongens kampdygtighed osv osv.). Af en höjst ejendommelig art er stefet i Illuge Bryndølaskálds digt om Harald hårdråde, idet dets indhold er hæntet fra sagnene om Völsunger og Gjukunger. Dette viser en stærk udvikling, som sikkert ene og alene skyldes de islandske skjalde.

Draperne kunde få forskellige navne[1]). Dels fik de navn af de personer og ting, de handlede om (Haraldsdr., Ólafsdr., Magnúsdr., Hafgerðingadr., Húsdr. osv.), dels af forfatterne selv (Stúfsdrápa eller Stúfa) eller af hans livsforhold (Vellekla, fordi digteren var fattig), dels af digtets bestemmelse og hensigt (Höfuðlausn); fremdeles blev de opkaldte efter enkelte, ofte deri forekommende eller ejendommelig brugte udtryk (Bandadr., Blágagladr.?) eller endelig efter det versemål, hvori de var affattede (Hrynhenda, Skjálfhenda), efter beskaffenheden af deres stef (Rekstefja, Sexstefja, Stolinstefja); ofte kender vi ikke grunden til benævnelserne (Oddmjór, Sendibítr, Morginsól).

Alle de digte, som intet omkvæd havde, kaldtes *flokkr* (eller *vísur)* eller *balkr* og *kviða* (digte i kviðuháttr og yngre digte i fornyrðislag), eller *-mál, ljóð, -stikki, -tal* (genealogisk opregning af en fyrstes forfædre i kviðuh.), eller *þula* (en remse, en opregning af lutter navne). Den første del af navnet kunde da være et personnavn eller være forskelligt i lighed med drapenavnene. Alle disse digte kunde være lige så lange, ja længere end mange draper; særlig må dette på grund af en almindelig misforståelse fremhæves om *flokkar*'ne[2]); når disse i regelen alligevel er kortere end draperne, kommer det af, at de som oftest kun handlede om en enkelt begivenhed. Disse digte nød heller ikke så stor en anseelse som de egenlige, större arbejde krævende draper og ansås ikke at være så hædrende som disse.

[1]) Isl. bragfr. 56—59. Th. Möbius: Háttatal II, 131—34.
[2]) Jfr. Postolas. s. 511.

§ 6.

Norske skjalde.

Både i Skáldatal og de forhistoriske sagaer anføres forskellige personer, både mænd og kvinder, som skjalde (Starkad gamle, Ragnar lodbrog, hans hustru Áslaug, deres sönner osv.), men alle de vers, som i kilderne findes dem tillagte, er af yngre oprindelse og vil derfor her blive forbigåede. Derimod har det langt mere historisk præg og er af langt större værd, når B-recensionen af Skáldatal fortæller, at »Ulfr den oarge«, en udmærket herse i Norge i Namdalen, fader til Halfbjörn halftroll, fader til Ketill hœingr, digtede en drape i løbet af én nat, hvori han fortalte sine heltebedrifter. För det blev dag var han død«. Denne Ulfr må have levet i det 8. årh., men han findes ikke andre steder nævnt som digter; traditionen om ham som skjald må have holdt sig hos Myramændene, da Ulfr var Kveldulfs bedstefader og således stamfader til en af de störste skjaldefamiljer i Norge og på Island. Hans digt, ejendommeligt nok om ham selv, er det ældste heltekvad, vi hører tale om.

Desuden anfører Skáldatal, foruden Brage, 12 skjalde, der dels er samtidige med, dels må antages at have været lidt ældre end Brage, f. ex. hans egen svigerfader, Erpr lútande; af disse 12 skjalde digtede de fleste om en kong Eysteinn bele, én om en konge Eiríkr Refilsson (Alfr jarl den lille). Intet af disses vers er bevaret. Om Fleinn Hjörsson siges[1]), at han har været hos et par oplandske konger, at han bode på »øen« Jösurheið på Möre[2]), at han digtede om kong Eysteinn i Danmark, hvis datter han på grund af sin skjaldeanseelse fik til ægte. Efter ham er en versart bleven kaldt Fleinsháttr. Om Erpr lútande, Brages svigerfader, hedder det[3]), at han »havde dræbt en mand på et helligt sted og skulde miste livet. Han digtede da en drape om Saur, kongens hund (eller: om Saur, konge på Haugr) og fik derfor sit hoved«. Erps her antydede digt er altså den første »Hovedløsning«, der omtales. Ligesom Ulfr oarge kan betragtes som Myramændenes stamfader, således kan Erpr betragtes som en anden skjaldeslægts, Gilsbekkingernes, stamfader.

---

1) Ldn. 276—7 anm.

2) Dette er vel fejl; der kendes et *Jösurheiðr* på grænsen mellem Rogaland og Telemarken. Og det må være dette, der er ment.

3) Skáldatal Sn.-E. III, 271.

Disse skjalde er altså for os kun for så vidt af interesse, som de er forløbere for de skjalde, af hvem vi har noget tilbage. Blandt disse er da

Brage hinn gamle Boddason den første. Denne mands virkelige tilværelse, om hvilke flere har tvivlet, har jeg søgt at bevise andetsteds[1]). Hans levetid er sikret ved, at han siges at have været samtidig med Ragnar »lodbrog«, der forærede ham et skjold, hvorom Brage digtede. Han nævnes fremdeles i Skáldatal som en af Eysteinn beles og Björn på Haugs skjalde. Den første af disse er så godt som ubekendt, medens man, vistnok med rette, har antaget, at Björn er identisk med den kong Bern, der var konge over Birca (Björkøen i Mælaren), dengang da Nordens apostel Ansgar (i året 830), kom derhen. Et ikke ringere bevis for Brages historiske tilværelse er, at vigtige landnamsmændsslægter regnede ham blandt deres forfædre. Således er han en oldefader (vel at mærke gennem to kvindelige led) til Hrosskell på Gilsbakke (Brage—Ástríðr—Lopthœna—Hrosskell) og til den bekendte Arinbjörn hersir († 970, Brage—Ástríðr—Arnþrúðr—Arinbjörn). Det var Arinbjörn, der sagde de bekendte ord til Egill (934), da han rådede ham til at digte om Erik blodøkse: »Således gjorde min frænde Brage, da han havde pådraget sig svenskekongen Björns vrede. Han digtede om ham en drape på 20 vers og fik derfor sit hoved«[2]).

Ikke mindst vigtigt er det, at Brage sættes i en nær forbindelse med kong Hjörr Hálfsson, hvis sön jo var landnamsmanden Geirmundr heljarskinn. Herom har vi en interessant fortælling i forskellige redaktioner. Kong Hjörs hustru[3]) fødte 2 sönner, medens kongen var rejst til et kongestævne (eller var på krigstog); dronningen ombyttede dem, der bægge var mørke af udseende og stygge, med en til samme tid født trælkvindesön, der var lys og smuk. Næste gang, da kongen var på vikingetog (da drengene var 3 år gamle, Hálfss.), indbød dronningen Brage for at 'se på' ɔ: bedömme drengene. Det hedder så, at Brage af et lille optrin mellem alle 3 drenge straks kunde indse, hvorledes det

1) Arkiv f. n. f. VI.
2) Egilss. 220.
3) Hagný i Hálfss., Ljúfvina i Ldn.; Sturl. anfører intet navn; dens forfatter har kendt bægge de andre fatninger af sagnet og derfor klogelig undladt at nævne noget bestemt navn.

hang sammen, og han ytrede sin uforbeholdne mening derom i et vers.

Det er således klart, at Brage enstemmig sættes til det 9. årh.s første halvdel, og de kilder, der omtaler ham, er af en sådan beskaffenhed, og den måde, han omtales på, af en sådan art, at der skal en overordenlig grad af tvivlesyge til at betragte Brage som en mytisk person. Således mener også mænd som *S. Bugge*[1]), *G. Storm*[2]), *G. Vigfússon*[3]), *H. Gering*[4]), *E. Mogk*[5]), at Brage i virkeligheden er en historisk person.

Brage, hvis fader ifølge Skáldatal hed Bodde, var gift med Lopthœna, en datter af skjalden Erpr lútande. Da han sættes i nöje forbindelse med kong Hjörr på Hörðaland og da hans datterdatter blev gift med en herse i Firðafylki, er det rimeligt, at han har bot i det sydvestlige Norge. Alt peger på, at han har været meget anset; høvding i egenlig forstand har han næppe været, men vel en af disse fornemme storbønder, hvis dygtighed i det praktiske og økonomiske liv var fremragende. Brages begavelse som skjald har været almindelig anerkendt. Ja, efter den rolle, han spiller i kong Hjörs hal, fremtræder han som et slags vismand af den gamle skole (et slags *þulr)*. Vi har ret til i ham — og af de os bekendte, navngivne skjalde i ham alene — at se en overgang fra þulr'en til skjalden. Det tilnavn, som han i almindelighed fører, d e n g a m l e, har han rimeligvis ikke fået förend ved år 1200, da man har fundet det nødvendigt at skælne mellem ham og den yngre, i det 12. årh. levede Brage Hallsson[6]). Om Brages liv vides ellers intet, undtagen at han har været i Sverrig hos Björn på Haugr (på en handelsrejse til Björkøen?). Han har næppe overlevet det 9. årh.s midte, og sikkert ikke oplevet kong Haralds landserobring[7]).

Hvad vi af digte har tilbage under Brages navn er temmelig ubetydelige lævninger, men dog tilstrækkelige til, at vi kan danne os en mening om hans skjaldebegavelse og hans digte i formel henseende (jfr. ovf. s. 393, 404).

---

[1]) Zts. f. deut. Phil. VII, 391; jfr. dog Studier 271—2.

[2]) (Norsk) Historisk tidsskr. 1875, 71—3.

[3]) Corp. poet. bor. II, 2 flg.

[4]) Kvæþabrot Braga ens gamla (1886) 5—6.

[5]) Paul-Braune: Beiträge osv. XII, 383, Litt. gesch. 665 f.

[6]) Jfr. hermed, at Are frode bliver kaldt „den gamle“ i modsætning til sönnesönnen Are sterki († 1188).

[7]) Jfr. *G. Vigfússon* i Safn til sögu Íslands I, 217.

Som ovf. bemærket skal Brage have besunget flere fyrster: Eysteinn bele, Björn på Haugr og Ragnar »lodbrog«. Af hans digt om Eysteinn er vistnok intet tilbage. En hentydning til hans digt om Björn, som direkte omtales i Egilssaga og her siges at have bestået af 20 vers, har man, vistnok med rette, ment[1]) at kunne påvise i et halvvers, hvis tekst dog ikke helt er fri for tvivl. Digteren synes her at sige — og meningen er vistnok fuldstændig sikker —: »Jeg modtog af fyrsten havets ild (en guldring) for fjældkongens drik (= poesien, digtet); den forærede han mig tilligemed hjælmens [dette ord beror på en rettelse af *G. Pálsson]* fyld (= hovedet)«. Hvis dette er rigtigt, kan halvverset ikke være af Brages digt om Björn, men af en lausavísa, digtet efter at han havde modtaget livet af Björn; jfr. Egils lausavísa, fremsagt efter at han havde modtaget sit liv af Erik blodøkse.

Ellers har man henført alle eller omtrent alle de vers, der haves — de findes udelukkende i Snorra-Edda —, til ét digt, den såkaldte

Ragnarsdrápa. Navnet er sikkert nok, det forekommer ligefrem hos Snorre[2]); navnet er dog, som ovenfor bemærket, ikke ganske rigtigt, da digtet ikke synes at have handlet om Ragnar selv, men om de billedlige fremstillinger, der fandtes på det skjold, Ragnar havde ladet overrække ham. Hertil passer så godt som alle de rester af Brages vers, som Snorre har anført, og når vi véd, at Snorre plejede at holde sig til et af skjaldenes hovedkvad, er det allerede af den grund rimeligt, at de fleste af versene tilhører dette digt.

Sikkert hører da for det første dertil to gange 4½ vers,[3]), der handler om kampen mellem Jörmunrekkr og brødrene Sörle og Hamðir og om den vældige Hjadningekamp; bægge partier er lige lange og slutter med et halvvers, hvis to sidste linjer er fuldstændig identiske og viser sig altså at være omkvædet i et og samme digt. Dette omkvæd er tillige oplysende for digtets tilblivelse og

---

1) *K. Gíslason*: Udvalg s. XXV, jfr. *G. Þorláksson*: Udsigt osv. s. 12.

2) „Eptir þessi sögu orti Bragi skáld í Ragnars drápu loðbrókar" Sn.-E. I, 436, jfr. „Bragi hinn gamli orti um fall Sörla ok Hamðis í drápu þeiri, er hann orti um Ragnar loðbrók" Sn.-E. I, 370 (II, 576), samt endvidere: „Ebasis er afganga efnissins, þá er skáldit reikar afvegis, sem Bragi skáld gerði, þá er hann setti í þá drápu, er hann orti um Ragnar konung, þær vísur, er segja um fall Sörla ok Hamðis . . . ok er sjá vísa ein af þeim" Sn.-E. II, 206—8. Den 3. og 4. grt. afh. 128—9.

3) Alle Brages vers er samlede i Skj. digtn. B I, 1—5.

indhold (»Ragnar gav mig søkongens vognmåne [= skjold] og mange derpå afbildede sagn«). Til digtet kan endvidere med fuld sikkerhed henføres et halvvers, hvori skjalden tiltaler en mand ved navn Hrafnketill, der har overbragt skjoldet og opfordres til at høre på kvadet, samt et halvvers, hvori »Sigurds sön« omtales.[1])

Af andre (halv)vers, som Snorre anfører under Brages navn, handler de fleste (6 eller 7) om Tors kamp med midgårdsormen. Flere (f. ex. *Jón Sigurðsson* og *Th. Wisén)* har heri villet se levningerne af et andet og forskelligt kvad om Tor (et brudstykke af en Þórsdrápa), medens andre *(G. Brynjúlfsson, G. Vigfússon)* har antaget, at også disse vers hørte til Ragnarsdrápa, idet de går ud fra, at skjoldet har været inddelt i felter (hvad jo de to nævnte stykker af Gjukungesagnet og Hjadningesagnet forudsætter), hvert med sin egen billedlige fremstilling. Da der intet kan indvendes herimod og da Brage selv bestemt omtaler »mange sagn« *(fjölð sagna),* som han s e r *(þat erum sýnt)* på skjoldet, må jeg bestemt slutte mig til den sidste mening. Til slutning haves endnu et helt vers om Gefjun og hendes 4 jættesönner, der trak Sælland fra Sverrig ud i havet. Også dette vers har vistnok hørt til samme digt. På denne måde vilde vi få 4 forskellige afdelinger af digtet (dets stefjabalkar), svarende til 4 afgrænsede felter på skjoldet, et antal, som må siges at være meget naturligt. *Jón Sigurðssons* mening[2]), når han om Torsversene ytrer, at de »non solum numeri sed et metricæ constructionis causa« ikke lader sig henføre til Ragnarsdrápa, er ikke rigtig; den må bero på en misforståelse, ti med hensyn til versemål og bygning er der ingen som helst forskel at spore; de har de samme metriske ejendommeligheder og mangler, som versene om Jörmunrekkr osv. og Hjadningerne.

Alle de nævnte vers kan og vistnok bör henføres til Ragnarsdrápa. Indholdet er allerede i det foregående kortelig blevet antydet. Vi skal nu se lidt nærmere derpå.

Efter at have opfordret Hrafnketill til — på Ragnars vegne — at høre på digtet, synes skjalden at tale om den lön (gengæld), han agter at give derfor[3]). Den 1. stefjabalkr handler om

---

[1]) Det er altså givet, at skjoldgiveren er en Ragnarr Sigurðarson, der i kilderne identificeres med R. lodbrog, hvad enten dette er rigtigt eller ej.

[2]) Sn.-E. III, 311.

[3]) Ordet *Nema* bör vistnok opfattes i betydningen „medmindre", så at halvverset altså er den sidste halvdel.

brødrene Sörles og Hamðis angreb på kong Jörmunrekkr, hvorledes de »ravnsorte brødre« hævnede deres sorg (ɔ: søsteren Svanhilds drab) ved at hugge hænder og fødder af »kampalven«, så at denne faldt på hovedet i blodpølen på gulvet, hvorledes brødrene derpå blev omringede og stenede ihjæl — »det mandefald ser jeg på randens fagre bund (skjoldet); Ragnar gav mig« osv. Det er interessant at sammenligne dette indhold med beretningen om brødrenes fald i eddadigtet Hamðismál (se ovf. s. 320). Derimod grunder fortællingen hos Snorre sig hovedsagelig på Ragnarsdrápa.

Den anden stefjabalkr handler om Hjadningekampen. Hildr bringer sin fader en kostbar halsring, da hun var, eller lod som hun var bange for hans liv; hun tilbød ham den ikke, for at han skulde vise fejhed, men falsk i sit sind var hun, ti i virkeligheden æggede hun kun fyrsterne til kamp med hinanden. Bægge hære styrer frem til kamp på øen (Háey i vestnordisk tradition) — »Den kamp kan man se på Svölnes sals penning (skjoldet). Ragnar gav mig« osv. Hele denne Hjadningekamp, som også kendes fra andre kilder, fortæller Snorre udførlig[1]). Også hos *Saxo* findes fortællingen herom[2]) og i det tyske digt Kúdrún spiller denne kamp, som bekendt, en hovedrolle[3]).

Af en 3. del om Gefjunsagnet er der kun ét vers tilbage; det dvæler ved den handling, at Gefjuns 4 sönner i okseskikkelser trak et stort stykke land bort fra Sverrig ud i havet, ɔ: det nuværende Sælland. Denne myte fortælles i al korthed i det 1. (uægte) kap. af Gylfaginning. Gefjun, der her kaldes en *farandi kona* (omflakkende, omrejsende kvinde) og af asabyrd, kom til den svenske konge Gylfe, som til lön for hendes underholdning (sejd?, spådomskunst?) gav hende så meget plöjeland, som 4 okser kunde plöje i løbet af en dag og en nat. Hun spændte da sine 4 med en jætte avlede sönner for ploven, men denne gik så kraftigt og så dybt, at landet løsnedes helt op og okserne trak det ud i havet mod vest og stansede i et sund; der anbragte Gefjun landet og kaldte det Selund. Dette kap., der rimeligvis går tilbage til Ragnarsdrápa (det anfører jo verset), stammer ikke fra Snorre, der i Heimskringla giver en anden fremstilling[4]).

---

1) Sn.-E. I, 432—6.
2) *Saxo*, V. bog, s. 238 ff.
3) Se herom *Symons* træffende fremstilling i Grundr. II, 106 ff.
4) Hkr. I, 14—15.

Den sidste afdelings indhold, Tors kamp med midgårdsormen, var et af skjaldene særdeles yndet æmne. Utrættelige var de i at beskrive det forfærdelige møde mellem den vældige orm og den stærke gud. (Foruden Brage også Ölvir hnúfa, Eysteinn Valdason, Gamle, Úlfr Uggason i Húsdrápa). Tor »ses«, siger Brage, at have villet prøve kræfter med midgårdsormen [her mangler et vers om roningen]; da han mærkede, at slangen bed på, tog han hurtig hammeren i sin höjre hånd og trak af al kraft; fiskesnøren var ikke slap, da slangen stirrede nede fra bistert på Tor, men den modløse jætte overskar snøren, og dermed var kampen ude. Endnu et halvvers omtaler Tor som den, der kastede Tjasses öjne op på himlen.

Billederne på skjoldet var således dels hæntede fra mytologien, dels fra den nordiske sagnhistorie, dels fra den tyske (gotiske). Kun skade, at digtet er så mangelfuldt opbevaret[1]).

Foruden disse levninger af Ragnarsdrápa er der opbevarede 3 halvvers og en fjærdedel, hvorom intet lader sig bestemt sige. I et af dem tiltales Tor direkte og sættes i forbindelse med jætten Þrívaldes drab; muligvis er dette vers en lausavísa. Et par linjer, hvori »Odins(?) hest« synes at omtales, hører muligvis til Ragnarsdrápa. Det 3. er rimeligvis en lausav. om den lön, digteren fik af Björn (se ovf. s. 416). I det sidste vers omtaler digteren en »tredje ven«, som var »bedst mod ham selv, men argest mod stenkongens (jættens) stemme (ɔ: guldet)«. Dette halvvers kunde høre til Ragnarsdrápa.

Til slutning haves et par vers, der udtrykkelig siges at være løse vers. Det første i fornyrðislag er det, som Brage skal have digtet i kong Hjörs hal om hans sönner, de to berömte *heljarskinn*, Hámundr og Geirmundr. Der er intet som helst, der taler imod, at verset kan være ægte, og det er meget let at forstå, at det er kommet til Island og dér opbevaret i familjen; den ene af dem, hvorom det handler, er jo en landnamsmand. Det andet vers i

---

[1]) Digtet har fra først af næppe handlet om Ragnar personlig og det er vistnok en sen tids misforståelse at antage, at det har handlet om ham, samt at digteren har gjort en digression (ebasis, se ovf. s. 417, anm.), hvori han skulde have omtalt Ragnars hustrus forfædre, Sigurðr og Brynhildr. Der eksisterer ikke den svageste antydning af, endsige bevis for, at Brage har vidst noget som helst om en slægtskabsforbindelse mellem Ragnar og Sörle og Hamðir; de var jo ikke i mindste måde beslægtede med Sigurðr eller Brynhildr.

ufuldkomment tøglag skal Brage have digtet, »da han sent om aftenen kørte gennem en skov; da tiltalte en troldkvinde ham og spurgte hvem det var, der kørte«. Brage svarede med dette vers, der ifølge sit indhold er en g å d e: »skjaldene kalder mig 'Odins gave-modtager'«, osv. (6 omskrivninger for en 'skjald'); men Brage giver selv løsningen, idet han tilsidst siger: »hvad er det andet end 'skjald'?« Der kan intet af betydning anføres imod, at verset kan være ægte; kun er det, som siges at have foranlediget verset, naturligvis et sagn[1]).

Når vi nu på grundlag af disse brudstykker skal bedömme Brage som digter, er der ingen grund til at tvivle om, at kunsten som sådan i ham har besiddet en dygtig udøver, at han med andre ord har været i besiddelse af alle de kundskaber, som der hørte til både med hensyn til det rent tekniske, den metriske form, således som denne dengang var (se ovf. s. 393 f), og med hensyn til omskrivningernes egenlige væsen og rette dannelse, hvad der jo i grunden ikke er mærkværdigt. Denne hans kunstfærdighed tyder på et så fremskredet trin i udviklingen, at der ingen tvivl kan være om, at Brage har haft mange forgængere; at kalde ham for skjaldepoesiens 'fader', som flere i senere tider har gjort, er uberettiget og misvisende. Hans omskrivninger er ikke meget indviklede eller dunkle, hvor teksten er nogenlunde uforvansket.[2]) Valget af ord, f. ex. tillægsord, er heldigt, men simpelt og bramfrit. Ordstillingen er i det hele temmelig ligefrem og lidet knudret, hvilket tildels har sin grund i Brages simple versform. Der er således noget enkelt og lidet sammensat eller indviklet-dunkelt ved Brages vers i det hele; der er noget primitivt-ædelt over dem. Til simpelheden i form svarer en jævn fremstilling af det givne stof; det som var fremstillet på skjoldet meddeles i ligefremme og rolige ord; man mærker ikke meget til, at digteren har følt sig greben af de billeder, han så, eller af det, som de synliggjorde. Man sammenligne f. ex. hans vers om Tor og midgårdsormen (»den hæslige, hårdsindede jordtvinge s t i r r e d e [der står blot det simple »stirrede«, men hvor talende er udtrykket dog ikke] nedefra på

---

[1]) Med hensyn til Brages vers se Corp. poet. bor. II, 1 ff., og særlig *H. Gering*: Kvæþabrot Braga ens gamla 1886; jfr. Sn.-E. III, 307—14. — I cod. reg. -Worm. (Sn.-E. I, 258) tillægges endnu et vers Brage, medens det i cod. Ups. (Sn.-E. II, 309) tillægges Ulfr Uggason, hvilket sikkert er rigtigt; jfr. Sn.-E. III, 312.

[2]) Jfr. min ovf. anf. afhdl.

Hrungnis hoved-sprænger«) med Ulfs vers om det samme (se ovf. s. 379); eller man lægge mærke til den fuldstændig lidenskabsløse fremstilling af kampen mellem Jörmunrekkr og Gjukungerne, mellem Högne og Heðinn. Allevegne hersker der den dybeste objektivitet, digterens »jeg« kommer aldrig til syne med egne meninger og domme, undtagen i sådanne tillægsord, som f. ex. i det anførte vers om midgårdsormen, tillægsord, som dog må siges at være objektive, det vil sige: indeholde — ikke Brages særlige, men — en almindelig mytisk-sagnhistorisk opfattelse. I al deres simpelhed kan versene sammenstilles med et digt som »Loddfáfnis«-sangen, der sandsynligvis er det ældste blandt eddakvadene. Brages vers er ikke alene betydningsfulde for os i rent sproglig og litteraturhistorisk henseende; de besidder en alderens ærværdighed i forbindelse med en ophöjet ro og ligefrem simpelhed, hvorved de bliver særdeles tiltalende og får noget solidt ved sig. Digteren viser sig som den þulr-agtige erfarne vismand, der med uforstyrrelig ro meddeler simpelt og uden omsvøb endel af sin rige viden.

Harald hårfagre og hans skjalde.

At Harald hårfagre selv var skjald, derom haves bestemte efterretninger, som det i og for sig ikke er grund til at mistænkeliggöre; de bestyrkes ved, at han i höj grad yndede skjalde og således viste sig i besiddelse af stor sans for deres kunst, samt ved, at den norske kongeslægt i det hele talte mange skjalde (Olaf'erne, Magnus gode, Harald hårdråde). Lige så grundlæggende som kong Haralds virksomhed var på de fleste andre områder, var den det vistnok også med hensyn til skjaldenes sociale stilling i det hele (se ovf. s. 26 og 335). Af kong Haralds digte kender vi desværre meget lidt. Om Finnepigen, Snæfriðr, som han lidenskabelig elskede (se den höjst romantiske fortælling herom i hans saga[1])) siges han at have digtet et kvad: *Snæfriðardrápa,* hvoraf 1 vers anføres[2]). Digtet er forfattet i det såkaldte halfhnept[3]). »Stadig bærer jeg kvide i hjærtet — derfor byder jeg mændene mit digt«, siger den elskovssyge konge i sit vemod; det lader til, at han har villet lindre sin smærte ved at give den udtryk i ord, ligesom Egill, da

[1]) Hkr. I, 133—35, þáttr Hauks hábrókar Flat. I, 582. Fms. X, 206—8.
[2]) Skj. digtn. B I, 5.
[3]) Jfr. Háttatal v. 77.

han digtede Sonatorrek. Versets melankolske indhold minder om kong Magnus den godes vers. Mod versets ægthed kan det indvendes, at versemålets ælde kunde være tvivlsom. Af kong Harald haves endvidere en halv lausavísa i drotkvædet (frit)[1]), hvori han ved en given lejlighed synes at klage over gæsternes mængde og deres hang til drik (jfr. hvad der fortælles om Þjóðólfr). Imod versets ægthed lader der sig intet indvende; det bærer improvisationens lette tone og er gammeldags ufuldkomment i formen.

Den ældste af Haralds skjalde var

Auðun illskælda. Om hans slægt eller hjemstavn vides intet, undtagen hvad man af et sted i den ikke helt historiske saga om Haralds skjalde kan slutte. Det hedder dér[2]), at da han tilligemed to andre skjalde havde pådraget sig kongens vrede i anledning af en erotisk anfægtelse, som nedenfor vil nærmere omtales, skulde skjaldene til straf foretage en farlig rejse med et endnu farligere hverv til den svenske konge. Til sin ledsager valgte Auðun sin frænde, lendermanden Þorfinnr i Naumdœlafylki. At Auðun selv har været fra samme egn er dog ikke sikkert. Förend han blev kong Haralds skjald, havde han været hos hans fader, Halfdan svarte[3]), og han siges at have været den ældste af skjaldene. Han kan således næppe være født efter 825, og han har næppe overlevet det 9. årh. Ifølge kilderne synes han stadig at have opholdt sig ved kongernes hird; han sad inderst i höjsædespladsen overfor kongen.

Foruden den uvilje, som Auðun med de andre skjalde pådrog sig ved den nævnte tildragelse, antydes der, at han tidligere har været i unåde hos kongen; det hedder i den nævnte saga[4]), at »den gang havde han forligt sig med kongen; han havde nemlig taget stefet af den drapa, som hans frænde, Ulfr Sebbason, havde digtet om kong Harald (og altså benyttet i sit digt om kongen?). Heraf fik Auðun sit tilnavn [*illskelda -skœlda,* 'den slette skjald'[5])] og drapen kaldtes *Stolinstefja,* således som det hedder i den [nu tabte] saga om Ulf og Kvig jarl«.

Af Auðuns digte om Halfdan svarte og af det omtalte digt Stolinstefja om Harald hårfagre er der intet tilbage.

---

1) Skj. digtn. B I, 6.
2) Fms. III. 69—70, jfr. 71, Hauksb. 447 f.
3) Egilss. 21.
4) Fms. III, 65.
5) *K. Gíslason*: Forandr. af Quantitet s. 257—8. Krit. stud. 61.

I Skáldasaga hedder det i almindelighed[1]), at skjaldene blev »tagne i fred« af den svenske konge — »da viste de deres store idræt og deres veltalenhed. De begyndte nemlig at digte til kongens og mange andre mægtige mænds pris«. Den historiske sandhed heraf turde dog være tvivlsom. Af de her antydede digte er der intet tilbage.

Af Auðun haves nu et halvt og et helt vers[2]). Indholdet af det første vers har *Svb. Egilsson* vistnok rigtig forstået som en fortrydelig klage over, at »man« ikke har fortiet Auðuns »lån« af sin frændes stef, men fortalt det til kongen[3]). Det andet vers siges[4]) at være blevet til under følgende omstændigheder. Engang da kong Harald med sine skjalde gæstede en rig og smuk enke på Nordmøre, skænkede enken Auðun et horn; han, der var bleven beruset, tog hendes hånd med det samme og udbrød: »du er en smuk kvinde, jeg vil give dig denne guldring for at være hos dig i nat«. Hun tog imod ringen og sagde, at han skulde komme til hendes skemme, når en tredjedel af natten var gået. På samme måde gik det med Þorbjörn hornklofe og Ölvir hnúfa; kun skulde de komme til lidt forskellige tider. Men da skjaldene kom til skemmen, blev de indelukkede hver indenfor sit gærde. Dér stod de og frøs i den kolde nat. Dagen efter fik kongen det hele at vide og blev meget opbragt på skjaldene og pålagde dem som straf den ovenomtalte sendefærd.

Om natten havde alle digtere forfattet et vers, hvori de beklager sig over deres stilling og over kvinderænker. Disse vers anføres, men de er så forvanskede, at bedømmelsen af dem bliver usikker.

Þ o r b j ö r n h o r n k l o f e. Om denne, vistnok betydeligste af kong Haralds skjalde, vides ikke ret meget. I kilderne kaldes han for *Þorbjörn hornklofe* eller — og hyppigst — blot *Hornklofe;* dette tilnavns tydning er usikker[5]). Man har været tilböjelig til at

---

1) Fms. III, 80.
2) Skj. digtn. B I, 6.
3) Sn.-E. III, 137; jfr. *B. M. Olsen*: Den 3. og 4. grt. afh. 166—7.
4) Fms. III, 65—8, Hauksb. 445 ff.
5) Man har villet sætte ordet, som forekommer i betydningen r a v n, i forbindelse med, at den ene talende i Þorbjörns mest berömte digt er en ravn. Sn.-E. III, 408.

mene, at Þorbjörn stammede fra de vestlige øer eller lande[1]), fordi han i sit digt omtaler *austkylfur* og *austmenn;* for *G. Vigfússon* er dette selvfølgelig et bevis for, at Þorbjörn har været en »vestmand« af fødsel[2]). Men dette er en meget forhastet slutning. Man kunde for det første med lige så stor, ja med större ret antage det modsatte, da han etsteds omtaler »veströne« spyd. Sagen er imidlertid simpelt hen den, at digterens *austkylfur* er en ironisk betegnelse for Norges sydøstlige (Jæderens, Vikens) beboere, som altså enhver Nordmand fra de andre dele af Norge kunde anvende, og at, når Harald kaldes »Østmændenes konge«, er det et udtryk, som åbenbart er valgt med flid, idet skjalden derved stiller ham i en bestemt modsætning til de fra vesten komne og mod ham i Hafsfjorden kæmpende fjender[3]). At skjalden kunde bruge denne betegnelse, skönt han ikke stammede fra Orknøerne, er selvindlysende. Imod denne antagelse af Þorbjörns vestlige herkomst står den direkte oplysning, vi får i Skáldasaga[4]), hvor han siges at have haft en mægtig frænde på Oplandene, Hrólfr nefja (Hilds fader og Göngu-Hrólfrs bedstefader). Han kaldes fremdeles[5]) »en gammel ven af konger, som lige fra sin barndom havde opholdt sig ved hirder«. Var han en »vestmand«, vilde denne oplysning være en usandhed[6]), men hvorfor mistænkeliggöre en udmærket kilde, når man kun har en — i og for sig lidet sandsynlig — hypotese at stille imod den? I kong Haralds hal sad Þorbjörn i höjsædet ved siden af Auðun[7]), hvilket viser den anseelse, han nød. Han har rimeligvis været noget yngre end Auðun. Þorbjörns digte er følgende:[8])

1. **Glymdrápa.** Navnet[9]) betyder sikkert '(krigs)larmens drape' og har sin grund i, at digtet særlig har handlet om kong

---

1) „Non desunt exempla, quæ virum ex regionibus occidentalibus oriundum demonstrent, quum v. c. sæpius Norvegos appellet Austmenn, i. e. homines orientales, quemadmodum apud Orcadenses et Islandos". *J. Sigurðsson* i Sn.-E. III, 407.

2) Corp. poet. bor. I, 254.

3) Jfr. *G. Storm* i (Norsk) Historisk tidsskrift 1880, s. 328.

4) Fms. III, 71; Hauksb. 449; Sn.-E. III, 407, not. 7.

5) Fsk. 6.

6) Man kunde også sige som så, at havde han været fra vesten, havde han snarest været en modstander af kong Harald.

7) Egilss. 21.

8) Skj. digtn. B I, 20—26.

9) Det findes i Hkr. I, 108. II, 198, Fms. IV, 212. ÓH (53) 91.

Haralds mange hårde kampe, för erobringen af Norge var fuldbragt. Heraf haves endel vers, hvis indhold er følgende: kong Haralds kamp med Orkedalsmændene i Uppdalsskoven (jfr. Hkr. I, 103. 108—9); to vers, som bægge fremhæver, at den kamp skete förend kongen som 'barnung' stødte sine skibe fra land', hvilket derpå fortælles; det var kongens første store søtog, da han begav sig til Solskel; kampen dér fortælles; dernæst handles om den anden kamp ved Solskel året efter, om kongens krigstog til Götland, om hans vesterhavstog og specielt landgangen på Man. Det sidste halvvers: »Aldrig vil nogen, konge, mere berömt for sin gavmildhed, fødes under solens höjtragende gamle stol (himlen), end du, Harald« hører sikkert til digtets slutning.

I Snorres tid har der sikkert eksisteret mere af digtet end disse forholdsvis få brudstykker. Således anfører Snorre i sin Olaf den helliges saga[1]) Glymdrápa som kilden for beretningen om kongens kampe i Skotland, hvor der må sigtes til andre og flere vers end dem, der nu haves. Meget af, hvad der i sagaen om Harald hårfagre berettes om hans første kampe og bedrifter hos Snorre og hvorfor der ikke anføres noget vers, beror rimeligvis på Glymdrápa, således f. ex. hvad der fortælles i sagaens kap. 7 (om kampene i Trondhjem, foruden, at der sikkert har været flere vers, der handlede om den anden kamp ved Solskel). Iøvrigt er det nu ikke muligt nærmere at bestemme digtets oprindelige indhold og omfang.

Det er heller ikke let at bestemme, når digtet er forfattet. Det sidste vers, der handler om en begivenhed, er det, der handler om vesterhavstoget. Det gælder altså at bestemme, når dette er foretaget. I kilderne (Hkr. osv.) fortælles det efter Hafsfjordslaget. *P. A. Munch* har imidlertid antaget[2]), at toget er foretaget för o. 870, medens *G. Storm* sætter det til 875[3]). Efter det afgörende slag i Hafsfjord (872) blev Norge, hedder det, ofte foruroliget af norske vikinger, som havde et tilflugtssted på de vestlige øer. Disse vikinger er åbenbart resterne af kong Haralds tidligere modstandere. For nu at knuse disse og göre en ende på deres uvæsen har han foretaget sig et krigstog til vesten. Kilderne omtaler, som bekendt, også et tog til Orknøerne for at tugte Torf-Einarr

---

1) Hkr. II, 198, ÓH (53) 91, Fms. IV, 212, jfr. Fms. I, 193.
2) Norske Folks Hist. I, 1 s. 509.
3) (Norsk) Hist. Tidsskr. (1880) s. 326.

jarl; i Olaf den helliges saga[1]) göres dette tog til det samme, som det, på hvilket han kom til Skotland, Man osv. Dette har fuldstændig rimelighedens præg over sig, og forholder det sig således, er toget næppe foretaget för opimod 890[2]).

Hermed stemmer på det bedste digtets forhold til digterens andet hovedkvad; i et langt stykke af dette behandles Hafsfjordslaget, medens man ikke finder spor af, at Glymdrápa har indeholdt et ord derom — og at digtet fra først af ikke har gjort det, bliver sandsynligt deraf, at skjaldene i det hele taget ikke plejede at besynge det samme to gange. Da nu Haralds vesterhavstog sikkert er foretaget efter 872, bliver der kun den antagelse tilbage, at Glymdrápa er yngre end det andet digt; da nu dette på grund af sit indhold må være digtet forholdsvis kort efter Hafsfjordslaget, er Glymdrápa sikkert ikke ældre end fra 880; man fejler vistnok næppe ved at sætte det til o. 890, især hvis man tör tillægge digtets udviklede teknik nogen betydning.

Digtets betydning har særlig været historisk, men da kun så lidt er tilbage deraf, er den for os temmelig indskrænket. Mere betyder digtet for os som et led i den gamle poesis udvikling, idet vi her for første gang finder et drotkvædet digt, som udelukkende handler om fyrsten selv; denne betydning træder især skarpt frem ved en sammenligning med f. ex. Þjóðólfs digte. I formel henseende er der her en stor forskel fra Brage at mærke. Den sidste rimstavelse står altid i næstsidste stavelse; der findes aldrig noget ubetonet ord foran hovedstaven (formen i de lige linjer aldrig B eller C); den drotkvædede form viser sig med andre ord fuldstændig normal, viser således en udvikling, som intet urimeligt har ved sig.

I sammenligning med Brages vers er Glymdrápa også i poetisk henseende et skridt foran hine. Der findes her en virkelig flugt og stemning i den energiske og knappe fremstilling, skönt Þorbjörns 2. kvad i så henseende står höjt over Glymdrápa. Der er kraft i et vers som dette (v. 5): »Fyrsten voldte en spydbyge mod kæmperne, dengang da brynjens gæslinger [de letflyvende pile] svirrede i Sköguls dön [kampen] og de røde sår spyede blod, da mændene segnede døde om for kongen i forstavnen. Sværdet rungede rasende på skjoldene, og ægfarveren [kong Harald] vandt

---

[1]) I Fms. IV, 212.

[2]) *G. Vigfússon* har ansat toget til tiden 880—4; Safn til s. Isl. I, 493.

sejr«. Der er en smuk og betegnende sammenligning i et vers som dette (6): »Og fyrsten, vant til at bære skrækkehjælmen, lod med modigt sind den rappe linde[træs] hjort [skibet] binde til pælene ved flodbredden«. I det hele taget er ordene ypperlig valgte, tillægsordene særdeles malende, billederne træffende og korrekte. Men det synes, som om Þorbjörn i en særlig grad har yndet temmelig sammensatte (mangeleddede) omskrivninger. Snarest kommer dog dette af tidens endnu lidet udviklede lethed i at håndtere den vanskelige form, ligesom fremstillingen i det hele står på et mere primitivt standpunkt.

2. Þorbjörns andet hoveddigt har i kilderne intet navn. Da det handler om kong Harald og er i samtaleform, har nogle kaldt det *Haraldsmál,* et navn, der, som *Wisén* har bemærket, ikke er rigtigt. Han kalder det *Haraldskvæði,* hvorimod formelt intet er at indvende. Bedre og mere gammeldags lyder et navn som *Hrafnsmál*[1]), da det hovedsagelig er en ravn, som deri taler og giver svar på en valkyrjes spörsmål; således vil vi i det følgende kalde det.

Angående digtet, der for det meste er i málaháttr, har der i afskrivningens tidsrum hersket endel forvirring, idet nogle af versene i enkelte håndskrifter tillægges Þjóðólfr (ligesom omvendt enkelte vers af denne tillægges Þorbjörn); men dette har uden tvivl sin simple grund i, at personnavne i håndskrifterne som oftest antydes ved det første bogstav; et *Þ* kunde således af ikke-kyndige eller lidet tænkende afskrivere snart opfattes som det ene, snart som det andet af disse navne. Hos det 13. årh.s forfattere kan der jo også have været tilstede en mangel på ævne til at skælne mellem to samtidige skjalde. Hvorom alting er, kan der ikke være nogen tvivl om, at Þorbjörn er den, der har digtet Hrafnsmál, idet de bedste og ældste kilder, som Heimskringla, udtrykkelig og uden nogen forvirring tillægger ham det. Jfr. også det 1. vers, hvor digteren vil fortælle om »oddeidrætter«; dette vers tillægges Þorbjörn i Fsk., medens de vers, der netop handler om 'oddeidrætter' her, mærkeligt nok, tillægges Þjóðólfr. Udgivere og fortolkere har heller ikke været i nogen tvivl om den sag. Derimod har der været endel uenighed om, hvorvidt alle de pågældende brudstykker tilhørte ét eller flere kvad. De fleste (som *Wisén* og *G. Vigfússon*) mener, at det hele er af ét og samme digt, medens andre (som

---

1) *J. Sigurðsson* i Sn.-E. III, 410.

Sigurðsson) [1]) antager det modsatte. Jeg tager ikke i betænkning at slutte mig til de förste, idet det er höjst usandsynligt, at Þorbjörn skulde have digtet to kvad, bægge i málaháttr og bægge i den samme (samtale)form mellem de samme »personer«. Eksempel på sådant gives der ellers ikke i den hele skjaldepoesi. Afgörende er, at digteren i v. 1 siger, at han vil fortælle om kampe, men om sådanne fortælles der kun i det brudstykke, man har villet udskille fra det øvrige, der handler om kongens hofliv. Jeg kunde forstå en adskillelse af brudstykkerne med hensyn til deres tilblivelse i tid, men vel at mærke under den forudsætning, at det hele fra begyndelsen af alligevel skulde udgöre et hele; en antagelse, som dog savner ethvert holdepunkt.

Digtets indhold er i korthed følgende: Digteren opfordrer mændene til at høre, »medens jeg fortæller om den hovedrige Haralds »oddeidrætter« (kampe). Jeg vil fortælle om den samtale, som jeg hørte den blonde, hårlyse mø have med ravnen, som sad på klippepynten — 'Hvorfra er i kommen med blodigt næb og blodige klør?' 'Vi har fulgt Harald, den unge ædling, fra vi krøb ud af ægget —

Du kender vel den konge,
son på Kvinnar[2]) bor,
Nordmænds fyrste,
ham med de dybe skibe

med de røde spanter
og de røde skjolde,
de tjærede årer
og tælte med søspröjt.

han holdt som barn ikke af at sidde inde og varme sig ved ilden eller have dunfyldte vanter.«

Heraf er det klart, at digteren agtede at besynge nogle eller i det mindste én af kongens kampe; ellers vilde denne indledning være meningsløs. Og hvad var da rimeligere, end at skjalden holdt sig til den störste kamp, Harald havde haft, som tillige var den afgörende, Hafsfjordsslaget[3]). Derfor er det så sikkert som noget, at ingen fortsættelse her passede bedre, end netop en skildring af dette slag. Denne skildring, der gives i 6 vers, er en af de livligste og mest underholdende kampbeskrivelser, der haves. »Skibene var ladede med kæmper og hvide skjolde, med veströne spyd og vælske sværd. Bersærkerne brølte, kampen var i gang, ulvhednerne

[1]) Sn.-E. III, 409. 410. Således også *Fr. Sueti* i Ueber die auf Haraldr hárf. bez. Gedichtfrgm. 1884, s. 14—15.

[2]) Ang. dette kan henvises til *M. Olsen* i Maal og Minne 1913. — Ang. et par andre vers (2 og 19) til *O. v. Friesen* i Arkiv XVIII, 62 ff.

[3]) Se herom *G. Storm* i (Norsk) Hist. tidsskr. 1880, s. 313 ff.

hylede og rystede jærnene. De fristede Nordmændenes fyrste, som bor på Udsten, men han lærte dem at flygte. Der var en dundren på skjoldene, för Haklang faldt.« Lige så rask og malende som denne beskrivelse er, ligeså morsom og vittig-spottende er den, som digteren giver af de flygtende fjender (se ovfr. s. 372). Det er ikke rimeligt, at flere kampe end denne har været beskrevne, da der intet som helst spor findes deraf (jfr. hvad der foran er bemærket om Glymdrápas indhold). Digteren lader nu valkyrjen gå over til at spörge om Harald og hans forhold til kæmperne, samt om disse selv[1]). Först omtales kongens giftermål »med den stolte danske kvinde.« Dernæst spörges, hvor g a v m i l d kongen er mod sine i d r æ t s m æ n d, disse folk, som er så »raske til kamp, så hurtige til at fare afsted, til at böje årerne, sprænge årebåndene, og, når kongen befaler det, stryge henover bølgerne«. Af s k j a l d e n e gives en meget livlig og interessant beskrivelse (se ovfr. s. 344). Dernæst omtales ulvhednerne [de som er i ulveskind, et slags bersærker], og endelig s p i l l e m æ n d og gøglere: »Andad tæmmer sin øreløse hund og bringer kongen til at le; der er også andre, der skal bære brændende spåner igennem ilden.«

Således giver da dette digt os, foruden en overordenlig smuk kampskildring, et uden al tvivl korrekt billede af kongens hird og hans bedste mænd, samt et meget værdifuldt indblik i kongens hofliv og hans pragtudfoldelse efter at han var bleven enehersker over Norge. Digtet har en kulturhistorisk betydning af første rang, det er en historisk kilde af uvurderlig værd.

Digtet er ikke godt overleveret, idet det både er mangelfuldt og ofte, hvad teksten angår, forvansket. Ikke desto mindre kan ingen undlade at lægge mærke til de smukke, lette rytmer. Den metriske form har sikkert været på höjde med indholdets art og væsen.

Den 8-linjede strofe synes her at være en regel. Således består v. 1—11, [v. 12 er et halvvers], 13, [v. 14 består kun af 6 linjer; to er sikkert tabte; v. 15 er et halvvers], 16 og 17 af 8 linjer. V. 18—21 er for så vidt uregelmæssige, som v. 18 og 20 (bægge spörgerens vers) består af 5 linjer, hvor de 3 sidste linjer åbenbart er i ljóðaháttr; svarstroferne (v. 19 og 21) består af henholdsvis 11 (ɔ: 3 [ljóðah.-halvstrofe] + 8 [málah.] og 10 linjer (ɔ: 6 [ljóðah.] + 4

[1]) Herefter er det måske ikke mere ravnen, der svarer, men den der spörger. V. 13 kunde synes at tyde derpå.

[½ str. i málah.]); på en lignende måde synes det at forholde sig med v. 22—23 (v. 23 = 18 og 20); 23 = 4 [málah.] + 6 [ljóðah.]. Det er åbenbart, at digteren med velberåd hu har anvendt en metrisk afveksling i en del af sit digt (jfr. Hákonarmál).

Forskellige 'uregelmæssigheder', som linjer på 4 og navnlig på 6 stavelser, forekommer; dette bör udentvivl forklares således, at versemålet (vel ikke skabt af Þorbjörn selv) endnu står på et mindre systematisk standpunkt, i lighed med Brages drotkvædet. Nogle af disse uregelmæssigheder kan dog bero på forvanskning.

Hvad digtets tilblivelsestid angår, mente *J. Sigurðsson*[1]), at stykket om slaget er digtet lige efter dette, og det var nærmest denne opfattelse, der på ingen måde er den eneste mulige, der bragte ham til at antage to forskellige kvad, idet han mente, at de andre vers m å t t e være digtede længe efter. Men forudsætningen for denne antagelse er unødvendig. Skjalden kunde meget godt endogså 10—20 år efter slaget give en så levende skildring deraf, som kvadet indeholder. Skildringen af kongens hirdliv tyder på en så stærk udvikling og et så fremskredet standpunkt, som kun kan være nået flere fredelige år efter det afgörende slag. Dette bestyrkes ved, at kongens giftermål med den danske Ragnhild omtales; efter *Munch*[2]) skulde dette være bragt i stand o. 885; efter tidsregningen i Egilss., som dog for dette punkts vedkommende ikke eller næppe kan betegnes som sikker, o. år 890. I hvert fald indeholder dette intet, der taler imod, at Hrafnsmál er digtet en 10 år efter Hafsfjordslaget og at Glymdrápa er endnu yngre.

En lausavísa haves i Skáldasaga, et sidestykke til Auðuns 2. digtet i samme anledning og, ligesom det, forvansket.

Af Þorbjörn selv får man det billede, at han har været en ualmindelig munter mand, der befandt sig vel ved kongens hird, og en mand, der forstod at give sin munterhed et passende udtryk; en mand, som i virkeligheden var i besiddelse af en poetisk åndsflugt og åndelig kvikhed. Det indtryk, han gör på os, er overordenlig velgörende. I skjaldedigtningens udvikling betegner han uden tvivl et lige så vigtigt som interessant led.

Ö l v i r h n ú f a var en sön af en i sin tid berömt hövding, Kåre på Berdla (på Brimangr i Firðafylki), Berðlu-Kári. Han var en

---

1) Sn.-E. III, 409.
2) Norske folks hist. I, 1, 512.

meget rig mand, som sluttede sig til Harald. Kåre havde 3 börn, Eyvindr lambe, bedstefader til Eyvindr skáldaspiller, datteren Salbjörg, gift med Kveldulfr, Kåres tidligere vikingfælle, og så digteren Ölvir, hvis tilnavn er *hnúfa*[1]). Brødrene var sammen med deres slægtning, Þórólfr Kveldulfsson, i flere år på vikingetog[2]). For Ölvis vedkommende holdt denne vikingefærd op, da han engang ved et gæstebud hos Atle jarl på Gaular havde forelsket sig lidenskabelig i jarlens smukke datter, Solveig d. fagre. Da han kort efter friede til hende, fik han afslag, da jarlen fandt, at han ikke var hende jævnbyrdig. Dette tog Ölvir sig så nær, at han opgav sine vikingetog og søgte en trøst ved at digte »mange elskovskvad« om Solveig. Herover blev hendes brødre så fortörnede, at de vilde overfalde digteren i hans hjem, men han undslap, hvorpå han begav sig til kong Harald og sluttede sig til ham. Fra nu af opholdt han sig stadig hos denne »og blev hans skjald«. Dette må, efter tidsregningen i Egilss., være sket 869, hvorefter Ölvir vel er født o. 840. Han var med i Hafsfjordslaget og kæmpede i stavnen på kongens skib[4]), ligesom han havde sin hædersplads i höjsædet i hallen sammen med de andre skjalde[5]). I de store stridigheder, som Kveldulfr og Skallagrímr havde med kong Harald, optrådte Ölvir mæglende og søgte, men forgæves, at få fred og forsoning istand imellem dem. Da kongen tog Þórólfr Kveldulfsson af dage på Sandnes, var Ölvir og hans broder i hans følge. Efter denne begivenhed vilde brødrene forlade kongen; de havde ikke »sind« til at sidde side om side med deres kære frændes banemænd. Kongen gav Eyvindr Þórólfs gård og enken til ægte, men Ölvir befalede han at blive hos sig »på grund af hans idræt« (ɔ: hans skjaldekunst)[6]).

I Skáldasaga er Ölvir den 3. digter, som ved sit erotiske æventyr pådrog sig kongens vrede (jfr. ovf. s. 423 og 430)[7]).

Foruden det anførte vides intet om Ölvirs liv, ti om en strid, han ifg. slutningen af Gullþóriss. skal have haft med kammeraterne

---

1) Egilss. 3—4. Tilnavnets betydning er usikker. Mulig har han haft en beskadiget næse, jfr. ordet *núfa*'s betydning NgL. I, 85: „af en trælkvinde, som stjæler for 3. gang, skal næsen afskæres; da hedder hun stufa og nufa".
2) Egilss. 5.
3) Sst. 6. 11.
4) Egilss. 25.
5) Sst. 21.
6) Sst. 22, 44—5, 62 ff., 67—8, 73 ff.
7) Fms. III, 65—7, Hauksb. l. c.

Grímr og Gunnarr[1]), vides ellers intet. Rimeligvis har han opholdt sig hos kong Harald til sin dødsdag.

Ölvir synes at have været en for sin tid mindre krigersk natur, fredelig og forsonlig, men på det erotiske område, ligesom kongen selv, lidenskabelig hæftig. Det er sandsynligt, at det er hans fejlslagne kærlighedsforhåbninger, som har gjort hans sind blødere og mere indadvendt, end det för havde været. Han har på den anden side ikke været nogen vægelsindet karakter, men standhaftig og trofast mod sine venner og overhovedet i al sin færd.

Af hans digte er desværre meget lidet bevaret. Af de »mange kærlighedsdigte«, som han skal have digtet om Solveig, er der intet tilbage. Heller ikke af de — iøvrigt noget tvivlsomme — digte, han som de andre to skjalde (s. ovf. s. 423) skal have forfattet i den svenske konges hal. Af hans digt(e) om kong Harald selv er der endelig intet tilbage, medmindre to linjer om Tor og midgårdsormen er af et (skjold)kvad, som kongen har foranlediget. Desuden haves i Skáldasaga et — forvansket — vers om hans natlige æventyr[2]).

I Háttalykill Rögnvalds og Halls findes et versemål, kaldt *Núfoháttr;* det kunde mulig sættes i forbindelse med Ölvir.

Þ j ó ð ó l f r ó r H v i n i eller h i n n h v i n v e r s k i. Denne mand har udentvivl været af en gammel og fornem slægt, hvis hovedgård var ved fjorden Hvinir[3]) på Agðir. Om hans liv og levetid vides, at han har levet i den sidste halvdel af 9. og noget ind i 10. årh. Han kaldes i fortalen til Heimskringla »Harald hårfagres skjald«, og dette er sikkert rigtigt. Derimod vilde det næppe have været fuldt så rigtigt, om Snorre havde kaldt ham »h i r d skjald«. Þjóðólfr synes nemlig ikke til stadighed at have opholdt sig ved hirden, men for det meste at have levet på sin gård, hvor vi omkring 1000 træffer hans sönnesön af samme navn[4]). Dette synes at kunne sluttes af, at han ikke i Egilss. opregnes blandt de skjalde, som sad i höjsædet; fremdeles af, at han kaldes »en gammel ven af kongen«[5]), og endelig og ikke mindst deraf, at han udtrykkelig siges at have opfostret en af Snefridsönnerne, Guðrøðr ljóme.

1) Gullþóriss. (udg. af Kålund) s. 47.
2) Skj. digtn. B I, 6.
3) Jeg mener vokalen er kort tiltrods for udtalelserne i NG IX, 301.
4) Hkr. I, 425, Ldn. 327, Fms. X, 354. Her har *O. Storm* udtalt sig mindre rigtigt.
5) Fms. X, 178, Flat. I, 566. Det samme fortælles iøvrigt om Þorbjörn Fsk. 6.

Efter Snefrids død siges kongen at være bleven meget forbitret på hendes sönner og at have jaget dem alle fra sig. Da kom Guðrøðr til sin fosterfader og bad ham mægle mellem dem og kongen, »ti Þjóðólfr var kongens kære ven«. Þjóðólfr fik også et forlig bragt istand imellem dem og faderen, men opfordredes af denne til at beholde Guðrøðr hos sig »som för«. Senere druknede Guðrøðr ljome[1]).

I sine unge dage kan digteren alligevel, hvad han også antyder i en lausavísa, have deltaget i adskillige af kongens kampe, men når det i Skáldasaga hedder,[2]) at han, da de andre skjalde skulde rejse til Sverrig, »havde orlov til at sidde hjemme«, beror dette på en fejlagtig forudsætning og er næppe rigtig bedömt af *J. Sigurðsson*[3]).

Foruden det tilnavn, han almindelig fører, kaldes han også (af Snorri) *hinn fróði*,[4]) men dette tilnavn er først givet ham i senere tider (måske af Snorre selv), på grund af at hans digte, særlig Ynglingatal, benyttedes som en vigtig historisk kilde.

Ifølge Skáldatal skal Þjóðólfr have digtet om Hákon jarl Grjótgarðsson, kong Haralds fortrolige ven og svigerfader, og fader til den bekendte Sigurðr på Lade (d. 962), men det digt er helt tabt[5]). Þjóðólfs første hovedkvad er:

Ynglingatal; herom hedder det hos *Snorre:* »Þjóðólfr fra Hvinir var Harald hårfagres skjald. Han digtede om kong Rögnvaldr heiðumhæri det kvad, som kaldes Ynglingatal. Rögnvaldr var en sön af Óláfr geirstaðaálfr, en broder til Hálfdan svarte [Haralds fader]. I det digt nævnes 30 af hans forfædre og der fortælles om enhvers død og begravelsessted«[6]), hvortil en bearbejdelse (Fms.) tilföjer: »og rækken føres lige op til Ingunarfreyr, hvem hedenske mænd kaldte deres gud«,[7]) men dette er åbenbart en ændring eller forklaring af Snorres ord, som følger straks efter: »Fjölnir [om ham handler det første anførte vers] var en sön af Yngvi-

---

1) Hkr. I, 135—36.
2) Fms. III, 65, Hauksb. 445.
3) Sn.-E. III, 397.
4) Hkr. I, 4.
5) Når „Þjóðólfr ór Hvini" i Skáldatal siges at have digtet om „Strút-Haraldr jarl" (Kringla; „Sveinn jarl" i Ups.), må Þjóðólfs sönnesön af samme navn være ment, jfr. *J. Sigurðsson* i Sn.-E. III, 401, jfr. 268 not. 1.
6) Hkr. fortalen.
7) Fms. IV, 3.

freyr« osv. Hos Snorre hedder det fremdeles[1]: »Rögnvaldr hed en sön af kong Óláfr, der var konge på Vestfold efter sin fader. Han kaldtes *heiðumhæri*. Om ham digtede Þjóðólfr den hvinverske Ynglingatal. Her hedder det osv.«. Dette genfindes i Skáldatal[2]) og omtrent ordret i Óláfs þáttr geirstaðaálfs[3]), samt i Þáttr af Upplendingakonungum[4]). Alt dette er her anført for at vise, hvor enstemmig traditionen har været om dette digt, særlig har Snorres ord en meget stor betydning, da han synes at have haft digtet i dets hele udstrækning. Sandheden af denne tradition har ingen betvivlet med undtagelse af *G. Vigfússon*, der har fremsat en helt ny opfattelse[5]). Ifølge denne skal den fyrste, til hvis ære digtet er forfattet være *Harald hårfagre* selv og ingen anden; det slutter han af, at det sidste vers taler om en fyrste, der er *heiðum-hárr* (= lyshåret), som G. Vigfússon rigtig har skrevet ordet, men dette, mener han, er kun det samme som Haralds sædvanlige tilnavn *hárfagri*. Rögnvaldr med dette tilnavn skal være en helt opdigtet eller ved en misforståelse opstået person, »der snarest skulde forsvinde fra historien« osv. Herefter er så G. Vigfússon nødt til at ændre stærkt i verset om Rögnvaldr. Men denne opfattelse fortjæner ingen tiltro. For det første skal der en meget stærk tekstrettelse, og en endnu stærkere end G. V. selv har set, der vilde være metrisk umulig. Dernæst har det en ringe betydning, at denne Rögnvaldr er en lidet bekendt historisk person og mulig har spillet en ringe rolle ved Haralds landserobring. Man kan let tænke sig, at han har været en fredelig mand, der slet ikke har deltaget i krig eller politik, men rolig fundet sig i begivenhedernes gang. Som en hövding over Grenland, nordøst for Agðir, kan han udmærket let tænkes i forbindelse med digteren fra Hvinir, og det må ikke glemmes, at Rögnvaldr og Haraldr ifølge traditionen var fættere[6]). Følgende omstændighed taler også bestemt mod hypotesen. Haralds fader, Halfdan svarte, nævnes eller blot antydes ingensteds. Det må derfor bestemt fastholdes, at traditionen er rigtig, at digtet er forfattet om Rögnvaldr heiðumhárr, konge i Grenland.

---

[1]) Hkr. I, 85.
[2]) Sn.-E. III, 273.
[3]) Flat. II, 6, Fms. X, 210.
[4]) Hauksbók 457.
[5]) Corp. poet. bor., navnlig I, 526–27.
[6]) Heller ikke kan man sige, at *heiðumhárr* er ensbetydende med *hárfagri*.

S. Bugge har i sine Bidrag til den ældste skaldedigtnings historie (jfr. ovf.) villet hævde, at Yngl.tal er forfattet »ikke för c. 950 i Britannien.. til en norsk konge Ragnvald«, der altså umulig kan være en fætter af kong Harald hårfagre.[1]) Iøvrigt har Bugge fremført lignende grunde mod ægtheden som mod Brages digte. Jeg finder ingen grund til her at komme nærmere ind på sagen, men må henvise til min modafhandling samt til *G. Storms* træffende bemærkninger i Arkiv-afhandlingen (se nedenf.). Dette gælder også *E. Wadsteins* afhandling i Arkiv f. nord. fil. XI, som Bugge med fuld ret helt afviste, samt *G. Neckels* Beiträge osv. (s. 389 ff.), der i sin art ikke er mere antagelig end *Wadsteins*. Ifølge ham skulde Yngl.tal være et lærd digt fra 12. årh. Jeg vil ikke her spilde et ord på den slags eksperimenter, ti da måtte en hel bog skrives til gendrivelse af alle de mange besynderlige påstande og urigtigheder, som der føres frem, så meget mindre som der netop i de sidste år er fremkommet så meget godt og virkelig lødigt til belysning af digtet og til afgörende bekræftelse af dets indhold. Jeg sigter her særlig til resultaterne af arkæologiske undersøgelser, der er foretagne i Sverrig, og hvorved det er lykkedes at påvise digtets overensstemmelse med den arkæologiske forsknings resultater. Til disse afhandlinger må jeg henvise, særlig *B. Nermans* nedenfor nævnte skrifter og *Bröggers* afhandling[2]).

---

1) Bugges forklaring af heiðum-hár (r) som „den höjt hædrede" kan jeg tiltræde,

2) Ang. digtet kan der, foruden de allerede nævnte, henvises til følgende: *A. Noreen*: Mytiska beståndsdelar i Y. Upsalastudier 1892; *H. Schück*: De senaste undersökningarna rörande Ynglingasagan, (svensk) Hist. tidsskr. 1895 (herimod mine bemærkninger i min afhdl. mod Bugge); *G. Storm*: Ynglingatal, dets forfåtter og forfattelsestid, Arkiv XV (1899), en afhandling af afgörende betydning; *B. M. Ólsen*: Strøbemærkn. Arkiv XVIII (1902); *H. Schück*: Studier i Y-tal I—IV (1905—10); *A. Bugge*: Vestfold og Ynglingeætten, (norsk) Hist. tidsskr. 1909; *G. Cederschiöld*: Våra äldsta Konungasagor, 1910; *B. Sjöros*: Till tolkningen af Ynglingasagans visor, Studier i nord. fil. III (1911); *A. Noreen*: Försök till en rekonstruktion af Y-tal, Studier tillägn. Warburg 1912; *samme*: Till Y-tal, Xenia Lideniana 1912; *B. Nerman*: Vilka konungar ligga i Uppsala högar 1913; *G. Cederschiöld*: Var brändes Olav Trätälja, Namn o. Bygd 1914; *A. Grape o. B. Nerman*: Ynglingatal I—IV, Ups. Univ. årsskr. 1914 (en meget omfattende afhdl.); *B. Nerman*: Konung Ragnvald i Y-tal, Maal o. Minne 1914; *A. W. Brögger*: Borrefundet og Vestfoldkongernes graver, 1916 (s. 34 ff.). Nogen særlig drøftelse af disse afhandlinger — hvoraf de arkæologiske er især vigtige — kan jeg her ikke indlade mig på. I denne forbindelse göres opmærksom på den fuldstændige bibliografi, som Grapes og Nermans afhdl. indeholder s. 49 ff.

Digtets[1]) i n d h o l d er allerede ovf. i de anførte kildesteder i al korthed angivet. Ifølge disse har det opregnet 29 af Rögnvalds forfædre i lige linje, samt angivet den måde, hvorpå enhver af dem døde, og stedet, hvor de blev begravede. Af digtet har vi i Ynglingasaga 53 vers og halvvers[2]). Efter kilderne må digtet have sluttet med Rögnvaldr. Foruden ham findes nu kun 26 nævnede. Der mangler altså 3, der antages at have været *Yngve, Njörðr, Freyr.*[3]) Versene om disse mangler altså; der mangler også sikkert noget i slutningen, og dette har da handlet om Rögnvaldr selv. Versene handler om følgende konger:

Fjölnir (1 vers)
Sveigðir (1½ v.)
Vanlandi (1½ v.)
Vísburr (1½ v.)
Dómaldi (1½ v.)
Dómarr (1½ v.)
Dyggvi (1½ v.)
Dagr (2 v.)
Agni (1½ v.)
Alrekr (1½ v.)
Alfr (2 v.)
Jörundr (1½ v.)
Aun (2½ v.)
Egill tunnadolgr (2 v.)
Óttarr vendilkráka (2 v.)
Aðils (2 v.)
Eysteinn (2 v.)
Yngvarr (1½ v.)
Önundr (1½ v.)
Ingjaldr (2 v.)
Óláfr trételgja (1½ v.)
Halfdanr (1½ v.)
Eysteinn (1½ v.)
Halfdanr (1½ v.)
Goðrøðr (2 v.)
Óláfr (2 v.)
Rögnvaldr (1¼).

Af dette vil det ses, at kun om 2 konger handler 1 vers (om den ene dog 1¼); 15 behandles i 1½ v., 9 i 2, og 1 i 2½ (Aun). Allerede dette talforhold vækker en berettiget formodning om, at Snorre ikke har benyttet og i sin saga indført alle de vers, som handlede om enhver fyrste, men efter sin sædvanlige fremgangsmåde kun dele deraf, et udvalg, foretaget efter hans eget — vilkårlige — skön. Hertil kommer, at medens Snorre i sagaen fortæller om enhver konges dødsmåde og begravelsessted, og bægge dele skal, ifølge ham selv, være fortalte i digtet, er det kun nogle,

1) Skj. digtn. B I, 7—14.
2) Jeg benytter her den ældre tælling og inddeling (Wiséns).
3) *K. Gíslason*: Aarbøger 1881, s. 187; *G. Storm*: Sn. Sturlas. Hist. skr. 104, Arkiv XV, 109. Jeg må fastholde denne rækkefølge overfor *H. Schück*.

strængt taget kun 7[1]), fyrsters gravsteder, der i virkeligheden nævnes i digtet i dets nuværende tilstand. Da vi på den anden side ser, at der har været mindst 3 vers, der handlede om hver enkelt, fejler vi næppe ved at antage, at det er dette antal af vers, hvori enhver fyrste har været behandlet. Dette har sandsynligheden i en meget höj grad for sig. Vi vilde så få et digt på mindst 90 vers, hvis Rögnvaldr også er bleven behandlet i 3 vers, men der kan godt have været flere. Denne beregning kan nu siges at være bleven almindelig antaget.

Nogen bestemt inddeling kan ikke spores, ikke engang dér, hvor den svenske kongerække går over til at blive norsk, hvilket sker ved Hálfdan hvítbeinn (nr. 22).

Hvilke er nu digterens kilder og fremgangsmåde ved udarbejdelsen af dette digt? De første meddeler han, og de sidste antyder han.

Som sine kilder opgiver digteren *fróðir menn,* (særlig i oldhistorien) 'kyndige mænd', hvem han har udfrittet (v. 10, jfr. 11: »nu det jeg ved«); fremdeles hedder det: »det har jeg hørt« (v. 14), »det har jeg fremdeles erfaret« (v. 31); hermed er vistnok ensbetydende: »jeg ved at« (v. 32). V. 30 hedder: »Jeg har hørt, at de gærninger af Váttr og Faste blev meget omtalte hos Svearne«. En særlig betydning må tillægges digterens udtryk i v. 10—11, hvor det hedder: »Og ofte havde jeg spurgt vise mænd om Yngvars gravsted, nu ved jeg at osv.«. Alt dette er tilstrækkelig klart til, at vi kan danne os en forestilling om, hvorledes digteren har arbejdet. Han har da forhørt sig hos alle, både Nordmænd og Svenske (v. 30), om de gamle konger og på den måde søgt at tilvejebringe et efter hans plan fuldstændigt og nøjagtigt stof angående de 3 punkter: kongernes rækkefølge, dødsmåde og begravelsessted. Det er næsten på forhånd givet, at han hos de udspurgte kyndige mænd undertiden har fået forskellige traditioner om én og den samme fyrste; ved en kritisk behandling og sigtelse af stoffet har han så frembragt en kongeliste med tilbehör, så sandsynlig og historisk som han har ment den kunde blive. Dette bekræftes ved de afvigelser, som Þjóðólfs liste har fra andre lister, især da Ares. De afvigelser, vi da finder er, foruden at *Dómalde* (nr. 5) hos Are kaldes *Dómaldr,* at *Agne* og *Alrekr* (nr. 9 og 10) hos Are er ombyttede (Hist. Norw. = Are), at *Alfr*

[1]) *K. Gíslason*: Aarbøger f. nord. Oldkh. 1881, s. 187.

(nr. 11) hos ham kaldes *Yngve (Yngjaldr* Hist. Norw.), at Óttars tilnavn *vendilkráka* (nr. 15) hos Are (= Hist. Norw.) tillægges *Egill* (nr. 14), der i Hkr. kaldes *tunnadolgr.* Alt dette tyder på forskellig tradition, da det ikke let kan tænkes, at Are ikke skulde have kendt Yngl.tal.[1]) Vi kan således ikke andet end erkende en selvstændig systematisk samling fra Þjóðólfs side, samt en kritisk bedömmelse og i visse punkter som følge deraf en subjektiv opfattelse af det samlede. Digtet er således på en måde en lærd frembringelse. Men der er, efter alt hvad der foreligger og især efter *Storms* og *Nermans* undersøgelser, al grund til at antage, at de gamle traditioner af digteren er bleven tro gengivne, og at der i dem findes meget mere virkelig historie end man tidligere har været tilböjelig til at tro. Lavet noget af sig selv har han ganske sikkert ikke. Man har fremhævet det gamle navnegivningsprincip, der nöje svarer til de historiske germanske forhold. Man har fremhævet, at hvad der meddeles om Óttarr og Adils (rækkefølgen) stemmer med det, der findes i Béowulf (Othere og Eadgils); de »får den plads i tidsfølgen, som de skulde have efter de ældre engelske sagn om dem«[2]). Og ikke mindst stemmer dette med hvad de arkæologiske undersøgelser af Upsalahöjene har frembragt (se især *Nermans* redegörelser). På den anden side er det klart, at visse sagn er bleven forvanskede og visse ord har bevirket misforståelse, som når tilnavnet *vendilkráka* sættes i forbindelse med Vendill i Jylland istedenfor med Vendel i Upland (Sverrig). At Þjóðólfr har været godt kendt med lokalsagn fra egnene vest for Kristianiafjorden, som han udmærket godt kender (jfr. *Storms* afhdl.), er kun hvad man væntede[3]). Iøvrigt kan vi ikke her komme nærmere ind på det sagnhistoriske indhold af digtet. Der må henvises til de nævnte afhandlinger[4]).

Digtet, der er affattet i regelmæssig kviðuháttr, er ikke egenlig poetisk i dette ords sædvanlige betydning, hvilket jo hænger sammen med dets indhold; herpå kunde dets simple form ikke bøde. Fremstillingen er gennemgående ret prosaisk og ens-

---

1) Andre og yngre lister er det ikke nødvendigt her at komme ind på. Vi kan henvise til *Gjessing*: Konges. fremv. med tavle 2.

2) *G. Storm*: (Norsk) Hist. tidsskr. 1875, s. 62.

3) Storm har slående påvist, at intet af det meddelte henviser til England. *Brögger* udtaler, at digtet „er hedensk i hele sit indhold".

4) Her må bemærkes, at jeg i det hele ikke kan bifalde *Noreens* rekonstruktion og opfattelse især af de første vers.

formig, og sjælden forekommer så smukke og stemningsfulde udbrud som halvverset om Yngvarr, der faldt i Adelsyssel og blev höjlagt ved stranden: »Og Østersø for Sveakongen Gymis [havgudens] sange til gammen kvæder« (v. 36), jfr. følgende vers om den indebrændte Vísburr: »Og kongen selv i arneskibet [huset] gløders hund [ilden] glammende bed« (v. 7), og dette om den hængte Agne: »Han som ved Taur tæmme skulde Signes mands [Hagbards] den svale hest [galgen]«.

Men hensyn til valget af ord og disses sammenstilling til omskrivninger viser digteren en fast kunst, fuld korrekthed og anskuelighed; jfr. de anførte eksempler. Som noget ejendommeligt — noget lignende findes dog hos Brage — synes at kunne fremhæves brugen af — i grunden overflødige, men dog betegnende og i sammenhængen oplysende tillægsord (se ovf. s. 378—79).

Til slutning skal bemærkes, at der endnu findes et halvvers, tillagt »Þjóðólfr« (v. 54 Wisén, Skj. digtn. 38) af et meget tvivlsomt og dunkelt indhold. Med sikkerhed lader sig intet sige derom.

Digtets tilblivelse falder vel i den sidste fjærdedel af det 9. årh. Nærmere kan det ikke bestemmes.

Digtet er benyttet, foruden af Snorre, også af forfatteren til Þáttr af Óláfi geirstaðaálfi (i Flatøbogen), i 4. kap. af Hversu Nóregr byggðisk (sst.), i Þáttr af Upplendinga konungum (i Hauksbók), og det er efterlignet af Eyvindr i Háleygjatal; bægge er de igen efterlignede af forfatteren til Nóregskonungatal fra slutningen af det 12. årh.

Haustlöng. Navnet findes i Snorres Edda[1]). Dets betydning er ikke sikker; den rimeligste forklaring er vistnok: 'et digt, som det har taget et helt efterår at forfatte'[2]). Af digtet haves meget betydelige lævninger, nemlig 20 hele vers[3]). Det er forfattet i anledning af og om et skjold, Þjóðólfr havde fået af den bekendte vismand og lovkyndige Þorleifr hinn spaki Hörðakárason, der i det mindste levede til o. 940. Ifølge sit indholds art er digtet altså et fuldstændigt sidestykke til Ragnarsdrápa af Brage. Dette

---

1) Sn.-E. I, 278. 304.

2) Sål. *G. Vigfússon* i sit leksikon, medens det i Corp. poet. II, 10, meget urimelig, hedder: „the poem was meant to while away the long autumn evenings“.

3) Skj. digtn. B I, 14—18.

fremgår allerede af det første vers, hvor det udtrykkelig hedder: »Hvorledes skal jeg gengælde den jættebro (skjoldet), som jeg modtog af Þorleifr?«, jfr. udtryk som: »det er malet på mit skjold« (v. 13), »tydelig ser jeg de begivenheder på mit skjold« (v. 20).

I den sidste halvdel af 1. vers indleder digteren straks skjoldets egenlige beskrivelse, men da dette er enestående, skulde man tro, at 1. vers bestod af to oprindelig usammenhørende halvdele. Vi har af digtet en stefjabálkr, som vistnok er fuldstændig, da den begynder med: »Endvidere ses, at osv«, ialt 7 vers; da omtr. 13 andre vers udgör en anden, som det synes, uafbrudt bálkr, kan vi ikke få nogen rigtig forestilling om digtets oprindelige indretning.

De første 12½ vers handler alle om Odins, Lokes og Höners rejse, deres møde og æventyr med jætten Tjasse, der førte til at Idun af Loke blev spillet ham i hænderne. Efter Iduns forsvinden blev alle guderne gamle og gråhårede; de undersøgte da sagen, og det viste sig, at Idun var sidst set sammen med Loke; denne blev da tagen og tvunget til at skaffe hende tilbage, hvad han også gjorde; stykket slutter med Tjasses død i flammerne indenfor Asgårds mure. Det andet stykke handler om Tors rejse og kamp med hovedjætten Hrungnir[1]).

I sammenligning med Brages digt står Haustlöng med hensyn til fremstillingen på et langt höjere trin; denne er helt igennem meget livlig og anskuelig malende og bærer vidne om en höjere flugt, om en umiddelbart digterisk inspiration. Dette viser sig navnlig i omskrivningernes væsen, der i det hele meget nöje slutter sig til æmnet og ofte afpasses efter fortællingens gang. Således kaldes de 3 guder (i v. 2) 'anførere' (hvilket lader formode, at Þjóðólfr har antaget eller set på skjoldet, at de var ledsagede af en större skare); örnen, som bevirkede, at oksen ikke kunde steges, kaldes (i v. 3) 'gudernes madforstyrrer', (i v. 5) 'asernes listige fortrædiger'; Loke, som syntes, at örnen var altfor fordringsfuld og glubsk, kaldes (i v. 6) 'byttets (oksens) bevarende as' (fordi han vilde beholde den selv) osv. Hertil svarer brugen af malende og passende tillægsord; gudernes rejse kaldes 'usikker' (v. 1; på grund af hvad der hændtes dem undervejs); örnen kaldes (i v. 3) 'meget vis' (i v. 4) 'drabslysten', (i v. 5. 12) 'listig', (i v. 8) 'bytterig'; guderne kaldes derimod (i v. 4) 'på svig sparsomme',

---

1) *H. Gering*: Textkrit. stud. Arkiv VII.

den altid snarrådige Loke (i v. 6) 'dybsindig'. Beslægtet hermed er digterens ævne til, ved at fortælle biomstændigheder, at stille en situation og en person i en klar belysning. Som et eksempel på den malende, livlige og kraftige skildring kan v. 15 og 16 tjæne: »Alle høgenes boliger (luften) stod i én flamme og den lavt liggende jord blev fra den ene ende til den anden pisket af hagl på grund af Ulls stefaders (Tors) rejse. Svölnis enke (jorden) var lige ved at briste, da bukkene trak den af den bekvemme vogn bårne gud frem til mødet med Hrungnir. Balders broder skånede ikke dér menneskenes griske fjende — klipperne rystede, bjærgene rævnede, himlen ovenover brændte —, jætten for voldsomt frem, da han fik öje på sin krigerske banemand«.

Ligesom digteren i Yngl. tal enkelte gange antyder, at det, han fortæller, er sket i længst forsvundne dage, således gör han det et par gange også her (v. 2. 6), hvorved hans egen mening fremtræder. Sligt fandtes ikke hos Brage. Þjóðólfr ytrer sin egen opfattelse også ved sine om de forskellige personer benyttede tillægsord, som går ud på skarpt at skælne imellem de gode og onde væsner, det gode og det onde i verden.

Således er Haustlöng alt ialt et meget betydeligt åndsarbejde, et særdeles smukt poetisk mindesmærke om den norske digtning ved o. 900, et kvad, som i digterisk om end ikke i kulturhistorisk henseende kan måle sig med Þorbjörns Hrafnsmál.

I metrisk henseende står digtet på et alderdomligt standpunkt. Vel har de lige linjer — eller har haft — helrim, og det sidste rim står altid i linjens næstsidste stavelse; men rimfrie ulige linjer er i et sådant antal tilstede, at det må antages, at skjalden har ment, at han kunde indrette dem som han vilde, med eller uden rim. Enkelte af de ulige linjer, der nu intet rim har, turde dog mulig være forvanskede. I rytmisk henseende er versene meget lette og flydende.

I sproglig og mytologisk henseende er digtet meget vigtigt; som sådant er det allerede blevet benyttet af Snorre i indledningen til hans Skáldskaparmál, samt i fremstillingen af Tors kamp med Hrungnir.

Af et formentlig 3. digt, der skal have handlet om Harald hårfagre selv, anføres 3 vers i Upphaf[1]), hvortil et 4. slutter sig. Men disse meget matte vers (i et dårligt versemål) kan ikke antages at hidrøre fra Þjóðólfr, men må være fra en meget sen tid; de synes at forudsætte Haralds død, men Þjóðólfr har sikkert ikke overlevet kongen.

---

[1]) Skj. digtn. B I, 18—19.

Af løse vers haves kun 2; deraf er det første (et halvvers) digtet til svar på kong Haralds vers (se ovf. s. 422), dengang da Þjóðólfr kom med Guðrøðr ljóme til kongen. Det sidste vers, ligesom hint i drotkvædet, er digtet, da den samme Guðrøðr vilde afsted fra Þjóðólfr under en stærk storm; digteren råder ham til at vænte, men Guðrøðr rejste og druknede.

Þjóðólfr tilhører de betydeligere blandt de ældre skjalde. Som menneske betragtet synes han ikke at have næret sin samtids krigerske tendenser. Han har været en retsindig, frejdig og humant tænkende mand, der trode på skæbnen (Yngl. 7. 17) og på guderne, skønt han ikke synes at have været religiøs i dybere forstand. Hans retsind og alderdomlige sædelige opfattelse kommer oftere tilsyne, navnlig hvor han udtaler sin misbilligelse af slægtdrab (Yngl. 18. 19. 21, jfr. 25. 49) og hvor han i Haustlöng udtaler sig fordelagtig om guderne og på modsat måde om deres modstandere. Hertil kommer hans trofasthed og borgerlige mod, det viser sig i forholdet mellem ham og hans fostersön og dennes kongelige fader.

Ulfr Sebbason. Denne digter, om hvem der engang havdes en saga[1]), er så godt som fuldstændig ubekendt. Vi ved kun, at han var en slægtning af Auðun illskælda[2]) og at han digtede en drape om kong Harald hårfagre[3]), den drape, hvis stef Auðun beskyldtes for at have lånt til sit digt (jfr. ovf.)

Vi kommer nu til den sidste af kong Haralds skjalde, der tillige var Hakon d. godes digter:

Goþþormr sindri. Digterens navn skrives i håndskrifterne i reglen forkortet; dog må formen *Guth-* siges at være den, der i reglen forekommer eller har foresvævet afskriverne. Nu hedder navnet *Guttormur*. *P. A. Munch* har forlængst antaget, at navnet er sammensat af *goð* og *þormr* (hvoraf *þyrma*), hvilket er sikkert rigtigt. Om skrivemåderne af navnet kan henvises til *E. Linds* Dopnamn. Hvad tilnavnet betyder, vides ikke[4]).

---

1) „Svá sem segir í sögu Ulfs Sebbasonar ok Kvígs jarls“, Fms. III, 65.

2) „U. S. . . frændi hans“ sst.

3) „Úr drápu þeiri, er U. S. . . hafði ort um Harald konung“ sst., jfr. Skáldatal nr. 45.

4) *Sindri* forekommer i Sn.-E. I, 340, som navn på en dværg; det står i forbindelse med *sindr* (skæl, der falder af det glødende jærn).

Det eneste, vi ved om digterens liv er følgende: »G. s. hed en fornem mand. Han var engang [da Halfdan d. svarte (den yngre) gjorde et mislykket forsøg på at indebrænde sin broder, Erik blodøkse, o. 925—30] i Halfdan svartes følge, men tidligere havde han været hos kong Harald, og han var bægges kære ven. G. var en god skjald. Han havde digtet et kvad om enhver af dem, fader og sön. De havde tilbudt ham lön derfor, men han sagde nej dertil og bad om, at de engang vilde opfylde en bön af ham, og det havde de lovet. Han begav sig nu til kong Harald og bragte forligsord imellem dem og bad dem at forliges med hinanden. Men kongerne viste ham så stor en hæder, at de forligtes på hans bön[1]). Det er således klart, at Goþþormr har spillet en lignende rolle som Þjóðólfr i forholdet mellem kongen og Guðrøðr. Vi kan af det anførte slutte, at Goþþormr må have været en meget anset mand, men vistnok ikke egenlig en hirdskjald. Hvor længe han har levet, vides ikke, kun er det sikkert, at han har overlevet slaget på Rastarkalv 955; da han ikke nævnes efter kong Hakons død, er han måske død för 960; da må han have været en ældre mand.

Af hans digte om kong Harald hårfagre og Halfdan svarte, som er antydede i det foregående og som tillige antydes i Skáldatal (nr. 46. 49) er nu intet tilbage.

Derimod haves af hans drape om Hakon den gode, *Hákonardrápa*[2]), nogle vers, der handler om kong Hakons tog til Danmark og hærgning af Jylland og Sælland omkr. 950, om indsættelsen af Tryggve Ólafsson til konge i Viken, om kampen mellem Hakon og Gunnhildssönnerne ved Agvaldsnæs (953) og om kampen på Rastarkalv (955). Noget særlig ejendommeligt i poetisk henseende kan ikke udledes af disse få brudstykker. Versene er temmelig flydende, og rimene er her, som det synes, nåede til en fuldstændig fasthed, omskrivningerne er korrekte og, som sædvanlig, træffende, men ofte temlig sammensatte. Der findes ingen særlige subjektive bemærkninger.

För end vi går videre, kan vi her nævne et par digtere og digterinder, hvis levetid, så vidt vides eller skönnes, falder för

[1]) Hkr. I, 153, OH (53) 6, Fms. I, 12—13, IV, 12, Flat. I, 45.

[2]) Navnet i Hkr. I, 176, Fms. I, 27. 38 (Flat. I, 58: Gráfeldardrápa!) og i Bergsbók ved v. 6. Digtet antydes rimeligvis i Egilss. 279. Se Skj. digtn. B I. 55—56.

midten af det 10. årh. og som således hører til de ældre norske skjalde. Sådanne mænd som *Kveldulfr* og *Önundr tréfótr* nævnes som skjalde, men det er mere hensigtsmæssigt at tage dem i en anden sammenhæng, tilmed da de dem tillagte vers ikke er fuldt ud sikre. Fremdeles kan det kortelig bemærkes, at vi af en sejdmand på Hörðaland, Vitgeirr, har ét vers i fornyrðislag, hvori han giver svar på kongens opfordring om at holde op med at drive sejd, — at der af Gunnhildr kongemoder anføres et drotkvædet halvvers om Hakon den godes ankomst til Norge; hvorvidt verset er ægte, d. v. s. digtet af Gunnhildr selv, er umuligt at afgöre, — at der af Hildr Hrólfsdóttir, en moder til Göngu-Hrólfr, haves et vers, som hun skal have digtet, dengang da hun hos kong Harald gik i forbön for sin sön, der havde plyndret i Norge selv; sikkert et ægte vers. Af Vémundr Hrólfsson haves et halvvers i kviðuháttr, hvor han, stående i sin smedje, omtaler sine drab.[1])

Torf-Einarr, en uægte sön af Rögnvald jarl på Möre og en trælkvinde, blev jarl på Orknøerne, efter at hans halvbroder Hallaðr havde vist sig uskikket til at styre dem og var vendt tilbage til Norge. Om Torf-Einarr jarl og hans styrelse af øerne kan man læse hos *Snorre*[2]). Han beskrives som en »mægtig mand, styg og énöjet«. Snorre giver os en fortræffelig skildring af denne mærkelige mand i det svar, han lader ham give faderen efter Hallaðs ynkelige færd i vesten og hjemkomst: »jeg nyder liden hæder her og har ingen kærlighed her at forlade. Jeg skal tage over til Øerne, hvis du vil give mig nogen hjælp, og jeg vil love dig, hvad der vil være dig til stor glæde, at jeg ikke mere skal komme tilbage til Norge«. I dette svar har vi manden, hans rolige og faste optræden, snarrådighed, stolen på sig selv, samt hans ejendommelige törre ironi, som endnu bedre fremtræder i hans vers. Disse består af 5 løse vers[3]), der alle er digtede, efter at Einarr havde dræbt kongesönnen Halfdan háleggr, som uvæntet var kommen til Orknøerne og først tvang Einarr til at flygte bort; tidligere havde Halfdan indebrændt hans fader Rögnvaldr jarl. Einarr kom snart tilbage, overfaldt og dræbte Halfdan og hævnede herved

[1]) Skj. digtn. B I, 29. 54. 27. 29.
[2]) Hkr. I, 137—44, jfr. Ldn. 260—1, hvor hans „saga" citeres (ɔ: Orkneyingasaga?; jfr. Vatsd. 17).
[3]) Skj. digtn. B I, 27—28.

faderen. Således gjorde han, den forhånede sön, faderens tidligere ord til skamme. »jeg er ligeglad, om du kommer hjem igen eller ej, ti jeg vænter ikke, at du vil blive til nogen ære for dine frænder, ti hele din mødreneslægt er trælbåren«. Einars vers er meget ejendommelige i tonen og kan siges at høre til de smukkeste vers, der haves. Gennem dem går en vis tung, vemodig tone i forbindelse med skadefryd og ironi, således siger han: »Ikke ser jeg Hrólfr eller Hrollaugr [hans brødre] kæmpe; jeg skal hævne min fader; mens vi strider, sidder Þórir jarl på Möre [også hans broder] umælende ved karströmmen (vinen). »Jeg har hævnet for min fjærdeparts vedkommende. Kaster, raske svende, en höj over Höjben« *(háfæta* f. *háleggr).* Noget efter forligtes kongen og Torf-Einarr; dette må vel være sket omtr. 890.

Einars versemål er frit drotkvædet (et slags *munnvörp*), idet de ulige linjer er rimløse, medens de lige i reglen har halvrim. Her findes også eksempler på, at hovedstaven ikke står forrest i linjen, ligesom i Brages vers; der findes også eksempler på, at det sidste rim står i 3. stavelse. For så vidt kan Einarr siges at slutte sig nogenlunde direkte til Brage. Men her er det dog løse vers, der er tale om. Blandt de forskellige versemål i Háttatal er et, der kaldes *Torf-Einarsháttr;* det svarer dog ikke ganske til det versemål, som findes i Torf-Einars vers, men Snorre har som sædvanlig systematiseret dette.

Jórunn skaldmær. Om denne digterindes liv vides intet; ikke engang hendes levetid eller nationalitet er sikker. Da hun imidlertid citeres af *Snorre,* der ellers kun benytter med begivenhederne samtidige skjaldes kvad, og da de få vers, vi har tilbage af hendes digt, handler om striden imellem Harald hårfagre og Halfdan svarte, samt omtaler det af Goþþormr sindri tilvejebragte forlig[1]), synes Jórunn at måtte antages at have oplevet de omtalte begivenheder, eller, med andre ord, været en, måske lidt yngre, samtidig af Goþþormr, og da selvfølgelig norsk[2]). Jórunns tilnavn[3]) synes ikke at kunne betyde andet end 'digterinde'. Hendes digt,

---

1) „Eptir þessi sögu orti J. sk. nokkur erindi í Sendibít“ Hkr. I, 154, ÓH (53) 6, jfr. Fms. I, 13, Flat. I, 45, hvor der står „vísu þessa“ for „nokkur—S.“, Fms. IV, 12.

2) Jfr. *K. Gíslason:* Njála II, 169.

3) *Skjaldmær* i Flat. I, 45 er sikkert urigtigt.

som hedder *Sendibítr*[1]), er for største delen tabt. De vers, som endnu haves[2]), handler om en krig mod 'røvere' *(ópjóð)*, ɔ: vikingerne; der er vistnok tale om Haralds vesterhavstog; alle de øvrige vers handler om ufreden mellem kong Harald og Halfdan svarte, samt hvorledes Goþþormr forhindrede kampen imellem dem, »han, som fik en god lön for sit kvædede digt«.

Uagtet Skáldatal ikke anfører Jórunn blandt Haralds skjalde, kan der dog næppe være tvivl om, at digtet egenlig er forfattet om eller til Harald hårfagre. Om Jórunns digterbegavelse er det efter disse få brudstykker vanskeligt at danne sig nogen bestemt forestilling; hun har i hvert fald kunnet danne rigtige og gode vers. Det drotkvædede versemål er hos hende fuldstændig normalt.

Eiríksmál. »Efter Eiríks [blodøkses] fald lod Gunnhild forfatte et digt om ham, som om Odin modtog ham i Valhal, og det begynder således« hedder det i Fagrskinna[3]), der har bevaret de få brudstykker, som vi endnu har af dette engang så stolte kvad. Digtet er forfattet vistnok straks efter Eriks fald (954). Indholdet er følgende: Odin vågner i Valhal efter at have drömt om, at en eller anden mægtig fyrste vil komme, og befaler at berede ham en festlig modtagelse. Siden hører han stöj og spörger Brage, hvad der er på færde — »alle bænke brage, som kunde det være Baldr, der kom tilbage«, svarer Brage. »Nej, det er Erik, der kommer«, siger Odin, og nu befaler han Sigmundr og Sinfjötle, de ypperste helte, at gå ham i møde, men Sigmundr spörger, hvorfor han mere venter Erik end enhver anden; Odin svarer, at man kan aldrig vide, om der ikke snart trænges til sådanne mænd som Erik — ti »ulven ser alt så bistert på gudernes bolig«. Sigmundr modtager Erik og spörger, hvor mange der følger ham. »Fem konger, jeg er selv den sjætte«, svarer Erik, og dermed slutter brudstykket.

Det er både originalt og, så vidt vides, enestående at digte et kvad af denne beskaffenhed, skönt det ifølge den gamle hedenske tro lå nær nok. Da der er så beklagelig lidt tilbage af digtet, kan det ikke rigtig bedömmes hverken i form eller indhold. Hvad formen angår, er 7 vers digtede i regelmæssig ljóðaháttr;

---

1) Nom. forekommer vel ikke, men kun dat. *G. Vigfússon* antager nom. *-bit* (ntr.). Det sandsynligste forekommer mig imidlertid at være, at det hedder Sendibítr, masc. Navnets betydning er usikker.

2) Skj. digtn. B I, 53—54.

3) Jfr. Sn.-E. I, 240: „Svá er sagt i Eiríksmálum", jfr. Fsk. 38 (se nedenfor under Eyvindr). Skj. digtn. B I, 164—66.

men et par af versene er noget mangelfulde. Det 1. vers er digtet i málaháttr og, som det nu foreligger i kilderne, åbenbart brudstykke af to vers. V. 1—2 er Odins indledende monolog og derfor i málaháttr, medens det øvrige er en dialog og derfor mest i ljóðaháttr.

Ligesom dette digt i formel (metrisk) henseende er en efterligning af eddadigte, således er det også det digt, som i den gamle skjaldepoesi med hensyn til udtryksmåde og tone er mest beslægtet med dem. Det er klart, at forfatteren har lagt an på at efterligne disse. V e r b a l e overensstemmelser lader sig dog kun i ringe grad påvise, hvilket måske har sin hovedgrund i, at så lidt er bevaret af Eríksmál[1]).

At forfatteren er en Nordmand, kan ikke betvivles; var det f. ex. forfattet af Glúmr Geirason, hvem man har gættet på, kunde man næppe være uvidende derom på Island o. 1200. At forfatteren har været en mand fra vesten[2]), er en hypotese, som intet positivt har at støtte sig til. Om forholdet mellem Eríksmál og Hákonarmál se under dette.

Af H a k o n d e n g o d e (935—61) anføres et halvvers, et svar på et spørgende vers af Eyvindr, hvori kongen — lige för slaget på Stord — roser sine mænd for deres tapre færd; forfatteren til Fagrskinna tilföjer: »Heraf kan man se, hvor frygtløs kongen var, da han således tænkte over sine forhold«[3]).

Til Hakon den gode er århundredets störste norske skjald særlig knyttet både ved slægtskabs og venskabs bånd:

E y v i n d r F i n n s s o n, s k á l d a s p i l l i r. Han var af en meget gammel og fornem slægt, idet han var en sönnesön af Eyvindr lambe, broder til Ölvir hnúfa (ovf. 431); hans fader, Finnr hinn skjalge, var gift med en datterdatter af Harald hårfagre; således fløď der kongeblod i Eyvinds årer. Det er derfor intet under, at Eyvindr kaldes *ættstórr*[4]). Hans bedstefader havde i sin tid af kong Harald fået Sandnes tilligemed alt, hvad Þórólfr Kveldulfsson

[1]) Man kan dog jævnføre *sjöt goða* (7.5) med *ragna sjöt* Vsp. 41; *óvíst er at vita* (7.3) er = Háv. 1.5, 38.4, Fáfn. 24.1; *hins vilk fregna* (8.4) = *hins vilk nú spyrja* Hárb. 9.9, jfr. *hitt vilk vita* Vafþr. 3.4.

[2]) Corp. poet. bor. I, 260.

[3]) Fsk. 40. Skj. digtn. B I, 54.

[4]) Fms. IV, 231; Flat. II, 183.

havde besiddet, og han var kongens ven, så længe denne levede. Hans sön, Finn, bode sikkert efter ham på faderens gård, og dér er sönnen, Eyvindr, født og opdraget. För end omtr. 910 er han ikke født[1]); man kommer vistnok sandheden nærmest ved at antage, at han er født lidt för 920, da han hverken stilles i forhold til kong Harald hårfagre eller Erik blodøkse, ja ikke engang til Hakon den gode, för end lige för Stordslaget (961). Da han ikke nævnes i anledning af andre tidligere begivenheder, såsom slaget på Rastarkalv, skulde man tro, at Eyvindr først var kommen til kongen lige för Stordslaget. Han må dog have knyttet en forbindelse med ham tidligere. För og under det nævnte slag spiller Eyvindr en betydelig rolle (se ovf. s. 338—9)[2]). Efter Hakons død kunde Eyvindr ikke bekvemme sig til at slutte sig til Harald gråfeld og hans brødre, og han kunde ikke rolig finde sig i, at skjalden Glúmr Geirason digtede et hoverende vers om, at nu var Gamle Erikssön (falden på Rastarkalv) hævnet, hvilket vers blev meget yndet blandt Gamles venner. Eyvindr svarede da derpå med et vers, hvori Gamles fald prises — »også dette vers blev meget udbredt« —; disse to vers var et udtryk for to modsatte politiske partiers opfattelse og stemning. Men da Harald gråfeld fik Eyvinds vise at høre, vilde han lade denne dræbe; fælles venner fik dem dog forligte, Eyvindr skulde blive kongens hirdskjald, og han digtede et rosende vers om ham. Det gode forhold kunde dog ikke holde sig i længden. Hakon den godes gamle tilhængere, hans parti, som mindedes hans gavmildhed og lykke, opdagede snart, hvor gærrige Erikssönnerne var, man sagde endogså, at de nedgravede deres guld. Og Eyvindr kunde atter ikke dy sig, han digtede et par vers, hvori han sammenligner nutiden med fortiden — »Hele Hakons tid igennem bar vi guld på vore arme; n u graver man det ned i jorden«. Da lod kong Harald ham hænte for sig og beskyldte ham for utroskab og uvenligt sindelag. Eyvindr svarede med det bekendte smukke vers: »En herlig fyrste har jeg haft til konge, för dig, en tredje ønsker jeg mig ikke, og jeg begynder at blive gammel. Jeg var trofast mod den herlige fyrste, med to skjolde legede jeg aldrig«. Man undlader ikke at lægge mærke til

---

1) Hans bedstefader blev gift 878; har Finnr hinn skjálge været hans ældste barn, kunde han være født o. 880; da hans hustru er en datterdatter af kong Harald, kan hun ikke have været giftefærdig för end 910—20.

2) Hkr. I, 208—10. 214, Agr. 14—15, Fsk. 36—38, Fms. I, 40—2, 44, Flat. I, 59—60.

Eyvinds trofasthed mod og beundring for kong Hakon. På den anden side er det let at se, at han ikke just ynder Harald, men hvad han lover er, ikke at være falsk (»ikke at lege med to skjolde«). Dette vers indeholder et smukt bidrag til bedömmelsen af Eyvinds sind og færd. Eyvindr opnåede forlig på den betingelse at betale kongen i bod en ring, Molde, et meget kostbart familjeklenodie. Det stemte ham naturligvis ikke venligere. Eyvindr begav sig hjem og kom aldrig siden mere til Harald gråfeld; det blev således ikke til noget med hans stilling som kongens hirdskjald[1]). De her omhandlede begivenheder er forefaldne i årene 961—5.

Resten af sit liv må Eyvindr antages at have bot på sin gård på øen Þjótta. Han siges at have været en dygtig mand *(skörungr mikill),* men, mærkeligt nok, ikke synderlig bemidlet[2]). Ellers hører vi meget lidt om ham. Da det hårde og svære uår 976 rasede i Evropa og da tillige i Norge, gik det ud over ham som alle andre, og det i den grad, at han for sit store sølvspænde, som han havde fået af Islænderne for sit digt om dem, og for sine pile måtte købe kvæg og sild[3]). Efter én kilde[4]) skal Eyvindr have deltaget i Jomsvikingeslaget (986); det er muligt, at dette er rigtigt, skönt meget sandsynligt er det ikke, da han dengang har været omkr. 70 år og allerede 20 år tidligere havde klaget over den begyndende alderdom. Men at han har levet efter denne kamp, er sikkert. Efter Harald gråfelds død har han uden tvivl straks heller end gærne sluttet sig til Hakon jarl, i hvem han har set en bedre fyrste end Harald gråfeld og hvem han i sit digt Háleygjatal har besunget. Når Eyvindr er død, vides ikke; men da hans sön, Hárekr, nævnes som høvding på Þjótta under Olaf Tryggvason, er det rimeligt at sætte Eyvinds død til omtrent 990 Eyvinds digte[5]) er:

Hákonarmál. Navnet findes mange steder og er sikkert dannet efter navnet Eiriksmál[6]). Digtet, der består af 21 vers, handler, som det temmelig nöjagtig hedder i det i foregående anm. anførte sted, om kong Hakons f a l d; mere nöjagtig om hans

1) Hkr. I, 224—28, Fsk. 50—52. 54—55, Fms. I, 48—49. 50—51.
2) Fms. IV, 231, Flat. II, 183.
3) Hkr. I, 252—54.
4) Fsk. 94.
5) Skj. digtn. B I, 57—65.
6) „Eyvindr skáldaspillir orti kvæði eitt um fall Hákonar konungs ... þat eru kölluð Hákonarmál“ Hkr. I, 219, jfr. Hkr. 212, Fsk. 38.

kamp og fald samt ankomst til og modtagelse i Valhal. Det er i formen en efterligning af Eiríksmál, hvad også forfatteren til Fagrskinna udtrykkelig bemærker[1]). Dets indhold er kortelig følgende[2]): Valkyrjerne Göndul og Skögul sendes ud af Odin for at vælge, hvilken fyrste der skulde komme til Valhal. De finder »Björns broder« (Hakon) i færd med at iføre sig sin brynje til kamp. Men da denne var begyndt — »kastede han rustningen af sig, mændenes fyrste; han spøged med mændene, han skulde værge sit land, den muntre konge med guldhjælmen. Så bed da sværdet i fyrstens hånd på Odins klæder, som om man huggede det i vand«. Nu skildres kampen i nogle raske vers med fynd og klem med en usædvanlig anskuelse og liv. Herpå lader digteren Hakon høre valkyrjerne sige, at nu vil snart gudernes følge vokse, »siden de har indbudt Hakon til sig«. Hakon spörger da: »Hvorfor afgör du således kampen, Skögul; jeg havde dog fortjænt sejr af guderne«. »Vi volder det, at du beholdt slagmarken, men at dine fjender flygtede«. Valkyrjerne rider bort og hjem til Valhal for at mælde Hakons ankomst, Odin befaler Hermod og Brage at gå ud imod kongen. Hakon ytrer: »Ildesindet Odin mig synes. Jeg frygter hans vrede sind«. Men Brage beroliger ham: »Enherjers og alle Asers fred skal du have og her modtage gilde«. »Og da viste det sig, hvor godt den konge havde skærmet helligdommene, da alle guder og magter bød ham velkommen. I en lykkelig stund bliver den konge født, som har sligt sind; hans levetid vil altid mindes, og för end en sådan konge fødes igen, vil fenrisulven gå løs på menneskenes bolig. Fæ dør, frænder dør, land og folk forgår, siden Hakon drog til hedenske guder, bliver mange hårdt plagede«.

Skönt digtet, som allerede bemærket, er en efterligning af Eiríksmál, viser det dog fuld selvstændighed overfor forbilledet. I Eiríksmál er det Sigmundr og Sinfjötle, to af oldtidens allerberömteste sagnhelte, som skal modtage Erik; her er det guderne Hermod og Brage, som skal modtage Hakon. Rammen i Eiríksm. synes ikke at have nogen dybere betydning, men det har den sik-

---

[1]) „Sem Eyvindr segir í kvæði því, er hann orti eptir fall Hákonar, ok setti hann þat eptir því, sem Gunnhildr hafði látit yrkja um Eirík son sinn, sem Óðinn byði honum heim til Valhallar, ok segir hann marga atburði í kvæðinu frá orrostunni" Fsk. 38, jfr. 49.

[2]) Jfr. den fortrinlige analyse af digtet, som *M. Olsen* har givet i sin afhdl. i Festskr. til G. Gran 1916, samt *Paasches* afhdl. sst.

kert i Hákonarm. Det er ikke uden omtanke og hensigt, at Eyvindr har valgt Hermod og Brage; den første er krigens og kraftens gud (en emanation af Odin som krigsgud), den sidste veltalenhedens og poesiens gud (også en emanation af Odin). Ved »Hermod« hentydes til Hakons krigermod og -dåd; Brage skal åbenbart ved sin veltalenhed — at han tillige er skjald, er heller ikke uhensigtsmæssigt — straks berolige kong Hakon, men dette hænger på det nöjeste sammen med den *bestemte tendens*, som digteren har lagt i sit kvad, og hvorved han viser sin selvstændighed. Denne tendens er at *fremstille Hakon som en i hedensk forstand rettroende fyrste*, og *hensigten er at bibringe samtiden denne opfattelse af ham*, og således stille ham i modsætning til de tempelbrydende, kristne Erikssönner. Dette søger digteren ikke alene at göre ved det omtalte valg af de Hakon modtagende *guder*, men endnu tydeligere ved at sige, at guderne, de bindende (bestemmende, rådende) magter, har indbudt ham til sig (v. 10, jfr. v. 1), og særlig ved at bemærke, at da Hakon trådte ind i Valhal med de ord: »Jeg er bange for Odins sind, han synes mig vred af udseende (v. 15), jeg vil beholde min rustning« (v. 17), erfaredes det, *hvor godt Hakon »havde skærmet helligdommene«* (v. 18). I de hedenske Nordmænds öjne havde Hakon i virkeligheden haft én fejl, den, at han var opdragen i kristelig tro og at han ikke vilde fornægte denne; i deres öjne måtte da dette være en *plet* på hans minde. Det er *denne plet*, som Eyvindr ved sit kvad vil fjærne, og vi kan næppe frakende ham politiske grunde dertil. For så vidt må det siges, at digtets tendens er i strid med den historiske fremstilling af Hakon og søger at give et urigtigt billede af ham; i steden for f. ex. at sige, at Hakon ikke har nedbrudt og ødelagt de hedenske templer, hvad han bevislig heller ikke gjorde, lader digteren ham *skærme* dem, men det er ikke just det samme. Hvorvidt det er lykkedes digteren at bibringe sine landsmænd en anden opfattelse af Hakon, end de allerede havde dannet sig, vides ikke, men det er ikke rimeligt, at han har udrettet meget. Dertil var kongens tilböjeligheder altfor velkendte, foruden at den hedenske tro selv var altfor svækket.

Eyvinds fortræffelige og beundringsværdige beskrivelse af »den kampglade konge med guldhjælmen, som havde et spøgende ord til enhver af sine mænd« i farens stund, er for os, og var vistnok også for digterens samtid, af ulige större interesse og betyd-

ning, end hans hensigt med digtet. Man mærker i hver linje digterens inderlighed og varme beundring for hans afdøde konge. Det billede, som Eyvindr giver af Hakon, er sikkert ikke forskönnet eller skildringen af ham overdreven. Som menneske og som kampdjærv kriger fortjænte Hakon tilfulde den kærlighed og beundring, som han i sit liv nød og som hans minde bevarede i lange tider.

Fortræffelig er også skildringen af valkyrjerne; vi ser dem livagtige for os, som de sad »herlige på hesteryggen; kløgtig de sig tede, behjælmede sad de, dækkende sig med skjolde« (v. 11). Kraftig og sjælden livlig er beskrivelsen af selve kampen — »Broddene bragede, skjoldene brast, sværdene rungede mod mændenes hoveder« osv. (v. 5_{5-8}). Overordentlig smukke og rigtig holdte er omskrivningerne, som f. ex. i følgende vers (7): »Sårildene brændte i blodige vunder; sværdene trængte ind til mændenes liv; sårbølgen bruste mod sværdenes næs, spydfloden steg på Stords kyst«. Betagende er til slutning digterens betragtninger i v. 19—21; vemod over tabet af en så elsket fyrste og udmærket konge, hvis mage aldrig vil fødes, er her grundstemningen, udtalt i simple, gribende ord.

Digtet er således i grunden ingen efterligning — endsige en mat efterligning —; bortset fra den lånte ramme, som dog er benyttet frit og selvstændig, er hele digtet et selvstændigt udtryk for digterens ejendommelige opfattelse af Hakon og inderlige sorg over hans død, og i det hele taget et aldeles fortræffeligt digt, en sand pryd for den norske skjaldedigtning.

De to første linjer af det sidste vers er lånte fra Hávamál 76 og 77 (jfr. ovf. s. 233). *J. Sigurðsson* udtalte[1]), at versets indhold vækker lidt mistanke, da det umulig kunde være digtet straks efter Hakons fald, fordi det åbenbart indeholder en hentydning til de hårde åringer og ulykkelige år under Haralds regering. Hertil har *K. Müllenhoff* sluttet sig[2]), idet han i verset ser en hentydning til uåret i 976. Dette er dog ikke nødvendigt, og det er rimeligt at digtet er forfattet inden Haralds fald 970, men der er ingen absolut tvingende grund til at antage, at digtet er forfattet straks efter Hakons fald.

Digtet er forfattet i en ejendommelig blanding af to versemål, málaháttr og ljóðaháttr (jfr. Eiríksmál). Ljóðaháttr er brugt i v. 1

---

[1]) Sn.-E. III, 452.

[2]) Deutsche altertumskunde V, 280.

og 2_{4-7}, samt i v. 9_{5-7}, hvormed kampskildringen er færdig og overgangen til den sidste halvdel af digtet göres. Denne — sidste — halvdel er udelukkende digtet i ljóðaháttr. I modsætning hertil er v. 3—8 og 9_{1-4}, altså kampversene, digtede i málaháttr. Dette forhold er aldeles ikke indviklet eller uforståeligt. Der er nemlig ingen tvivl om, at málaháttr egner sig bedre, end f. ex. ljóðaháttr, til kampskildringer eller en episk fremstilling. På den anden side passer ljóðaháttr bedre for et sådant indhold, som v. 10 ff. har. Således viser digteren, at han har besiddet en fin metrisk sans og et godt øre for det nöje forhold, der bör være mellem indhold og form.

Háleygjatal. Om dette digt ytrer *Snorre* i sin fortale: »Eyvindr skáldaspillir opregnede også [ligesom Þjóðólfr] Hakon jarl den mægtiges forfædre i det digt, som hedder Háleygjatal[1]), der blev digtet om Hakon. Sæming nævnes dér, en sön af Yngvifreyr; der fortælles også her om enhvers død og gravsted«[2]). De brudstykker, vi har tilbage, er forholdsvis få, og de enkelte vers' indbyrdes orden, ja undertiden deres indhold usikkert[3]). Af digtets begyndelse er ét vers bevaret, hvori digteren opfordrer til opmærksomhed; dog kan det ikke være digtets første vers, da det ved sit *hans* (l. 5) forudsætter, at Hakon jarl er bleven nævnet. Hertil hører også v. 2, der synes at handle om skjaldedrikken, som Odin flyvende førte bort fra »Surts dybe dale«. Dernæst handler 1½ vers om Sæmingr, en sön af Odin og Skaðe[4]). Med to vers, der handler om *Goðlaugr Háleygja-konungr,* som blev overmandet og hængt af Ynglingerne Jörundr (nr. 12 i Yngl.t.) og Eiríkr, er vi midt inde i Håløge-fyrsternes række. To vers handler om Hakon jarls bedstefader, *Hákon jarl Grjótgarðsson,* og hans fald på Fjalir (o. 900); ligeledes er der to vers om Sigurðr Ladejarls død (962), »da fyrsterne (Gunnhildssönnerne) sveg ham mod tro og love«. I anledning af Jomsvikingeslaget (986) anfører Snorre to vers, og i endnu et synes Hakons store magt efter slaget at beskrives. Af digtets slutning haves et vers: »Jeg har atter digtet et kvad til

1) Navnet findes også Hkr. I, 235. 330, Fsk. 14, Ágr. 29. Urigtigt: *Háleygjadrápa* Flat. I, 64.

2) Hkr. I, 4—5, jfr. ÓH (53) 2, Fms. IV, 2.

3) Antallet af Hakons forfædre har vist nöje svaret til Rögnvalds i Ytal. Navnene findes hos Torfæus og f. ex. i *G. Storms* afhdl. om Ytal, Arkiv 111—12.

4) Jfr. *B. M. Ólsen:* Strøbem. Arkiv XVIII.

fyrstens ros, så uforgængeligt (fast) som en stenbro«. Desuden haves et par ubestemmelige vers.

Af digtets lighed og nære slægtskab med Yngl.tal kan vi gå ud fra, at digtet har haft et lignende omfang som dette digt, ligesom det ses, at det har haft samme form; i så henseende er Háleygjatal en temmelig nöjagtig efterligning af hint. Men det er ikke alene i form, men også i indhold, d. v. s. i ord og omskrivninger, en efterligning. Således findes forbilleder i Ynglingatal til vers 6:

En Goðlaugr grimman tamði .... Sigars jó	=	Yngl. 17: Hinn's við Taur temja skyldi svalan hest Signýjar vers; osv.

menglötuðr Hál. 6.₇ genfindes i Yngl. 5.₈: *skatna vinr* Hál. 3,₇ = *virða vinr* Yngl. 52.₃; *of fylkis hrør* Hál. 7.₆ = *of yngva hrør* Yngl. 10.₂ (jfr. 12.₂); *Freys áttungr* Hál. 9.₇ = Yngl. 31.₇ osv.

Hvad der i det foregående er bemærket om Ynglingatals poetiske værd, kan også passe på Háleygjatal, idet dette digt i reglen ikke er mere poetisk end hint; deri er ikke alene indholdet, men måske også digterens höje alder skylden. For os har digtet på grund af dets brudstykkeagtige tilstand heller ikke nogen videre historisk betydning. Digterens eget jeg fremtræder ikke, og vi finder aldrig sådanne oplysninger om hans fremgangsmåde som hos Þjóðólfr. I dets helhed har det sikkert haft en betydelig sagnhistorisk værdi, og vi finder det også benyttet af forfatteren til Ágrip, som vistnok derfra har hæntet den — mærkelige — beretning om Håløgernes stamfader, der, skönt konge, gjorde sig til jarl, for således at kunne tage sig selv af dage, da der ingen historiske eksempler fandtes på, at en k o n g e havde ombragt sig selv[1]).

Digtet er sikkert forfattet kort efter 986 og er måske digterens allersidste kvad; da forstås det let, at det i det hele må betegnes som et forholdsvis svagt arbejde, der temmelig slavisk fulgte sit forbillede.

Foruden disse hovedkvad nævnes en d r á p a u m a l l a Í s l e n d i n g a (*Íslendingadrápa*?). Herom hedder det hos *Snorre*[2]). »Eyvindr digtede en drape (*lofdrápa* Jsk.) om alle Islændere, men

---

1) Ágrip 28—9.
2) Hkr. I, 253—54.

de lönnede ham således, at enhver bonde gav ham en skatpenning, der vejede 3 penninge vejet sølv, og som var hvid i skåret; men da sølvet blev samlet på altinget, blev det besluttet at få smede til at rense sølvet; siden blev deraf lavet en kappenål og smedelönnen betalt deraf. Da vejede nålen 50 mark. Den sendte de til Eyvindr, men denne lod den [under en dyrtid] hugge i stykker og købte sig endel kvæg derfor«. Dette omtaler digteren selv i et vers. Dette digt, hvoraf intet er bevaret, må altså være blevet til noget för uåret 976. Når det hedder, at det handlede om »alle Islændere« og det bagefter siges, at »enhver bonde« gav sin skærv, må udtrykket vistnok ikke tages altfor bogstavelig. Med »alle Islændere« kan kun menes de vigtigste af datidens islandske høvdinger, medens »enhver bonde« kun kan betyde alle bønder, store såvel som små. At meningen skulde være den, at Eyvindr har holdt sine udtalelser i al almindelighed uden at nævne nogen særskilt Islænder, er höjst urimeligt, navnlig når man ser hen til beskaffenheden af et yngre digt: Íslendingadrápa af Haukr Valdísarson. Grunden til, at Eyvindr følte sig kaldet til at digte et sådant kvad, er os ubekendt, medmindre det skulde have været hans nöje forbindelser med fremragende islandske høvdingefamiljer; men det er interessant at lægge mærke til, at den sidste egenlige norske digter besynger »alle Islændere«.

Ellers kendes af Eyvinds digte kun lausavísur og det ikke så få; de kan inddeles i forskellige grupper efter indhold og tilblivelsestid. I første gruppe står de vers, som er digtede lige för selve Stordslaget (961). Det sidste af disse vers kaldes en gamankviðlingr, hvorpå Hakon selv svarede (se ovf. s. 448); de to andre indeholder Eyvinds ovenomtalte kække krigsmælding. I 2. gruppe findes to vers om Eyvindr skreyjas fald; disse vers har *J. Sigurðsson* villet henføre til et særligt digt »Um Storðarbardaga«[1]), da Snorre har overskriften: »*Svá sagði Eyvindr*«. Men for det første bærer disse vers lige så meget præg af at være løse vers, som dele af et digt. Desuden har forfatteren til Fagrskinna aldeles sikkert opfattet dem som løse vers. Det sidste vers skal ifølge Fms. handle om Alfraskmanns drab, og det gör det sikkert, da den dér omtalte kaldes *bulkaskiðs byggvingr* [skibets beboer, søfarer, viking], der åbenbart indeholder en hentydning til Alfs tilnavn [*askmaðr* = ascomannus]; når den islandske tradition tillægger is-

---

1) Sn.-E. III, 453—4.

lænderen Þórálfr Skólmsson drabet af Alfr, er dette urigtigt, ti Eyvindr siger, at kongen selv dræbte Alfr. I Þórðr Sjárekssons digt om Þórálfr omtales det heller ikke med et ord, at denne skulde have dræbt Alfr.

Den 3. gruppe består af 6 vers, der alle er digtede i anledning af forholdet mellem digteren og kong Harald; det første er svar på Glums vers; det andet er et lov-vers om kong Harald, hvori dog kun kongens tapperhed roses. De andre vers handler om 'visse folks' gærrighed og digterens forhold til kongen og konger overhovedet, det sidste om Eyvinds kostbare ring; om alt dette se ovenfor.

Den 4. gruppe stammer fra uåret. Digteren klager over snefaldet midt om sommeren, og de onde tider, i hvilke han må sælge sine kostbarheder, ja sine egne pile for 'søens smækre pile' (= sildene).

Disse vers, der alle er digtede i drotkvædet, viser en meget udviklet ævne til at forme vers. Om Eyvinds smukke tænkemåde, raske sind og kækhed er de veltalende vidnesbyrd.

Det er, så vidt jeg ved, ikke faldet nogen ind, ikke engang *G. Vigfússon,* der anfører dem alle på ét nær[1]), at tvivle om ægtheden af disse vers. Det er heller ikke muligt. Vi genfinder i dem Eyvinds egenskaber. Vi finder hans lethed i at digte, og til at variere sit æmne. Hans billeder er korrekte og fortræffelige. Jfr. den morsomme ordleg: »Jeg solgte mine ud fra Egils våben (buen) farende sild [pilene] for havets smækre pile [sildene]«.

Ligesom Eyvindr ved sine vers' lethed fjærner sig fra ældre norske skjalde og således kan regnes til en yngre digterslægt, således også i metrisk henseende, idet man i hans løse vers kun finder to rimfrie linjer.

Eyvindr har i almindelighed tilnavnet *skáldaspillir.* Dette har *J. Sigurðsson* (og forresten mange för ham) forklaret som 'skjaldefordærveren'[2]), og han skulde have fået det på grund af sin uselvstændighed, efterligning og benyttelse af andre digtes form og enkelte udtryk. Dette er også tilnavnets eneste rigtige, eneste mulige forklaring. Hans samtid (Harald gråfelds parti?) har udelukkende fæstet blikket på den ydre lighed mellem hans og ældre skjaldes digte og ment, at de sidste måske var bedre end hans,

---

1) Corp. poet. bor. II, 35—7.
2) Sn.-E. III, 450—1.

og derfor givet ham dette tilnavn (jfr. Auðuns tilnavn, se ovf. s. 422). At tale om 'skjaldefordunkleren' er grebet ud af luften, og man er sikkert gået for vidt, når man har villet göre Eyvindr til den allerypperste digter. Det er han ikke. Hans vers er meget behagelige at læse og høre, men hvad vi i dem kommer mest til at beundre og holde af, det er det billede af Eyvindr som menneske, de giver os. Hvad bravhed, trofasthed og kærlighed, oprigtighed og personligt mod uden barskhed eller råhed i sind angår (jfr. Hakons ord: »en så brav mand er du Eyvindr, at« osv.), er der næppe nogen, som fordunkler ham, og det er disse egenskaber, som, i forbindelse med hans ævne til at forme vers, har lagt ham så smukke og varme ord på tungen, at vi altid vil føle os tiltrukne af dem. Men vi vilde sikkert beundre Eyvindr som skjald mere, hvis Ynglingatal og Eiríksmál aldrig havde eksisteret.

Andre norske digtere, samtidige med Eyvindr eller lidt yngre end han, er meget ubetydelige. De er i al korthed følgende:

Þorkell klyppr Þórðarson eller blot Klyppr[1]), en mægtig herse på Hörðaland. Da hans hustru var bleven voldtaget af kong Sigurðr slefa, digtede han et tungsindigt vers[2]), hvori han ytrer, at han ikke tænker på at 'bo' hos sin hustru, för han har 'rødfarvet sårfuglens næb i fyrstens blod'. Derpå dræbte Þorkell Sigurðr, men blev nedhugget med det samme[3]). Hvorvidt verset er ægte eller ej, er det vanskeligt at sige.

Om Nordmændene Halle og Leiknir og Kåre Sölmundarson vil der senere blive handlet.

En bonde på Oplandene, Bárðr, der levede i kong Olaf Tryggvasons tid, digtede et halvvers i anledning af, at Þorvaldr tasalde vilde tvinge ham til at antage kristendommen[4]).

Samtidig med ham må Ulfr Súlujarl (en svensker?) have været, der ifølge Skáldatal skal have digtet om Styrbjörn den stærke († 988); denne Ulfr var en sön af Þrándr Súlujarl og Styrbjörns morfader og fosterfader.

---

1) Således hos Snorre Hkr. I, 249; jfr. Fsk. 57 og Ágr. 20.

2) Skj. digtn. B I, 93.

3) Ang. sagnet om Sigurðr slefa se *Boers* afhdl. i Arkiv XVIII; han antager, at verset er digtet efter et „balladevers“ i Marsk Stig visen; dette finder jeg ubevist og höjst usandsynligt af flere grunde.

4) Skj. digtn. B I, 145.

Af kong Olaf Tryggvason haves et par løse vers[1]), hvoraf det første er en kviðlingr, digtet da han første gang traf sammen med Hallfreðr og dykkede ned efter dennes ankertov. Det andet vers (i fornyrðislag) er der måske ikke tilstrækkelig grund til at antage for ægte, da det forekommer i Helga þáttr Þórissonar og i en lidet historisk sammenhæng[2]).

Af kong Olaf den hellige anføres en hel del løse vers[3]). Det første vers er digtet af ham i en meget ung alder; han spotter deri over, at en mand, som havde fulgt ham på jagten, var falden af hesten (Halldór Rannveigarson, se nedenf.). Et andet vers er også let ironisk, digtet i anledning af en kærlighedshistorie, som Sigvatr havde haft på Island med en fiskers hustru. Let skæmtende siger digteren: »Siger det til Karle [fiskeren], når han kommer hid, den brave mand, der bor i nordhavet, at flere ting man skal på toget göre end skære i en hval med skarpen kniv«. Alle de øvrige vers med undtagelse af et vers om Erling Skjalgssöns fald 21. december 1028 er af erotisk indhold, og handler tildels om en norsk kvinde, Steinvör, der blev gift med en Þorvarðr galle, over hvis tilnavn Olaf ironiserer; et vers er digtet om Ingibjörg Finnsdóttir, hvori digteren synes at klage over et brudt løfte. To vers er digtede i Rusland 1029 om den russiske dronning Ingigerðr, som engang var bleven ham lovet til ægte; de nærede gensidig kærlighed til hinanden; disse to vers, der er blevne til ved synet af dronningens statelige skikkelse til hest, vidner om Olafs dybe følelse; tonen er vemodig.

Disse vers er for så vidt interessante, som de giver os en side af Olafs karakter, som vi ellers intet vilde vide om, hans erotiske følelser; de vidner om dybde og inderlighed. Det samme karaktertræk genfindes hos hans sön, Magnus, samt hos Magnus barfod og i en lysere form hos Olafs halvbroder, Harald hårdråde.

At versene er ægte er så sikkert som noget. For det første viser de alle hen til én bestemt personlighed, og det er ikke rimeligt, at de skulde være digtede af én mand i det 12. årh. For det andet haves et af dem i en dobbelt form, hvilket næppe er tænkeligt

---

1) Skj. digtn. B I, 144—45.

2) Når det i Oddr munks Ólafssaga i Stockholm.hdskr. (udg. s. 70) hedder, at „en vis mand, som hed *Sóti skald*, fortalte“ osv., må det bero på en fejltagelse. Den anden recension af sagaen (A. M. 310) kender ikke denne Sóte. Er navnet en forvanskning af *Sculi?* (ɔ: Þorsteinsson).

3) Skj. digtn. B I, 210—12.

uden en lang opbevaring af versene i mundtlig tradition. Endelig anfører *Snorre* et af dem, hvilket i denne henseende er af stor betydning.

Når der fremdeles tillægges Olaf den hellige en flokkr om kampen ved London[1]), er rigtigheden heraf tvivlsom; i Knýtlingas. tillægges den *liðsmenn*[2]) *(liðsmanna flokkr)*, og det fremgår af forskellige steder i den, at der ikke er tale om Olafs kamp, men om kong Knuds kamp i året 1016. Nogen grund er der dog til, at Olaf den hellige nævnes i forbindelse med flokken; der har nemlig fundet sted en sammenblanding af nogle af Olafs vers med denne flokkr. Dette fremgår af en nöjagtig undersøgelse af hvert enkelt vers.

Et af versenes første halvdel (9_{1-4} i den legendariske Óláfss. og i Flatøbogen) er enslydende med det i Knýtlinga anførte vers, medens den sidste halvdel i Knýtl. er forskellig; sammenhængen viser, at den første halvdel urigtig er sammenkoblet med den sidste. Hertil kommer, at digteren synes at hentyde til den samme kvinde, Steinvör (her kaldet Grjótvör). Vi tör således her konstatere et halvvers til af Olaf *(Rýðr* v. l. *Berr eigi* osv).

Men der er flere vers endnu, som kan og bör udskilles, således flokkens 4. vers *(Þóttut mér* osv.), der åbenbart handler om kampen på Hringmaraheden 5. maj 1010, samt vers 3 *(Þollr mun* osv.), der indeholder en lignende hentydning som det første halvvers; endvidere et vers *(Einráðit* osv.), der handler om kampen med Ulfkell snillingr. Det er muligt, at endnu flere er at henføre til Olaf, medens ét af versene (det 7.) bestemt fører bort fra ham, fordi det handler om Knud den store.

Det er således klart, at der her foreligger en sammenblanding; grænsen i det enkelte er det næppe muligt at trække, men hovedsagelig turde det være den her dragne.

Af den ovenfor nævnte Sogning, Halldórr Rannveigarson, haves et vers i fornyrðislag,[3]) det er digtet som svar på kong Olafs første vers og indeholder en ironisk hentydning til den drengestreg, at Olaf sadlede en buk til sin stefader.

---

1) „Þenna flokk orti Óláfr konungr eptir er hann hafði unnit Lundúnaborg“ Fms. V, 227, Flat. III, 237; „þenna flokk orti Óláfr eptir atlöguna“, „þenna flokk orti Óláfr hinn helgi, þá er hann var með Knúti konungi“ ÓH (49) 8. 9.

2) Fms. XI, 197.

3) Skj. digtn. B I, 190.

Af Eyvindr skáldaspillis sön, Hárekr i Þjótta, dræbt 1039, anføres to vers,[1]) der bægge er digtede i året 1027, dengang da kong Olaf havde besluttet at begive sig over land fra det sydlige Sverrig hjem til Norge, for at undgå at møde Knud den store. Hárekr vilde ikke forlade sit skib, men sejlede dristig gennem Knuds flåde og hjem til Norge. Ildesindede mænd påstod, at han heller ikke behøvede at være bange, da han havde modtaget bestikkelser af Knud. Versene er uden tvivl ægte og meget gode.

En af kong Olafs trofaste venner var Brynjólfr úlfalde, hvem Olaf havde foræret et sværd og gården Vettaland (i Bahuslen) o. 1018; herom digtede Brynjólfr et vers i haðarlag, hvoraf kun to linjer haves[2]).

Einarr þambarskelfis sön Eindriði nødtes engang (o. 1025) til at bringe den mægtige høvding Erlingr Skjalgssöns datter Sigríðr hjem til hendes fader mod dennes vidende og vilje (se ovf. s. 373). Da hendes fader gjorde ham bebrejdelser, digtede han et drotkvædet vers, hvilket sikkert er ægte[3]).

Af Magnus den gode haves et par vers,[4]) som er nærbeslægtede med hans faders vers. Det ene består af et svar til Harald hårdråde i halvbroderen Þóris navn, hvem Harald stadig drillede, blandt andet kaldte han ham i en kviðlingr for »Tyvgæsts sön«. Magnus lod Þórir svare med et vers, der hentydede til Sigurðr sýrs bondegærning, hvorover Harald blev meget vred. Det andet vers er af erotisk indhold og udtaler kongens længsel efter en »konges søster«. Bægge vers er ægte. Derimod er det vers, som i Þáttr af Þorsteini austfirðing[5]) tillægges Magnus, på grund af dets yngre sprogform afgjort uægte.

Þorgeirr flekkr hed en bonde fra Værdalen; han kom engang til Magnus den gode for at klage over en uret, men havde vanskeligt ved at skaffe sig kongens opmærksomhed; da kvad han et vers, hvori han åbenlyst fremsætter, at det er de »forrædere«, som sveg kongens fader, der nu trænger sig frem, medens andre, der kæmpede i hans hær, ikke kan få deres ret. Dette vers i forbindelse med andre lignende udtalelser har sikkert gjort sit til at vække Magnus' bitterhed mod Olafs fjender[6]).

1) Skj. digtn. B I, 286.
2) Sst. 276.
3) Sst. 285.
4) Sst. 304.
5) Sex söguþættir 16.
6) Skj. digtn. B I, 305.

Haraldr harðráðe Sigurðarson, konge 1047—66, ikke alene en mand, der udmærket godt forstod at vurdere skjaldskab, men også selv var en fortrinlig digter og som sådan meget kyndig i skjaldekunsten, for hvilken han havde et sjælden fint øre. Som digter står han i en vis modsætning til sin halvbroder og til kong Magnus, idet hans vers aldeles ikke er erotisk-elegiske, men svulmer af livsglæde og lystighed; dette står i samklang med hele hans ånd og væsen; sjælden har der været en mere ligefrem og for alskens løjer oplagt konge end Harald. For ham var skjaldepoesien en uudtömmelig kilde til underholdning og morskab, hvad enten det var öjeblikkets kvikke småfrembringelser eller hele digte, ældre såvelsom yngre. Der gives mange morsomme vidnesbyrd herom. Hvor godt han var inde i skjaldepoesiens teknik og teori, viser den omstændighed, at han öjeblikkelig greb skjalden Þjóðólfr, da denne engang begik en rimfejl (første stavelse kort, uden at bero på opløsning). Ligeledes dømte han meget rigtig og med sikker smag mellem forskellige digteres vers. (Fortællingen om ham, Þjóðólfr og fiskeren Þorgils). En fortræffelig skildring gives af ham i Sneglu-Hallaþáttr[1]): »Han var en god skjald, og jævnlig henkastede han spottende ord [i bunden tale] til enhver, han fandt for godt; han tålte også selv bedre end nogen anden, når man talte til ham i mindre høviske ord, når han var oprömt... Han morede sig meget ved skjaldskab, og havde altid omkring sig sådanne mænd, som forstod at digte«. Han var tillige meget stræng, for så vidt som han kun vilde tillade de digtere, der virkelig var gode, at besynge sig (jfr. fortællingen om ham og Stúfr, se ovf. s. 337).

Harald var en ægte digternatur og havde meget let ved at digte ved enhver lejlighed. Hans forskellige vers er alt løse vers[2]); en del af dem udgör dog en sammenhængende cyklus, et slags flokkr; det er hans 'gammensvers' om den russiske prinsesse, Ellisif. Af hans vers er de to ældste fra 1030, det ene digtet för, det andet efter Stiklestadslaget[3]). I det første udtaler den unge 15-årige helt sit kampmod — »jeg skal nok have mod til at værge den flöj«; det sidste digtede han, flakkende omkring i såret tilstand, men med håbets mod i hjærtet — »nu må jeg slæbe mig

[1]) Flat. III, 415, Sex söguþ. 18.

[2]) Skj. digtn. B I, 328—32.

[3]) Under slaget siges kongen at have 'fyldt', fuldstændiggjort, Þormóðs vers ved ordet *svíða* Fbr. 112; men det hele er vistnok en fabel.

frem fra skov til skov; hvem ved, om jeg dog ikke bliver berömt til sidst«. Den ærgerrige ynglings karakter kommer her fortræffelig tilsyne i disse simple og fordringsløse ord.

Dernæst har vi en gruppe *gamanvísur*, der er digtede på Haralds tog i orienten i tiden fra 1035 til 1043. Det hedder herom i hans saga[1]: »På disse rejser digtede Harald gammensvers, 16 i antal, som alle sluttede på samme måde«. Den ensartede slutning på hvert vers er:

Þó lætr gerðr í Görðum
gollhrings við mér skolla

ɔ: »Dog vil guldringens Gerðr i Garderige]Ellisif, kong Jarizleifs datter] ikke have mig«. I den foregående del af hvert vers har han omtalt enten sine mange idrætter eller sine kampe og bedrifter; de 2 sidste linjer er kun spøg og må ikke antages for alvor. Der er noget overordenlig kvikt og muntert ved disse vers, og de viser bedre end noget andet, at Nordmændenes sind ikke altid var tavst og indesluttet[2]).

En tredje gruppe indeholder forskellige vers fra årene o. 1046 til 1065, digtede ved forskellige lejligheder; heraf er to vers digtede om Einarr þambarskelfir og indeholder trusler om eller antydninger af dennes snarlige undergang; det var Harald selv, som kort efter bevirkede hans og sönnen Eindriðes (se ovf. s. 460) død; i et andet vers omtaler Harald hoverende, hvor mange mænd han efter Kalf Arnasons drab (1054) har taget af dage. Disse vers viser bedre end noget andet berettigelsen af kongens tilnavn. To vers er endnu af en særlig interesse; de er digtede under mødet med fiskeren Þorgils, hvorom nærmere under Þjóðólfr. Endelig haves to vers, Haralds svanesang, digtede lige för Stanfordslaget; det förste, der er i fornyrðislag, fandt han selv var for simpelt og digtede derfor straks et andet, der skulde være bedre. Ligesom hans første vers bærer disse vidne om kong Haralds urokkelige kampmod og aldrig svigtende kraft og tryghed. Særlig er det sidste smukt: »Höjt bad kvinden [mærk her også dette indblandede erotiske element] mig fordum at bære mit hoved, hvor sværdene og hjærneskallerne mødes i malmgnyet«.

Ægtheden af disse vers kan ikke være nogen tvivl underkastet.

---

1) Hkr. III, 97, Fsk. 231, Mork. 15, Fms. VI, 169.

2) Med hensyn til v. 3 i denne gruppe skal bemærkes, at den sidste halvdel kun er lån fra Rögnvald kales vers; den oprindelige halvdel er tabt.

Anm. Til Haralds gamanvísur regnes endnu et vers[1]), der begynder således: *Senn jósum vér svanni*, og hvori digteren siger: 'vi — 16 mand — øste, da havet kom i oprør'. Den sidste halvdel af verset er imidlertid aldeles identisk med et halvvers i den 2. gruppe, l. 5—6 vilde digteren i hvert fald ikke have gentaget. Hertil kommer, at l. 1—4 anføres af Snorre, som sikkert har kendt Haralds gamanvísur, i Edda under Brennu-Njáls navn. Uagtet vi ellers intet ved om Njáls digterbegavelse, er der næppe tilstrækkelig grund til at antage, at Snorres angivelse af forfatteren er urigtig, og dette bestyrkes i höj grad af halvversets indhold. Et udtryk som: 'Vi 16 mand øste' er nemlig i höjeste grad påfaldende om kong Harald, der sikkert har haft flere end 15 mænd ombord på sit skib, og han har sikkert ikke selv deltaget i øsningen af skibet. Derimod giver verset os et udmærket billede af en almindelig Islandsfarer med sin besætning. Jeg tager således ikke i betænkning at følge Snorre[2]); vi har da her en lignende fejl, som ovf. er omtalt med hensyn til Olaf den helliges vers *(Liðsmannaflokkr)*.

Den ovenfor nævnte fisker Þorgils, hvem Harald hårdråde og Þjóðólfr engang traf på, og med hvem de havde et slags poetisk kappestrid, digtede ved den lejlighed 3 fortræffelige vers[3]), hvori han dels omtaler sin tidligere virksomhed, som bestod i noget andet end at trække 'træge torsk', dels kongens bedrifter. Kongen gav ham en guldring og tog ham med sig. Ifølge fremstillingen i Frís. var der desuden to andre, der deltog i den poetiske ordstrid, nemlig en ung mand (i båden hos Þorgils) og en saltbrænder oppe på en klippe; af hver af disse anfører Frís. et vers[3]). — Af Steigarþórir, en bekendt norsk høvding († 1095), haves to linjer, fremsagte lige för han blev hængt[4]). — Af en anden høvding, Kale Sæbjarnarson fra Agðir, »en vis mand, som forstod at digte godt«, en sönnesön af Þorleifr spake den yngre og bedstefader til Rögnvald jarl († 1158), haves nu desværre kun et halvvers[5]), digtet på kong Magnus barfods vesterhavstog, lidt för Kale døde (1097); den første linje minder meget om Hakon den godes vers (se ovf. s. 447). — Samtidig med disse to var en gammel bonde, en »vis mand«, ɔ: en spåmand. Kong Olaf kyrre vilde prøve hans meget omtalte visdom, lod en af hans heste stjæle og dræbe og bringe ud på sit skib. Bonden forstod imidlertid af kragernes skrig,

---

1) Skj. digtn. B I, 130.

2) Af modsat mening er *K. Gíslason* i Njála II, 4—5, men hans grunde er mig ikke overbevisende.

3) Skj. digtn. B I, 369, jfr. 396, v. 8—9.

4) Sst. 403.

5) Sst. 404.

hvordan det hele hang sammen, og digtede derom et vers i fornyrðislag[1]).

Til slutning skal vi nævne alle a n o n y m e digte og vers, som kan skönnes at stamme fra dette tidsrum. Vi begynder da med

Bjarkamál hin fornu. Som bekendt opfordrede Olaf den hellige kort för Stiklestadslaget Þormóðr kolbrúnarskáld til at fremsige et digt. Þormóðr rejste sig da og kvad meget höjt, så at det hørtes over hele hæren »de gamle Bjarkemål« (se ovf. s. 341). I anledning af denne fortælling anføres med det samme to vers af digtets begyndelse. Desuden haves tre andre vers, som for störste delen indeholder lutter navne på guld, hvormed »den gavmilde fyrste begavede sin hird«. Disse vers anføres af Snorre (i Edda) udtrykkelig som hørende til »Det gamle Bjarkemål«. I et par linjer endelig omtales Rolv krakes fald. De to førstnævnte vers er en pompøskraftig opfordring — måske snarest af Hjalte[2]) — til krigerne om at vågne op af sövne til mandig dåd. Det er meget vanskeligt, at danne sig et billede af digtet efter disse brudstykker (forfattede i málaháttr). Til sammenligning har vi Saxos latinske gengivelse. Hos ham består digtet af 3 dele, som *A. Olrik* betegner som »Hjaltes (første) store tale, talen om h i r d m a n d s l i v e t«, hans (anden) store tale, »m i n d e t a l e n o v e r h e l t e k o n g e n«; den 3. del er Bjarkes e n e t a l e, »der gentager hirdmandstankerne«. Ang. hele dette digt samt det isl. brudstykke henvises til Olriks værk: Dansk Heltedigtning I, 28—114. Olriks gengivelse af digtet er vistnok så fuldkommen som den overhovedet kan blive. Han hævder, at digtet oprindelig er dansk »fra første del af vikingetiden«, nærmere betegnet omkr. 900. Hvis så er, er digtet os her uvedkommende. Han mener tillige, at det i isl. overlevering givne digt beror på overarbejdelse, på grund af de afvigelser, der findes mellem Saxo og de isl. brudstykker, og Rolv krakes sagas fremstilling, der beror derpå. Mig forekommer dette meget tvivlsomt. Der har åbenbart været et y n g r e (isl.) digt om det samme. og på d e t t e kunde s a g a e n s fremstilling bero[3]). Herpå har Olrik slet ikke tænkt. Når han antager, at guld-navneversene hidrører fra 12. årh., strider dette imod Snorres vidnesbyrd, og jeg ser intet til hinder for — fra norsk-islandsk standpunkt —, at de hidrører fra samme tid som de to første. Olrik nægter, at de kan være

1) Skj. digtn. B I, 397, v. 13.
2) Jfr. Rolv krakes saga k. 48 og Saxo.
3) Heraf haves vist et halvvers.

danske. Hvis det er rigtigt, må digtet (det norsk-isl.) opfattes som forskelligt fra det danske. Der findes dog åbenbare ligheder, hvilket kunde bero på lån i det norsk-isl. fra hint. Guldnavneversene kunde Saxo ikke gengive, men deres indhold kunde skimtes i udtryk som:

Dulce est nos domino percepta rependere dona
. . . . quæ contulit olim
Rolvo suis . . . inter dignos partítus amicos.

Jeg er således mest tilböjelig til at tro, at det norsk-isl. digt er identisk med Saxos, men at Rolv krakes sagas forfatter har benyttet et yngre digt, der naturligvis var beslægtet med det gamle. Når Olrik mener, at navnet »Húskarlahvöt« (se ovf. s. 341) er det oprindelige danske navn, fordi *húskarl* i norsk betød noget andet end i dansk, beror dette på et fuldstændigt fejlsyn. Der er vidnesbyrd nok om, at ordet i norsk betød det samme som i dansk, ɔ: hirdmand[1]).

Til Bjarkemål slutter sig to linjepar af andet digt, der handler om Rolf krakes færd i hallen i Upsala[2]).

I Ágrip nævnes et digt Oddmjór, der skal have været et kongeregister (*konungatal*); digtets alder, hjemstavn og indretning er ubekendt. Der anføres deraf et halvvers om Harald hårfagre[3]). — Fra det 9. årh. må det halvvers antages at være, der blev digtet om den senere landnamsmand Herjólfr, efter at han havde dræbt en björn, der havde bidt hans ged[3]). — Om Harald gråfeld haves et par linjer, hvori hans skönhed prises[4]). Oprindelse uvis.

Liðsmannaflokkr kaldes det digt[5]), som i nogle håndskrifter tillægges Olaf d. hellige (se ovf. s. 459), men som i Knýtl. siges[6]) »at være digtet af *liðsmenn* (krigerne)«, da kong Knud i året 1016 belejrede London. Der er ovenfor gjort forsøg på at udskille af de endnu bevarede lævninger de vers, som med rette kan tillægges Olaf den hellige. De øvrige vers, som med undtagelse af ét vers ikke indeholder noget positivt bevis for, hvortil de skal henføres, er 6 og et ½; de handler alle om kampe. I det sidste vers udtales

1) Jfr. Snorre i Edda I, 456.
2) Skj. digtn. B I, 171.
3) Sst. 167.
4) Sst. 168.
5) Jfr. „Svá segir í flokki þeim, er þá var ortr af liðsmönnum“ Fms. XI, 197.
6) Fms. l. c.

glæde over, at London er erobret, og at de (krigerne) nu kan få lov til at have det godt og mageligt derinde. Det er umuligt med bestemthed at sige, om disse vers er forfattede af Nordmænd eller Islændere, måske af bægge; af en dansk mand er de i hvert fald ikke.

Af en hedensk nökkvamaðr (en Nordmand), der traf sammen med Olaf Tryggvason, men flygtede for ham, anføres to smukke vers fra o. 998[1]). Hvad sagaen antyder angående denne mand, er fabel, men både den måde, hvorpå disse vers er digtede, og den individuelle stemning, der råder i dem, taler for, at de er så gamle. — Af en Ketill rípr omtales[2]) nidvers om Hrafn hrútfirðingr o. 1040, men heraf er intet bevaret. — Da kong Harald hårdråde havde gjort et krigstog til Danmark og opbrændt Hedeby (1051) siges »hans mænd« at have digtet et vers derom[3]). — Om kong Haralds flugt (»slippen ud«) ud af Limfjorden haves to linjer i fornyrðislag, der snarest er norske[3]). — Da samme konge lå ved Glumsten i Halland (1062?), siges to af hans mænd, Sigurðr og Björn at have drömt, at to oldtidshelte (Snjallr og Hjaldr), som skulde være höjlagte dér, fremsagde to vers for dem, hvis indhold drejer sig om dem selv[4]). — Ligesom kong Harald selv drömte för toget til England, således også hans stavnbo samt en anden af hans mænd, Þórðr. De drömte, at de så hver en jættekvinde med rødt skjold og ridende på en ulv; jættekvinderne fremsagde vers, der varslede ilde om kongens tog; de er snarest norske[5]). I Hemingsþ. er fremstillingen noget anderledes.

Muligvis norsk (eller dansk?) er det vers, som anføres om de uroligheder i Danmark, der opstod efter Sven Estridsens død (1075)[6]).

Tillæg. Vers fra de norske kolonier, samt danske vers.

Fra Færøerne haves kun Þrándr i Gata's versificerede *kredda* (credo), en bönsformular[7]). — Fra Orknøerne haves kun to linjer om to vikingers fald for Torf-Einarr (c. 900)[8]). —

1) Skj. digtn. B I, 169.
2) Fms. VI, 110, jfr. 117.
3) Skj. digtn. B I, 396.
4) Sst. 399.
5) Sst. 400.
6) Sst. 397.
7) Sst. 202.
8) Sst. 167.

Fra Sydernøerne nævnes en kristen mand, som sammen med en Islænder, Herjólfr den yngre, rejste til Grönland (986). Han digtede en drape, *Hafgerðingadrápa,* i hrynhent versemål. Navnet er dannet af *hafgerðingar* (bølgebjærge, opståede ved jordskjælv, livsfarlige for sejlasen[1]). Af begyndelsen af dette digt haves to linjer, samt omkvædet, en bön til gud[2]).

Fra Danmark haves et helt vers drotkvædet, digtet i anledning af, at Harald blåtand sluttede sig til et krigstog, foretaget af Styrbjörn den stærke (o. 980), et vers (drotkvædet) af kong Sven tveskæg om Þorleifr jarlskald og hans nid, hvis ægthed ikke er hævet over enhver tvivl, et vers (frit drotkvædet) af jomsvikingen Vagn Ákason, digtet under selve kampen i anledning af Sigvalde jarls feje flugt, som Vagn forhåner ham for; verset gör indtryk af at være ægte; endvidere et halvt vers i fornyrðislag af den 10. jomsviking, som skulde aflives efter Jomsvikingeslaget samt et par andre[3]).

Til alt dette kunde endnu föjes det drotkvædede vers på Karlevistenen, som muligvis stammer fra en norsk forfatter[4]).

Den norske digtning i det 9. og i det 10. årh.s første fjærdedel har været ganske betydelig og betydningsfuld, navnlig for eddadigtningens vedkommende. Den norske skjaldepoesi er kortvarig, men i flere henseender glimrende og slutter sig i mangt og meget til eddadigtene. Den kommer ikke ret meget ud over det første tidstrin. Den videre udvikling, hvad form og omskrivninger angår, foregår på Island, men grundlaget og grundtrækkene er givne af Nordmændene.

At nogen udviklet skjaldepoesi skulde have eksisteret i de norske bilande (Færøerne og de vestlige øer) er der ingen som helst grund til at tro, da der i så henseende ikke findes nogen antydning i kilderne, men dette kan kun bidrage til at svække den antagelse, at de fleste eddadigte skulde være opståede dér, hvilket jo også af andre grunde er dels usandsynligt, dels umuligt. På Orknøerne

---

[1]) Se herom Konungsskuggsjá s. 66.
[2]) Skj. digtn. B I, 167.
[3]) Sst. 175—76.
[4]) Sst. 177.

vil vi i det næste tidsrum finde en mere righoldig digtning, men denne beror på en indvandret norsk digterslægt.

Det er i det foregående flere gange fremhævet, at skjaldepoesien i Norge hører op i det 10. årh. Til trods for dette udtryks almindelige karakter er det dog selvfølgelig ikke således at forstå, som om digtningen fra det tidspunkt helt var uddød. Men når vi hos Nordmændene efter Eyvinds død finder enkelte digtere — således fortjæner dog næppe de at nævnes, af hvem der kun haves et par linjer, uden at man ellers ved noget om dem som skjalde —, er det kun enkelte medlemmer af visse slægter og da særlig kongeslægten selv, der optræder som skjalde. I de løse vers mærker vi hele tiden igennem en tilböjelighed for simplere former end Islænderne i reglen benyttede.

---

§ 7.

Islandske skjalde.

Af landnamsmændene, som ifølge fødsel eller herkomst er Nordmænd, angives nogle at have været digtere, eller, rettere sagt, der anføres enkelte vers af enkelte af dem. Disse har betydning, for så vidt de udgör det umiddelbare mellemled mellem den norske og islandske digtning. Disse digtere blandt landnamsmændene vil i al korthed blive omtalte; derefter vil de særlig islandske skjalde blive behandlede i to afdelinger: hirdskjalde og sagaskjalde. De første er de egenlige konge- og fyrsteskjalde, de sidste derimod de, som udelukkende nævnes eller er hovedpersonerne i en saga, uden tillige at være fyrsteskjalde; hirdskjaldene derimod kan godt være sagaskjalde tillige.

A. De indvandrede skjalde (870—900).

De indvandrede skjalde er i egenligste forstand kun to, nemlig Skallagrímr Kveldulfsson, der kom til Island i året 878. Af ham anføres 3 vers,[1]) hvoraf et er digtet i runhent (de to sidste linjer uregelmæssige) om drabet på brødrene Hallvarðr og Sigurðr og en af kong Haralds sönner; en

---

[1]) Skj. digtn. B I, 26—27. Om et af dem se *B. M. Ólsen*: Arkiv XIX, 99 f.

stærk hoverende tone går igennem verset. De andre vers er digtede på Island om hans smedearbejde og om en økse, som Erik blodøkse ved sönnen Þórólfr havde sendt digteren. Der er intet som helst der taler imod, at disse vers er ægte. Det 1. vers er uregelmæssigt i sin form, hvilket snarest tyder på, at verset er overordenlig gammelt (jfr. hvad der ovf. s. 407 er bemærket om dette versemåls optræden); i så fald tör man intet forandre i verset. De to andre vers er regelmæssig byggede, men bærer et i höj grad individuelt præg, hvortil kommer, at der i vers 2 findes et så gammelt ord som *isarn*[1]) og at der i v. 3 findes rimet *yngva: hingat*. Der er således meget der taler for, at de er ægte[2]). Skallagríms fader Kveldúlfr døde på rejsen til Island; af ham anfører sagaen et regelret drotkvædet vers om sönnen Torolfs fald (877). Verset er ialfald meget gammelt og kunde vel være ægte[3]).

Den anden mand, hvoraf vers haves, er Þórir snepill Ketilsson, der først tog »Koldekind« *(Kölduкinn)* i besiddelse, men siden forlod den egn. Af ham haves et halvvers,[4]), hvori han klager over egnen; det er digtet i et versemål, som nærmest svarer til *meiri stúfr*[5]).

I Gullþóriss[6]) nævnes en skjald *Vaðe;* men af ham haves intet.

Endelig anføres vers af 2, nemlig Þorsteinn tjaldstæðingr, der som barn skulde have fremsagt et vers i anledning af, at han skulde udsættes. Det er rimfrit og gammelt[7]). — Den anden er Önundr tréfótr, en vældig viking og oldefar til Grettir d. stærke. Grettiss. anfører 4 vers af ham[8]). De er alle uægte måske med undtagelse af ét, det 3., da der heri findes et mandsnavn, Súgandi, der ikke forekommer i sagaen, men versene er ikke yngre end fra o. 1200.

Dette er ikke meget, men viser dog, at der blandt landnamsmændene fandtes sådanne, der kunde forme vers efter alle kunstens regler. Der har sikkert været flere.

---

1) Om dettes forekomst se Lex. poet.
2) Hermed rettes mine udtalelser i udg. fort. s. XXIX.
3) Skj. digtn. B I, 26.
4) Sst. 29.
5) Sn.-E. I, 662.
6) S. 7, jfr. s. 20.
7) Skj. digtn. B I, 29—30.
8) Sst. B II, 462—63, jfr. *K. Gíslason*: Helrim s. 20.

B. Sagaskjalde (o. 900—o. 1050).

Da omtrent alle de islandske slægtsagaer handler om den samme tid, vil vi behandle de deri forekommende skjalde i en rækkefølge fra syd mod vest osv. De fleste i sagaerne forekommende vers er lausavísur. Om dem kan henvises til min afhdl. i Aarbøger 1912. Vi møder da først

Njálssaga. Angående Njáll selv som digter se ovf. s. 463. Om Þórhildr skáldkona henvises til afsnittet Niddigtning. Sagaens ægte vers som de af Ùlfr Uggason og Þorvaldr veile samt Darradssangen vil andensteds blive behandlede.

Sagaen anfører, d. v. s. enkelte håndskrifter deraf, flere vers af forskellige personer, som den, uvist med hvilken ret, kalder »skjalde«, således Gunnarr, Skarphedin, Káre, Sigmundr (3 nidvers), Unnr, Mörds datter, men alle de dem tillagte vers er afgjort unge, fra den sidste del af 13. årh. eller o. 1300; dette bevises ved sprog, efterligninger og efterklassisk tone i det hele. Jeg henviser til min afhdl. om Njála i Aarbøger 1904, s. 93 ff. Der findes dog en ældre gruppe af vers, der sikkert er ældre end 1200, nemlig dødningeversene og Móðólfs vers; jfr. den nævnte afhdl.[1]).

Une danskes dattersön Tjörve hinn háðsame »spotteren«) fra Síða (Vester-Skaptafellssyssel) havde friet til Ástriðr Móðólfsdóttir, men uden held. Hun blev kort efter gift med en Þórir Ketilsson. Tjörve malede da hendes og Þóris billeder på væggen af *kamarr,* og hver gang han gik forbi, kyssede han hendes billede, men spyttede på hans. Da hans morbroder viskede billedet ud, lavede han et andet på sit knivskaft og han digtede så et vers om hele sagen.[2]) Det endte med, at Tjörve og flere andre blev dræbte[3]) (o. 978). Verset er uden al tvivl ægte.

Helge trauste, en sön af landnamsmanden Óláfr tvennumbrúne, bode på Skeið; da denne var død, vilde Þorgrímr ørrabeinn ægte hans enke; men det vilde sönnen, Helge, ikke vide noget af, slog Þorgrímr ihjæl (o. 965) og digtede derom et vers[4]).

---

1) Versene findes Skj. digtn. B II, 210—19, og I, 399 (v. 3), 401 (v. 12), 604—06.

2) Skj. digtn. B I, 94.

3) Ldn. 247.·248 med not. 15.

4) Skj. digtn. B I, 94.

En sönnesön af denne Helge var Helge dýrr eller dýr?), som i anledning af et sår, han havde fået, digtede et halvvers[1]).

Vetrliðe skald Sumarliðason var en sönnesönssön af den fra Egilss. og Ldn. bekendte Ketill hæingr, der så mandig hævnede Þórólfr Kveldulfsson. Vetrliðe og hans fader siges at havde bot i Hválhreppr (Rangárvallasyssel) nærved Fljotshliden. Vetrliðe kendes nærmest kun som en rasende modstander af kristendomsforkynderen Þangbrandr. Tilligemed andre (Þorvaldr veile) siges han at have digtet nid om Þangbrandr og spottet gud[2]). Men Þangbrandr hævnede sig ved i forbindelse med Guðleifr Arason fra Reykjahólar at overfalde Vetrliðe, engang da denne var i færd med at skære törv. Vetrliðe og hans sön Are blev dræbte af Guðleifr[3]). Af hans nid om Þangbrandr er intet bevaret, heller ikke af hans øvrige digte med undtagelse af et halvvers i málaháttr om Tors bedrifter[4]). Tor tiltales selv i verset (er det muligvis et anråbelsesvers, hvori Tor opfordredes til at slå Þangbrandr ihjæl som andre trolde og uvætter?)

Da Hallbjörn Oddsson fra Kiðjaberg skulde rejse hjem med sin kone, en datter af Tungu-Oddr, hos hvem de en vinter havde opholdt sig, vilde hun, trods gentagne opfordringer, ikke følge ham. Han digtede da et vers, der utvivlsomt er ægte, og som er et udtryk for hans stærke følelse[5]).

Þorvaldr veile. Hans slægt er os ubekendt, men han vides at have haft en søster Bjartey[6]) og at have bot på gården Eyvik (i Grimsnes). Han blev dræbt af Þangbrandr og Guðleifr, fordi han, ligesom Vetrliðe, havde været en hæftig modstander af dem og selv digtet nid om dem, foruden at han havde opfordret andre til også at göre dem modstand[7]). Af dette nid er der intet bevaret; derimod haves en lausavísa, hvori han opfordrer digteren Ulfr Uggason til modstand mod Þangbrandr, hvad Ulfr dog ikke

---

1) Skj. digtn. B I, 285.
2) Ldn. 283 not. 7, jfr. Njála I, 534, Fms. II, 202, Flat. I, 424, Hkr. I, 389, Bps. I, 14.
3) Jfr. det vers, som anføres om Guðleifr af Óðarkeptr. Vetrliðes sön Are nævnes kun i Njála I, 534.
4) Skj. digtn. B I, 127.
5) Sst. 104.
6) Njála 369.
7) Njála 369. 535—7, Fms. II, 203, Flat. I, 424, Hkr. I, 389, jfr. 407, Bps. I, 12. 14.

vilde indlade sig på[1]). I kommentaren til Snorres Háttatal (v. 35, digtet i et versemål, der kaldes *en forna skjálfhenda)* hedder det: »Dette versemål opfandt først Veile, da han lå i et udskær (se ovf. s. 409) .... da digtede han et kvad, som kaldes *kviðan skjálfhenda* eller *drápan steflausa*« og det tilföjes, at det var »kveðit eptir Sigurðarsögu«[2]). Dette kan næppe betyde andet end at digtets indhold var hæntet fra sagnet om Sigurðr fáfnisbane. Desværre er digtet fuldstændig tabt.

I Harðarsaga anføres forskellige vers[3]) af forskellige personer, men de viser sig alle ved sprog og tone på det soleklareste at være uægte og meget unge[4]).

Fra Kjalarnes stammede Stefnir Þorgilsson, den 2. islandske kristendomsforkynder, som i året 996 blev af Olaf Tryggvason sendt til Island for at kristne landet. Han blev meget ilde modtagen, og da han i sin nidkærhed og iver begyndte på at nedbryde og ødelægge de hedenske helligdomme, blev han straks dömt fredløs. Han rejste da udenlands (997) og blev vel modtagen af kong Olaf[5]). Efter Olafs død rejste Stefnir sammen med Torvald vidförle til det hellige land, Konstantinopel og Rusland, hvor Torvald døde; Stefnir begav sig da tilbage og kom til Danmark. Her digtede han et vers i fornyrðislag om »forræderen Sigvalde med den krogede næse, den niding, som sveg kong Sven og bedrog Olaf Tryggvason«. Det er dette vers der findes på latin i Oddr munks Olafssaga. Siden hedder det (hos Oddr munk), at en dag, da Stefnir gik på gaden, kaldte jarlens datter på ham og sagde. »kom her Nordmand, lad os sidde sammen«. Da svarede han med et vers, hvori han nægter hendes anmodning; straks derpå lod jarlen ham dræbe[6]) (o. 1001[7]). Bægge vers er utvivlsomt ægte[8]).

I Ldn. nævnes[9]) en Þorgils orraskáld, »som var hos kong Óláfr kváran i Dublin« († 980). Ellers ubekendt.

1) Skj. digtn. B I, 127.
2) Sn.-E. I, 646, II, 388—9, jfr. *velaháttr* Sn.-E. I, 650 not., 668 not. 9.
3) Skj. digtn. B II, 476—81.
4) Der kan iøvrigt henvises til Janus Jónssons velskrevne afhandling herom i Tímarit hins ísl. bókm.fjel. XIII, 259 ff.
5) Bps. I, 9—11, Fms. III, 19—20.
6) ÓTr (53) 50.
7) Ifl. *P. A. Munch*: Norske Folks Hist. I_2, 467.
8) Skj. digtn. B I, 146.
9) Ldn. 58.

Þormóðr Trefilsson (Þorkelsson trefils). Faderen var en sön af Rauðabjörn, der havde købt land af Skallagrímr og som bode på Skarð[1]). Han var gift med den vise og kalenderkyndige Þorsteinn surts datter Guðríðr. Blandt deres börn var skjalden Þormóðr. Om hans liv vides intet, uden at han levede för og efter år 1000, og at han digtede et kvad om Snorre goðe († 1031), hvoraf der haves nogle ret interessante vers. Digtet hed Hrafnsmál[2]). De bevarede vers handler om Vigfus i Drápuhliðs drab (o. 983), om Arnkel godes drab (993), om kampen i Alptafjord mellem Snorre og Steinþórr på Eyrr (997), om drabet på Þorsteinn Gíslason og kampen på Torsnæsting (1008, 1009) samt om kampen i Bitra (o. 1010)[3]). Digtet er altså forfattet i det mindste noget efter 1010, og utvivlsomt för Snorres død. Det er affattet i Haðarlag, men temmelig frit; det er måske det første forsøg på at digte i málaháttr med alle drotkvædets egenskaber. Vi ser, at forfatteren snart har indrim og da halv- eller helrim; snart udelades disse, ja undertiden erstattes de med enderim. Af bistave er der allevegne to og hovedstaven står altid i spidsen, undtagen to gange (i de enderimede linjer, hvor C-typen findes). Versene er i besiddelse af en kraft og fynd, som ikke undlader at göre indtryk. Hvor langt digtet har været er umuligt at bestemme. En efterligning deraf er Sturla Þórðarsons Hrafnsmál om kong Hakons vesterhavstog.

Egill Skallagrímsson. Om hans liv i det hele henvises til sagaen. Her skal kun hovedtrækkene anføres. Han var den yngste sön af den i året 878 udvandrede Skallagrímr Kveldulfsson og er vistnok født lidt för år 900. Allerede som barn beskrives[4]) han således: »Da han voksede op, kunde man se på ham, at han vilde blive meget styg og lig sin fader, sort af hår. Da han var 3 år gammel, var han så stor og stærk, som andre drenge 6 eller 8 år gamle. Han blev snart meget talende og fandt på træffende ord. Han var temmelig umedgörlig, når han legede med andre drenge«. I denne beskrivelse af den lille dreng er de fleste af de

---

1) Ldn. 72, jfr. Laxd. 23.

2) Navnet Ldn. 72 anm. 14 (Melabók), Eyrb. 83. 105. 113. Hvorledes navnet er opstået, eller hvad det betyder er usikkert; kun er det givet, at *Hrafn*-intet har med nogen person at göre.

3) Skj. digtn. B I, 196—97.

4) Egilss. 99.

egenskaber antydede, som den voksne Egill viste sig i besiddelse af: hans modenhed og kraft, fyndighed, egenkærlighed og stridbarhed eller mangel på lyst til at give efter, når han var, eller mente at have grund til at tro, at han var i sin gode ret. Dette er grundtrækkene i Egills karakter. Således som han legemlig var meget tidlig udviklet — til trods for det muligvis lidt overdrevne i den anførte skildring —, var han det også i åndelig henseende, selvfølgelig ikke i den grad, at han, som sagaen angiver, digtede et drotkvædet vers 3 år gammel. Derimod er der intet i vejen for at antage, at han 6 år gammel har kunnet digte et så simpelt og barnligt naivt vers, som sagaen tillægger ham i den alder; indholdet er også i höjeste grad betegnende; det unge vikingeæmne udtaler dér sine ønsker. Dog er det muligt at sagaen henfører det til en for tidlig tid. Egils tidlig udviklede mod og uböjelighed viste sig, da han i 7 års alderen dræbte en dreng, som havde mishandlet ham i legen, og atter da han 12 år gammel nedhuggede sin faders værkstyrer, fordi faderen havde forårsaget hans fostermoders død. Foruden at dette stiller hele tidsånden i et klart lys, vidner det om noget mere end blot og bar råhed hos den unge Egill. Det viser meget mere drengens retfærdighedsfølelse, og vi vil få at se, at denne følelse spillede en meget stor rolle i Egils senere liv. Men den var parret med en hensynsløshed, som aldrig gav efter og aldrig skånede nogen.

Kort efter den sidst omtalte begivenhed rejste Egill udenlands med sin ældre broder Þórólfr. Ifølge sagaen var Egill mange år (ɔ: o. 915—27) udenlands. Straks efter ankomsten til Norge havde Egill sammenstød med den herskende fyrsteslægt, særlig Erik blodøkse og Gunnhildr; herved fornyedes den gamle slægtsfejde med stor voldsomhed. Brødrene drog på vikingetog til forskellige steder. Endelig kom de til England til kong Adelsten, hvor de blev primsignede, og i hvis rækker de kæmpede i det såkaldte »Vinhede«-slag, hvor Þórólfr faldt (925) til stor sorg for Egill. Kongen skænkede ham og faderen 2 kister med sølvpenge til erstatning. Þórólfr var nogle år tidligere bleven gift med Ásgerðr, en datter af Björn höldr. Hendes moder Þóra, en faster til Arinbjörn herse, var bleven bortført af Björn og »uden frænders råd« taget til ægte af ham. Ásgerðr var således i og for sig ikke ægtefødt efter den strænge ret. Men kort efter hendes fødsel havde Björn fuldstændig udsonet sig med sin kones frænder, hvorhos det bestemtes, at ægteskabet skulde betragtes som i alle måder

retmæssigt. Herved blev Ásgerðr lige så arveberettiget som ethvert andet ægtefødt barn. Herom kunde der ikke tvistes. Ásgerðs moder var iøvrigt meget tidlig død, og Björn giftede sig igen og fik datteren Gunnhildr. Ásgerðs familje, en gammel, mægtig hersefamilje i Firðafylki, var den første, Egill i Norge stiftede bekendtskab med, navnlig sluttede han sig til den unge Arinbjörn Þórissön; der knyttedes mellem dem et inderligt og ubrødeligt venskab.

Efter Þórólfs fald og en vinters ophold hos den engelske konge, vendte Egill tilbage til Norge (926) og ægtede kort efter broderens enke Ásgerðr og drog tilbage med hende til Island.

Denne første udenlandsrejse blev af en særlig betydning for Egill; han havde rejst viden om, var kommen i berøring med en kristen befolkning, og hvad der for ham personlig måske var af störst betydning, han var kommen i strid med den norske konge og var bleven gift med en norsk kvinde — to omstændigheder, som senere kom til at spille en hovedrolle i hans liv. At Egils ånd i mange måder er bleven udviklet og modnet, er sikkert nok, men om en gennemgående dybere påvirkning f. ex. af kristendommen er der næppe tale. Dertil var Egils karakter for stærkt individuel.

Adelstens sølv, hedder det ejendommelig nok, delte han ikke med sin fader, endsige med nogen anden. Her har vi antydningen af et andet hovedtræk i Egils karakter: hans lyst til at besidde meget gods; gærrighed er for stærkt et udtryk.

Denne udprægede ejendommelighed i forbindelse med hans strænge retfærdighedsfølelse førte ham til at foretage den anden udenlandsrejse (933—4). Han erfarede, at hans svigerfader, Björn, var død, og at dennes anden datters mand, Bergönundr på gården Askr (på øen Fenring), havde bemægtiget sig hele arven efter Björn, medens kun halvdelen tilkom ham. Bergönundr gik åbenbart ud fra, at der var kun tale om én ægtefødt datter af Björn. Dette vilde Egill naturligvis ikke finde sig i; han rejste til Norge og krævede sin kones arvepart af Bergönundr. Denne, der var en overmodig og slet mand, men velset af Erik og Gunnhildr, nægtede at udrede noget som helst af arven. Egill stævnede ham da til Guleting, men skönt han havde vidner nok på, at han havde retten på sin side, fik han dog ikke retten, ikke fordi dommerne ikke indså, hvem der havde ret, men fordi Gunnhildr sörgede for, at tingfreden blev krænket og tinget med voldsomhed afbrudt. Kort efter slog Egill Bergönundr ihjæl, rejste den berömte nidstang for Erik

og Gunnhildr, ja dræbte en af deres sönner, og rejste så tilbage til Island. Skarpere sammenstød med kongeslægten i Norge kunde han ikke have, og det var ikke underligt, at Erik og Gunnhildr herefter blev Egils mest forbitrede fjender. Som bekendt måtte Erik året efter (935) forlade Norge; han begav sig til England, hvor han fik Northumberlaad (Yorkegnen) at bestyre. Med ham drog frivillig mange Nordmænd, deriblandt også Egils ven, Arinbjörn.

Det hedder i sagaen, at Gunnhildr lod udøve sejd i den hensigt, at »Egill aldrig skulde få rist eller ro på Island, för end hun fik ham at se«. Således forklarede man i oldtiden Egils ubegribelige rejselyst, idet han foretog sig sin 3. rejse (936—8), på hvilken han agtede sig ifølge sagaen til England. Sagen var naturligvis den, at Egill havde erfaret Eriks bortrejse og mente, at nu var der större udsigt til at få sin ret. Han blev forslået netop til Northumberland og led skibbrud ved mundingen af Humber. Han tog nu en modig beslutning — »satte djærvhedens hat på hovedet«, som han selv udtrykte det — og red direkte til York, hvor han traf Arinbjörn og fortalte ham, hvad der var sket. Arinbjörn gik straks med et stort følge til Erik og bad om nåde for Egill. Til forlig var Erik uvillig og Gunnhildr endnu mere; hun gjorde alt, hvad hun kunde, for at Egill straks skulde blive henrettet. Arinbjörn fik dog lov til at beholde Egill hos sig den følgende nat. Da de var komne hjem til Arinbjörns gård, fik han Egill anbragt i et loftskammer og opfordrede ham til at digte et lovkvad om Erik, »ligesom hans frænde Brage havde digtet om den svenske konge Björn (se ovf. s. 414), og derved søge at skaffe sig liv og fred«. Egill, som ellers intet havde haft imod at finde en ærefuld død på valpladsen, men sikkert ikke så noget opløftende eller tiltalende i at lade sig henrette som enhver anden ugærningsmand, gav herpå et svar, som er lige så betegnende for ham selv, som det kaster et fortræffeligt lys over öjeblikkets situation — »Jeg skal prøve på at göre, hvad du ønsker, men det havde jeg ikke tænkt, at jeg skulde komme til at digte et lovkvad om kong Erik«. Arinbjörn forlod da Egill, men kom igen til ham kort efter og spurgte, hvordan det gik. »Der har siddet en svale udenfor vinduet, som har kvidret hele tiden, så at jeg ingen ro har haft«, svarede Egill. Da gik Arinbjörn hen og satte sig ved vinduet og så med det samme et utyske (*hamhleypa*) løbe bort. Det var atter ifølge folketroen Gunnhildr, der vilde forhindre Egill i at digte. I virkeligheden er

svalen Egils egen indre uro, følelsen af alt det pinlige i hans daværende stilling. Vennens nærværelse bragte ham til ro igen, så at han nu fik digtet et kvad på 20 vers og lært det udenad. På den dertil belejligste tid gik Arinbjörn, ledsaget af Egill og alle sine folk fuldt bevæbnede, til kongen og bad ham om at give Egill liv, idet han mindede kongen om, hvad han selv havde gjort for ham. Gunnhild afbrød ham meget unådig og sagde, at han kunde spare sig sin ulejlighed. Da erklærede Arinbjörn ligefrem, at hvis Erik vilde lade Egill dræbe, skulde han først komme til at kæmpe med ham og alle hans mænd. Nu måtte Egill selv træde til. Uden at nogen anede det, trådte han frem og begyndte at fremsige sit digt med höj og klar stemme. Dødsstilhed herskede i hallen, men Erik sad rank i höjsædet og så stift på Egill hele tiden. Da han var færdig, sagde Erik: »Smukt er digtet fremsagt, og nu har jeg taget min bestemmelse. For dine ord Arinbjörn skal jeg give Egill liv; men når du, Egill, er kommen ud af denne stue, skal du aldrig mere komme for mine eller mine sönners öjne. Denne gang giver jeg dig dit liv; da du frivillig kom i min magt, vil jeg ikke udøve en niddingsdåd på dig, men det skal du vide, at dette er intet forlig med dig, hverken på mine sönners eller de af mine frænders vegne, som vil fastholde deres ret«. At Arinbjörn var taknemmelig mod kong Erik og Egill endnu mere mod sin opofrende ven er en selvfølge. Som et synligt tegn herpå forærede Egill Arinbjörn to guldringe, som han tidligere havde modtaget af kong Adelsten. Egill begav sig straks derpå til denne konge og var hos ham den følgende vinter. Derpå rejste han til Norge og traf Hakon den gode, som lovede, at Egill skulde få, hvad der tilkom ham som hans kones arv. Kort efter fik Egill lejlighed til at yde Arinbjörns søster en tjæneste ved at dræbe bersærken Ljótr, som vilde aftvinge hende hendes datter. Dernæst stævnede han Atle den skamme, Bergönunds broder, til Guleting, men da Atle her vilde aflægge tylftered på, at han intet gods besad, som tilhørte Egill, udfordrede denne ham til holmgang, hvorpå Atle blev dræbt, og Egill fik nu endelig sine godser. Efter at have ordnet disse rejste han hjem til Island.

Ifølge den gamle holmgangslov skulde Egill få alle Ljóts godser. Af en eller anden grund havde han ikke kunnet ordne spörsmålet om dem med det samme, men han overdrog vindikationen af godserne til Friðgeirr, en broder til den kvinde, han havde kæmpet for mod Ljótr. Herved opstod der atter et slags

arvespörsmål, og at Egill også i dette tilfælde søgte at göre sin ret gældende, er kun hvad man væntede. Men årene gik og han fik ingen tilfredsstillende efterretninger fra Friðgeirr. Han rejste da for 4. og sidste gang til Norge (o. 955); at han først rejste så længe efter, har vistnok sin grund i, at han lige havde erfaret, at Arinbjörn efter Erik blodøkses fald var vendt tilbage til Norge, men af Hakon den gode kunde han ikke uden vennehjælp vænte nogen synderlig forekommenhed. Men det gik ikke, som han ønskede det. Hverken han eller Arinbjörn kunde udrette noget, ti sagen var den, at den lov var gældende i Norge, at alt hvad en fremmed mand, som døde i Norge, havde ejet, tilfaldt k o n g e n. Egill måtte således her trække det korteste strå. Arinbjörn var imidlertid så ædelmodig selv at give ham en erstatning, da det var for hans nære slægtnings skyld, Egill havde kæmpet med Ljótr. Denne erstatning har Egill selv vistnok mere betragtet som en vennegave, ligesom han også på sin side havde medbragt kostbare gaver til Arinbjörn. Efter et vikingetog med Arinbjörn foretog Egill for hans frænde Þorsteinn Þóruson det farefulde Værmlandstog, for på kongens vegne at afkræve jarlen i Værmland den skat, som denne i flere år havde undladt at betale. Efter to års forløb vendte han tilbage til Island.

Imellem de to udenlandsrejser må de fleste af Egills börn være fødte; blandt disse var Böðvarr, den sön, som Egill elskede mest og som druknede o. 960; hans død tog Egill sig overordenlig nær, og det så meget mere, som han kort för havde mistet en anden sön, Gunnarr. Det var disse sörgelige omstændigheder, som førte til, at Egill digtede sit berömte digt »Sönnetabet«, og vi kan nu, ved hjælp af dette, fremhæve et nyt hovedtræk i Egils karakter, hans u d p r æ g e d e f ø l e l s e f o r f a m i l j e n s o m e t f o r s i g a f s l u t t e t o g e t i o g f o r s i g b e s t å e n d e h e l e. Blev denne følelse meget stærk, kunde den i den grad få overtaget, at alle andre følelser svækkedes eller helt forsvandt; den måtte i hvert fald føre til en familjeegenkærlighed og avle mangel på et alsidigt blik for det almene vel, for staten som sådan. Denne stærke familjefølelse synes tidlig at have udviklet sig i Egils slægt. Det var den, der tidligere havde gjort Kveldulfr så snæversynet, at da kong Auðbjörns mænd kom til ham, der bode i Firðafylki, med en opfordring om at begive sig nord på til Møre for dér at kæmpe med kong Harald, han blandt andet kunde svare: »Det vil kongen anse for at være min pligt, at jeg drager med ham, dersom han

skal værge sit eget land, men det anser jeg mig ingenlunde at være forpligtet til at begive mig nord på til Møre, for at kæmpe dér og værge deres land«. Den mangel på politisk blik eller sans for fælles samfundsanliggender, som her så klart er udtalt, viser sig også hos Egill, og måske i en endnu stærkere grad. Det udtales ligefrem om ham, at da han var hjemme på Island, »blandede han sig ikke i andre mænds sager og forurettede ingen, ligesom der heller ingen var, som forulæmpede ham«. I virkeligheden finder vi ham heller aldrig indviklet i en proces på altinget eller ser ham her føre en sag. Muligvis har tillige han, som havde prøvet så meget og levet under så omskiftende vilkår og mere end de fleste andre set »det store« i livet, ikke haft meget tilovers for de små vilkår i hjemmet, for smålige kævlerier, processuelle kneb, ja ligefremme lovtrækkerier.

Nær beslægtet med den stærke familjefølelse er venskabsfølelsen, d. v. s. følelsen af venskabets fortræffelighed, når det, vel at mærke, består mellem ganske få eller enkelte. Venskab med hele verden er intet venskab. Selv siger Egill, at Odin har givet ham et »sådant sind, hvormed han har kunnet göre svigefulde mænd til åbenlyse fjender«. Men heri ligger også det modsatte, at han ikke var den mand, der var gode venner med alle og enhver, at han tværtimod var omhyggelig i valget af sine venner og formåede at skaffe sig enkelte trofaste og hengivne venner. Først og fremmest blandt disse var da den ædle Arinbjörn, som han så smukt har besunget. Rimeligvis har Arinbjörn været en af de få, som forstod Egils sind og ånd og vidste at skatte ham.

Tiltrods herfor var Egill aldeles ikke nogen indadvendt eller uselskabelig natur. Han var stadig tilstede på altinget, hvor han havde sin egen bod. Men herhen er han dog sikkert særlig kommen i den hensigt at erfare nyt, ikke alene fra landets forskellige egne, men også og ikke mindre fra udlandet, altså for at tale med bekendte og fremmede. En sommer, hedder det da også, besøgte den unge håbefulde digter Einarr skálaglamm Egill i hans bod. Af Einarr, der lige var kommen hjem fra en udenlandsrejse, fik han mange ting at vide, men tilsidst kom de til at tale om skjaldskab »og det syntes de bægge var så morsomt at tale om«. Der er ingen tvivl om, at Egill har i en eller anden henseende udøvet indflydelse på Einarr (se ovf. 334—5).

Det er desværre sjældent, at vi får sådanne oplysninger, som de, der her gives, og i dette tilfælde er de af en særlig interesse.

Vi får nemlig her et vink om Egils betragtning og opfattelse af poesien som kunst, samt hans dybe ærbødighed for den, hvilket han, klarere end nogen anden oldtidsskjald, har udtalt i sit Sonatorrek: »Dog har Mimers ven givet mig en lindring for min smærte, og det betragter jeg som en lykke; ulvens modstander (Odin) ... har givet mig en idræt uden lyde«. Så ophöjede tanker om poesien og dens opgave: at løfte sindet fra kummer og sorg, at trøste og opmuntre, har kun Egill udtalt.

I god samklang hermed er det, at Egill i höjere grad end andre benyttede de simplere versemål. Han har måske følt, at indholdet stod over formen, og hvor denne hindrede eller indeholdt skranker for åndens flugt, der burde formen vige.

At Egill ikke alene har følt en indre glæde over digtekunsten, men en vis digterstolthed, og at han har ment, at poesien var for god til at benyttes ved alle mulige lejligheder, viser den lille fortælling om Egill, da Einarr engang havde besøgt ham uden at træffe ham hjemme; efter 3 dages forløb begav Einarr sig bort, men efterlod et prægtigt skjold som gave til Egill. Da Egill kom hjem og fik det hele at vide, blev han vred og udbrød: »Han skal have skam til tak. Mener han, at jeg skal våge derover og digte om hans skjold!« Alligevel digtede han derom.

Med hensyn til den religiøse opfattelse var Egill på en måde et barn af sin tid. Inderlig tro var ikke det 10. århs kendemærke, men vel kunde der eksistere fanatisme hos enkelte. Egill var en af de fritænkere, som ikke just kun stolede på deres egen »kraft og styrke« og fuldstændig forkastede den gamle Asatro, men han har stillet sig frit overfor mange af de gamle dogmer; derfor kunde han finde sig i at blive primsignet i England. At han har hædret og æret Odin, fremgår på det klareste af det anførte sted af hans Sonatorrek, men han ærer ham som poesiens gud og giver, altså nærmest i en anden egenskab end den, hvorfor andre tilbad Odin. I sit forbandelsesvers om Erik blodøkse anråber han Odin, Freyr og Njord, samt landvætterne. Han synes også at have haft temmelig selvstændige anskuelser om livet efter døden, idet han ikke nærer den gængse opfattelse af Hel.

I sit hele væsen og opfattelse er Egill således en omtrent enestående personlighed. Han er at betragte som den sidste repræsentant på Island for den »gode gamle« tid og tidsånd fra tiden för Harald hårfagre, for den primitive, uböjelige særstillingsstyrke, og han er en af den norsk-islandske poesis ypperste. Stærk i sin

faderkærlighed[1]), trofast i venskab, vild i sit had er Egill en ægte type på en nordisk (vikinge)skikkelse.

Fuldstændig naturligt og forståeligt bliver det således, at Egill ikke var nogen erotisk karakter, og man ser ikke ret, om det var af tilböjelighed han giftede sig med Ásgerðr, eller om det var fordi han ikke vilde, at Þórólfs og hendes ejendomme skulde falde i fremmede hænder. Sandsynligt er det dog, at dette sidste i hvert fald ikke har været enerådende, men at Egill i virkeligheden har syntes godt om Ásgerðr, hvad et par vers af ham, som dog ikke kan kaldes kærlighedsvers, synes at tyde på.

Ved siden heraf kan man ikke benægte, at der hos Egill fremtræder karaktertræk, som er mindre sympativækkende, således hans unægtelige havesyge; kong Adelstens gave af sølvpengene vilde han ikke dele med faderen. Han vilde have altsammen for sig selv. At hans retsfølelse og stridbarhed undertiden kunde blive til rethaveri, kan heller ikke nægtes, ligesom det sikkert har moret ham at vide, at andre stredes med hinanden. Dette træder ganske vist sjælden frem. Men det fortælles, morsomt og betegnende nok, fra hans sidste dage, at han, der da var næsten blind, vilde rejse til altinget med sine sølvkister, for dér at kaste sølvpengene i grams for at få fornøjelsen af folks slagsmål og den strid, som derved vilde opstå. Denne gammelmandsplan kom dog ikke til udførelse, men da Egill ikke således fik brug for sine penge, skjulte han dem i et morads, hvor de aldrig senere er fundne, samt dræbte de trælle, der havde ledsaget ham derhen. Dette var hans sidste bedrift.

Nogle år för havde han overgivet sin gård og sit bo til Þorsteinn. Straks efter begyndte Steinarr Sjónason, Kormáks morbroder, at forulæmpe Þorsteinn, navnlig ved at lade sit kvæg græsse i hans enge. Steinarr vilde, trods Þorsteins opfordring og tiltrods for, at han havde uretten på sin side, ikke holde op dermed, ja han gik så vidt at stævne Þorsteinn til fredløshed, fordi denne havde dræbt hans træl på fersk gærning. Da sendte Þorsteinn bud efter Egill. Denne kom ridende i »sort kappe, med forgyldt hjælm og guldprydet skjold, et krogspyd i hånden og sværd ved siden, ledsaget af 80 mand, fuldt bevæbnede og rede til kamp«. Han har sikkert villet lade folk få indtryk af, at her kom Egill

[1]) Sin sön Þorsteinn yndede han ganske vist ikke, men det var fordi han ikke fandt ham kraftig nok, men for tilbageholden og sagtmodig. Da Þorsteinn senere viste, at han ikke tålte uret, blev forholdet bedre, og da viser Egils sande karakter sig bedst.

Skallagrímsson, der ikke var til sinds at lade sagen gå sin skæve gang. Önundr sjóne rådede sin sön at lade Egill selv dömme i sagen. Dette skete, og han dömte strængt og hensynsløst, men hans dom var dog grundet på den strænge retfærdighedsfølelse, som Egill besad. Denne bedrift lader Egill endnu engang stråle i sin velmagts gamle glans.

Af Egils börn blev Þorsteinn gift med den unge Jófríðr Gunnarsdóttir, med hvem han havde sönnen Skúle, for kun at nævne denne ene, og datteren Helga den fagre, Gunnlaugr ormstunges elskede. Fra Þorsteinn nedstammede skjalden Einarr Skúlason og flere. Egils datter, den stolte Þorgerðr, der slægtede sin fader på, blev gift med høvdingen på Hjarðarholt, Óláfr på, og blev moder til den berömte Kjartan og hans brødre, samt til Þuríðr, helten Víga-Barðes moder osv. I det hele må det siges, at Egill blev stamfaderen til en talrig og dygtig slægt på Island.

Egils ydre var ikke skönt. Det hedder om den unge Egill, at han ikke tegnede til at blive en smuk mand, men at han vilde komme til at ligne sin fader. En fyldigere beskrivelse får vi af ham, som han, efter sin broders fald, sad i hallen hos kong Adelsten. — »Han havde et stort ansigt, en höj pande, tykke öjenbryn, en ikke lang, men meget bred næse; den skægbevoksede del af ansigtet var meget stor, hagen og underansigtet meget bredt, halsen svær og skuldrene meget brede. Hans udseende var hårdt og bistert, når han var vred. Ellers var han velvoksen og höjere end nogen anden. Håret var tykt og ulvegråt og han blev tidlig skaldet. Han havde sorte öjne og mørke öjenbryn«. Yderlighederne mødes i hans slægt; den talte mange meget stygge, men på den anden side meget smukke medlemmer.

Sine sidste år levede Egill som en blind og affældig mand. Det stemmer os til vemod, når vi hører den gamle mand klage over sin blindhed og sine kolde fødder, og at han får onde ord af tjænestepigerne, når han vil varme sig ved ilden, fordi de mente ikke at kunne komme til for ham.

Når Egill døde, vides ikke bestemt; senere end 983 kan det ikke have været. Han siges udtrykkelig at have været »over 80 år i Hakon jarls første regeringsår« (regnede fra 975)[1]. Sagaens tidsregning er næppe i alle måder korrekt.

---

[1]) Med hensyn til det kronologiske i sagaen kan jeg henvise til min fortale.

Egils digte er følgende:[1])

Aðalsteinsdrápa er, så vidt vides, Egils første d i g t, forfattet i den vinter, Egill efter sin broders fald opholdt sig hos kong Adelsten (925—6). Heraf er et vers og omkvædet (to linjer) bevarede i sagaen.

Höfuðlausn er det andet i rækken[2]). Vi har i det foregående set, i hvilken anledning og hvorledes digtet er blevet til (i året 936). Digtet er fuldstændig bevaret i to af sagaens håndskrifter; desuden findes enkelte versdele i Snorra-Edda. Navnet findes i Arinbjarnarkviða 8.7. Digtet består af 20 vers, hvoraf vers 6. 9. 12. 15. kun er halvvers og tillige stefvers; dog er kun de to sidste linjer heraf det egenlige stef. Digtets indretning er klar. Det består af en begyndelse og slutning, hver på 5 vers; det øvrige udgör 3 stefjabálkar (v. 7—8, 10—11, 13—14), der begrænses af de nævnte stefvers. De to første vers handler om digterens rejse hjemmefra. Han antyder tillige, at han er rejst hjemmefra f o r a t træffe Erik og bringe ham et digt. Dette bör sikkert ikke opfattes bogstavelig, men er kun en klog vending eller et påfund, hvilket også kommer frem i Arinbjörns ord: »Jeg kommer her med den mand, som er kommen langvejs fra f o r a t besøge dig og forliges med dig... Lad ham opnå et godt forlig, siden han har vist dig en så stor ære, som nu kan ses, idet han har rejst over et stort og vanskeligt

1) De findes alle Skj. digtn. B I, 30—53.

2) Forskellige — mest tekstkritiske — bemærkninger findes af *E. Wadstein:* Arkiv XIII, 14 ff., *B. M. Ólsen:* Sst. XIX, 110—17, *M. Olsen:* Sst. XXXV, 137 ff. Andre afhandlinger vil blive nævnede ved sagaen om Egill. En hovedafhandling om digtet er *Vogts* Egils Haupteslösung i Zs. f. deut. alt. LI. bd. Han gennemgår digtet og sammenligner det grundig med de andre kilder: Egils vers og sagaen. Han kommer til et resultat, der ikke er så langt fra det her hævdede. Han mener at kunne hævde et modsætningsforhold til de andre kilder, der skulde vise sig deri, at Egill i Hfl. foregiver en falsk grund til sit digt om Erik og kalder det ligefrem et „lögnedigt" (lügengedicht). Således vilde jeg nu ikke kalde det. Iøvrigt er der endel i Vogts afhdl., som jeg ikke kan underskrive. Men her kan jeg ikke drøfte den sag nærmere. Når han f. ex. synes at finde det mærkeligt, at der i digtet ikke findes nogen hentydning til det tidligere forhold eller til at digtet er en 'hovedløsning', finder jeg dette så naturligt som muligt, netop med henblik på den givne, pinlige situation. Der er ialfald én ting, der dog bærer vidne om det tidligere forhold; det er den vægt, som Egill lægger på Eriks mænds t a v s h e d gentagne gange i digtet. Han har været bange for, at de ikke vilde høre et lovkvad af ham om Erik — netop på grund af det tidligere fjendskab mellem dem.

hav hjemmefra, uden at have nogen grund dertil, undtagen velvilje mod dig« (s. 217). Det her så klart udtalte motiv til rejsen er sikkert noget, Arinbjörn og Egill er komne overens om at foregive for at stemme Erik des venligere[1]). I virkeligheden er det höjst utroligt, for ikke at sige umuligt, at Egill skulde være rejst med den bestemte hensigt at søge fred og forsoning med Erik; dertil havde han nemlig ingen som helst gyldig grund. Hverken økonomiske eller merkantile interesser tvang ham dertil.

I v. 3 opfordrer digteren Erik til at høre på kvadet; det danner tillige overgangen til det følgende ved ordene: »de fleste erfor, hvilke kampe han holdt, men Odin så, hvor valen lå«. I de følgende vers beskrives Eriks kampe, hans søslag på hans første vikingetog i østerleden i 12—16 års alderen[2]) (v. 4—9), dernæst hans kampe på hans to 4-årige vikingetog i vesten; Erik kaldes her »Skotternes fjende« (v. 10—13); om Erik som kriger i almindelighed og som den, der er gavmild mod sine egne mænd, handler v. 17; i det følgende behandles hans forsvar af landet. V. 19—20 er digtets egenlige afslutning; digteren opfordrer kongen til at se, hvorledes han har digtet. »Jeg har under folks tavshed fremsat ros om kongen. Jeg forstår blandt de bænkede mænd at sige det passende. Fra latterens ham har jeg fremdraget digtet for kongen. Således gik det til, at enhver har hørt det og forstået det«. Omkvædet er dobbelt og indeholder almindelig ros om fyrsten som kriger.

Digtet er i egenligste forstand en kampens lovsang, en kamphymne, og anderledes kunde det ikke være. Egill havde ikke og kunde ikke have et ord tilovers for kongens ædelsind eller andre fortræffelige egenskaber, som retfærdighed osv. I störste knaphed omtaler han kongens gavmildhed, men dette begreb var nu engang uadskilleligt fra en fyrste, så at Egils ord ikke var nogen særlig ros. Desto stærkere er udtrykkene om kampen og heltebedrifter; Eriks kampbedrifter var da også sådanne, at end ikke hans argeste fjende kunde frakende ham personligt mod og tapperhed. Her kunde Egill udtale sig så stærkt, han vilde, uden selv at løbe fare for at blive beskyldt for lav smiger eller opstyltede talemåder og uden i mindste måde at forringe sig selv, når man tager hans tidligere forhold til Erik i betragtning. At sige denne sandhed

1) Det er især dette, der har bevæget *Vogt* til sin stærke betegnelse af digtet.

2) Hkr. I, 144—45.

og undgå at smigre eller sige noget ham selv uværdigt[1]) har været Egils bestemte hensigt og mål, og han kunde ikke have nåt det bedre.

Der er kraft i Egils stemme, der er klang i hans vers, hvortil versemålet (runhent på 4 stavelser) mægtig har bidraget. »Vidunderlig øger Versenes Klang Fantasi-Indtrykkets Liv. Lynsnare og dog vægtfulde klirre de og buldre, suse de og hvisle, skrige de og hyle, som selve Vaabnene og Rovdyrene«[2]). Et par eksempler gives her i *Rosenbergs* gengivelse:

Hvor skjolde sang
på Sköguls vang,
og klinger klang
var kongens gang.
Sværdelven flød
svulmende rød,
malmvarsler lød
om mandedød (v. 4).

Ligtraner vaded
til valstadet,
ej sværdsøbadet
sårmåger haded,
sled varg i vunde
men valfald-sunde
höjt skummed ravnen
om hovedstavnen (v. 11).

Digterens eget jeg træder stærkest frem i begyndelsen og slutningen og af og til i stefjamál.

Digtet er forfattet, som alt bemærket, i runhent på 4 stavelser. Rimene går hyppigst kun gennem 2 linjer. Af 72 par er de 44 rimede på hinanden, medens i resten rimet går igennem 4 linjer (intet steds igennem hele verset); i et og samme vers kan bægge dele forekomme uden nogen regel. Bistavene er som oftest to, og hovedstaven står — ligesom i fornyrðislag — ikke altid forrest.

At det i virkeligheden forholder sig rigtig med, at digtet er blevet til i løbet af én nat, fremgår ikke alene af den umiddelbare hentydning dertil i begyndelsen af Arinbjarnarkviða (»jeg digter hurtig om konger«), men også af forskellige ejendommelige udtryk, som f. ex. *Óðins eiki* (hvis dette er rigtigt; Odins egetræer = mænd er en meget sjælden omskrivning), *Óðins ægir*. Det samme ord findes to gange brugt i et og samme vers (*hróðr* v. 2), hvad skjaldene som oftest undgik, ligesom den samme tanke atter og atter findes gentaget, noget, som digtets indhold ganske vist krævede. Mindre heldige udtryk er f. ex. *fråk at felli* | *fyr fetilsvelli* (*svell*, egenlig en isflade, passer ikke godt her i forbindelsen), lige-

---

[1]) Ti således kan den fiktion, Egill har tilladt sig, ikke kaldes.
[2]) Nordboernes Aandsliv I, 436.

som stefets: »Erik bød u l v e n e lig på s ø e n«[1]) ikke er heldigt. Alt dens slag beror sikkert på hastværksarbejde; havde digteren haft bedre tid, vilde han uden tvivl have undgået i det mindste meget heraf; i hans andre kvad findes ikke sådanne fejl.

Anm. I håndskrifterne findes endnu et halvvers, om hvis ægthed allerede *Jón Sigurðsson* tvivlede[2]). Mig forekommer det aldeles utvivlsomt, at dette halvvers er senere tilföjet. V. 20 betegner i og for sig en så bestemt afslutning, at man aldeles ikke væntede mere og det forstyrrer digtets harmoniske bygning (talsystem). Dernæst er indholdet mildest talt vanskeligt at forstå, for ikke at sige meningsløst. Alle forsøg på at redde sagen ved at rette verset og forklare de enkelte ord er derfor glippede.

Sonatorrek, Sönnetabet[3]). Om dette digts tilblivelse hedder det i sagaen (kap. 78): Egils sön Böðvarr havde fået lov til at tage med nogle folk, der tilsøs skulde hænte noget tømmer. På tilbagevejen blev de overfaldne af en hæftig storm og de druknede alle. Böðvars lig drev i land og blev fundet af faderen, som red med det i sine arme ud til Digranæs, hvor han nedlagde det i sin faders gravhöj. Hans bevægelse blev da så stærk, at hans kjortel sprængtes. Da Egill var kommen hjem, lukkede han sig inde i sin sæng et helt dögn, uden at nogen turde se til ham. Ásgerðr tog da det råd at lade Þorgerðr hænte. Da hun kom, gik hun til Egils kammer, banked på og sagde, at hun var kommen for at leve og dø med ham. »Vel gjorde du datter, at du vilde følge din fader. Hvor kan jeg overleve denne sorg«. Hun lagde sig ned i en sæng ved siden af, og de tav en stund. Da spurgte Egill, om hun tyggede på noget. »Jeg spiser tang«. »Er det slemt?« »Ja, meget ubehageligt. Vil du smage?« Noget efter råbte hun på vand at drikke. Hun fik det, og Egill vilde da også drikke. Da han havde drukket noget, opdagede han, at det ikke var vand, men mælk, og han blev da så vred, at han bed et stort stykke ud af hornet, smed det bort og sagde: »Nu er vi bedragne, hvad skal vi nu göre?« Da svarede Þorgerðr: »Det er forbi med vort forehavende. Nu vil jeg, fader, at vi forlænger vort liv, og at du digter et kvad om Böðvarr«. Egill svarede herpå, at han ikke trode, at han

---

1) *Wadstein* har villet opfatte *of (sæ)* som betydende 'hinsides', men dette er meget tvivlsomt. *M. Olsens* tolkning er vist den rigtige, derimod ikke *Genzmers* i Beitr. XLIII.

2) Sn.-E. III, 424.

3) Jfr. *B. M. Ólsen*: Arkiv XIX, 124—33, *M. Olsen* sst. XXXV, 142.

formåde at digte, men han kunde prøve derpå. Da han var færdig, satte han sig i höjsædet og fremsagde digtet for sin husstand, og han blev efterhånden ligesom lidt mere rask, jo længer det led. Digtet kaldes med rette *Sonatorrek*[1]), da det ikke alene handler om Böðvarr, men også om den kort för døde Gunnarr.

Digtet findes kun i én håndskriftklasse med undtagelse af det første vers, som findes i to. Den allerstörste del deraf er vistnok bevaret, idet vi har omtr. 25 vers. Hvor meget der mangler, lader sig ikke bestemme; det har næppe udgjort mere end 30 vers, om det har haft flere end 25. Som det nu foreligger, danner versene et nogenlunde velordnet hele, men det er rimeligt, at enkelte vers er udfaldne, ligesom der af vers 16 kun er to linjer tilbage.

Digteren begynder med at omtale den overvældende sorg, der gör ham det besværligt at »røre sin tunge med sangbismerens luftlod«, og at få »Odins ypperlige fund (digtet) frem fra tankens bolig«, »ti min slægt nærmer sig sit endeligt. Glad er den ej, som må bære sin slægtnings (söns) lig til graven. Det skår, som søen har brudt i min slægts gærde (række), vil aldrig mere blive fyldt. Meget har Ran berøvet mig.« I tanken herom frembryder den nordiske hævnlyst i al sin styrke: »Kunde jeg forfølge min sag med sværd, vilde det være ude med min söns banemand — men en kamp med Ægir overstiger menneskelige kræfter.« En blodhævn er således umulig. Digterens oprörte sinds bølger lægger sig, der kommer atter en vis höjtidelig ro over ham, og under dette havblik giver han en ypperlig skildring af den brave sön, i hvilken der ikke voksede »slet mands æmne« og som altid gjorde faderen til vilje, som holdt ham oprejst i hjemmet og støttede ham af al magt. Dette minde bringer digteren nu til at tænke på sin egen forladthed og ensomhed — brødre havde han jo ingen af, vennernes antal tog af; hvad under da, at han bliver »varsom i sin flugt.« Samtiden er ikke at stole på, den er blød og fej. Hans forladthed er så meget mere følelig, som en anden sön, »der undgik at fejle,« blev bortrevet af sygdommens feberhede. Her mangler der måske noget i digtet, da overgangen, som den nu er, til de 4 slutningsvers er temmelig hård. I disse vers omtaler digteren på en meget interessant og betagende måde sit eget forhold til Odin. De skal anføres her:

---

[1]) Navnet findes i sagaen s. 287.

Jeg stod mig godt
med spyddrotten,
tillidsfuld
jeg trode på ham,
för vort venskab
vognens styrer,
sejrens giver,
sønderflænged.

Derfor ej bloter
jeg Viles broder,
guders fyrste,
med glæde i sind.
Dog har Mimers ven
givet mig bod
for sorg og smærte
til lykke for mig.

Idræt mig gav
ulvens fjende,
vant til kamp,
uden fejl og lyde.
Og det sind,
hvormed jeg gjorde
falske mænd
til fjender sikre.

Jeg har det ej godt.
Jeg ser ulvens søster,
dødens norne,
på næsset hist.
Dog skal jeg glad
og uden sorg
med villigt sind
vænte døden.

Der er ingen tvivl om, at Sonatorrek er et af de skönneste digte, oldtiden har efterladt os. Intet eddakvad overgår det i følelsens dybde, tankens klarhed ellers udtrykkets kraft. Ingen steds er faderkærligheden og dermed fadersorgen malet med mere ægte farver. Her er intet som helst lånt, ingen som helst efterligning. Ligesom sorgen selv var Egils personlige sorg, således er digtet hans eget udtryk, hans egne ord; i versene slår hans eget hjærte. Digtet er höjt stemt, men derfor ingenlunde svulstigt; der findes ingen falsk patos, ingen ordbram. Der er en ubeskrivelig simpelhed både i hans vilde, storslåede hævntanke og i den derpå følgende rolige betragtning af digterens forladte tilstand, samt i den skönne slutning, hvor sangens gave prises som sorgens lægemiddel, der letter hans sind og lysner hans tanke, hvorfor han kun kan og bör være hjærtelig taknemlig mod gavens giver, Odin. Ligeså ophöjet og resigneret er det sidste vers, hvor digteren med sit nylige selvmordsforsøg i tanken ytrer, at han vil rolig oppebie den naturlige døds komme.

Foruden at digtet er det fyldigste udtryk for familjefølelsen (forældre, broder, sönner døde, vennerne få, folk i almindelighed upålidelige), familjestoltheden og hævnens naturlige nødvendighed (foragten for den, der »sælger sin broders lig for ringe«), er digtet selve poesiens direkte forherligelse; det er ligeså genialt i indhold som mesterligt i form.

Versemålet er kviðuháttr. Verslinjerne har noget blødt og behageligt ved sig, skönt det ikke er klingende som Höfuðlausn.

De omskrivninger, som findes, er simple og betegnende. Men overleveringen af digtets tekst er på mange punkter mangelfuld.

Arinbjarnarkviða. Begyndelsen af dette digt (godt og vel 20 vers) findes kun i ét håndskrift, 132 fol. i den Arna-Magn. samling, skrevet med en yngre hånd end hovedhåndskriftet efter sagaens slutning; af siden er imidlertid kun 1½ spalte læselig. Enkelte vers findes i Snorra-edda. Navnet findes ikke i oldskrifterne[1]).

Om digtets tilblivelse hedder det, at da Harald gråfeld havde fået magten i Norge (961), blev Arinbjörn kongens rådgiver og landeværnsmand og fik store forleninger for sin aldrig svigtende troskab mod Erikssönnerne. »Det fik Egill at vide, at der var blevet styreskifte i Norge og at Arinbjörn var vendt tilbage til sine godser og at han nød stor anseelse. Da digtede Egill et kvad om Arinbjörn.« Dette må være sket kort efter og sandsynligvis allerede vinteren 961—2, således at Arinbjörn har fået kvadet tilsendt[2]) sommeren 962. Det var ikke underligt, at Egill i følelsen af sin ensomhed og forladthed har følt trang til at forny venskabet med Arinbjörn, og dette kunde han ikke göre på nogen værdigere og inderligere måde.

Desværre haves kun, som bemærket, begyndelsen af digtet, foruden to vers, hvoraf det ene er et af digtets sidste, om ikke allersidste vers.

Digteren begynder med at omtale den forskellige måde, han i digte plejer at behandle forskellige personer på; han digter hurtig om konger (se ovfr. 485), slet ikke om gærrige folk, han taler åbent om kongens bedrifter, men er tavs om folkelögne, spotter opblæste pralhanse, men digter godt om sine v e n n e r. I så godt som alt dette mærker vi hentydninger til digte af Egill, vi kender. Den sidste bemærkning er i dette digt af særlig betydning; deri antyder digteren, hvem han for öjeblikket er i færd med at besynge. Han rykker denne person nærmere ved at minde om den farligste stund i sit liv, da han kom til Erik blodøkse i York, men Eriks öjne var ikke blide eller »trygge at se på, dengang da kongens pandemåne skinnede skarp og skød skrækkelige stråler.« Dog turde han fremsige sit digt, »så at Odins bæger kom brusende til enhver mands øremunde«, og han fik derfor en »uskön ting« i

[1]) Men se herom Sn.-E. III, 429—30. Om enkelte steder i digtet se *B. M. Ólsen:* Arkiv XIX, 117—24.

[2]) Jfr. „ok sendi hánum til Nóregs“ i hdskr. K.

digterlön, hans eget stygge hoved (v. 1—8)[1]). Men hvem anden havde her hjulpet ham med råd og dåd end Arinbjörn, »den ypperste mand, kongens ven, som aldrig for med lögn og bedrag i kongens gård« (v. 10—12). Her har Egill givet hovedgrunden til sit digt, Egils nød på den ene side, Arinbjörns opofrende venskab og hjælp på den anden; hvis han ikke anerkendte vennens bistand, vilde han blive kaldt »vennetyv, udelagtig i Odins drik og en løftebryder« (13). At digte om Arinbjörn var desuden en let sag, ti der var stof nok, to, ja tre slags, om det skulde være (v. 14—15). Først og fremmest er der da Arinbjörns fremragende egenskaber og da hans gavmildhed i første række, »som de fleste kender og alle hører omtale.« Arinbjörns storartede gavmildhed skildres nu i prægtige (delvis forvanskede) vers (16—22). Med vers 23 synes et nyt afsnit at begynde, der har handlet om Arinbjörn som kriger. Desuden haves et vers, hvori det atter siges, at det er uret, hvis Arinbjörn skal have ydet digteren hjælp forgæves; hvis dette vers ikke i håndskriftet fejlagtig er udeladt af begyndelsen, må det antages at have stået i et nyt afsnits begyndelse. Hvor mange afsnit der har været, er det ikke muligt at sige. Selv siger digteren, at han på tungen har »to og tre« slags digtningsæmner. Dette bör sikkert ikke opfattes som 2 + 3 = 5 slags[2]), men blot som ovenfor forstået, to, ja tre, eller overhovedet, så mange slags, som det skal være. Af dette udtryk kan man således intet slutte med hensyn til digtets oprindelige omfang. Efter begyndelsen at dömme må digtet have bestået af o. 60 vers; måske er dette for höjt regnet; men da indledningen består af o. 15 vers, — den første slags »lovtømmer« behandles i 7 vers, — må Arinbjörns krigerliv være blevet omtalt i mindst andre 7, hvortil så en slutning har været föjet, omtrent så lang som indledningen. På denne måde vilde digtet komme på en 40—50 vers mindst.

Af slutningen er et vers bevaret (måske det sidste): »Jeg var årvågen, ord har jeg samlet med taletjænerens morgengærning. Jeg har dannet en lovhöj, som længe vil stå, dygtig stærk på digtningens mark«. Således slutter dette digt på en passende måde.

Det er nu gået med denne Egils »lovhöj« som med så mange gamle mindesmærker og gravhöje; den har ikke kunnet modstå

[1]) Vers 9, som udmaler hovedet og dets enkelte underordnede dele, er sikkert en senere udvidelse af det foregående vers.

[2]) Sn.-E. III, 428 (*Jón Sigurðsson*).

tidens ublide behandling. Men grundvolden og omridsene, kunde man sige, er endnu tilbage, og den viser os »höjens« gamle omfang og lader os ane dens engang så stolte, knejsende höjde og omfang.

Ligesom Sonatorrek er faderkærlighedens sörgende udtryk, således er Arinbjarnarkviða det sande venskabs frejdigste forkyndelse igennem forherligelsen af en udmærket mand og trofast ven. Det er lige så lidt som Sonatorrek, svulstigt eller unaturlig höjtravende; der er heller ikke her tale om beregnet smiger. Intet mindre. Digtet er en ærlig mands velmente, poetiske taksigelse, der, netop fordi den er så fuldstændig fri for svulst og smiger, lyder så ægte frisk, så jublende glad, så inderlig følt. Der er en sjælden fart i ordene, en ualmindelig klang i de smidige vers, og, så vidt ses kan, en fast, logisk udvikling af indholdet. Begyndelsen er straks fortræffelig og egner sig udmærket godt til at sætte læseren (tilhøreren) i den samme glade stemning, hvoraf hele digtet er båret. Med rigtigt blik for, hvad det kom an på, fremhæver Egill netop begivenheden i York og benytter den som udgangspunkt for det følgende.

Engang omkring 970, efter at Einarr skálaglamm havde stiftet bekendtskab med Egill, kom Einarr, som ovenfor bemærket, i besøg hos Egill, der ikke var hjemme. Einarr efterlod sig et skjold som gave til Egill, og denne digtede noget efter derom en drape, hvoraf det første vers haves.

En sommer, omkring 975, kom der et skib fra Norge, som førtes af en af Þorsteinn Þórusons (se ovf. s. 478) huskarle. Denne medbragte et skjold fra Þorsteinn til Egill, om hvilket Egill den følgende vinter digtede kvadet B e r u d r á p a (af *bera* = skjold), hvoraf der også haves det første vers.

Lausar vísur. Af sådanne indeholder sagaen 48, desuden haves et brudstykke af et vers (to linjer). Ikke alle disse vers er ægte. Udskilles må da for det første *v. 4 og 5* (det er de tal, som versene har i min udgave, som her benyttes[1]), som Egill skal have

[1]) Tallene i udgaven svarer til Skj. digtn. således: v. 7—12 = 1—6; v. 14—20 = 7—13; v. 23—43 = 14—34; v. 45—49 = 35—39; v. 52—53 = 40—41; v. 57 = 42; v. 59—62 = 43—46. Om (enkelte af) dem henvises til *F. Detter*: Die lausavísur der Egilss. i Festskr. til R. Heinzel 1898; *B. M. Ólsen*: Arkiv XIX, 100—10, samt *Hj. Falk*: Bemerkungen zu den lausavísur der Egilss. i Beiträge XII, samt mine bemærkninger dertil i udgaven 1886—88, s. XXXII ff.

digtet 3 år gammel (iøvrigt er disse vers meget gode og næppe yngre end fra det 12. årh.), — *v. 37* på grund af en ordform, som *blótar* (jfr. Sonat.s *blæt* og *blétuð* i lv. 8.3), hvortil måske *v. 38—39* slutter sig, — *v. 49* muligvis. Med hensyn til alle disse vers, altså med hensyn til lausavísur af Egill i det hele, må følgende omstændigheder fastholdes[1]):

1, at Snorre tillægger ham to af dem (v. 14.1-4 og 20) og Óláfr hvítaskáld andre to,

2, at flere af disse vers i sproglig henseende kan stamme fra det 10. årh. (*Bárøðr* [eller *Báruðr*] 8.8, jfr. *blétoð* 8.3 og 9.8; *Háars* 10.8, *gørver* (vb.) 10.2.7, *Goðrekr* [medens sagaen skriver *guð-* 157.12, men *goð* 158.13 i tilslutning til verset], *Áleifr* 18.6 [jfr Óláfr i Rekstefja og Geisli, i sagaen hedder denne mand Óláfr], *bláum* i samme vers l. 4; *hváta* (vb.) 23.8, *féar* 28.4, *þeima* 30.2, *áttar* 33.6, *séi* 34.2, *átt-* 35.6, *ingva* 53.2, *svikvinn* 57.3); her er der således 17 vers, hvor sprogformen så nogenlunde bestemt taler for en ældre tid end det 12. årh. Hertil kommer, at vi i v. 12. 14. 48 finder et gammeldags ufuldstændigt drotkvædet af en lignende beskaffenhed som det, Snorre i sin kommentar kalder Egilsháttr[2]),

3, at de fleste af versene ikke alene har et gammeldags, men også et individuelt præg, således f. ex. v. 19. 26. 32. 35. 40. 43 52. 59. 60. 62, samt at omskrivningerne og de dertil hørende udtryk er meget gammeldags og fortræffelige; jfr. v. 10. 19. 20. 24 32. 40. 53. 61. 62, og

4, endelig, hvad der er særlig vigtigt, at vi i mange af disse vers genfinder Egils ånd og personlighed, som den så tydelig træder frem for os i hans kvad. Vi genfinder således hans åbne sind og ærlige had til al underfundighed og svig (v. 8 [jfr. v. 11: *né ek fága dul*], 25. 59, jfr. Arbj.kv. og Sonat.), hans energi og kraft, samt hæftige vrede og forbitrelse (v. 12. 26. 28. 29. 34 osv.) i forbindelse med en vis spydighed (v. 10. 15. 16) og foragt for folk (v. 40). På den anden side finder vi her den samme stærke betoning af venskabet (v. 53), hans oprigtige takfølelse overfor Arinbjörn (v. 19. 36. 43. 61) og i forbindelse hermed hans følelse af forladthed på hans gamle dage, efter at hans sönner og Arinbjörn var døde (v. 53. 60—62), ja vi finder hans ringeagt for sönnen Þorsteinn og hans egenkærlighed (v. 57).

---

1) Jfr. Aarbøger 1912 s. 46—47.

2) *K. Gíslason*: Njála II, 19, not. 18.

Kun én ting har disse løse vers, d. v. s. to af dem, fremfor de större kvad, Egils erotiske følelser for Ásgerðr (se ovfr. s. 481).

Af det alt anførte må sluttes, at alle de her anførte vers er ægte, og til disse tör også föjes alle de vers, som intet indeholder, der beviser, at de er uægte. Ikke desto mindre kan der jo selvfølgelig altid være tvivl om enkelte vers (jfr. 45—57), f. ex. v. 7, det, som Egill digtede 6 år gammel; men her må man tage i betragtning, at verset er overordenlig simpelt i bygning og indretning, ja ligefrem mangelfuldt; der findes ingen omskrivninger og ingen enkelte poetiske ord, som Egill ikke kan have hørt (hans fader var jo skjald), at hele verset er en barnlig tankes naive udtryk, og når det er klart, at Egill har været ualmindelig fremmelig af sin alder, forekommer det mig meget muligt, at han virkelig har digtet verset. I denne sammenhæng kan der, da spörsmålet har en mere almindelig interesse, mindes om, at digteren Kristjan Jónsson († 1868) 12 år gammel digtede et firlinjet vers, som er dobbelt så indviklet som Egils, og at den danske Helene Margrethe Friis i sit sjætte år digtede et vers på tysk[1]).

De fleste af disse vers (11. 12. 14—16. 18. 27. 30. 31. 40—42. 52) handler om kampe og drab, hvortil et par vers, digtede i anledning af arvestriden (25—26) og striden med Bárðr (8) slutter sig (jfr. 45—47 om striden med Ármóðr, hvis de er ægte). En munter drikkevise er v. 10. I anledning af fyrste- og vennegaver og venskabsforhold er v. 19. 20. 34—36. 43 digtede, i anledning af Egils kærlighed v. 23. Forbandelse og spot udtales særlig i 28—29, samt sporadisk i enkelte andre. I anledning af runernes magiske brug er 9 og 48 digtede. En uforfærdet sejlas i frisk kuling behandles i v. 32 jfr. 33, Skjaldskabs dunkle ord omtales i v. 27, og endelig udtaler digteren sin sorg, sit savn og sin klage over alderdommens svagelighed i vers som 53. 60—62. Det er vanskeligt at gengive dise vers; dog vil vi forsøge at give en prøve:

Vers 12, kampopråb. »Sværdene frem, lad dem blinke i luften, lad os vise vor dådskraft i dalfiskens (slangens) gode tid (sommeren). Op til Lund (i Skåne) alle mand, så hurtig som muligt. Lad os dér för solnedgang foranstalte en uskön spydsang«.

Vers 18, efter kampen: »I vesten har jeg dynget lig op foran fanestængerne. Det var en hidsig kamp, da jeg angreb

---

1) *N. M. Petersen*: Litteraturhist. III, 45.

Adils med den blå klinge«. »Vi kæmpede. Jeg rødfarvede kamplynet (sværdet) i den krigerske Blodøkses og Gunnhilds söns blod. Jeg brød mig ikke om deres vrede. Dér faldt alle de 13 mand på ét skib. Jeg giver folk nok at bestille« (v. 31).

Vers 40, under kampen: »Jeg synes helten (ironisk) viger ikke så lidt. Guldkræveren er nok bange af sig. Den spydduggens (blodets) stav, som opsætter sine hug, står ikke rigtig fast på benene. Uslingen viger fra den ene side til den anden.«

Drikkevisen: »Bring du mig hornet; Ölver (en kammerat) er bleven så bleg; det besværer mig ikke, at der falder lidt hornregn ind gennem mine læber«.

Gavmildhed (v. 30): »Mine öjenbryn rynkedes på grund af min sorg. Nu har jeg fundet ham (Adelsten), som forstod at glatte rynkerne. Han forærede mig en prægtig ring. Nu er jeg glad igen«. (V. 34): »Jeg har intet imod, fyrste, at modtage hjælmklippen (hovedet) som gave, skönt den er styg nok. Hvor har nogen modtaget en ypperligere gave af nogen fyrste?« (V. 43): »Den fortræffelige mand gav mig en silkekappe med guldknapper. Jeg får aldrig nogen bedre ven. Sent vil der fødes en bedre mand end Arinbjörn«.

Forbandelse (v. 28): »Guderne jage fyrsten [Erik] ud af landet og således lade ham undgælde for ranet af mit gods. Alle magter og Odin være ham gramme. Landets beskytter, lad tyrannen flygte bort. Freyr og Njord hade den folkefjende, som ødelægger helligdomme«[1]).

Runerne (v. 48): »Ingen riste runer, med mindre han forstår sig derpå. Mangen en tager fejl af en dunkel rune«[1]).

Sejlas (v. 32): »Vældig og uafladelig hugger den prustende våndjætte (stormen) havet med sin stormmejsel. Den svale træulv (stormen) angriber uden skånsel søkongens svane (skibet) ved sine pust over bægge stavne««.

Skjaldskab (v. 24). »Det nytter ikke at skjule et navn i vers, ti mændene vil beføle dette med digterfingre og opdage sammenhængen«.

Savn og svagelighed (v. 62): »Tiden falder mig lang. Gubben må ligge ensom og fjærnt fra en fyrstes værn. Jeg ejer to enker (hælene, fødderne), der altid fryser; de trænger til lidt varme«.

---

[1]) Om Egils nidvers henvises til *M. Olsens* afhdl. Om troldruner i Edda 1916, s. 235 f. I disse nidvers antager M. Olsen et bestemt talforhold, når de skrives med runer, således som man formentlig gjorde dette i 10. årh.

De fleste af disse vers, hvoraf nogle er temmelig frie i deres bygning, er digtede i drotkvædet versemål; i enkelte viser sig eksempler på uregelmæssigheder, som vistnok er oprindelige og tyder på et gammelt standpunkt i den formelle udvikling. En særlig ejendommelighed for Egill synes at være, at han ikke har yndet formen C (x ´_ | ´_x) uopløst, men opløst (x ‿́x | ´_x) eller forkortet (x´_ | ‿́x). V. 34 er digtet i kviðuháttr, v. 62 i fornyrðislag.

Skáldhelge Þórðarson. Denne digter, der særlig er bekendt fra rimerne om ham[1]), må have levet i begyndelsen af det 11. årh. Han var en sönnesönssön af en landnamsmand Ásgeirr, der kom til Island med Hrómundr på Gilsbakke[2]). Han var gift med en sönnesöns datter af den bekendte høvding Midfjord-Skegge[3]); faderen boede på gården Höfðe. Helge viste sig meget tidlig udviklet både i legemlig og åndelig henseende (jfr. *meistaraskáld til orða,* rime I, 14). Rimerne fortæller om, hvorledes Helge blev forelsket i en bondedatter Þorkatla, men faderen vilde ikke give ham hende og tilbød ham, som det synes af en sær trodsig opfattelse, sin yngre datter, Þórdís. På grund af et meget stærkt tryk fra familjens side giftede han sig, trods sin stærke uvilje, med Þórdís, men sendte hende hjem to år senere og rejste selv til Norge, hvor han blev Erik jarls hirdmand. Han vendte tilbage til Island, blev, på grund af sin gamle tilböjelighed, indviklet i stridigheder og begik flere drab. Efter atter at have været i Norge og endogså i Rom vilde han rejse til Island igen, men blev nu forslået til Grönland. Her levede han hele resten af sit liv og opnåede snart megen anseelse, ja blev tilsidst landets »lovmand« (ↄ: lovsigemand). Iøvrigt holder rimerne sig næsten udelukkende til hans kærlighedshistorie, og det på en temmelig sentimental måde. Han skal i Grönland, hvor han blev gift påny, have haft en uægte sön, der også var digter. Der har været en saga om Skáldhelge, som er tabt.

Det er rimeligt, at Helge har digtet flere erotiske vers eller digte. Et par lausavísur synes at være antydede i rimerne, således i IV, 31, VII, 40 (?). Ellers kendes intet af ham undtagen to linjer i AM 738, 4°.[4]).

[1]) Grönl. hist. Mind. II. bind, hvor alle oplysninger findes, og i Rímnasafn I.
[2]) Ldn. 69.
[3]) Ldn. 170.
[4]) Skj. digtn. B I, 286.

B j ö r n h i t d œ l a k a p p e A r n g e i r s s o n. Denne skjald var nær beslægtet med Egill Skallagrímsson, idet hans moder, Þórdís, var en datter af Egils søster Sæunn. Björns fader var Arngeirr i Hólmr, en sön af Berse goðlauss[1]). Björn er født omkring 989[2]). Om hans ungdomsår vides ikke meget; dem går hans saga let hen over. Det hedder blot[3]): »han var tidlig stor af vækst og stærk, mandig og smuk af udseende«. Det lader til, at han er bleven opdragen, eller at han i det mindste har opholdt sig på Borg en tid lang. Det hedder i sagaen[4]), at han voksede op hos »Skúle Þorsteinsson på Borg«, men, som *G. Vigfússon* har påvist[5]), kan der ikke være tale om Skúle, men plejefaderen må have været dennes fader. Grunden til dette ophold på Borg angives at have været Þórðr Kolbeinssons spot og fornærmelser. Dette må dog vistnok betvivles. Ifølge sagaen synes også dette ophold at have været efter 1000.

I nærheden af Borg ligger den lille ø Hjörsey. Her bode en rig bonde, Þorkell Dufgússon, han havde en datter Oddný, kaldt *eykyndill* (øfaklen) på grund af hendes skönhed. Under sit ophold på Borg har Björn stiftet det så skæbnesvangre bekendtskab med den skönne Oddný, hvis kærlighed han vandt. Efter et 5 års ophold på Borg siges han, 18 år gammel, på unge mænds vis at være rejst til Norge, efter i forvejen lovformelig at have forlovet sig med Oddný på de sædvanlige betingelser. Samme sommer rejste imidlertid også Þórðr Kolbeinsson udenlands; han og Björn traf hinanden ved Erik jarls hird, hvor de var om vinteren (1007—8). De blev nu forligte med hinanden, og da Þórðr sommeren efter drog hjem igen, skulde han bringe Oddný Björns hilsen tilligemed en ring. Dette gjorde han, men tilföjede, at Björn havde afstået ham Oddný, hvis han døde eller ikke mere kom tilbage. Björn drog derpå til Rusland, blev her farlig såret, og dette rygtedes (1009) hjem til Island og førte til, at Þórðr ægtede Oddný, da købmændene på Þórðs anstiftelse ændrede deres udsagn og sagde, at Björn var død. Björn kom sig og erfarede, hvad der var

---

1) Bjarnars. 4, Egilss. 184, Grett. 131, Ldn. 72. 73. 160.

2) Da sagaen ved år 1007 siger, at han er 18 år; men i betragtning af moderens og bedstemoderens aldersforhold (se Egilss.), er Björn rimeligvis født endnu tidligere.

3) Bjarnars. s. 4.

4) sst.

5) Safn til sögu Ísl. I, 456.

sket; han tabte da lysten til at vende tilbage til Island, og opholdt sig nu snart i Norge, snart i England og på vikingetog indtil i året 1016; i dette år rejste Þórðr udenlands, og Björn traf ham ved Brennøerne, hvor han fratog ham alt hans gods. Noget efter kom de bægge til Norge, hvor kong Olaf siges at have forligt dem eller dömt imellem dem. Først i året 1019 kom Björn tilbage til Island. Þórðr begik nu den ubegribelige fejl at tilbyde Björn ophold hos sig den følgende vinter, idet han mente, at forholdet imellem dem derved vilde forbedres; Björn modtog tilbudet. Naturligvis førte dette kun til, at forholdet forværredes. Þórðr blev skinsyg på Björn, denne drillede ham, og bægge digtede bitre vers om hinanden. Endelig tog Björn bort. Hvad der videre skete, vides ikke på grund af en lakune i sagaen. Senere digtede de nidvers om hinanden og stævnede hinanden for retten. Endelig skulde det komme til et opgör og forlig (1022), men det blev ikke til noget. Forbitrelsen imellem dem steg stadig, ikke mindst efter at Björn, der gærne husede og hjalp fredløse, havde en vinter sörget for Grettir, hvem Þórðr for enhver pris vilde tillivs. Endelig fandt Þórðr en passende lejlighed til at overfalde Björn og dræbe ham (omkring 1024).

Sagaen fremhæver ofte Björns fortræffelige karakter; i virkeligheden synes der ikke at være nogen tvivl om, at Björn var en brav og höjmodig mand. Det må erindres, at han lod Þórðr slippe med livet på Brennøerne; ligeledes viste han sit ædelsind ved at hjælpe fredløse folk. Overfor købmænd siges han at have været hjælpsom og venlig, ligesom kong Olaf giver ham det lov, at som viking viste han sig mere skånsom end mange andre, og kaldte ham for en rask og brav mand. I forbindelse hermed synes han at have været religiøst sindet.

At Björn har været skjald, fremgår ikke alene af de vers, sagaen anfører af ham, hvis ægthed vi snart skal drøfte, men også deraf, at Óláfr hvítaskáld har betragtet ham som en digter, og at han i Gunnlaugss.[1]), ganske vist i et interpoleret, men sikkert et gammelt stykke, regnes til de *skáldmenn miklir,* som Myramannaslægten talte. Påfaldende kan det synes, at der ikke anføres eller antydes noget fyrstekvad af ham, f. ex. om Olaf den hellige. Derimod omtales et digt om apostlen Tomas. Grunden hertil kan

---

1) Ísl. s. II (1847), s. 191; ny udg. s. 2.

tænkes at være den, at Björn først i en fremrykket alder har følt digtertilböjeligheder, eller i hvert fald lyst til at digte sammenhængende kvad. Kun én lausavísa af ham haves fra tiden för o. 1019. Særlig betydning for os har Björn som satirisk digter[1]).

Af egenlige digte nævner sagaen 3:

En »god drape« om apostlen Tomas, digtet i anledning af, at Björn havde ladet bygge en kirke på sin gård, helliget gud og Tomas. Som hjemmelsmand herfor anfører sagaen en vis Rúnólfr Dagsson (måske: Dálksson?). Digtet er tabt.

Eykyndilsvísur. Engang da der var hesteting, blev Þórðr anmodet om at underholde folk. Han kvad da Daggeislavísur, »som han havde digtet om Björns hustru«, hvorpå Björn underholdt med »de vers, som han kaldte Øfakkelsversene«, vistnok et erotisk digt om Oddný, også tabt.

Grámagaflím, et satirisk digt om Þórðr. Heraf har sagaen opbevaret 3 vers. Det skulde hedde sig, at der engang var drevet i land en fisk, 'gråmave', og at Þórðs moder havde spist af den, men »da der er meget ondt ihavet«, var hun bleven frugtsommelig deraf med Þórðr. Det sidste vers omtaler Þórðs fødsel således: »En dreng kom for dagens lys; hun havde sagt sin mand, at hun skulde føde — han syntes, at den »hundebider«, som han lå der, var lige så modig som en ged, da han så ham i öjnene«. Ovenpå denne grove indledning har der rimeligvis fulgt en lignende skildring af Þórðs opvækst og bedrifter. Digtet er forfattet i runhendr háttr på 4 stavelser; alle linjer rimer parvis; i to vers mangler der et linjepar. Alle 3 vers synes at høre til begyndelsen.

Lausarvísur. Af sådanne tillægger sagaen Björn 24; én af disse tillægges imidlertid i Eyrbyggja Björn breiðvíkingakappe, hvor den dog anføres i en mindre oprindelig og mindre rigtig form og følgelig i en mindre god sammenhæng. Verset er uden tvivl ved en let forståelig navneforveksling indkommet i Eyrbyggja, hvorved den er undergået en nødvendig forandring[2]). Alle disse vers er efter min mening ægte. Dette må antages på grund af ordformer som *háars* 32.6, *Þórrøði* 20.8 [ved siden af *Þorðr*

---

1) Hans vers findes Skj. digtn. B I, 276—83.

2) Jfr. Boers udg. XXXI—II. *H. Gering* har (Eyrb. Sagabibl., indledn.) villet hævde, at verset var af Björn Breiðvíkingakappe. Jeg henviser om forholdet til min afhdl. i Aarb. 1912, s. 44—45, og *B. M. Ólsen*: Arkiv XVIII, 204—10.

8.4, 10.4[1])], *sæing* 16.4[2]). På den anden side er der ikke spor af yngre former, som kunde føre versene ned til det 12. eller 13. årh. Dernæst er der i disse vers en så gammeldags tone og en så udpræget individualitet, at versene allerede af den grund måtte betegnes som ægte. At de i hvert fald ikke er opståede i det 12. årh. viser den omstændighed, at et af dem har gået igennem en lang mundtlig tradition og eksisterer i to former; fra dette er man berettiget til at slutte til andre. Jeg har således ingen som helst betænkeligheder ved at antage, at disse vers i virkeligheden er af Björn selv[3]).

Versene er dels erotiske (1—2; den sidste tillige en sørejsevise), dels af eristisk indhold, undertiden blandet med et erotisk element; herhen hører stridversene om og imod Þórðr (i alt 11, alle fra vinteropholdet hos ham); endelig er de ligefremme nidvers (om en sælhund, der havde bidt Þórðr); et handler om den unge Kolle, hvis rigtige fader ifølge versets antydning næppe var Þórðr. I anledning af kampe er 3 vers forfattede; i de sidste vers meddeler Björn ildevarslende drömme og udtaler sit mod og frygtløshed.

Disse vers viser Björn som en temmelig slagfærdig, men næppe nogen stor eller ejendommelig digternatur. Af særlig interesse er Björns satiriske vers, navnlig Grámagaflím.

Alle de løse vers er digtede i drotkvædet, undtagen to, der er i fornyrðislag. De er i det hele regelmæssige og rigtig formede, når man ser bort fra åbenbare forvanskninger af teksten.

I Vígastyrssaga anføres af Gísle Þorgautsson († 1015) fra Þorgautstaðir i Hvítársíða et vers fra 1015, der sikkert er ægte[4]). Det udtaler anelser om en snarlig død. — I samme saga nævnes[5]) en Þorfinna skaldkona på Þorvarðsstaðir i samme egn, men hun er ellers ukendt. — Fremdeles nævner samme saga Þorbjörn på Veggir († 1015)[6]) som skjald og anfører to

---

[1]) Jfr. *K. Gíslason*: Njála II, 878, anm. 1.
[2]) Jfr. Boers udg. XXIX—XXX.
[3]) Jeg kan således ingenlunde give *G. Vigfússon* ret, når han i CPB II, 108—9 mener, at versene er uægte. Jfr. min afhdl. i Aarbøger 1912, s. 27—30.
[4]) Skj. digtn. B I, 198.
[5]) Heiðarv. s. 88.
[6]) Jfr. Ldn. 69.

vers af ham foruden to drömmevers[1]), der alle står i forbindelse med en nærforestående kamp og død. Der kan intet indvendes mod versenes ægthed.

Þorkell í Hraundalr, Helga den fagres sidste mand, siges at have været en »god skjald«, og der anføres af ham et vers[2]), digtet i anledning af Helgas død.

Guðleifr Guðlaugsson fra sydsiden af Snefjældsnæs kæmpede i Medelfarsund med Gyrðr, en sön af Sigvalde jarl, hvorom han digtede Gyrðsvísur (el. -u)[3]), som er tabte.

Gestr Þórhallason fra gården Jörfe (Hnappadalssyssel) hævnede sin fader, der var bleven dræbt af høvdingen Víga-Styrr ved at dræbe denne på Jörfe[4]) (1007). Gestr flygtede til Illuge på Gilsbakke, fortalte ham drabet og fremsagde et vers derom. Forskellige andre vers, 6 i antal, antydes af ham i Jón Ólafssons uddrag af den nu tabte del af Vígastyrss.[5]); en halvdel af et af disse er rimeligvis bevaret i den såkaldte Laufásedda[6]). Gestr forlod landet og kom tilsidst til Myklagård. Hans senere skæbne er ubekendt.

Af Steinarr Sjónason (se ovf. s. 481), Kormáks morbroder, der, efter at være fordreven fra Myrasyssel, nedsatte sig på gården Elliðe (Snæfellssnessyssel), haves i Kormákssaga to vers[7]), det ene i fornyrðislag om en kapsvømning mellem ham og Kormáks modstander Holmgöngu-Berse, det andet drotkvædet om en holmgang mellem ham og Berse. Steinarr levede omtr. 930—1000 og var ikke nogen sympatisk mand. Mod versenes ægthed lader der sig intet indvende.

En af de mere fremtrædende personer i Eyrbyggjas. er helten Björn breiðvíkingakappe Ásbrandsson, særlig bekendt for sit forhold til den smukke enke på Fróðá, Snorre goðes søster Þuríðr. Som hans tilnavn viser, stammede han fra Breiðuvík (sydsiden af Snæfellsnes). På grund af hans kærlighedsforhold til Þuríðr tvang Snorre goðe ham til at forlade landet (omkr. 998); det hed sig, at han kom til Vinland det gode, hvor han skulde

---

1) Skj. digtn. B I, 198—99.
2) Sst. 195.
3) Ldn. 80, not. 7.
4) Eyrb. 103, jfr. Heiðarv. 25.
5) Heiðarv. 30 ff.
6) Sn.-E. II, 498. 628. Skj. digtn. B I, 189—90.
7) Skj. digtn. B I, 89.

være bleven valgt til høvding. Af Björn anfører sagaen i alt 7 vers[1]), men et af disse er, som alt bemærket (s. 498), ikke af ham, men af hans navne med det på lignende måde dannede tilnavn. Et af versene er i halfhnept versemål, hvorfor man tidligere har ment, at det hørte til Ormr Steinþórssons vers i samme versemål, men dette er sikkert en fejltagelse. 3 af disse vers er kærlighedsvers; deraf er det første meget smukt: »Denne dag [på hvilken han havde truffet Þuríðr] vilde vi ønske blev den længste på jorden, da jeg i aften må drikke min svundne glædes arveøl.« I et af versene hentydes til hans deltagelse i slaget på Fyrisvoldene (Styrbjörn). Det er ikke muligt at opdage noget som helst mistænkeligt ved disse vers, hverken i sprog eller fremstilling. Eyrbyggja anfører desuden ellers kun ægte vers[2]).

Steinunn Refs- (eller Dálks-) dóttir, beslægtet med Sturlungernes forfædre, gift med Gestr på Hofgarðar og moder til skjalden Refr (Hofgarða-Refr), levede för og efter år 1000. Vi kender hende kun fra fortællingen om hende og Þangbrandr. Engang (998) blev dennes skib på grund af storm endel beskadiget. Herom digtede Steinunn to vers[3]), hvori hun ytrer sin glæde over, at Tor har tilföjet Þangbrand skade, og håner ham, fordi Kristus ikke har været i stand til at hjælpe ham. I en af kilderne anføres der tillige en samtale mellem hende og Þangbrandr, hvori hun opfordrer ham til at blive hedensk[4]), men denne fortælling er vistnok ikke historisk. At versene er ægte er hævet over enhver tvivl.

Þórarinn svarte fra Mávahlíð (máhlíðingr) Herjólfsson var en dattersön af den fra Eyrbyggja kendte Þórólfr bægifótr. Þórarinn beskrives som »en stor og stærk mand, styg, indesluttet og stille af væsen.« »Han blandede sig så lidt i andre mænds sager, at hans uvenner sagde, at man ikke vidste, om han var mand eller kvinde«[5]). Denne brave og stilfærdige mand blev uretfærdig beskyldt for at have begået et tyveri og blev derved indviklet i stridigheder og manddrab. Efter en kamp på hans gård, hvor han aflagde frygtelig prøve på, hvorvidt han var en mand

[1]) Skj. digtn. B I, 125—26.
[2]) Jfr. Aarbøger 1912 s. 42 ff.
[3]) Bps. I, 15—16, Fms. II, 204—5, Flat. I, 425, Njála I, 539—40. Skj. digtn. B I, 127—28.
[4]) Njála I, 538—40.
[5]) Eyrb. 17—18.

eller ej (omkr. 981), digtede han 17 vers[1]), der i grunden er »løse vers,« men som oldtiden har betragtet som en sammenhængende cyklus og muligvis kaldt Máhlíðingavísur[2]). Versene handler dels om kampen selv, dels om digterens egne fremtidsudsigter. Snorre gode fik Þórarinn dömt fredløs, hvorpå han rejste udenlands. Han vendte aldrig mere tilbage og hans skæbne er ukendt.

Alle de Þórarinn tillagte vers er ægte[3]). Det bedste bevis herfor er ikke alene den særdeles gammeldags udtryksmåde i det hele og deres udprægede særpræg, men også ord og ordformer, som kun hører til en ældre tid (*náar* el. *næir*[4])), *ísarn, fáa* [acc. plur.], *singva, Arnketill).*

Det billede, vi får af digteren, stemmer med sagaens beskrivelse af ham. en ærlig, oprigtig, alvorlig karakter, der hader ufred *(leitt erum rauðra randa regn),* men som, tirret og beskyldt for uærlige handlinger, viser pludselig sin indesluttede og uanede kraft og mod, en mand, som på sin rolige måde kan spotte over modstanderne og deres mangel på en mands egenskaber, og som føler en mandig stolthed over den fuldbragte hævn. Som eksempel på hans korrekte og smukke vers kan følgende tjæne: »De for hjælmene farlige skjoldtings spåmøer (sangmøer, pilene) sang på mit skjold, da Frodes armes buede sol (skjoldet) rødfarvedes for mig. Våbenfloden (blodelven) voksede på sletten.« Om den grædende Nagle hedder det: »Nagle skaffede kun dårlig ligfuglen føde. Denne mand løb grædefærdig op til fjælds. Derimod [og her viser skjaldens retfærdighed sig] gik den behjælmede Alfgeirr med större raskhed til våbensangen.«

Af den berömte høvding Snorre gode selv († 1031) anføres en lille kviðlingr på 4 linjer[5]), fremkastet på altinget 1012 om Skapte lovsigemands — uheldige — forligsvirksomhed.

Af den ovennævnte (s. 500) høvding Víga-Styrr, Snorre godes svigerfader og broder til Vermundr den mjove (en fader til Brandr hinn örve), dræbt 1007, anfører Eyrbyggja et vers[6]), digtet

---

1) Skj. digtn. B I, 105—9.

2) Dette navn findes ganske vist kun i yngre håndskrifter af Ldn., som er knyttede til Björn på Skarðsá, men turde dog være ældre end fra hans tid.

3) Jfr. Aarbøger 1912 s. 42.

4) Jfr. *Sievers* i Arkiv f. n. fil. V, 133—4.

5) Njála I, 819. Skj. digtn. B I, 197.

6) Skj. digtn. B I, 110—11.

efter at de to bersærker, Halle og Leiknir[1]), var blevne ombragte (omkr. 983). Et andet vers af ham, digtet efter Þórhalles drab, antydes[2]).

Kong Harald hårdrådes staller, Ulfr Óspaksson, en indfødt Islænder, digtede kort för sin død et af kampmod svulmende vers (1066);[3]) han omtales ellers ikke som digter, men han hørte til en stor digterslægt.

Oddr skald breiðfirðingr. Om denne digter vides intet, undtagen at han ifølge sit tilnavn må stamme fra egnen omkring Bredefjorden, og at han må have levet i slutningen af det 10. årh. Oddr er for så vidt en mærkelig skjald, som han synes at have lagt sig efter at digte om indenlandske høvdinger. Således har han digtet en Illugadrápa om Illuge på Gilsbakke, hvoraf to vers er bevarede[4]); de handler om den fra Eyrb. og Gunnlaugss. bekendte tingstrid, som Illuge havde med Kjalleklingerne angående Illuges hustrus medgift. Desuden digtede Oddr et arvekvad om høvdingen Hjalte Þórðarson og fremsagde det i arvegildet, hvor der var o. 1500 mand tilstede (omkr. 970—80)[5]). Kort i forvejen havde skjalden Glúmr Geirason stævnet Oddr til Torskefjordstinget; da kom Hjaltes sönner for at stå ham bi, og de var så prægtig klædte, at folk trode, at det var »guderne selv, der kom.« Herom er der opbevaret et vers, som muligvis er digtet af Oddr selv[6]).

Forskellig fra denne Oddr var sikkert den Skraut-Oddr, af hvem der anføres et halvvers og en vísufjórðungr[7]). Man har antaget, at denne mand var identisk med den Oddr skraute, der var fader til Gullþórir. Denne Oddr kom til Island sammen med sin slægtning, den ovennævnte Vaðe skald. Halvverset gör det dog tvivlsomt, om dette er rigtigt[8]), men skjalden Oddr kan have nedstammet fra ham.

Ulfr Uggason. Om denne mærkelige digters liv vides så godt som intet. Vi ved, at han var gift med Járngerðr, en datter

1) Af enhver af disse anføres ét vers (Eyrb. 47—8, jfr. Ísl. s. II, 287), der godt kan være ægte. Skj. digtn. B I, 110.
2) Heiðarv. s. 21.
3) Skj. digtn. I, 372.
4) Sst. 146—47.
5) Ldn. 197, jfr. Bárðars. 46.
6) Ldn. l. c. Skj. digtn. B I, 168 nr. 5.
7) Skj. digtn. B I, 386.
8) Jfr. Den 3. og 4. grt. afh. 176.

af Þórarinn korne og en datterdatter af Einarr i Stafaholt[1]). Fremdeles ved vi[2]), at Ulfr engang havde en altingsstrid om en arv med høvdingen Ásgrímr Elliðagrímsson; da sagen tegnede til at få et for Ulfr gunstigt udfald, blev denne udfordret til holmgang af Gunnarr Hámundarson; dette vilde Ulfr ikke indlade sig på og valgte heller at udrede det gods, hvorom striden drejede sig. En kamplysten mand har Ulfr altså næppe været. At han i det hele taget har været en ganske fornuftig og fredelig mand, vil vi få yderligere bekræftet. — Dengang da Óláfr på på Hjarðarholt bortgiftede sin datter Þuríðr, holdt Óláfr bryllupet i sit nys opførte prægtige 'ildhus' på den nævnte gård; Ulfr var der tilstede og fremsagde et digt om alle de mange optrin, som var malede indvendig på væggen og tagloftet — »dette digt hedder Húsdrápa og det er vel digtet. Óláfr lönnede kvadet godt«[3]).

Det sidste, vi hører om Ulfr, er hvad Njála fortæller[4]) os om ham og hans forhold til kristendommens forkyndelse på Island. Þorvaldr veile (se ovf. s. 471) rejste en flok imod Þangbrandr og opfordrede Ulfr til at deltage i et overfald på denne og sendte ham i den anledning et vers. Ulfr svarede med et andet, hvori han ytrer, at han »ikke vil sluge den flue« (ɔ: lade sig lokke dertil). Om dette svar havde sin grund i Ulfs fredsommelige natur i det hele eller i, at han har indset, at det ikke lod sig göre, at føre noget virkeligt forsvar for det hensygnende hedenskab, kan ikke afgöres; det sidste er fuldt så rimeligt (jfr. hans udtryk: *röng eru mál á gangi)*[5]). Under alle omstændigheder er Ulfs stilling til sagen ret mærkelig og tyder på Islændernes religiøse ligegyldighed, som enkelte fanatikere, som Þorvaldr veile og Steinunn, ikke kunde få bugt med.

Af Ulfs digte kender vi foruden en lausavísa kun brudstykker af det nævnte digt, Húsdrápa[6]). Anledningen til at dette digt blev til (o. 985) er alt omtalt og indholdet antydet. Det bestod da i en fremstilling af alle de myter og sagn, der sås fremstillede inde i Óláfs hal på Hjarðarholt, på væggene og loftet.

1) Ldn. 87.
2) Njála I, 274—5.
3) Laxd. 100.
4) Njála I, 535—6.
5) Jfr *K. Gíslason:* Njála II, 502—3.
6) Navnet findes i Laxd. l. c., Sn.-E. I, 260. 266.

Digtet[1]) har bestået af forskellige afdelinger, som nu ikke nærmere kan bestemmes, undtagen for så vidt som det hos Snorre hedder[2]), at et godt stykke *(langt skeið)* optoges af fortællingen om Baldr (ɔ: hans død og bålfærd), samt et langt stykke af Heimdalls og Lokes strid om Brisingsmykket. Af de vers og versdele, som vi har tilbage, tilhører sikkert to halvvers henholdsvis digtets begyndelse og slutning. Dernæst har vi et vers om Heimdalls og Lokes nysnævnte strid (»de svømmede i sælhundeskikkelse ud til Singasten, hvor de kæmpede om smykket«), 1 helt og 3 halve vers handler om kampen mellem Tor og midgårdsormen; alle de øvrige om Baldrs bålfærd. Det er rimeligt, at to par af halvversene har udgjort hvert ét helt vers.

En omkvædslinje (af klofastef) findes to steder: *Hlaut innan svá minnum.* Forståelsen heraf synes ikke vanskelig. Sætningen har simpelt hen haft følgende eller lignende indhold: *Svá hlaut [höll Óláfs at prýðask] innan [fornum] minnum* ɔ: Således opnåde Olafs hal at blive indvendig prydet med gamle sagn; hvorledes den oprindelige ordlyd har været, nytter det ikke at ville gætte sig til.

Dette digt er det sidste eller i hvert fald et af de sidste digte, som slutter sig til de oprindelige skjoldkvad eller drotkvædede digte om mytisk-sagnhistoriske æmner, og er for så vidt også mærkeligt (se ovf. s. 353).

Ikke mindre mærkeligt er det derved, at det vidner om en oprindelig kraft i udtrykket, om en ægte stemningsfuld opfattelse af optrinene, f. ex. mødet mellem Tor og midgårdsormen; således kan v. 4 og 5 måle sig med de bedste hos de ældre skjalde, som Þjóðólfr og Egill: »Gudernes vens pandes indmåne skinnede frygtelig; den lovpriste as skød skrækkelige stråler mod jordens ring (slangen), men jordens stive omspænder stirrede nedefra med sit skarpe blik på jætternes prøver (Tor) og spyde edder«. Hertil kommer fejlfrie kenninger og et meget betydeligt versifikationstalent, hvilket alt bevirker, at Ulfr som digter må sættes höjt.

Foruden dette digt kendes kun af ham den för omtalte lausavísa, der er meget godt digtet.

---

1) Skj. digtn. B I, 128—30.
2) Sn.-E. I, 260. 266.

Holmgöngu-Berse Véleifsson hins gamla stammede, ligesom Björn hitdølakappe, fra landnamsmanden Balke[1]). Berses moder var Gróa, en søster til Höskuldr Dalakollsson[2]). Selv bode han på gården Tunga i Saurbœr (Dalesyssel)[3]) og var en tid gift med den fra Kormákss. så bekendte Steingerðr Þorkelsdóttir, i hvilken anledning han havde tvekampe både med Kormákr og Steinarr (se ovf. s. 500)[4]). Steingerðr forlod imidlertid Berse og drog hjem til sin fader. För havde han været gift med Finna den fagre og havde med hende sönnen Ásmundr[5]). Berse beskrives som »en rig og brav mand, en stor kriger og holmgangsmand«[5]) (hvoraf hans tilnavn). Selv siger han i et af sine vers, at han har dræbt 35 mænd. Berses levetid synes at falde i årene omkring 925—1000[6]). I sin alderdom opfostrede han en af Óláfr pås sönner Haldórr.

I Kormákss. anføres i det hele 15 vers (lausavísur) af Berse[7]), hvoraf de fleste er digtede i anledning af de kampe, som han har haft eller agter at holde. I nogle af dem klager han over sin alderdomssvaghed og tabet af sin tidligere raskhed og viljeskraft. Et er digtet (i fornyrðislag), da Berse lå syg og hans et år gamle fostersön var falden ud af vuggen. »Vi ligger bægge i bænk sammen, Haldorr og jeg, vi har ingen kraft. Det forårsager alderdommen mig, men ungdommen dig; den skrøbelighed vil bedres for dit vedkommende, men ikke for mit.« Om Berses hele tænkemåde vidner bedst følgende vers (v. 11): »Jeg nedhuggede til den sortfjærede sårgrib (ravnen) 35 mænd — jeg er ofte bleven nævnt i forbindelse med drab — og troldene tage mit liv, hvis jeg opgiver at rødfarve sværdet; så kan man lige så godt straks bære mig til min gravhöj.« En rigtig uböjelig karakter af den gamle vikingetype. Som skjald er Berse ikke meget betydelig; 'sværdenes sang' har sikkert ligget bedre for ham. At de ham tillagte vers er ægte, er hævet over enhver tvivl, ti 1, anføres et af versene (Sn.-E. II)

---

1) Ldn. 71—2.
2) Laxd. 23.
3) sst. 94.
4) Korm. flere steder.
5) Korm. 13.
6) Safn til sögu Ísl. I, 373—5, hvor det bevises, at der er meget store vanskeligheder tilstede med hensyn til det kronologiske forhold mellem ham og Kormákr.
7) Skj. digtn. B I, 86—89.

som »Björns«[1]) — altså i det mindste som et meget gammelt vers — 2, findes et og samme vers i to variationer, hvilket tyder på en höj alder. — 3, findes der i dem så gamle former som *æri, fríandr, Þorrøð-,* og endelig er de alle meget gammeldags, ikke alene i tone, men også i form (rimstavstilling, mangel på rim).[2])

Af den fra Laxdœla bekendte Þorgils Hölluson haves et runhent vers på 6 stavelser i linjen[3]) om en stedfunden kamp (1010); verset er uden tvivl ægte.

Þuríðr, en datter af Óláfr på, blev anden gang gift med bonden Goðmundr og blev moder til Víga-Barðe. At hun har arvet Kveldulfsslægtens karakter og skjaldebegavelse viser det vers[4]), hvori hun (i Heiðarv.s.) på det hæftigste opfordrer sönnen Barðe til at hævne hans dræbte broder Halle. Der lader sig intet anføre mod versets ægthed. Et andet vers antydes, men er nu tabt[5]).

Om den fra mange sagaer bekendte, men som skjald ellers ukendte vismand Gestr Oddleifsson, hedder det, at engang da han var til gæstebud hos Ljótr på Rauðasandr, kom Egill Völu-Steinsson dér for at bede ham om at give et råd til at trøste hans fader, der sörgede så dybt over sin dræbte sön Ögmundr. Gestr siges da at have digtet begyndelsen af Ögmundardrápa, hvorom ellers intet vides[6]).

En af de islandske deltagere i det berömte Jomsvikingeslag var Þorleifr skúma Þorkelsson hins auðga fra Alviðra (Dyrafjorden). Han kæmpede med en svær rodkølle og digtede derom et vers i fornyrðislag (på 10 linjer)[7]).

Gísle Súrsson. Foruden af andre kilder, som Landnáma og Eyrbyggja, er Gísle særlig bekendt fra den efter ham benævnte saga. Han var en sön af Nordmanden Þorbjörn súrr, der kom til Island noget efter landnamstiden i Hakon den godes dage. Gísle, der bode på Hóll i Haukadal (Dyrafjord), var gift med Auðr Vésteinsdóttir. Gísles søster var Þórdís, Snorre godes moder. Gísle indgik fostbroderskab med Vésteinn, sin kones broder, men denne blev dræbt af Gísles svoger Þorgrímr. Her er begyndelsen

---

1) Fejl for Berses se *K. Gíslason:* Skjaldedigt. form. besk. 288—9.
2) Jfr. Aarbøger 1912 s. 12.
3) Skj. digtn. B I, 195.
4) Sst. 197.
5) Heiðarv. s. 53.
6) Ldn. 146.
7) Skj. digtn. B I, 111—12.

til den tragiske konflikt, som sagaen handler om. For Gísle var fostbroderskabet stærkere og helligere end svogerskabet; ifølge sin ed måtte han dræbe sin svoger. For dette drab blev han dömt fredløs som skovgangsmand, og nu fortælles det, hvorledes han levede i 13 år, således at han måtte opholde sig hist og her i skjul, allevegne forfulgt af sine fjender, men også altid understøttet af sin brave, trofaste og mandhaftige hustru. Under alle de strabaser og farer, som Gísle måtte udstå, er det velgörende at læse om hendes trofasthed. Endelig lykkedes det dog hans fjender at få bugt med ham og overvinde ham (omtr. 978).

En uforfærdet og trofast karakter, som af omstændighedernes magt drives til at begå handlinger, der socialt ødelægger ham for bestandig, en mand i besiddelse af en aldrig svigtende udholdenhed og rådsnarhed — var Gísle Súrsson. Hans åndelige overlegenhed viste sig også deri, at han ifølge sagaen var en god skjald, og deri, at han forstod at riste runer. Han siges ligeledes at have været særdeles kunstfærdig. Ejendommeligt for Gisle er fremdeles, at han var en stor »drömmer«, han havde ofte, navnlig under hans fredløshed, drömmesyner, der varslede om fremtidige begivenheder. Disse drömme, som han i reglen fortalte på vers, omgiver ham med en ejendommelig tragisk höjtidelighed; de er et udtryk for og en afspejling af den ubönhörlige skæbne; de foruroliger ham ikke, fordi han ved, at det nytter ikke at ville forhindre, hvad der skal komme.

Af Gísle haves i sagaen 35 hele vers,[1]) hvoraf et (det første) kun findes i den længere bearbejdelse, foruden et par små kvædlinger på to linjer. De handler om hans drömme, kampe og andre til hans skæbne knyttede begivenheder, som f. ex. hans hustrus sorg over broderen Vésteins død. I et af versene antyder han, at det er ham, der har dræbte svogeren, Þorgrímr; Gísles søster, Þórdis, lærte verset og tydede det; det førte til hans domfældelse, fredløshed og død. De allerfleste af versene stammer fra hans fredløshed. Det, som karakteriserer dem, er på den ene side en mandig stolthed og på den anden en vemodig forudanelse af hans tragiske skæbne, samt en følelsesfuld stemning, der dog aldrig bliver sødladen.

Allerede dette taler stærkt for, at versene er ægte, og herfor taler endvidere den måde, hvorpå nogle af dem er anførte[2]). Vig-

[1]) Skj. digtn. B I, 96—104.
[2]) Jfr. Aarbøger 1912 s. 32—36.

tig og interessant er den direkte oplysning, som sagaen giver, efter at have anført det sidst forekommende vers: »Dette er Gísles sidste vers.« Dette kan kun vise, at sagaens forfatter i virkeligheden har haft en samling af vers, som en gammel tradition tillagde Gísle. At mange af disse vers kan stamme fra det 10. årh. bekræftes ikke alene ved deres alderdomlige tone i det hele, men også mere direkte ved enkelte ord og ordformer *(miðli, Þorketil, þvísa, rinna, bráa, áar, gráum, féi);* også forskellige uregelmæssigheder i rim i de ulige linjer, som ikke beror på forvanskninger, støtter dette. Ikke et eneste ord peger direkte og udelukkende til 12. og 13. årh. Hertil kommer, at flere af versene passer ret dårlig til den omgivende tekst. Enkelte vers kunde synes at være lidet hedenske; men det må erindres, at Gísle havde ladet sig primsigne i Danmark[1]) (jfr. den omstændighed, at hans hustru efter hans død begav sig til Danmark og dér lod sig døbe).

Af særlig interesse er vers 15—16, hvor der findes genklange af Hávamál 71, 134—5, ligesom også Gísle i vers 9 drager en sammenligning mellem sin søster, der forrådte ham, og Goðrún Gjúkadóttir, der sveg sin mand for at hævne sine brødre.

Det er interessant at finde dette hos denne indvandrede Nordmand, der selv kalder sig »Agdernes (samtale)-ven«. Det er som mærkede man et slægtskab med de gamle þulir i Gísles vers; selv siger han, at man »skal lære alt godt af skjaldene«. Versene giver os et usædvanlig sympatisk billede af denne modige og redelige mand, der på den anden side vist gærne vilde leve i fred med sine medmennesker. Han minder noget om Þórarinn máhlíðingr.

Alle de hele vers er digtede i drotkvædet versform med undtagelse af v. 10—11, der er i kviðuháttr, og v. 18 i runhent på 6 stavelser.

Hávarðr ísfirðingr eller hinn halte. Hávarðr er hovedpersonen i en efter ham benævnt saga; han bode på gården Blámýrr (Isefjordsyssel) og var, da sagaen begynder, en gammel mand. Tidligere havde han været »en stor viking og helt«. Han var gift med den energiske Bjargey Valbrandsdóttir[2]); de havde en håbefuld sön, Óláfr bjarnylr. Den mægtige isfjordske høvding Þorbjörn Þjóðreksson dræbte Óláfr på grund af en slet mands

---

1) Tvær sögur af Gísla Súrssyni s. 96 (2. rec.).
2) Jfr. Ldn. 148—9.

bagvaskelse (1001). Om faderens store sorg og hævn, drabet på Þorbjörn (1003) og den deraf følgende retssag handler den störste del af sagaen. Hávarðr måtte forlade egnen og nedsatte sig derpå på Nordlandet i Svarfaðardalen, hvor han bode til sin død.

Af Hávarðr haves i sagaen 13 vers i det hele, alle digtede i anledning af de dér fortalte begivenheder[1]). På grund af at sagaen nu kun findes i papirsafskrifter, er versene i en meget forvansket, ja undertiden aldeles uhelbredelig skikkelse[2]). Alligevel gör de under læsningen indtryk af at være meget gamle; man træffer former som *Þjórekr (: stór-; for Þjóð-)*, og der er næppe nogen grund til at tro, at de ikke er af Hávarðr[3]). Vi ved af Snorra-edda, hvor der anføres et halvvers af ham, at han var skjald. At versene beror på en gammel tradition, viser den omstændighed, at et af de ham tillagte vers er af Hrómundr halte[4]). Det er det fælles tilnavn, der har bevirket sammenblandingen; ja et vers af Hrómunds sön, Hásteinn, tillægges i ét håndskrift[5]) Hávarðr. V. 9 minder om et vers af Grímr Droplaugarson, der begynder på samme måde. For at forstå sådanne næsten enestående forvekslinger, må det erindres, at Hávarðr til sidst kom til at bo på Nordlandet; dér er hans vers opbevarede og dér er hans saga skreven. Deraf kommer og forklares også de mange misforståelser angående personer og forhold i Isefjorden, som sagaen indeholder.

Af Hávarðs sön Óláfr anfører sagaen et vers i runhent på 6 stavelser[6]).

En sön af landnamskonen Þuríðr sundafyllir fra Hálogaland (en spåkvinde, *Völva*) var Steinn, efter sin kyndige moder kaldt Völu-Steinn; de boede i Bolungarvík (Isefjordsyssel). Völu-Steinn havde to sönner, Ögmundr og Egill. Ögmundr blev dræbt på Torskefjordstinget, hvorover hans fader blev aldeles utrøstelig. Da var det, at Egill kom til Gestr Oddleifsson (se ovf. s. 507) og bad ham hjælpe, og at Gestr skal have digtet begyndelsen til en drape om Ögmundr. Under Völu-Steins navn haves to halvvers[7]); i det første opfordres Egill, som næppe kan være anden end Völu-

1) Skj. digtn. B I, 178-82.
2) Forsøg på at restituere dem findes i Festskr. til Wimmer 1909.
3) Jfr. Aarbøger 1912 s. 15—16
4) Háv. s. 24.
5) sst. s. 54.
6) Skj. digtn. B I, 178, jfr. *K. Gíslason:* Njála II, 165.
7) Skj. digtn. B I, 93.

Steins sön, til at høre på et kvad; det sidste omtaler en vis erindring, som ikke nærmere kan bestemmes. Sammenhængen synes at være den[1]), at Gestr har begyndt et digt, som Völu-Steinn, for at trøste sig selv, siden fortsatte. I så fald måtte vel det første halvvers egenlig være af Gestr. Dette digt kunde betragtes som et sidestykke til Egils Sonatorrek.

Vi kommer nu til Nordlandet og da først til egnen omkring Hrutafjorden og Midfjorden. Vi møder her flere åndelig så vel som legemlig kraftige slægter, ja der er næppe nogen egn, som i så henseende var frodigere.

Fra Hrutafjorden var Þóroddr Arnórsson hýnefs, kaldt drápustúfr (drapestump). Han spillede en særlig rolle som Grettis modstander, fordi denne havde dræbt hans broder. Fra ham nedstammede i lige linje historikeren Oddr munk. Af Þórodds digte kendes intet, undtagen navnet på et digt (en flok) Ófeigsvísur[2]) om den fra Bandamannasaga kendte Ófeigr (se nedenfor s. 515).

På Melr bode Kormákr Ögmundarson, men han vil blive behandlet i en anden sammenhæng, ligesom også Berse Skáldtorfuson fra Torfustaðir.

Af den kvindelige hovedperson i Kormákss. Steingerðr Þorkelsdóttir fra Tunga anføres et halvvers[3]), hvori hun på Kormáks spörsmål ytrer, at hun vilde have ham fremfor nogen anden. Imod versets ægthed kan intet indvendes.

Den för nævnte Önundr tréfóts sönnesön var Ásmundr hærulangr på Bjarg. Ásmundr rejste til Norge, blev der gift og fik en sön Þorsteinn drómundr. Efter sin kones død tog han tilbage til Island og blev her pány gift med Ásdís, en datter af Bárðr Jökulsson fra Vatsdalen og en søster til skjalden Jökull Bárðarson. Med Ásdís havde Ásmundr sönnerne Atle, den berömte Grettir og Illuge, samt døtrene Þórdís, en moder til Óspakr Glúmsson (se s. 514) og Rannveig. Hele denne slægt var særdeles kraftig og blomstrende og nær beslægtet med mange høvdingefamiljer. Utvivlsomt var slægten tillige en digterslægt.

---

1) *K. Gíslason* i Vidsk. selsk. skr. 5. række, hist.-filos. afd. 4. bd. XI, s. 458.

2) Ldn. 168 med not. 12, hvoraf det fremgår, at digtet kun findes nævnet i Melabók.

3) Skj. digtn. B I, 85.

Af Åsmundr anfører Grettiss. et vers[1]) om hans balstyrige sön Grettir, som dog næppe er ægte. Ligeledes anfører sagaen et vers af Á s d í s, digtet da Grettis død blev hende meddelt[1]). Heller ikke dette vers er ægte (helrim som *létt* : *Grett*).

G r e t t i r Á s m u n d a r s o n er antagelig født omtr. 996[2]). Allerede som ung gav han forskellige beviser på sin karakter, ved drillerier mod faderen, som ikke yndede ham, ulydighed og egensindighed. Sagaen giver følgende karakteristik af ham: »Han var meget balstyrig i sin opvækst, lidet talende og lidet föjelig, både i ord og handling uskånsom. Hans fader yndede ham ikke meget, derimod elskede moderen ham. Grettir var en smuk mand, firskåren, rødhåret og meget fregnet, ikke tidlig udviklet«. Der tilföjes senere, hvad der for os er særlig vigtigt: »Han digtede jævnlig vers og kvædlinger (spottevers) og ansås for at være en temmelig stor nidvisedigter (*níðskældinn*)«. Da Grettir skulde vogte gæslinger, drejede han halsen om på dem; da han skulde klø sin gamle faders ryg, gjorde han det med uldkarter og undskyldte det med det ordsprog, der kunde sættes som et motto over hans liv: »Ej skal den ægges, som aldrig viger«. Det ene var værre end det andet. Det var ikke muligt, at Grettir med en sådan karakter kunde blive nogen lykkens mand. 15 år gammel begik han sit første manddrab. Herfor blev han dömt til 3 års landflygtighed. Senere blev han den ufrivillige årsag til at flere mænd indebrændte, en tragisk begivenhed, hvori Grettirs ulykke nåde höjdepunktet. Blandt de indebrændte var to islandske høvdingesönner. Han blev på altinget dömt til fredløshed på livstid, uden at noget forsvar for ham kunde fremføres. Med hensyn til hans lange fredløshedstid må der henvises til sagaen. Endelig begav Grettir sig tilligemed sin yngste broder, den ædle og trofaste Illuge, ud i klippeøen Drangey, hvor det endelig lykkedes hans fjender at overrumple ham og dræbe ham (1031).

Grettir er en af de ejendommeligste sagaskikkelser. En fredløs, af lykken forladt og af fjender forfulgt mand, der altid er rede til at hjælpe andre og »løse andres vanskeligheder«, der aldrig tabte sit gode humør, der altid havde en vittighed eller bidende spot på læben, altid ordsprogsagtige, rammende svar på tungen, en mand, som i virkeligheden var meget godmodig — det er det

1) Skj. digtn. B II, 464. 476.

2) *G. Vigfússon* i Safn til sögu Ísl. I, 469—83. Den her fremsatte tidsregning vil i det følgende blive fulgt som den sandsynligste.

billede, sagaen giver os af Grettir, og der er ingen grund til at antage, at hans karakter i det hele og store af traditionen ikke er rigtig fastholdt og overleveret, ligesom sagaens skildring af den i alle måder er mesterlig.

At Grettir var skjald må betragtes som fuldstændig sikkert. Ifølge sit naturel synes han særlig at have haft anlæg til at fremkaste kvædlinger ɔ: bidende småvers, jfr. sagaens anførte udtryk[1]). Et par sådanne kvædlinger er opbevarede og synes at være ægte. I anledning af gæslingedrabet sagde han: »Det gör jeg vist, når det vintres, på gæslinger drejer jeg halsen om; og skönt det er ældre gæs, besejrer jeg enhver af dem«. Da Grettir på sin første udenlandsrejse var søsyg og ikke kunde bestille noget, klagede det øvrige mandskab over at måtte döje kulde, medens Grettir ikke bestilte noget. Da sagde Grettir: »Om uslingers fingre fryser, finder jeg aldrig skader«. Fyrsteskjald var Grettir ikke. Af större kvad er der kun bevaret nogle brudstykker af en kviða, der muligvis har været et slags selvbiografi. Heraf haves 7 (3 + 4) vers[2]), hvoraf de 3 første handler om, hvorledes han undslap den visse død i Norge, og de andre om, hvorledes han engang blev fanget af bønder i Isefjorden (på Island), men blev sat på fri fod ved Egill Skallagrímssons datterdatter, Þorbjörg den digres energiske og mandige optræden. Disse brudstykker er uden tvivl ægte. Det er meget simple og fordringsløse vers, som dog giver et ejendommeligt udtryk for Grettirs sind og taknemmelighed; således ytrer han: »Min ulykke var stor i havtags (= Ise-)fjorden, da gamle grise (ɔ: bønderne) skulde holde fast om mine hovedben«, og »selv havde jeg snart måttet stikke mit hoved i strikken, dersom Þorbjörg — hun er meget klog — ikke havde reddet denne skjald«.

De i sagaen omtalte Söðulkolluvísur har måske engang eksisteret (digtede i anledning af en hoppe, som Grettir uden ejerens tilladelse havde benyttet), men de vers, som der anføres deraf, er sikkert uægte. Der nævnes endvidere en flok om Hallmundr, en slags fredløs, som bode i en bjærghule i nærheden af Balljökel. Heraf anføres et vers og en fjærdedel (omkvædet?), men det er et stort spörsmål, om man har ret til at

1) Grettiss. 26, jfr. 32 og 33—4.
2) Grettiss. 59—60. 120—2. Det næst sidste vers findes også anført i Fbr. 4. Skj. digtn. B I, 287—88.

forudsætte et sådant digt, da Hallmundr synes at være en mytisk og ingen virkelig person[1]).

Ellers anføres der i sagaen kun løse vers, 37 i tallet; men for flertallet af disse vers gælder det samme som for versene i Njála, at de er uægte, ja først digtede i den sidste halvdel af det 13. årh. eller senere. Man finder former som *var* (v. 10), *auðigir* (v. 11), œ udtalt som æ (flere gange, f. ex. v. 18 osv.), udtalen *bygðir* (: *segðu* v. 24). Af selvsamme art og tone er fremdeles forskellige andre som versene 8. 12. 14. 16. 21[2]). 26. 28. 31. 34[3]). 35. 44. 45; endelig hører også herhen de 5 sidste, samlet anførte vers (v. 47—51). Ordstilling og omskrivninger lader ingen tvivl tilbage. Der bliver således ikke ret mange tilovers. De formentlig ægte drotkvædede vers bliver 8[4]), (2 af disse anføres i Landnáma[5]) og 1. halvdel af Snorre[6])). At disse vers er ægte, fremgår af, at der i dem råder en helt anden tone end i hine, kenninger er ganske anderledes dannede og gammeldags, at der i dem forekommer gamle ordformer som *séa,* og at nogle af dem anføres under Grettis navn i sådanne kilder som Landnáma og Snorra-Edda[7]).

De ægte vers er for få, til at man kan danne sig en forestilling om Grettis digtekunst. Særlig kan det bemærkes, at han synes at have yndet omskrivninger af egennavne, noget som sjælden findes hos ældre skjalde; sådanne forekommer, mærkeligt nok, også hos hans frænde Olaf den hellige[8]).

En Oddr ómagaskald, »en frænde af Kormákr (ɔ: den yngre) på Melr« nævnes[9]), men der haves intet af ham.

Grettis søstersön Óspakr Glúmsson, »en stor og stærk, umedgörlig og overmodig mand«, spiller en betydelig rolle i Bandamannas., som anfører et vers i fornyrðislag[10]) af ham, som

---

1) Disse og alle de uægte vers findes Skj. digtn. B II, 464—75.

2) Se *K. Gíslason*: Njála II, 188.

3) Jfr. *K. Gíslason*: sst. II, 325.

4) Skj. digtn. B I, 288—90.

5) „Um Þóri orti Grettir þetta“, Ldn. 231; det første vers og de to første linjer af det andet findes i den ældste recension.

6) „Sem Grettir (Refr 748 urigtig) kvað“, Sn.-E. I, 424, II, 328. 439. 588.

7) Ang. versene kan henvises til *Boers* afhdl. Zur Grettissaga i Zeits. f. deut. Phil. XXX.

8) Af Grettis halvbroder Þorsteinn drómundr anføres 1 vers Skj. digt. B II, 476, hvis ægthed er tvivlsom. Jfr. *K. Gíslason*: Njála II, 889.

9) Grettiss. 68—70.

10) Skj. digtn. B I, 376.

utvivlsomt er ægte; det handler om et drab, begået på grund af kærlighed og skinsyge.

En af Bandamannasagas hovedpersoner er den gamle Ófeigr Skíðason på Reykir i Midfjorden; han var en datterdattersön af den fra Ljósvetn. s. bekendte Ófeigr Járngerðarson. Ófeigr siges at have været »en vis mand, som godt forstod at lægge planer«, en egenskab, han i anledning af de i sagaen fortalte begivenheder fik rigelig lejlighed til at vise. Han levede ved og efter midten af det 11. årh., men var da bleven gammel. Han kaldes en »god skjald«[1]), og sagaen anfører af ham 5 vers, hvoraf 3 i fornyrðislag[2]); de er digtede i anledning af den hovedproces, sagaen handler om. Versene er i det hele meget simple, og der gives intet bestemt holdepunkt for at anse dem for uægte. I et af dem klager den gamle Ófeigr, ikke ulig Egill, over sin alderdomssvaghed: »Ondt er det at blive gammel; alderdommen berøver os syn og forstand. För havde jeg dygtige mænd til at hjælpe mig; nu er ulvehalen alene på vandring«.

Fra Bergsbók er der i Landnáma[3]) optaget et stykke, hvori en Þórunn skáldkona Surtsdóttir nævnes, en sönnesönsdatter af Önundr tréfótr, altså en slægtning af Grettir. Hun er ellers fuldstændig ukendt, men må have levet samtidig med ham.

En sön af Eyvindr sørkvir, der havde taget Blöndudalen i besiddelse, var Hrómundr hinn halte[4]). Han var gift med Auðbjörg Mársdóttir og havde to sönner, Hásteinn og Þorbjörn þyna. Hrómundr var en meget stridbar mand; på grund af en kamp, i hvilken han havde fældet en sön af Ingimundr den gamle, var han bleven gjort fredløs i Norðlendingafjórðungr, og han havde da begivet sig til Strandasyssel. Her bode han på gården Fagrabrekka, om hvilken han lod opføre en vold. Hrómundr kom snart i strid med nogle Nordmænd i anledning af, at han beskyldte dem for at have begået et hestetyveri; han stævnede dem, og de blev dömt fredlöse. För end de rejste bort, hævnede de sig ved at overfalde Hrómundr og dræbe ham; der faldt også sönnen Þorbjörn samt nogle af Nordmændene (omkr. 960). Sönnen Há-

1) Bandam. s. 3. 5.
2) Skj. digtn. B I, 375—76.
3) Ldn. 158 anm. 5.
4) Þáttr af Hrómundi halta, Fms. III, 142—51, Flat. I, 409—14, Vatsd. 47—9, jfr. Ldn. 176.

steinn siges at være rejst til Norge, hvor han længe efter skal være falden på Ormen lange (1000).

Af Hrómundr haves to løse vers, bægge digtede för den sidste kamp med Nordmændene. Af sönnen Þorbjörn anføres et vers[1]), som dog i Hrómundarþáttr vistnok med urette tillægges Hrómundr selv. Det er digtet samtidig med Hrómunds første vers og ligesom det i anledning af, at de om morgenen hørte en ravn udstøde ulykkevarslende skrig. Disse vers er udmærkede og uden al tvivl ægte. Endelig haves der af Hásteinn 8 vers af en flokkr om kampen[2]). Disse vers er fortræffelig digtede både med hensyn til form og sprog. De udtaler en vis lidenskabsløs glæde og stolthed over, »hvad 4 mænd (han og hans mænd) har udført som dagværk; kun lidt skånede vi fjenderne«.

På gården Ásbjarnarnes (Vestrhóp, Húnavatnssyssel) bode bonden Goðmundr Sölmundarson, der var gift med Þuríðr Óláfsdóttir (se ovf. s. 507). Af Goðmundr antydes et vers i Jón Ólafssons uddrag af Heiðarvígas.[3]). Det er rimeligt, at han har været skjald; hans slægtning Þorvaldr víðförle digtede vers.

I den nærliggende dal, Vatsdalen, boede den fra Vatsdœlas. særlig bekendte Ingimundr den gamles slægt. Denne synes i det hele ikke at have været nogen digterfamilje. Af Ingimunds efterkommere er der dog to, der nævnes som skjalde. Den ene er sönnesönnen Ingolfr den fagre Þorsteinsson (Goðmundr Sölmundarsons søstersön), om hvem det i et anonymt vers hedder: »alle møer vilde med Ingolf være gifte«. Hans levetid falder lidt för 1000. Han blev hæftig forelsket i Hallfreðr vandræðaskalds smukke søster Valgerðr og besøgte hende hyppig. Faderen vilde ikke finde sig heri og Þorsteinn formanede Ingolfr til at lade være dermed. Det gjorde da Ingolfr, men digtede nu en *mansöngsdrápa* (efter andre *mansöngsvisur*) om Valgerðr[4]). Óttarr, hendes fader, stævnede nu Ingolfr, men trak det korteste strå og måtte forlade egnen. Af Ingolfs digt er intet bevaret.

Den anden er Ingimunds sönnesönssön og Grettis moderbroder Jökull Bárðarson[5]). Denne siges[6]) ved år 1014 at have

---

1) Alle versene findes Skj. digtn. B I, 90.
2) Skj. digtn. B I, 91—2.
3) Heiðarv s. 53.
4) Hallfr. s. 87, Vatsd. 60, Fms. II, 14, Flat. I, 303.
5) Ldn. 180, Hkr. II, 452 f.
6) Grettiss. 81.

bot i Tunga (i Vatsdalen) og han beskrives som »stor og stærk, af en meget voldsom karakter, og en mand, der oftede sejlede mellem lande«. Han fik det sörgelige endeligt at blive dræbt af Olaf den hellige og hans mænd (1030), fordi han (1028) havde sluttet sig til Hakon jarl (den yngre) og været med til at forfølge kong Olaf og erobre hans skibe. Fra disse to begivenheder haves to — ægte — vers af Jökull, det sidste digtet af ham dødelig såret[1]).

Fra Heiðarvígasaga er digteren Eiríkr viðsjá særlig bekendt. Han bode på gården Búrfell mellem Svinadalen og elven Blanda[2]). Han siges at have været *skald ok eigi lítill fyrir sér*. Eiríkr deltog i det berömte Hedeslag 1015, hvor han kæmpede drabelig[3]). Af ham haves 7 vers, alle drotkvædede og digtede för, under og (om vinteren) efter kampen[4]); alle drejer de sig om denne begivenhed til dels blot fortællende uden noget poetisk sving, men deres alderdomlige form og tone borger for, at de er ægte; der findes ikke et ord eller en vending, der tyder på en yngre tid end begyndelsen af det 11. årh.

På Geitaskarð i Langadalen bode Gríss Sæmingsson, der var gift med Hallfreðr vandræðaskalds elskede, Kolfinna Åvaldadóttir. Af Gríss anføres et vers, som uden tvivl er ægte, digtet i anledning af Hallfreðs uventede besøg[5]). Gríss nævnes ikke ellers som skjald; måske indeholder Kolfinnas ord til Hallfreðr: »Ikke vilde Gríss digte om dig«[6]) en antydning af, at Gríss var skjald.

Af Þorbjörn öngull i Viðvík (Skagefjorden) anfører Grettiss. et, iøvrigt uægte vers[7]).

Af den berömte islandske kristendomsforkynder Þorvaldr Koðránsson fra Giljá (Skagefjorden) haves et vers, hvori han klager over den slette og uvenlige behandling, han under sin missionsvirksomhed (981—6) har fået hos sine landsmænd[8]).

Þorvaldr holbarke, en sön af landnamsmanden Þórðr på Höfðe, siges engang (i 10. årh.) at have opholdt sig i Borgar-

[1]) Skj. digtn. B I, 291.
[2]) Heiðarv. s. 64.
[3]) Sst. 92—3.
[4]) Skj. digtn. B I, 199—201.
[5]) Sst. 164.
[6]) Forns. 106.
[7]) Skj. digtn. B II, 475.
[8]) Sst. I, 105.

fjorden og da at have begivet sig op til den bekendte Surtshule (*Surtshellir*) og der fremsagt en drape om hulens beboer, jætten Surtr[1]), der desværre er tabt.

Þorvaldr víðförles fætter var den fra Kormákss. bekendte Þorvaldr tinteinn fra Fljót (Skagefjorden)[2]), der blev gift med Kormáks elskede Steingerðr; han siges[3]) at have været »skjald«, men der haves intet af ham.

Víga-Glúmr Eyjólfsson. Denne skjald hører til en af de fornemste norsk-islandske slægter. Han var en sönnesön af Ingjaldr, Helge magres sön; han, Gizurr den hvide og kong Olaf Tryggvason var alle næstsøskendebörn[4]). Víga-Glúms levetid falder i det 10. årh.s 3 sidste fjærdedele. Om hans liv og bedrifter henvises der iøvrigt til hans saga[5]). Han var en stor høvding, men i sine sidste år måtte han mere end mange andre sande lykkens lunefuldhed. Han var ikke synderlig tidlig udviklet, af indesluttet karakter og brugte ikke mange ord, men viste sig så meget mere kraftig i gærningen. Den bedste skildring af hans karakter får vi gennem følgende ord (slutn. af kap. 7): »Glúmr gik hjem og fik et anfald af latter [et tegn på, at han tænkte på drab eller hævn], han blev bleg i ansigtet, og der faldt fra hans öjne tårer, så store som haglkorn«. Han havde flere börn, blandt andre skjalden Vigfúss. Glúmr døde år 1003.

Af ham kendes ingen digte, kun løse vers, 10½ i antal[6]); de er alle utvivlsomt ægte både på grund af deres alderdomlige tone, og fordi *Snorre* anfører et par af dem; jfr. en form som *þeima*. Versene vidner i det hele om en original digternatur, uden at Glúmr dog tör kaldes for nogen fremragende skjald. I et af versene fortæller Glúmr en dröm, der tydede på hans tilkommende storhed; i to andre meddeles drömme, der varslede om kamp og drab, hvorom de fleste af versene iøvrigt handler. De sidst i sagaen anførte vers er udtrykket for tilbagegangens og alderdommens vemodige stemning. Således hedder det i det sidste vers: »Det er blevet slemt at leve her på jorden — alderen tager meget

1) Ldn. 199.
2) Sst. 187—8.
3) Korm. s. 36.
4) Fms. II, 62, Flat. I, 65.
5) Jfr. Valla-Ljótss. 160 (Ísl. forns. II), Reykdœla (Ísl. forns. II) 113. 116. 118 f. 126 f.
6) Skj. digtn. B I, 112—14.

på skjalden — den bedste del af mit liv er nu forbi, siden jeg ikke får hævnet Grímr eyrarleggr« (hans svoger). Det er atter den nordiske hævn- og heltetanke.

I Svarfdœlasaga anføres vers både af bersærken Klaufe[1]), hvoraf nogle er gengangervers, og af Karl, Þorsteinn svörfuðs sön[1]); men alle disse vers er uægte.

En slægtning af Víga-Glúmr var Eyjólfr Valgerðarson, en dattersönssön af Helge magre og fader til Guðmundr den mægtige på Möðruvellir og Einarr Þveræingr. Af ham haves et vers, digtet i anledning af rygtet om Harald blåtands påtænkte krigstog til Island. Verset er utvivlsomt ægte[2]).

Af sönnen, den vise Einarr på Þverá, Glúms modstander og den, der virkningsfuldest bidrog til at göre Glúms sidste leveår så ulykkelige, haves to vers, det ene digtet i anledning af en kamp med Glúmr, det andet forfattet, da Olaf den hellige ønskede at måtte få Grimsø (nord for Island) til foræring, hvilket navnlig Einarr modsatte sig, da han klart indså, at meningen var hergennem at få fast fod på Island. Bægge vers er sikkert ægte (form som *rinna*)[3]).

Eyjólfr Valgerðarsons fadersøstersön og Glúms slægtning var Halle enn hvíte i Saurbœr[4]). Blandt hans sönner var Brúse skáld i Torfufell. Af ham haves nu kun en lausavísa, digtet, ligesom Einars, efter Glúms sidste kamp på høsttinget[5]).

Eilífr i Gnúpufell siges[6]) at have været gift med den ellers ubekendte Þórdís skáldkona.

Hallsteinn, en sön af landnamsmanden Þengill i Höfðe (på Höfðaströnd) fremsagde et vemodigt og følelsesfuldt halvvers, da han engang kom fra Norge og erfarede sin faders død. Verset er i fornyrðislag[7]).

Fra det egenlige østland kendes forbavsende få skjalde. Der er næsten kun at nævne den ene af Droplaugssönnerne: Grímr. Sagaen om ham og hans broder Helge anfører 5 drot-

---

1) Skj. digtn. B II, 219—22.
2) Skj. digtn. B I, 95.
3) Sst. 284—85.
4) Ldn. 220.
5) Skj. digtn. B I, 116.
6) Ísl. forns. I, 189.
7) Skj. digtn. B I, 30.

kvædede vers af Grímr, der sikkert er ægte og ret smukke[1]); de er alle digtede i anledning af den hævn, som Grímr tog for sin broders drab, idet han dræbte høvdingen Helge Ásbjarnarson (1005), af hvem sagaen også anfører et — ægte — vers[2]). Grímr blev gjort fredløs og døde året efter i Norge (1006).

I Droplaugarss. nævnes en mand Þorkell svartaskáld[3]), der vistnok er den samme som den Þorkell, der nævnes som en broder til Þórarinn i Sauðarfjord, Kolskeggr den frodes bedstefader. Þorkell er ellers som digter fuldstændig ukendt.

Til alle de nævnte skjalde skal der föjes enkelte, som kun anfores enkelte gange og hvis liv og lævned er ubekendt, men som dog på grund af beskaffenheden af deres vers må henføres til dette tidsrum. — Eysteinn Valdason: 3 halvvers af et digt om Tor, alle om kampen med midgårdsormen. — Gamle gnævaðarskáld (af Skegge skammhöndungs slægt i Midfjorden?): to halvvers, hvoraf det første handler om Tor, det sidste om en fyrste. — Hjörtr: 3 vers i fornyrðislag. — Leiðólfr: to linjer af et fyrstedigt. — Ormr barreyjarskáld (Barrey blandt Syderøerne?): et halvvers og en fjærdedel. En saga om denne Ormr siges præsten Ingimundr Einarsson at have fortalt på Reykjahólar 1119, men sagaen og selve dens hovedperson synes at have været uhistorisk. — Ormr Steinþórsson. af ham anfører Snorra-Edda nogle brudstykker, hvoraf de fleste er digtede i halfnept versemål; indholdet er af erotisk-ironisk[4]) art. Ormr synes at have været en dygtig skjald. — Snæbjörn: et helt og et halvt vers; bægge om en fyrstes sejlas og meget smukke og kraftige. Snæbjörn er næppe identisk med den Snæbjörn galte, som kæmpede med Hallbjörn (se ovf. 471) og bag efter rejste ud for at opsøge Gunnbjarnarsker, men blev dræbt på rejsen[5]), og der er ingen tilstrækkelig grund til at tlllægge Snæbjörn det halvvers, som i Laufásedda tillægges Þórðr Sjáreksson[6]). — Steinarr (eller Steinn): et halvvers. — Erringar-Steinn: et halvvers om sejlas. — Sveinn, forfatter til en Norðrsetu-

---

1) Skj. digtn. B I, 183—84.

2) Sst. 183.

3) Droplaugars. 24—6., jfr. 19. Austf. s. 162.

4) Netop dette indhold forbyder at antage (*G. Þorláksson*: Udsigt 54), at et halfhnept vers af Björn breiðvíkingakappe (se ovf. s. 501) hører herhen.

5) Ldn. 151—4.

6) Se *Bugge*: Arkiv f. n. fil. III, 337—8.

drápa[1]) (et digt, forfattet under eller i anledning af et ophold i det nordlige Grönland, i Greipar, hvor man lå på hvalfangst); heraf haves to halvvers, en fjærdedel og én linje, der skildrer havets og stormens skrækkelige oprør; det sidste er af digtets slutning og har et lignende indhold[2]) som det sidste vers af Húsdrápa. Sveinn hører vistnok til det 11. årh. og var muligvis bosat på Grönland. — Steinþórr: et halvvers om hans beskedne digtertalent (af begyndelsen til et kvad). — Styrbjörn, som rejste med den förnævnte Snæbjörn galte, digtede et vers i fornyrðislag efter at have haft en dröm, som varslede en uheldig rejse og Snæbjörns død. Styrbjörn vendte tilbage til Island, men blev kort efter dræbt[3]). — Þórarinn, »en islandsk mand«, nævnes hos kong Olaf Tryggvason. Engang da denne sejlede langs kysten i storm, opfordrede kongen Þórarinn til at sidde ved roret, men han undslog sig med de ord, at han ikke forstod sig på at styre, ikke engang så godt som kongens hund Víge. Da befalede kongen Þórarinn at digte et vers, medens hunden styrede (kongen holdt selv om rorpinden). Da kvad Þórarinn et ret smukt vers. Hvem denne Þórarinn har været, er ikke let at sige. Det kunde efter tiden have været Þórarinn máhlíðingr (se ovf. s. 501—02). — Þorbjörn dísarskáld fra det 10. årh. Brudstykke af et kvad om Tor og hans bedrifter. Hvis denne er identisk med en anden Þorbjörn, af hvem der anføres et halvvers, der omtaler en mand, der »har opnået Hvidekrists gunst«, har han levet för og efter år 1000; jfr. Eilífr Goðrúnarson. — Þórðr mauraskald: et halvvers, som det synes, af et fyrstekvad[4]).

Daðe (eller Dagr) skáld Bárðarson nævnes et steds[5]), men er ellers fuldstændig ubekendt.

Hertil slutter sig nogle anonyme vers i Eyrbyggjasaga, Laxdælasaga og Landnáma, hvoraf de vigtigste tillægges en »gammel kone« (et slags spådom om en tyr); et andet handler om Hjaltesönnernes pragtfulde optræden på Torskefjordsting. Endel af disse vers handler om norske tildragelser til forskellige tider f. ex.

---

1) Navnet Sn.-E. I, 330.

2) Af „et nidkvad om en kvinde" (*B. M. Ólsen*: Den 3. og 4. grt. afh. 231) er dette vers på ingen mulig måde.

3) Anderledes i Björn Jónssons uddrag, se Grönl. hist. Mind. I, 104—6.

4) Alle disse skjaldes vers findes i Skj. digtn. B I, 131—32. 372—73. 384. 135. 201. 386. 384. 387—88. 105. 145. 135. 388.

5) Ldn. 199.

det morsomme vers om Torkel geysas døtre, der om de norske skibe havde sagt, at ankre af ost kunde holde dem. Endelig er der en hel del vers i Snorra-edda, der vistnok kan henføres til dette tidsrum. De handler om p o e s i, k a m p og m o d, k æ r l i g h e d, s ø r e j s e osv. De er alle trykte i Skj.dign. B 1. bind blandt digte og vers fra 10. og 11. årh. Det samme gælder nogle vers i Den 3. og 4. grt. afhandling.

I Erik d. rødes saga anføres 2 vers af en af de islandske nybyggere i Grönland, Þ ó r h a l l r veiðimaðr (»fiskeren«, »hvalfangeren«), digtede på opdagelsesrejsen til Vinland, de er sikkert ægte[1]). Digteren udtaler sin bitre skuffelse over ikke at have fundet nogen vin i Vinland. I samme saga findes et vers i fornyrðislag, digtet i anledning af en »enføddings« tilsynekomst og flugt[2]).

Et mærkeligt digt, hvis forfatter ikke kendes, men som må antages at være digtet nogen tid efter 1014, er det i Njála bevarede D a r r a ð a r l j ó ð[3]). Det hedder herom i sagaen, at fredagen för slaget ved Clontarf (Briansslaget) gik en mand, ved navn Dörruðr, ud om morgenen. Han så da 12 kvinder komme ridende til et kvindehus. Han gik derhen og så, at kvinderne sad der inde og vævede, men de brugte menneskehoveder i steden for vævens stene, mennesketarme for garn og islæt, sværd for vævske og en pil for spolen. Så hørte han dem synge nogle vers — Darradssangen. Der er ingen tvivl om, at alt dette er en senere tids påfund og forklaring. Valkyrjernes sang er en mægtig kampsang, en flammende varselssang om den kamp, som snart skulde blive holdt. Først omtaler de deres uhyggelige væv og dens betydning (»spydskafter vil brage, skjolde briste, hjælmens hund [ɔ: sværdet] anfalde skjoldene«). De opfordrer hinanden »til at væve, til at væve Darrads (Odins) væv«, til tappert at følge fyrsten og beskytte hans liv, og de omtaler de uhyggelige kampvarsler — »de blodige skyer langs himlens rand«. Tilsidst forsvinder de på deres heste med dragne sværd.

Digtet er et mægtigt begejstret kvad, og begejstringen gælder »en ung fyrste«, hvem valkyrjerne lover sejr og held. Denne unge

---

1) Jfr. Eir s. rauða (G. Storm) s. XIII.

2) Skj. digtn. B I, 182. 394.

3) Navnet findes ikke i oldskrifterne, men er ikke uheldigt. Digtet findes i Njála I, 899—901, Skj. digtn. B I, 389—91. Ang. digtet kan henvises til *S. Bugge*: Norsk sagafortælling s. 74 f. samt *Akerblom*: Norrœna dikter II, 3 ff.

fyrste er »Irernes« modstander, kong Sigtrygg, sön af Olaf kváran. Digteren står, som vænteligt var, helt på Nordmændenes side; de kaldes ligefrem »vore venner«. De bebuder »den mægtige konges« fald. Det er Brian der menes.[1]) Når digteren siger, at »jarlen« er segnet, menes Sigurd jarl fra Orknøerne. Digteren lader altså valkyrjernes sang foregå ikke blot för, men også under selve slaget. Kvadet er ganske enestående i den gamle digtning.

Digtet er forfattet i fornyrðislag og består i alt af 11 vers, hvoraf det sidste dog kun er halvt; de to første består af 10 linjer. Det er rimeligst, at det er digtet kort efter slaget, måske på Orknøerne. Den alderdomlige udtryksmåde og digtets levende fremstilling taler for en så gammel tilblivelsestid. Det synes at forudsætte en sindets spænding, som kun kan have opstået og været tilstede kort efter det så bekendte slag, hvori flere tusinder faldt.

C. Fyrsteskjalde.

Det er ovenfor (s. 325—27) udviklet, når og af hvilke grunde islandske hirdskjalde begyndte at optræde i udlandet. Vi vil nu behandle disse i tidsfølge, og vi kommer da her til særlig at støtte os til det i Snorra-edda III udgivne og med kommentar ledsagede Skáldatal, en omtrent fuldstændig fortegnelse over alle norske og islandske fyrsteskjalde. I denne fortegnelse er skjaldene ordnede i forskellige grupper efter de besungne fyrsters nationalitet, således at der indenfor enhver gruppe iagttages en rigtig rækkefølge. Disse grupper er: 1, svenske konger og høvdinger (Eysteinn bele—Birger jarl Magnússon), 2, norske konger (Rögnvaldr heiðum-hárr—Eiríkr Magnússon), hvortil de norske jarle og andre stormænd slutter sig (Hákon jarl Grjótgarðsson—Knútr Hákonarson), 3, danske konger (Sven tveskæg—Valdemar gamle) foruden 3 danske jarle, to engelske konger og 4 norske stormænd. Denne mærkelige skjaldefortegnelse vil vi iøvrigt senere komme tilbage til.

Glúmr Geirason. Faderen Geire var en udvandret Nordmand, der nedsatte sig på Island vistnok først efter landnamstidens slutning. Geire siges at have haft to sönner foruden Glúmr. Han

---

[1]) Jfr. *Akerbloms* træffende bemærkning, s. 6 nederst, om at det er rimeligt, at digteren endnu stod begivenhederne så nær, at han ikke kunde overse følgerne eller forstå, at „sejren“ var et „förkrossande nederlag“.

bode først på Geirastaðir ved Mývatn[1]). Engang kom der et skib til Húsavík, som førtes af 3 norske brødre, der var Glúms bekendte. De skulde bo hos ham om vinteren, men det blev ikke til noget, fordi hans avindsmand, en bonde, fik det maget således, at de tog ophold hos ham, idet han sagde, at Glúmr var fattig. Senere beskyldte denne bonde Glúmr for at have stjålet en af hans hopper. Heraf opstod der en åbenlys fejde, der endte med manddrab og kamp, i hvilken, blandt andre, alle Nordmændene faldt. Glúmr og hans fader blev nu fordrevne fra egnen og de nedsatte sig endelig på vestlandet på Geirastaðir i Kroksfjorden. Her blev Glúmr gift med en gæv bondes datter, Ingunn[2]). Når alt dette bestemt er sket, kan ikke siges. Glúms og Ingunns sön Þórðr blev kort efter 990 for anden gang gift med den berömte Guðrún Ósvífrsdóttir[3]). Þórðr er altså næppe født senere end omtr. 960—5. Følgelig må de nævnte stridigheder være sket för og rimeligvis i årene 950—60. Omtrent 960 har Glúmr været i Norge, da han kaldes Harald gråfelds skjald[4]) og deltog i Fitjeslaget, hvorefter han digtede et vers om Hakon den godes fald[5]); ja han har rimeligvis deltaget i forskellige af Haralds krigstog, særlig Bjarmelandstoget[6]). Hvor længe han levede vides ikke bestemt. Så meget er vist, at han overlevede Harald gråfeld, og at han ved Hjalte Þórðarsons død (o. 970—80) havde en proces med skjalden Oddr breiðfirðingr[7]) (se ovf. s. 503). Han kan heller ikke være død meget efter 980, da betegnelsen af hans sön som Ingunnarson forudsætter, at denne i en lang række af år har måttet bo hos sin moder som enke. Glúmr kaldes i Reykdœla (l. c.) fattig; dette støttes derved, at hans sön først gjorde et rigt parti uden at holde af sin kone; men ellers kaldes Glúmr »en meget tapper mand«[8]) og »vennesæl«[9]). Hvilken anseelse Glúmr som skjald har nydt, fremgår bedst af de ord, som Harald hårdråde, den strænge skjaldekritiker, ytrede til hans efterkommer Stúfr: »Du er en god skjald, hvis du ikke digter værre

---

1) Ísl. forns. II, 87—8; Ldn. 233.
2) Ísl. forns. II, 89—98; Ldn. 233—4.
3) Laxd. 119—20; Ldn. 234.
4) Hkr. I, 224.
5) Jfr. Fsk. 52; jfr. ovf. s. 448.
6) Jfr. hans egne ord „Jeg så“ osv. Gráfdr. 5.
7) Ldn. 197; Bárðars. 45.
8) Hkr. I, 224, jfr. Ísl. forns. II, 88. 98 og Ísl. drápa Hauks v. 11.
9) Ísl forns. II, 93. 94.

end Glúmr«[1]). At dömme efter de brudstykker, vi har, må vi give Harald ret. Glúms digte er:[2])

Et kvad om Erik blodøkse († 954, Eiríksdrápa?), antydet i Skáldatal og direkte omtalt i Fagrskinna[3]). Det hedder her, at Glúmr »i sit digt« har omtalt flere af Eriks krigstog og kampe i forskellige lande (Danmark, Kurland, Sverrig osv.), men heraf kan intet sluttes med hensyn til digtets tilblivelsestid, det kan have været et arvekvad. Til dette digt har *J. Sigurðsson* henført et par linjer, som muligvis er stef; da digteren her bruger præsens (»Erik skaffer sig«), synes digtet at være forfattet endnu mens Erik var i live. Hertil föjer jeg et vers om Eriks krigstog til Skåne. I alle håndskrifter anføres det ganske vist, som om det handlede om Harald gråfeld og altså hørte til det næste digt; men da der i den sidste del af verset er tale om en kamp i Skotland og i den første om en kamp i Skåne, kan det næppe forholde sig rigtig med den sædvanlige opfattelse. Snorre går da også fuldstændig stiltiende forbi denne »Haralds« kamp i Skåne, medens forfatteren af Fagrskinna[4]) synes at henlægge alle disse kampe til tiden efter 960. Dette viser dog kun, at han har haft den samme tekst som Snorre, men søgt en rationel forklaring af den. Hvad der her er afgörende, er, at den fyrste, der kæmpede i Skåne, kaldes *barnungr*[5]), men således kunde Harald gråfeld umulig betegnes efter år 960. Derimod passer udtrykket fortræffelig på Erik blodøkse, der gjorde sit første krigstog[6]) 12 år gammel, og da siges han at være sejlet til Østerleden, Danmark (Skåne hørte dertil) og derpå til Skotland. Her passer således alt på det bedste på Erik og hans tog. Det er let at begribe, hvorledes dette vers om faderen i senere tider er indkommet i en drape om sönnen; deres bedrifter lignede hinanden, og de blev bægge besungne af den samme skjald[7]).

---

1) Fms. VI, 392; jfr. Flat. III, 380.
2) Skj. digtn. B I, 65—68.
3) Fsk. 30.
4) Fsk. 57.
5) Dette ord synes at være en erindring om Þorbjörn hornklofes Glymdrápa, hvor det bruges om Eriks fader.
6) Se f. ex. Hkr. I, 144.
7) Hermed slipper man også for den stødende gentagelse af *-eisu* (*rógeisu, dolgeisu)* i to på hinanden følgende vers.

Gráfeldardrápa er et arvekvad om Harald gråfeld[1]), digtet kort efter hans fald (970). Af dette digt haves betydelige lævninger. Foruden et halvvers af begyndelsen af digtet, hvori digteren opfordrer Haralds efterlevende brødre til at høre på kvadet, haves 2½ vers om Haralds kampe omkring i Skotland og Østerleden för og efter at han blev konge i Norge; dernæst er der et par vers om hans Bjarmelandstog og kampe i almindelighed, samt 4 om hans sidste slag (ved Hals) og fald. Dernæst er der 1 vers, der udtrykker digterens savn, og 2 halvvers, der berömmer fyrsten som den, i hvem Odin ligesom bode, og omtaler hans legemsfærdigheder; det sidste vers er stef. Digtet har i dets helhed været et stolt digt. Der viser sig deri en bestemt poetisk flugt og en ævne til at gribe enkelte ejendommelige træk eller udsagn af den besungne fyrste og gengive dem for derigennem at belyse hans tænkemåde og karakter, således som når skjalden anfører de berömmelige helteord, som kongen skal have udtalt lige för slaget ved Hals. Det er ligeledes en ellers ukendt tanke om en tapper kriger at sige, at »Odin bode i ham«. Man kan således ikke frakende Glúmr en vis ejendommelighed og originalitet. Glúmr har næret en uskrömtet beundring for Harald og hans idrætter (v. 13) og han har taget sig det meget nær at erfare den konges død, som »gav skjaldene skjolde« (v. 3), men han trøster sig med, at dennes brødre har lovet ham »godt«.

Disse Glúms vers er særdeles dygtige i formel henseende og har noget gammeldags ved sig; de er forbavsende lette og flydende og viser, at Glúmr har været en udmærket verskunstner. Omskrivningerne er ikke synderlig talrige, meget heldige og smukke, som f. ex. når det hedder: »Sværdlegens virkende gud lod de skarpe (sværd)skede-tunger synge«; ikke alene billedet er træffende og anskueligt, men også tillægsordet fortræffelig valgt. Enkelte ord synes Glúmr særlig at have yndet, f. ex. sammensætninger med *eisa* (forekommer 2 gange i Gráf. og 1 gang i Eiríksdr.).

Foruden disse lævninger af kvad haves kun den ovenfor omtalte lausavísa om Hakon den godes fald, digtet lige efter Stordslaget.

K o r m á k r Ö g m u n d a r s o n. Om Kormákr haves en saga, der er af den ejendommelige beskaffenhed, at den er forfattet som

[1]) Navnet forekommer i Hkr. I, 180. 276. 282; Fsk. 56; Ldn. 233 not.; Fms. I, 25. 30. 88. 92; Flat. I, 51. 54. 86.

en ramme omkring hans vers; disse udgör dens vigtigste indhold. Kormáks ydre livsomstændigheder er i al korthed følgende. Hans fader Ögmundr siges at have været en sön af en mægtig og fornem høvding i Viken, Kormákr, hvis navn lader formode, at han, måske på moderens side, stammede fra Irland. Ögmundr var gift med Helga, en datter af jarlen Fróde, og havde med hende en sön. Kort efter Harald hårfagres død (altså omkr. 935) siges Ögmundr at have begivet sig til Island. Undervejs døde Helga, og Ögmundr, der kom til Midfjorden og fik land af Midfjord-Skegge, giftede sig igen med Dalla, en søster til Steinarr Sjónason (se ovf. s. 500)[1]. De havde to sönner: Þorgils og Kormákr. Kormákr siges at have haft »sort kruset hår, men ellers at have været lys af hudfarve og lig sin moder, stor og stærk og af et hidsigt sindelag«. Da han omtrent var fuldvoksen, førte tilfældet ham sammen med bonden Þorkell i Tunga's smukke datter Steingerðr (se ovf. s. 511); de syntes snart om hinanden. Kormákr begyndte nu at besøge Steingerðr, men faderen syntes ikke godt derom og lagde endogså folk i baghold for Kormákr; en sejdkvinde bevirkede ved sin koglen, at han og Steingerðr aldrig skulde få hinanden; således forklarede man Kormáks ubegribelige mangel på lyst til at gifte sig. Trods alt blev Kormákr dog formelig forlovet med Steingerðr og brylluppet blev berammet, men Kormákr — udeblev. Dette var en grov fornærmelse ikke blot mod bruden selv, men også og ikke mindre mod hendes forældre og slægtninge. Derfor blev det maget således, at Steingerðr blev gift med Holmgöngu-Berse (se ovf. s. 506). I anledning heraf havde Kormákr, som ikke havde i sinde at glemme Steingerðr, en tvekamp med Berse. I en kamp med Steinarr fik Berse et sådant sår, at Steingerðr, der mod sin vilje havde ægtet ham, forlod ham for bestandig. Noget efter fride skjalden og bonden Þorvaldr tinteinn (se ovf. s. 518) til hende og med ham blev hun gift, fordi hendes frænder vilde få hende bortgiftet. Kormákr havde imidlertid bestemt sig til at rejse udenlands; han var dengang »ung« (måske knap 20 år), som han selv kalder sig. Han kom til Norge, endnu medens Hakon den gode levede, og hos ham (muligvis rigtigere: hos Sigurðr jarl på Lade) skal han have opholdt sig en vinter og siden begivet sig på vikingetog. Da han kom tilbage til Norge, var Hakon falden og Harald gråfeld bleven konge. Kormákr sluttede sig til denne og gjorde en del krigstog

[1]) Jfr. Ldn. 78; Egilss. 295.

med ham. End ikke under kamptummelen kunde Kormákr glemme sin kærlighed og han følte sig aldrig rigtig tilfreds; han havde aldrig ro på sig; han måtte hjem igen til Island. Her traf han snart sammen med Steingerðr, og hun havde heller ikke glemt ham. Atter måtte Kormákr indlade sig i tvekampe, nu med hendes mand, som ikke kunde finde sig i, at Kormákr ofte traf sammen med hans kone. Nogle år efter rejste Kormákr atter udenlands, og nu deltog han i Bjarmelandstoget med kong Harald. Han skal også i Norge have truffet Steingerðr, som var rejst udenlands sammen med sin mand, men den historiske sandhed heraf forekommer mig tvivlsom. Til slutning, hedder det sig, kom Kormákr til England, hvor han blandt andet kæmpede og brødes med en meget stærk »rise«. Kormákr fik svære sår, som kort efter hidførte døden. Man har udregnet, at Kormákr omtrent må have levet 935—970. Hans liv var kort og bevæget, som hans sind var let bevægeligt og uroligt. Som hans mødrene frænders var hans sind stridbart og hæftigt; han gav aldrig efter, hvad enten han havde den formelle ret på sin side eller ikke. Han var lidenskabelig og på samme tid trofast og inderlig i sin kærlighed tiltrods for den tilsyneladende ulyst til at gifte sig. Nogen indadvendt, grublende natur var Kormákr tilvisse ikke; livsglad, munter og spøgefuld var han, hvad öjeblik det skulde være. Han behøver ikke mere end en liden ytring af Steingerðr om en krusning i hans hår, för han digter et vers herom. Han har fundet det morsomt, at hun lagde så nöje mærke til ham. I overensstemmelse med hans stridbare sind kunde han være bidende satirisk. Og mod havde han nok af; når »en bondekarls« to sönner vilde angribe ham, var det ham »som når to hunfår angreb en ulv.« Ordet havde han særdeles godt i sin magt og vers kunde han fremsige på stående fod. Psykologisk interessante bemærkninger findes gentagne gange, således når han ved det første møde med Steingerðr udtaler den anelse, at dette møde ikke vil bringe dem lykke. Af positiv tro på guderne havde Kormákr ikke meget, men så meget stærkere tro på sig selv. Hans digte kan deles i fyrstekvad, erotiske og satiriske vers, foruden enkelte løse vers af forskelligt indhold[1]).

Af fyrstekvad kendes, fra Skáldatal, kun to, et om Harald gråfeld, der er fuldstændig tabt, og et om den berömte Sigurðr jarl på Lade († 962, indebrændt af Gunnhildssönnerne), Sigurðar-

---

[1]) De findes alle Skj. digtn. B I, 69—85.

d r á p a[1]), der sikkert er digtet för Sigurðs død. Af digtet haves endel halvvers. Haralds vens sön« (ɔ: Sigurðr[2])) opfordres til at høre på kvadet; jarlens lov udtales, en kamp beskrives, hans storartede gavmildhed prises, hans magt omtales; til slutning ønsker digteren sig Sigurðs beskyttelse. Der kan ingen tvivl være om, at alle disse vers hører til et og samme kvad; dels nævnes eller antydes Sigurðr bestemt (v. 1, 2, 5), dels er seks af versene (v. 3—8) — hvad der er særlig vigtigt — aldeles ens byggede, d. v. s. de indeholder alle en ret enestående 'stef'-anvendelse, der formelt svarer til Snorres *hjástælt*[3]). Dette stef, der består af »gamle minder«, ɔ: antydninger af gamle myte- og sagntræk, står i den sidste linje af hvert halvvers. Om e t h v e r t vers i enhver stefjabálkr har sluttet således, lader sig ikke bestemme. Snorres opfattelse — i det anførte vers, hvor hver halvdel ender med en sådan sætning — er i så henseende ikke aldeles bindende; v. 6 og 7 anføres som et helt vers. *J. Sigurðssons* antagelse[4]), at v. 3 og 8 hører til et k o n g e- (og ikke til et jarle-) digt, er ubegrundet (*aldar allvaldr* i v. 8 kunde godt bruges om den mægtige Sigurðr Ladejarl, for ikke at tale om *jarðhljótr* i v. 3, der endogså passer fuldt så godt på en jarl[5])). Desuden er v. 3—8 alle af samme beskaffenhed.

E r o t i s k e l ø s e v e r s. Af sådanne vers anfører sagaen mange. I dem alle tolker digteren sin elskov til og længsel efter Steingerðr, samt udtaler sin beundring over hendes henrivende skönhed. Kormákr kan efter disse vers betegnes som erotikeren i den gamle poesi. Ingen har som han udtalt sin fyrige kærligheds lidenskab i så stærke og glødende ord, og ingen har som han givet et så veltalende og storslået billede af sin elskede. Af særlig interesse er de smukke, af skælmeri sprudlende vers, digtede ved det første møde, da Steingerð listede sig til at betragte ham, skjult af Hagbards billede.[6]) Sin beundring for Steingerðs skönhed udtrykker Kormák i ord som disse: »Den smukt klædte kvindes öjenbryns strålende måne skinnede mod mig fra pandens himmel, men

---

1) Navnet: Hkr. I, 187.
2) Den forklaring, som følger i Snorra-Edda, er urigtig, se Sn.-E. III, 466 anm.
3) Háttatal v. 13.
4) Sn.-E. III, 468—9.
5) Jfr. *Møbius* i Korm. 68.
6) Jfr. herom Danske stud. 1912 s. 189 ff. og 1914 s. 195 f. Der er sikkert ingen grund til at rette *Hag-* til *Hár-*.

de stråler vil siden blive til liden både for mig og for hende« (v. 3). »Hendes ene öje vurderer jeg til 3 hundreder, men de lokker, hun reder, til 5 — hun bliver dyr i det hele; jeg sætter hende lig med Island, Hunland, Danmark og jeg vurderer hende lig med England og Irland« (v. 7—8). Sin stærke kærlighed udtaler digteren i vers som 18: »Man formener mig at se dit åsyn, men det skal man have gjort forgæves, ti för skal alle floder løbe opad i landet end jeg glemmer dig.« »Jeg kan ikke begribe, hvorfor du blev givet til den 'tintrækker' [ɔ: Þorvaldr tintén]. Jeg kan næppe sanse, siden din fader fæstede dig til den usling.« »Klipperne vil flyde på vandet som de hedeste korn, jorden synke og de store bjærge styrte ud i det dybe hav, för end nogen så smuk kvinde fødes, som Steingerðr« (v. 42[1]).

Satiriske elementer findes i de egenlige erotiske vers; de består af hæftige udfald imod og spottende ord om digterens modstandere. Udelukkende satiriske vers er der ikke mange af[2]). Det er særlig en af sagaens personer, Narfe, som det går ud over. Han kaldes for en træl (»koens føder«) og opkaldes efter hans »mindre rene pjalter«; ham bebrejdes fejhed og at det går ham som de feje tævehunde, og der trues ham med prygl i de hæftigste udtryk. Da Þorvaldr tintén udeblev fra holmgangen med Kormákr, gik det selvfølgelig slemt ud over ham, også her er det mangel på mod, der bebrejdes: »Han som sendte mig bud fra Fljót, synes mig at være langsom nordfra. Den modige karl trænger nok til at skaffe sig et hjærte af ler [ɔ: for først at vise sig rigtig — fej] og dog er der meget andet, han kunde trænge til«. Satiriske vers er tildels et par vers til[3]) om den samme Þorvaldr. Alle disse vers er ganske vist meget skarpe og folkelig djærve, men ingenlunde plumpe, og vidner, ligesom de andre af Kormáks vers, om en åndelig kraft og fyrighed, samt om tankens magt over ordet.

Af en let spøgende art er et vers som 9.: »Jeg vil hellere tale med Steingerðr end opsøge beder der oppe mellem fjældene. Toste (hans ledsager), tag du min gode hest og gör det for mig«. Jfr. v. 17, hvori der også er dyb alvor: »De sidder og vil formene mig en kvinde; de vil få et drøjt arbejde; desto mere vil jeg elske hende, jo værre de synes om mine besøg hos hende.«

---

1) At disse og andre vers lyder ganske anderledes poetiske og friske i originalen behøver vel ikke at siges.

2) V. 12—13 (med den lille kviðlingr 11). 20. 45.

3) V. 38—39.

De øvrige vers handler dels om kampe (forestående og afsluttede) og kampmod[1]). Mere interessante end disse vers er de, som er digtede på rejsen over havet, hvoraf nogle har dels erotiske, dels satiriske elementer[2]), f. ex. v. 34: »Vi må ryste rimfrosten af teltet — fjældene er islagte —, skjalden har en kold bod. Gid manden (Þorvaldr) ikke havde det bedre, men han er nok for doven til at forlade sin lyse kones sæng.« I et andet ytrer han, at han formedelst erindringen om Steingerðr ikke kan sove om natten. Endelig er der nogle vers af forskelligt indhold[3]).

Alle disse vers er sikkert nok ægte[4]). Deres overleveringsform, deres mangel på rim og forskellige andre ufuldkommenheder viser det. De frembyder desuden alle en udpræget individualitet. Ikke et af dem tör erklæres for at være uægte, og når *Bugge* på grund af *G. Vigfússons* kronologiske bestemmelser mener at kunne antage[5]), at et eller flere af versene er digtede efter Kormáks død, må man betænke, at sagaens kronologi er yderst usikker og at Vigfússons bestemmelser meget ofte kun er løse formodninger.

Med hensyn til omskrivninger og det rent sproglige udtryk er Kormákr helt igennem fortræffelig. Formentlig forekommende halvkenninger beror på forvanskninger. Overleveringen af de løse vers er nemlig langtfra god. De allerfleste eksisterer kun i ét håndskrift (AM 132 fol.). Ikke alene teksten er ofte meget forvansket, — ja undertiden har ét og samme vers spaltet sig i to, — men man har stundom helt glemt, under hvilke omstændigheder verset blev til; en gang har man slået et par halvdele sammen til et helt (v. 22 a, b). Det er klart, at de sidste 3 vers ikke er digtede på havet; heller ikke er alle de første 8 eller 9 vers fra det første møde mellem Kormákr og Steingerðr. En nærmere udredning heraf er imidlertid nu næppe mulig[6]).

Einarr Helgason skálaglamm var en sön af Helge Ottarsson. Helge hærjede engang i Skotland og tog der tilfange Niðbjörg, en datter af kong Bjolan og en datterdatter af Gangerrolf. Helge ægtede hende og havde to sönner med hende. Ósvífr

---

1) V. 14, 16, 25—28, 30—1, 35—36, 53—55.
2) V. 34, 37—39, 57, 61.
3) V. 22 b, 47—48, 58, 59. Sagaens v. 65 er kun et duplikat.
4) Jfr. *Møbius* i udg. 92 ff. og Aarbøger 1912 s. 12—15.
5) Aarbøger f. nord. Oldkh. 1889, 18.
6) Ang. versene kan henvises til *B. M. Ólsens* og *S. Bugges* afhdl. i Aarbøger 1888 og 1889.

den spake (fader til den berömte Guðrun) og skjalden Einarr[1]). De værdifuldeste oplysninger om denne findes i Egilssaga. Her hedder det[2]), at Einarr »allerede som ung var stor og stærk og en særdeles dygtig mand, at han meget tidlig begyndte at digte og var lærvillig.« Engang, hedder det fremdeles, traf han, efter kort i forvejen at være vendt tilbage fra udlandet, sammen med Egill Skallagrímsson på altinget (se ovf. s. 479). Einarr siges tillige jævnlig at have været udenlands og at have været en gavmild mand, brav og dygtig, men altid ubemidlet. Da han ikke sættes i forbindelse med nogen fyrste för Hakon jarl og ikke med Harald gråfeld, må det antages, at han er begyndt at rejse udenlands efter 970; han er vistnok født omkr. 945—50. Han var idelig på rejser. Engang imellem 970 og 980 forærede han Egill Skallagrímsson det prægtige skjold (se ovf. s. 491), »som han havde fået af Hakon jarl«[3]). I disse år har han rimeligvis også været i Danmark og stiftet bekendtskab med Sigvalde jarl og Harald blåtand(?). Under selve Jomsvikingeslaget (986) var han hos Hakon jarl, men da var jarlen — af en eller anden grund — vred på ham og havde nægtet at høre på hans kvad (Vellekla); lige för kampen truede da Einarr jarlen med at ville gå over til Sigvalde jarl, »ti denne vilde ikke støde ham fra sig.« Da lod jarlen sig formilde, forsonede sig med digteren og forærede ham en vægtskål med lodder der klang, så snart de kom på skålen (deraf hans tilnavn: skåleklang; för siges han at have haft tilnavnet: *Skjaldmeyjar-Einarr*[4])). Hvor længe Einarr herefter har opholdt sig hos Hakon jarl, vides ikke, men han er rimeligvis ikke lang tid efter rejst hjem til Island, hvor han druknede i Bredefjorden[5]). Han bode vistnok i det vestlige Island og havde en datter Þorgerðr, bedstemoder til skjalden Stein Herdísarson[6]). Af Einars digte kendes følgende:[7])

En drape om Hakon jarl, rimeligvis det digt, hvorfor han fik det omtalte prægtige skjold. Heraf er der kun et vers bevaret; det handler om begivenhederne för 965.

---

1) Ldn. 95; Egilss. 288.
2) Egilss. l. c.
3) Se herom Sn.-E. III, 691—2.
4) Jómsv. s. a) 27, b) 72, c) 109, Flat. I, 188.
5) Jómsv. s. b) 101; Ldn. 95; Flat. I, 203.
6) Ldn. 95.
7) Skj. digtn. B I, 116—25.

Et digt om en dansk fyrste, muligvis Harald blåtand. Et sådant digt antyder vore kilder imidlertid ikke. Men der haves to halvvers, hvori den lovpriste fyrste kaldes *jöfurr Lundar* (Lunds konge) og *Hilditanns œttstuðill* (Hildetands slægtning, en særlig betegnelse for en dansk konge), hvilket næppe er til at tage fejl af. Disse vers må naturligst opfattes som hørende til et lovkvad om den daværende danske konge[1]). Herved får vi en træffende forklaring af Hakons vrede mod Einarr — man huske forholdet imellem Hakon jarl og kong Harald efter 975 — og Einars trusel om at ville gå over til Sigvalde.

Vellekla. Af dette digt[2]) findes meget betydelige lævninger. Digteren opfordrer, som sædvanlig, til lyd, og udtaler sig om sit forhold til jarlen og om sit kvad; dernæst går han over til at omtale jarlens første bedrifter, hans flugt til Danmark og faderhævnen (962—5), hans kampe og særlig den ved Dinganes (965—7), fremdeles toget til Danmark og forsvaret af Danevirke mod kejser Otto og hans rejse tilbage til Norge gennem Gotland og Skåne (975); endelig behandles Jomsvikingeslaget (986); et vers handler om en kamp, uvist hvilken. Det sidste vers hører til digtets slutning og handler om Hakons store magt og vælde efter 986.

Der kunde være tvivl om, hvorvidt alle de i Snorra-edda anførte vers virkelig hører til dette digt; dette må imidlertid antages for at være det rimeligste, når der ses hen til Snorres måde og sædvane at anføre vers i det hele; desuden synes flere af versene ikke godt at kunne handle om andre end Hakon jarl, foruden at to af dem bevislig er af Vellekla. Hakons store magt, eneherredömmet over Norge, forudsættes desuden i flere af dem ved forskellige udtryk.

Der kunde endnu fremsættes det spörsmål, om ikke de sidste 4 vers hørte til et særligt digt (flokkr) om Jomsvikingeslaget (og ikke til Vellekla)[3]). Men her tror jeg, at Egilssaga giver os nøglen til den rette forståelse af sammenhængen. Det hedder dér, at jarlen var vred på Einarr og derfor ikke havde villet høre hans kvad. Efter at de var blevne forsonede under slaget, er det rimeligt, at Hakon snart ønskede at høre sit lovkvad. Slaget i Hjör-

---

1) Se Aarbøger f. nord. Oldkh. 1891, s. 181—82.

2) Navnet findes på utallige steder både i Hkr. og i andre norske kongesagaer, i Egilss. og i Fms. XI, 420, hvor digtet anføres som kilde, uden dog at noget deraf citeres.

3) Jfr. „Rettelser og Tillæg“ til *G. Þorláksons* Udsigt, 2.

ungavåg var en så betydningsfuld begivenhed og en så storslået sejr som ingen af Hakons tidligere. Jeg antager, at Einarr, som i Vellekla havde givet en oversigt over alle Hakons tidligere bedrifter, efter slaget har ment, at han i et sådant kvad ikke burde forbigå en begivenhed af en så stor betydning, som Jomsvikingeslaget tilvisse var, og jeg mener derfor, at han i sit oprindelige digt har indskudt en stefjabálkr om slaget; intet var lettere end dette; digtets indretning behøvede ikke derfor at forandres det mindste.

Digtets navn: »Guldmangel« står rimeligvis i forbindelse med Einars jævnlige mangel på penge (men man må derfor ikke antage, at digtet er forfattet i den bestemte hensigt at få en sum penge for det).

Digtet er ubetinget et af de mest fremragende fyrstekvad fra det 10. årh. Snorre har da også sat stor pris derpå. I formel henseende er det fortrinligt, og det har et par ejendommeligheder at opvise, navnlig mangel på rim i nogle af de ulige linjer samt en åbenbar forkærlighed for en rimstilling, der kaldes dunhent (en slags assonans mellem en linjes slutning og den følgendes begyndelse). Bægge dele kan være en efterligning af et tidligere tidsrums digte, og det er i så henseende oplysende, at af alle skjalde er Einarr den eneste, som ligefrem siges at have været *námgjarn* (*φιλομαθής*). Han havde sikkert »studeret sine klassikere« blandt skjaldene. I de ældste digte, f. ex. Brages, Þjóðólfs og i nogle af Egils vers, findes netop de nævnte ting, ganske vist af andre grunde end hos Einarr; således er dunhent hos dem nærmest at betragte som en erstatning for eller et tilløb til regelmæssige linjerim, som Einarr efterligner, uagtet han ellers i de lige linjer altid har regelrette rim. I overensstemmelse hermed finder vi også hos ham efterligninger af ældre udtryk og da, hvad der var såre naturligt, særlig af Egils. Hans digte har Einarr vist kunnet udenad. For at nævne eksempler er *vágr Rögnis* (Odins vove) ligt med *Óðins ægir* — en omskrivning, der er meget sjælden; *Ullar asksögn* (= *skjaldar sögn* = skjoldbærende skare) synes at være en efterligning af Egils *geirvangs raðar* (= skjoldrækker), — en omskrivning, der ellers aldrig forekommer.

Med hensyn til omskrivninger, valget af dem og beskaffenheden af deres nærmeste omgivelser må Einarr henregnes til de fortrinligste skjalde. De er omhyggelig dannede og anskuelige, og til dem svarer på det nöjagtigste valget af udsagns- og tillægsord. Som eksempel herpå kan følgende storslåede sammenligning tjæne:

»Klippebølgen, som reddede dværgene [skjaldedrikken, digtet], slår over Ulls skibs hele mandskab (krigerne) = krigerne skal alle høre på digtet.« og »Jeg vil øse op af Odins vinskib for skibenes raske bevæger« (Hakon jarl, som særlig gjorde sine krigstog til søs).

Einars egen »bravhed«, som Egilssaga berömmer ham for, åbenbarer sig i de epiteter, som han tillægger fyrsten, som f. ex. *eiðvandr* = 'samvittighedsfuld med hensyn til sin ed', og deri, at han roser jarlen for at have villet dæmpe fyrsternes lyst til at yppe strid og roser ham for hans religiøsitet, hvoraf den almindelige følge er, at »nu er jorden frugtbar som tilforn« (under Harald gråfeld var der stadig uår og misvækst); han berömmer Hakon endvidere for den f r e d, han har skaffet tilveje, »den störste siden Frodes dage«, og han lægger vægt på, at Hakon jarl drager i leding, »f o r d i han deri ser en støtte og frelse for hele folket«. Det er således klart, at Einars opfattelse af en høvding og hans virksomhed er af en langt höjere art, end vi ellers i reglen finder; vel finder vi ofte sådanne betegnelser som 'tyvekuer' og lign., men vi finder ikke ofte en sådan bevidst lovprisning af krigen som et nødvendigt m i d d e l til at skaffe fred i landet og gode tider. Alt dette viser igen Einars egen retskafne, fredelige karakter. Krigen for dens egen skyld har han ikke elsket. Einars tro på guderne og deres magt er urokket. Hvilken modsætning er han ikke f. ex. til Kormákr! Det er et overordenlig tiltalende billede vi får af Einarr som menneske.

Af løse vers af Einarr haves kun 3; de to første er digtede i anledning af den allerede fortalte begivenhed för Jomsvikingeslaget, da Einarr beredte sig til at forlade Hakon jarl, det sidste om den døende Þorleifr skúma fra Alviðra, en af de Islændere, som på Hakons side deltog i slaget. Hakon jarl havde ytret, at »det vilde være en stor sorg for Þorleifs fader, hvis hans sön skulde dø her.« Disse jarlens smukke og følte ord omdannede Einarr straks til et vers, endnu et bevis for hans egne blidere følelser.

T i n d r H a l l k e l s s o n var en broder til den bekendte høvding Illuge svarte på Gilsbakke, Gunnlaugr ormstunges fader og den 5. mand fra Brage[1]). Tindr må antages at være født ved midten af det 10. årh. Det første, som vi i det hele ved om ham, er, at han i forbindelse med sin broder overfaldt Músa-Bölverkr i

---

[1]) Ldn. 67. Jfr. ovf. s. 414.

Hraunsáss, fordi denne havde dræbt deres tredje broder[1]). Dernæst træffer vi ham i Norge hos Hakon jarl under Jomsvikingeslaget, ligesom Einarr skálaglamm[2]). Mindre pålideligt synes det at være, hvad der i en lidet historisk saga[3]) fortælles, at Tindr skulde have været i Norge allerede under Harald gråfeld. Til Tinds hjemkomst efter Jomsvikingeslaget sigter muligvis det, når samme saga fortæller[4]), at han kom hjem med Þórðr Kolgrímsson fra Ferstikla og at Tindr straks red »hjem på Hallkelsstaðir« (hans faders gård). Det sidste vi hører om ham, er om hans deltagelse i det bekendte Hedeslag (1015), hvor han kæmpede drabelig, men synes at være bleven dødelig såret[5]). I det mindste nævnes han aldrig senere. Tindr havde to døtre: Jóreiðr og Hallveig[6]) (fra den sidste stammede Brandr prior hinn fróðe) og en sön Þorvaldr, skjalden Gils' bedstefader[7]). Tindr har sikkert været en meget anset mand på grund af sin ualmindelige åndelige så vel som legemlige kraft og dygtighed; nogle af håndskrifterne af Heiðarvígasaga kalder ham »den tapre«[8]). Som skjald udmærker han sig ved udtrykkenes kærnefuldhed og friskhed, samt ved omskrivningernes fuldkomne korrekthed og anskuelighed, for så vidt som man kan dömme derom af de os opbevarede, forfærdelig mishandlede vers[9]). Disse hører — på et par løse vers nær — alle til en

drape om Hakon jarl, som Fagrskinna udtrykkelig nævner[10]), »hvori meget om Jomsvikingerne og deres kamp fortælles«. Det er altså en given sag, at digtet er forfattet kort efter dette slag (986—7). Det, som vi har tilbage af digtet, er især opbevaret i den yngste bearbejdelse af Jomsvikingasaga og versene handler om Jomsvikingernes færd og rejse til Norge, om Hakons

1) Ldn. 67.
2) Dette fortælles dog kun i Fsk., og blot i den ene bearbejdelse (A), udg. s. 95, jfr. Jómsv. s., den yngste recension.
3) Harðar saga Grímkelss.; Isl. s. II (1847), 40.
4) Isl. s. II, 115. 116; jfr. II, 359.
5) Heiðarv. s. 88—95.
6) Ldn. 86, jfr. 83 not. 7; 108 not. 7.
7) Ldn. 87.
8) Isl. s. II (1847), 371 not. 8.
9) Se Aarbøger f. nord. Oldkh. 1886.
10) Fsk. 95. Derimod nævnes digtet en *flokkr* i den yngste Jómsv. (510), hvilket vistnok er mindre rigtigt, og det siges at „være om Jomsvikingerne", hvilket er afgjort urigtigt og beror på en misforståelse af Fsk.s ord, som faktisk er benyttet i 510.

forberedelser og kraftige modstand, samt, hovedsagelig, om selve kampen og dens enkeltheder.

Desuden haves af Tindr to løse vers, digtede lige efter Hedeslaget (1015); de skal være digtede af den i valen liggende, sårede Tindr, og de handler om kampens udfald og mandefaldet. Der er ingen tvivl om, at versene er ægte.[1])

Eilífr Goðrúnarson. Om denne digter vides så godt som intet. Kun er det af hans digte sikkert, at han har levet som en hedensk mand för 1000, men at han ved den tid må have antaget den kristne tro. At han har været en Islænder og ikke en Nordmand, er höjst sandsynligt[2]). Man kunde formode, at han har hørt til Eilífr örns slægt i Skagafjorden (Þorvaldr Koðránsson og Þorvaldr tinteinn hørte dertil). At Eilífr har opholdt sig hos Hakon jarl er vist, da han i et vers tiltaler jarlen. Ifølge Skáldatal digtede Eilífr om Hakon jarl; af det således antydede digt haves et halvvers, hvor digteren ytrer, at han besynger *mæran kon*, der vistnok er at opfatte som en hentydning til selve navnet *Há-kon.* Eilífs hoveddigt har imidlertid været det fra codex regius af Snorra-edda bekendte digt:

Þórsdrápa. Digtet, hvoraf omtr. 20 vers haves, handler udelukkende om Tors færd med Tjalfe og Loke til Geirrødsgård og det beskriver de kampe, som Tor havde undervejs, samt med jætten Geirrøðr og hans døtre. Digtet, der er benyttet af Snorre i hans fremstilling, er fuldt af omskrivninger, der er meget dunkle, tildels på grund af forvanskninger, desuagtet har det noget gammeldagsstorslået ved sig og slutter sig på det nærmeste til sådanne digte som f. ex. Þorbjörns Glymdrápa. De kraftige og drabelige omskrivninger står i samklang med de storartede begivenheder, som skildres. Det er mærkeligt at se, hvor vilkårligt og umytologisk digteren behandler f. ex. Tor; han lader ham optræde i fuldt krigerudstyr; ikke blot med hammeren, men med skjold og sværd ved lænd. Iøvrigt optræder Tor som den drabelige elve-gennemvader og jættedræber på en meget overlegen måde. Digtet er sikkert ikke fuldstændig bevaret, da omkvædet — to linjer — i de samlet anførte vers kun findes én gang. Foruden de nævnte levninger haves endvidere et samme omkvæd indeholdende halvvers[3]).

[1]) Alle versene Skj. digtn. B I, 136—39.

[2]) Således *S. Bugge*: Studier osv. 268 not. 1.

[3]) Digtet er søgt fortolket i Vidensk. Selsk. Oversigt 1900.

Af et 3. digt, der rimeligvis har været en drape om Kristus, haves et halvvers, hvor hedenske begreber er sammenblandede med kristelige og hvor den hedenske tros grundtone skinner igennem: »Roms stærke konge siger man sidder i syden ved Urds brönd«. Det er gammelt stof under ny form. Om et halvvers, som i 748 tillægges denne Eilífr, se under Eilífr kúlnasveinn[1]).

Þorleifr jarlsskáld Rauðfeldarson. Om denne skjald haves en særlig lille saga *(þáttr)*; desuden er han og hans søskende, navnlig søsteren Ingvildr fagerkind, hovedpersonerne i Svarfdœlasaga, men bægge er meget uhistoriske, ja rent ud fabelagtige. Endel oplysninger får vi i Landnáma og i Harald hårdrådes saga (Sneglu-Hallaþáttr), samt i Hauks Íslendingadrápa.

Þorleifr var en sön af Ásgeirr rauðfeldr Herjólfsson på Brekka i Svarfaðardalen og Iðunn (eller Þórunn, Svarfd. : Þórhildr), en datter af Örn, Hámundr heljarskinns frænde[2]). Þorleifr var således af fornem slægt. Når derimod sagaen om Þorleifr vil, at han, der skulde være tidlig udviklet og god skjald, hvad der er meget muligt, er bleven opfostret af sin »morbroder« Midfjordskegge, der skulde have lært ham trolddomskunster, er det sikkert urigtigt og kun opfundet for at forklare Þorleifs formentlige troldkyndighed. Den urolige bersærk Klaufe havde ved list ægtet hans søster, hvorfor Þorleifr sammen med sin broder dræbte Klaufe (o. 965—70). De blev herfor dömte fredløse og måtte rejse til Norge. Her har Þorleifr gjort Hakon jarls bekendtskab og sluttet sig til ham. Da han kom tilbage til Island, nedsatte han sig på Sydlandet og giftede sig. Efter Jomsvikingeslaget (986) var han atter i Norge og bragte Hakon jarl et digt. Tilsidst har han endnu engang gjort en handelsrejse til Norge (o. 993), og herom og om følgerne deraf handler sagaen om Þorleifr for störste delen. Det hedder sig, at han traf Hakon jarl i Viken, og at jarlen vilde købe varer af ham, men Þorleifr ikke sælge ham dem. Da lod Hakon hans skib brænde og hans mænd hænge, hvilken fremfærd ret vel stemmer med Hakons færd i hans sidste år. Þorleifr flygtede nu til Danmark til kong Sven tveskæg og hædrede ham med et digt. Den følgende vinter begav Þorleifr forklædt som tigger sig til Norge og foredrog for Hakon det digt, som skulde göre Þorleifr så bekendt, hans nid

1) Alle versene Skj. digtn. B I, 139—44.
2) Ldn. 209.

om jarlen. Følgen af digtets fremsigelse var uhyre, det blev mørkt i hallen, alle våben kom af sig selv i bevægelse til stor fare for de tilstedeværende, og jarlen faldt i en svær sygdom, så at han lå længe til sængs derefter; Þorleifr undslap i den opståede forvirring. At noget historisk — hvad det så end er — ligger til grund for hele denne fortælling, bestyrkes ved, at så tidlig som i Harald hårdrådes dage (omtr. 60 år senere) gör Sneglu-Halle en hentydning dertil i sin fortælling til Einarr fluga om den drøm, han skulde have haft — »Jeg drömte, at Einarr var Hakon jarl og jeg var Þorleifr, og jeg syntes, at jeg digtede nid om ham,« jfr. kongens ord til Einarr: »betal du Halle pengene, ti der gives eksempler på at nid har bidt på mægtigere mænd end dig«[1]). Det samme fremgår af Hauks vers om Þorleifr, hvor det hedder, at han »om den hedenske jarl digtede en *ófríðr óðr*[2]). Fremdeles hedder det i Oddr munks Óláfssaga, at det siges, »at en islandsk mand har digtet om Hakon et langt og *'illt'* kvad og deri indsat mange og uhørte ting«[3]), hvorimod det i den anden oversættelse i overensstemmelse med Þorleifsþ. hedder: »derfor digtede Þorleifr, en islandsk mand, nid om ham, fordi han havde ladet hans skib brænde«[4]). Dette niddigt, om hvis virkelige tilværelse der således ingen grund er til at tvivle, har omgivet Þorleifr med en for en skjald enestående glans, idet eftertiden har gjort ham til en troldmand[5]). Det siger sig selv, at Hakon ikke lod denne tort uhævnet. Þorleifr rejste kort efter hjem til Island og her blev han på altinget (994 eller 995) dræbt af en af Hakon udsendt snigmorder (ifølge sagnet et af træ ved trolddom lavet mandligt væsen). Þorleifr blev begravet på Þingvellir, hvor hans gravhöj længe efter vistes (jfr. senere Hallbjörn hale). Þorleifs navn er i Skáldatal *Hákonarskald*[6]), men ellers *jarlsskald*[7]) (eller som det hyppigst, men med urette, skrives *jarla-;* det var kun én jarl, han digtede om).

Der er ingen tvivl om, at Þorleifr har været en begavet og energisk mand og fremfor alt den, der strængt holdt på sin ret

1) Mork. 99; Fms. VI, 372; Flat. III, 424.
2) Islendingadr. v. 18.
3) Fms. X, 264; Groths udg. s. 36.
4) Óláfs s. Tryggv. (1853) 18. Noget lignende, og da rimeligvis det sidste, må have stået i Odds original.
5) *Þulr* i Islendingadr. betegner måske dette, jfr. ovf. s. 82.
6) Sn.-E. III, 266 (kun i Upsalahdskr.; i det andet står kun: *scald*).
7) Sn.-E. II, 114. 410. Dette tilnavn siges kong Sven at have givet ham (Þorleifsþ.).

overfor mægtige mænd og brød sig kun lidt om, hvorvidt han under visse forudsætninger nød deres gunst eller ej (jfr. forholdet mellem Hakon jarl og Bjarne skjald). Hvor dygtig skjald han har været lader sig ikke bestemt sige, da de lævninger, vi har af hans kvad, er temmelig ubetydelige[1]). Vi har da for det første:

et digt om Hakon jarl, hvoraf halvandet vers er bevaret; de kan umulig have hørt til niddigtet om Hakon, men må have udgjort en del af et tidligere forfattet lovkvad om ham. De indeholder stærk ros om Hakons krigerske mod og dygtighed.

Da Þorleifr opholdt sig i Danmark hos kong Sven, digtede han om ham en drape på 40 vers *(fertug drápa)*, hvoraf stefet, der sikkert er ægte, er bevaret. Det hentyder til Svens kampe i England.

Jarlsníð, [Há]konarvísur. Grunden til det stærke omslag i forholdet mellem Hakon jarl og Þorleifr er ovenfor fortalt. At Þorleifr har været så dristig at fremsige et niddigt for jarlen selv, er næppe sandsynligt; kun under forudsætning af, at 'niddet' deri ikke har været så åbenlyst, eller, rettere sagt, udtrykkene i digtet helt igennem tvetydige, er det muligt. Herfor synes den ikke særdeles klare beskrivelse at tale, som vi får af dette kvad i Þorleifsþ. Det hedder da her: »Da begyndte den gamle [stodder] sit digt og kvæder det omtrent til midten, og jarlen syntes der var ros i ethvert vers, og han mærkede, at også hans sön Eriks bedrifter deri omtaltes«. Men snart forandrede tonen sig, og »så kom de vers, som hedder tågeversene [således kaldte af den virkning, de frembragte], som står midt i *Jarlsnid,* og dette er begyndelsen«, hvorpå et halvvers anføres. Nu blev det fuldstændig mørkt i hallen og kort efter »tog han atter fat på Jarlsnid«, og fremsagde resten deraf. Hele denne fremstilling er stærkt blandet med det fabelagtige. En rigtigere sammenhæng skimtes derimod igennem Þorleifs svar til kong Sven, som spurgte, hvorfor han altid var så tavs og indesluttet: »Jeg har i vinter digtet nogle vers, som jeg kalder *konurvísur,* som jeg har digtet om Hakon jarl — »ti jarl kaldes *kona* i skjaldskab«. Den sidste bemærkning er nu urigtig og må bero på en eller anden senere tids misforståelse, men *konur* viser os vistnok den rette vej. Jeg antager, at dette ord er en fejl for *konar,* der vel bör forklares som 'fyrstens', hvis

---

1) De findes Skj. digtn. B I, 132—34.

det ikke igen er en fejl for *[há]konar-*[1]). Af dette engang så berömte niddigt er der nu, desværre, intet tilbage, undtagen det omtalte halvvers, som synes at være ægte.

Af løse vers haves endel i Svarfdœla, men de fleste er vistnok uægte. Ægte er verset, hvori Þorleifr klager over Klaufes overmod og råhed; foruden dette vers er 4—5 andre rimeligvis ægte, de tre første fra årene för den første udenlandsrejse.

Vígfúss Víga-Glúmsson. Vígfúss er født omkring 955 og beskrives som »en meget stöjende mand, ubillig, stærk og meget modig«; Guðmundr den rige erklærer ham for at være »en meget vis mand«[2]). Vígfúss blev tidlig (omtr. 970—77) en stor *farmaðr* (en købmand, der rejste mellem lande) og han siges tidlig at være bleven Hakon jarls og Eriks »hirdmand og kæreste ven«[3]). Vígfúss havde en fosterfader, der blandt andet gjorde sig skyldig i tyveri; på grund heraf blev han dræbt af Bárðr, en broder til Brúse skjald (se ovf. s. 519), medens Vígfúss var udenlands. Senere hævnede han fosterfaderen ved at dræbe Bárðr og det på en mindre hæderfuld måde. Víga-Glúmr var lidet tilfreds med det hele, og Vígfúss blev dömt fredløs (977); da han imidlertid intet forsøg gjorde på at komme ud af landet, blev han skovgangsmand og levede nu i skjul i 6 år. I kampen på Hrísateigr (983) kæmpede han under navn af Þundarbenda (således hed egenlig Glúms træl). Ved det påfølgende forlig blev Vígfúss' fredløshed hævet[4]) og kort tid efter er han rejst udenlands, da han deltog i Jomsvikingeslaget, hvor han kæmpede tappert og dræbte blandt andre kæmpen Áslákr holmskalle[5]). Herpå synes han for det meste at have opholdt sig hos Hakon og Erik i mange år. Dog siges han at være rejst til Island og nævnes som en af dem, der først bragte efterretningen om slaget derhen, men dette er vistnok ikke rigtigt, da fortællingen herom kun findes i den yngste recension af Jomsvíkingas.[6]). I året 993

---

1) En sådan fejl vilde ikke være uhørt. Jeg skal minde om, hvorledes det umulige *Váttardrápa* som andet navn på Geisli er opstået af *(sem)* ***váttar í drápu.***

2) Isl. forns. I, 178.

3) Sst. I, 103.

4) Isl. forns. I, 48—51. 54—6. 68. 71.

5) Hkr. I, 333; Fms. I, 177; Jómsv. a) 28—9, b) 73. 76, c) 111. 113; Jómsv. dr. 34.

6) Jómsv. b) 101: Fms. XI, 158 not.

bistod han sin frænde Ögmundr dyttr hos Hakon jarl[1]). Da Vígfúss vides at have været hos Erik jarl på Jærnbanen i Svolderslaget[2]), er det rimeligst, at han også har været med ham i Sverrig de 5 år, i hvilke Olaf Tryggvason herskede i Norge. Efter år 1000 må han antages at være rejst tilbage til Island, hvor han giftede sig og stiftede bo. Han havde en sön Bergr[3]), fra hvem præsten Ketill Þorláksson og Haukr Erlendsson († 1334) stammede. Herefter vides intet om Vígfúss, undtagen hvad der fortælles om ham i anledning af processen mellem Goðmundr den rige og Þórir Helgason[4]) (i året 1004 eller 5).

Ifølge Skáldatal skal Vígfúss have digtet om Hakon jarl, og dette er höjst sandsynligt, men der er intet tilbage af hans digte om ham, undtagen måske ét vers, hvori jarlen tiltales, og som siges at være digtet om den begivenhed, at Vagns skib blev angrebet. För Jomsvikingeslaget digtede Vígfúss om den forestående kamp en strofe, som røber en betydelig ævne til at danne vers. Med urette tillægger Fagrskinna ham Þorleifr skúmas vers (se ovf. s. 507)[5]).

Om Hakon jarl digtede endvidere ifølge Skáldatal en Hvannár [eller Hvannar-] Kálfr; men denne digter er fuldstændig ukendt; fremdeles

Skapte Þóroddsson, den berömte lovsigemand på Island 1004—30. Han omtales mere eller mindre udførlig i omtrent alle islandske sagaer, men nogen saga om ham selv gives der ikke. Han er rimeligvis født noget efter midten af det 10. årh. og er vistnok rejst udenlands ved tyevårsalderen og endnu medens Hakon jarl levede. Til en sådan udenlandsrejse er det, at Njála sigter[6]), når den lader Skarpheðinn, efter Höskuldr Hvítanesgodes drab, under hans og hans brødres böngang på altinget, bebrejde Skapte hans mangel på mod, og at han skulde have ladet sig bære ombord i melsække. Også ved andre lejligheder omtales han, dog særlig i Njála, som en ikke meget tapper mand. Bortset herfra var Skapte en af sin tids mest fremragende mænd, hvis juridiske avtoritet alle böjede sig for, og hvis lovkyndighed alle i lige grad

1) Se videre herom Flat. I, 332—5; Fms. II, 63—9; jfr. Isl. forns. I, 96—8.
2) Fms. II, 320, X, 356; ÓTr (53) 56; Flat. I, 482.
3) Ldn. 222 anm. 6. 325.
4) Isl. forns. I, 175—9.
5) Versene i Skj. digtn. B I, 115.
6) Njála I, 609.

har beundret. Han hører også til de få blødere, men retskafne karakterer, som vi allerede træffer i slutningen af det 10. årh. Om hans poetiske virksomhed vides ikke meget. I Skáldatal regnes han blandt Hakon jarls og Olaf den helliges skjalde. Intet af de her antydede kvad er bevaret, men om det sidste får vi den interessante oplysning, at Skapte lod sin sön, Steinn (se nedenfor), der rejste udenlands 1024, lære digtet udenad, for at fremsige det for kongen. Dette blev dog på grund af det spændte forhold, der snart opstod mellem kongen og Steinn, aldrig til noget[1]). Et elskovskvad af Skapte, en *mansöngsdrápa,* antydes[2]), som han skal have digtet om sin frænde Orms hustru — »det var ilde gjort og blev også ilde gengældt«. Muligvis står den begivenhed, som der her hentydes til, i forbindelse med grundlaget for Skarpheðins bebrejdelse. I modsætning til disse tabte digte haves et halvvers, som sikkert er ægte[3]). Det synes at være af et digt om gud eller Kristus. Det fortælles[4]), at Skapte lod opføre en kirke i anledning af, at hans kone havde brækket sit ben. Det er muligt, at verset er af en drape, digtet i anledning af kirkens opførelse; jfr. ovf. s. 498, hvor vi har et analogt tilfælde i Björns Tómásdrápa.

Om Þórólfr munnr, som ifølge Skáldatal (A) skal have digtet om Hakon, se nedenfor under Þorfinnr munnr.

En sön af Hjalte, hvis arvegilde holdtes på en så prægtig måde, Þorvaldr, nævnes som forfatter til to vers[5]), digtede da han opholdt sig hos den svenske kong Erik sejersæl († 993), og det hedder om ham, at »så vidt man vidste, havde han hverken digtet för eller senere«. Sandheden heraf er vist ret tvivlsom. Han hører kun uegenlig til fyrsteskjaldene. De to vers er digtede efter slaget på Fýrisvellir mellem kong Erik og Styrbjörn. Versene er uden al tvivl ægte.

Þórðr Sigvaldaskáld. Denne, der var faderen til den störste islandske skjald, Sigvatr, siges længe at have været hos Sigvalde jarl (deraf hans tilnavn) og siden hos Torkel den höje. Derefter siges han at have været købmand, indtil han traf sammen med kong Olaf den hellige; med ham kom han til Norge, hvor han

---

1) Hkr. II, 311; ÓH (53) 143; Fms. VI, 316; Flat. II, 263.
2) Ölkofraþáttr s. 19.
3) Skj. digtn. B I, 291.
4) Forns. 161.
5) Skj. digtn. B I, 111.

traf sin sön (1015)[1]. Ellers er Þórðr og hans digte fuldstændig ukendte. Han er sikkert død för 1030.

Den ene af Olaf Tryggvasons skjalde kaldes i Skáldatal Bjarne skald (A) eller Bjarne gullbras. (B). Den sidste anføres også der som Kalfr Arnasons digter, og det vides, at han som ung mand var hos Kalfr vinteren 1050—1; der kan således ikke være tale om, at det er ham, der digtede om kong Olaf, når vi da ikke går ud fra, at han har digtet et arvekvad om ham. Det, som taler imod, at de skulde være identiske, er for det første, at der i det ene håndskrift af Skt. kun står skald; man skulde tro, at en afskriver (B) ved fejltagelse havde tilföjet gullbrá. For det andet kender vi en digter Bjarne fra Rekstefja (v. 34), der sidestilles med Hallfreðr som Olafs skjald; man har forlængst formodet, at denne Bjarne var identisk med den, som i Íslendingadrápa (v. 16) siges at have slynget et drikkehorn i ansigtet på Hakon jarl, og han kaldes der netop *ása ölbeinir,* d. e. skjald. Grunden til dette voldsomme sammenstød vides ikke, men det er let at forstå, at denne Bjarne bag efter har sluttet sig til kong Olaf og digtet om ham. Der kan således næppe være tvivl om Bjarnes levetid. Af hans vers haves næppe noget, ti jeg antager med *J. Sigurðsson*[2], at intet af de tre vers, som i Wb (og Laufásedda) tillægges en *Bjarni a. s.,* kan være af denne Bjarne. I Laufásedda (AM 743, 4⁰) findes to linjer af en Bjarne, men det forekommer mig, at de må være at henføre til den anden og yngre digter af dette navn[3].

Hallfreðr vandræðaskáld Óttarsson er den næste af Olaf Tryggvasons digtere, som Skáldatal anfører, men han kan opveje mange andre. Om Hallfreðr haves en særskilt saga[4] og han omtales ofte i andre sagaer.

Hallfreðr var en sön af Óttarr Þorvaldsson, der tilligemed sin fostbroder, Åvalde, kom til Island efter 960. Óttarr og Åvalde købte sig land i Vatsdalen, den første bode på Grímstungur og blev gift med Aldís, en datter af den rige Óláfr på Haukagil. De havde 3 börn, Hallfreðr, Galte og datteren Valgerðr, om hvem

1) Hkr. II, 61—62; ÓH (53) 34; Fms. IV, 88—9; jfr. Flat. II, 39.
2) Sn.-E. III, 498.
3) Versene findes Skj. digtn. B I, 523.
4) Fornsögur 1860; den findes stykkevis også i den store Olafssaga, i Fms. og Flat.

Ingolfr Þorsteinsson digtede elskovsviser (se ovf. s. 516)[1]. Hallfreðr er født omtr. 967, da han kort efter Jomsvikingeslaget for første gang var i Norge, og da har han vel været omkring 20 år; han beskrives som »tidlig stor og stærk, mandig og med noget mørke öjenbryn, og havde en temmelig styg næse, hans hår var brunt og det sad godt, han var en god skjald, *ok heldr niðskárr ok margbreytinn* (satirisk og noget foranderlig)«[2]. I anledning af det omtalte kærlighedsæventyr mellem Ingolfr og Valgerðr tvang Þorsteinn Ingimundarson Hallfreðs fader til helt at forlade egnen; han flyttede da til Sydlandet. Omtrent ved denne tid var Hallfreðr bleven 20 år gammel. Åvaldes datter Kolfinna var da vel også omtrent i samme alder. Til hende fattede Hallfreðr hæftig kærlighed, men hendes fader syntes ikke om partiet og magede det således, at hun blev gift med bonden og skjalden Gríss Sæmingsson (se ovf. s. 517); med ham fik nu Hallfreðr forskellige stridigheder[3]. Dette skete omtr. 987[4]. Samme sommer rejste Hallfreðr efter opfordring af sin bedstefader til Norge; her traf han Hakon jarl, hvem han bragte et digt og hos hvem han var om vinteren. Nogle år sejlede Hallfreðr nu mellem lande på eget skib[5], og endelig traf han sammen med Olaf Tryggvason i året 996. Hallfreðr havde hørt tale om Olafs bestræbelser for at indføre en ny tro, og han vilde derfor undgå at træffe ham, men det skulde ikke ske. Hallfreðr så sig nødt til at lægge til ved Lade, og kongen lod ham og andre Islændere kalde for sig og opfordrede dem til at lade sig døbe. Hallfreðr svarede for sit vedkommende, »at det skulde ikke ske uden gengæld fra kongens side«, hvis han lod sig døbe; den betingelse, han stillede, var at kongen aldrig skulde slå hånden af ham, hvad der end hændtes ham, og kongen skulde være hans egen gudfader[6]. Kong Olaf indrömmede ham bægge dele. Hallfreðr blev nu døbt og måtte lære *heilug fræðe* (de kristelige hovedlærdomme). Snart forlangte han tilladelse til at fremføre en flokkr om kongen, men denne nægtede at høre derpå. Da truede Hallfreðr med at glemme de hellige lærdomme og ytrede kættersk nok, »at disse ikke var mere poetiske end hans digte«. »I sandhed kan

1) Jfr. Forns. (Vatsd.) 28. 61.
2) Forns. 86. Jfr. beskrivelsen af Gunnlaugr ormstunga.
3) Jfr. Forns. 75 (Vatsd.).
4) Safn til sögu Isl. I, 384.
5) Jfr. Laxd. 143.
6) Jfr. Laxd. 152; Hkr. I, 403—07; Bps. I, 18—19.

du kaldes en vanskelig digter *(vandræðaskáld)*[1]; lad mig da høre digtet«, udbrød kongen. Siden gav kongen ham et sværd uden skede, som han skulde bevare i 3 dögn uden at gøre nogen skade dermed. Ganske glat gik det ikke for digteren at glemme de hedenske guder, navnlig ikke Odin og Freyja, og han var dristig nok til at lade sig forlyde med, at han godt huskede den tid, da »skjaldeguden var ham huld«. Selvfølgelig fandt kongen sådanne ytringer utilbørlige, og Hallfreðr måtte ydmyg göre afbigt. Tiltrods for Hallfreds egne meninger om den sag og tiltrods for kongens uböjelige fasthed i alt, hvad der angik kristendommen, dens forkyndelse og rette overholdelse, gik det Hallfreðr på samme måde som alle andre, der ikke halsstarrig stillede sig fjendtlig overfor den ny tro, at han kom til at beundre og elske kongen, ja, der er måske ingen, der har omfattet ham med en så inderlig hengivenhed og kærlighed som Hallfreðr. Hans arvekvad om kong Olaf er det mest veltalende udtryk derfor. Hallfreðr er utrættelig i at lovprise Olaf; særlig fremhæver han, hvor meget alle, og navnlig han selv, har tabt ved kongens død. Dette må der lægges særlig vægt på, da digtet er et arvekvad og ikke forfattet i nogen som helst egennyttig hensigt. Under følelsen af sin egen smærte og den bitre landesorg i Norge digtede han sit kvad.

Efter en vinters ophold hos kong Olaf rejste Hallfreðr 997 til Danmark og derfra til Gøtland i Sverrig. Her udstod han forskellige farer og æventyr, der dog førte til, at han slog sig til ro dér og blev gift med en fornem bondes datter. Han opholdt sig der i to år og besøgte den svenske kong Olaf. Efter de to års forløb vendte han tilbage til Norge med sin kone og en sön. Kort efter fik han en anden sön, som fik navnet Hallfreðr; hans kone døde imidlertid kort efter, og Hallfreðr fik nu lyst til at besøge Island. Han kom hjem (1000) og opsøgte snart Kolfinna, samtidig med at han digtede nidvers om hendes mand[2]). Gríss kunde selvfølgelig ikke finde sig i dette, han stævnede Hallfreðr til altinget (1001). Hallfreðr tilbød Gríss holmgang. Men för denne skulde finde sted, hedder det, havde Hallfreðr et drömmesyn; kong Olaf viste sig for ham og opfordrede ham til ikke at indlade sig i kamp med Gríss, da hans sag var slet, men betale Gríss de krævede bøder. Dagen

[1]) Navnet betyder ganske bestemt: „en skjald, der gör vanskeligheder", „som man har vanskeligheder med", og intet andet; jfr. det — også nu gængse — *vandræðamaðr.*

[2]) Forns. 113, hvor denne rejse til Island urigtig sættes til 1002.

efter erfarede Hallfreðr kong Olafs fald, og han blev så betagen af sorg, at han gjorde, hvad drömmesynet havde rådet ham til; han rejste straks udenlands, for at få nöjagtige underretninger om kongens sörgelige endeligt. Han fattede endogså den dristige tanke at ville dræbe Erik jarl selv, men forsøget mislykkedes og Hallfreðr blev taget til fange; ved forbön af Þorleifr den vise, hvis ene öje han tidligere på kong Olafs befaling havde stukket ud, men egenmægtig givet ham det andet, fik han lov til at beholde livet, og han siges at have digtet om Erik. Jarlen erklærede dog, at han ikke vilde have Hallfreðr hos sig. Herefter havde Hallfreðr ingen ro på sig; han var stadig på rejser (sommeren 1005 sejlede han til Island og Gunnlaugr med ham); hans livsglæde var forbi. Sin sidste rejse til Island gjorde han for at hænte alt sit, da han agtede at tage ophold hos sin ældste sön i Sverrig. De fik en hård storm, og Hallfreðr var syg. Engang satte han sig ned træt af at øse, da slog en bølge over skibet, den rev ham om, og sejlstangen faldt ned på ham. Kort efter døde han; hans lig blev i en kiste kastet over bord. Kisten drev i land på Jona og blev funden af abbedens svende. De brød den op og plyndrede den. Men deres udåd opdagedes, som det i sagaen hedder, derved, at kong Olaf viste sig i drömme for abbeden — dette poetiske sagntræk betegner det inderlige forhold, der havde hersket mellem kongen og Hallfreðr —. Liget blev siden begravet, og de kostbarheder, der var i kisten, anvendtes til kalk, alterklæde og lysestager. Når dette er sket, kan ikke bestemt siges, men det er rimeligst, at det er foregået omtr. 1007.

Hvad Hallfreðs karakter angår, er den særdeles tiltalende. Særlig åbenbarer sig hos ham en ærlighed og djærvhed, der aldrig svigtede, ikke engang overfor den mægtige konge. Hans udprægede retfærdighedsfølelse gjorde ham til tider meget stridbar og lidet skånsom. Et smukt bevis på hans retfærdighedssans er fortællingen om ham og Þorleifr den vise (den yngre). Denne vilde ikke på nogen måde böje sig for kongen, men Olaf, hvis grusomhed af flere begivenheder er noksom bekendt, befalede Hallfreðr at begive sig til Þorleifr og lemlæste ham, helst ved at stikke hans öjne ud. Hallfreðr traf Þorleifr siddende på en höj og gjorde, som kongen havde befalet, men med den afvigelse, at han på eget ansvar skænkede ham det ene öje. På hjemvejen kom Hallfreðr forbi en af sine tidligere avindsmænds gård; han

tog ind på denne, traf sin fjende og stak hans ene öje ud. Da han kom tilbage til kongen, spurgte denne, hvorledes det var gået. Hallfreðr viste ham Þorleifs öje; men siden tog han det andet öje og gav kongen. — »Hvor fik du det öje fra?«. »Det er Þorleifs«. »Nej, du har nok bedrevet flere ting end jeg pålagde dig«, og Hallfreðr fortalte ham det hele. Da spurgte kongen, om han vilde rejse en anden gang til Þorleifr, for at tage hans andet öje. »Det vil jeg ikke«, var svaret, »men til Kalfr [det var navnet på hans uven] skal jeg rejse og tage hans andet öje«. Dette sidste svar viser mandens karakter, hans retfærdighed, djærvhed og had. Hallfreðr kunde ikke glemme, at Gríss havde ægtet hans elskede, og anvendte al sin ævne til at drille ham, navnlig ved at digte satiriske vers om ham. Hallfreðr gik ikke af med sejren i denne sag, men netop dens afslutning vidner fordelagtig om Hallfreðs sindelag, idet han frivillig undlod at kæmpe og betalte sin bøde. Hallfreðs trofasthed viser sig i det fordelagtigste lys i hans forhold til kongen og i hans kærlighed til Kolfinna. Rigtignok giftede han sig med en anden, men vel at mærke først efter at Kolfinna var bleven gift med Gríss og dermed ethvert håb om ægteskab med hende, i hvert fald foreløbig, var slukt.

Vi så hos Egill Skallagrímsson en udpræget følelse for ret og retfærdighed, parret med en stor personlig kraft og trofasthed i venskab, derimod kun lidt af erotiske følelser. Vi så derimod hos Kormákr den lidenskabelige kærlighed, parret med personlig kraft, men mangel på stadighed. Hallfreðr forener på en måde dem bægge, uden dog at være en så storslået digter eller en så fremragende personlighed som Egill og uden at være så ustadig som Kormákr.

De digte, vi kender af Hallfreðr, er følgende [1]):

Hákonardrápa. Da Hallfreðr første gang var i Norge (o. 987) bragte han Hakon jarl en drape. Ved den lejlighed ytrede jarlen: »Du ser mig ud til at være en fyrstedjærv mand, og du skal få lyd«. Efter fremsigelsen forærede jarlen ham en sølvindlagt økse og en god klædning [2]). Af dette digt, som, mærkeligt nok, ikke antydes i Skáldatal, haves endel halvvers. De beskriver Hakon jarls store magt og vælde, og det er tydeligt, at der sigtes til tiden efter Jomsvikingeslaget. Det første halvvers er af begyndelsen til

1) Skj. digtn. B I, 147—63.
2) Forns. 91; Fms. II, 15; Flat. I, 306. Navnet forekommer ikke i oldskrifterne.

digtet [1]). I flere af versene (3—6) fastholder digteren på en ejendommelig måde ét og det samme billede, idet det snart hedder, at jarlen »med sværdenes oprigtige ord, med stålenes mægtige tale har lokket til sig Odins brud« (jorden, Norge), snart at »et giftermål er bragt i stand mellem ham og Odins forladte hustru«, og at »han meget nødig vil skilles fra Auðs søster (= jorden) igen«. Alt dette, ligesom også v. 2, hvor Hakons personlige kamp omtales, er direkte hentydninger til Jomsvikingeslaget og dets følger.

Oláfsdrápa, en drape [2]) om kong Olaf Tryggvason. Kort efter at Hallfreðr var kommen til kongen, forlangte han lyd til at fremsige et digt om ham [3]). Kongen vilde først ikke høre derpå, men da Hallfreðr truede med at ville glemme de lidet poetiske »visdomme«, som kongen lod ham oplære i, gik han ind derpå (se ovf. s. 545). Kongen roste digtet og gav ham det ovenomtalte skedeløse sværd. I dette digt fra 996, hvoraf der haves endel brudstykker, har Hallfreðr behandlet kong Olafs ungdomsbedrifter för 995: hans første krigstog, da han kun var 12 år gammel, hans ankomst til Bornholm, hans kampe ved Gotland og i Danmark; det er rimeligvis dette vers (5) af Hallfreðr, hvori der dog kun tales om Olafs kamp »syd for Hedeby«, der har givet anledning til den senere, falske forestilling om, at Olaf skulde have kæmpet ved Danevirke i kejser Otto II's hær; i de sidste vers omtales kongens kampe i Saksland, Frisland, Valcheren, England, Skotland og Irland.

Disse vers er ret gode, men udmærker sig ikke ved nogen særlig poetisk farve; det er en stadig variation af ét og det samme: kamp efter kamp, men det kan ikke nægtes, at den er foretagen med ordkunst og smag. Med hensyn til deres rent objektive fremstilling af kendsgærninger kan disse vers sammenlignes med Sigvats første digt om Olaf den hellige.

Af Hallfreðs f l o k k r om Sigvalde jarl (997), hvorfor han fik en guldring [4]), af hans d r a p e om Olaf den svenske (fra omtrent

---

1) Når der her står: „Han er til stor sikkerhed for folket i østen", er dette at forstå fra digterens islandske synspunkt. Der er slet ingen grund til med *J. Sigurðsson* at henføre dette vers til et digt om Rögnvaldr jarl i Götland.

2) Navnet Hkr. I, 305; Fms. I, 130; Flat. I, 114.

3) Forns. 93, hvor digtet først kaldes *flokkr*, men straks efter *drápa*; Fms. II, 50—1; Flat. I, 326.

4) Forns. 99—100; Fms. II, 80; Flat. I, 340.

samme tid), hvorfor han fik »gode gaver« [1]), er der nu intet tilbage [2]).

Heller ikke, og det er mere at beklage, haves der noget af det d i g t, som Hallfreðr siges at have forfattet, da han efter sit toårige ophold blandt de hedenske Svensker var vendt tilbage til kong Olaf. Kongen var bange for, at Hallfreðr skulde have glemt sin kristendom, og opfordrede ham til prøve på, hvorvidt han havde bevaret sin tro, at digte et kvad til guds ære. Hallfreðr var villig dertil, og han forfattede nu et digt, »som er det bedste kvad, og som blev kaldt U p p r e i s t a r d r á p a« [3]). Navnet betyder sikkert ikke »opstandelsesdigt«, men »oprejsningsdigt«, idet det, efter kong Olafs udtryk at dömme, må have været et slags rehabilitationsdigt [4]).

I modsætning til disse digte, hvad indholdet angår, står de såkaldte — desværre også tabte — G r i s s v í s u r. Da Hallfreðr var (1000) kommen tilbage til Island, digtede han den følgende vinter et spottedigt om Gríss Sæmingsson [5]). Af hvilken beskaffenhed dette digt har været, kan vi ikke vide, men det har sikkert været i höjeste grad fornærmeligt. For disse vers måtte Hallfreðr bøde med den ring, han havde fået af Sigvalde jarl.

Ó l á f s d r á p a, en arvedrape [6]) om Olaf Tryggvason, forfattet 1001; om tilblivelsen af dette digt er der ovenfor talt. Så snart som digteren var kommen til Norge, begyndte han at forespörge sig om Svolderslaget og de forskellige enkeltheder i kampen; det må antages, at han har fået temmelig nöjagtig underretning om det hele; men han har også fået forskellige beretninger om Olafs død; men han følger, hvad der forekommer ham sandsynligst. Af digtet er ganske betydelige lævninger tilbage. Selvfølgelig drejer digtet sig udelukkende om Svolderslaget, Olafs heltemodige kamp og

---

1) Forns. 103; Fms. II, 212; Flat. I, 345.

2) Det digt, som *J. Sigurðsson* (Sn.-E. III, 480—1) har ment at kunne opstille om Rögnvaldr jarl i Gøtland, er der ingen som helst hjemmel for i kilderne og der er i virkeligheden ingen g r u n d til at antage et sådant.

3) Forns. 104; Fms. II, 213; Flat. I, 345.

4) *G. Vigfússons* forklaring: ,skabelsesdigtet', vistnok i henhold til Stockh. Hom. 25.$_{27-8}$, er næppe rigtig. Til at digte et sådant digt vilde der have været nødvendig en dogmatisk indsigt, som Hallfreðr næppe har besiddet.

5) Forns. 109 (*vísur*) 111 (*Grissvísur*); Ldn. 183—4 not. (*níð Hallfreðar*); Fms. III, 20—1 (*Grissvísur, þat er hálfníð*), jfr. 23 (*óþokkavísur*); Flat. I, 497. 499.

6) Navnet findes i Fms. II, 311; Flat. I, 482 (jfr. Fms. III, 24; Flat. I, 533); Forns. 112.

endeligt, hvorhos også digterens egne bekymringer udtales. Hallfreðr gengiver Olafs helteord för slaget, at han aldrig vilde flygte; det var den rette begyndelse til kampen og den rette begyndelse til digtet. Dernæst beklager digteren, at så mange af kongens skibe var sejlede bort fra ham, hvorpå en nærmere skildring af kampen selv i almindelighed og af kongens tapre færd i særdeleshed følger. Der fremtræder her en dyb beundring for kongens heltekraft, ligesom denne træder stærkt frem i et par følgende vers, der omtaler Olafs ypperlighed — »de, som farer allervidest omkring, vil ikke finde nogen herligere mand end Olaf« — det er ligesom summen af det hele. Ikke mindre beundring lægger digteren for dagen for de tapre krigere på Ormen, der i kampens hidsighed gik over rælingen og sank tilbunds — »længe vil Ormen savne sådanne svende« — og han lægger ikke skjul på, at hvis det ikke var gået således, vilde Ormen næppe være bleven tagen. Særlig nævner digteren en fortjænstfuld helt, der sprang sidst af alle over bord, Torkel nefja. Udfaldet af kampen var bedrøveligt, ti »Erik fik Ormen at styre mod nord«. I stefet hedder det i stærke, dybt følte ord: »Det er, som var det blevet folketomt i Norden, efter at kong Olaf er falden«. De øvrige vers hører uden tvivl alle til digtets slutning. Digteren omtaler de forskellige rygter om, at Olaf skulde være sluppet med livet fra kampen, men han finder det ikke rimeligt, at kongen, tilmed da han var såret, skulde være kommen levende fra en sådan kamp. Det vilde være en trøst, hvis man vidste det, »tiltrods for den svigfulde færd, han mødte«. Det er åbenbart, at Hallfreðr ikke tror på disse rygter; deri viser hans sunde sans sig på det bedste. Allersidst kommer digterens personlige bemærkninger om »hans ypperlige gudfader, fra hvem han nu var skilt, og som han jo bittert fortryder at have været fjærnt fra under den sidste kamp, skönt en enkelt mand mere eller mindre ikke havde haft meget at sige [en smuk tanke]; den sorg vil jeg aldrig forvinde«, og han forvandt den heller aldrig. Af digtet haves måske det allersidste vers; det hedder der i almindelighed, at »för vil verden gå under og himlen briste, för Olafs mage fødes [jfr. slutningen af Hákonarmál]. Den rene Kristus bevare hans sjæl i himlen«. Hvad enten man i dette digt ser hen til den kraftige, levende og veltalende skildring af kampen, eller den varme og smukke beskrivelse af den tapre fyrstes færd, eller til digterens egne vemodige, betagende udtalelser om sin egen sorg og smærte, som er fuldstændig fri for enhver svulst og unatur, er digtet lige storladent

og gribende, og som sådant er det et digt der i lige grad er den udmærkede konge og den store digter værdigt.

Da Hallfreðr havde fattet den tanke at dræbe Erik jarl, drömte han, at kong Olaf kom til ham og sagde, »at hans plan var slet, og at han skulde digte om jarlen«. Da Hallfreðr dagen efter var bleven grebet af jarlens mænd og var bleven benådet, rådede Þorleifr den vise ham at digte om jarlen og at være færdig med digtet i løbet af 3 nætter. Dette siges Hallfreðr at have gjort. Af digtet, som Erik skal have lönnet godt, er kun begyndelsen, to linjer, bevaret.

Af løse vers haves i Hallfreðs og kong Olafs saga ikke få[1]). 4 af disse vers er digtede i anledning af drab (v. 12—14) og den påtænkte tvekamp med Gríss (v. 23); et er en kviðlingr fra Hallfreds første møde med Olaf i stormen, da hans ankertov brast (v. 4). 2 handler om det sværd uden skede, som kongen gav ham (v. 5. 11); heraf er det sidste vers særdeles kunstig indrettet; kongen havde fordret, at Hallfreðr skulde sætte ordet sværd i enhver af versets 8 linjer; det blev ganske vist kun i de 7, men, som Hallfreðr bemærkede, ordet forekom til gengæld to gange i én linje. Om digterens tro på de hedenske guder og ærbødighed for dem vidner v. 6—10, hvoraf et (7) lyder således: »Hele fortiden har sunget Odins pris; jeg husker grant min slægts prægtige id; nødig fatter jeg had til Friggs ægtemand — hans herredömme syntes skjalden godt om —, fordi jeg nu må tjæne Kristus« [2]). Sin kærlighed til og beundring for Kolfinna udtrykker digteren tidt og ofte (v. 2—3. 18—21. 24, jfr. 27); heraf kan særlig et vers (v. 18) fremhæves: »Kolfinna siger [det var naturligvis digterens eget påfund], at hun mærker kulde strömme imod hende fra min side [hun lod, som om hun blev fornærmet over hans vers], men jeg synes derimod, at der fra hende udgår en herlig duft«. Særlig v. 24 vidner om beundring: »Når jeg ser hende alene, forekommer det mig, at jeg ser et skib, der sejler mellem tvende øer; i kvindeskaren er

1) De findes alle i sagaen om Hallfreðr i Forns.

2) Det er i anledning af v. 9, at *Th. Hjelmqvist* skrev sin udførlige afhdl. med den kuriøse overskrift: Var Hallfreðr arian? i Arkiv XXIV, 155 ff. Jeg henviser hertil (resultatet er, at Hfr. ikke var ariansk kætter), idet jeg bemærker, at Hfr. sikkert ikke kan antages at have haft meget begreb om dogmatiske ting eller stridigheder, og at hans udtryk derfor ikke må vejes på guldvægt. Hjelmqvists tolkning er heller ikke uden store betænkeligheder, og som sådan ikke mere rimelig end den tidligere.

hun som en prægtig snekke med forgyldt udstyr.« Tonen ligner Kormáks. Sammenligningen viser her, at digteren var en mand, der var vant til at fare til søs. Fremdeles er der nogle nidvers (v. 1. 15—17. 22, jfr. 25). Det første er om Blótmár og lyder således: »Den feje trugsænkers (fejeskarnsudkasters) vrede er i mine öjne lige så forskrækkelig, som en gammel mæsket gårdhunds, der står ude og glor på ankomne gæster«. Et andet om Gríss (22): »Fra Gríss udgår der en svedstank mod kvinden — hun må döje meget; ved siden af ham er hun lige så nedslået som en sørgmodig svane på vandet. Jeg priser hendes sind.«

En særlig vemodsklang slår os i møde fra Hallfreðs sidste vers. Navnlig er det sidste smukt og dybt følt, ja måske det ypperste af hans løse vers; det indeholder et kort tilbageblik over hans liv og vandel og er et smukt bevis for digterens kendskab til egen svaghed: »Nu vilde jeg dø uden sorg, hvis jeg vidste, at min sjæl opnåede frelse. Som ung havde jeg en hvas tunge. Jeg ved, at jeg ikke er bange for noget, undtagen helvede. Enhver skal dø, men når, beror på gud.«

Om ægtheden af disse løse vers kan der ikke næres den ringeste tvivl. For det første er de fuldstændig forskellige fra de senere tiders sagavers, og for det andet gives der beviser nok for en særlig digterindividualitet, og det samme, som vi mærker i Hallfreðs större digte. Til overflod kommer så hertil gamle ordformer.

Når man læser Hallfreðs vers, er det klart, at man i formel henseende står ved et vendepunkt, eller, om man hellere vil, ved et overgangstrin fra et ældre tidsrum, hvis slutning dannes af Hakon jarls skjalde, til en yngre, hvori skjaldedigtningen når sin höjde. Halllfreðs versifikation er lettere, det hele har en elegantere og glattere form end hos de ældre skjalde. Man mærker, hvor legende let det er for ham at danne vers. Denne usædvanlige lethed har for Hallfreðs vedkommende ført til to ting. For det første til, at hans vers er blevne langt simplere, langt mere dagligdags og ligesom mere menneskelige i deres udtryksmåde; omskrivningerne er ikke så mange som hos tidligere skjalde, ja, der findes mange vers, som er fuldstændig fri for omskrivninger. Således er Hallfreðs vers også i denne henseende langt mere almén tilgængelige. I denne henseende er der dog en forskel tilstede mellem hans tidligere og senere digte; der ligger en stor udvikling mellem hans Hákonardrápa, der endnu slutter sig til de ældre digte, og så hans Olafsdraper, for ikke at nævne hans løse vers. Det er ret mærkeligt, at

ligesom Hakon jarl er den sidste hedning af den gamle slags, således afslutter hans skjalde det ældste tidsrum i skjaldepoesiens historie. Samtidig hermed er formen om muligt, endnu fastere end f. ex. hos Einarr skálaglamm. Der findes ingen rimløse linjer hos Hallfreðr. På den anden side kan det ikke nægtes, at Hallfreðs betydelige ævne til at danne vers og hans sprogkunst har ført til, at han i visse henseender ikke altid er så omhyggelig som de ældre skjalde. Dette gælder særlig valget af omskrivninger og sammenstilingen af ord. Hans åndelige raskhed viser sig i det ikke altid mest træffende valg af ord og kenninger. Han har sikkert ikke altid, ligesom Einarr skálaglamm, siddet og filet på sine vers i en sildig nattestund. Det må dog bemærkes, at Hallfreðr var en så dygtig skjald, at skødesløsheder, som de her omtalte, er i det hele få, og de brudstykker, vi har af hans Hákonardrápa, vidner på det klareste om, hvor fortræffelig han formåede at digte [1]).

Det fremgår af alt, hvor stor en betydning Hallfreðr som skjald har haft, ikke alene ved det nye trin i udviklingen, han betegner, men også derved, at hans digte er mere forståelige og simple, mere menneskelige og personlige end flere andres. Men også som historisk kilde har hans digte været höjt ansete. Derom vidner bedst Snorres sympatiske udtalelse [2]): »Af Hallfreðs ord hænter vi sandhed og beviser, om hvad der dér fortælles om kong Olaf Tryggvason.« Disse ord siger mere, end de ved første blik synes at göre.

Eyjólfr dáðaskáld. Denne digters slægt og liv er fuldstændig ubekendt. Sit tilnavn har han utvivlsomt fået, fordi han digtede om Erik jarls bedrifter *(dáðir)*. Herpå tyder bestemt Fagrskinnas beretning om dette digts indhold: »alle disse kampe opregnede Eyjólfr dáðaskáld, da han digtede om Erik det kvad, som kaldes Bandadrápa« [3]). Af dette digt haves endel brudstykker [4]), de handler om, hvorledes Erik jarl (12 år gammel) dræbte Tiðindaskopte, Hakon jarls svigerfader og fortroligste ven,

1) Dr. *M. Kristensen* har i Arkiv XXIII, 287 ff. villet påvise lån eller efterligninger af Einarr skálaglamms udtryk hos Hallfreðr, mest i hans ældste digt; og det synes mig rimeligt, at dette er tilfældet; det er noget, vi ellers også kender.

2) Hkr. I, 407.

3) Fsk. 137. Navnet findes endvidere i Hkr. I, 290. 415—18, Fms. II, 288 (bis), 289; Flat. I, 519 (ter).

4) Skj. digtn. B I, 190—92.

og derpå flygtede til Danmark; de øvrige vers omtaler Eriks bedrifter i Østerleden under det 5 års tidsrum, i hvilket Olaf Tryggvason herskede i Norge. Stefet er klofastef og der haves endnu deraf 5 linjer. Den første af disse ender med ordet *banda* (»gudernes«); det er rimeligvis den hyppige forekomst af dette ord, der har givet digtet navn. Digteren har ikke selv været hos Erik för end efter 1000, ti han siger, at han har hørt om de bedrifter, han fortæller, men da han tiltaler Erik i digtet, må han på den anden side være kommen til ham för denne forlod landet 1012. Ellers udmærker sig disse vers ikke ved noget særligt; de er korrekte i form og kenninger, hvoraf der er mange.

Haldórr ókristne. Også denne digters liv og skæbne er ubekendt. Hos Erik jarl har han opholdt sig engang mellem 1000 og 1012. Hans tilnavn lader formode, at han har været lidet tilböjelig til at gå over til kristendommen. Af hans digte har vi kun brudstykker af en flokkr om Erik jarl[1]). Alle handler de udelukkende om Svolderslaget og Eriks personlige deltagelse deri. Der er i disse vers en kraft, kenningerne er rigtige og som oftest smukke. Haldórr må som skjald sættes noget höjere end Eyjólfr, skönt den nöjagtige bedömmelse bliver, på grund af brudstykkernes ubetydelighed, ikke ganske sikker.

Skúle Þorsteinsson hører også til Erik jarls skjalde. Han var næstældste[2]) sön af Þorsteinn Egilsson på Borg og er født omtrent 970. Skúle siges at have været den mest fremragende *(mestr)* af Þorsteins sönner[3]). Omtrent 20 år gammel er han rejst til Norge, hvor han sluttede sig til Erik jarl; under Olaf Tryggvasons regering synes Skúle at have opholdt sig hos Erik i Sverrig og dér deltaget i hans tog og kampe i Østerleden[4]). Vi finder ham da også som Eriks stavnbo på Jærnbarden i Svolderslaget[5]), hvor

[1]) Jfr. „svá sem Haldórr visar á í sínum flokki“, Fms. X, 364. Skj. digtn. B I, 193—95.

[2]) Egilss. 295. Når Skúle i Gunlaugss. siges at have været ældst, tages der ikke hensyn til Grímr, der 10 år gammel blev dræbt.

[3]) Egilss. 322.

[4]) Egilss. sst.: „Skúle var længe på vikingetog . . . og havde 7 kampe“ Når Skúle i Gunnlaugss. betegner Gunnlaugr som sin „fostbroder“ (Gunnl. s. 19—20), må dette være en fejl. Den tid, Gunnlaugr opholdt sig på Borg, var Skúle ikke hjemme.

[5]) Egilss. sst.; ÓTr (53) 56; Fms. X, 356.

han kæmpede tappert. Endnu da Gunnlaugr ormstunga første gang var i Norge (1001), var Skúle hos jarlen som hans hirdmand, vel anset af alle[1]). Ikke længe efter synes han at være rejst hjem, og han har sikkert været på Borg hos sin fader, da Björn hitdølakappe også var der (se ovf. s. 496). Skúle blev gift med Bera, en datter af Þorvaldr vidförles broder Ormr[2]). Efter sin faders død (1015) bode Skúle på Borg[3]) og indtog en høvdings plads. Han har rimeligvis levet til henimod 1040. Af hans börn kendes Egill fra Bandamannasaga og Geirlaug fra slægtregistre[4]).

At Egill Skallagrímssons sönnesön var en skjald, undrer os ikke. Men hvor dygtig en skjald Skúle har været, kan vi ikke tilstrækkelig bedömme, da vi har så lidt tilbage af hans kvad. At han har digtet et eller flere nu tabte kvad om Erik jarl er rimeligt, men hvad vi har af dem, hører for det meste til en flokkr om Svolderslaget[5]), der, mærkeligt nok, er forfattet i hans alderdom; han siger selv: »nu mærker jeg, at jeg begynder at blive gammel.« Man skulde tro, at han i sin fremrykkede alder endnu engang har følt trang til at mindes sine gamle bedrifter, og han synes at henvende sig til en kvinde (hans hustru?), som skal høre på hans digt (jfr. »Kvinden vilde ikke have set mig bagerst i skaren, da jeg gav daggryflyveren (ravnen) sår at læske sig i«). Et af disse vers synes at omtale det erobrede bytte; men det er ikke aldeles afgjort, hvorvidt det hører til dette digt eller ikke. En antydning af et vers endnu findes i Oddr munks Ólafssaga[6]), hvor det hedder, at Skúle i sit digt har ytret, at også Sveinn Hákonarson († 1016) var med i kampen.

Foruden disse vers haves der et halvvers, som synes at være af en lausavísa. Det er meget smukt og for så vidt omtrent enestående i skjaldepoesien, som det, på rent lyrisk vis, handler om solens nedgang og månens tilsynekomst. »Glens gudeblide hustru (solen) træder med sine stråler ind i sin helligdom, men siden kommer ned til os den gråsærkede månes lys.« Et sådant lyrisk udbrud taler i al sin skönne simpelhed meget fordelagtig for Skúles

1) Gunnl. s. 19.
2) Bps. I, 5.
3) Egilss. 322.
4) Ldn. 355.
5) Skj. kvad. B I, 283—84.
6) ÓTr (53) 49.

digterbegavelse og lader os hos ham ane en digteråre, hans bedstefader værdig.

Gunnlaugr ormstunga var en sön af Illuge svarte på Gilsbakke, en dattersön af Midfjordskegge og en brodersön af Tindr Hallkelsson (se ovf. s. 535). Han er født omtrent 983, og han var, som det hedder i hans saga, »tidlig udviklet, stor og stærk, med lysebrunt hår, som faldt smukt, med sorte öjne og noget styg næse, men ansigtstrækkene var dog tiltalende... urolig og tidlig ærgerrig, overfor alt uskånsom og hård, en god skjald, men tilböjelig til at digte satiriske vers«[1]. Sit tilnavn arvede han tiligemed sit egenlige navn efter sin oldefader; af beskrivelsen ses, at Gunnlaugr har båret sit (til)navn med rette; sagaen giver os desuden beviser på, at hans tunge var hvas, og at han havde let ved at benytte dens skarphed. Lige så åben som han var i sin dadel, lige så oprigtig og retfærdig var han, når han skulde bedömme sine modstandere (Erik jarl), hvilket gör hans karakter ære. Sagaen fortæller særlig om hans kærlighed til og trolovelse med Helga den fagre, en datter af Þorsteinn på Borg. Hun var omtrent hans jævnaldrende. De fattede til hinanden en ubrødelig kærlighed, og skönt hun, mod sin vilje, blev to gange gift, først med digteren Hrafn og senere, efter hans og Gunnlaugs død, med Þorkell i Hraundalr (se ovf. s. 500), »kunde hun dog aldrig glemme Gunnlaugr; det var hendes störste fryd at se på en kappe, som han havde givet hende,« og hun døde med den foran sig. Gunnlaugr var på sin side lige så trofast og standhaftig og langt mere betaget af sin kærlighed end f. ex. Hallfreðr, Björn osv. Gunnlaugr er den romantiske elsker frem for alle andre. Da Hrafn siger til ham, at der gives mange andre kvinder foruden Helga, svarer han: »Kan gærne være, men jeg synes nu ikke det.« Gunnlaugr og Helga er de gamle sagaers mest indtagende elskerpar både for deres rene kærlighed og tragiske skæbne.

Efter først at have trolovet sig, foretog Gunnlaugr den sædvanlige 3 års udenlandsrejse (1000), kom til Norge, traf Erik jarl, fornærmede ham blodig og måtte skyndsomst flygte bort fra landet. Så kom han til kong Adelråd i England og derefter til forskellige andre fyrster, blandt andre Olaf den svenske; hos denne gjorde han det skæbnesvangre bekendtskab med Hrafn Önundarson. I

[1]) I det hele vil jeg henvise til sagaen selv. Et lille tillæg til den giver Eyrb. 103, men den stemmer ikke med Gunnlaugs saga i kronologisk henseende.

begyndelsen gik alt godt, men Gunnlaugs tunge kom til overfor Hrafn at vise sin skarphed, og Hrafn vidste at hævne sig. Da Gunnlaugr ikke kom hjem til Island i rette tid, var Þorsteinn løst fra sine forpligtelser mod ham, og da Hrafn, som imidlertid var kommen hjem, fride til Helga, blev udfaldet, at Hrafn ægtede hende samme efterår, som Gunnlaugr kom hjem (1005).

Året efter havde Gunnlaugr og Hrafn en uafgjort tvekamp på altinget, hvilket førte til, at tvekampe blev forbudt på Island. Året efter (1007) rejse de bægge udenlands for der at udkæmpe deres sag, men de traf først hinanden i året 1008 og fældede hinanden. Ifølge sagaen gav Hrafn Gunnlaugr banesåret i det öjeblik, da Gunnlaugr rakte ham vand at drikke i sin hjælm.

Af Gunnlaugs forskellige digte om kong Adelråd (1002), om Sigurðr jarl Hlöðvisson på Orknøerne (en flokkr 1002), om Sigurðr jarl i Skara i Vester-Gøtland (en flokkr 1002), om Olaf den svenske (drape 1003) og endelig af hans drape om Sigtryggr silkeskæg i Dublin (1002) i runhent versemål [1]) er der intet tilbage med undtagelse af stefet (et halvvers) af drapen om Adelråd, samt stefet (to linjer), et halvvers af begyndelsen og vistnok slutningsverset af drapen om Sigtryggr [2]). Heller ikke haves der noget af det i Skáldatal antydede digt om Erik jarl (fra 1007).

Af løse vers haves i sagaen i det hele 13, foruden et vers af Kormákr, som her urigtig tillægges Gunnlaugr. Af dem handler endel om stridigheder og kampe (v. 1. 3. 11. 13), hvortil endnu et (v. 6) slutter sig (om digterens personlige mod: »han er mindre bange for ikke at blive gammel og grå end at blive kaldt mindre dygtig end Hrafn«). Af særlig interesse er en lille kvædling på 4 linjer, hvori han forhåner en af Erik jarls hirdmænd: »Der er en hirdmand, han er særdeles skadelig; tror ham ikke, han er ond og sort.« De øvrige er mere eller mindre erotiske, og udtaler hans følelser for Helga og hans savn. Det smukkeste af disse er følgende (8): »Ingen hel dag blev glædelig for Ormstunge under fjældenes sal (på jorden), siden Helga den fagre fik navn af Hrafns hustru. Kun lidt har hendes fader, den blonde mand [Þorsteinn kaldtes *hinn hvíti*] taget sig iagt for min tunge.«

Alle disse vers er sikkert ægte. Der er intet som helst, der af-

---

1) Gunnl. s. 22. 27. 28. 30. 26—27.
2) Skj. digtn. B I, 184—88. Jfr. Aarbøger 1912 s. 19—27.

gjort viser uægtheden af noget af versene. Nogle uregelmæssigheder, som de mindre heldige (ikke urigtige) rim *linns: kindar, lands: gunnar* taler snarere for end mod, at de er ægte. Her må det også tages i betragtning, at versene er mindre godt overleverede. Desuden anfører Snorre et halvvers, og endelig er versene så aktuelle (jfr. *hinn hvíti* om Þorsteinn osv.), at de næppe synes at kunne tilhøre andre end Gunnlaugr selv.

Hvor höjt Gunnlaugr har stået som digter, er ikke let at bestemme. Han synes at have haft meget let ved at rime, og i det hele været godt inde i digtekunstens teori. Derimod kan han næppe siges at have været nogen original digternatur. Vi har en interessant karakteristik af Gunnlaugr, given af Hrafn i Olaf den svenskes hal: »Digtet er fuldt af store ord, ikke skønt og noget stift i formen, ligesom Gunnlaugr selv i sit sind.« Denne dom synes at være fuldstændig rigtig. De »store ord« genfindes f. ex. i stefet af drapen om Adelråd, hvor det hedder: »Hele folket frygter Englands konge som gud; alle böjer sig for Adelråd.« det er ikke urimeligt, at Gunnlaugr — ubevidst — har villet bøde på sin originalitet med klingende, store ord. Det »uskønne« kunde snarest antyde visse fejl ved formen, f. ex. i rimene, noget, som versene undertiden netop udviser; endelig er versene ikke så flydende eller lette; sammenstød af mange konsonanter forekommer flere gange og giver det hele en vis stiv form. Ellers er omskrivningerne udadlelige og ret godt valgte; synderlig hyppig brug af dem synes Gunnlaugr ikke at have gjort.

Hrafn Önundarson kendes så godt som udelukkende fra sagaen om Gunnlaugr. Han var en sön af Önundr på Mosfell og nær beslægtet med lovsigemanden Skapte Þóroddsson (se ovf. s. 542). Hrafn siges at have været »stor og stærk, meget anselig at se til og en god skjald [hvoraf tilnavnet *Skáld-Hrafn* [1])]; han begyndte meget tidlig at rejse mellem lande«[2]). At han var en energisk og uforfærdet mand, ses ikke alene af hans optræden overfor Gunnlaugr ormstunge, men også af den sag, han havde med Hallfreðr vandræðaskald. En af Hrafns huskarle havde en halv mark til gode hos Hallfreðr, som denne ikke vilde betale. Hrafn tvang ham da til at betale og det ovenikøbet en hel mark [3])

---

[1]) Gunnl. s. 33; Ldn. 298; Flat. I, 535.
[2]) Gunnl. s. 12.
[3]) Sst. 37; Forns. 113; Flat. I, 535.

(omkr. 1005). Forfatteren til Gunnlaugss. har ikke villet være partisk mod Hrafn. Han mente, at han var bleven fornærmet af Gunnlaugr — hvad han også var; men at en fornærmelse måtte hævnes, var en fordring, som Hrafn delte med sin samtid. Han hævned sig da også således, at han ramte Gunnlaugs ömmeste sted. Forholdet imellem dem er således væsenlig et andet end mellem Björn og Þórðr. Der er noget storladent i, at Hrafn kommer mandstærk hjem til Gunnlaugr, tager ham på sængen — der var ingen hjemme på gården —, men da det ikke er Hrafns mening at overfalde Gunnlaugr eller benytte sig af den gunstige lejlighed, opfordrer han kun sin modstander til en tvekamp udenfor landet. Gunnlaugs svar — tilbud om at blive og modtage al mulig gæstfrihed — er ikke mindre karakteristisk for denne. »Ilde sveg du mig nu og lidet mandig har du opført dig,« sagde Gunnlaugr, da Hrafn huggede ham i hovedet, idet Gunnlaugr rakte ham vand i sin hjælm. Hrafn indrömmede bebrejdelsens berettigelse, men han tilföjede som undskyldning — »jeg undte dig ikke Helga den fagres favntag.« Hans mægtige kærlighed var skylden, og den forklarer, om end ikke helt undskylder, hans adfærd.

Ligesom Hrafn træffende synes at have særtegnet Gunnlaugr som skjald, således lader sagaforfatteren Gunnlaugr karakterisere Hrafn på følgende måde: »Dette (digtet om kong Olaf) er et smukt digt, som Hrafn er selv at se på, men temmelig udtryksløst«[1]). Denne doms rigtighed kan vi desværre ikke bedömme, da vi ikke af Hrafns digte, hverken hans flokkr om Olaf den svenske eller det i Skáldatal antydede digt om Erik jarl, har en linje tilbage. Derimod har Gunnlaugssaga opbevaret 3 løse vers[2]), digtede i anledning af forholdet til Helga og Gunnlaugr (i det første fortæller han en blodig dröm). Der er intet som helst, der tyder på, at disse vers er uægte[3]). På den anden side er der intet videre ejendommeligt ved dem, undtagen at de er let og flydende digtede.

Þórðr Kolbeinsson. Denne skjalds herkomst kendes fra Landnáma[4]), hvor det hedder, at han var en efterkommer af Þor-

1) Gunnl. s. 32.
2) Skj. digtn. B I, 188—89.
3) *Hallarsteins* linje: *sannfróðr trúu góða* Rekst. 9.6 ser ud til at kunne være en reminiscens af Hrafns: *sannfróðr konur góðar*; hvis så er, er det et kriterium for ægtheden af Hrafns vers.
4) Ldn. 115.

steinn røde og således nær beslægtet med Laxdølerne[1]. Þórðs moder var Arnóra, hvis bedstefader var Melldun jarl i Skotland. Þórðr er født omtrent 974, da han siges[2]) at have været 15 år ældre end Björn hitdølakappe. I sagaen om Björn skildres han, meget ufordelagtig, som en underfundig, ondskabsfuld og lidet hæderlig karakter[3]), men det er rimeligt, at sagaen her overdriver noget. Det kan ikke nægtes, at hvis sagaen har ret i sin skildring af, hvorledes Þórðr sveg Björn og ægtede hans fæstemø ved at underkøbe nogle købmænd til at udgive Björn for død, havde Björn al grund til at være forbitret på ham, og vi kan da ikke skænke ham vor sympati. Þórðs digte giver os dog et noget andet billede end sagaen jfr. nedenfor. Versene, især de løse, synes at vise, at Þórðr kunde være ironisk-drilsk og overlegen i sin tone; han ytrer megen indre glæde over Björns død. På den anden side er han meget nedböjet over sin hustrus sygdom.

Når vi ser bort fra de ungdomsstridigheder, Björn siges[4]) at have haft med Þórðr, er det første, vi hører om denne, at han rejste til Norge (1007) og her traf Erik jarl, blev hans hirdmand, bragte ham et digt og var hos ham den følgende vinter[5]). Her traf han sammen med Björn (se ovf. s. 496). Þórðr kom hjem sommeren efter (1008). Året 1011 ægtede han Oddný eykyndill og bode på gården Hitárnes. Blandt hans 8 börn var den berömte skjald Arnórr. Omtrent 1015 siges Þórðr at have erfaret sin morbroder Hróe den riges død i Roskilde, og han rejste i den anledning udenlands og traf Olaf den hellige[6]). Siden rejste han til Danmark, og på tilbagevejen herfra traf han Björn på Brennøerne (se ovf. s. 497). 1017 kom han tilbage til Island. Fra Bjarnarsaga kender vi forholdet mellem Björn og Þórðr, indtil denne dræbte Björn (1024). Men ellers vides meget lidt om ham. Kun ved vi, at Þórðr efterstræbte fredløse som Grettir, medens Björn hjalp dem[7]). Þórðr synes ikke at have høstet nogen ære ved sine bestræbelser i denne retning. Efter 1024 hører vi intet som helst

---

1) Derimod er genealogien i Hauksbók og Melab. (Ldn. 79) urigtig, hvis der på bægge steder er tale om en og den samme Þórðr. Jfr. Sn.-E. III, 508—9.
2) Bjarnars. 8.
3) Sst. 3.
4) Bjarnars. 3—4.
5) Sst. 6.
6) Jfr. Hkr. II, 272; ÓH (53) 125; Fms. IV, 280; Flat. II, 239.
7) Grettiss. 132—3. 137—8.

om ham. Han kan antages at have levet til henimod midten af det 11. årh., hvis han er identisk med den Þórðr, der ifølge Skáldatal digtede om Sven Estridsen.

Medens Þórðs karakter i det hele stærkt angribes, er der enstemmighed tilstede angående hans digterbegavelse. Således kaldes han i sagaen om Björn »en stor skjald«, og han siges »hos høvdinger at have nydt stor anseelse på grund af sin idræt«[1].

Af hans mange digte er desværre kun lidt tilbage[2]. De digte, vi kender, er følgende:

Belgskakadrápa. Første gang, da Þórðr var hos Erik jarl (1007), bragte han ham dette digt[3], som kaldes »et godt digt«. Deraf haves sikkert 2 og et halvt vers, der handler om Hakon jarls død og om Erik jarls flugt til Sverrig. At disse vers må henføres til dette digt, fremgår af Ólafssaga i Fms. og Flat. (herimod har den omstændighed, at »Eiríksdrápa« tillægges på første sted i Fms., intet at betyde; det er sikkert med urette tilföjet af den större Ólafssagas kompilator og i modstrid med hans egne ord senere); hvad det 2. vers angår, tiltaler digteren Erik selv deri. De to andre vers (1 og 3) siges ganske vist ikke udtrykkelig at høre til dette digt, men da de anføres sammen med vers 2, ja, i Fagrskinna foran og efter det, synes det at måtte forholde sig således. Om der er flere af Þórðs vers, som bör henføres til dette digt om Erik, er uvist.

Af et digt om Gunnlaugr ormstunga, rimeligvis forfattet kort efter hans død (1008), er et vers bevaret, der handler om Gunnlaugs sidste kamp.

Eiríksdrápa, et kvad[4] om Erik jarl, forfattet efter Eriks død, der rimeligvis faldt i året 1022. Heraf haves ret betydelige levninger. Disse handler om Erik jarls bedrifter: om Jomsvikingeslaget, forberedelserne dertil og det selv, om angrebet på Ormen lange, Eriks store magt efter 1000, og endelig om Eriks tog til England, hans møde med Knud den store, angrebet på London, kampen med Ulfkell snillingr og slaget på Hringmaraheden. Det sidste afsnit af digtet, om Eriks kampe i England, sigtes der til i

---

[1]) Bjarnars. 3, jfr. 6 og Grettiss. 132 („en god skjald"); jfr. „Þórðr skald", Ldn. 79?

[2]) Skj. digtn. B I, 202—09.

[3]) Navnet: Bjarnars. 8—9; Fms. II, 287; Flat. I, 518 (lidt forvansket: *skaga*).

[4]) Navnet: Hkr. I, 323. 324. 330; Fms. I, 164. 165. 167. 170; III, 30; IV, 62; XI, 195. 198. 199.

Fagrskinna [1]), hvor Eriks og Knuds kampe omtales (jfr ovf. s. 359). Hvor mange stefjabálkar digtet har bestået af, vides ikke. Omkvædet er tabt. Når man betragter disse vers, er der to ting, som særlig er iøjnefaldende, digterens store ævne til at forme vers, hvoraf følgen også hos ham er bleven den, at omskrivningerne er påfaldende få; for det andet, at hans eget jeg tilligemed visse moraliserende tanker meget hyppig fremtræder i små indskudssætninger (»jeg ved at«, »jeg priser«, »jeg vælger ord«, »som jeg vidste«, »jeg har hørt«, jfr. »digterens kvad tiltager«, »jeg forstår, hvad kongen sagde, at han vilde«. Sententiøse sætninger er f. ex.: »Skæbnen volder meget« Belg. 2; »aldrig ophører de fleste folks ulykker« Eir. 7). Omskrivningerne er korrekte, men de gör intet særligt indtryk.

Andre digte af Þórðr kendes kun fra sagaen om Björn, hvor dog intet anføres af dem. De er: et digt om Olaf den hellige fra o. 1016 [2]) (jfr. Skáldatal), hvorfor han fik en guldring, en kostbar kjortel og et godt sværd. — Kolluvísur, et satirisk digt om Björn [3]), forfattet i anledning af, at Björn havde udført en sådan trællegærning som den, egenhændig at tage en kalv op af staldrenden og kaste den op i båsen. Mere behøvedes der ikke til at göre vers om. — Daggeislavísur, »Dagstråleversene«, om Björns hustru; hende siges Þórðr deri at have kaldt *landa ljóme* (landenes glans) [4]). Et erotisk digt i egenlig forstand har digtet næppe været, men et passende svar på Björns »Øfakkelsvers«.

Af løse vers er der i sagaen opbevaret 12, alle fra årene 1019—24. Den störste del af dem handler om forholdet til Björn (v. 1—5, 8—11). Af særlig interesse er 5 og 8, der er nidvers; i v. 9 beder han »alle stærke magter og endnu flere guder« om, at Björn snart må blive dræbt. 10—11 er digtede lige efter Björns død, det sidste, da Þórðr så en flok ravne flyve; det begynder stemningsfuldt: »Hvor stævner I ravne hen?«, og han anviser dem Hvítingshjalle (hvor Björn lå som lig). I anledning af

---

1) Fsk. 139.
2) Bjarnars. 13.
3) I nogle håndskrifter omtales det, som om det kun var én *vísa*, der var tale om, men dette synes at være en fejl, og navnet *-vísur*, som de samme håndskrifter har, tyder på det modsatte. Hvis Björn i forvejen havde digtet Grámagaflím, har Þórðr næppe ladet sig nöje med ét vers.
4) Bjarnars. 46.

kamp er 6—7 digtede. Det sidste vers handler om hans hustrus tungsind og sygdom efter Björns død, som tiltog i den grad, at Þórðr ønskede, at Björn var i live. Alle disse vers, der med undtagelse af 1 og 4 (i fornyrðislag) er digtede i drotkvædet, er sikkert ægte. Foruden at der intet som helst i sproglig eller metrisk henseende tyder på en yngre oprindelse, genfindes Þórðs ovennævnte ejendommeligheder i dem, hans skæbnetro i v. 2, hans subjektive bemærkninger f. ex. i v. 9 (»rigtig forstår jeg«), ligesom de også med hensyn til omskrivninger på det nöjagtigste svarer til drapeversene [1].

I Skáldatal (Ups. hdskr.) anføres Þórðr blandt Magnus den godes skjalde, men hvorvidt dette er rigtigt, er vel tvivlsomt [2]. I den ene bearbejdelse anføres »Þórðr Kolb(eins)son« som Sven Ulfssöns skjald. Fra kronologiens side er dette ikke umuligt, men da digtet først kan være blevet til efter 1042, må Þórðr have været meget gammel, da han digtede det (og sendte det til Sven?) [3].

Berse Skáldtorfuson. Berses moder var den som digterinde ellers ubekendte Skáld-Torfa fra Midfjorden. Berse er født omtrent 985—990, og han siges, ligesom Grettir, omkring 1000 at have hørt til de dygtigste opvoksende unge mænd i den egn; han kaldes »en meget anselig mand og en god skjald« [4]. Han og Grettir blev tidlig gode venner, og deres venskab og Berses trofasthed viste sig i sin fulde styrke, da Grettir svævede i den störste fare i Norge. Berse, der var Eriks skjald, gik i forbön for Grettir, og i den anledning kaldte Erik ham »en brav mand«. Da jarlen ikke vilde tage imod det af Grettirs venner tilbudte forlig, betænkte Berse sig ikke på at stille sig på deres side i den kamp mod jarlen, som det så ud til vilde komme i stand. Endelig, da jarlen lod sig formilde, siges ingen af Grettirs venner senere at have opnået jarlens fulde venskab igen, undtagen Berse [5]. Der er to egenskaber, som altså udmærker Berse: bravhed og uforfærdethed.

Efter at Erik jarl havde forladt Norge, blev Berse tilbage hos

1) Jfr. Aarbøger 1912, s. 30—1.
2) Sn.-E. III, 274 not. 4.
3) Sn.-E. III, 739.
4) Grettiss. 27, jfr. 28. Hermed stemmer, at Berse i Hkr. II, 73, OH (53) 40 kaldes „en overordenlig smuk mand".
5) Grettiss. 56. 58. 59.

hans broder Sveinn, og i Nesjaslaget (1015) finder vi ham ombord på Sveins skib. Hvor Berse i det påfølgende år har opholdt sig, vides ikke. Men det er rimeligst, at han er flygtet til Sverrig sammen med Sveinn jarl og efter dennes død (1016) vendt tilbage til Norge. Her blev han af kong Olaf kastet i lænker, og nu digtede han en flokkr om kongen og synes derved at have formildet ham og vundet hans gunst. Omkr. 1026 var han sammen med Sigvatr i England hos kong Knud[1]). Med Sigvatr gjorde han også pilgrimsrejsen til Rom 1029. På tilbagevejen (1030) mødte de nogle Nordmænd, som fortalte dem kong Olafs fald. Da blev Berse blodrød at se på af den stærke indre bevægelse; han vendte om til Rom og siges at være død i St. Peders kirke og dér at være bleven begravet.

Berse er en af de mest sympatetiske skjaldeskikkelser. Standhaftig og modig, trofast som få, kort sagt, i enhver henseende en b r a v mand, det er det billede, vi får af ham. Ved sit vindende væsen har han vidst at skaffe sig alles yndest, som han kom i beröring med. Han var tillige en höj og smuk mand og en elsker af prægtige klæder og smukke våben[2]). Denne karakteristik af ham bestyrkes af hans egne vers, hvor få de end er. I sin flokkr om kong Olaf siger han med sværdet hængende over hovedet på sig, med en tiltalende frejdighed og oprigtighed, at han aldrig vil få nogen bedre herre end Sveinn jarl, og at han aldrig i den grad vil böje sig for kongen, at han glemmer sine hulde venner. Hvor dygtig en skjald Berse ellers har været, kan iøvrigt ikke bestemmes, da vi af hans d i g t e om S v e i n n j a r l H á k o n a r s o n og K n u d d e n s t o r e (bægge antydede i Skáldatal) intet har tilbage, og af hans f l o k k r om O l a f d e n h e l l i g e kun 3 vers, foruden en l a u s a v í s a[3]).

Man havde sagt om Berse, at han ikke kunde digte noget uden at låne fra andre skjalde. Derfor siges kong Olaf, for at prøve hans ævner, engang at have ført ham ind i et hus, hvor der stod nogle sværd, og opfordret ham til straks at digte om dem. Han skal da straks have digtet den nævnte lausavísa[4]) og således godtgjort, at han k u n d e digte.

[1]) Hkr. II, 286; Fms. IV, 292; Flat. II, 253.

[2]) Hkr. II, 73.

[3]) Skj. digtn. B I, 255—56.

[4]) Ved en fejltagelse tillægges dette vers både Sigvatr (Hkr. II, 383; ÓH (49) 46; Fms. IV, 378; Flat. II, 291) og Óttarr svarte. Fortællingen om Berse som dets forfatter lyder naturligst.

Óðarkeptr. Således kaldes denne skjald i Skáldatal (A), hvorimod han i B hedder *Óttarr* keptr, men dette ser snarest ud til at være en rettelse af hint eller en afskrivers konjektur. Den første form *Óðar-* bestyrkes ved skrivemåden *Ljóðar-*[1]), som vistnok atter er en simpel forvanskning af *Óðar-*. Navnet er vistnok egenlig et tilnavn, hvis betydning synes at antyde, at denne digter har forfattet mange kvad (jfr. *skvaldre* om Halldórr). Iøvrigt er Óðarkeptr fuldstændig ubekendt; man kan slutte sig til, at han har levet i den første halvdel af det 11. årh. Af hans i Skáldatal antydede digt om Knud den store er intet tilbage. I Landnáma siges[2]) han at have digtet en **lofdrapa** om Guðleifr Arason, Þangbrands kraftige ledsager. Til dette kvad kan med rimelighed henføres et vers, som siges »at være digtet om Guðleifr« (se ovf. s. 471)[3]).

Steinn Skaptason var en sön af lovsigemanden Skapte Þóroddsson (se ovf. s. 542). Han blev som ung af sin fader sendt til Olaf den hellige sammen med andre islandske høvdingesönner (1025). Steinn havde fået et digt med af sin fader, men på grund af sin stridbare karakter og skarpe tunge, som end ikke skånede kongen selv, faldt han snart i unåde, og han kom aldrig til at fremsige digtet. Han siges at have digtet enkelte vers, hvori han gav sin misfornöjelse luft over at blive holdt tilbage af kongen, og disse vers kom kongen for øre. Steinn beskrives som »en meget smuk mand, der var vel uddannet i alle idrætter, en god skjald, pragtlysten [jfr. tilnavnet *enn prúðe*[4])] og ærgærrig«; men han var tillige i höj grad selvstændig og frihedselskende. Steinn fik lejlighed til at slippe bort, og da mægtige mænd og kongens venner gik i forbön for ham, forligte kongen sig med ham, men vilde dog ikke mere have ham hos sig. Året efter begav Steinn sig til England til kong Knud og var længe hos ham[5]). Hvorledes det her gik Steinn, får vi at vide af Tómásskinna[6]). Steinn udfoldede

1) Ldn. 283 not.
2) Ldn. 283 not.
3) Skj. digtn. B I, 166.
4) Fms. V, 181.
5) „Saga Steins“ Hkr. II, 311—20; jfr. 307; ÓH (53) 143—7, jfr. 141; ÓH (49) 48; Fms. IV, 287. 313. 316 ff.; Flat. II, 251. 261. 262 ff., hvor det hele udførlig fremstilles.
6) Fms. V, 180—1.

her en sådan pragt — skode f. ex. sin hest med guldsko osv. —, at Knud mente ikke at kunne have ham hos sig. Herpå foretog Steinn forskellige handelsrejser, indtil han engang led skibbrud ved Jyllands vestkyst. Levende, men aldeles udmattet kom han i land; da kom en vaskerpige med sit töj, og da hun så den prægtig klædte mand ligge der, skal hun have slået ham ihjæl og plyndret ham for al hans stads. Af hans digte — Skáldatal antyder et om kong Knud — og løse vers — hvoraf der antydes nogle i sagaen om ham — er intet tilbage.

Þorfinnr muðr. Om denne mands herkomst vides kun, at han stammede fra det nordlige Island [1]). Han havde en broder Þórðr; de opholdt sig bægge hos kong Olaf som hans hirdmænd [2]). I Skáldatal (B) nævnes han som Hakon jarls skjald, medens der i A står *Þórolfr munnr.* Man har ikke fundet det rimeligt, at der her var tale om en og samme mand, men hvis Þorfinnr har været omtrent 50—60 år gammel i Stiklestadslaget, er det muligt, at der her er tale om samme mand. Men sagen er temmelig ligegyldig. Þorfinnr og hans broder var bægge med i Stiklestadslaget og lod bægge deres liv her [3]).

Af Þorfinns digte om Hakon jarl og Olaf den hellige er nu intet tilbage. Derimod har vi to løse vers bevarede. Det ene er digtet på opfordring af kong Olaf, engang da Þorfinnr sad i hallen på en stol foran kongen, om de billedlige fremstillinger på hallens tapeter (Sigurðssagnet); det andet er forfattet lige för Stiklestadslaget; bægge vers er afgjort ægte og meget smukke [4]).

Gizurr gullbrárskáld. Om denne digter vides ikke ret meget. Han har rimeligvis været mindst 50 år gammel, da han deltog i Stiklestadslaget, eftersom han var digteren Hofgarða-Refs fosterfader [5]). Hvor længe han har været udenlands för 1030, ved vi ikke; kun siges der, at han fulgte kong Olaf til Garderige 1029 [6]). At denne Gizurr er identisk med Gizurr svarte, der i en længere tid opholdt sig hos Olaf den svenske som dennes hird-

---

1) ÓH (49) 47.
2) Flat. II, 226.
3) Hkr. II, 459. 490; ÓH (53) 217; Fms. V, 57; Flat. II, 340. 358—9.
4) Skj. digtn. B I, 292.
5) Fms. V, 56, hvor forskellige forvanskede læsemåder anføres; Flat. II, 340.
6) Flat. II, 315.

skjald, og som sammen med andre skjalde (1017) kom til at spille en betydelig rolle under forsøget på at bringe fred og forlig i stand mellem den norske og den svenske Olaf[1], lader sig omtrent med sikkerhed bevise. Det er for det første ikke rimeligt, at der til samme tid har levet to digtere med det samme, temmelig sjældne navn. I én kilde, nemlig den legendariske Olafssaga[2], kaldes den Gizurr, som i andre recensioner på tilsvarende sted hedder *gullbrár skald,* netop *hinn svarte.* At en mand havde to tilnavne var ikke ualmindeligt; *hinn svarte* betegner naturligvis Gizurs hår- og skægfarve, og er rimeligvis hans ældste tilnavn. Det andet tilnavn bör sikkert hedde *gullbrárskáld;* det har han senere fået, fordi han har digtet om en i øvrigt ukendt kvinde, hvis tilnavn var *gullbrá* (»med gyldne öjenhår«). At skrive *gullbrá skáld* kan ikke være rigtigt, da *gullbrá* næppe kunde være tilnavn på mænd og navnlig da det ikke kan ses, hvorledes Gizurr den svarte tillige kunde benævnes således[3]. Jeg må således slutte mig til *J. Sigurðsson*[4], med hensyn til dette tilnavns form og betydning. Gizurr faldt i Stiklestadslaget efter en drabelig kamp[5]. At han har været en kraftig og ufortrøden mand, viser selve hans deltagelse i kampen, samt den omstændighed, at kongen lidt för slaget sendte ham ud for at dræbe en norsk høvding[6]. Et smukt eftermæle har hans fostersön Refr sat ham i et arvedigt. Af Gizurs digte er der nu intet tilbage med undtagelse af en vershalvdel, som tillægges »Gizurr svarte« og synes at være af et digt om Olaf den svenske[7], samt en lausavísa, digtet lige för Stiklestadslaget[8]. I Skáldatal (Ups.) antydes, at han har besunget Olaf Tryggvason.

Þormóðr kolbrúnarskáld Bersason. Þormóðs fader bode ved Isafjorden[9]; moderen hed Þorgerðr. Þormóðr

1) Hkr. II, 111—15. 122; ÓH (53) 54—6; Fms. IV, 134. 137—8. 143; Flat. II, 60—1. 64.
2) ÓH (49) 64.
3) *Gullbrá* kaldes Gizurr i Hkr. II, 459. 490 (hvilket beror på en misforstået forkortelse); jfr ÓH (53) 206. 217; *gullbrár skald* Fms. V, 25 not., 56 not., 80 not; på disse steder findes forskellige löjerlige forvanskninger.
4) Sn.-E. III, 334.
5) Hkr. II, 490; ÓH (49) 67; Fms. V, 80; Flat. II, 355.
6) ÓH (49) 64; Flat. II, 344.
7) *K. Gíslason:* Njála II, 306 anm.
8) Skj. digtn. B. I, 292—93.
9) Hans slægt: Ldn. 150.

synes at være født 997[1], og han beskrives således: »Han var allerede som ung mand rask og modig, af middelhöjde, sort af hår og krølhåret«[2]. Tidlig sluttede han sig til den uforfærdede Þorgeirr Hávarsson, med hvem han indgik fostbroderskab. Fostbrødrene, som de særlig kaldtes, færdedes nu allevegne sammen, de begik mange voldsomheder og blev ilde lidte. Samtidig gik deres, navnlig Þorgeirs, overmod over alle grænser; det kom endogså dertil, at han engang spurgte Þormóðr, hvem han troede var den stærkeste, hvis de prøvede hinandens dygtighed. Dette spörsmål, som jo stod i den stærkeste strid med deres fostbrodered, besvaredes af Þormóðr på den eneste rigtige måde: »det ved jeg ikke, men dette spörsmål vil skille os«[3]. Ifølge et af versene i Þorgeirsdrápa har der dog været andre grunde medvirkende; dér antyder Þormóðr, at der var folk, som havde søgt at sætte ondt imellem dem. Þormóðr begav sig til sin fader; Þorgeir rejste til udlandet. Imidlertid kunde Þormóðr ikke finde sig i det ensformige liv hjemme på hans faders gård. Derfor begyndte han at besøge en i nærheden boende enke og hendes unge datter Þórdís. Enken var ikke rigtig glad over dette og tilbød Þormóðr sin datter til ægte, men han afviste tanken om ægteskab — »dertil stod ikke hans hu«. Enken lod da sin træl lægge sig i baghold for Þormóðr, som under angrebet blev hårdt såret i den höjre arm, så at han siden var kejthåndet. Noget senere blev Þormóðr på en fisketur forslået til et helt andet sted ved Isafjorden. Her traf han også på en enke, hvis datter var Þorbjörg kolbrún. Þormóðr opholdt sig hos dem i 14 dage, og han fandt snart behag i datteren med det forstandige udseende, den smukke ansigtsfarve, sorte hår og mørke öjenbryn. Han digtede forskellige kærlighedsvers, ja et helt digt om hende, til lön for hvilket moderen gav ham en guldring og tilnavnet *kolbrúnarskáld*[4]. Siden, da Þormóðr var kommen hjem igen, besøgte han på ny Þórdís, men denne lod, som var hun vred på Þormóðr, og bebrejdede ham, at han havde digtet elskovsvers om en anden. Þormóðr foregav da, at dette ikke var sandt, men at han derimod havde digtet om hende selv, og han forandrede nu kvadet om Kolbrún og fremsagde det således for Þórdís. Natten efter drömte han, at Þorbjörg kom til ham og be-

1) Sn.-E. III, 525.
2) Fbr. 5.
3) Fbr. 24.
4) Fbr. 37, jfr. Ldn. 136 med note.

brejdede ham hans utroskab og vankelmod og sagde, at hvis han ikke straks erklærede, hvorledes det hele hang sammen, vilde han komme til at undgælde derfor. Om morgenen vågnede han med hæftige öjensmærter, og nu fulgte han drömmens råd. At han nu holdt op med at besøge Þórdís, følger af sig selv, men sagaen fortæller heller ikke mere om hans forhold til Kolbrún. Snart efter skete der også noget, som vendte hans sind bort fra kvinder og kærlighed, nemlig fostbroderens drab (1023). Þorgeirs banemand var den grönlandske høvding Þorgrímr trolle; dette gjorde hævnen dobbelt vanskelig, men Þormóðr betænkte sig ikke. Han rejste samme sommer udenlands[1]. Ifølge sagaen[2] rejste han direkte til Norge, hvor han traf Olaf den hellige[3]. Men ifølge Olafssagaen i Flatøbogen[4] kom han først til Danmark, hvor han traf sammen med kong Knud; denne siges han at have underholdt med fremsigelsen af forskellige digte; herfra siges han at være kommen til Olaf den hellige, idet han engang sprang fra et af Knuds skibe over på kong Olafs skib og med det samme så sig nødt til at dræbe en af Olafs mænd. Denne fremstilling er dog, som *G. Vigfússon* allerede har indset, urigtig; alt dette er først sket, da han kom tilbage fra Grönland. Fra Norge er han rejst til Grönland efter en vinters ophold hos kong Olaf[5]. I tre år (1024—7) opholdt Þormóðr sig i Grönland og gennemførte hævnen på det eftertrykkeligste, tiltrods for farer og efterstræbelser, som han alle ved sin kløgt og koldblodighed vidste at undgå. Da hævnen var fuldbyrdet, begav han sig tilbage, og nu traf han sammen med kong Knud, som da opholdt sig med sin flåde i Limfjorden efter at være vendt tilbage fra sin berömte rejse til Rom. Da Þormóðr var kommen tilbage til kong Olaf, skiltes han aldrig mere fra ham, han rejste med ham til Rusland[6] og så tilbage til Norge. För Stiklestadslaget opflammede han alles mod ved sin mesterlige fremsigelse af de gamle Bjarkemål; derpå kæmpede han med udmærket tapperhed; da kongen var falden, søgte Þormóðr den hæftigste kamp, fordi han ikke vilde overleve kongen. Han blev da også ramt af en pil lige i hjærtet, han trak pilen ud,

---

1) Jfr. Ljósv. s.; Ísl. forns. I, 254.
2) Fbr. 58.
3) Jfr. Hkr. II, 272; ÓH (53) 125; Fms. IV, 280 (V, 234); Flat. II, 239.
4) Flat. II, 199—200, jfr. ÓH (49) 43—5, hvor ingen bestemt tid angives.
5) Fbr. 62.
6) Fbr. 107—8; Fms. V, 25 not. 2; ÓH 49 (59); Flat. II, 315.

betragtede den og sagde: »godt har kongen underholdt os, fede er vore hjærterødder« [1]), hvorpå han opgav ånden.

I sagaen om Þormóðr har vi tilstrækkelige midler til at bedömme hans karakter, men da må vi ikke alene se på hans første manddomsår, som han tilbragte sammen med Þorgeirr. De voldsomheder, som han da begik, har Þorgeirr sikkert for största delen været skyld i og årsag til; han har ladet sig ophidse af Þorgeirr. Hovedtrækkene i Þormóðs karakter er netop besindighed, en vis selvbeherskelse, standhaftighed og troskab. Bedst og smukkest viser dette sig i hans ovenanførte svar til Þorgeirr, samt i hans optræden i de vanskelige hævnår. Så stræng en hævn, som han tog, var han forpligtet til at tage på grund af de hellige fostbroderlove, og han fortrød den aldrig. Sin troskab viste han i sin opofrende hengivenhed og sit inderlige forhold til kong Olaf. Der var mange Islændere, der kom i nær berøring med denne konge, men ingen, undtagen Sigvatr, i samme grad som Þormóðr. Han har besiddet en virkelig trang og sjælens tilböjelighed til at slutte sig til andre i hengivenhed, venskab og fortrolighed; i forhold til mænd (Þorgeirr, kong Olaf) er denne hengivenhed båren og præget af en standhaftig urokkelighed, medens den i forhold til kvinder (Þórdís, Þorbjörg) ikke har den samme karakter af bestandighed. Her kan han snarest sammenlignes med Kormákr, skönt han ellers har meget tilfælles med Hallfreðr. Þormóðr, hedder det, vilde ikke gifte sig. Det er den gamle trang til frihed og ubundethed, som her gör sig gældende, og dog slutter han sig i liv og død til en konge; dermed var hæder og ære at vinde, kraft at udfolde, glimrende bedrifter at udføre.

Men også på en anden måde viser Þormóðr trang til hengivenhed, i sit gudsforhold. Vi får i Grettissaga [2]) den mærkelige oplysning om ham, at han var »gudfrygtig og meget religiøs«. Der er ingen grund til at betvivle sandheden heraf; men også her viser hans forstandige og mådeholdne ånd sig på det klareste; nogen sygelig religiøs retning er lige så lidt at spore hos ham som i øvrigt hos hans landsmænd fra samme tid. Ydre former og kirkelige ceremonier har han ikke brudt sig det mindste om, og nogen virkelig kristelig ydmyghed er der næppe tale om. Som eksempel

1) Hkr. II, 500—04; ÓH (53) 222—3; Fms. V, 89—93; ÓH (49) 65. 71—3; Flat. II, 363 ff.; Fbr. 109—12. Med hensyn til hans liv kan endvidere henvises til Grettiss. 61—5. 112—15; Flat. II, 333 ff. (Völsaþáttr).

2) Grettiss. 115.

herpå må en lille karakteristisk begivenhed anføres. En dag, da det var faste, var Þormóðr sulten, han kom ind i et køkken og så dér et stykke pølse; det tog han og spiste tiltrods for kokkens formaninger, og han ytrede: »enten skal der mere end en halv pølse til for at fjærne Kristus fra mig, eller også vil vi vedblive at være gode venner«[1]). Det er den sunde rationalisme, som her skinner frem.

Af Þormóðs digt eller digte om kong Olaf, som Skáldatal antyder og sagaen om Þormóðr forudsætter[2]), haves nu, så vidt vides, ikke det mindste. Årsagen hertil er muligvis den, at de historiske forfattere i det 12. og 13. årh. har ment at have andre og bedre vidnesbyrd om kongens bedrifter, f. ex. i Sigvats vers, end i Þormóðs, som kun i en kort tid opholdt sig hos Olaf, og som måske ikke digtede om ham, för end han var vendt tilbage fra Grönland. Derimod haves ikke så lidt af hans hoveddigt[3])

Þorgeirsdrápa[4]), nemlig 15 hele vers. De handler om Þorgeirs faderhævn, samt andre af hans drab og kampe (v. 1—3, 5—11); mest interessant er v. 4 om forholdet mellem fostbrødrene; Þormóðr antyder, at bagvaskere har fordærvet forholdet mellem dem — »jeg nød hans gode råd; og endnu vil jeg intet mindes undtagen den godhed, der bestod mellem os«. Þorgeirs sidste kamp og fald beskrives i de sidste 4 vers. Foruden disse vers antydes nogle andre, hvori Þorgeirs ophold i Danmark og hans anseelse dér og de her modtagne gaver er blevne omtalte[5]).

Digtet vidner om Þormóðs beundring for hans tapre fostbroder, hvis mod og heltebedrifter hæves til skyerne. At skildringen heraf er måske lidt overdreven, er vel muligt, men Þorgeirs mod og tapperhed var på den anden side uomtvistelige. *G. Vigfússon* har villet bestride ægtheden af disse vers, men uden nogen gyldig grund; jeg henviser til Aarbøger 1912 47 f.

Af elskovsdigtet om Þorbjörg kolbrún[6]) er intet bevaret.

1) ÓH (49) 63, jfr. Flat. II, 336.
2) Fbr. 95; Flat. II, 216.
3) Dette og de løse vers i Skj. digtn. B I, 256—66.
4) Navnet findes: Fbr. 24. 27. 42. 56. 66; Flat. II, 100. 156; Grettiss. 64. Jfr. Ísl. forns. I, 254, hvor hele digtet antydes; Grettiss. 62. 63—5. 112—5.
5) Fbr. 28; Flat. II, 108.
6) Fbr. 37; Flat. II, 153; jfr. Ldn. 136 med not.; 351; og Lausavís. 2, hvor navnet forekommer.

Af løse vers er der en hel del bevaret, og der har sikkert været mange flere [1]. Kun nogle få stammer fra tiden för Þormóðs udenlandsrejse, således to om det sår, han fik af trællen, og etslags genkaldelse, hvori han beklager den uret, han har gjort Kolbrún.

Fra hans første ophold hos kong Olaf (1023—4) stammer et vers, hvori han udtaler sin trang til kongens hjælp. Muligvis er dog dette vers forfattet 1027 efter tilbagekomsten fra Grönland.

Fra Þormóðs Grönlandsophold stammer i alt 6 vers, der alle handler om drab og hævn og de dertil knyttede begivenheder; af særlig interesse er det sidste vers, som er et spottevers om den dræbte fjendes modbydelige udseende.

Fra Þormóðs ophold hos Knud den store (1027) stammer et par vers, hvori han høflig antyder sin misfornøjelse over mangel på tilstrækkelig påskønnelse fra Knuds side tiltrods for dennes løfte, og, da Knud har bødet på denne forsömmelse, ytrer han sin glæde herover.

Alle de øvrige vers er fra de år, Þormóðr opholdt sig hos kong Olaf, dels fra 1027 og dels fra 1030, idet 8 er digtede lige för eller under slaget ved Stiklestad.

Med hensyn til Þormóðr som skjald, må det vistnok siges, at man en del har overvurderet hans betydning. Han nævnes flere gange som en udmærket kvadfremsiger; heraf følger, at han må have kunnet udenad en hel mængde af de ældre digteres vers og kvad. Dette har ikke været uden indflydelse på hans egen digtning; vi finder da ofte gjenklange fra og ligheder med ældre udtryk, samt ord, der sikkert er uvilkårlige efterligninger; men hurtig og dygtig til at forme vers har Þormóðr været, og har haft et åbent blik for, hvad der var smukt og harmonisk med hensyn til kenningernes dannelse og med sans for at bruge dem ikke altfor ofte. En vis subjektivitet fremtræder hos ham, som hos Þórðr Kolbeinsson, særlig i Þorgeirsdrápa (se v. 2. 3. 6. 7. 15).

Det kan ikke nægtes, at der er kraft i Þormóðs vers, og de vidner smukt om hans uforfærdethed og ærlighed i at udtale sin mening. Han har beundret kong Olaf: »jeg så alle dække sig i kampen undtagen kongen,« siger han. På den anden side stikler han djærvt og ikke helt retfærdigt til de fraværende som Sigvatr: »Hos dig vil jeg færdes, indtil du får igen de andre skjalde (ɔ:

---

[1]) Jfr. Fbr. 37; Flat. II, 153. 200. Jfr. Aarbøger 1912 s. 47—51.

Sigvatr), når vænter du dem?« Dette vidner om lidt misundelse, der også et andetsteds kommer til orde. Men Þormóðr følte sig uløseligt knyttet til kong Olaf.

Nogen original digternatur er Þormóðr egenlig ikke, men at han ved sin betydelige ævne til at rime — ellers siges han at have været stammende —, med sin varme følelse og sit let modtagelige sind har kunnet frembringe smukke og virkningsfulde vers, er vel forståeligt. Af hans løse vers er særlig de sidste at fremhæve, og da navnlig de, hvor han omtaler Olafs og dennes broder Haralds deltagelse i kampen, samt to vers, hvori Þormóðr til svar på den kvindelige læges spörsmål angiver grunden til, hvorfor han er så bleg — »jeg har mærket noget til pileregnen, kvinde« — pilen stod fast i hans hjærte — »og kun få bliver könne af sår«[1]).

Óttarr svarte. Om Óttars herkomst vides kun, at han var en söstersön af Sigvatr skald[2]). Hans faders navn kendes ikke. Som ung siges han at være rejst udenlands og at være kommen til Olaf den svenske[3]). Hvor tidlig dette er sket, vides ikke, men ved år 1017—18 var han hos Olaf og deltog i forsøget på at stifte fred mellem ham og Olaf den hellige[4]). Muligvis har han været hos Sven tveskæg, för end han kom til Olaf den svenske. Óttarr siges at have været »måldjærv og fyrstekær.« Han opholdt sig hos Olaf den svenske indtil dennes død (1022). Han synes at have været meget indtaget i den svenske kongedatter Ástríðr som 1019 blev Olaf den helliges hustru. Han siges at have digtet om eller til hende et sådant kvad, at det næsten kunde betragtes som et elskovskvad. Dette bragte ham senere ubehageligheder, da han, efter Olaf den svenskes død, kom til Norge og traf sammen med Olaf den hellige i Solör[5]). Kongen, hedder det, var forbitret på Óttarr, fordi han havde digtet et sådant kvad og lod ham straks kaste i lænker. Sigvatr kom da til Óttarr og lod ham fremsige digtet for sig. Da han havde gjort det, indrömmede Sigvatr, at

1) Med urette tillægges Þormóðr et vers af Harald hårdråde (ÓH (49) c. 90), et af Gissurr (sst. c. 91) og et af Kali (Fms. V, 59 not.). Med urette tillægger også udgiveren af ÓH (49) Þorfinns vers Þormóðr; i hdskr. står *Þormor*, en åbenbar forvanskning af *Þorfinr*.

2) Hkr. II, 177; OH (53) 81; Fms. VI, 192, jfr. V, 173.

3) OH (49) 45.

4) Hkr. II, 111—15. 122; OH (53) 54—6. 59; OH (49) 46 f.; Fms. IV, 134, jfr. 137. 138. 192, V, 173; Flat. II, 60. 115, III, 241.

5) Hkr. II, 237; OH (53) 110, jfr. OH (49) 46; Fms. IV, 250; Flat. II, 192.

digtet ganske vist var temmelig lidenskabeligt, og ytrede, at det ikke var underligt, at kongen var vred — »men nu skal du ændre lidt på de værste udtryk i digtet og desuden straks forfatte et andet om kongen og så fremsige dem bægge for kongen.« Dette gjorde Óttarr i løbet af tre nætter. Da så Óttarr blev ført frem for kongen, skulde han fremsige digtet om Ástríðr; dette gjorde han, men efter at det var sluttet, gik han uden tøven og uventet over til at fremsige sit eget digt om kongen. Hirdmændene råbte, at han skulde tie, men Sigvatr stansede dem, og Óttarr fik lov til at fremsige hele digtet i ro. Kongen skænkede ham livet, og Ástríðr gav ham en fingerring, hun »vilde også have lov til at lönne ham«[1]). Tiltrods for, at Óttarr siges at være bleven kongens hirdmand[2]) og at have opnået hans gunst, har han sikkert aldrig følt sig tryg eller rigtig vel tilfreds hos ham[3]), og det er vel af denne grund, at han kort efter forlod ham og begav sik til kong Knud, Olafs modstander[4]). Hvor længe han har opholdt sig hos denne, vides ikke, ti vi hører i det hele intet mere om ham herefter.

Óttarr var en stolt og lidenskabelig karakter, og blandt de egenlige hirdskjalde den fuldblods erotiker[5]). Når der i en kilde[6]) tales om hans humoristiske elskovsæventyr, han skal have haft hjemme på Island, er det vistnok mindre rigtigt, da det samme fortælles i andre kilder, mere troværdigt, om Sigvatr. Oprigtig og uforfærdet var Óttarr og i det hele en tiltalende personlighed.

Skáldatal anfører Óttarr som Sven tveskægs digter, men af hans kvad om denne, som må antages at stamme fra tiden för 1014, er der intet tilbage. *J. Sigurðsson* mente[7]), at der her er tale om et arvekvad, digtet for kong Knud[8]).

Om Olaf den svenske har Óttarr vistnok digtet flere kvad; vi har brudstykker af ét sådant, som handler om Olafs tiltrædelse af magten i Sverrig, hans krigstog og krigsdyg-

---

1) Fms. V, 173—5, Flat. III, 241 f.; OH (49) 46.
2) Flat. II, 226.
3) Jfr. Fms. V, 175. 234; Flat. III, 244; OH (49) 47.
4) Jfr. Fms. IV, 292 not.; OH (49) 45—6 (med urette henføres dette her til tiden för han kom til Olaf den hellige).
5) Om hans kvindegunst og erotiske tilböjelighed vidner kong Knuds udtalelser om ham, selv om disse ikke fuldtud er historiske OH (49) 45—6.
6) OH (49) 47.
7) Sn.-E. III, 330—1.
8) Ottars digte findes Skj. digtn. B I, 267—75.

tighed. Det første halvvers — opfordring om lyd — er måske af digtets første vers. Der er en vis flugt i disse vers, der er digtede i halfhnept versemål; et af versene beskriver særdeles malende den hæftige bølgegang og skibenes nød i stormen.

Af den för omtalte **Mansöngsdrápa** om Ástríðr[1]) fra tiden för 1019 er intet tilbage, hverken af den i dens oprindelige eller ændrede form. Heller ikke haves der noget af det i Skáldatal antydede digt om Olafs sön Anund Jakob. — **Höfuðlausn,** Óttars digt om Olaf den hellige[2]), hvis tilblivelse er forhen omtalt, er digtet i året 1022 og antydes så vel i Skáldatal som i Einarr Skúlasons Geisle (v. 12). Af dette digt haves ret betydelige lævninger; et par vers er af begyndelsen, hvori Óttarr opfordrer ikke alene kongen, men også hans hirdmænd til at høre kvadet. Dernæst behandles kongens første krigstog i Østerleden og Sverrig 1008, krigstogene i England, særlig hans bestræbelser for at bringe kong Adelråd på tronen igen, 1009—13, krigstog i Frankrig 1014 (v. 12); dernæst omtales kongens rejse til Norge og tilfangetagelsen af Hakon jarl i Sauðungssund 1015; dernæst fortælles, hvorledes Olaf fangede og kuede de oprørske konger på Oplandene, hvorledes han underkastede sig de vestlige øer 1021, og over hvor mægtigt et rige han råder. Dette digt må betragtes som et af de ypperste kampdigte fra begyndelsen af det 11. årh. Beskrivelsen af kongens færd og kampe er overordenlig livlig og udtrykkene (tillægsord og lign.) særdeles malende. Navnlig viser digtets fortrin sig, når man dermed sammenligner Sigvats første kvad om samme æmne. Óttars lidenskabelig bevægede sind, hans fantasi og veltalenhed fornægter sig heller ikke her; om nogen svulst er der ikke tale, skönt han i det hele ikke sparer på rosende og glimrende ord, hvad enten det gælder at rose kongen i almindelighed, beskrive en sørejse eller skildre en kamp. Han har en ejendommelig udtryksmåde derved, at han f. ex. istedenfor at sige, at skibene sejlede hurtig eller dreves hurtig fremad, siger: »mangen en hæftig roet åre sled den store bølge«; herved opnår digteren, at det hele bliver mere levende, mere farverigt for tilhørernes indbildningskraft. Stoffet til dette digt må fornemmelig Sigvatr have givet ham. Derfor har Snorre vel også benyttet det som en lige så ypperlig kilde som Sigvats egne vers[3]). Subjektive bemærkninger findes så godt som ikke i dette digt af Óttarr. Derimod henvender han sig

---

1) Fms. V, 173; Flat. III, 241; OH (49) 46.
2) Navnet findes: Fms. V, 175; Flat. III, 242.
3) Jfr. den mærkelige variant af Snorres egne ord i noten Fms. IV, 5, jfr. Fsk. 139.

stadig til kongen selv, i modsætning til andre digtere, der snart anvender 2., snart 3. person. Muligvis hænger denne gennemførte tiltale til kongen sammen med den stilling, Óttarr var i. De mindre indskudssætninger indeholder alle ros om kongen selv. Omskrivningerne er i det hele smagfulde og velvalgte. Det er dog ikke frit for, at vi i enkelte af dem, ligesom også undertiden i sætningsforbindelsen, synes at mærke det hastværk, med hvilket kvadet er blevet til.

Fra Óttars ophold i Norge efter 1022 stammer sikkert det i Skáldatal antydede digt om den mægtige Dalehøvding Guðbrandr, der netop 1021 havde underkastet sig Olaf og ladet sig døbe.

Knútsdrápa om Knud den store er Óttars 3. hoveddigt [1]) forfattet efter 1026. Heraf haves nogle brudstykker. Alle de vers, der haves, handler om kong Knuds tog til England (1015) og første kampe dér, særlig angrebet på London (1016); det sidste vers behandler slaget i Helgeåen (1026). Digtet viser de samme ejendommeligheder som Höfuðlausn, både hvad tiltaleform og udtryksmåde angår; kun er tonen her i det hele mere rolig og dæmpet. Der er blevet tillagt dette digt en höj grad af historisk betydning, således som det udtrykkelig hedder i Fagrskinna [2]), hvor det sammenlignes med Þórðr Kolbeinssons drape om kong Knud. For digtet siges Óttarr at have fået så mange penge i sølv, som kongens guldhjælm kunde rumme [3]).

Af løse vers haves kun to, det ene digtet hos kong Olaf i anledning af nogle nødder, som kongen af sit bord sendte Sigvatr og Óttarr; digteren er ikke særlig henrykt over gaven, men antyder som muligt, at *mjór er mikils vísir,* at det mindre var en forløber for noget större, det andet, som er i fornyrðislag, er en rask henkastet improvisation i det öjeblik, Óttarr trådte ind i kong Knuds hal [4]).

Sigvatr Þórðarson. Hans fader var Þórðr Sigvaldaskáld (se ovf. s. 543). Sigvatr blev ikke opfostret hos sin fader, der siges at have været meget på rejser, men, i hvert fald for en længere tid, på gården Apavatn i Grimsnes hos en bonde Þorkell [5]).

1) Navnet: Fsk. 139; Fms. XI, 186, jfr. OH (49) 45—6.
2) Fsk. 139.
3) Se endvidere den drastiske fortælling om Ottars begærlighed og kongens flothed OH (49) 46.
4) Med urette tillægges Ottarr Berses sværdvers og et vers af Sigvatr.
5) Hkr. II, 62; OH (53) 35; Fms. IV, 89.

Fra hvilken egn Sigvatr egenlig stammede, vides ikke. Deraf, at han havde en søster, ved navn Guðrún, boende på Melar i Hrútafjorden [1]), kan intet sikkert sluttes. Sigvatr må være født omkring 995. Det hedder om ham, at han ikke var synderlig tidlig udviklet i sin barndom; men pludselig synes sagen at have taget en anden vending. Den ydre anledning hertil så man i en lille begivenhed. Engang, hedder det, fangede Sigvatr en smuk fisk i Apevandet, og en Nordmand, der opholdt sig på gården om vinteren, rådede Sigvatr til at spise fiskens hoved — »ti i hovedet er ethvert dyrs visdom.« Sigvatr spiste nu ikke alene dette, men hele fisken, kvad straks et vers derom og »blev en forstandig mand«[2]). Næppe voksen [3]), altså omtrent 18 år gammel, rejste han til Norge i året 1014, hvor han traf Olaf den hellige og hos ham sin fader. Han bragte kongen et digt, som denne i begyndelsen ikke vilde høre (se ovf. s. 47); alligevel gav han efter, og Sigvatr opnåede straks kongens særlige gunst, som han siden hele tiden beholdt. Det viste sig straks, hvor stor hans indflydelse var, idet nogle islandske købmænd bad h a m om at tale deres sag angående Olafs opkrævning af den såkaldte landafgift i Norge [4]) Sigvatr sov i kongens eget herberg og påtog sig ofte, hvad andre ikke turde göre; herpå anføres flere eksempler [5]). Men lige så stor som Sigvats indflydelse var hos kongen, lige så gavnlig og heldbringende var den, hvorpå der også anføres nogle eksempler [6]), som alle viser Sigvats trofaste karakter og noble tænkemåde.

Så ung som han var, omtrent 20 år gammel, nød han den ære og tillid i året 1017 at blive sendt til Rögnvaldr jarl i Vestergøtland i anledning af, at Olaf den svenske havde brudt sine aftaler med Olaf den hellige. Sigvatr og hans ledsagere rejste i begyndelsen af vinteren og fik en meget besværlig rejse, om hvilken han digtede en spøgefuld cyklus af vers. Hos Rögnvaldr jarl lærte han kongedatteren Ástriðr at kende, og det blev, ikke just aftalt, men dog

---

1) Fms. VI, 108, jfr. 113—15.

2) Fms. IV, 89—90, V, 232—3. Dette sagn har *S. Bugge* behandlet i en lille afhdl. i Arkiv XIII, 209—11; han mener, at sagnet er oprindelig keltisk; en direkte forbindelse synes mig ret usandsynlig. Der er en vigtig forskel tilstede mellem Sigvat-sagnet og det af Bugge fremførte keltiske.

3) „Náliga vaxinn maðr", siger Snorre.

4) Hkr. II, 63.

5) Se f. ex. Hkr. II, 151—52; Fms. IV, 169; Flat. II, 87, jfr. Fms. V, 179-80 not.

6) Se f. ex. Hkr. II, 168; Fms. IV, 184 i anledning af Rögnvaldr jarls forhold til kongen; jfr. Fms. V, 176 not. 10.

antydet, at Olaf den hellige vilde kunne få hende til ægte, istedenfor Ingigerðr, som Olaf den svenske för havde lovet ham. Sigvatr kom tilbage för jul, og nu sparede han ikke på at fortælle kongen om Ástríðs visdom og skönhed, ligesom han også lovpriste jarlens oprigtighed og hengivenhed for kong Olaf. Alt dette førte i virkeligheden til, at kong Olaf i året 1019[1]) ægtede Ástríðr, uden at spörge hendes fader derom. At kongen ikke lod det skorte på æresbevisninger overfor en så betroet og dygtig mand som Sigvatr, var naturligt. Han gav ham da også den höjeste hirdværdighed, nemlig stallerværdigheden[2]); denne har han i hvert fald fået för 1025, ti han kalder sig selv staller i et vers, da han var kommen tilbage fra sin Englandsrejse. Til et af årene för 1025 må også hans giftermål og bosættelse på en gård i Trondhjem[3]) — uvist hvilken — henføres. Det er også rimeligt, at han i et af disse år har gjort den rejse til Island, som etsteds antydes[4]).

Ved Magnus den godes fødsel (1024) spillede Sigvatr, som bekendt, en meget vigtig rolle. Barnet fødtes om natten og så ikke ud til at kunne leve. Præsten erklærede, at det straks måtte døbes; den, der skulde bestemme navnet, var naturligvis kongen selv; men denne havde på det strængeste forbudt at lade sig vække om natten. Her var gode råd dyre. Men Sigvatr, snarrådig som altid, påtog sig ansvaret, holdt barnet under dåben og lod det hedde Magnus. Da kongen om morgenen efter hørte, hvad der var sket, blev han meget opbragt, ikke mindst over det fremmede navn, men Sigvatr sagde, at det var navnet på den bedste mand i hele kristenheden, nemlig Karle-Magnus; da tilgav kongen ham og gav ham tak til[5]).

I disse år siges Sigvatr at have fået en uægte datter, som fik navnet Tove; kongen viste ham den ære selv at stå fadder til hende[6]).

I året 1025—6 falder Sigvats rejse til de vestlige lande, nemlig til England og Frankrig, sammen med en, som hed Bergr. I

---

[1]) Hkr. II, 168—79; OH (53) 79—83; Fsk. 157; Fms. IV, 184—93; Flat. II, 113-16.
[2]) Hkr. II, 380; OH (53) 171; Fms. IV, 374; Flat. II, 287.
[3]) Hkr. III, 17; OH (53) 236.
[4]) Fms. V, 180 not. 1.
[5]) Hkr. II, 266—67; OH (53) 122—3; Fms. IV, 273—5; Flat. II, 236—7.
[6]) OH (49) 47; Fms. V, 176; Flat. II, 112. 241.

England traf han kong Knud, uden at bringe ham noget digt. Trods kongens forbud mod rejser til Norge fik Sigvatr dog lov til at begive sig bort. Det blev fortalt kong Olaf, at Sigvatr havde besøgt kong Knud, og han kunde straks mærke, at Olaf var vred på ham, og da denne ligefrem sagde: »Ikke ved jeg, om du herefter agter at være min staller; du er vist bleven Knuds håndgangne mand«, svarede Sigvatr på vers: »Knud spurgte mig, om jeg vilde blive hans tjæner, som jeg havde været din, men jeg svarede, hvad der var sandt, at det sömmede sig for mig kun at have én herre ad gangen.« Naturligvis fik Sigvatr kongens gunst igen som tilforn [1]). De fölgende år har Sigvatr dels opholdt sig hos kongen, dels lejlighedsvis på andre steder i Norge. Således træffer vi ham i Viken kort efter Erling Skjálgssöns fald [2]). Dette ophold hænger vistnok sammen med det *heimfararleyfi* (hjemlov), som Sigvatr siges at have fået, den gang da kong Olaf forlod Norge (1028 i december) [3]). Sommeren efter 1029 foretog han sammen med Berse Skaldtorfuson (se ovf. s. 565) en pilgrimsrejse til Rom [4]). Vinteren 1029—30 var de i Rom og vilde rejse hjem den følgende sommer (midt i August). Men ligesom de var komne afsted, fik de efterretningen om Stiklestadslaget. Hvorledes det gik Berse, er ovenfor s. 565 fortalt, Sigvatr fortsatte sin rejse med sorg i sind og gav den ofte luft undervejs i vers. Særlig beklager han, at det ikke forundtes ham at være i slaget med sin konge [5]). For så vidt havde de andre skjalde ingen grund til at stikle på Sigvatr, og kongen irettesatte dem også derfor [6]). Også efter at Sigvatr var kommen tilbage var der mange, der bebrejdede ham hans udebliven, men han ønskede i et vers — »at Hvidekrist måtte lade ham evig pines i den hede ild, hvis det havde været hans hensigt og agt at undgå at dele faren med sin konge; det er jeg fuld-

---

1) Hkr. II, 350—51. 380—81; OH (53) 160. 171—2; Fms. IV, 374—5. 352; Flat. II, 276—7. 287—8, jfr. Hkr. II, 286; OH (53) 131; Fms. IV, 292; Flat. II, 253; Fsk. 170 (hvor fremstillingen tyder på, at der er tale om Sigvats rejse til Rom, men det er urigtigt).

2) Hkr. II, 403; OH (53) 182; Fms. V, 11; Flat. II, 309.

3) Fms. V, 121; Flat. II, 371.

4) Fms. V, 121; Flat. II, 371.

5) Hkr. III, 15—16; OH (53) 236.

6) Hkr. II, 459. 464; OH (53) 206. 207; Fms. V, 57. 61 not.; Flat. II, 340; Fbr. 109.

stændig fri for at have tænkt«[1]). Sikkert talte Sigvatr sandt. Da Sigvatr efter en farefuld rejse gennem Danmark (kong Knud siges endogså at have udsat pris på hans hoved[2]) var kommen hjem til Norge, tilbød Sven Alfivassön ham at blive sin mand, men Sigvatr afslog det; han vilde hjem til sin gård[3]). Han var meget utilfreds med livet; sit savn og sorgfulde blik på tingene har han tolket i det smukke vers: »De höje bjærge overalt i Norge syntes mig at smile, medens Olaf levede. Nu synes jeg, at lierne ikke er nær så venlige.« Han rejste bort til Sverrig den følgende vinter (1031) og opholdt sig der i »lange tider« hos Ástríðr og forhørte sig ivrig hos købmænd om Magnus Olafsson, som blev opfostret i Garderige hos kong Jaroslav og dronning Ingigerðr. Alle de følgende 4 år har Sigvatr dog ikke opholdt sig i Sverrig[4]), men da Magnus kom fra Garderige (1035), blev han modtagen af Ástríðr og Sigvatr og flere andre af sine venner. Sigvatr fulgte nu med Magnus til Norge og blev snart hans kæreste mand[5]). Herefter har Sigvatr opholdt sig dels hos Magnus, dels på sin gård, men navnlig kender vi herefter hans optræden i året 1038, dengang da loddet bestemte ham til at skulle formane kong Magnus og advare ham i anledning af den for ham selv uheldsvangre strænghed, hvormed han fór frem mod hans faders tidligere modstandere. Da digtede Sigvatr det enestående digt Bersöglisvísur, og Magnus lod sig tale tilrette. Sigvatr havde forebygget en indenlandsk krig og derved vundet den smukkeste sejr for sig og sin kunst[6]). Herefter hører vi så godt som intet om ham; vi ved kun, at han fik lejlighed til at hjælpe en søstersön af sig, Hrafn hrútfirðingr, omkring år 1043. Ved den lejlighed er der tale om et krigstog mod Danmark og Sven Ulfssön; Sigvatr var da ombord på kongens skib[7]). Ikke længe efter må Sigvatr antages at være død; i hvert fald er han død för 1047. Om hans død fortælles følgende: »Kort efter faldt Sigvatr i en svær sygdom; under denne viste kong Olaf sig for

---

1) Hkr. III, 18; OH (53) 236; Fms. V, 123; Flat. II, 372.
2) Flat. II, 372.
3) Hkr. III, 17; OH (53) 236.
4) Fms. V, 219.
5) Hkr. III, 19—21.
6) Hkr. III, 30; (jfr. Fsk. 198; OH (53) 238.
7) Fms. VI, 113 ff.

ham og bød ham at komme til sig og bestemte den dag, på hvilken han vilde møde ham«. Den dag døde Sigvatr [1]).

Det er omtrent alt, hvad vi ved om Sigvats liv [2]).

At en så ung mand, som Sigvatr var da han første gang kom til Norge, med ét slag satte sig fast i kongens gunst og snart blev hans mest betroede mand og fortroligste ven, viser, at han må have været i besiddelse af fremragende egenskaber. Her må der da først af alt nævnes en udmærket forstand og en aldrig svigtende takt parret med godmodigt lune og gladsind. Sigvats digte, navnlig hans Bersöglisvísur, afgiver et slående eksempel på hans lyse og skarpe forstand. Om hans takt, belevenhed og ævne til at færdes blandt fyrster og stormænd vidner, for kun at tage ét eksempel, en lille fortælling om ham og kong Olaf, da de engang var på rejse sammen over Dovrefjæld; vejret blev koldt og føret slemt; de måtte gå. Da de kom ned af fjældet og vejen blev mere jævn og let, mærkede Sigvatr, at kongen begyndte at fryse. Selv havde han en pels på; Sigvatr begyndte da at klage over, hvor varmt han havde det, og hvor tung pelsen var. Kongen tilbød da at bære den, og nu blev han varm igen. Da de var komne i nærheden af en gård og Sigvatr mærkede, at kongen var bleven meget varm, bemærkede han, at han syntes, at han begyndte at fryse. Da gik det op for kongen, hvad Sigvatr havde ment, og han gav Sigvatr det anerkendende svar: »Er det således fat, Sigvatr; jeg kan godt bære din kappe lige til gården. Nu ser jeg din list, og vel forstår du at være hos fyrstelige personer« [3]). Den rette takt viste Sigvatr også hos kong Knud i England, da han afslog at blive hans mand, og heller ikke digtede om ham; ligeledes da han senere mæglede imellem dronning Ástríðr og kong Magnus' moder Alfhildr [4]) osv.

Den oprigtighed og retskaffenhed, som Sigvatr altid viste i ord og gærning — jfr. hvad der ovenfor er omtalt om hans forhold til Rögnvaldr jarl — er ikke mindre karakteristisk, og har ikke mindst bidraget til at skaffe ham den yndest og an-

---

1) Fms. V, 211; Flat. II, 394.

2) Om ham kan der henvises til min afhdl. Sigvat skjald Tordsson (i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskn. nr. 49) 1901, samt til *Fr. Paasche:* Sigvat Tordssön i Edda 1917.

3) Fms. V, 179—80 not.; en variant hertil findes i teksten, men den lyder mindre sandsynlig.

4) Hkr. III, 21.

seelse, som han nød hos alle, höje så vel som lave. Hertil bidrog også en klædelig beskedenhed, som får sit smukkeste udtryk i hans personlige udtalelser i Bersöglisvísur. Her udtaler han, at han — i modsætning til, hvad visse folk havde sagt — ikke har frarådet kong Magnus at kæmpe (»vist skal jeg gå med«), og han mindes den tid, da han stod i kong Olafs skov af krigere, hvor han selv ganske vist ikke hørte til de höje knejsende stammer, men kun tjænte som andet småkrat til at göre skoven tættere.

Sigvats hengivenhed og trofasthed mod kong Olaf og ikke mindst mod hans unge gudsön vidner om et ejegodt og varmt følende sind. Også en vis höjmodighed viser sig deri, at han, tiltrods for hvad Knud den store havde gjort mod Olaf og Magnus, dog digtede et smukt digt om ham efter hans død. Dette vidner fremdeles om hans uafhængighed og selvstændighed.

Hurtig opfattelse, beslutsomhed og raskhed udmærkede Sigvatr i al hans færd. Allerede hans første møde med kong Olaf og hans raske svar til kongen, da denne sagde, at han ingen skjalde vilde have, viser dette. Sigvats færd under kong Hrœreks svigefulde opførsel [1]), ved Magnus' fødsel, under Óttars fængsling osv. alt vidner om hans ånds livlighed og snarrådighed. Det er ligeledes denne livlighed, som udmærker ham som digter. Ved hver lejlighed har han vers på læben; han mangler aldrig poesiens ord til at udtrykke sine tanker, og dog siges han at have været en dårlig taler — »men skjaldskab havde han i en sådan grad i sin magt, at han digtede på stående fod, lige så hurtig, som man i reglen taler« [2]). Han er den fødte improvisator.

Det fremgår af alt, at nogen stridbar mand var Sigvatr ikke. Sjældent finder man en personlighed, der i den grad som han undgik trætter og stridigheder, der var så almindelig afholdt, tiltrods for, hvor selvstændig han altid var og hvor djærvt han altid udtalte sin mening. Sine meninger om indbyrdes kævl og indenlandsk strid har han ypperlig fremstillet i Bersöglisvísur, et navn (»Frimodighedsversene«), som fuldstændig svarer til indholdet.

Der er ingen tvivl om, at der var de mænd, som misundte Sigvatr og mente, at hans indflydelse hos kong Olaf var altfor stor, og at de har benyttet lejligheden til at svække den. Således

---

1) Hkr. II, 151—53.
2) Hkr. II, 380; OH (53) 171; Fms. IV, 374, jfr. 91 not. 5; Flat. II, 287.

hedder det rent ud hos Snorre[1]), at der var folk, som fortalte Olaf, at Sigvatr havde været hos kong Knud. Hensigten hermed er tydelig nok, men heldigvis svarede ikke resultatet til den gode mening. At de andre skjalde, »dette pirrelige folkefærd«, var en smule misundelige på ham, undrer os egenlig talt ikke, og det er ikke urimeligt, at den misfornöjelse, som kommer til udbrud i Þormóðs ord til kongen för Stiklestadslaget (se ovf. s. 346), har været almindelig blandt dem. At Sigvatr også har haft sine fejl, er naturligt nok. Vi hører, at man bebrejder ham hans havesyge, og berettigelsen af denne bebrejdelse synes at bestyrkes ved hans eget vers til Berse, hvori han udtaler sig harmfuldt over den store forskel, kong Knud har gjort mellem dem — »dig har han foræret en mark guld eller mere (to guldringe) og et hvast sværd, men mig kun en halv mark«. Ellers er intet videre herom bekendt På ét område, det erotiske, synes Sigvatr ikke at have taget det så nöje. Der eksisterer ganske vist ingen erotiske vers af ham; han har næppe været nogen erotisk-romantisk natur i det hele; deri ligner han Egill Skallagrímsson. En betegnende, morsom lille fortælling haves, som han for resten selv skal have fortalt kongen. Han var engang på Island hos en ringere bonde Karle, med hvis kone han havde en hemmelig sammenkomst i en bjærghule; herom digtede kongen et vers (se ovf. s. 458). Desuden havde Sigvatr en uægte født datter i Norge. En smuk og anselig mand var han og sorthåret; navnlig var hans sorte öjne livlige og sådanne, at man lagde mærke til dem, hvad han selv skælmsk bemærker i et af sine Østerfærdsvers.

Når vi nu går over til Sigvats digte[2]), møder vi først det d i g t, som han fremsagde for kong Olaf første gang, da de traf hinanden. Sigvatr fik som digterlön en guldring, der vejede en halv mark[3]). Man antager med stor sandsynlighed, skönt det ikke strængt kan bevises, at dette digt er det samme som det, »i hvilket Sigvatr opregnede kong Olafs kampe«[4]), og som flere gange anføres. Det er fremdeles vistnok det digt, som antydes i kong Harald hårdrådes saga i fortællingen om Sigvatr og Ívarr jarl[5]). J.

1) Hkr. II, 380.
2) Skj. digtn. B I, 213—54.
3) Hkr. II, 62—63; OH (53) 35—6.
4) Hkr. II, 8; OH (53) 17.
5) Fms. VI, 287; Flat. III, 360.

Sigurðsson har ment [1]), at digtet kun var en flokkr, og i henhold hertil har *Th. Wisén* givet det det særdeles betegnende navn:

Víkingarvísur; heraf haves der betydelige rester, der udelukkende handler om kong Olafs kampe fra hans første søtog af, og indtil han fangede Hakon jarl i Sauðungssund (1014), således at hans kampe i Sverrig, Øsel, Finland, Danmark og Frisland 1008—9, hans kampe i England, da han hjalp kong Adelråd 1010—13 beskrives; dernæst følger hans kampe rundt omkring i Frankrig og Spanien og endelig Hakons tilfangetagelse. Ved den sidste kamp erobrede han Norge; derved var afslutningen af hans krigerliv givet. Det er derfor sandsynligt, skönt ikke udtrykkelig bevidnet, at også dette vers har hørt til digtet. Kvadet er åbenbart et ungdomsdigt. Skönt digteren ikke viser nogen ringe færdighed i at variere udtrykkene om kamp og sejr, hvorom alle versene jo handler, er digtet i det hele taget meget tört; beskrivelsen er ikke livlig nok og fremstillingen altfor prosaisk simpel; end ikke talangivelser for de enkelte kampe mangler; det er noget enestående. Hvor mange vers digtet har bestået af, kan ikke bestemt siges, lige så lidt som det fuldtud vides, hvor mange kampe der har været opregnede deri. Men da Fagrskinna, som åbenbart har benyttet Sigvats digt [2]), opregner 17 kampe i det hele, har vi vistnok der det rimelige antal, hvilket bestyrkes ved, at Sigvatr i sit arvekvað om Olaf nævner 20 af ham holdte *folkorrostur* (ɔ: de 17 + Nesjaslaget + slaget i Helgeåen + slaget ved Stiklestad?). Mellem v. 13 og 14 mangler rimeligvis mindst ét vers om en kamp i Karlsá (jfr. *ek kom sunnan* i v. 14 og Fsk.). Der er ved dette digt intet karakteristisk undtagen den store lethed, hvormed det öjensynlig er forfattet, og som her, ligesom i alle Sigvats vers, har bevirket, at omskrivningerne er yderst få. Det er interessant at lægge mærke hertil allerede i hans første digt.

Nesjavísur. Den 25. marts 1015 havde Olaf den hellige et søslag med Sveinn jarl ved Nesjar, i hvilket han vandt sejr. I slaget deltog Sigvatr. Straks efter [3]) slaget digtede Sigvatr en flokkr [4]), hvoraf der haves betydelige lævninger. Disse, hvoraf v. 1 udtrykkelig siges at være digtets første, handler om rejsen til

---

1) Sn.-E. III, 337.
2) Fsk. 140—43.
3) Hkr. II, 69; Fsk. 152.
4) Navnet findes: Hkr. II, 69; OH (53) 39; Fsk. 151—52; Fms. IV, 97; Flat. II, 43.

Nesjar og forberedelsen til slaget, om angrebet og kampen, samt til slutning om følgerne af den. Digtet betegner et ikke ringe fremskridt fra Sigvats første kvad, hvilket måske tildels kommer af, at Sigvatr var selv tilstede i kampen og således fik et umiddelbart indtryk af det hele. Skildringen af kampen er her langt livligere, fyldigere og friskere end i Víkingarvísur. I forbindelse hermed må vi særlig fremhæve en vis tilböjelighed til at indflette forskellige betragtninger, der strængt taget er uvedkommende, men som dog er særdeles tiltalende og viser, hvor fri og let digteren har fundet sig under selve digtningsakten efter den opløftende sejr. Således siger han i vers 6: »Der, hvor vi gik under mærkerne, trængte det forgyldte banner frem, da vi med den gode konge med iver og lyst entrede skibene. Det var ikke på tovenes heste (skibene), som når møen bringer kongens mænd mjød i hallen efter overstået kamp«. Dette minder ikke så lidt om tonen i Krákumál. Jfr. også vers 11.

Austrfararvísur. Da kong Olaf den svenske havde brudt den aftale, som var bleven truffet om, at Olaf den hellige skulde ægte hans datter Ingigerðr, sendte kongen Sigvatr til Vestgøtland til den mægtige jarl Rögnvaldr Ulfssön [1]) for at undersøge forholdene og navnlig jarlens eget sind og stemning overfor Olaf, om hvilken denne, uden grund, nærede en vis mistanke. Sigvatr påtog sig villig rejsen, men denne viste sig at være forbunden med ikke ringe farer og besværligheder. Om resultatet af denne rejse, som foretoges i efteråret 1018, er ovenfor talt. Fra og i anledning af denne rejse stammer en cyklus af vers, digtede för, under og efter den. Versene, som altså egenlig er løse vers, synes Sigvatr selv at have samlet til en flokkr under det anførte navn [2]).

De vers, som må regnes hertil, er ialt 21. Det første vers er ganske vist digtet efter at Sigvatr var kommen tilbage til kong

---

1) Det er sikkert urigtigt, når *Snorre* (Hkr. II, 112, jfr. *Munch*: Nfh. I_2, 548 not., imod hvem *A. Ternström* (Om Skalden Sighvat Thordsson) ingen væsenlige grunde har anført s. 38—9), lader Sigvatr rejse med Björn staller; Björns rejse falder tidligere; endnu urigtigere er det, når Fsk. (157) lader denne rejse være foretagen til Rögnvaldr jarl i Holmgård (Garderige). Derhen kom Rögnvaldr først efter 1018, jfr. *Munch*: Nfh. I_2, 573—4 not., der mener, at der er vanskeligheder tilstede med hensyn til disse rejser, men hverken Sigvats udtryk *í görðum* (som hos ham ikke betegner Garderige, men er af forf. til Fsk. blevet misforståët) eller *alt með grænu salti* gör nogen vanskelighed.

2) Navnet findes i Fsk. 157.

Olaf og burde derfor, kronologisk taget, have sin plads efter v. 18, men da digteren deri opfordrer kongen til at høre, »hvorledes jeg har gjort disse vers om rejsen«, må det antages, at han, som sagt har samlet dem alle til én cyklus og da sat dette vers i spidsen. De følgende 11 vers omhandler rejsen tilfods gennem Eidaskoven og siden tilhest gennem Gøtland og om de mange dels mere alvorlige besværligheder, han måtte döje, dels mere humoristiske fataliteter, som vederfaredes ham. Således kom Sigvatr en aften til en gård, hvor der holdtes en hedensk fest, så at han ikke blev modtagen som gæst; en anden aften blev han 3 gange bortvist af mænd, som alle hed Ölvir — »træffer jeg nogensinde herefter en mand af det navn, er jeg vis på at blive jaget ud«. Han kom da til en fjærde bonde, som beskreves som den bedste af dem alle, men også han nægtede at modtage Sigvatr som gæst — »når denne mand skal kaldes den bedste, så er den værste slem«. Endelig kom han til Rögnvaldr og fortalte ham i al korthed om rejsen; to vers handler dernæst om Sigvats sorte öjne og om kong Olafs hal efter tilbagekomsten. Resultaterne af hans rejse og hvad han har foretaget sig hos Rögnvaldr jarl danner indholdet af de øvrige vers; Sigvatr opfordrer tillige kongen til at betragte jarlen som en god og pålidelig ven. Det er sjældent og derfor så meget mere velkomment at træffe sådanne vers, der sprudler af skæmtende ord og fornöjelser med livet, vers, hvor strabaser og besværligheder bliver set fra deres lyse side og det ikke bagefter, men lige midt under dem. Denne flokkr bliver således et af Sigvats interessanteste digte for os, der bedst viser os hans sjæls egenskaber,

I Harald hårdrådes saga fortælles der[1], at Sigvatr engang ved et gæstebud, hvor den oplandske høvding, Ívarr jarl den hvide, var tilstede, bragte kong Olaf et digt, som blev meget rost. Hvis der ikke her menes Nesjavísur (se s. 585—86), må der være ment et senere, nu fuldstændig (?) tabt digt. Det er i og for sig meget rimeligt, at Sigvatr i tidsrummet 1017—28 har hædret sin konge med i det mindste ét kvad til; at et sådant ikke findes omtalt eller benyttet, kunde komme af beskaffenheden af dets indhold, idet det kun kan have handlet om de forholdsvis meget fredelige år, der fulgte efter 1018. I virkeligheden findes der et halvvers, hvori Olaf selv tiltales, og hvor der sigtes til hans lovfor-

[1]) Fms. VI, 287; Mork. 76.

bedringer, som netop blev foretagne efter 1018. Dette halvvers kan antages at have hørt til en drape om Olaf fra tiden 1020—28.

Da Ívarr jarl ved den omtalte lejlighed havde hørt Sigvats digt, ytrede han, at det ikke var af vejen, at der blev digtet om flere end om konger alene. Sigvatr mærkede sig dette, og noget efter rejste han til Ívarr. Jarlen tog ikke synderlig venskabelig imod ham, men Sigvatr sagde, at han havde et digt at bringe ham. — »Ja, der har vi det«, udbrød jarlen, »når kongerne er blevne kede af jeres skvalder, så går I jeres vej, for at lade bønderne punge ud«. Sigvatr fremsagde naturligvis sit digt, og jarlen, som ikke havde ment det så alvorligt, lönnede det godt[1]). Af dette digt er intet bevaret.

Vestrfararvísur. Under og i anledning af sin rejse til England og Frankrig (1025—6) digtede Sigvatr flere vers, som han rimeligvis bagefter, i lighed med sine Austrfararvísur, har samlet til et hele og kaldt således[2]). Af disse vers er ikke mange tilbage. I det første vers tiltaler Sigvatr sin rejsefælle Bergr; det er måske cyklens 1. vers. Dette tilligemed 3 vers, der handler om kong Knud og hans forhold til Olaf den hellige, hører uden al tvivl til denne cyklus (jfr. Fsk. etc l. c.)[3]). Et vers, hvor digteren klager over den ringe gave, han har modtaget af kong Knud, er digtet under rejsen og hører vistnok til cyklen. Mere tvivlsomt er det derimod, hvorvidt 3 andre vers, der er digtede lige efter, at Sigvatr kom hjem og i kong Olafs hal, bör henføres hertil; digteren vil i dem fjærne den mistanke, kongen nærede angående hans sindelag. Men analogien fra Austrfararvísur synes at tale for, at også disse vers hører til Vestrfararvísur.

Digte om Erlingr Skjálgsson. En af de störste høvdinger i Norge ved og efter år 1000 var Olaf Tryggvasons svoger, Erlingr Skjálgsson på Sole. Efter kongens død havde han sluttet sig til Erik jarl, og efter 1015 vilde han ikke underkaste sig Olaf den hellige. Endelig kom der dog et forlig istand imellem dem, først 1016 og atter 1022. Ikke desto mindre forbandt Erlingr sig senere med kong Knud, og blev således en af de mænd, der i virkeligheden forrådte deres land og konge. Den 21. decbr. 1028

---

1) Fms. VI, 287—8; Mork. 76.

2) Navnet: Fsk. 170 (hds. A, hvor indholdet angives med altfor snævre grænser: „Da han erfarede kong Knuds hensigt, digtede han det kvad, som hedder V.“). Hkr. II, 350; OH (53) 160; Fms. IV, 352; Flat. II, 276.

3) Jfr. dog *J. Sigurðsson* i Sn.-E. III, 340.

stødte han og kong Olaf sammen ved Bokn. Under kampen blev Erlingr dræbt af Áslákr fitjaskalle, tiltrods for at det var kongens hensigt at skåne hans liv. Sigvatr siges at have været en stor ven af Erlingr, fået gaver af ham og opholdt sig hos ham [1]). Det er höjst sandsynligt, at Sigvatr har digtet om ham endnu medens han levede, og af et sådant lovkvad antager jeg, at vi har et vers bevaret, hvori Erlingr, der selv tiltales, sammenlignes med Gudbrand i Dale; denne omtales som død, men vi kender desværre ikke hans dødsår. Foruden dette digt haves en

flokkr om Erlingr jarl [2]), forfattet 1028—9 efter hans fald. Heraf haves 10 vers, som dels handler om Erlings sidste kamp og fald, dels om skjaldens sorg, den dag da han erfarede Erlings død — »den dag deltog jeg ikke som sædvanlig i drikkelaget« siger den bedrøvede digter, dels om Erlings tapperhed og anseelse. Digtet ånder en dyb beundring for den faldne, engang så mægtige høvding og viser digterens egen sorg over tabet af en så stor ven.

I tidsrummet 1031—5 har Sigvatr forfattet det i Skáldatal antydede, nu fuldstændig tabte digt om den svenske konge Anund Jakob.

I 3 håndskrifter af Óláfssaga (i Fms.) tillægges Sigvatr et ellers som anonymt citeret digt, Tryggvaflokkr. Af disse håndskrifter er i det mindste to (AM 325, 4°) meget gamle, medens derimod det 3. (Bergsbogen) er meget yngre og nær beslægtet med det førstnævnte. Et sådant vidnesbyrd af gamle skindbøger forekommer mig i og for sig at være uforkasteligt, hvis der ellers intet er ivejen. Denne flokkr er digtet om den unge og ulykkelige sön af kong Olaf Tryggvason, Tryggve, der i året 1033 kom til Norge og gjorde krav på kongedömmet dér, men straks faldt i en kamp med Sven Alfivassön. At en mand som Sigvatr dybt har følt det tragiske i den unge kongesöns skæbne er höjst rimeligt; desuden kan man gå ud fra, at han har haft sympati for den, der vilde træde op imod den forhadte styrer Sven. Der var således grunde nok til, at Sigvatr, der netop i de år følte sin sorg over kong Olafs fald så bittert (se foran s. 580), har følt sig kaldet til at digte om Tryggve. Hertil kommer, at vi egenlig ikke kan se, hvilken skjald der ellers ret kunde være tale om. Af det ene vers,

---

1) Hkr. II, 403.

2) „Flokkr um fall Erlings", Hkr. sst.

der er bevaret, kan vi naturligvis ikke udlede noget som helst. Så meget er vist, at flere grunde så vel som de nævnte håndskrifters udtrykkelige angivelse taler for, at digtet er af Sigvatr.

Til tiden nærmest efter 1035 hører et digt, som ifølge *Jón Sigurðssons* antagelse[1]) er digtet om dronning Ástríðr; ganske vist er der intet udtrykkeligt vidnesbyrd om, at Sigvatr har digtet om hende; men intet er mere rimeligt, end at Sigvatr, der havde lært at kende Ástríðs energiske optræden i Sverrig til gunst for kong Magnus, uagtet han ikke var hendes sön, og som sikkert har beundret hendes skönhed og forstand, har besunget hende, og da der haves 3 vers om hende, som ifølge deres beskaffenhed og karakter næppe kan være løse vers, er der ingen betænkelighed ved at antage, at de hører til et sådant digt. Disse vers handler særlig om den dygtighed, hvormed Ástríðr talte sin stesöns sag hos Svenskerne. Sigvatr kalder hende dybsindig og ytrer, at kun få stemødre har vist sig i besiddelse af en sådan kærlighed til stesönnen som hun.

Knútsdrápa. Det er ovenfor bemærket, at Sigvatr ikke digtede om kong Knud den store, dengang da han var hos ham i England. Derimod har han senere digtet en drape i tøglag om ham. At denne drape er et arvedigt, fremgår af dens indhold samt deraf, at digtet i et par kilder udtrykkelig kaldes således[2]). Det er derfor fuldstændigt uhjemlet, ja fast ubegribeligt, når *G. Vigfússon* antager[3]), at digtet er forfattet i Knuds levende live omkr. 1027. Han mener, også urigtig, at Sigvatr har bragt kongen digtet under sit ophold hos ham i England, hvilket ifølge digtets indhold og de virkelige kronologiske data er umuligt. Når *Vigfússon* fremdeles ytrer, at efter Knuds død er det vanskeligt at finde et tidspunkt, på hvilket det kan være forfattet, er det ikke så. Der frembyder sig netop her en meget gunstig tid, nemlig efter det berömte forlig mellem kong Magnus og Hardeknud på Brennøerne 1038. Kongerne indgik broderskab med hinanden. Hvorfor skulde så ikke Sigvatr have kunnet besynge Knud den store, hvis magt og herskerglans ingen havde kunnet nægte? Hertil kommer, at omkvæ-

---

1) Sn.-E. III, 341.

2) Fsk. 161; OH (49) 49. Navnet findes: Hkr. II, 353, III, 19; OH (53) 161; Fms. IV, 354. XI, 200; Flat. II, 277; Hauksb. 464 (Þáttr af Ragnarss.).

3) Corp. poet. bor. II, 122—3. Derimod har *G. Storm* bedömt digtet rigtig i Kritiske bidrag s. 89.

det i de tilforladeligste kilder[1]) lyder: »Knud var på jorden« osv., medens det kun på det ene sted, hvor det hedder: »Knud er« osv., forekommer i Fagrskinna[2]); sagen må dermed betragtes som afgjort. Endnu en omstændighed, der fuldstændig slår *Vigfússons* mening ihjæl, er, at Snorre fortæller[3]), at Sigvatr i Knútsdrápa meddeler, at han af kong Anund Jakob har modtaget 10 mark sølv, men dette må, da Sigvatr ikke vides at have haft med Anund Jakob at göre för år 1031, først være sket efter dette år.

Af dette arvedigt i tøglag er en del vers bevarede. Det vers, der bör stilles først, handler om kong Ellas grufulde død. Digteren synes at have omtalt kong Knuds forfædre, i hvert fald i digtets begyndelse mindet om, hvorledes Ragnarssönnerne havde erobret en del af England, og sat det i forbindelse med Knuds erobring af landet. Dernæst minder digteren om, hvorledes Knud fordrev og dræbte kong Adelråds sönner år 1017; 6 vers omtaler forberedelserne til kampen i Helgeåen (1026), på den ene side kongerne Olafs og Anund Jakobs fællestog mod og frugtesløse angreb på Danmark og på den anden kong Knuds prægtige flådes seilas fra England til Limfjorden. De to sidste vers omtaler Knuds pilgrimsrejse til Rom 1027 (vinter).

Der er flugt i dette digt og fart i ordene, både fordi Sigvatr har på flere punkter frigjort sig for dette vanskelige versemåls strænge regelmæssighed (se ovf. s. 407), og fordi selve versemålet medfører en vis fart i fremstillingen. Sigvats lethed i at forme vers og hans sunde sans i behandlingen af versene overhovedet viser sig her på det klareste. Prægtigt er v. 8, som giver et så anskueligt billede af kong Knuds flåde på havet: »Og fyrstens drager bar i medbören blå sejl ved rå. Prægtig var hans rejse. De køle, som kom vestfra, gled henover brændingens veje lige hen til Limfjorden«. Men disse smukke vers har været genstand for betydelig overlast, idet de på flere steder er blevne forvanskede, ja undertiden håbløst fordærvede.

Bersöglisvísur. Da kong Magnus' magt var befæstet i landet og efter at han havde sluttet fred og venskab med Hardeknud (1038), begyndte han, sikkert forledet dertil af mindre heldige,

---

1) Hkr. II, 350. 353; OH (53) 160. 161; OH (49) 49 (bis); Fsk. 161; Fms. IV, 351. 354; Flat. II, 276 (*varð*). 277.

2) Fsk. 162, men *es* er her en reminiscens fra Þórarins digt, som i form er efterlignet af Sigvatr.

3) Hkr. III, 19.

fanatiske rådgivere, at undersøge, hvem der havde været mod hans fader og særlige voldet hans tragiske endeligt. Han blev da så grusom og hård, at han f. ex. forårsagede den gamle Hárekr i Þjótta's drab, fordrev flere ud af landet, inddrog deres godser og straffede folk på andre måder. Alt dette måtte vække megen uvilje og bittert had til den unge fyrste. Det kom da også så vidt, at allerede Sogningerne begyndte at forberede en kraftig opstand, som sikkert vilde have givet signalet til en almindelig og sörgelig borgerkrig. Den unge konges sande venner, og da særlig Sigvatr, indså hurtig, at det ikke kunde vedblive på den måde; en grundig forandring var nødvendig, hvis det ikke skulde gå Magnus som det gik hans fader. I et antal af tolv samledes de så for at rådslå, og det blev vedtaget, at én skulde vælges ved lodkastning for at mælde kongen den truende fare — »men«, hedder det så, »det blev maget således, at loddet traf Sigvatr«[1]) — og det kunde næppe have truffet nogen bedre. Sigvatr tyede til sin digtekunst og forfattede flokken *Bersöglisvísur*[2]) (af *bersögli* = sandsagn, oprigtighed; = græsk *παρρησία*). Til alt held er betydelige lævninger heraf opbevarede. Udfaldet af Sigvats digten blev et kvad, som i anlæg og indhold er et sandt mesterstykke. Var den Sigvatr stillede opgave vanskelig, løste han den med hele sit snille på den smukkeste og virkningsfuldeste måde. Han begynder med at minde kongen om hans tapre fader, som »så ofte gav den grå ulv mangen en val«; digteren betoner, at han fulgte ham og tilföjer den beskedne bemærkning, at han var ligesom det småkrat, der kun tjæner til udfyldning. Hvad digteren mener med således at minde Magnus om hans faders krigeriske færd, bliver klart ved den ganske vist parentetiske, men overordenlig vigtige sætning. »nu er mændene glade over freden«; tanken er: »gennem krig, når den er nødvendig f o r freden, t i l fred«; den tanke, som skinner igennem, er: »men aldrig forstyrrede din fader den indenlandske fred, og så bör du endnu mindre göre det«. »Derimod forsvarede han tappert sin kongearv«. Allerede denne begyndelse er fortræffelig. Digteren går dernæst lidt tilbage i tiden og minder om den gyldne tid under h a m, der faldt på Fitje, som blev kaldt den g o d e, som folk elskede, hvis love bevaredes trofast, og hvis minde man aldrig glemte. Disse Hakon den godes udmærkede

1) Hkr. III, 28—30; OH (53) 238; Fms. V, 128.
2) Navnet findes: Hkr. III, 30; OH (53) 238; Fms. V, 128, VI, 38; Flat. III, 267 (her stavet galt).

love overholdt bægge Olaf'er — »dem valgte man med rette til konger, ti de gav folks ejendomme fred« [og bar sig ikke sådan ad som du]. Allerede dette er en stræng påmindelse og alvorlig advarsel. Digteren går videre og minder Magnus i gribende ord om, hvor glade alle blev, da han kom tilbage til Norge — »da du krævede landet, mente alle at have grebet himlen med bægge hænder«. Herved forberedes det, hvorom Sigvatr egenlig skulde tale, og overgangen sker ved den bemærkning: »du skal ikke blive vred, fordi dine rådgivere siger dig sandheden«, og denne er, at »bønderne siger — med mindre de farer med usandhed [men Sigvatr mener åbenbart, at det er den rene skære sandhed] — at de har andre love end dem, som du lovede dem fordum«. Sigvatr meddeler ham nu, hvor vidt det er kommet med Sogningerne, og atter her får vi eksempel på Sigvats uforlignelige diplomatiske udtryksmåde: »Skal vi endelig kæmpe, skal jeg glad gå med, til trods for de mænds ord, der siger, at jeg har frarådet dig at slås — men [det kommer som et apropos] — hvor længe skal dit land være partidelt?« Efter dette uventede spörsmål tager digteren endelig bladet fra munden, og han siger nu med hævet stemme og dyb alvor, men uden bitterhed: »Hvem ægger dig til at bryde dit ord? Ofte [ja altfor ofte] prøver du dine tynde stål [en tvetydig sætning]. En konge burde være ordholden. Hvem ægger dig til at hugge bøndernes kvæg?; at foretage sligt indenlands er dog en for stærk magtudfoldelse. Folk er vrede« Han forestiller kongen, hvor farligt det er, at endogså ældre besindige folk, på grund af hans beslaglæggelser og overilede domfældelser, stiller sig imod ham. Kongen må tage sig iagt og høre på bøndernes ønsker; »den er en ven, som advarer«. Hermed har digteren sagt alt i så sande og oprigtige, djærve og utilslørede ord, som tænkes kan, og dog i de forsigtigste vendinger, men han er ikke færdig endnu. Ligesom han tilsyneladende stadig har taget brodden af de dröjeste udtryk ved rosende bemærkninger om kongen, som dog undertiden kan have dobbelt betydning eller i hvert fald en bibetydning, således slutter han sit digt på den blideste og værdigste måde. Det er som havde man hørt en rasende, men rensende tordenbyge, og så bliver alt på engang stille, alt ser så smilende og venligt ud. Digteren beder kongen i venlige og hjærtelige ord om at lade arm og rig nyde lykken og vise sig gavmild; for at afværge Magnus' vrede og minde ham om sit hengivne og fredelige sind, omtaler Sigvatr atter sit forhold til kong Olaf — »hvis ringe

han lige så ofte har båret på sine arme, som de sörgelige våben sjælden«, ja, han erklærer lige ud, at han vil slutte sig til Hardeknud, hvis kongen forsmår hans advarsel. Sigvatr slutter[1]) med følgende smukke vers: »Jeg ønsker Olafs sön en uopholdelig vending af sagerne til det bedre. Man siger, at den tilbageholdnes sag altid får vænte til sent om aftnen. Mellem os to er der et helligt forhold. Vi er skånsomme mod dig, Magnus, og jeg vil helst leve og dø med dig. Du beskytter Haralds høgeø[2]) (Norge).

Således slutter digtet værdigt og smukt. Et stenhjærte måtte det have været, der ikke havde ladet sig bevæge af så indtrængende, så skarpe og dog så venlige ord. Magnus' hjærte var ikke af sten. Han tog advarslen vel op og ændrede fuldstændig sin tidligere opførsel, blev elsket og æret som få og gjorde sig fortjænt til det samme tilnavn, som han besad, »der faldt på Fitje«. Man ved ikke, hvad man i dette digt mest skal beundre, den logiske fremstilling eller den mesterlig udtalte advarsel, hvor den ene dröje sandhed afløses af den anden, og dog på en sådan måde, at deres bitterhed ikke sårer, deres slag ikke knuser.

Det er rimeligt, at den störste del af digtet er bevaret, og at det ikke har bestået af færre end 20 vers. Særlig foran v. 16 er overgangen lidt hård; her er der rimeligvis noget udfaldet. Med hensyn til den formelle side se nedenf.

Erfidrápa om kong Olaf den hellige. Om tilblivelsen af dette digt hedder det[3]), at dengang da Sigvatr skulde til at digte det, agtede han at *stæla* det »efter« sagaen om Sigurðr fáfnisbane, ɔ: indsætte 'stál'sætninger (et slags omkvæd), hvis indhold skulde hæntes fra Sigurdssagnet, rimeligvis med en eller anden tillæmpning på kong Olaf. Kongen lod da ved hjælp af et drömmesyn en kone komme til Sigvatr, for at sige ham, at han skulde »stæla« drapen efter Uppreistarsaga[4]), og dette skal han have gjort. Dig-

---

1) Frís. siger udtrykkelig, at dette vers er digtets sidste, og dets indhold gör dette i höjeste grad rimeligt.

2) Det skal her bemærkes, at dette udtryk allerede i oldtiden er blevet opfattet som om der var tale om den ø, hvorfra Harald Gormssön fik høge som tribut. Men det er utænkeligt, at Sigvatr skulde minde om den tid, da det var tilfældet. *hauk-* i sammensætninger betyder noget fortræffeligt, og „Harald" er selvfølgelig Harald hårfagre.

3) Fms. V, 210; Flat. II, 394; jfr. Hkr. II, 469; OH (53) 210; Fms. V, 64; Flat. II, 346.

4) I Fms. står der urigtig *Uppreistar drápa*. Ordet (*-saga*) forstår *G. Vigfússon* i sit leksikon som 'skabelseshistorie'.

tet skal være forfattet kort för Sigvats død, og er således hans allersidste. Til dette digt kan med nogenlunde sikkerhed henføres ikke færre end 28 vers. Med undtagelse af de to første, der handler om begivenheder fra årene 1016—17, v. 3, der omtaler kongens sejlas 1026, handler alle de øvrige vers om kongens sidste leveår, Olafs strænge overholdelse af den indenlandske fred, om slaget ved Stiklestad, kongens kamp og fald, samt flere andre enkeltheder, om kongens udmærkede egenskaber, anseelse og bedrifter i almindelighed, om hans mirakler, hellighed og messedag (29. juli). Til slutning minder digteren om »en prægtig gave«, han fik af kongen. I slutningen omtaler Sigvatr sit forhold til kong Olaf noget nærmere. Vers 28 tror jeg med bestemthed at kunne antage er et omkvædsvers, og at det således indeholder endel af den ovenfor omtalte Uppreistarsaga. Det hedder nemlig her: »I gamle dage sendte Jordans fyrste fire engle ned fra himlen til hersen; vandströmmene tode hans hellige hår«.

Digtet er i det hele smukt og stemningsfuldt og viser Sigvats gode egenskaber som hans trofasthed (mod kongens minde) og hans hengivenhed. Smukt skildrer han kong Olafs strænghed med hensyn til overholdelsen af landets love og afstraffelsen af overtrædelser af dem, og han antyder, at det netop var denne strænghed, der vakte visse Nordmænds had til ham og blev årsag i opstanden mod ham i 1028. Livlig er skildringen af Olaf selv i kampen: »Jeg ved det var farligt for mændene at møde den kampglade konges skarpe blik. Trönderne turde ikke se ham i öjnene. Hersernes drot var frygtelig«. I v. 15 sætter digteren solformørkelsen i forbindelse med Olafs død; hvorledes dette var muligt og hvorledes det hænger sammen dermed, er ovf. s. 365 forklaret.

Løse vers. Af sådanne haves omkring 30; det skal dog bemærkes, at nogle af dem er af en sådan beskaffenhed, at de kan have hørt til et eller andet kvad, men det er vanskeligt med bestemthed at afgöre, hvor vidt det er tilfældet. Disse vers er fra forskellige tider og af höjst forskelligt indhold. Det 1. vers er fra tiden för 1014 om den fagre fisk (se ovf. s. 578); tre er fra 1014 fra hans første møde med kong Olaf og om Islændernes landafgift i Norge. Et er digtet til en kammerat under Nesjeslaget (1015). Dernæst er der tre til vennen Björn staller og et farvel til kongen för Gøtlandsrejsen. Fem vers stammer vistnok alle fra tiden o. 1020—5 (verset i Ivars hal, det om nødderne (se ovf. s. 577), om datteren Tove osv.). Flere vers handler om forholdet til Knud —

»kong Olaf vil aldrig underkaste sig ham«, om kongens hemmelige fjender, om rygterne om kong Knuds tog til Norge 1028 og om modstanden mod kong Olaf — »det er stygt, hvis landsfolket lader kongen i stikken; folk sælger sig for penge«. Seks vers stammer fra 1031—2, digtede i anledning af Olafs fald og de dertil knyttede begivenheder; disse vers er særdeles stemningsfulde og smukke; digteren mindes de gode dage hos kongen; han forsvarer sig mod beskyldninger, og udtaler, hvor alt nu ser trist ud i Norge. To vers stammer fra Alfivatiden i Norge; de udtrykker digterens længsel efter kong Magnus (»Endnu længes jeg efter at høre nyt østfra; jeg hører så ofte godt om den unge fyrste. Jeg erfarer kongens færd, skönt det kun er meget små kærligheds-fugle, der smutter frem og tilbage imellem os«), samt sammenligner kong Olafs og Alfivas onde tid. Vers 29 er et mærkeligt vers. Der var engang nogle, som spottede over Sigvats formentlige rimfejl; i den anledning ytrede han: »De, som forstår sig bedst på skjaldskab, vil mindst finde rimfejl i Sigvats vers«. I to vers (fra 1035) tolker han sin glæde over Magnus' hjemkomst; endelig råder han kongemoderen Álfhildr til ikke at sætte sig op imod dronning Ástríðr. Et vers, hvori Sigvatr udtaler sin utålmodige længsel efter Olaf »sydfra« (v. 14), siges han at have digtet lige för sin død. Rimeligvis er verset digtet för Olafs død ved en eller anden ubestemmelig lejlighed [1].

Som det ses, har Sigvatr været en ualmindelig frugtbar skjald; det, som bevirkede dette, var ikke alene hans klare forstand og åndelige opvakthed, men også, og ikke mindst, hans vistnok enestående ævne til at rime og give sin tale poesiens form. Heri lå hans styrke.

Man vil ikke kunne påstå, at Sigvatr er en genial digter med store syner og gennembrudstanker, han har ikke engang den lidenskab, den sindets hæftighed og opbrusning, der føder sådanne. Hos ham glider digtningens ström jævnt og roligt i besindighedens flodleje. Der er over ham en stoisk ro, som ikke forlader ham under truende farer og skæbnens omskiftelser. En varm og inderlig følelse var han i besiddelse af (de mange vers om Olaf og forholdet til ham, glæden over datteren Tove, over Magnus' genkomst osv.), men den fremtræder altid i beherskede ord. I hans bedste digt, Bersöglisvísur er der kraft, men det er ikke vredens

[1]) Om dette vers se *B. M. Ólsen* i Arkiv XVIII, 203 f.

styrke, ikke lidenskabens skarphed, men den besindige alvors fyndige ord. I sit første digt er Sigvatr tör og lidet livlig, idet han kun beretter de nøgne kendsgærninger, men han bliver efterhånden livligere. Hans skæmtefulde rolighed og uforstyrrelighed viser sig bedst i de morsomme Østerfærdsvers; men det er den almindelige skæmt i dæmpede toner med et lille smil hos dens frembringer, ikke det lette sprudlende, gnistrende vid, ikke den overlegne humor, som f. ex. Hallfreðr var i besiddelse af, endnu mindre den saftige, dröje komik. Den lå ikke for Sigvatr; dertil var han for alvorlig en mand. Af samme grund er det også, at han ingen erotisk digter er; satiriker er han slet ikke.

Således som Sigvatr i det borgerlige liv ved sin karakter var en virkelig personlighed; således er han det også ved og i sin digtning; vi føler stadig manden i hans vers. Hans subjektivitet er meget fremtrædende, men uden al pralen og uden al selvfølelse. Det er dette, der ikke mindst gör Sigvats digtning så betydningsfuld og så ualmindelig tiltalende. Med hele Sigvats åndelige beskaffenhed stemmer det godt, at han var religiøs; dette mærkes ofte, ikke mindst i hans sidste digt om Olaf den hellige.

Det er således ganske i sin orden, at Sigvatr på grund af sin karakter og sine digtes historiske betydning i det hele taget er bleven betragtet som en historisk hjemmelsmand af første rang[1]), til trods for den — iøvrigt eneste påviselige — fejltagelse med solformørkelsen, han har begået.

Sigvats styrke var, som ovenfor omtalt, hans ubegrænsede ævne til, ligesom Odin i gamle dage, at tale på vers. Dette mærkes allerede i hans første digt, men end mere i hans senere. Denne ævne har for det første bevirket, at kenningerne på en måde er trængte tilbage til det mindst mulige; Sigvats vers er i det hele et glimrende eksempel på, hvad man kunde udrette med alle det drotkvædede versemåls bånd på sig. Det er, som om disse bånd ikke var til for Sigvatr, og han benyttede dog rim og rimbogstave som enhver anden. De forholdsvis få omskrivninger, der findes, er naturligvis alle rigtig og logisk dannede og anvendte med smag

1) Jfr. Fms. IV, 5 not.: „Men denne bog har jeg ladet skrive efter det, som står i Sigvats og Ottars digte, som stadig [dette gælder nærmest den første] var hos kong Olaf og så og hørte disse tidender“.

men særlig originale er de ikke[1]. Hans vers er langt mere naturlige med hensyn til ordenes stilling og langt mere forståelige og lette at tilegne sig end de fleste andres. At denne glimrende ævne til at danne vers kunde medføre visse farer er jo indlysende; det hedder, at man bebrejdede Sigvatr en mindre nöjagtig overholdelse af de allerstrængeste regler for versifikationen (se foranst. side); men man finder i virkeligheden yderst sjælden afvigelse fra disse. Vi finder enkelte mindre velklingende rim (som *mann þú : vandan*), som dog ikke er egenlige fejl. Derimod kunde det siges at være fejl, når han benyttede linjeformer som ´_ ‿ | ´‿ x | ´_ x eller ´_ `_ | ´_ x | ´_ x i drotkvædet versemål (Bersöglisvísur 1.2, 7.2, 14.4), eller når han anbragte de samme to konsonanter i én linje på betonede pladser, uden at de er rimstave (sst. 18.6); dette mærkes dog kun i ét digt, det, som blev udarbejdet i den större hast. Hvad tøgdrápulag angår se ovf. s. 407. Men det var sikkert kun teoretiske pedanter, der gjorde ham bebrejdelser herfor, og vilde vi göre det, var vi endnu större.

Som et slags mærkelighed kan til slutning anføres, at med hensyn til sproget findes der ikke sjælden brugt f r e m m e d o r d, særlig engelske udtryk, som *portgreife*, jfr. *sinjór* osv.; men han havde jo også været både i England, Frankrig og Italien.

H o f g a r ð a-R e f r G e s t s s o n. Denne digter hørte til en gammel slægt på vestlandet (på Snefjældsnæs), idet han på den ene side nedstammede fra Björn buna, på den anden fra Alfr af Vörs, fra hvem også Hvamm-Sturla i lige linje stammede. Selv var Refr en sön af digterinden Steinunn (se ovf. s. 501) og Gestr, hvis fader og bedstefader havde været goder og bot på gården Hofgarðar[2]; her må Refr på grund af sit tilnavn også have bot. I sin ungdom blev han opfostret af Gizurr gullbrárskald (se ovf. s. 567), hvem han kalder sin læremester i skjaldekunsten (se ovf. s. 334). Refr er rimeligvis født ved eller kort efter år 1000. Der gives intet som helst bevis for, at Refr har været i Norge för 1030, ti når han i én kilde[3]) nævnes blandt Olaf den helliges skjalde, stilles han netop her tilligemed Einarr Skúlason i modsætning til

---

1) Herom har *Paasche* i sin afhdl. gjort nogle vistnok meget rigtige bemærkninger, skönt jeg ikke tror så meget på direkte lån eller efterligninger af ældre skjaldes udtryk.

2) Ldn. 79. 82; Eyrb. 19. 76; Bps. I, 15.

3) Flat. II, 226.

de andre skjalde, der kaldes kongens »egne hirdmænd«. Det digt af Refr, som han forfattede om kong Olaf, må altså have været et arvekvad. Det beror også på en fuldstændig forvirring, når Refr i nogle håndskrifter siges at have været med i Stiklestadslaget [1]. Han har vistnok første gang været i Norge imellem 1030 og 1038, da han har digtet om Háreks sön Einarr fluga. Men ellers vides intet om hans liv og rejser.

Af Refs mange digte er der kun lidt tilbage, og det er så meget större skade, som han åbenbart har hørt til de bedste skjalde. Vi har intet af hans digt om Olaf den hellige, Magnus den gode, Einarr fluga, Hárekr i Þjótta, alle antydede i Skáldatal, med mindre et par halvvers hører til et af disse kvad og da måske snarest til det om Hárekr eller Einarr; de handler, som det synes, om et par fyrstegaver, skjold og spyd [2].

Fra tiden nærmest efter 1030 stammer Refs digt om hans på Stiklestad faldne fosterfader Gizurr gullbrárskáld, hvoraf et par vers haves. De handler om Gizurs tapre færd ved Stiklestad, samt hvorledes han har undervist Refr. Det sidste halvvers er alhent.

Af de øvrige vers, der går under Refs navn, kan vistnok brudstykker af et digt udskilles, i hvilket en *Þorsteinn* omhandledes. Hvem denne har været, kan ikke bestemt vides, men det rimeligste er, at det er Snorre godes sön, der menes; han var Refs samtidige og fra samme egn som han. Desuden ved vi, at der havde bestået et venneforhold mellem hans fader og Refs fader. I tre halvvers findes navnet (*Þorsteinn*), og de synes alle at have hørt til digtets begyndelse, medens et 4. omtaler en fredelig levende mand, »der lader sig nöje med sit«, hvilket godt synes at kunne passe på Þorsteinn (Snorrason).

Dernæst haves 5 halvvers, som alle må høre sammen og som handler om en rejse »vest fra« (ɔ: til Norge?) og kunde således høre til et sørejsedigt (*ferðavísur,* som det kunde kaldes); hvis det er så, er digtet interessant som omtrent enestående. Digteren taler allevegne i nutid, og da der tales om rejsens forskellige afsnit, ser det snarest ud, som om versene egenlig er løse vers, der er blevne samlede til en cyklus i lighed med Sigvats Øster- og Vesterfærdsvers. Det er meget smukke og stemningsfulde vers.

---

[1]) Se Fms. V, 56 not.
[2]) Hans vers findes Skj. digtn. B I, 295—97.

Der haves endnu et halvvers, hvori en mand omtales, der »besteg en kvindes sæng«. Det er muligvis Vagn Ákason, der menes; han havde jo aflagt løfte på at komme i sæng hos Ingibjörg, Þorkell leiras datter, imod hendes faders vilje (jfr. Jómsv. dr.).

Endelig haves to linjer af et spottende eller spøgefuldt vers om en træl Grunde, der var beskæftiget med at hugge et træ i stykker (*færa sundr tré*). Den forklaring, som prosaen tilföjer af det anførte udtryk i verset, er sikkert senere opfundet i den hensigt at vise — ikke hvorledes verset egenlig skulde opfattes, men — hvorledes det på en kunstig måde kunde forstås. Men at verset har været et spottevers, fremgår af den rest af en trælleomskrivning (»suppens og de lange skindkjortlers... [stav eller lign.]), der antydes.

At dömme efter disse vers står Refr som digter meget höjt. Ikke alene er hans omskrivninger rigtige, ja ligefrem elegante, men han forstår også at give sin egen stemning og følelse et så levende udtryk, at den samme stemning kommer frem hos læseren. Bedst viser dette sig i hans sørejse-vers; således lyder det første: »Mastens lette dyr bærer vestfra de vovetrykkede bove over havet; havet skummer, men jeg vænter land foran stavnen«. Hvor fortræffelige er her ikke tillægsordene »lette« og »vovetrykkede« (*vágþrýstr*); hvor træffende passer ikke ordet »bov«; men hvor langt bedre lyder ikke det hele i grundsproget og i Refs bløde og velklingende ord. Det andet vers: »Men bølgehesten, skumbestænkt, rykker sit rødmalede bryst ud af den hvide Rans mund«. Hvem ser ikke det rødmalede skib arbejde sig frem mod søen og ligesom rive sig op af den grådige bølge. Det er klart, at Refr har været besjælet af en usædvanlig åben sans for naturen og en usædvanlig fin ævne til at gengive sine indtryk af det sete. Hertil kommer Refs udviklede sans for en i teknisk henseende skön og harmonisk form; kun få andre skjaldes vers kan måle sig med Refs i vellyd og flydende fremstilling; på engang bløde og yndefulde, klangfulde og kraftige er de rene perler i den gamle skjaldepoesi. Man læse f. ex. det første vers om Þorsteinn.

Om Refs karakter vidner det sidste af Þorsteins-versene: »Den er lykkelig, som lever tilfreds af sit eget«. Disse ord er sikkert et udtryk for Refs hjærtens mening og måske et billede af hans eget liv; men de er tillige et slags indledningsord til det islandske freds- og rolighedstidsrum, der opstod ved og efter år 1030. De udtrykker på en interessant måde, at en ny tid, med ny slægt og nye tanker er ifærd med at bryde frem.

H a l l v a r ð r H á r e k s b l e s e. Om denne digters herkomst og liv vides intet. Han har opholdt sig hos kong Knud i England, efter at denne havde erobret Norge i 1028, han tiltaler kongen i versene. Af hans K n ú t s d r á p a[1]), er endel vers bevarede[2]). De handler om Knuds tog til England i 1016, om hans store magt, krigerske færd og lykke i temmelig stærke, men egenlig ikke originale udtryk: »Knud værger sit land, som alverdens herre bjærgenes herlige sal« er omkvædet; det minder om Gunnlaugs stef i Aðalsteins dr. Der er ikke meget karakteristisk ved disse vers; de er i formel henseende ret gode. Særlig kan vi lægge mærke til, at vi hos Hallvarðr finder en — ny — omskrivning for brystet, hæntet fra den nye tro. Han kalder nemlig brynjen for en »bönnens skibs (brystets) bark«. Dette er åbenbart en nýgörving.

Þ ó r a r i n n l o f t u n g a. Þórarins herkomst er ukendt. Om hans liv vides heller ikke meget. Af et par af Þormóðs vers (se ovf. s. 573) ses, at Þórarinn har opholdt sig hos kong Knud för år 1027 og det vistnok i en længere tid. Det behøver derfor ikke at være uhistorisk, når et par håndskrifter af Olaf den helliges saga nævner Þórarinn hos Knud samtidig med Sigvatr (1025—6)[3]). Hans første besøg hos kong Knud skildres således[4]): Han kom til kongen og havde digtet en flokkr om ham. Knud blev imidlertid så forbitret over, at han tilbød ham en flokkr (en *dræplingr*), at han befalede ham at bringe sig en drape dagen efter, eller også skulde han miste sit hoved. Þórarinn siges da at have indsat et omkvæd i digtet, ændret det derefter og forøget det med nogle vers. For digtet modtog han sit hoved og ikke mindre end 50 mark sølv. Herefter synes Knud at have sat stor pris på ham. Ved den samme lejlighed bemærkes det iøvrigt, at Þórarinn var af islandsk slægt og en god skjald, og at han tillige ofte havde været hos konger og andre høvdinger, samt at han var en ældre mand, da han kom til kong Knud. Dette finder ellers i kilderne ingen som helst bestyrkelse, og vi finder intet tidligere digt af ham antydet, med undtagelse af hans kvad om Knud. Som ovenfor (s. 521) bemærket, omtales dog en »Þórarinn« hos kong Olaf Tryggvason. Da Knud

1) Navnet findes i Fms. XI, 187.
2) Skj. digtn. B I, 293—94.
3) Fms. IV, 292 not. 1.
4) Hkr. II, 396—97; OH (53) 180; Fms. V, 5, XI, 203—4; Flat. II, 306.

foretog sit tog til Norge (1028), fulgte Þórarinn med ham[1]. Men det sidste, vi ved om ham, er, at han i årene 1031 ff. opholdt sig i Norge hos Sveinn Alfivassön[2]. Sit tilnavn har Þórarinn fået, fordi hans rosende udtryk er meget stærke og höjtravende. Af hans digte[3] kendes

Höfuðlausn, det ovenfor omtalte digt[4], hvorfor han fik sit hoved; heraf er kun omkvædet bevaret — »Knud værger sit land, som gud sit himmerig«.

Tøgdrápa, et digt (drape) forfattet i det såkaldte *tøglag* (se ovf. s. 407)[5]; det er måske det første digt, der overhovedet er forfattet i dette versemål; det er digtet vistnok straks efter toget til Norge 1028, da dette tog omtales i kvadet. I Olaf den helliges saga anføres nogle vers heraf, som angives at være en stefjabálkr; men den er ikke fuldstændig; der mangler i det mindste det vers, hvori den sidste linje af omkvædet har stået. Den første linje af omkvædet lyder: *Knútr es und sólar* ɔ: Knud er [den ypperste fyrste, eller lign.] under solens [stol, eller lign.]; (jfr. ovf. under Sigvatr s. 591). Med undtagelse af det 1. vers, hvori digteren mindes de 50 mark sølv, og det sidste, der åbenbart er slutningsverset, udgör det øvrige en ufuldstændig stefjabálkr, der udelukkende handler om Knuds prægtige tog i 1028 og følgerne deraf. I formel henseende er digtet fortræffeligt, men ellers udmærker det sig ikke i nogen henseende, undtagen for så vidt som omskrivningerne ikke er synderlig mange; Þórarinn har åbenbart haft sprog og form godt i sin magt[6].

Glælognskviða. Da Þórarinn opholdt sig hos kong Sven Alfivassön, forfattede han om denne et digt, vistnok allerede i året 1031. Digtets navn[7], hvis rigtige form, til trods for flere forvanskninger i nogle håndskrifter, næppe kan være nogen tvivl underkastet, betyder vistnok »Stilhedssangen« og hentyder således til den forholdsvis rolige tid i Norge lige efter Stiklestadslaget[8].

---

1) Hkr. II, 398; OH (53) 180; Fms. V, 8; Flat. II, 307.
2) Hkr. II, 521.
3) Skj. digtn. B I, 298—301.
4) Navnet findes på alle de i anm. 5 anførte steder.
5) Navnet findes: Hkr. II, 397; OH (53) 180; Fms. V, 5, XI, 204; Flat. II, 306, samt endelig i selve drapen (v. 8).
6) Med urette sammenblander hdskr. Stockh. 4 qv. (mbr.) Sigvats Knútsdrápa med dette digt. Se hdskr. bl. 45v, 46r.
7) Hkr. II, 512. 519; OH (53) 226. 230; Fms. V, 100. 108; Flat. II, 369. 377.
8) Anderledes, og, som jeg tror, mindre rigtigt: *K. Gíslason* i Njála II, 889.

Digtet er, ligesom Tøgdrápa, i formel henseende ikke uvigtigt, idet det er digtet i den gamle kviðuháttr, hvilken versform meget sjælden benyttedes i denne tid. Af dette digt er endel vers bevarede, hvoraf det første, der består af 10 linjer, omtaler Svens rejse til Norge, medens alle de øvrige omtaler hans ophold i Nidaros og i tilknytning dertil Olaf den hellige selv, hans hellighed og jærtegn; digteren opfordrer tilsidst kongen til at bede Olaf om at unde ham hans land, »ti han opnår hos gud åring og fred for enhver«. Så stærk var allerede dengang troen på Hellig Olaf, at det tilrådes en sön af hans stærkeste modstander at påkalde ham. Digtet viser de samme egenskaber som brudstykkerne af Tøgdrápa; fremstillingen er jævnt prosaisk, men i formel henseende er den ulastelig. I kulturhistorisk-kirkelig henseende er digtet meget vigtigt.

Þórðr Sjáreksson. Om denne digter vides kun, at han var en »måg« (hvilket kan have flere betydninger) af den bekendte Hjalte Skeggjason [1]). Þórðr stammer rimeligvis fra den samme egn. Jeg har andet steds [2]) søgt at göre det sandsynligt, at han er en sönnesön af Sigvatr den røde [3]), sikkert er dette dog ingenlunde. Det er også rimeligt, at han på en eller anden måde var beslægtet med helten Þórálfr Skólmsson (det 10. årh.); denne var en frænde af Ormr Stórólfsson, som stammede fra de egne, hvor Þórðr synes at have haft hjemme. Det eneste, vi ellers ved om Þórðr, er, at han »i Olaf den helliges tid« foretog en pilgrimsrejse til det hellige land. I Syrien skal han have truffet Olaf Tryggvason, der bad ham hilse Hjalte. Ved samme lejlighed kaldes Þórðr »en begavet og fornuftig mand og en god skjald« [4]). Det er sandsynligt, at Þórðr har opholdt sig en tid hos kong Olaf den hellige, siden han har digtet et arvekvad om ham. Når Þórðr i enkelte håndskrifter af Óláfss. [5]) kaldes dels *Svartsson*«, dels »*svartaskald*«, er bægge dele forvanskninger af hans faders navn. Ligeledes kaldes hans fader urigtig *Hárekr* i den legendariske Óláfss. [6]) og *Biarekr* i hdskr. A M 738,4°.

---

1) Fms. III, 87.
2) Sn.-E. III, 554.
3) Jfr. Ldn. 284. 343.
4) Fms. III, 37—8.
5) Fms. IV, 362 not. 12.
6) OH (49) 50.

I Skáldatal nævnes Þórðr blandt Erik jarls skjalde, men af det således antydede digt er intet bevaret. Muligvis har Þórðr været hos Erik, för end denne forlod Norge. Fra en noget senere tid stammer en flokkr om Klœingr Brúsason[1], der ganske vist kun i Fagrskinna udtrykkelig tillægges Þórðr, medens digtet ellers er anonymt. Der er ingen grund til at tro, at Fagrsk. ikke har ret. Hvem denne Klœingr var, vides ikke; rimeligvis har han været en norsk høvding. Af flokken er et halvvers bevaret, der handler om, hvorledes Sven jarl brændte byen Nidaros 1014[2].

Dernæst har vi en drape om den ovennævnte Islænder Þórolfr Skólmsson, der var berömt for sin tapperhed og legemlige styrke; som 19-årig kæmpede han ved kong Hakons side i Fitjeslaget. Af dette digt, som rimeligvis har været et arvekvad, er ubetydelige rester tilbage, der alle behandler slaget på Fitje, Þórálfs deltagelse deri og kongens sejr.

Róðudrápa, et arvekvad om Olaf den hellige, forfattet omkr. 1031. Navnet[3] betyder »Korsdigtet«, og har måske hensyn til kongens martyrdød. Deraf haves kun et vers om slaget i Helgeåen.

Foruden de anførte vers haves endnu 4 vers og versdele, hvoraf det første er om sejlas langs Norges sydvestkyst, muligvis kong Olafs sejlas i 1026 för hærgningen af Danmark og slaget i Helgeåen, i så fald hører verset snarest til Róðudrápa. Det andet er ubestemmeligt. Det 3. synes at være en lausavísa; det er digtet i runhent og både i form og indhold enestående; linje 1 udgör en sammenhængende sætning med l. 5, l. 2 med l. 6 osv., og indholdet er antydninger af mytisk-heroiske sagn (Gudrun, der dræbte sine sönner, Skaðe, der var uenig med sin mand, Odin som hestetæmmer, og Hamðir som en bold kriger). Det 4. er et halvvers, der kun findes, og det i en forvansket form, i den såkaldte Laufásedda. Med *G. Vigfússon*[4] og *S. Bugge*[4] at tillægge Snæbjörn, af hvem der i håndskriftet lige forud er anført et halvvers (se ovfr. s. 520), dette halvvers, forekommer mig at savne tilstrækkelig

---

[1]) Faderens navn er i nogle håndskrifter forvansket.

[2]) Þórðrs vers findes Skj. digtn. B I, 302—04.

[3]) Navnet, der som oftest urigtig skrives *roða* (eller *róða-* eller *hroða-*), findes i Fms. III, 38, IV, 362 (her i teksten rigtig); OH (53) 165. Når digtet i et håndskrift (Fms. IV, 362 not. 13) kaldes et digt om kong Knud, er det en misforståelse, som det anførte vers' indhold har foranlediget.

[4]) C P B II, 55; Arkiv f. nord. fil. III, 335—8.

grund, og jeg må holde mig til håndskriftets udtrykkelige angivelse. Verset beskriver søens oprør, men er ellers ubestemmeligt.

Som digter synes Þórðr at kunne regnes til de bedre; med hensyn til omskrivningerne, deres længde og gammeldags kærnefuldhed, slutter han sig nærmere til det 10. årh.s digtere. Der råder en poetisk stemning og kraft i hans vers, som ikke findes f. ex. hos Þórarinn loftunga.

Bjarne gullbrárskáld Hallbjarnarson. Om denne Bjarne fortælles[1]), at han og hans broder, sönner af Hallbjörn skefill fra Laxárdalen, engang rejste udenlands sammen med en Þórgrímr Hallason, hvem brødrene idelig spottede (»flimtede«), rimeligvis på vers. De kom til Trondhjem og blev her modtagne af den mægtige Kálfr Árnason, som tilbød brødrene ophold om vinteren. Dette kan ikke være sket för end i året 1050. I digtet om Kálfr, der er rettet til ham selv, omtales en begivenhed fra 1044, men i årene 1039—50 var Kálfr landflygtig, og 1051 faldt han på Fyn. Det er derfor en kronologisk fejltagelse, når Magnus den godes saga[2]) lader Magnus endnu være konge i Norge, da Bjarne kom der. Den nævnte vinter bragte Bjarne Kálfr det omtalte lovkvad, hvori han i höje toner roste ham for hans tapperhed og særlig for hans færd i Stiklestadslaget. Þorgrímr var også hos Kálfr og var meget misfornöjet med at høre den stærke lovprisning af udåden ved Stiklestad, og da Bjarne desuden på det groveste havde fornærmet ham personlig, slog Þorgrímr ham kort efter ihjæl; selv blev han så dræbt af Bjarnes broder. Denne Bjarne får i Skáldatal tilnavnet *gullbrárskáld* (det samme tilnavn, som Gizurr svarte havde; har de bægge digtet om en og samme kvinde?). Den samme Bjarne som den, der var hos Olaf Tryggvason, kan han af kronologiske grunde ikke være (se ovfr. s. 544).

Af Bjarnes kvad haves kun nogle lævninger af hans digt om Kálfr, Kálfsflokkr[3]); de handler om, hvorledes denne deltog i kampen ved Bokn mod Erling Skjálgsson 1028, hvorledes han, efter at kong Olaf havde forladt Norge, begav sig til kong Knud i England og sluttede sig til ham 1029; dernæst omtales hans deltagelse i slaget ved Stiklestad, at han var en af de høvdinger, som

---

1) Fms. VI, 31—3.
2) Sst.
3) Navnet: Hkr. 526; OH (53) 238; Fms. V, 123; Flat. II, 374. Versene i Skj. digtn. B I, 363—65.

hæntede Magnus den gode fra Garderige 1035, at han 1039 måtte forlade Norge, og endelig at han deltog i slaget i Péttlandsfjorden mellem jarlerne Rögnvaldr og Þorfinnr.

Versene er i det hele ret smukke og viser, at Bjarne har været i besiddelse af et stort versifikationstalent; ved sin smukke versebygning og sin meget indskrænkede brug af omskrivninger hører han til de bedre skjalde fra det 11. årh., ligesom også hans brug af særtegnende og malende tillægsord gör hans vers livlige og fremstillingen meget anskuelig.

Kolgrímr litle. Denne kendes kun fra fortællingen om Bjarne gullbrárskáld (se foranst. side). Da Bjarnes broder havde hævnet denne og dræbt Þorgrímr, slog dennes ledsager, Kolgrímr, drabsmanden ihjæl, blev så taget til fange og lagt i lænker. Kongen (Harald hårdråde) kom kort efter til Kálfr. Kolgrímr, der sad i forstuen i lænker, fik lejlighed til at fortælle kongen sagens hele sammenhæng, samt at han havde digtet et kvad om Olaf den hellige. Kongen bød, at han skulde befries for lænkerne, og lod ham derpå fremsige sit digt om kong Olaf. I slutningen deraf siges han at have hentydet til de sidste begivenheder, der var vederfaredes ham og til Kálfs alt for store magt, hvorom to linjer endnu haves. Kongen lönnede kvadet godt. Kolgrímr foretog siden en pilgrimsrejse og levede senere som en rejsende købmand [1]).

Vi kommer herefter til de digtere, som særlig er knyttede til de 3 konger: Magnus den gode, Harald hårdråde og Olaf kyrre.

Arnórr jarlaskáld Þórðarson. Arnórs forældre var skjalden Þórðr Kolbeinsson og Oddný øfakkel. Han er født omkr. 1012. Om hans opvækst vides meget lidt. I Grettissaga siges [2]) Þórðr at have sendt Arnórr, der dengang kun kan have været omtrent 10 år gammel, tilligemed nogle andre ud imod Grettir, for at dræbe ham. Ifølge sagaens fremstilling skulde Arnórr have udvist liden tapperhed og derfor have fået stærke bebrejdelser af sin fader. Således kan det nu ikke være gået til. Ingen vilde have sendt en dreng i den alder mod Grettir. Den sandhed, der ligger til grund for denne opfattelse af Arnórr, er, at han i sit

---

1) Fms. VI, 34—6.
2) Grettiss. 138. 139.

hele liv viste sig som en fredelig og fredelskende mand, der höjst ugærne indlod sig i stridigheder af hvilken som helst art. Intet bedrøvede ham mere, end at hans venner, f. ex. de to Orknøjarler, skulde kæmpe med hinanden; han vilde ikke selv deltage i kampen; men på grund heraf at bebrejde ham fejhed, er en misforståelse.

Meget tidlig, vistnok før 1035, havde han allerede begyndt sine udenlandsrejser (handelsrejser). På disse besøgte han ikke alene Norge, men også England og andre vestlige øer, særlig Orknøerne. Til de to jarler, Rögnvaldr og Þorfinnr, sluttede han sig meget nöje og ægtede en slægtning af dem; han havde med sin kone nogle ellers ubekendte sönner. I Vazfjordslaget 1036 var han tilstede; 1044 stod det afgörende slag ved Rauðubjörg mellem jarlerne; da var Arnórr også dér. 1046 træffer vi Arnórr hos de norske konger, Magnus og Harald. Herefter vides intet bestemt om ham. *G. Vigfússon* mener [1]), at han har bot på Orknøerne, men dette er ubevisligt og lidet rimeligt. Snarest må det antages, at han har bot på sin fædrenegård på Island. Hvad der taler herfor er, at så meget af hans digte er bevaret, og at han har digtet et arvekvad om den vestfjordske høvding Gellir Þorkelsson, der døde 1073. Hvor længe Arnórr har levet efter 1073, vides ikke.

Arnórr synes at have været en retskaffen og trofast karakter; i så henseende slægter han ikke helt sin fader på. Fra ham har han derimod sin skjaldekunst. Livlig og let bevægelig ånd har han været i besiddelse af, en rask og djærv mand var han. Engang havde han hos de norske konger anmældt et digt om hver af dem. For at fremsige dem blev han en dag kaldt for dem (jfr. ovf. s. 339). Han trådte rask ind i hallen og sagde: »Hil jer, almægtige to«. Da spurgte kong Harald: »Hvis kvad vil du først fremsige?« Straks svarede Arnórr: »Den yngstes«. »Hvorfor det?« »Jo, man siger, at ungdommen er altid så hidsig på det.« Da lod Harald, på engang smigret, men ikke helt fornöjet, ham begynde med Magnus' digt. Ved siden heraf mærker vi i Arnórs digte en karakterens mildhed og venlighed og i forbindelse dermed en udpræget religiøsitet. Gentagne gange finder vi i hans digte en bön til gud om at være den besungne fyrste nådig.

Som digter var Arnórr overordenlig frodig. Vi ved, at han

---

1) Corp. poet. bor. II, 184.

har digtet om Knud den store; men det digt er tabt. Hans øvrige kvad er: [1])

Rögnvaldsdrápa[2]), forfattet om den bekendte orknøske jarl Rögnvaldr Brúsason († 1044). Rögnvaldr havde været i Rusland og var vendt tilbage til Norge med Magnus den gode. Kort efter drog han til Orknøerne, hvor han blev jarl ved siden af sin frænde Þorfinnr Sigurðarson. Denne, der var meget stridbar og herskesyg, kunde i længden ikke finde sig i den ædle Rögnvalds medherredömme, og det kom da tilsidst til slaget ved Rauðabjörg, hvor Rögnvaldr faldt. Om Rögnvaldr har Arnórr digtet et eller flere digte, men kun af hans arvekvad om ham er der et par ubetydelige rester tilbage, hvori jarlens ophold i Garderige samt Arnórs svogerskab med ham omtales og en bön for ham udtales.

Hrynhenda, Hrynjandi(n), Magnúsdrapa[3]) er det prægtige digt, som Arnórr fremsagde for og om kong Magnus den gode 1046. Digtet er det første större fyrstekvad i hrynhent versemål, som vi kender. Vi har ganske betydelige lævninger deraf endnu. Disse indeholder først den sædvanlige opfordring til at høre på kvadet; dernæst har Arnórr i et lille stykke omtalt sine egne rejser [4]). Dette kritiseredes af Harald hårdråde; hvorvidt det var berettiget, kan vi ikke sige, da vi kun har så lidt af disse vers tilbage. De andre vers handler om kong Magnus' tog fra Rusland til Norge 1035, hans bedrifter i årene 1042—5, togene til Danmark og Venden, erobringen af Jomsborg, kampen på Lyrskogshede og ved Helgenæs; fremdeles om kongen personlig, hans djærvhed, magt og pragt. Digtets historiske betydning er meget stor.

Det, der karakteriserer dette digt, er, foruden selve versemålet, de mange stærkt rosende udtryk, den ligefrem panegyriske tone, som råder deri; således hedder det f. ex. i v. 1: »enhver fyrste står langt under dig,« i v. 18: »folk synes, at når fyrsten lader sine havskier løbe hen over Meites bjærge (bølgerne), er det som om himmelkongens engleskarer i sluttet række svævede hen over bølgerne«, i v. 17: »skibenes rustning skinner, som når solen strå-

---

1) De findes i Skj. digtn. B I, 305—27.

2) Navnet findes: Sn.-E. I, 462.

3) Navnene: Fms. VI, 23. 26. 67. 85 (skr. *hry- hru-*); Fms. XI, 209 (bis); Sn.-E. II, 124. *Hermandinni* i OH (53) 235 er fejlskrivning for *hrynjandinni*. Ordet skrives i hdsk. h'mandıɴı ɔ: skriveren har læst ᵛ som ' og nı som m.

4) Se Sn.-E. II, 124—6, hvor det anføres som et eksempel på macrologia.

ler på den skyfri himmel eller når bavnen brænder.« Men her må man dog vel lægge mærke til, at disse og lignende udtalelser ikke er efterligninger, men fuldstændig originale og er som sådanne i besiddelse af en velgörende friskhed, liv og frejdighed, fordi vi føler, at det er digterens e g e n ånd, som råder i dem. Ikke desto mindre kan vi godt forstå Harald hårdrådes ærgerlige udtryk: »Det er dog storartet, hvor voldsomme udtryk den mand bruger.« Når nu hertil kommer, at versifikationen er aldeles glimrende, og versemålet begunstigede en vis ordfylde (mærkes kan her de virkelige sammenlignings-sætninger, »som om«, »som når«), er det ikke underligt, at digtet blev så udmærket, at det aflokkede Harald den smigrende bemærkning, at »det vilde huskes, så længe Norden bestod.« Til alt uheld har denne spådom ikke helt slået til, men der er dog så meget tilbage af digtet, at vi kan beundre Arnórs elegante kvad, ubetinget med hensyn til rytmernes flugt og fremstillingens liv det mest glimrende digt, vi har.

Ved samme lejlighed som Hrynhenda blev fremført, fremsagde Arnórr det digt om kong Harald, som hed **Blágagladrápa,** »som var et godt kvad«[1]). Herom sagde Harald, at det snart vilde glemmes; disse ord er gåede i opfyldelse. Ikke en linje er tilbage af digtet. Sit navn synes det at have fået deraf, at ordet *blágagl* (»sort gæsling« = ravn?) oftere har forekommet deri (i stefet?).

Magnúsdrápa, en drotkvædet arvedrape[2]) om kong Magnus den gode, rimeligvis forfattet kort efter hans død (1047). Heraf haves betydelige lævninger af stor historisk betydning. De bevarede vers fortæller om Magnus' hjemkomst fra Rusland og kong Svens flugt 1035 (v. 1—4; jfr. Hrynh. v. 4—8), tog til Danmark, hvorledes han her blev valgt til konge 1042, Jomsborgs erobring, slaget på Lyrskogshede, ved Helgenæs osv. (v. 15—18, jfr. Hrynh. 9—15). Det (sidste?) vers: »Aldrig kommer en u n g fyrste så gavmild« synes næppe at kunne passe på nogen anden end Magnus, hvem Arnórr ellers så ofte og særlig kalder »den unge«. Digtet viser forfatterens beundring for kong Magnus i samme grad som Hrynhenda, men det er, tildels på grund af formen, ikke et så elegant digt som det. Her priser digteren i höje toner Magnus' krigerske dygtighed og mod. Særlig levende er v. 5, hvor Arnórr,

1) Mork. 32; Fms. VI, 197; Flat. III, 322.
2) Navnet findes: Hkr. III, 1; OH (53) 234; Fms. V, 118, VI, 26.

ligesom Glúmr Geirason i sin tid, anfører kongens egen udtalelse om, »at enten skulde han falde, eller erobre hele Danmark.« Ligeså kraftig er skildringen i v. 8 af Jomsborgs brand — »hvor den blodige ulv trak den hurtig brændte krop ud af ilden (se ovf. s. 375) og hvor hallens hidsige bane (ilden) spillede på de udøbte pander« (hedningerne). Original er den stærke skildring af mandefaldet på Lyrskogshede: »hvor valdyngerne lå så höjt, at ulvene ikke kunde klatre op på dem« osv.

Af et digt om den bekendte høvding Hermundr Illugason, en broder til Gunnlaugr ormstunge, synes to linjer at være opbevarede; de indeholder en bön for ham.

Þorfinnsdrápa. Ligesom Arnórr havde digtet om sin ven Rögnvaldr jarl et arvekvad, således forfattede han også om Þorfinnr Sigurðarson († 1064) et arvekvad. Þorfinnr var en type på en ærgærrig og hensynsløs, men overordenlig kraftig og energisk høvding. Af digtet om ham[1]), som er vistnok forfattet kort efter hans død, haves meget betydelige lævninger. I begyndelsen deraf minder digteren om den tid, da han drak i Þorfinns hal og sad lige overfor jarlen, samt udtaler sin sorg over jarlens død. Herfra går digteren over til at behandle Þorfinns forskellige bedrifter, hans optræden til landets forsvar, da han kun var 15 år gammel, hans kampe ved Dyrnes med kong Karl Hundason 1034, ved Torfnes med den samme konge i samme år og den derpå følgende hærgning, kampen i Vazfjord og krigstog 1036—42, den beklagelige kamp ved Rauðabjörg 1044; endelig omtales Þorfinns udstrakte magt. Til slutningen af digtet hører to vers, hvoraf det første er særlig interessant, fordi det indeholder den bekendte efterligning af et sted i Völuspá: »Den klare sol vil blive sort, og jorden synke i det dybe hav, himlen vil rævne, og havets bølger bruse på de höjeste fjælde, för end en sådan jarl vil fødes på øerne.« Det sidste vers indeholder en bön for Þorfinnr.

Foruden at digtet viser Arnórs sædvanlige versifikationstalent, originale ordpragt og friskhed i fremstillingen, træder hans nære forhold og venskabsforbindelse med jarlen ofte i forgrunden og det i de smukkeste og varmest følte ord. I historisk henseende er digtet af stor betydning, da Arnórr vidste så udmærket god besked med de orknøske begivenheder, som han delvis havde været öjenvidne til.

---

1) Navnet findes: Orkn. s. 46.

Erfidrápa om kong Harald hårdråde, forfattet o. 1067 Digtningen af dette kvad var indfrielsen af et løfte, Arnórr i året 1046 havde givet kong Harald[1]). Han holdt sit løfte og digtede en drape, hvoraf vi har flere vers endnu tilbage. De første, som hertil kan henføres, handler om kampe i Danmark, særlig Nizåslaget, 1054—62, om kongens tog til Oplandene for at tugte de oprørske bønder, hvorved Arnórr træffende mindes kong Olafs færd dér 1017. Alle de øvrige vers behandler Haralds krigstog til England, hans fald og hans egenskaber i det hele (omtrent 10 vers). Det synes, som om dette digt har dannet en fortsættelse af Blágagladrápa med hensyn til de deri berettede kendsgærninger. Smukt skildrer Arnórr kongens aldrig svigtende mod og tapperhed, og vemodig mindes han hans tragiske endeligt.

Af Arnórs arvedrape om høvdingen Gellir Þorkelsson[2]) († i Danmark 1073 på tilbagevejen fra Rom) er, så vidt vides, intet bevaret. Heller ikke har vi noget af hans i Skáldatal antydede digt om kong Olaf kyrre (1066—93).

Ubestemmelige er nogle vers, som muligvis har hørt til de förnævnte digte. Det første er om ærkeenglen Mikael i hrynhent (af Hrynhenda?), det andet om en fyrste, der »vænner sine skibe til søen« (af Blágagladrápa?); det tredje og fjærde er fuldstændig ubestemmelige.

Af løse vers haves kun ét, digtet 1044 lige för kampen ved Rauðubjörg, da Þorfinnr jarl tilbød Arnórr at gå i land, for at han ikke skulde behøve at deltage i kampen.

Af alt det anførte fremgår det, hvor betydelig en digter Arnórr har været. Hvad den sproglige og metriske side angår, er han en mester, der kan måle sig med hvilken som helst anden. Kun er hans rytmer ikke fuldt så yndefulde, bløde og lette som f. ex. Refs. Hans drotkvædede vers er heller ikke så lette og flydende, som Sigvats, medens hans hrynhende vers ikke står tilbage for nogen digters vers i vellyd og flugt.

Ligesom Arnórr med hensyn til versformerne synes at være temmelig selvstændig — ti, så vidt vides, er han den første, der har anvendt hrynhent til et fyrstedigt —, er han det også med hensyn til indhold og fremstilling. Kun på ét sted anvender Arnórr

---

1) Mork. 32; Fms. VI, 198; Flat. III, 322—3.
2) Laxdœla 288.

et ældre vers (det fra Völuspå), men ellers findes der aldrig efterligninger eller genklange. Selvstændig er Arnórr også med hensyn til selve fremstillingen, dog ganske vist ikke hvad indretningen af digtene angår, og indholdet består, ligesom i alle andre fyrstedigte, af skildringer af kampe, bedrifter og lign.; men han overgår andre ved sin overordenlig livlige fremstilling, og udmærker sig ved at afvinde de så ofte beskrevne kampe nye sider. Fremdeles udmærker han sig fremfor andre ved at søge at give en mere indgående beskrivelse af selve den besungne fyrste, f. ex. Harald hårdråde, ligesom han også indfletter forskellige betragtninger angående begivenhedernes årsager, f. ex. årsagen til Haralds endeligt (se drapens vers 13—18). Endelig er han for så vidt original, som han, i det mindste i sine arvekvad, til slutning altid synes at have rettet en bön til gud for den besungnes evige salighed, hvori hans eget religiøse sind også åbenbarer sig på det klareste.

På grund af den lethed, hvormed Arnórr har digtet, anvender han også kenninger med stort mådehold, smagfuldt og korrekt.

I modsætning til hans gennemgående selvstændighed overfor tidligere digtere mærkes det undertiden, at han gentager sig selv; således anvender han hyppigt ordet *skjöldungr*, idelig tillægsordet *ungr* (særlig om Magnus den gode), ofte *minn dróttinn* og lign. om Þorfinnr jarl osv.

I modsætning til Sigvatr mærker vi ikke hos Arnórr den støtte personlighed og det mandige alvor; vi føler ikke, i samme grad som i Sigvats vers, m a n d e n bagved det hele. Ganske vist træder Arnórs subjektivitet lejlighedsvis frem (ligesom hos hans fader, se ovf. s. 563), ikke alene der, hvor han, som i indledningen til Hrynhenda og Þorfinnsdrápa, omtaler sine rejser og personlige forhold, men også og navnlig, hvor han ytrer sine følelser. Disse fremtræder, som vænteligt var, særlig i hans jarlekvad. I Þorfinnsdrápa udtaler han således sin sorg over jarlernes splid og strid, samt over deres død. Særlig kan det vers af Þorfinnsdrápa fremhæves, hvor han ytrer, at »hans unge sönner er bekymrede for ham på grund af hans dybe sorg«. Dog gör denne beskrivelse af sorgen et ganske anderledes svagt indtryk end Sigvats vers, hvori Sigvatr udtaler sin virkelig dybtfølte sorg over kong Olafs fald. Fyrsterne roser Arnórr ligesom alle andre skjalde for deres tapperhed og prægtige optræden, samt for deres venlighed mod ham selv, men nogen etisk opfattelse af dem og deres virksomhed kommer ikke tilsyne.

Oddr kíkinaskáld. Ifølge Skáldatal er det kun denne Oddr, som, foruden Arnórr, har digtet om kong Magnus. Det eneste, vi ved om denne skjald, er, at han ved kong Magnus' død har været i Norge (1047). Hvad hans tilnavn betyder, vides ikke. Af hans digte er kun to vers bevarede af et (arve)kvad om Magnus den gode[1]); de handler om slaget ved Århus og om folks store sorg, da Magnus' lig førtes hjem til Norge. Der antydes (Fms. VI, 90), at der i digtet har stået noget om slaget ved Lyrskogshede.

Et blødt og af sorg let bevægeligt sind viser sig i disse vers, ligesom også i den lausavísa, Oddr digtede noget efter Magnus' død, engang da han i nedtrykt stemning spaserede ude.

I Skáldatal antydes, at Oddr også har digtet om kong Harald men af det kvad er intet bevaret.

Hrafn hrútfirðingr, en søstersön af Sigvatr, skal ifølge en lille þáttr om ham have digtet et arvekvad om den af ham dræbte Ketill rípr (en Nordmand, se ovf. s. 466), samt et lovkvad om kong Magnus[2]); men bægge kvad er tabte, hvis de nogensinde har eksisteret, hvad der ikke er urimeligt. Ellers kendes Hrafn ikke som digter.

Þjóðólfr Arnórsson. Þjóðólfr og hans broder Bölverkr stammede fra Svarfaðardalen, men deres herkomst kendes iøvrigt ikke undtagen for så vidt som vi ved, at deres fader hed Arnórr[3]), der skal have været meget fattig, hvad der dog ikke udelukker, at han kan have været af god gammel familje. Þjóðólfr har meget tidlig vist digteranlæg, og det er uden tvivl disse, der har bevæget ham til at rejse til Norge, for dér at göre sin lykke; den udeblev heller ikke. Da han har digtet om den danske høvding Haraldr Þorkelsson, der var i Norge 1031—5, må Þjóðólfr antages at have været dér i ét af disse år; omkr. 1010 er han så rimeligvis født. Efter 1044 træffer vi ham igen i Norge, og efter kong Magnus' død har han for bestandig sluttet sig til Harald hårdråde, der satte meget stor pris på ham og hans kunst og kaldte ham for en hovedskjald. Omkr. 1053 har han vistnok for sidste gang besøgt Island, hvorfra han medbragte en hest, som han vilde forære

1) Skj. digtn. B I, 327—28.
2) Fms. VI, 117.
3) I Flat. III, 421, Sex söguþ. 30 urigtig kaldt Þorljótr.

kongen, men Sneglu-Halle gav hesten en sådan anbefaling, at kongen ikke modtog den. Þjóðólfr deltog i Haralds Englandstog (1066), og da han efter slaget ved Stanfordbridge aldrig nævnes og heller ikke anføres blandt Olaf kyrres skjalde, må han antages at være falden i slaget og dette siges udtrykkelig i Hemingsþáttr[1].

Þjóðólfr er en af de skjalde, som udelukkende har følt sig som hirdskjald og intet andet. Han har opfattet sin virksomhed som en ganske særlig livsstilling, hvortil han var kaldet. Herved forklares hans kolde fornemhed overfor æmner, han fandt for ringe til at digte om, og overfor mænd, som spasmageren Sneglu-Halle, hvem han åbenbart betragtede som et slags lavere væsen, og som også var en fuldstændig modsætning til Þjóðólfr, en modsætning som mellem en hofskjald og en hofnar. Heraf forklares også digterens misundelse overfor andre skjalde, som besøgte kongen[2]. Vi kan sige, at vi hos Þjóðólfr mærker en særlig respekt for poesien som åndelig kunst og magt, samt en ideal stræben efter at hæve den over det rent dagligdags mål.

Ellers giver hans digte os meget få oplysninger om hans egne meninger; hans personlighed fremtræder i meget ringe grad. Kun kan vi se, at han har været en modig mand og en drabelig kriger.

Om Þjóðólfs forhold til det religiøse vides så godt som intet, idet han kun på et eneste sted, i hans næst sidste vers, lader en ytring falde, som går i den retning: »Det går som gud vil«. Sine egne anskuelser om en konges magt og den rette måde, hvorpå denne er at udfolde, har han aldrig udtalt, undtagen for så vidt som han et steds roser kong Harald for at »straffe og herske med kraft«. Således er Þjóðólfr en modsætning til Sigvatr; et digt som Bersöglisvísur kunde han aldrig have digtet. Þjóðólfr er i en særlig forstand den rent objektive, historiske digter. Hans digte er følgende[3]:

S o r p t r o g s v í s u r eller S ó p t r o g s v í s u r ([feje]-skarnsversene)[4] skal have været et ungdomsdigt. Dette digt skal han på foranledning af Sneglu-Halle have været tvungen til at fremsige for kong Harald, samtidig med at Halle fremsagde sine Kolluvísur. Kongen bemærkede, at bægge digte var ringe, men

---

1) Hauksbók s. 345.
2) Mork. 93; Sex söguþ. 18; Fms. VI, 361; Flat. III, 415.
3) Skj. digtn. B I, 332—53.
4) Se Mork. 96; Sex söguþ. 28; Fms. VI, 366; Flat.s læsemåde (III, 420) er forvansket.

Þjóðólfs dog det ringeste. Det hele var noget, som Þjóðólfr ikke syntes om. Intet af digtet er bevaret. Efter navnet at dömme og fremstillingen i Sneglu-Hallaþ. har det handlet om Þjóðólfs og hans søskendes hjemmearbejder som at bære asken ud og lign. — »Þjóðólfr kunde jo ikke bruges til andet«, bemærkede Halle ondskabsfuldt.

Heller ikke er der noget bevaret af det i Skáldatal antydede digt om den danske jarl Haraldr Þorkelsson fra tiden för 1035.

Magnúsflokkr [1]), et digt om Magnus den gode fra omkring 1045—6. Det er fremført for Magnus selv, da han tiltales deri. Af digtet er vistnok den störste del tilbage; digteren fortæller heri om kong Magnus' rejse til Norge og Sven Alfivassöns flugt 1035, Magnus' tog til Danmark og de dertil knyttede begivenheder 1042, kamp mod Venderne 1043 på Lyrskogshede, kamp med Sven Ulfssön ved Århus 1044, forfølgelsen af de flygtende, samt andre begivenheder i Danmark, kampen ved Helgenæs året efter. Der anføres flere vers af Þjóðólfr om kong Magnus' kampe, særlig om slaget ved Helgenæs, men de synes snarest at være at opfatte som løse vers, skönt digtet er en flokkr. Muligvis er også nogle af de her antydede vers løse vers, men bestemmelsen heraf er overordenlig vanskelig og det så meget mere, som kilderne her fuldstændig lader os i stikken.

Et digt i runhent versemål om Harald hårdråde, digtet mellem 1050 og 1060 efter Olaf kyrres fødsel. Heraf haves nogle få lævninger, der handler om Haralds kampe i Rusland efter 1030 og om hans personlige dygtighed; i det sidste vers omtales kong Magnus' død.

Sexstefja, en drape om kong Harald [2]), digtet i året 1065, rimeligvis kaldt således, fordi den har haft 6 forskellige slags stefvers. Allerede denne usædvanlige omstændighed tyder på, at dette digt skulde være noget særlig fremragende, hvad form og indretning angik. Det er sikkert, at digtet har nydt stor anseelse, og der er deraf bevaret forholdsvis meget. Disse vers indeholder en beretning om kong Haralds deltagelse i slaget ved Stiklestad, hans kampe og bedrifter i syden, Afrika, Sicilien, Italien, mishandling af kejseren [3]), hans rejse hjem og forlig med Magnus 1045, hans

1) Navnet findes: Hkr. III, 1.
2) Navnet findes i Fms. V, 88; VI, 129.
3) Ved et af disse vers angives, at indholdet er taget „efter kongens egne ord“.

stærke regering og magt. Derpå behandler digteren Nizåslaget 1062 og hvad dermed sammenhænger; i 5 vers omtales begivenheder i Norge i årene 1063—5 (striden med Oplændingerne). En del vers er med hensyn til deres plads i digtet ubestemmelige; de handler dels om kongens egenskaber, dels om de forskellige kampe og bedrifter; særlig fremhæver digteren hans gavmildhed mod ham selv i et par vers. Det er rimeligt, at der i nogle af dem sigtes til de begivenheder, som ligger imellem 1045 og Nizåslaget 1062, da der ellers findes et meget stort gab i disse brudstykker, og da digtet har haft et meget stort omfang. Med hensyn til et par vers må det bemærkes, at det overhovedet er usikkert, hvorvidt de hører til Sexstefja eller ikke. Som man ser, er digtet rigt på faktiske begivenheder; det er et ægte fyrstedigt, et fuldstændig objektivt episk kvad.

Af løse vers haves o. 27. De stammer naturligvis fra forskellige tider; v. 1 fra Århuskampen; 2—3 handler om Magnus' tog til Fyn i samme år; v. 4—8 om Helgenæsslaget; v. 9 om forholdet mellem kongerne Magnus og Harald fra 1046; v. 10 om kong Magnus' død og sorgen derover; v. 11 er digtet i anledning af Haralds tog til Danmark 1048. Af vers 12 er den 1. linje af Harald selv, digtet på toget til Götaelven 1050, hvor han skulde holde et forligsmøde med kong Sven. V. 13 stammer fra kong Harald hårdrådes møde med fiskeren. Þjóðolfr digtede det på befaling, men begik den rimfejl at lade en linje begynde med en kort betonet stavelse (uden opløsning). Kongen gjorde nar ad ham derfor, men Þjóðólfr blev fornærmet og nægtede at digte mere ved den lejlighed. »Det forholder sig så, ytrede kongen, både at du digter godt, Þjóðólfr, og at du er meget ömtålig med hensyn til din digtning«. V. 14—15 er af særlig interesse, da de både viser os, hvorledes digtningens inderste væsen var og hvorledes omskrivningerne opfattedes. Det hedder sig, at engang kom kongen og Þjóðólfr forbi en smedje, hvor en garver og en grovsmed skældte hinanden ud og derpå sloges. »Nu skal du digte om deres strid«, sagde kongen. »Det er unødvendigt, herre«, svarede digteren. »Gör, som jeg beder dig, men jeg stiller opgaven vanskeligere end du tror«. Kongen lod Þjóðólfr først digte et vers, hvori den ene skulde være Tor og den anden jætten Geirrøðr, og derpå et andet, hvori de skulde forestille Sigurðr og Fáfnir (jfr. ovf. s. 355). Bægge vers er mesterlig digtede. Det sidste lyder: »Hammerens Sigurðr [smeden] æggede hudernes snog [garveren], men

skindenes garvende drage krøb over læstehede (»sokkens [læste = sok] hede« = gulvet, jfr. *Gnitaheiðr*). Frygtelig var ormen med fodtöjet, för end tangens konge med den lange næse dræbte oksehudsnogen«. »God skjald er du, Þjóðólfr«, udbrød kongen beundrende og gav ham en fingerring. V. 16—17 er digtede om Halle, v. 18—24 om toget til Danmark för Nizåslaget 1062 måske de bedste af Þjóðólfs vers, v. 25 om striden med Hakon jarl Ívarsson 1064, og endelig stammer de to sidste fra slaget ved Stanfordbridge (1066); det ene handler om Haralds håbefulde sönner, det andet om Haralds fald og om den håbløse stilling, hvori hæren befandt sig.

De fleste af versene er altså digtede om og i anledning af kampe, og atter her viser Þjóðólfr sig som den særlige fyrsteskjald, hvis fornemste pligt det var at berette om kongens bedrifter i smukke og sande ord. Så vidt vi kan skönne — og her har vi med langt flere vers at göre end som oftest ellers —, træder disse bedrifter fuldstændig i forgrunden og det med en usædvanlig nöjagtighed, idet Þjóðólfr anfører flere stednavne end andre skjalde, og idet han endogså ofte angiver ugedagen for en begivenhed, samt andre talforhold. Derimod træder fyrstens personlige egenskaber — undtagen det krigerske mod — i baggrunden. Egne betragtninger over tildragelserne er sjældne; dog forekommer de f. ex. i Magnúsfl. v. 5 (»deres forlig skulde have varet længere«), ligesom digteren også en enkelt gang giver en sådan betragtning den aldeles usædvanlige spörgeform (Magn.fl. 6), jfr. skjaldens dom over Englandstoget (i den sidste lausavísa). Udpræget poetisk-lyrisk sving i tanken findes sjælden; et eksempel herpå er det i Þjóðólfs digtning næsten enestående halvvers (Magn.fl. 16). »bølgen, oprørt af stormen, tumler de faldnes hjærneskaller og ben på den sandede grund«.

Om Þjóðólfs egen livsanskuelse og etiske opfattelse giver digtene os besynderlig lidt. Hans digte er, som ovenfor bemærket, rent historisk-objektivt fortællende i langt höjere grad end de fleste andres.

Hvor der er tale om digterens formelle side, der falder dommen ud til gunst for digteren. Ikke alene er hans omskrivninger, ordsammenstillinger og ordvalg korrekt og smagfuldt, uden at han dog, hvad lethed og elegance angår, når de bedste, men hans ævne til at forme vers er ganske betydelig og hans færdighed i at digte vers på stående fod, endogså om et bestemt opgivet æmne, beun-

dringsværdig. Grundige kundskaber og indsigt i omskrivningernes væsen og dannelse har han naturligvis været i besiddelse af. Metrikken har han tiltrods for den af Harald hårdråde påpegede fejl i en lausavísa sikkert været fuldstændig herre over.

Med urette tillægges Þjóðólfr et vers af Þorleikr fagre [1]) og (i Ups.-Edda) et halvvers af Þórðr Kolbeinsson. Med hensyn til en flokkr om kongernes rejse, se Halle stirðe.

Bölverkr Arnórsson. Om denne digter og hans liv vides intet, undtagen at han var Þjóðólfs broder og at han engang har opholdt sig hos kong Harald, om hvem han har digtet et kvad, hvoraf der haves endel vers [2]); de fleste handler om kong Haralds tog og kampe i syden; de to sidste omtaler Haralds og Magnus' forligsmøde og Haralds tog til Danmark 1048. Om disse vers er kun det at bemærke, at de, foruden at være korrekte og flydende, er i deres skildring af kampe nok så livlige som hans broders, men nogen særlig digterindividualitet fremtræder ikke; de bevarede vers er også kun få.

Stúfr enn blinde Þórðarson kattar, eller, som han et steds kaldes, Skáldstúfr [3]), var en sönnesöns sön af Glúmr Geirason og en sönnesön af den berömte Guðrún Ósvífrsdatter og altså i slægt med Einarr skálaglamm og Ulfr staller [4]). Stúfr er rimeligvis født omkring 1025, og han var, hvad hans tilnavn viser, blind. I moden alder (30—40 år gammel) er han rejst til Norge i anledning af en arv, der skal være ham tilfalden dér. Vinteren efter at han var kommen til Norge tilbragte han hos en bonde på Oplandene, og her førte tilfældet ham sammen med kong Harald (1062—3). Stúfr underholdt kongen med at kvæde for ham en halv snes flokke, som han kunde udenad, og lovede at underholde ham med lige så mange draper, næste gang de traf hinanden [5]). Den følgende sommer besøgte Stúfr kongen i Nidaros og blev også hans hirdmand. Om den anseelse, han her nød, vidner det, at han, ligesom i sin tid Arnórr, sad overfor kongen, og at denne

---

1) Mork. 57; Flat. III, 341.
2) Skj. digtn. B I, 355—57.
3) Laxdœla 125, anm. til l. 11.
4) Fms. II, 22; Flat. I, 309; Laxd. 125.
5) Mork. 104—5; Fms. VI, 389—93; Flat. III, 379—81.

»drak ham til af forgyldte horn« (Stúfsdr.). Noget efter er Stúfr vistnok rejst hjem; vi hører intet mere om ham.

Stúfr synes efter den fortræffelige skildring af mødet mellem ham og kong Harald at dömme at have været en særdeles forstandig og fornøjelig mand, der var i besiddelse af spøgefuldt sind og jævn humor, der ikke mærkede trykket af sin tunge legemsfejl, og som har fundet etslags trøst i ikke alene selv at digte, men også i at lære andres digte udenad i hobetal og dermed underholde sig og andre. Det er et ret ejendommeligt og tiltalende billede vi får af den blinde digter, der ganske jævnt svarede på kongens bemærkning om, at han (Stúfr) ingen dårlig digter var, hvis han digtede lige så godt som Glúmr: »Ikke digter jeg mindre godt end han«. Så vidt vi kan se, var dette ingen utidig selvros. Dygtigt versifikationstalent, rigtige omskrivninger og et vist sving mærkes i hans vers. Iøvrigt slutter Stúfr sig nærmest til Þjóðólfr.

Af Stúfs første digt om kong Harald, som han ved deres første møde udbad sig tilladelse til at fremføre, og som han senere bragte ham i Nidaros, er intet bevaret[1]). Derimod haves endel af hans arvedrape om kongen

Stúfsdrápa eller **Stúfa**[2]) med klofastef, der består af 3 linjer og hvis indhold er en bön for kongen. De bevarede vers handler om kongen i almindelighed og den hæder, han viste digteren, om hans rejse til og virksomhed i det hellige land omkring 1036, om hans giftermål med den russiske prinsesse Ellisif, hans kampe i Danmark 1049—50, om Nizåslaget 1062 og om kongens sidste slag og kække kamp. For at vise dette digts historiske betydning tilföjer sagaen efter vers 1: »Således fortæller Stúfr skjald, som havde hørt kongen selv fortælle derom«. Digtet har vistnok oprindelig været overvejende historisk-objektivt, ligesom Þjóðólfs digte. Af ejendommeligheder fremhæves en nygörving *éls erkistóll* = stormens ærke[bispe]sæde = himlen.

Illuge Bryndœlaskáld er, med hensyn til herkomst og livsomstændigheder, fuldstændig ukendt. Ifølge tilnavnet skal han have digtet om (?) eller stammet fra (?) Bryndølerne (Kjosarsyssel). Af hans vers kan det ses, at han for en tid har opholdt sig hos kong Harald selv. Af hans i Skáldatal antydede digt om

[1]) Mork. 105; Fms. VI, 392; Flat. III, 381.
[2]) Navnene: Mork. 105 (*Stúfsdr.*); Flat. III, 381 (*Stúfa*); Fms. VI, 393 (bægge). Versene findes Skj. digtn. B I, 373—74.

kong Harald er 4 halvvers bevarede[1]. Den 1. og 4. linje af disse vers handler om kongens bedrifter i Rusland, Frankrig og syden, medens l. 2—3 er af sagnhistorisk indhold og danner det for dette digt så ejendommelige stef (se ovf. s. 411). De sagnenkeltheder, som her anføres, er Fáfnis drab, hjærtets stegning, ridtet gennem vaverluen, samt Atles indbydelse til hans svogre.

Foruden disse ubetydelige, men interessante rester haves to linjer (i AM 158, 8°), der synes at være af et elskovsvers.

Grane skáld er fuldstændig ukendt. Af hans i Skáldatal antydede digt om kong Harald hårdråde er ubetydelige levninger tilbage om krigen med Danmark i 1048[2]. En ejendommelig vending viser sig i et af versene, idet skjalden udtaler det ønske, at valen må bekomme ulven vel.

Sneglu-Halle, Grautar-Halle. Om denne mand haves der en lille fortælling, hvoraf endel findes indsat i Harald hårdrådes saga (Mork., Fms., Flat.); selvstændig findes den udgiven i Sex söguþættir. Halle, der på grund af sit raske væsen fik det første og af sin forkærlighed for grød det sidste tilnavn, var af en meget ringe herkomst; han stammede fra egnen Fljót i nærheden af Svarfaðardalen. Deraf hans nöje kendskab til digteren Þjóðólfr og dennes familjeforhold. Halle beskrives som »en god skjald, höj af vækst, med lang hals, smal over skuldrene, med lange arme og temmelig uformelige yderlemmer i det hele«. Omkring 1053 rejste han til Norge og landede ved Trondhjem. Ved Agdenæs mødte de et skib, hvorpå kongen selv var. Denne spurgte på engang: »Hvem styrer skibet, hvor var I i vinter, hvor stødte I fra land, hvor tog I først land og hvor var I i nat?« Disse mange spörsmål kom bag på de andre købmænd, så at de ikke kunde svare, men her var Halle den rette mand. Öjeblikkelig og uden tøven svarede han på alle spörsmålene. Allerede dette er karakteristisk for Halle; hvor der skulde kæmpes — med ord, dér kunde ikke mange måle sig med ham. Siden kom Halle til kongen, blev hans hirdmand og var vel lidt af alle. Halle var om vinteren hos kongen og fik ofte lejlighed til at vise sin slagfærdighed og djærvhed, hvem det så end galdt; han havde desuden en sjælden ævne til at

1) Skj. digtn. B I, 354.
2) Sst. B I, 357.

more med djærvt spasmageri, som kongen ifølge sit naturel fandt behag i, skönt det undertiden ligefrem udartede til den rene skurrilitet. Blandt de islandske skjalde er Halle spasmageren i særlig forstand. Hans löjer og spilopper er dog aldrig et udslag af ondskabsfuldhed; derfor vandt han de flestes yndest. Og han lod det, så vidt vides, aldrig gå ud over de ringere, medens han synes at have haft fornöjelse af at have de höjere og höjeste til bedste. Således når han fik den mægtige høvding Einarr fluga, Eyvindr skáldaspillirs sönnesön, som var bekendt for aldrig at give bøder for den, han dræbte, til at give sig bøder for en foregiven slægtning ved at true Einarr med ellers at ville digte nid om ham (se ovf. under Þorleifr jarlsskáld s. 539). Overfor kongen selv var han ikke bange, men lod ham mærke sandheden på en sådan måde, at kongen ikke blev vred på ham. I sin strid med Þjóðólfr, som ikke var uden grovhed fra Halles side, afvinder han os en vis sympati, ikke mindst ved den bemærkning, som han gjorde, da man bebrejdede ham ikke at have hævnet sin fader: »Der var indgået forlig i sagen, og et forlig er det ikke smukt at bryde«.

Efter en rejse til Danmark og England og tilbage til Norge, begav han sig hjem igen til Island, og her døde han nogle år efter, i hvert fald för kong Haralds død indtraf.

Halle havde meget let ved at digte. Denne hans færdighed satte Harald på prøve, dengang da han i anledning af Halles kritik over maden i kongens hal blev vred på ham og befalede hofdværgen Túta at bære en stegt gris hen for Halle; han skulde gå midt ud på gulvet og først da sige til Halle, at han skulde have et vers færdigt för han kom hen til ham. Dette gjorde Halle og digtede straks et vers, som kongen roste. Halles vers er lette og vel digtede, og vidner om ikke ringe vid og sund sans; undertiden er de temmelig grovkornede. Af hans digte[1]) kender vi:

K o l l u v í s u r, »kalvversene«, et ungdomsdigt af Halle om nogle kør, som han vogtede. Dette kvad måtte han fremsige for kongen, som erklærede, at det var bedre end Þjóðólfs Sorptrogsvísur (se ovf. s. 614)[2]).

E t d i g t o m k o n g H a r a l d h å r d r å d e. Digtet kaldes i et par kilder d r a p e[3]), medens det i andre[4]) kaldes k v æ d e.

---

1) Skj. digtn. B I, 358—60.
2) Mork. 96—7; Sex söguþ. 28—9; Fms. VI, 366—7; Flat. III, 420—1.
3) Sex söguþ. 27. 31; Flat. III, 420. 422.
4) Mork. 96. 98; Fms. VI, 365. 369.

Det siges at have været vel digtet og at have fundet folks behag. Hvis det er rigtigt, at digtet har været en drape, er intet deraf bevaret; har det derimod været et 'kvæde', kunde et halvvers, der haves under Halles navn, være at henføre hertil. Men det er muligt, at halvverset er af en lausavísa.

Af et digt om Edvard Confessor[1], eller, hvad der vistnok er mindre rigtigt, om kong Harald Godvinssön[2]) er der intet bevaret. Det kaldes også for en drape. Til lön for digtet skulde Halle have alt det sølv, som ved at hældes ned over hans hoved blev siddende i hans hår. Halle bad da om lov til at gå et öjeblik ud, og lavede nu af sit hår et slags tallerken ved hjælp af tjære og fik således en masse sølvpenge. Da han kom tilbage til kong Harald hårdråde, betegnede han selv dette digt som en endileysa ein.

Af lausavísur haves endel, alle fra hans ophold udenlands og de fleste fra hans ophold hos kong Harald. Det er meget spøgefulde vers, om den som kriger udstafferede hofdværg Túta, »der var vant til angreb — på rugbrødene, og som ej flygter for ilden — i køkkenet«, om kong Haralds madkarrighed — »kongen sulter os, hver gang jeg spænder mit bælte om livet, mærker jeg, at jeg er bleven tyndere«, om den gris »med den svedne tryne«, »med de dejlige brune sider«, som kongen sendte ham, om hans foregivne ildevarslende dröm i England, som bevirkede, at de, som havde tinget sig overfart med det eneste skib, der den gang kunde fås, trak sig tilbage, så at der blev rigelig plads til Halle selv. De to sidste vers er obscöne, det ene (tvetydigt) om dronning Þóra, digtet på kongens befaling, og det andet om Þjóðólfs hest.

Der er ingen tvivl om, at alle disse vers er ægte. De bærer individualitetens og personlighedens umiskendeligste præg, medens der er intet som helst, der antyder det modsatte.

Med urette tillægges Halle Þjóðólfs vers (Lausav. 16) i Fms.

Þórarinn Skeggjason er fuldstændig ukendt, undtagen for så vidt som han antages at være identisk med den berömte lovsigemand, skjalden Markús Skeggjasons broder, hvem Are nævner som en af sine historiske hjemmelsmænd[3]. Af hans

---

1) Fms. VI, 375; Mork. nævner intet navn.
2) Sex söguþ. 37; Flat. III, 425.
3) Ísl. b. (1887) 15.

drape om Harald hårdråde er kun et halvvers bevaret [1]); det handler om, hvorledes den græske kejser blev blindet af Harald.

Valgarðr af Velle. Om denne digters herkomst vides intet. På grund af hans navn og bopæl (Völlr i Rangárvallasyssel) kunde han med stor sandsynlighed antages at have hørt til den navnlig fra Njála bekendte Mörðr gígjas slægt (ja måske være en sön af Mörðr Valgarðsson). Af Valgarðs vers ses det, at han en tid lang må have opholdt sig hos kong Harald. Af hans digt (drape?) om denne haves nogle lævninger [2]). I dem omtales Haralds bedrifter i orienten, hans pragtfulde sejlas fra Rusland 1045 »med den herligste ladning« (ↄ: kongedatteren Ellisif), samt hans kampe og bedrifter i Danmark sammen med Sven Ulfssön.

Versene vidner særdeles fordelagtig om Valgarðs versifikation, der må betegnes som glimrende, samt om hans poetiske sans og udtryksmåde. I steden for tört at berette om kamp, drab og blodsudgydelser, som flere andre, hæver han skildringen heraf ved særlig at henlede opmærksomheden på et enkelt moment, og da et sådant, som var værd at lægge mærke til. En skildring af flugt, som den han giver, er i skjaldepoesien vistnok enestående: »De sörgelig adspredte skarer forsinkedes (de blev tagne tilfange); de skönne kvinder blev tagne. Lænken omspændte kvindernes lemmer og bed dem skarpt. Mange herlige kvinder blev af Eder førte til skibene.« Her fremtræder ikke nogen brutal glæde over de skönne kvinders lidelser, men åbenbart en med medfølelse blandet beundring af deres skönhed. Og hvem ser ikke den forvirrede, ynkelige flugt; hvor meget stærkere indtryk gör ikke flugten netop derved, at det så stærkt fremhæves, at der var så mange skönne kvinder. Dette er tillige tilstrækkeligt til at vise den ævne, Valgarðr besad til at give en livlig og malende skildring; og der gives flere eksempler på denne hans ævne, som når det f. ex. hedder: »Da du styrede dine skibe sydfra, var det, som om man så ind i ildfyldte dragegab. Skibet førte sin røde snabel. Det rene guld skinnede; skibet sejlede en lang dagsrejse, bølgen brødes under dets bov.« Således finder vi hos Valgarðr en inderlig medfølelse, en tiltalende fantasi, og, for det tredje, herredömme over sprog og form.

---

[1]) Skj. digtn. B I, 368.
[2]) Sst. B I, 360—63.

Halle stirðe. Denne ellers fuldstændig ukendte digter, der, som det af Skáldatal fremgår, umulig kan være identisk med Sneglu-Halle, nævnes kun etsteds som forfatter til et af de vers, der udgör en flokkr om kongerne Haralds og Svens rejse til Gøtaelven i året 1063—4. I sagaen om Harald nævnes som forfatter kun *skaldit*, og man — deriblandt også jeg[1]) — har været tilböjelig til at antage, at denne skjald er Þjóðólfr. Jeg er dog nu betænkelig ved at tillægge ham dem, ikke mindst fordi et af dem udtrykkelig tillægges »*Halle striðe (= stirðe)*[2]). Desuden findes der noget som taler imod at Þjóðólfr er forfatteren, nemlig det åbenlyst udtalte ønske om og længsel efter fred og forlig, som f. ex. mere kunde minde om Sigvatr end om Þjóðólfr. Hele tonen minder ikke rigtig om Þjóðólfr. Jeg tror derfor, at det er sikrest at tillægge Halle stirðe denne flokkr; forfatteren ses at have været hos kongen på den tid, den skildrede begivenhed foregik. Af flokken haves 6 vers, som i det hele er vel digtede[3]). At digtet i virkeligheden handler om Harald selv, fremgår tydelig af versene.

Steinn Herdísarson. Denne digter var en datterdattersön af Einarr skálaglamm[4]) og altså en slægtning af Stúfr skáld og Ulfr staller. Faderens navn kendes ikke, og om hans liv vides kun, at han var med i Nizåslaget på sin frænde Ulfs skib[5]) (1062) og at han har været i Norge under Olaf kyrre. Som bekendt har *Svb. Egilsson* i sin tid søgt at identificere denne Steinn med digteren Hallar-Steinn. Herimod taler dog bestemt flere grunde. Hallar-Steinn nævnes i kilderne aldrig Herdísarson. Hallar-Steins digt Rekstefja frembyder sprogformer og udtale (som ö=ó), der aldrig forekommer i Steins digte og, hvad der er af störst betydning, Hallar-Steinn bruger en sådan omskrivning som »bogens sol« = sten (»sten« betegner nemlig også 'farve', hvormed blandt andet bøger illumineredes); dette viser på det klareste, at Hallar-Steinn må være betydelig yngre end Steinn Herdísarson[6]).

---

1) Sn.-E. III, 583—4.
2) Har. harð. k. 73 (fol.-udg.).
3) Skj. digtn. B I, 370—71.
4) Ldn. 95.
5) Hkr. III, 160.
6) Iøvrigt henvises til Sn.-E. III, 608—12, og til Hallar-Steinn (bind II).

Af Steinn Herdísarson kendes følgende digte[1]:

Nizarvísur, en flokkr[2] om kampen i Nizå, hvoraf der haves 7 vers. Beskrivelsen af forberedelserne til kampen og denne selv er digtets indhold. Særlig dvæler digteren ved Haralds mandige ord för slaget. I de to sidste vers omtaler digteren bægge de stridende konger på en bevidst upartisk måde, idet han i höje toner også priser kong Svens mod og personlige kampdygtighed, men siger, »at han blev ladt i stikken af sine egne folk.« Hermed giver Steinn sig selv et smukt skudsmål for retsind og besindighed. Versene er i formel henseende ret gode, men nogen original digterånd viser Steinn sig ikke at være. Vi møder idelig reminiscenser fra ældre skjalde som Þorbjörn hornklofe, Þormóðr, Tindr, Þjóðólfr, Stúfr og vistnok endnu flere (som Þorleikr fagre).

Ulfsflokkr, et digt om Ulfr staller, nævnes udtrykkelig [3]), men vi har intet tilbage deraf, med mindre et vers om Ulfs drabelige færd i Nizåslaget skulde høre hertil. Muligvis har digtet været et arvekvad. Ulfr døde 1066 lige för Haralds Englandstog.

Óláfsdrápa, om kong Olaf kyrre[4]), forfattet omkring 1070, har et klofastef, bestående af 3 linjer. Heraf er betydelige brudstykker opbevarede. Det første vers indeholder, hvad der er enestående, en påkaldelse af gud. At dette vers hører til et fyrstedigt og da snarest til Óláfsdrápa, synes at fremgå af, at digteren siger: »Jeg påkalder gud för end mænd.« Digteren omtaler begivenhederne i England 1066 og Olafs hjemrejse til Norge året efter; dernæst kongens krigerske forberedelser og ufred med Sven Ulfssön, indtil forliget kort efter kom istand imellem dem. Alle de øvrige vers behandler kongens kraftige indenlandske styrelse og priser i höje toner hans gavmildhed. Fremstillingen lider her af bredde og en mindre heldig gentagelse af en og samme tanke.

I det hele taget er der intet fremragende ved Steins digte. De opviser mange efterligninger og genklange. Dog må det siges, at omskrivningerne ikke er mange og ingenlunde uheldige, ordstillingen er naturlig og den metriske form strængt korrekt. Men vi mærker, hvor stærkt Steinn repræsenterer overgangen fra det 1.

---

1) Skj. digtn. B I, 376—83.
2) Navnet findes: Fms. XI, 215.
3) Hkr. III, 130.
4) Navnet findes: Hkr. III, 223 (jfr. 199).

til det 2. tidsrum i skjaldepoesiens historie og stærkere end nogen anden af hans samtidige. Ved hans digte står vi ved et vendepunkt.

Steins egen personlighed og subjektive følelse fremtræder i enkelte sætninger og udtalelser. Han synes at have været en af dem, som satte pris på de fredelige tider under Olaf kyrre, hvem han roser stærkt for hans forsvar af Norge og fasthed.

Andre mindre digtere, som siges eller antydes at have digtet om kongerne Magnus, Harald og Olaf kyrre. — Hreiðarr, kaldt den heimske (tossede), hvilket tilnavn han skal have fået på grund af sin tåbelige optræden i sin ungdom, kom til Norge, fornærmede Harald hårdråde, men frelstes af kong Magnus; se iøvrigt fortællingen om ham [1]). Han siges at have digtet et kvad om Magnus den gode, der i begyndelsen var lidt stift og uskönt, men blev desto bedre, jo længere han kom frem i det [2]). Kongen lönnede kvadet godt. Ellers nævnes denne Hreiðarr aldrig som digter. — En Valþjófr nævnes i Skáldatal blandt kong Haralds skjalde, men han er fuldstændig ukendt. — Blandt Olaf kyrres digtere nævnes foruden digterinden Vilborg, der ligeledes er fuldstændig ukendt, også en skjald Atle litle, om hvis herkomst intet vides. Af hans digt er muligvis et halvvers bevaret om kamp og ildebrand [3]).

Om Sven Ulfssön (Estridsen) digtede to skjalde: Þórðr Kolbeinsson (se ovf. s. 564) og

Þorleikr fagre. Denne er fuldstændig ukendt [4]), undtagen for så vidt som han siges »den sommer« (ɔ: 1051) at være kommen fra Island, og at han da begyndte at digte et kvad om kong Sven [5]). På grund af hans navn kunde man tro, at han hørte til Laxdølernes slægt.

Af hans digt, en flokkr om kong Sven [6]), haves o. 13 vers; de handler dels om Svens deltagelse i Lyrskogslaget, dels om de forskellige kampe mellem Sven og Harald 1050—1. I to halvvers prises kongens gavmildhed.

1) Mork. 35—44; Fms. VI, 200—218.
2) Mork. 43; Fms. VI, 217.
3) Skj. digtn. B I, 383.
4) I Fsk., i Ups., Reg., 1 eβ (Sn.-E. I, 404. 502) kaldes han med urette Þorleifr.
5) Hkr. III, 123; Fsk. 253—54; Fms. VI, 256; Flat. III, 338.
6) Skj. digtn. B I, 365—68.

Ifølge disse vers har Þorleikr været en dygtig skjald. Hans beskrivelse af sejlas og skibe er umiddelbart frisk og kraftig. Således lyder en halvdel: »men sydfra over havet søger mastens prægtige dyr, fagert bestænkede med farve, med gyldne munde; de tilhører Sven, som rødfarver spydene.« Ordene er meget heldig valgte og sammenstillede (som *fagrdrifinn steini, lauks glæsidýr* i det andet vers). Omskrivningerne er korrekte og anskuelige. Hvad der fra indholdets side i en særlig grad karakteriserer digtet, er den aldeles bestemte partitagen for kong Sven imod kong Harald, idet digteren temmelig stærkt fremhæver Svens forholdsvis få sejre og i modsætning hertil taler nedsættende om Haralds »lidet nødvendige tog til Hedeby.« I overensstemmelse hermed omtaler han Sven som »den konge, der i den bedste stund er båren under Midgård.«

Om Knud den hellige digtede to skjalde. Den ene var Kálfr Mánason, en efterkommer af landnamsmanden Hólmgöngu-Máne på Skagestrand [1]). Af Kálfs digt om Knud er nu intet tilbage, men det anføres et par gange som hjemmel for, at kong Svens lig i løbet af 13 dage førtes fra Jylland til Ringsted, og for, at kong Knud skal have besejret 10 konger på sine tog i Østerleden [2]).

Den anden er Skúle Illugason, som på grund af sit navn kunde høre til Gilsbekkingernes eller Myramændenes slægt. Han er ellers ukendt, ligesom hans digt om kong Knud er tabt.

Til slutning skal her nævnes en digter, der for så vidt er enestående, som han kun har besunget en engelsk høvding, skjalden Þorkell Skallason (eller Þórðarson skalla[3])). Han siges[3]) at have været hos jarlen Valþjófr, en broder til Harald Godvinssön. Kort efter slaget ved Hastings (1066) blev Valþjófr dræbt, og Englænderne siges at have holdt ham for en helgen. Om denne jarl digtede Þorkell en Valþjófsflokkr [4]), hvoraf der haves to vers om slaget ved Hastings og om Valþjófs død [5]). Det sidste

1) Ldn. 187.
2) Fms. XI, 214. 216.
3) Fsk. 299.
4) Navnet: Hkr. III, 215; Fms. VI, 426.
5) Skj. digtn. B I, 383—84.

vers indeholder tillige et anelsesfuldt udsagn om fremtidige stridigheder i England.

Af anonyme kvad om fyrster og andre fremragende mænd fra dette tidsrum nævnes der følgende 3:

Bárðardrápa, en drape om den af Vígfúss Víga-Glúmsson dræbte Bárðr, en sön af Halle den hvide, fra det 10. årh. Digtet var ikke et arvekvad, hvilket fremgår af stefet (to linjer), det eneste, der er bevaret[1]).

Flokkr om Sven Alfivassön, digtet kort efter Svens kamp med Tryggve Óláfsson ved Bokn 1033. Heraf er ét vers bevaret[2]). Det er imidlertid ikke umuligt, efter den måde, hvorpå dette vers i Fms. anføres, at det hører til selve Tryggvaflokkr (af Sigvatr, se ovf. s. 589, om hvem et udtryk i verset også stærkt minder). Men *Snorre* har dog bestemt ment, at det hørte til et fra Tryggvaflokkr forskelligt kvad om Sven.

Haraldsstikke, et digt i fornyrðislag om Harald hårdråde, forfattet efter 1066. Heraf haves kun ét vers om kongens fald[3]).

D. Niddigtning.

Ligesom Nordboerne havde et åbent öje for naturen, dens fænomener og ydre forandringer, således lagde de også nöje mærke til hverandres ydre ejendommeligheder, både de fordelagtige og de mindre fordelagtige. Alle eller de fleste af en sagas vigtigste personer beskrives nöjagtig, og, hvad der har en stor betydning, næsten alle har de øge- eller tilnavne. Disse er af forskellig art eller oprindelse. Nogle er hæntede fra legemlige egenskaber eller fejl, som »den sorte, hvide« (af hårets farve), »den skelende«, »den fladnæsede«, »den stammende«, »den halte«, »den lille«, »den tykke«, »guldbrå« og »kulbryn« (om kvinder).

Dette beror sikkert ikke alene på trangen til at få et bestemtere hjælpemiddel til at holde forskellige personer ud fra hinanden, men også på en Nordboerne medfødt lyst til at spotte, göre nar ad deres medmenneskers uheldige ydre ejendommeligheder, som også fra andre sider noksom bekræftes. Denne spottelyst fremtræder

1) Skj. digtn. B I, 166.
2) Sst. B I, 393.
3) Sst. B I, 394.

meget tidlig, f. ex. i Hárbarðsljóð, i Lokasenna, i samtalen med Sinfjötle og Goðmundr, jfr. de forskellige i de uhistoriske sagaer anførte eksempler på en ordstrid *(senna)*. At man meget tidlig har lavet små s p o t t e v e r s om hinanden er en given sag, og vi har flere eksempler fra det 10. årh. herpå. Disse satiriske vers og digte kunde være af en mere eller mindre ondskabsfuld art, eftersom de havde deres udspring i den godmodige spottelyst, som kun spørger uden at ville såre, eller de er fremgåede af bittert personligt had og misundelse, der både skal såre og sværte. Vi står da her overfor to arter, en mildere og en bitrere satiredigtning. Den første er den, der nærmest betegnes med ord som *flim (flimtan,* jfr. ord som ***kviðlingr***), den sidste betegnes i reglen ved ***nið;*** men en aldeles bestemt forskel på disse to ord overholdes dog ikke[1]).

Man trode, at virkeligt nid var »bidende«, ɔ: at de forbandelser, som digtet eller verset indeholdt, kunde have blivende følger for den, som var genstand derfor. Man tillagde nidet en overnaturlig kraft og virkning; i så henseende ansås digterne deraf at være, hvad man med et yngre udtryk kalder ***kraptaskáld*** eller ***ákvæðaskáld***. Denne opfattelse går meget langt tilbage i tiden; det ser vi af fortællingen om Þorleifr jarlsskálds niddigt om Hakon jarl (se ovf. s. 540). Om dette digt ytrede kong Harald hårdråde: »Der er eksempler på, at nidet har »bidt« mægtigere mænd, end du er« [det er Einarr fluga, der tiltales], og om Halle sagde han: »Han viger ikke tilbage for noget og én kvædling er værre for dig, hvis den huskes« osv. Det er heraf klart, at man ikke alene frygtede den spot og skam, som et til sene tider opbevaret niddigt vilde medføre for ens gode navn og rygte, men at man også t r o d e på et sådant digts overordenlige kraft. Men denne tro hang sammen med den store anseelse og det ry, som (skjalde)poesien i det hele taget nød, samt med de alsidige k u n d s k a b e r og fremragende ævner, som skjaldene besad.

At en sådan niddigtning, på grund af de omtalte egenskaber og troen på disses betydning, ikke var almindelig v e l s e t er

1) Ordet *níð* har flere betydninger. Således bruges det om en nedsættende omtale i almindelighed (Vsp. 56); det bruges også om forbandelser i visse bestemte formler, uden at være i poetisk form. Således bruges ordet f. ex. i Egilss. om Egils nidformular på hestehovedet; jfr. *trénið*. Jeg minder i denne forbindelse om *M. Olsens* afhdl.: Om troldruner i Edda 1916.

noget, som følger af sig selv, og vi finder i vore kilder gentagne gange, at nidvers ansås for yderst fornærmelige og at de førte til drab og blodsudgydelse. Det var således en i höj grad farlig digtning. Derfor har den utvivlsomt fra begyndelsen af været lidet almindelig, men den skulde snart indskrænkes også på en anden måde, nemlig ved hjælp af loven.

I Grågåsen findes der et kapitel, som bærer overskriften: *Um skaldskap*[1]). Det begynder således[2]): »Hverken bör man digte om en anden last eller rós *(löst eða lof)*. Ej skal man vredes over fjærdedelen af et vers, undtagen der er lastende ord *(lastmæli)* deri. Dersom én digter to verslinjer og en anden to andre, og de bægge er blevne enige om at göre det, straffes de med fredløshed, ifald der er last *(löstr)* eller forhånelse *(háðung)* deri. Dersom en mand digter om en anden et vers, hvori der ikke er forhånelse *(háðung)*, straffes han med bøder af 3 mark; dersom han digter mere om ham, er straffen landsforvisning, uagtet der ikke er forhånelse deri. Fredløshed er straffen, dersom man digter om en mand et halvt vers, hvori der er last eller forhånelse, eller sådan rós *(lof)*, som man digter til forhånelse *(háðung)*. Dersom den, der digter det, fremsiger det eller lærer en anden det, pådrager han sig derved en anden (særskilt) sag, og straffen er fredløshed; samme straf er der og for enhver, der lærer verset« osv.[3]).

Når det her straks i begyndelsen hedder, at »man hverken bör digte last eller rós« om en anden, er det sidste »eller rós« ved første blik mildest talt forbavsende. Var da ikke rosende digte noget af det höjeste og ærefuldeste, en konge, fyrste eller overhovedet enhver mand kunde ønske sig?. Hertil må der og kan der kun svares jo. Ingensinde hører vi, at folk tager digte eller vers fortrydelig op, når de i virkeligheden var rosende. For ikke at tale om den uendelige række af kvad om udenlandske fyrster, har vi også digte om indenlandske stormænd og bønder, hvorpå der i det foregående er anførte eksempler nok, og det fremgår

---

1) Konungsbók § 238, udg. 183—5, Staðarhólsbók § 377—8, s. 392—4.
2) *Finsens* oversættelse af Kgb.
3) Det følgende indeholder nærmere bestemmelser om digtningen af sådanne vers og udbredelsen deraf, søgsmål, sagsanlæggelse og straf, om nidvers om en afdød kristen mand, eller om Danskernes, Svenskernes og Nordmændenes konge, om elskovssange, om travesti osv., samt om selve processens lovlige gang.

tydelig af alt, at lovkvad ikke var nogen forbuden vare, hverken i dette eller det næste tidsrum.

Ordet *lof* kan i Grågås-paragrafen med andre ord ikke betyde almindelige rosende digte. Det kan kun forstås som 'vers og digte, der i en ren formel ydre henseende er rosende, men som i virkeligheden er ironiske'[1]), altså netop sådant et vers f. ex. som skjalden Eldjárns sidste vers om Giffarðr, hvor det hedder, at denne ridder alene kæmpede tappert, medens alle andre skjulte sig; dette var ironi, ti det var Giffarðr alene, som havde 'skjult sig'. Ironiske eller naragtig overdrevne vers om bestemte folk er det, som Grågåsen mener med sit *lof;* og til yderligere bestyrkelse heraf er, at den, i overensstemmelse med de gamle loves sprogbrug, senere tilföjer den bestemte forklaring: »*eþa lof þat, er hann yrkir til haþungar*«, hvor *lof þat* ikke udgör nogen som helst modsætning til det foregående eller tilföjer noget nyt (ved relativsætningen; det er ikke deri, det nye ligger, som den sætning, der begynder med *eþa,* indeholder).

At denne lovbestemmelse er gammel og vistnok fra det 10. årh., er der ingen grund til at betvivle. En sådan lov antydes og forudsættes i Bjarnarsaga[2]). Þórðr havde digtet et spottevers om Björn (og kalven). Björn siges da at have redet hjem til Þórðs gård med 60 mand for at stævne ham for verset, *sem hann kallaði lög til standa;* uagtet denne sidste sætning ikke behøver at have nogen videre betydning, er der dog ingen grund til at forkaste selve den nøgne beretning om stævningen. Det er ikke urimeligt, at det er en sådan lov, som digteren og juristen Markús Skeggjason († 1107) tænker på, når han i et mærkeligt lille vers (halvvers) erklærer, at han ikke vil digte nid om en mand. Denne lov har sikkert lagt en alvorlig dæmper på folks lyst til at digte nidvers. Hvad vi har tilbage af den gamle niddigtning, er da også rent forsvindende, og de kvad og vers, vi af omtale kender, er forholdsvis få.

Indholdet af disse niddigte var, skönt ikke uden ånd, ofte temmelig groft. I Grámagaflím af Björn (se ovf. s. 498) behandledes Þórðs afstamning; han skulde stamme fra et af hans moder

---

1) Herved bliver det også rigtig klart, hvor forfejlet det er, når *G. Vigfússon* i sit leksikon mener, at *skáld* oprindelig betyder 'en, der digter nidvers'; jfr. ovf. s. 329.

2) Bjarnars. 33.

spist sødyr (fisk) af en underlig art. Særlig gjorde man dog nar ad ens personlige egenskaber, og man tillagde da den, der skulde forhånes, de egenskaber, som ansås for at være de mest nedsættende for en mand og et menneskes værd, og da først og fremmest fejhed og uduelighed; dette sidste skete enten ved direkte udtalelser og betegnelser eller ved sammenligninger f. ex. med en hoppe, et dyr, der ansås for at være særlig modløst (jfr. hoppehjærtet, som jætterne gav lerjætten Mökkurkalfi), eller ligefrem med en kvinde; at kalde én en kvinde var overhovedet det nederdrægtigste, der kunde siges om en mand. I de mindre sårende, mere godmodig spøgende vers gör man sig lystig over éns udseende eller egenskaber, som da undertiden stærkt overdrives og på den måde göres latterlige. Herpå har vi i det foregående set flere eksempler.

Niddigte og spottevers fra dette tidsrum er følgende:

En lille kviðlingr af Narfe til Kormákr, samt Kormáks svar herpå[1]), et par små drillende kvædlinger i Gíslasaga af Skegge og Gísle, samt Þorgríms og Gísles småvers i anledning af Vésteins drab[2]). Hertil kan föjes, at Egils vers om Atleyjar-Bárðr kaldes *flimtan*[3]), ligesom også Grettirs små kvædlinger[4]) samt Þórhildr skáldkonas i Njála[5]).

Hånende og fornærmelige vers af hirdskjaldene (Kormákr 530, Þorleifr 539—40, Hallfreðr 550, 553, Gunnlaugr 558, Þórðr Kolbeinsson 563, Steinn 566, Þormóðr 573, [Hofgarða-Refr 600], Bjarne 605, Hrafn 613, Halle 621) er ovenfor anførte og omtalte.

Af særlig stor interesse er det niddigt, som Islænderne siges at have digtet om den danske konge Harald blåtand. Anledningen hertil var den, at et islandsk handelsskib var strandet i Danmark; kongens bryde, Birger, havde erklæret skibet og dets ladning for vrag og bemægtiget sig det hele. Da dette rygtedes til Island, blev det, som det mærkeligt nok hedder, vedtaget som lov, at der om kongen og Birger skulde digtes et nidvers »for enhver næse« (ɔ: hver enkelt) i landet[6]). Heraf kan vi slutte, at

---

1) Kormákss. 9. Skj. digtn. B I, 85.
2) Gíslas. 6. 7. 26. 27 (110. 111). Skj. digtn. B I, 93. 95.
3) Egilss. 134.
4) Grettiss. 23. 33, jfr. 26.
5) Njála I, 132, jfr. 129, hvor hun betegnes som *orðgífr mikit*, og 132.
6) Hkr. I, 315 f.; Fms. I, 153, XI, 42. 181. Skj. digtn. B I, 166.

digtet har været overordenlig langt, men vi har kun ét vers deraf bevaret. I dette göres kongen til en hest og Birger til en hoppe, og det hedder, at da kongen og Birger kom ud på havet, »blev de til voks« (ɔ: blev lamslåede af skræk). Dette synes at hentyde til det krigstog, som kong Harald omkring 965 truede med at ville göre til Island i anledning af nidet, men han opgav toget, som Islænderne forklarede det, af frygt. Til den anførte beretning föjes i Heimskringla, at kong Harald sendte en troldkyndig Finlap til Island for at undersøge landet og dets kyster. Denne skal have forsøgt i en hvals skikkelse at komme til landet på forskellige steder, men alle vegne, hvor han kom, blev han modtaget af forskellige landvætter, som drev ham bort og bevirkede, at han vendte tilbage til kongen med uforrettet sag[1]). Denne mærkelige skildring beror efter min opfattelse på en misforståelse. Jeg formoder, at denne skildring er en gengivelse af endel af nidet selv, og at det er de islandske digteres eget påfund og fantasifrembringelse, som her foreligger, og som senere, muligvis efter at digtet var blevet glemt, medens dets indhold huskedes og fortaltes, blev opfattet som en historisk tildragelse. Hvis dette skulde være rigtigt, har nidet været særdeles interessant og fortjænt at opbevares; men af grunde, som vi kender, er dette ikke sket.

I Þáttr om Þorsteinn den hvide berettes der om et niddigt, som en Einarr Þórisson lod digte om Þorsteinn den fagre Þorfinnsson[2]); senere dræbte Þorsteinn denne Einarr, som desuden ved svig havde ægtet hans fæstemø.

Da Þorvaldr Koðránsson og den saksiske biskop, Friðrikr, forkyndte troen på Island (omkring 984), fik hedningerne nogle »skjalde« til for penge at digte nid om dem. Heraf anføres et halvvers i fornyrðislag, hvori det hedder, at biskoppen har født ni börn, og at Torvald var fader til dem alle[3]). Dette er en mærkelig parallel til Sinfjötles skældsord om Goðmundr Granmarsson[4]), hvor denne siges at have født ni ulve. Torvald dræbte to mænd for at hævne sig.

---

1) Hkr. l. c. Kun hos *Snorre* findes denne beretning.
2) Vápnfirð. s. osv. 38. Austfirð. s. 8.
3) Skj. digtn. B I, 168.
4) Helg. hund. I, v. 39; jfr. Lokas. 23, hvor Odin bebrejder Loke, at han har været en kvinde i 8 år under jorden; jfr. endvidere Skarpheðins bebrejdelse til Flose, at han var Svinfellsgudens brud hver 9. nat. Njála 640.

Som det gik Torvald, gik det også den anden missionær, Þangbrandr; både Þorvaldr veile og Vetrliðe (se ovfr. s. 471), digtede nid om ham, og han dræbte dem bægge[1]).

Bekendt er Hjalte Skeggjasons kviðlingr[2]) om guderne og Freyja, hvor han kalder hende for en tævehund. Herfor blev han gjort fredløs.

Af en egen og særlig ondartet natur var det obscöne nidvers, som blev digtet under Kormáks navn om og til Steingerðr. Kormákr lades her udtrykke det ønske, at Steingerðr var bleven til en hoppe og han selv til en hingst. Verset kom Steingerðr for øre og hun blev hæftig forbitret og kaldte det nid; men Kormákr forvissede hende om, at han ikke havde digtet verset, og han dræbte senere dets ophavsmand[3]).

Fra det 11. årh. haves eller vides meget lidt om den slags digtning, hvilket jo hænger sammen med den fredelige ånd, som herskede. Senere i det 13. årh., da lovløsheden blomstrede, kommer spottevers atter op. Fra det 11. årh. stammer det digt, som Hrafn hrútfirðingr (se ovf. s. 613) erklærede at have digtet om den norske bonde Ketill rípr, hvem han dræbte; digtet kalder han selv for *litt vandat,* men Ketill havde för digtet nid om ham. Ligeledes siges Bjarne gullbrárskáld og hans broder at have »flimtet« Þorgrímr Hallason (se ovf. s. 605).

Det var fra arilds tid, som ovenfor bemærket, en skik i Norden at man ved drikkelag drak hinanden til og ofte lod følge et vers med hvert horn. I disse vers søgte de stridende parter at overbyde hinanden ved gensidig nedsættende vers, hvori der tillige var en god del pralerier over ens egne bedrifter og vidunderlige gærninger; det hele var kun spøg og leg og førte i reglen til, at den ene faldt — under bordet og således blev overvunden. Et eksempel på en sådan spøg, men ikke slet så uskyldig, foreligger i den lille fortælling om Vöðu-Brandr[4]). Brandr kom til Norge og opholdt sig der en vinter. Blandt andet kom han til gæstebud

---

1) Hkr. I, 389, jfr. 407.

2) Íslb. 10 (i sin oprindelige form); Bsp. I, 17; Fms. II, 207, X, 298; Flat. I, 426; Njála I, 538, jfr. II, 506. Skj. digtn. B I, 131.

3) Korm. 43. Skj. digtn. B I, 168.

4) Ísl. forns. I, 140 1.

hos en Hárekr. Denne siges at have været en overmodig og ildesindet person, der spottede Islænderen på alle måder, og disse to siges da at have digtet vers om hinanden, som vistnok ikke har været helt harmløse; de andre syntes at Brandr klarede sig bedst, men Hárekr blev ved med at drille og fornærme ham, og slutningen blev, at Brandr dræbte ham. Dette synes at være sket kort efter år 1000.

